

sûtra with the Brâhmana literature and, in part, with other Sûtras, the following are the most striking examples:—

1. THE TERMINATION *-ai* OF THE DATIVE CASE IN FEMININE STEMS IN *-â, -î, -û*, EMPLOYED TO DENOTE THE ABLATIVE-GENITIVE SING., WHICH IS THE RULE IN THE LANGUAGE OF THE BRÂHMANAS: *dakṣiṇāyai* II. 8. 3, *vâtriyai* XV. 12. 7, *dakṣiṇāyai*, *ullarāyai* XVI. 19. 7, *aśvattha-śākhāyai* XVIII. 11. 2.

2. LOCATIVES IN *-an* INSTEAD OF *-ani*: f.i. *ahan* IX. 2. 1 (by the side of *ahani* in the same phrase IX. 4. 13), XVIII. 22. 17. XX. 24. 6. XXI. 25. 7. XXII. 14. 14. 17. 1. 20. 17; *āsan* V. 3. 16; *ātman* VI. 28. 10. IX. 5. 3. XVI. 21. 6, 8. XIX. 11. 7. 13. 25. XXIII. 7. 8; *vartman* II. 3. 13. 6. 5; *śirshan* I. 4. 13. VIII. 6. 23. XX. 20. 2, etc.

3. THE TERMINATION *-yīta* INSTEAD OF *-yeta* IN THE THIRD PERSON SING. POTENT. MED. OF VERBS OF THE FIRST CONJUGATION. Examples of it from the Brâhmanas and Sûtras have been collected by Prof. Weber in Kuhn and Schleicher's "Beiträge," Vol. I, p. 399. In the Āpastamba Dharmasûtra occur (s. Bühler, Sacred Books of the East, II, pp. XLI, XLII) *prakṣhālayīta*, *abhiprasārayīta*, *apaśāyīta* (for *apāśrayīta*). To these forms has to be added *dayīta* from the Śrautasûtra V. 25. 18 (where, according to a kind communication of Dr. von Böhtlingk—who refers to Prof. Delbruck—must be separated *dadān na dayīta*, not *dadāna adayīta*, as the commentator wants to do).

4. Though single ABSOLUTIVES IN *-am* OCCASIONALLY OCCUR IN CLASSICAL SANSKRIT, YET, THE BRÂHMANA LITERATURE IS THE REAL HOME OF THESE FORMATIONS. FORMS OF THIS KIND ARE MOST FREQUENT IN THE ĀPASTAMBA ŚRAUTASŪTRA, f.i. *anikṣeham*, *anavakrāmam*, *anavānam*, *anuparikrāmam*, *anuparichāram*, *anuparikāram*, *aparivargam*, *abhiprayāyam*, *abhisamāhāram*, *abhyādāram*, *abhyupasekam*, *avakrāmam*, *avakṣhāyam*, and a great many more are enumerated in my Index of words.

5. THE SO-CALLED TMESIS, OTHERWISE STRICTLY CONFINED TO THE VEDIC SAMHITĀS AND BRÂHMANAS, OCCURS IN THE ĀPASTAMBA ŚRAUTASŪTRA f.i. IX. 5. 1. 17. c. XIV. 18. 1 *abhs cā mantra-*

yela, IX. 16. ॥ *abhi cha ghārayet*, XXIII. 2. ॥ *prā 'va jāyante*, XXIII. 7. ॥ *vi pāpmanā bhadravyenā 'artante*, XXIII. 9. ॥ *abhi sargaṃ lohaṃ jayanti*.

6. An example of the VEDIC IRREGULAR SANDHI is found in our Sūtra IX. 10. 15: *durvarāhaiḍako* instead of *durvarāha eḍako*. (Comp. J. Wackernagel, *Altindische Grammatik* § 268b).

Let us now pass on to the prakritisms and solecisms which are a characteristic mark of Āpastamba's language. Though in the vedic Saṃhitās and Brāhmanas some isolated prakritisms have been pointed out, yet they are of a kind different from those I am going to treat of in the following lines.

Prof. Buhler, in the introduction to his translation of the Āpastamba Dharmasūtra (*Sacred Books, II*, pp. XL-XLII), has analyzed the linguistic peculiarities and grammatical irregularities, that is to say, deviations from Pāṇini's rules, of this work; and after him the same was done by Dr. Winternitz in regard to the Āpastamba Gṛihyasūtra, in his paper "Das altindische Hochzeitsritual nach dem Āpastambīya Gṛihyasūtra" (*Transactions of the Vienna Academy, Phil.-Hist. Class XL*, pp. 13-17).

One of those forms, namely *ritre* (Āp Dh. II. 2. 5. 17) shortened from *ritre*, occurring, however, in the Srautasūtra not only III 17. 8, but also VIII. 4. 6, furnishes Prof. Buhler (see p. XIV) one of his arguments to prove that the various parts of the Sūtra collection attributed to Āpastamba are all of them the work of the same author. This important result of Dr. Buhler's investigations has been confirmed by Dr. Winternitz's communications from the Āpastamba Gṛihyasūtra (see l.c. pp. 4, 15, 16, 17), but requires some limitation, as I shall show in chapter II. One of the further characteristic coincidences found in the various parts of the large Āpastamba compendium, is the prakritic transition of *n* into *ṇ*, pointed out by Prof. Buhler, p. XLI, in *anulepaṇa* (Āp. Dh. I. 3. 11. 13; 11. 32. 5); for the same transition repeatedly occurs in the Srautasūtra too. *anīkāsham* II. 11. 3, *vyśishan* 2d II. 14. 4, *ṇāma* X. 14. 1, *eṇam* XIV. 27. 7, *anīka* XVI. 13. 6 (also some times in the Śulbasūtra).

Perhaps, the most striking of the following peculiarities of the *Āpastamba Śrautasūtra* pertaining to the popular language is the use of the word *ghora* in the sense of *atva* XV. 3. 12, being, of course, the Hindi word *ghorā*. Though a few examples of the use of the diminutive *ghoṭaka* are found in the classical Sanskrit of later times, nevertheless, the employment of the Hindi word *ghoṭā* by an author of *Āpastamba*'s time is rather surprising. *Tambala* in *tambala-vīṇā* occurring twice has been borrowed from the Dravidian. According to a kind communication of Dr. F. Kittel, the reputed Canarese scholar, the word *tambala* comes from the Canarese. In this language *Tambala* (or *Tambala*) means *Tamil*; *tambala-vīṇā* is, therefore, "a Tamil guitar."

PRAKRITICAL SHORTENING of a long vowel is met with repeatedly, especially at the end of the first element of a compound word: *stri-ryañjana* VIII. 6. 1, *garbhīni-prāyaścitta* IX. 19. 14, *nadi-dvīpa* XV. 16. 2, 3, *raśanā-sammīla*¹ XIV. 6. 10; *patnībhiḥ* XIV. 15. 2 (already *Taitt. Br.* 2. 3. 10. 2), *grāmanībhiḥ* XX. 4. 3 (already *Taitt. Br.* 3. 8. 5. 2); *uchchhriyamāna* (from the root *sri*) IX. 11. 26 *lūtrā* I. 4. 8; and constantly *sārpardjīni* to denote the verses otherwise called *sārpardjīni*.

Cases of the LENGTHENING OF A VOWEL are *śāsta* XIII. 16. 4 and *anū* XIII. 12. 9.

PRAKRITICAL TRANSITION FROM *ri* INTO *u* is shown by the adjective *tvashumat* X. 23 *u*, maintained by Böhtlingk in his *Abridged Sanskrit Dictionary* to be faulty for *tvashtrimat*. The word is 'faulty' only in the same sense as are all forms here quoted and standing in contradiction to the Sanskrit grammar. In the preceding *Sūtra* the 'faulty' form *tvashṭimatt* figures in the formula to be recited by the *Yajamāna*'s

¹ In this and the following two forms, we have to deal with ancient peculiarities of the *Taittirīya School*. The same observation applies to the nom. plur. *patnīḥ* occurring five times in the *Taitt. Saṃhitā* (see Weber, *Indische Studien*, XIII, p. 105, Lauman, *Noun-Inflection*, p. 372) and also quite usual in the *Āpastamba Śrautasūtra* XIV. 13. 10, XX. 16. 10, 18. 2, 4, XXI. 3. 11, 17. 1, 11, 19, 2. Likewise *garbhīḥ* *Taitt.* 8. 2. 1, 2. 6, and p. *Br.* XIX. 16. 10.

contamination of *gharmaduham* and *gharmadughām*); likewise, the dative *vratābhīde* IX. 4. 10 from the nom. *°bhīd* appearing before following sonants.

A formation analogous to the second and third persons *apipret*, *apipret* is *apiprem* instead of *apiprayam* in the formula IV. 12. 3. Likewise, the participle *ritalyamāna* XII. 12. 13 is, certainly, not a denominative of *ritata*, as the commentator asserts, but formed in adaptation to *ritata* preceding in the quotation; as *pratyushshāt*, instead of *pratyashāt*, at the end of the quotation VII. 6. 7 is adapted to the preceding *pratiśhā* and to *pratiśhādyā* immediately following. *Paridhita*, instead of *parihita*, XI. 2. 12, no doubt, owes its *dh* to *paridhi* standing beside it. The gerundium *upayajya* is found instead of *upejya* VII. 28. 4; the participle *libhran* instead of *libhrat* X. 28. 3.

The following FORMATIONS SYNTACTICALLY FAULTY: *prālaranaka* instead of *°aranaka* VI. 20. 1, *tulārshamāna* VI. 6. 4 (beside *tistīrshā* XXII. 2. 9), *varata* instead of *varatha* VIII. 11. 19, 21, *krimya* IX. 20. 2 (having a meaning somewhat differenced, beside *krimina* XV. 10. 5), the feminine *uttamī* instead of *uttamā* XXII. 20. 11; *chaturvīṅśatīkṛitā* XV. 12. 5, *Triplakṣha* instead of *Triplakṣa* XXIII. 13. 14.¹

The incorrect spelling *riparyāṣṭa*, in the place of *riparyāṣṭā* VII. 22. 4, must be separated from the solecisms heretofore mentioned, as standing in a formula and having many analogies in the formulas of the *Mantrapāṭha* edited by Dr. Winternitz.

The number of the ALLEGED FICTIONS of the Indian grammarians and lexicographers has been considerably reduced in the course of the last decennium, with the progress of our knowledge of Sanskrit literature, a continually increasing number of such words and forms formerly not exemplified were discovered in the written language. The *Āpastamba*

¹ I have thought it to amend the faulty spelling of *riparyāṣṭa* XXII. 1. 4 into *riparyāṣṭā*, as a mistake must evidently be presumed here, due to the hearing of a copyist writing from dictation.

Śrautasūtra supplies valuable contributions of this kind too. It will suffice in the following to enumerate only the words, the Index at the end of the volume giving the passages where they occur. The word *bāhu* could not as yet be proved to be used as a feminine noun, but now we see that Āpastamba uses the word *dīārbāhu* exclusively as a feminine, whilst Baudhāyana, who evinces a rather close affinity with him, employs it as a masculine noun in his Śrautasūtra (see Rudradatta's comm. on Āp Śr. XI. 8 c). The following roots and words found in our text, for which no example has been traced as yet, are already mentioned by grammarians: *ārvatthi*, *rit* (*ārtishyamāna*), *tristūa* and *dvistūva* (also in the Āpastamba Sulbasūtra), *pry* (*prīnaymi*, a variety of *prich*), *midh* or *medh* (*abhimedhate*), *richh* (*atrichchhayati*), *vehāy* (*vehāyamānā*).

I have reserved to the last a linguistic peculiarity quite characteristic of Āpastamba, which, however, neither refers to the formation of words nor to the inflection, but to semasiology. Āpastamba uses to a very large extent adjectives ending in *-ana* to denote formulas or verses serving to accompany an action, and mostly of masculine gender (supply *mantra*), more rarely of feminine, ending in *-ī* (supply *rich*):

(a) MASC. *agny-upasamindhana*, *agny-upasthāna*, *apāddāna*, *nīhimantrana*, *ararohana*, *ādityopasthāna*, *ārohana*, *upadhāna*, *upastambhana*, *upasthāna*, *upāharana*, *kapāla-nimochana*, *gamana*, *grahana*, *dakshinātinayana*, *parilekhana*, *prati-grahana*, *prativachana*, *pratyasana*, *pratyāyana*, *praddāna*, *prayāna*, *praharana*, *bhakshana*, *varana*, *vyāghāra*, *śrayana*, *sādana*, *srug-ādāna*.

(b) FEM. ENDING IN *-ī*. *adhivindhānī*, *āchchedani*, *grahani*, *paristarani*, *pradāhani*, *sagnahani*, *starani* Winternitz (l.c. p. 16) mentions *uttambhani* from the Āp. Gṛhyasūtra 5. 19 as an example of this kind. To the same category belongs the adjective *śīstambhāra*.

Upon the whole, there are so many striking peculiarities that the Āpastamba Śrautasūtra appears worthy of the

attention of every scholar interested in the historical development of the Sanskrit language.

II. ON THE UNITY OF THE SŪTRA COLLECTION OF THE ĀPASTAMBA SCHOOL.

If we remember that, in 1872, the late Dr. Burnell (Indian Antiquary, I. 6) expressed, with regard to the Āpastamba Sūtra, the opinion of there being "very little chance that it will be ever possible to bring out an edition of the whole of this immense Sūtra," we may, with a sense of satisfaction, state that this Sūtra is edited now almost completely. Next to the 24 Praśnas forming the S'rautasūtra, there is the Mantrapāṭha (Praśnas 25 and 26), that is to say, the collection of Mantras to be recited in connection with the Grihya ceremonies, and the latter is followed by the Grihyasūtra itself as Praśna 27. These two parts, the Mantrapāṭha and the Grihyasūtra, not to speak of Indian editions, were edited by Dr. M. Winternitz in an excellent manner. the former Oxford, 1897, the latter Vienna, 1887. The Dharmasūtra (Praśnas 28 and 29) has been edited twice by the late Prof. Buhler (Bombay, 1868, and 1892). Of the S'ulbasūtra (Praśna 30), the interpretation of which offers greater difficulties than any other part of the entire Sūtra work, Dr. Albert Burk, a pupil of mine, has prepared a masterly edition and translation (with notes and a most valuable introduction) which will shortly be published in the two next parts of the Journal of the German Oriental Society (Vols. LV and LVI). On the Piṭṛmedhasūtra which usually is reckoned and, indeed, has to be considered as Praśnas 31 and 32, Dr. W. Caland's edition of the Piṭṛmedhasūtras of Bauddhāyana, Hiranyakeśin, Gautama (Leipzig, 1896) Preface, p. xvi. seq., and his remarks in the Journal of the German Oriental Society, Vol LII, p. 431 seq., are to be consulted.

The fact of the whole of this Sūtra collection being the

The cases in which a precept given in a Sūtra is altered by a modification or restriction immediately following and evidently added by a later hand, are so very numerous and occur nearly in every chapter that it would be superfluous to give examples. Later corrections of this kind, admitting something wholly different or even the very contrary, are mostly added by means of *vā*. Nobody will think it possible that the author of the original Sūtra would have written a sentence like XI. 20. 11. *na yajamāno 'gnishomiyasyā 'śnāti; aśniyād vā*, and sentences of this kind occur hundreds of times in the Āpastamba S'rautasūtra. Like these additions with *vā*, we shall most probably have to judge those or at least a certain number of those which are added with the explanatory words *ity aparam* and *ity eke* (or *athai 'leshām, eke samdmananti, eka upadiśanti*) and which, according to my "Index of Authorities" s.v. *eke* amount to about 300.

Whilst in the above cases later interpolations of a *limited extent* are in question,¹ I now have to state a very considerable interpolation inasmuch as the entire Praśna XXIV can be proved to have been inserted by a later hand. Moreover, even this Praśna is not of a uniform origin. Of its three parts, namely, the *Paribhāshās* (काण्ड. 1-4), the *Pratīaras* (काण्ड. 5-10) and the *Hautrala* (काण्ड. 11-14), the first and second may be the work of the same author. The third part, however, was added subsequently, as is proved by the repetition of the concluding words of काण्ड. 10, marking the end of a Praśna. That the whole 24th Praśna belongs to a time later than the preceding 23 Praśnas is evident from the difference both in the style and the stock of words. Instead of *pratyāmnāya*, regularly used before in our text, stands *pratyāmnāna* XXIV. 4. 2. In XXIV. 4. 1-3 the terms *ahargana*, *sāmcatsarika* and *nihāyin* (instead of *ahina* and *sattra*), not known to the entire S'rautasūtra, occur side by side. The phrase *to*

¹ A more extensive insertion Ap. Sr IX. 11 vs has been pointed out by Dr. Caland, the *Īṅgamedhasūtras*, Preface, p. xxiii.

manydmahe XXIV. 11. 10, 12. 3 is also foreign to the language of the S'rautasûtra. *Evam-nyâyena* XXIV. 10. 3, 15 looks modern too. To this may be added the frequent ablatives of abstract nouns to indicate the reason, an expression entirely in harmony with the later style of commentators: *prakṛiteḥ pūrroktatrât* XXIV. 4. 15, *kumbhi-sûla-vapâśrapanî-prabhutrât* XXIV. 4. 10, *pakti-vaishamyât* XXIV. 4. 17, *prâkriti-kâlamadhyatrât* XXIV. 4. 10, *kâlasya 'śeshabhûtatrât* XXIV. 4. 20, *ekarshitrât* XXIV. 11. 14, *tal-lingatrâch chhabdasya* XXIV. 12. 4.

A proof still stronger than these linguistic observations we may consider the following fact. If the three Sûtras II. 16. 8-10 are quoted literally in the Pravara-section XXIV. 5. 7-9 with addition of *iti vijñâyate*, this addition proves that the source, that is to say, the second Praśna of the S'rautasûtra, was looked upon as ancient by the author of the Pravara-section. For *iti vijñâyate* in the Sûtra literature, as a rule, means else a reference to explanations in the Brâhmanas. After all these observations, the apocryphal nature of Praśna XXIV will no longer be doubted.¹

Anyone wishing to restore the Âpastamba Srautasûtra in its original form would, from the reasons given above, be obliged to exclude together with Praśna XXIV a great many single sentences. It will, however, be impossible to accomplish such a task in a philologically accurate manner, simply because—not to mention other reasons—it cannot be ascertained how many of the quotations from other ritual writings (to be dealt with in chapter III) are to be traced to the original author or to a subsequent interpolator.

As to Âpastamba's native country and time, I have nothing to add to what Prof. Buhler has ascertained in the

---

¹ In perfect harmony with the opinion here expressed is the result of Dr. A. Bürk's quite independent researches with regard to the Âpastamba Sulbasûtra. To wit, Dr. Bürk has found out that the original place of the Sulbasûtra was the one occupied now in almost all manuscripts by the apocryphal Praśna XXIV, which concludes my edition.

introduction to his translation of the *Āp. Dharmasūtra*. Prof. Buhler's investigations have made it most probable that *Āpastamba* lived in the south of India in the country of the *Āndhras*, and not much later than in the fifth century B.C. His great work belongs to the younger, but not to the youngest, productions of vedic literature.

As for the numerous commentaries on parts of the *S'rautasūtra*, I refer to the statements of the late Dr. Burnell in his "Catalogue of a Collection of Sanskrit Manuscripts, Part I, Vedic Manuscripts," (London, 1870), in the *Indian Antiquary* . I. 6, and in "A classified Index to the Sanskrit MSS in the Palace at Tanjore" (London, 1880), and to Prof. Aufrecht's *Catalogus Catalogorum*.

III. ON THE POSITION OF THE *ĀPASTAMBA S'RAUTASŪTRA* IN THE RITUAL LITERATURE.

In the following remarks I shall treat our text, such as it lies before us, as a given whole, without regard to the question about the additions of a later time which was discussed in the preceding chapter. In the Preface to Vol. I I said that, having finished the edition, I should add an investigation of the sources of the *Āpastamba Sūtra* and of its position among the ritual books of Ancient India. I shall now try to redeem my promise as far as possible. That I cannot wholly fulfil it, as I had formerly hoped to do, arises from the fact that a great part of the texts required for comparison, has not been edited up to this day. There is now, it is true, the *MAITĀYANĪ SAMHITĀ* in Schroeder's excellent edition, but of his edition of the *KĀTHAKA* which is quite as valuable, we have up to this day only the first part, and the *KĀPISŪTHALA SAMHITĀ* still is a desideratum for the future. Besides, the publication of only one of the other *S'rantasūtras* of the Black *Yajurveda* has as yet been begun (*viz.*, that of the *Mānava Srautasūtra* of which I shall treat below); and,

therefore, with regard to the relation of the *Āpastamba S'rautasūtra* to those texts nearest related, even to-day, hardly anything more can be ascertained than the chronological order which is fixed in the following way.¹ At the head of the *Sūtrakāras* who follow the *Taittirīya* recension of the Black *Yajurveda*, stands *BAUDHĀYANA*, then follows *BHĀRADVĀJA*, after him comes *ĀPASTAMBA*, and closely related to him *SATYĀSHĀḌHA HIRANYAKEŚIN*. The *VAIKHĀNASASŪTRA*, likewise belonging to this group, appears to be younger than the works of these teachers. It may be assumed that the same relation exists between *Āpastamba's S'rautasūtra* and those of *Baudhāyana*, *Bhāradvāja* and *Satyāshāḍha Hiranyakeśin* as that which has been made out by *Winternutz* (*Transactions of the Vienna Academy, Phil.-Hist. Class, Vol. XL, p. 6 seq.*) to exist between the *Gṛihyasūtras* of these authors, and by *Buhler* (*l.c., p. xviii seq.*) between the *Dharmasūtras* of *Baudhāyana*, *Āpastamba* and *Hiranyakeśin*. This supposition is supported by the numerous quotations from the aforesaid *S'rautasūtras* found in *Rudradatta's* commentary on the first fifteen *Prasnas* of our work. On this occasion I may mention that so good a connoisseur of the ritual literature as *Dr. Burnell* has called the *Āpastamba Sūtra* "the most important perhaps, though not the oldest of the Black *Yajurveda Sūtras*." Every reader of this work will grant that, for the lucidity of the description of the ceremonies, it surpasses all other *S'rautasūtras* as yet known. In this respect, it is very remarkable that *Āpastamba's* style in the *Gṛihyasūtra* is much more concise than in the *Srautasūtra*.

That our text belongs to the *Taittirīya* recension of the Black *Yajurveda*, is at once shown by the fact that the greater part of the *Mantras* is borrowed from the *Taittirīya Saṃhitā*, and many from the *Taittirīya Brāhmaṇa* and *Āraṇyaka*. In these quotations the dissolution of *y* into *īy* and of *r* into *ur* usual with the *Taittirīyas* is preserved. The

¹ See *Bühler's Translation of the Āp. Dh., Introduction, p. xxiii.*

same dissolution is met with pretty often, though not persistently, in the proper text of the Āpastamba S'rautasūtra, f.i. in the word *dhishhiya*. The many passages in our work concluding with *ity uktam* (see Index I) are literal quotations from the Taittiriya Samhitā, breaking off, as a rule, in the middle of the sentence; and, wherever the word *anuvāka* (see Index II) occurs, the Anuvāka of the T.S., quoted with its commencing words, is meant. Besides, many other passages of the Āp. S'rautasūtra agree with the T.S. and T. Br. literally or nearly literally (f.i. XIV. 8. 10 with T.S. 6. 6. 4. 1). The numerous quotations ending with *iti vijñāyate* nearly always refer to the Taitt. Brāhmaṇa or to Brāhmaṇa-like portions of the Taitt. Samhitā or Āraṇyaka. Several times *yathā-brāhmaṇam*, *yathā-samāmnātam* or *vadati* is used in the same sense; in the last case, according to Rudradatta's commentary, *brāhmaṇam* is to be understood (s. Index I). Even externally, the dependence of our Sūtra on the Taittiriya books can be seen in the strange custom of breaking off the chapters in the middle of a sentence, and in the use of several words which, in this form, are peculiar to the Taittiriya texts. For instance, Āpastamba, like Taitt. S. and Taitt. Br., uses the word *puñjīla* (in *darbha-puñjīla*, f.i. I. 2. 3, 3) regularly in the place of the usual *piñjīla*; *lhindu* also is known only from the Taitt. S. and Br. More examples of this kind are found in my Index of Words.

Next to the Taittiriya books, amongst the more ancient works of vedic literature, those are nearest related to our Sūtra which belong to the School of the CĀRAKAS, that is to say, principally the MAITRĀYAṆĪ SAMHITĀ, whilst—at least as far as we can judge at present—the KĀTHAKA and the KĀPISHTHALA SAMHITĀ do not seem to come in question so much. Āpastamba, however, with two exceptions¹ requiring to be ex-

¹ The first case is XXI 23 (*atha Kāthakāh*). If we have not to assume here an interpolation of a later time, this exceptional mentioning of the Kāthakas by name must be explained by the special circumstance that, in the passage immediately preceding, the corresponding tradition of the

plained separately, does not mention any of those works by name, whereas he speaks of the tradition of the White Yajurveda (see *Vājasaneyalam* and *Vājasaneyināḥ* in Index I) by name pretty frequently. That he does not name the Charakas whose tradition Āpastamba takes into consideration to a large extent, may, with certainty, be regarded as a sign that Āpastamba looked upon this School as something kindred to himself, allied to his *S'āllhā*, as something friendly and not hostile which he could class almost with his own, whilst the White Yajurveda was something strange, perhaps directly hostile to him (see Leopold von Schroeder in the "Literaturblatt für orientalische Philologie" I, pp. 7, 8).

Without claiming completeness, I give in the following, first of all, a list of those passages in which I perceived relations to the works of the Charaka School. Sometimes, the characteristic expressions are added by which these relations are shown.

1. RELATIONS OF THE ĀPASTAMBA ŚRAUTASŪTRA TO THE MAITRĀYANĪ SAMHITĀ (OR TO CORRESPONDING PASSAGES OF THE KĀTHAKA).

Āp. Sr I. 4. 11 =	Maitr. S. I. 1. 2 (<i>ayupitā yonih</i>).
I. 7. 12, V. 5. 7 =	I. 4. 13; 6. 11, 12 (<i>jīvatandula</i> , also in the Mānava Śrautasūtra).
II. 13. 3 =	I. 1. 13 (<i>svārit, sūpāṅ it</i>)
III 10. 2 =	I. 4. 3 (<i>veśabhagīna</i>).
IV 16. 4 =	I. 4. 2 (<i>asūṅ ann mā tanu</i>)
V 8. 7 =	I. 6. 1 (<i>dugdhahrit</i>)
V 20. 7, XIII 6. 1 =	I. 6. 4 (<i>upabarhāna vīrtasūtra</i>)

Pālingāyanikas (§ 5) is mentioned, and, in the passage immediately following, that of the Vājasaneyins. Under these circumstances, the mention of the name of the Kāthaka School was rendered necessary for the sake of clearness. And in XIX. 15. 1, under the name of *Kāthaka Chaturmūhya*, a modification of the *Chaturmūhya* sacrifices is mentioned, a general rule is concerned which was given for a series of complicated sacrifices and *Vikṛita*. If the author wished to make mention at all of the *Vikṛita* of the *Chaturmūhya* sacrifices prevailing among the Kāthakas, in this passage, he could not possibly do so in any other way but by using the name.

Āp. S'r. VI. 6. 2 =	Maitr. S. I. 8. 2 (<i>samudantam hola- vyam</i>).
VI. 6. 5 =	I. 8. 3 (<i>apralishékya</i>).
VI. 9. 2 =	I. 8. 6 (<i>vyara-jam, lelāyad</i> et 'ca bhūti, comp. also II. 2. 3, Kāth. 6. 7, Kap. S. 4. 6).
VI. 14. 13 =	I. 8. 8 (<i>duMīrtatanu</i>).
VI. 18. 2. 10 =	I. 5. 4 (<i>nimsīda, nimrada</i>).
VI. 20. 1 =	I. 5. 7 (<i>prātarataneka, *ga</i>).
VI. 21. 1 =	I. 5. 2 (<i>prati-tij</i>).
VI. 24. 1 =	I. 5. 14 (<i>budhnya, budhya</i>).
VI. 29. 23, VIII. 2. 10 =	I. 10. 7 (<i>āiśprishā</i>).
VII. 2. 6 =	III. 9. 2 (<i>anakshasaṅgam</i>).
VIII. 4. 12, 13 =	I. 10. 8 (<i>rituyājin</i>).
VIII. 5. 40, 42 =	I. 10. 11 (<i>āmāpeshā</i>).
IX. 1. 17 =	I. 8. 9 (<i>apa-kshā</i>).
IX. 14. 6 =	II. 1. 10 (<i>ānilo tū eśā</i>).
IX. 14. 11-14 =	II. 2. 4 (<i>vāstramaya, vāstru- maya</i>).
X. 25. 4, 6 =	III. 7. 7 (<i>kalā, kushāhū, śapha- pad</i>).
XI. 12. 3 =	I. 2. 10 (<i>dveshoyarāna</i>).
XII. 24. 14 =	II. 4. 1, IV. 5. 6, Kāthaka XI. 1 (<i>vyardhuka</i>).
XVI. 7. 4 =	IV. 12. 4 (<i>upe 'masrīkshi, etc.</i>)
XVI. 9. 8 =	III. 1. 9 (<i>prasyandīni, prasena, jāyuka</i>).
XVI. 11. 12 =	IV. 12. 6 at the end.
XVI. 18. 4-6 =	II. 7. 12.
XVI. 26. 12 =	II. 7. 16.
XVI. 33. 4 =	II. 13. 1 (<i>hīraṇyavarṇaḥ, etc.</i>)
XVI. 35. 1 =	II. 13. 17.
XVII. 2. 6 =	III. 12. 12.
XVII. 5. 16, 6. 1 =	II. 13. 16, 17, Kāth. XXXIX. 9

Āp. Śr. XVII. 13. 2 =	Matr. S. II. 13. 22.
XVIII 5. 5 =	I. 11. 7 (<i>madhushthā-</i> <i>la</i>).
XVIII. 8. 17-19 =	II. 6. 1, IV. 3. 1, Kā- thaka XV. 1 (<i>vi-</i> <i>sramsilā</i> ¹ , <i>kṛish-</i> <i>yaṃ vāsaḥ</i>).
XVIII. 9. 16 =	IV. 3. 4 (<i>apām nyayanād</i> <i>apāmārgān</i> , etc.)
XVIII 10. 7 =	IV. 3. 7 (<i>vīrajanana</i>).
XVIII. 10. 11 =	II. 5. 9 (<i>avyuptavaha</i>).
XVIII. 10. 17 =	IV. 3. 8 (<i>taksha-ratha-</i> <i>kārayor grihe</i>).
XVIII. 10. 21 =	II. 6. 5 (<i>kesarapāśa</i>).
XVIII. 11. 6 =	III. 6. 2 (<i>svayamvīlīna</i>).
XVIII. 20. 5 =	IV. 4. 3 (<i>chatushpadi-</i> <i>sīnā</i>).
XVIII. 21. 7 =	IV. 4. 8 (<i>sthūri yaivā-</i> <i>chitam</i>).
XX. 23. 1 =	II. 5. 1 (<i>traita</i>).
XXI. 24. 11 =	II. 1. 7 (<i>adhivarakalpa</i>).

2. RELATIONS TO THE KĀTHAKA :

Āp. Śr. VII 23. 9 = KĀTHAKA	III. 7, Kapishthala Sambhitā II. 14 (<i>śishmano</i> <i>'vyathishyaṃ</i> , comp. Schroeder, Literatur- blatt für orient. Philo- logie I, p. 7).
IX. 14. 5, 6 (<i>āgrāyana</i> as always in the Kāthaka, see Bohtlingk-Roth, Sanskrit Dic- tionary, Vol. V, p. 1092).	
IX. 10. 2 =	Kāthaka XIII 10 (<i>vibīlān iva</i> <i>kośān</i>).

¹ Also in the Baudhāyana Pitrmedhavētra; see Caland, the Pitrmedha sūtra, Preface p. XI

Āp. S'r. XII. 22. 7 =	Kāthaka XXVII. 8	(<i>vyapa-riph, ara-riph</i>).
XIII. 7. 6 =	XXVIII. 4	(comp. Weber, <i>Indische Studien</i> X, p. 384).
XVII. 11. 3 =	XXI. 6	(<i>kusayasarpis</i>).
XVII. 14. 8 =	XXI. 10	(<i>māndhuka</i> or <i>bāndhuka idhma</i>).
XVIII. 10. 23 =	XV. 4	(<i>asir tālāṛito</i> , etc.)
XVIII. 10. 24 =	XV. 9	(<i>asraḥ soṇakar-naḥ</i>).
XXI. 2. 9 =	XXXIV. 9.	

3. RELATIONS TO THE KAPISŪTHALA SAMHITĀ:

Āp. S'r. IV. 2. 3 (*apākartoh, jāyīpatī*) comes most probably from a lost chapter of the Kap. S., as Schroeder has pointed out in the *Literaturblatt für orient. Phil.* I, p. 6, 7; comp. also *Matr. S. I. 4. 5*, Kāthaka XXXI. 15.

Āp. S'r. V. 20. 2 = Kap. S. VII. 3 (*sabhāsadbhya upaharanti*; comp. Schroeder, l.c., p. 7).

Āp. S'r. XVII. 11. 3 = Kap. S. XXXII. 7 (*anuparichāram*).

4. Of special importance for our investigation is the MĀNAVA SRAUTASŪTRA, the first two parts of which have up to now been made accessible to us by Prof. Knauer in an excellent edition (St. Petersburg 1900, 1901). Among the Srautasūtras that have come down to us, I consider this to be the most ancient. Prof. von Schroeder, in his "*Indiens Literatur und Cultur*," p. 194, has already noticed that the Mānava Srautasūtra still has a rather descriptive character, closely following as it does in style and manner the Brāhmana portions of the Yajurveda. The Mānava School is known to be a subdivision of the Maitrāyanīyas (and for us, the Mānava Srautasūtra is in fact *the* Srautasūtra of the Maitrāyanīyas or of the Charakas altogether, as long as we do not possess either the Kāṭha or the Maitrāyanīya Srautasūtra). Since, therefore, as we have seen, Āpastamba has to a remarkable

extent, drawn from the Maitráyaṇī Samhitā, we cannot wonder at his having made use of the Mānava Śrautasūtra also, and that so freely that the Mānava Śrautasūtra must be looked upon as one of the principal sources of his work.¹ The contents of the Mānava Śr. have been used by him in a way which gives to many passages of his Śrautasūtra the character of a mere recast. For this reason also Prof. Knauer in his introduction to Fasc. I, p. XIII, calls the Āpastamba Śrautasūtra "in a way the best commentary on the Mānava Śrautasūtra." The close relation of the Āpastamba to the Mānava Śrautasūtra is shown not only by the verbal agreement of many passages, but above all by numerous peculiar expressions common to both works, but not found elsewhere. When the list of words of this kind which Prof. Knauer has promised to append to his edition of the Mānava Śrautasūtra will have appeared, a comparison with the Index of Words at the end of the present volume will make this relation quite manifest. At present I mention only the following words: *sanaḥha* (*mushti*) Mān. Śr. 1. 1. 1, 34 (comp. *sammakha* in the Āp. Śr.), *tatsayānu* Mān. Śr. 1. 1. 3. 1, *upabila* 1. 2. 1. 11, 2. 3. 4. 23, 2. 4. 1. 5, *stibhigavat* 1. 5. 1. 24, *trimśanmāna* 1. 5. 6. 2, *pañchasāmvaśarika* 1. 7. 8. 12, *prāchīnapravāna*

¹ The order of ceremonies is almost quite the same in both works, as far as we can see from the portion of the Mānava Śrautasūtra hitherto published (the two fasciculi before us correspond to Āpastamba Śrautasūtra I-XIV, 4, that is to say: to more than half of this work). The differences in the arrangement are unimportant: the *Punarādhya* is treated by Āpastamba, more to the point, in V. 26-29 immediately after the *Agnihotya*, in the Mānava Śrautasūtra no sooner than in I. 6. 5 after the *Agnihotra*; the *Paśubandha* is found in Āpastamba in Praśna VII before the *Chaturmāsya* sacrifices, in the Mānava Śr. in I. 8 after the same; the *Prāyāścittas* (in Āp. Śr. IX) are still wanting altogether in the Mān. Śr.; the short description of the *Vilāpita* of the *Agnihotoma* (*Ukthya*, *Shoḍaśin*, *Atirātra*, *Aptoryāma*) is given by Āpastamba in XIV. 1-4 after the *Agnihotoma*, while it is inserted in the *Agnihotoma* in Mān. Śr. II 5. 3. In all these points the arrangement exhibited by Āpastamba is more systematical than that of the Mānava Śrautasūtra,—a natural consequence of historic development.

Âp. S'r. I, 25. 3-6 =	S'at. Br. 1. 2. 2. 7-10.
V. 9. 8 =	1. 2. 5. 18.
VII. 14. 14 =	3. 8. 1. 5 (3. 8. 2. 13).
IX. 5. 5 =	3. 9. 2. 13.
IX. 10. 15 =	12. 4. 1. 4.
XI. 19. 8 =	3. 7. 4. 10, 11.
XIII. 10. 1 =	4. 3. 5. 20.
XVIII. 7. 12, 13 =	5. 1. 3. 13, 14 (5. 5. 4. 33, 34).
XX. 5. 15-17 =	13. 4. 2. 17.
XX. 6. 13 =	13. 4. 3. 3.
XXII. 16. 9-12 =	4. 5. 8. 11, seq.
XXII. 17. 6-9 =	4. 5. 8. 16.

The description of many ceremonies in the KĀTYĀYANA ŚRAUTASŪTRA is so similar to that of the Āpastamba S'rautasūtra, that the two texts offer continuous parallels.

6. Since the Āpastamba S'rautasūtra contains quotations from each of the four Vedas—as the much shorter Dharmasūtra does likewise¹—I proceed now to register THE QUOTATIONS TAKEN BY ĀPASTAMBA (SOMETIMES NOT VERBALLY) FROM THE SAṂHITĀ OF THE RĪGVEDA:²

Âp. S'r. V. 17. 2 =	Rigveda IX. 66, 20 (Vāj. S. XXVI. 9).
V. 19. 3 =	I. 40. 5 (Vāj. S. XXXIV. 57).
V. 19. 4 =	VI. 50. 14 (Vāj. S. XXXIV. 53).
V. 23. 9 =	VI. 13. 1, 2.
VI 17. 12 =	I. 18. 3, 2 (Vāj. S. III. 29, 30); IV. 9. 8 (Vāj. S. III. 36).
VI. 22. 1 =	IV. 12. 6; X. 73, 11; V. 82. 1, 2.
VI. 23. 1 =	V. 82. 4-6, 3 (Vāj. S. XXX. 3); VI. 71. 6 (Vāj. S. VIII. 6).
VII 4. 5 =	X. 170. 1 (Vāj. S. XXXIII. 30).
VII. 21. 6 =	X. 97. 16 (Vāj. S. XII. 90).
VII. 28. 2 =	III. 8. 10.

¹ Comp. Bühler, *Āp. Dharmasūtra translated*, *Introd.*, p. XXIV.

² Some of these verses occur also in the Vājasaneyī Saṁhitā and may probably be found in one of the recensions of the Black Yajurveda, too.

Åp S'r. VIII. 14. 24 =	Rigveda I. 79. 9; 91. 7.
IX. 1. 11 =	I. 12. 9. *
IX. 5. 4 =	I. 164. 40.
XII. 7. 10 =	III. 2. 9.
XII. 14. 12 =	IV. 42. 10 (Väj. S. VII. 10).
XII. 14. 15 =	X. 61. 8 (Väj. S. VII. 17).
XII. 19. 5 =	I. 84. 4; IX. 64. 1-3.
XIII. 8. 4 =	X. 179. 1, cd.
XIII. 13. 8 =	I. 159. 1.
XIII. 15. 14 =	VI. 47. 1 (Väj. S. XXVII. 42)
XIII. 16. 3 =	VI. 50. 14 (Väj. S. XXXIV. 53)
XIII. 18. 1 =	VII. 36. 9.
XIII. 21. 3 =	VIII. 8. 15, 16, ab.
XIV. 2. 13 =	X. 96. 1.
XIV. 16. 1 =	VII. 1. 1; I. 89. 7, 9 (Väj. S. XXV. 20, 22).
XIV. 17. 1 =	VII. 3. 1.
XIV. 27. 7 =	X. 173. 2-4.
XIV. 29. 3 =	VI. 5. 4; V. 7. 4.
XVI. 7. 4 =	I. 95. 5+X. 17. 6.
XVI. 11. 1 =	I. 50. 3.
XVI. 14. 5 =	X. 101. 8.
XVI. 15. 7 =	II. 5. 4.
XVI. 18. 7 =	IX. 110. 1, 73. 4.
XVI. 20. 14 =	IX. 82. 1.
XVI. 26. 1 =	I. 28. 5.
XVI. 26. 3 =	I. 28. 6.
XVII. 7. 4 =	V. 13. 2.
XVII. 15. 4 =	VI. 15. 16, b.
XVII. 18. 1 =	IV. 58. 4-11 (Väj. S. XVII. 92-99).
XVII. 21. 7 =	II. 23. 18.
XVII. 22. 1 =	I. 114. 3, 4.
XIX. 18. 7 =	V. 9. 1.
XX. 13. 4 =	IX. 86. 10.
XX. 20. 7 =	X. 152. 4, 3 (Väj. S. VIII. 44).
XXI. 7. 17 =	II. 37. 5.

Āp. S'r. XXI. 9. 13 =	Rigveda I. 23. 17 (Vāj. S. VI. 24).
XXI. 12. 9 =	I. 132. 8 (Vāj. S. VIII. 53).
XXI. 22. 3 =	X. 120. 1 (Vāj. S. XXXIII. 80).
XXII. 7. 11 =	VII. 97. 10. (98. 7).
XXIV. 12. 10 =	I 70. 2.
XXIV. 13. 3 =	X. 2. 2-7; 52. 1; 53. 1, 4; I. 27. 13.

The extent to which the BRĀHMAṆAS OF THE RIGVEDA have influenced the composition of the Āpastamba S'rautasūtra does not seem to reach beyond those passages where the Babṛicha-brāhmana is directly quoted. In one of these passages at least, viz., Āp. S'r. XII 17. 2, it is apparent that our author has not quoted the Aitareya but the Kaushītaki Brāhmana (XII. 5).—In some places the Āpastamba S'rautasūtra is akin to the ŚRAUTASŪTRAS OF THE RIGVEDA, as will appear from the following parallels

7. RELATIONS TO THE ĀSVALĀYANA ŚRAUTASŪTRA :

Āp. S'r. VI. 1. 7, 8 =	Āsvalāyana S'r. II. 2. 3, 4.
VI. 25. =	II. 5.
VI. 27. 3 =	II. 5. 17.
IX 6. 3 =	III. 11. 11.
IX. 16. 11 =	III. 14. 13.
XII. 26. 3, 4 =	V. 7. 3-5.
XIII. 18. 2 =	VI. 12. 12.
XIII. 21. 3 =	VI. 13. 14.
XIV. 20 6, 8 =	VI 9. 1.
XXIII. 6. 11 =	XI. 4. 8.
XXIII. 7 1, 2 =	XI. 5. 1.
XXIII. 7. 4, 5 =	XI. 5. 4.
XXIII. 7. 7, 8 =	XI. 6. 4, 5.
XXIII. 7. 9 =	XI. 6. 3.
XXIII. 9. 2-4 =	XII. 1. 1-3.

The Pravara section of the Āpastamba S'rautasūtra (XXIV. 5-10) shows continuous affinity with Āsvalāyana S'rautasūtra XII. 10-15.

8. RELATIONS TO THE SĀṆKHĀYANA ŚRAUTASŪTRA :

Āp. S'r. XXI. 5, 10, 11 = S'āṅkhāyana S'r. XIII. 14. 6.	
XXII. 12, 7 =	XIV. 33. 26.
XXIV. 11. 2 =	I. 4. 5.
XXIV. 12. 6, 7 =	I. 6. 2, 3.
XXIV. 12. 12; 13. 1 =	I. 6. 6.

The three last parallels refer to the Hantraka section of our Sūtra.

9. As it was to be expected, quotations from the SĀMAVEDA are not frequently found in the Āpastamba Śrautasūtra (f.i. Āp. S'r. XVII. 8. 1 = Sāmaveda II. 30, 31; Āp. S'r. XVII. 8. 7 = Sāmaveda II. 159, 160; Āp. S'r. XVII. 9. 1 = Sāmaveda II. 53, 54). But it deserves notice that the relations of our Sūtra to the principal Brāhmana of the Sāmaveda, viz, to the PAÑCHAVIṂṢĀ BRĀHMAṆA, are much closer than those to any other Brāhmana. The coincidences are especially striking in the description of the Ahinas and Sattraṣ, where Āpastamba has, to a great extent, merely recapitulated the doctrines of the Pañchaviṁṣa Brāhmana.

Āp. S'r. X. 1. 4-6 = Pañchaviṁṣa Br. I. 1. 1-4.

XIII. 20. 11 =	I. 6. 11.
XIV. 23. 1 =	IX. 8. 1.
XIV. 23. 14 =	IX. 8. 3.
XVIII. 21. 4 =	XVIII. 9. 4.
XXI. 8. 10 =	XIII. 12. 15.
XXII. 5. 14 =	XVII. 2. 1. 3. 1.
XXII. 7. 23, 24 =	XVII. 12. 1, 6.
XXII. 11. 1 =	XIX. 4. 1, 2.
XXII. 15. 7 =	XX. 15. 13.
XXII. 18. 17 =	XXI. 10. 10.
XXII. 18. 18 =	XXI. 10. 23.
XXII. 19. 1, 2 =	XXI. 10. 11-22.
XXII. 20. 11-14 =	XXI. 14. 7, 8.
XXII. 20. 17-19 =	XXI. 14. 10-12.
XXII. 21. 1-11 =	XXI. 14. 12-19.

Āp. S'r. XXII 24. 1, 2=Pañchaviṃśa Br. XXII. 17. 1, 3.	
XXII. 24. 4=	XXII. 18. 1.
XXII. 24. 10=	XXII. 18. 5.
XXIII. 7. 8, 9=	XXIV. 13. 3, 4.
XXIII. 10. 3=	XXV. 8. 1.
XXIII. 10. 6-5=	XXV. 4. 1-1.
XXIII. 10. 12=	XXV. 4. 5.
XXIII. 11=	XXV. 5. 1; 6. 1-4; 7. 1, 2; 8. 1.
XXIII 12=	XXV. 9. 1; 10. 1-3.
XXIII. 13=	XXV. 10. 11, 15, 19, 22, 23; 11. 1-3; 13 1-4. 13. 1, 2, 4.
XXIII. 14=	XXV. 14. 5, 2, 4. 15. 1, 4. 16. 1. 17. 1. 18. 1, 5.

10. Professor Buhler has rightly observed¹ that actual quotations from the ATHARVAVEDA are not frequent in Vedic literature, and he considers the fact that Āpastamba's Dharmasūtra contains one, being of some interest. It must therefore, be much more remarkable that the Āpastamba S'rautasūtra contains a considerable number of quotations from the Atharvaveda, twenty-five according to the following list.² As the wording of these quotations does not always perfectly agree with the published text of the Atharvaveda, that is, with the S'aunaka S'ākhā of this Veda, it will certainly be interesting to find out whether Āpastamba has borrowed from the Paippalāda recension of the Atharvaveda, which will soon be made accessible by the fac-simile edition of the Tübingen manuscript of that recension

Āp. S'r. IV. 13. 1= Atharvaveda	VII. 27. 1.
IV. 14. 4 (XIII. 18. 1) =	X. 5. 23.
V. 9. 11=	XII. 1. 55.

¹ Āp. Dharmasūtra translated, Introd. p. XXVI.

² Some of these correspondences are mentioned by Prof. Wemfield. The Atharvaveda (Encyclopedia of Indo-Aryan Research), p. 45.

VI. 5. 7=	III. 10. 6.
VI. 20. 2=	II 7. 1; XVI. 2. 5, 2.
VI. 21. 1=	V. 9. 2; VII. 108. 2, cd
VI. 24. 8=	XIII. 1. 2a
VII. 9. 3=	X. 6. 2.
VII. 17. 2=	IX. 5. 2.
VII 21. c=	VII. 89. 2.
VII. 28. 2=	XIX. 55. 5, a.
IX. 3. 22=	XII. 2 14, 13.
X. 10. 2=	III. 7. 2, cd.
XII. 22. 5=	VII. 93. 1.
XIII. 7. 10=	III. 7. 1, 2.
XIV. 16. 1=	XIX. 40. 1.
XIV. 17. 1=	XIX. 3. 4.
XIV. 29. 2=	VI. 49. 1, 2.
XVI. 6. 7=	I. 28. 1.
XVI. 18. 7=	IV. 7. 7. (V. 6. 2.)
XVI. 19. 1=	VIII. 5. 19.
XVIII. 15. 3=	IV. 8. 7.
XXI. 9. 12=	VII. 22. 1, 2.

It is of peculiar interest to learn that in the *Āpastamba Śrautasūtra* several lost *Brāhmanas* are quoted which partly as yet are not even known by name (see the passages in Index I). the *Kaṣikati-brāhmaṇa*, *Kālabari-br.*, *Paingāyani-br.*, *S'ātyāyani-br.* (or *S'ātyāyanakam*) and *S'aitāli-br.* The *Bhāllarikam* unquestionably is identical with the *Bhāllari-brāhmaṇa* known from Weber's "Indische Studien" I, p. 106. Two, at least, of these works, the *Paingāyani* and *S'ātyāyani-brāhmaṇa*, are, with certainty, to be attributed to the Black *Yajurveda* (comp. Schroeder in the *Literaturblatt für orientalische Philologie*, I p. 8). Of the School of the *Pālinḡāyanikas* once mentioned in the *Āpastamba Śrautasūtra*, we hear here for the first time.

Two ritual teachers, *Āsmarathya*¹ and *Ālekhaṇa*, are

¹ *Āsmarathya* is likely to be identical with the Vedānta teacher bearing the same name (*Brahmasūtra* I, 2, 22, 4, 22), so many Brahmanic teachers,

mentioned very often by Āpastamba, nearly always in antagonists such as they already occur in Āśval. Sr. VI. 10. 29, 30.² The same applies to the *Bhâradvâja Śrautasûtra* as is evident from Prof. Weber's Catalogue of the Berlin Manuscripts, Vol. II, p. 45 (at the bottom of the page), and from the quotations in Aniruddha's commentary on Āpast. Sr. VII. 10. 2; IX. 1. 14; 2. 1, 7. 3; 13. 7; X. 21. 2. Ālekha is, certainly, younger than Āśmarathya, because his prescriptions are more exacting in several points, and because he is constantly mentioned in the second place in the Sûtra of the Black Yajurveda. Besides, according to our sources of information, there can hardly be any doubt that he composed his ritual book in direct opposition to Āśmarathya. But the law of retaliation caused already Ālekha's own son, Ālekhani, to grumble at his father's work in the same way (see *Bhâradvâja* in Rudradatta's commentary on Āpast. Sr. VII. 10. 2).

I know quite well that the remarks collected in this chapter do not answer the question under discussion in an exhaustive way, yet, I dare hope that they will help to form a sufficient idea of the connection existing between the Āpastamba Śrautasûtra and the more ancient Vedic literature.

IV. THE MANUSCRIPTS.

Besides the MSS BDE³H which have been described in the Preface to Volume I, I have made use of the following MSS. in preparing the text of the present Volume.

N. MS. bequeathed by the late Dr. A. Burnell to the

as is known, have walked alternately on the *larmamṛga* and *yānāmṛga* for the sake of safety

* Ālekha is mentioned alone Āpast Sr X 16. 1, evidently for the reason because Āśmarathya belonged to the *eka* in the preceding Sûtra, IX. 8. 2. Āśmarathya is mentioned alone, probably because, in that case, Āpastamba agreed with Ālekha.

³ Prasna 21 in the MSS DE is not the last Prasna published in my edition but the *Sulbaprasna*.

Imperial Library of Strassburg. Praśnas XVI-XVIII, 7, with the commentary of Dhārtasvāmin (Praśnas I-XV only commentary, without text). Grantha character. Modern transcript on 44 leaves in European book-shape.

O. Transcript in Devanāgarī character of a South-Indian MS, kindly procured for me in 1887 by Mr. H. Rice, then Director of Public Instruction, Mysore Government, Bangalore. Praśnas XVI-XXI and XXIII. 49 leaves.

P. A similar MS., likewise obtained through the kindness of Mr. H. Rice, but less correct than O. Praśnas XVIII-XXIV, 10. 48 leaves.

Q. MS. bequeathed by Dr. Burnell to the Library of Strassburg. Praśnas XVIII-XXIII, with 10 loose leaves containing Praśna XXIV, 1-4 (these 4 Kaṇḍikās with a commentary by Tālavṛntanivāsin). Grantha character. Modern transcript on 43 leaves in European book-shape.

R. MS. belonging to the Government College Library, Benares, on 10 leaves. Praśna XVIII. Devanāgarī character. Undated. At the end : इदं पुस्तकं अयाचितमोर्विंदमद्रात्मज मंगधरेण लिखितं.

S. A consecutive series of generally good MSS., in Devanāgarī character, of the whole Āpastamba Sūtra (except Praśna XXIII), belonging to the Government College Library, Benares. These MSS have been handed over to me through the kind mediation of Mr C H. Tawney, Librarian of the India Office, London, at such a time that I could make use of them from the middle of Praśna XIX; the printing of my edition had then advanced so far

T. MS. on 12 palm-leaves, kindly presented to me by Dr Engen Hultzsch, Government Epigraphist. Praśnas XXII, XXIII, 1-6, XXIV, 5-14. Grantha. Undated.

V. MS. bequeathed by Dr. Burnell to the Library of Strassburg. Praśna XXIV, 1-4, with the commentary of Dhūrtasvāmin. Devanāgarī character. Modern transcript from the MSS. in the Palace at Tanjore Nos. 3847 and 3853 on 26 leaves in European book-shape.

W. India Office Library, Nr. 1676 B (Nr. 808 in Professor Eggeberg's Catalogue). Praśna XXIV, 1-4 with the commentary of Kapardisvāmin. The late Professor F. Max Muller had the kindness to place into my hands his transcript of this MS., reaching as far as XXIV 4 1 (comp. Sacred Books of the East, Vol XXX, p. 313), the rest has been copied by myself.

X. Transcript of a MS. in the possession of Dr. George Thibaut, Principal, Muir Central College, Allahabad Praśna XXIV, 5-10. Devanāgarī character. 3 leaves

Y. MS. on 8 palm-leaves, kindly presented to me by Dr. Eugen Hultsch. Prasna XXIV, 5-14. Grantha character. Undated.

All institutions and gentlemen who provided me with the manuscript materials here described have laid me under great obligations.

R. GARBE.

Tubingen, June 1901.

TABLE OF CONTENTS OF VOL. III.

Agnichayana	...	..	Praśna 16, 17.	
Vājapeya	...	.	„	18, Kand. 1-7.
Rājasūya	...	..	„	„
Sautrāmanī	...	.	„	19, „ 1-10.
Kaukili (Sautrāmanī)	...	.	„	„
Sāvitra, Nāchiketa, Chāturhotra,				
Vaiśvasṛija (Agni)	...	.	„	„
Kāmyāḥ Paśavaḥ	...	..	„	„
Kāmyā Ishtayāḥ	...	..	„	„
Aśvamedha	..		„	20, „ 1-23.
Purushamedha, Sarvamedha			„	„
Dvādaśāha	...		„	21, „ 1-14.
Gayām ayana	..		„	„
Utsarginām ayana	..	...	„	„
Ekāhāḥ	..		„	22, „ 1-13.
Ahīnāḥ	..	..	„	„
Savāḥ	..		„	„
Sattrāni			„	23, .
Paribhūshāḥ	..	..	„	24, „ 1-4.
Pravarāḥ	..	...	„	„
Haṅtraka	...		„	„

श्रीम् ॥

अग्निं चेष्यमाणो ऽमावास्यायां पौर्यामास्यामेकाष्ट-
 कायां वोखां संभरति । १ । अथाढामधिकृत्यैके समा-
 मनन्ति । २ । वृहस्पतिपुरोहिता देवा देवानां देवा
 देवाः प्रथमजा देवा देवेषु पराक्रमध्वं प्रथमा द्विती-
 येषु द्वितीयास्तृतीयेषु त्रिरेकादशास्त्रिस्त्रयस्त्रिंशं अनु-
 व आरभ इदं शक्यं यदिदं करोमि ते मां वत ते मा
 जिन्वतास्मिन्ब्रह्मन्ब्रह्मन्ब्रह्मन्वे ऽस्यामाशिष्यस्यां पुरोध्या-
 यामस्मिन्कर्मन्त्रस्यां देवहृत्यामिति चतुर्यष्टीतं जुहो-
 ति । ३ । जुह्वं सुवं च संमृज्य जुह्वामष्ट्यष्टीतं गृहीत्वा
 युञ्जानः प्रथमं मन इति यजुरेष्टमाभिर्षाग्भिरेकामा-
 हृतिं जुहोत्यन्तर्वेद्यूर्ध्वस्तिष्ठन् । ४ । यं कामयेत पापी-
 यान्स्यादित्येकैकं तस्य जुहुयाज्जिह्वस्तिष्ठन् । ५ । यदि
 कामयेत च्छन्दांसि यज्ञयज्ञसेनांप्रयेयमित्युक्तम् । ६ ।
 षट्षा स्तोमं समर्धयेत्यपरं चतुर्यष्टीतं गृहीत्वा देवस्य
 त्वा सवितुः प्रसय इति चतुर्भिरग्निमादत्ते त्रैण्यौ

कल्माषीं सुपिरामसुपिरां वोभयतःश्लूमन्यतरतःश्लू
 वा प्रादेशमाधीमरत्निमाचीं व्यायाममाधीमपरिमितां
 वा । खादिरीं पालाशीमौदुस्वरीमर्कमयीं कार्फर्य-
 मयीं वैकङ्कतीं शमीमयीं वा यो वा यज्ञियो वृक्षः
 फलग्रहिः । ७ ।

इति प्रथमा कण्डिका ।

इमामष्टभण्णरशनामृतस्येत्यश्वामिधानीं रशनामा-
 दाय प्रतूर्तं वाजिन्ना द्रवेत्यश्वमेभिदधाति । १ । तूष्णीं
 गर्दभस्यादाय युञ्जायां रासभं युवमिति गर्दभम् । २ ।
 योगेयोगे तवस्तरमिति तिष्ठभिरश्वप्रथमां अभिप्र-
 ब्रजन्ति यत्र मृदं खनिष्यन्तः स्युः । ३ । यदि कामयेत
 पापवस्यसं स्यादिति गर्दभप्रथमा गच्छेयुः । ४ । अग्निं
 पुरीष्यमङ्गिरस्वदच्छेहीति जपति । ५ । अग्निं पुरी-
 ष्यमङ्गिरस्वदच्छेम इति येन द्वेष्येण संगच्छते तमभि-
 मन्त्रयते । पश्यन्निर्दिशति । ६ । अग्निं पुरीष्यमङ्गि-
 रस्वद्गुरिष्याम इति वल्मीकवपां या सूर्यस्योदेतो-
 स्तामुशत्योपतिष्ठते । ७ । अन्वग्निरुपसामग्रमत्यदिति

वल्मीकवपायाः प्रकामति । ८ । आगत्य वाज्यध्वन
 आक्रम्य वाजिन्पृथिवीमिति दाभ्यां मृत्खनंमश्वमाक्र-
 मय्य द्यौस्ते पृष्ठमित्यश्वस्य पृष्ठं संमार्ष्टि । ९ । अभि
 तिष्ठ पृतन्यतो ऽधरे सन्तु शत्रवः । इन्द्र इव वृचहा
 तिष्ठापः श्रेत्राणि संजयन् । अभिष्ठितो ऽसीति यं
 द्वेष्टि तमधस्पदमश्वस्य मनसा ध्यायति । १० । उत्क्रा-
 मोदकामीदिति दाभ्यां मृत्खनादुदश्वमश्वमुत्क्रम-
 य्यापो देवीरुपस्तृजेत्यश्वस्य पदे ऽप उपस्तृज्य पदे
 हिरण्यं निधाय । ११ ।

इति द्वितीया कण्डिका ।

जिघर्म्यग्निमा त्वा जिघर्मीति मनस्वतीभ्यामेका-
 माहुतिं हिरण्ये हुत्वापादाय हिरण्यं परि याजपतिः
 कविरग्निरिति तिसृभिरग्निषु मृत्खनं परिलिखति ।
 वाद्यांवाद्यां वर्पायसीम् । १ । देयस्य त्वा सवितुः
 प्रसव इति दाभ्यां खनति । २ । अपां पृष्ठमसीति
 पुष्करपर्णमाहृत्यैतथैव विवेष्ट्य शर्म च स्थो वर्म च
 स्य इति दाभ्यामुत्तरेण मृत्खनं शष्पाजिनं प्राचीन-
 श्रौवमुत्तरसोमास्तृणाति । उपरिष्ठात्पुष्करपर्णमुत्ता-
 नम् । ३ । पुरीष्यो ऽसि विश्वभरा इति मृत्खनमभि-

मन्व्य त्वामग्ने पुष्करादधीति कृष्णाजिने पुष्करपर्णे
 च संभरति चतसृभिस्त्रिस्तुभिर्वा । गायत्रीभिर्वाह्य-
 णस्य । त्रिष्टुग्भौ राजन्यस्य । जगतीभिर्वैश्वस्य । ४ ।
 यं कामयेत वसूयान्स्यादित्युभयौभिस्तस्य संभरेत् । ५ ।
 अष्टाभिः संभरति । ६ । जनिष्ठा हि जेन्य इति मृद-
 सभिमृश्य मृत्खनं संलोभ्य सं ते वायुरिति मृत्खने ऽप
 आनीय समुद्यम्य कृष्णाजिनस्यान्तान्सुजातो ज्योतिषा
 सहेति श्लौमेण मौञ्जेनार्कमयेण वा दाम्नोपनहति । ७ ।
 उदु तिष्ठ स्वध्वरीर्ध्व ऊ पु ण ऊतय इति सावित्री-
 भ्यामुत्तिष्ठति । ८ । स जातो गर्भो असौति हरति । ९ ।
 स्थिरो भव वौड्ढ्ङ्ग इति गर्दभस्य पृष्ठ आदधाति । १० ।
 शिवो भव प्रजाभ्य इत्याहितमभिमन्त्रयते । ११ । प्रैतु
 वाजी कनिक्रददिति तिसृभिरत्वरमाणाः प्रत्या-
 यन्ति । १२ । अग्निं पुरीष्यमङ्गिरस्वद्गराम इति येन
 द्वेष्येण संगच्छते तमभिमन्त्रयते । पश्यन्निर्दिशति । १३ ।
 उत्तरेण विहारं परिश्रित ओपधयः प्रति मृत्लीताग्नि-
 मेतमिति दाभ्यामोपधीषु पुष्यवतीषु फलवतीषुपा-
 यहरति । १४ ।

इति तृतीया कण्डिका ।

वि वाजसेति विस्रस्यापो हि ष्ठा मयोभुव इति
 तिस्रभिरप उपसृज्य मित्रः संसृज्य पृथिवीमिति
 द्वाभ्यां संसर्जनीयैः संसृजति । अर्मकपालैः पिष्टैर्वेण्व-
 ज्जारैर्त्रीहितुपैः पलाशकपायेण शर्कराभिः पिष्टाभिः
 कृष्णाजिनलोमभिरजलोमभिरिति । १ । यच्चान्यद्दृ-
 ढार्थं उपार्थं मन्यते । २ । रुद्राः संभृत्य पृथिवीमिति
 मृदं संक्षिप्य संसृष्टां वसुभिरिति तिस्रभिः कर्चे प्रय-
 च्छति । ३ । मखस्य शिरो ऽसीति पिण्डं कृत्वा यज्ञस्य
 पदे स्थ इति कृष्णाजिनं पुष्करपर्णं चाभिमृशति मृदि
 वाङ्मुष्ठाभ्यां निगृह्णाति । ४ । वसवस्त्वा कृण्वन्तु गाय-
 त्रेण च्छन्दसेति चतुर्भिर्महिष्युखां करोति बहुभार्यस्य ।
 अध्वर्युरेकभार्यस्य । ५ । क्रियमाणामेतैरेव यजमानो
 ऽनुमन्त्रयते । ६ । द्युद्धिं पञ्चोद्धिमपरिमितोद्धिं वा ।
 चतुरश्रां परिमण्डलां वा । प्रादेशमाचीमूर्ध्वप्रमाणे-
 नारत्निमाचीं तिर्यक्प्रमाणेन व्यायाममाचीं समन्त-
 परिमाणेन । अपरिमितां वा । ७ । पञ्चप्रादेशामिधु-
 माचीं वा यदि पञ्च पशवो भवन्तीति वाजसनेय-
 कम् । ८ । कुर्वथतस्रो ऽश्रीः प्रतिदिशमुन्नयति । ९ ।

अष्टाश्रिं वा । १० । नवाश्रिमभिचरतः^१ कुर्यात् ।
द्व्यङ्गुले^२ विलादधस्तात् । ११ ।

इति चतुर्थी कण्डिका ।

अदित्यै रास्त्रासीति रास्त्रां करोति । १ । अश्रीणां
रास्त्रायाथ संधौ द्वौ चतुरः षडष्टौ वा स्तनान्क-
रोति । २ । अदितिस्ते विलं गृह्णात्विति विलं कृत्वा
कृत्वाय सा महीमुखामित्युत्तरतः सिकतासु प्रतिष्ठाप्य
मिचैतां तं उखां परिददाम्यभित्या एषा मा भेदीति
मिचाय परिददाति । ३ । य उखां करोति सोऽपाढा-
मेतस्या एव मृदस्तूपणीं चतुरश्रां^३ व्यालिखितामिष्ट-
काम् । ४ । वसवस्त्वा धूपयन्तु गायत्रेण च्छन्दसेति
सप्तभिरथशकेनोखां धूपयति । ५ । वृष्णो अश्वस्य शके-
नेत्येके । ६ । गार्हपत्याद्भूपनपचने भवतः । ७ । अदि-
तिस्त्वा देवीत्यग्रेण गार्हपत्यमवटं खात्वा लोहित-
पचनीयैः संभारैरवस्तीर्य देवानां त्वा पत्नीरिति
तस्मिन्नुखामवदधाति । ८ । तूपणीमपाढामन्ववधाय^४
लोहितपचनीयैः संभारैः प्रच्छाद्य धिपणात्त्वा देवी-

रिति चतुर्भिरुखायामग्निम'भ्यादधाति । ९ । मिचैता-
 मुखां पचेति पच्यमानां तिसृभिर्मैत्रीभिरुपचरति । १० ।
 पक्षां देवत्वा सवितोद्वपत्वित्युद्वास्यापद्यमाना पृथि-
 व्याशा दिश आ पृणेत्युत्तरतः सिकतासु प्रतिष्ठाप्य
 मिचैतां त उखां परिददाम्यभित्त्वा एषा मा भेदीति
 मिचाय परिददाति । ११ । तूष्णीमपाढामुद्वास्य । १२ ।

इति पञ्चमी कण्डिका ।

वसवत्वा च्छन्दन्तु गायत्रेण च्छन्दसेति चतुर्भिरजा-
 शीरेणोखामाच्छृणुति । १ । सप्तैकविंशतिं वा मापा-
 नादाय पुरुषशिरः ऽच्छैति वैश्वस्य राजन्यस्य वेपुहत-
 स्याग्निहतस्य वा । २ । मापानुपन्युष्यायं यो ऽसि
 यस्य त इदं शिर इति पुरुषशिरः प्रच्छिद्यैतेन त्वमव
 शीर्षखानेधीति सप्तधा वितृष्णां वल्मीकवपां शिरसः
 स्थाने प्रतिनिदधाति । ३ । यो ऽस्य कौश जगतः
 पार्थिवस्यैक द्वादशी । यमं भङ्गश्रवो गाय यो राजा-
 नपरोध्यः ॥ यमं गाय भङ्गश्रवो यो राजानपरोध्यः ।
 येनापो नद्यो धन्वानि येन द्यौः पृथिवी दृढा ॥
 हिरण्यकक्ष्यान्सुधुरान्दिरण्याश्चानयःशफान् । अश्वा-

ननश्यतो दानं यमो राजाभितिष्ठतीति तिसृभिर्यम-
गायाभिः परिगायति । ४ । आहरञ्जपतीत्येके । ५ ।
इदमस्माकं भुजे भोगाय भूयादिति पुरुपशिर आदा-
योदेह्यमे अधि मातुः पृथिव्या इत्याहरति । ६ । परि
त्रिविध्यध्वरं यात्यग्नी रथौरिव । आ देवेषु प्रयो
दधत् ॥ परि वाजपतिः कविरित्येपा ॥ परि प्रागा-
देवो अग्नी रक्षोहामौवचातनः । सेधन्विश्या अप
द्विपो दहन्वक्षांसि विश्वहेति तिसृभिः पर्यग्निं कृत्वा
मृदा प्रलिप्य निदधाति । ७ ।

इति षष्ठी कण्डिका ।

अग्निभ्यः कामाय पशूनालभते मुष्करान् । प्राजा-
पत्यमजं तूपरमुपाकृत्याश्वर्षभदृष्णिवस्तान् । १ । एक-
विंशतिं चतुर्विंशतिं वा पराचीः सामिधेनीरन्वाह ।
एकादश प्राकृतीः । समास्त्वाम्न इति दशाम्निकीः । २ ।
रायो अग्ने महे त्वा दानाय समिधीमहि । ईडिघा
हि मही दृपन्धावा होत्राय पृथिवीमिति यद्येक-
विंशतिः । ३ । उपेमसृष्टि वाजयुर्वचस्यां चनो दधीत्
नाद्यो गिरो मे । अप्रां नपादाशुहेमा कुवित्स सुपेश-

सस्करति^१ ज्योतिषद्वि ॥ समन्या यन्तीत्येषा ॥ अपां
 नपादा ह्यस्यादुपस्थं जिह्वानामूर्ध्वः स्वयशा उपस्थे ।
 उभे अभि प्रियंतमे सधस्थे^२ आ च परा च चरति
 प्रजानन्निति तिस्रो ऽप्सुमतीर्यदि चतुर्विंशतिः । ४ ।
 अमुवभूयादित्यामंयाविनः कुर्यात् । ५ । इहस्पते
 सवितर्धोर्धयेनमित्यनामयाविनः । ६ । उद्वयं तमस-
 स्परीति ज्योतिषत्वा परिदधाति । ७ । हिरण्यगर्भः
 समवर्तताग्र इति सुच्यमाधारयति । ८ । ऊर्ध्वा अस्य
 समिधो भवन्तीति प्रयाजानामाप्रियो भवन्ति । ९ ।
 आग्नेयीस्त्रिष्टुभ आग्नेयानां याज्यानुवाक्याः । १० ।
 यः प्राणतो य आत्मदा इति प्राजापत्यस्य । ११ ।
 अपि वा संज्ञप्तानां शिरांसि प्रच्छिद्य मृदा प्रलिप्य
 निदधाति । १२ ।

इति सप्तमौ कण्डिका ।

अपः कवन्धान्यभ्यवहरन्ति । १ । प्राजापत्येन संस्था-
 पयतीति विज्ञायते । २ । अपि वा सर्वेषामेतेषां स्थाने
 वायवे नियुत्वते श्वेतमजं तूपरमालभते । ३ । वायुमती

१ Corrected according to Maitriyāni Saṅgītā 4. 12. 4 and
 R̥gveda 2. 35. 1, all MSS have करति १ Corrected according to
 R̥gveda 10. 17. 6, all MSS have वधस्य

श्वेतवती वपायां याज्यानुवाक्ये । वायुमती नियुत्वती
 दैवतस्य । ४ । तस्य शिरः प्रच्छिद्य मृदा प्रलिप्य निद-
 धाति । ५ । वायव्यः कार्या इत्युक्तम् । ६ । तस्याग्नये
 वैश्वानराय द्वादशकपालं पशुपुरोडाशं निर्वपति । ७ ।
 यः कश्चनाग्नौ पशुरालभ्यते वैश्वानर एवास्य द्वादश-
 कपालः पशुपुरोडाशो भवतीत्येके । ८ । तेनेष्ट्वा संव-
 त्सरं न मांसमश्नीयान्न स्त्रियमुपेयान्नोपरि शयीत ।
 ९ । अपि वा मांसमश्नीयादुपरि शयीत स्त्रियं त्वेव
 नोपेयादिति वाजसनेयंकम् । १० । यत्राग्दीक्षणीया-
 यास्तत्कृत्वा विहविषं दौक्षणीयां निर्वपति । ११ ।
 वैश्वानरं द्वादशकपालं तृतीयं पुरस्तादसंवत्सरभृतः ।
 १२ । यत्राग्दीक्षाहुतीभ्यस्तत्कृत्वाकृत्यै प्रयुजे ऽग्नये
 स्वाहेति पञ्चाधरिकीर्तुत्वाकृतिमग्निमिति पडाग्नि-
 कीः । विश्वे देवस्य नेतुरिति पूर्णाहुतिं सप्तमीम् ।
 १३ । यं कामयेत प्रमायुकः स्यादिति तस्य सद्यदनु-
 द्रुत्य जुहुयात् । प्राणानस्य संभिनन्ति । बधिरो ह
 भवतीति विज्ञायते । १४ ।

इत्यष्टमी कण्डिका ।

संवत्सरं दीक्षित उख्यं विभर्ति । त्वहं पडहं द्वाद-
 शाहं वा । १ । यो ऽर्वाकं संवत्सरादरुथिदेव स इत्येके ।
 २ । अग्नेर्वै दीक्षयेत्युक्तम् । ३ । यत्पादःमुष्टिकर्मणस्त-
 त्कत्वा शणकुलायेन मुञ्जकुलायेन वीखां प्रच्छाद्य मा
 सु भित्वा इति द्वाभ्यामाहवनीये प्रष्टुणक्ति । ४ । मिषै-
 तामुखां तपेति प्रदक्षिणमङ्गारैः परीन्दे । ५ । द्रुन्नः
 सर्पिरासुतिरिति तस्यां कुमुकमुलिखितं घृतेनाक्त्वाव-
 दधाति मुञ्जांथ । ६ । यो गतश्रीः स्यादित्युक्तम् । ७ ।
 प्रदाव्यादाहरेद्यं कामयेत प्रस्यन्दिन्यामस्य^१ राष्ट्रं जा-
 युकां स्यादिति । दृष्ट्याग्राज्ज्वलतो ब्रह्मवर्चसकामस्य ।
 भर्जनादन्नकामस्य । ८ । न काम्यमग्निं कुर्वाण आह-
 वनीये प्रष्टुज्यात् । ९ । जात उख्ये ऽनुगमयत्याहवनी-
 यम् । १० । परस्या अधि संवत इति वैकङ्कतीं समि-
 धमादधाति । ११ । परमस्याः परायत इति शमीम-
 यीम् । १२ । एतद्वा विपरीतम् । १३ । सीद त्वं मातु-
 रस्या उपस्य इति तिसृभिर्जातमुख्यमुपतिष्ठते । १४ ।

इति गवमी कण्डिका ।

यदग्ने यानि कानि चेति पञ्चभिरौदुम्बरमपरशु-
 वृक्णमुख्य इधमभ्यादधाति । १ । तैल्वकमभिचरतः ।
 २ । दंष्ट्राभ्यां मलिन्बूनित्याञ्चत्थीं समिधमादधाति ।
 ३ । ये जनेषु मलिन्बव इति वैकङ्कतीम् । ४ । यो
 अस्मभ्यमरातीर्यादिति शमीमयीम् । ५ । तस्मादग्नि-
 चितः पापं न कीर्तयेन्नो अग्निं विभ्रतो नो अग्नि-
 विदः । ६ । संशितं मे ब्रह्मोदेपां बाहू अतिरमित्युत्तमे
 यजमानं वाचयंस्तूपणीमौदुम्बर्यौ समिधावादधाति ।
 ७ । मातेव पुत्रं पृथिवी पुरीष्यमग्निं स्वे योनौ भरि-
 प्यत्युखा । तां विश्वैर्देवैर्कृतुभिः संविदानः प्रजापति-
 विश्वकर्मा युनक्ति^१ मौञ्जे शिष्ये षडुद्यामे द्वाद-
 शोद्यामे वोखामवदधाति । ८ । एकविंशतिनिर्वाधो
 यो^२ रुक्मः सूचोतो दृशानो रुक्म इति तमासीनो
 यजमानो ऽन्तर्निर्वाधं प्रतिमुच्य^३ बहिर्निर्वाधान्कुरुते ।
 ९ । विश्वा रूपाणीति शिष्यपाशं प्रतिमुच्यते । १० ।
 नक्तोपासेति छण्णाजिनमुत्तरम् । ११ । सुपर्णी ऽसि
 गरुत्मानित्युख्यमवेद्य सुपर्णी ऽसि गरुत्मानित्यादायो-
 त्यायोपरि नाभेर्धारयमाणो विष्णोः क्रमो ऽसीति

१ वैश्व II. २ विमुच्यति B in accordance with Taitt. S. १. २. ५.
 ३ प्रतिनिर्वाध ०. २, Matr S 2 7. 11, Vajas S. 12. 61. १ यो is missing in NO

चतुरो विष्णुक्रमान्प्राचः कामति । १२ । अक्रन्दमि-
रित्येतामनूच्याग्ने ऽभ्यावर्तिन्निति चतसृभिः प्रदक्षिण-
मावर्तते । १३ । उदुत्तममिति शिष्यपाशमुन्मुच्या
त्वाहार्यमित्याहृत्योपतिष्ठते ऽग्ने वृहन्नुपसामूर्ध्वो अस्था-
दिति । १४ । यं कामयेत राष्ट्रं स्यादिति तं मनसा
ध्यायेत् । १५ । श्रौदुम्ब्र्यासन्धरत्निमाचंशीर्षण्यां नूच्या
प्रादेशमाचपादा मौञ्जविवाना फलकास्तीर्णा वा
मृदा प्रदिग्धा । १६ । सौद त्वं मातुरस्या उपस्थ इति
तस्यां चतसृभिरुख्यं सादयति । १७ । शर्करायां वा
तिं सृभिः सादयति । हंसवत्योपतिष्ठत इत्येके । १८ ।

इति दग्मी कण्डिका ।

येन देवा ज्योतिषोर्ध्वा उदायन्निति प्रादेशमाचैः
काष्ठैरुख्यमुपसमिन्दे । १ । नित्यो ज्वलति । २ । व्रत-
काले ऽन्नप्रते ऽन्नस्य नो देहीत्यौदुम्बरीं समिधं व्रते
ऽह्नाभ्यादधाति । ३ । देवस्य त्वा सवितुः प्रसवे ऽश्वि-
नोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्यां गायत्रेण चन्द्रस्य राशि-
मिष्टकामुपदधे तथा देवतयाङ्गिरस्वद्भुवा सौदेति सायं
समिधमादधाति । ४ । एतेनैव वैद्युमेन चन्द्रसाहरिष्ट-

कामुपदध इति प्रातः । ५ । दिवस्परीत्येकादशभिर्वा-
 दशभिस्त्रयोदशभिर्वा वात्सप्रेणोपतिष्ठते । ६ । पूर्वे-
 द्युर्विष्णुक्रमान्क्रामति । उत्तरेद्युरुपतिष्ठते । ७ । एवं
 सदा क्रयात् । ८ । यदहः सोमं क्रीणीयात्तदहरुभयं
 समस्येत् । प्र च क्रामेदुप च तिष्ठेतं । ९ । मुष्टिकरण-
 प्रभृतिं कर्म प्रतिपद्यते । १० । यद्युख्ये भ्रियमाणे ऽयं
 देवः प्रजा अभिमन्येताग्नेयीभिर्भिषग्वतीभिस्तिष्ठभि-
 स्तिस्रः समिध आदध्यात् ॥ भिषङ्गो अग्र आवह
 स्वरूपं^१ ह्यणवर्तने^२ । असि होता न ईयः ॥ त्वं नो
 अग्ने भिषग्भव देवेषु ह्यव्यवाहनः । देवेभ्यो ह्यव्यवा-
 डसि ॥ भिषजस्त्वा हवामहे भिषजः समिधीमहि ।
 भिषग्देवेषु नो भवेति । ११ । यदि कामयेत वर्षेदिति^३
 याः सौरि रश्मिवतीस्ताभिस्तिष्ठभिस्तिस्रः समिध
 आदध्यात् ॥ सूर्यो अपो वि गाहते रश्मिभिर्वाजसा-
 तमः । बोधा स्तोत्रे वयोवृधः ॥ परि यो रश्मिना दिवो
 ऽन्तान्ममे पृथिव्याः । उसे आ पमौ^४ रोदसी महित्वा ॥
 वहिष्ठेभिर्विहरन्वासि तन्तुमवव्ययन्नसितं देवं वस्वः^५ ।

१ अं चर्च ॥ १ Corrected, all MSS have ह्यणवर्तने २ वदं ह्य-
 दिभि ॥ ३ एषीवती • BN ४ Corrected, the MSS. have पर, पय,
 or पयू The Pāla is found in the Rigveda ३. ५१. १५; ४. १०. ५, ४
 २५. १४. ५ Thus all MSS and Taittiriya Brāhmana २. १. ५. ५
 The original reading is वस्व (Rigv. ४. १३. ४, Muir ३. १. १२. ५.)

द्विध्वतो रश्मयः सूर्यस्य चर्मैवावाधुस्तमो अस्व-
न्तरिति । १२ । यदि कामयेत न वर्षेदिति याः
सौरीभ्राजस्वतीस्ताभिस्तिस्तभिस्तिस्तः समिध आद-
ध्यात् । १३ ।

इत्येकादशी कण्डिका ।

अदृश्रमस्य केतवो वि रश्मयो जनां अनु । भ्राज-
न्तो अमयो यथा । तरणिविश्वदर्शत इत्येपा । दिवो
रुक्म उरुचक्षा उदेति दूरे अर्थस्तरणिभ्राजमानः ।
नूनं जनाः सूर्येण प्रहृता आयन्नर्थानि ह्यणवन्नपांसी-
ति । १ । यद्युख्ये भ्रियमाणे यजमानस्य नश्येदमे ऽभ्या-
वर्तिन्नमे अङ्गिरः पुनरूर्जा सह रय्येत्येताभिश्चतस्त-
भिरुपतिष्ठेत् । २ । विन्दत्येवेति विज्ञायते । ३ । यदहः
प्रयायादुदु त्वा विश्वे देवां इत्युख्यमुद्यम्य सीद त्वं
मातुरस्या उपस्य इति चतस्तभिर्दीपे शकटे प्रउग
उख्यमासादयति । ४ । तिस्रभिरासादयति । हंसवत्यो-
पतिष्ठत इत्येके । ५ । समीप्येतरावग्नी अन्वारोप्य प्रेद-
मे ऽधोतिष्मान्वाहीति प्रयाति । ६ । अक्रन्ददग्निरित्य-
द्यशब्दमनुमन्त्रयते । ७ । अथ्यवसाय समिधामिं दुव-
स्यतेति एतानुषिक्तामवसिते समिधमादधाति । ८ ।

उत्तरया विष्टुभा राजन्यस्य । जगत्या वैश्यस्य । ९ ।
 इन्धनव्रतनाध्यवसानसंनिपाते घृतानुपित्तां पूर्वामाद-
 धाति । १० । यद्युखां भस्माभिनिपीदेदुख्यमादायोद-
 कान्तं गत्वमं सुयोनिं सुदतं^१ हिरण्यं सङ्घस्रष्टृष्टिं
 महिषावरोह । उत्सं जुपस्व मधुमन्तमूर्वं समुद्रियं
 सदनमाविशस्व ॥ इमं स्तनं मधुमन्तं धयापां प्रष्या-
 तमग्ने सरिरस्य मध्ये । उत्सं जुपस्व मधुमन्तमूर्वं
 समुद्रियं सदनमाविशस्वेत्येताभ्यामुखाया अग्निमुद्धृ-
 त्यानिरूहञ्चिक्वादुखामापो देवीः प्रति गृह्णीत भस्मै-
 तदिति तिसृभिरप्सु भस्म प्रवेशयति । ११ । भस्मनो
 ऽपादाय प्रपीड्य प्रसद्य भस्मनेति द्वाभ्यामुखायां
 प्रत्यवधाय पुनरूर्जा सह रथ्येति पुनरुदैति । १२ ।
 पुनस्त्वादित्या रुद्रा वंसवः समिन्धतामिति पुनरुख्य-
 मुपसमिन्धे । १३ ।

इति द्वादशी कण्डिका ।

बोधा स बोधीति बोधवतीभ्यामुपतिष्ठते । १ ।
 नित्यमप्सु भस्मप्रवेशनं दीक्षितस्य कृतास्विष्टकासु ।
 अकृतासु संसर्गार्थं भवति । २ । पुरीषे पशुकामः

१ The verse Rigveda 5 8 2 is added in II on the margin. १ Sic!
 Rigveda 1 85 9 has सुदतं before हिरण्यं सङ्घस्रष्टृष्टिं.

कुर्वीत । ३ । अशु यायावरः प्रवपेत् । ४ । दक्षितस्ये-
 ष्टकाः करोति मासप्रभृतिषु दीक्षाकल्पेषु 'पुरस्ताद्-
 दक्षितस्येतरेषूपरिष्ठात्प्राजापत्यात्पशोः । ५ । मृन्मयी-
 रिष्टकाः करोति पादमात्यो ऽरतिमात्य उर्वस्थिमात्यो
 ऽणूकमात्य ऋजुलेखा^१ दक्षिणावृतः सव्यावृतस्या^२लि-
 खिताश्च । ६ । निर्मन्थ्येन लोहिनीः पचन्ति । ७ ।
 अभिन्ना भवन्ति । ८ । खण्डां कृष्णां लक्षणां च नोपद-
 ध्यात् । ९ । पुष्करपर्णं रुक्मो हिरण्मयः पुरुषः सुचौ
 सप्त स्वयमावृणाः शर्करा हिरण्येष्टकाः पञ्च एतेष्टका
 दूर्वास्तम्बः कूर्म उलूखलं मुसलं शूर्पमश्मानः पशुशि-
 रांसि सर्पशिरस्यामृन्मयीरिष्टकाः । १० । जानुदघ्नं
 साहस्रं चिन्वीत प्रथमं चिन्वानः । नाभिदघ्नं द्विपाहस्रं
 द्वितीयम् । आस्यदघ्नं त्रिपाहस्रं तृतीयम् । उत्तरमुत्तरं
 ज्यायांसम् । ११ । महान्तं दृष्टन्तमपरिमितं स्वर्ग-
 कामश्चिन्वीतेति वाजसनेयकम् । १२ ।

इति चयोदशौ कण्डिका ।

अपहृत्ते दीक्षापरिमाणे ऽपेत वीतेति गार्हपत्यचि-
 तेरायतनं व्यायाममात्रं चतुरस्रं परिमण्डलं वोढृत्य
 हरिण्या पलाशशाखया शमीशाखया वा संमृज्य
 प्राचीमुदीचीं वा शाखामुदसित्वा शं नो देवीरभिष्टय
 इत्यङ्गिरवोश्च्यग्नेर्भस्मासीति सिकता निवपति । १ ।
 संज्ञानमित्यूपान् । २ । तान्निवपन्वददश्चन्द्रमसि क्षुण्णं
 तदिहास्त्विति मनसा ध्यायति । ३ । सं या वः प्रिया-
 स्तनुव इत्यूपान्सिकताथ संसृज्य चितस्य परिचित
 इत्येकविंशत्या शर्कराभिर्गार्हपत्यचितेरायतनं परि-
 श्रयति । तिसस्तिंस्रः संहिताः । ४ । व्रजं क्षणुध्वं स हि
 वो नृपाणो वर्म सौव्यध्वं बहुला पृथूनि । पुरः क्षणु-
 ध्वमायसौरष्ट्टा मा वः सुस्रोच्चमसो हंहता तमिति
 शर्करा अभिमन्व्यायं सो अग्निरिति चतस्रो मध्ये
 प्राचीरिष्टका गार्हपत्यचितानुपदधाति । ५ । इडामग्ने
 ऽयं ते योनिर्षत्विय इति द्वे पुरंस्तात्समीची तिरथी
 वा । ६ । एवं पश्चाच्चिदसि परिचिदसीति । ७ । अव-
 शिष्टं त्रयोदशभिर्लोकंपृणाभिः प्रच्छादयति । ८ ।
 लोकं पृण ता अस्य सूददोहस इति द्वाभ्यांद्वाभ्यां

मन्त्राभ्यामेकैकां लोकंपृणासुपदधाति । ६ । सर्वास्विष्ट-
कासु तथादेवतमन्तती दधाति । १० ।

इति चतुर्दशौ कण्डिका ।

चात्वालस्थानात्पुरीपमाहृत्य पृष्टो दिव्यीति वैश्वान-
र्यर्चा चितावनुव्यूहति । १ । सा चितिर्भवति । २ ।
पञ्चचित्तीकं चिन्वीत प्रथमं चिन्वानः । विचित्तीकं
द्वितीयम् । एकचित्तीकं तृतीयम् । ३ । एकचित्ती-
कानेवात ऊर्ध्वं चिन्वीत । ४ । अजीजनन्नमृतं मर्त्यास
इति गार्हपत्यचितिमभिमृश्य समितमिति तस्यां
चतसृभिरुख्यं संनिवपति । ५ । विज्ञायते च वि वा
एतौ द्विपाते यश्चोखायां यश्च चीयते । ब्रह्म यजुः ।
यत्संन्युष्य विहरति ब्रह्मणैवैनौ संशास्तीति । ६ । साकं
हि शुचिना शुचिः प्रशास्ता क्रतुनाजनि । विद्वाँ
अस्य व्रता घृवा वया इवानु रोहत इति संन्युप्तावभि-
मन्त्य मातेव पुचमिति शिक्वादुखां निरुह्य यदस्य

१ तथादेवत seems to denote an employment of the formula begin-
ning with तथा देवतया (Taitt S 4 2 4 4), comp below in this Praśna
15. 10; 24 9, further 17 1 7, 2. 1, 10, 4 5, and Kātyāyana Śrauta
S. 16. 7. 14 with the commentary

पारे रजस इति वैश्वानर्या शिष्यमादत्ते । ७ । नैर्ऋतीरि-
 ष्टकाः कृष्णास्तिसस्तुपपक्वास्ताः शिष्यं रुक्मसूत्रमासन्दीं
 चादाय दक्षिणमपरमवान्तरदेशं गत्वा नमः सु ते
 निर्ऋत इति स्वकृत इरिणे प्रदरे वा शिष्यं निधाय
 तस्येष्टकाभिः पाशमभ्युपदधाति । ८ । यस्यास्ते अस्याः
 क्रूर आसञ्जुहोमीत्येताभिस्तिष्ठभिः पराचीरसंसृष्टा
 दक्षिणापवर्गम् । ९ । न तथादेवतं करोति । १० ।

इति पञ्चदशी कण्डिका ।

यत्ते देवी निर्ऋतिरावबन्धेति शिष्यजालेनैनाः
 प्रच्छाद्य रुक्मसूत्रमासन्दीं च १ परस्तान्निधायापासनेदेतु
 निर्ऋतिर्नेहास्या अपि किञ्चन । अगोतां नाग्नां पाशानं
 सर्वं तदपहन्महे ॥ अपासन्नैर्ऋतान्पाशान्मृत्यूनेकशतं
 चये । अपास्य ये सिनाः २ पाशा मृत्यूनेकशतं सुवे ॥
 ये ते ३ पाशा एकशतं मृत्यू मर्त्याय हन्तवे । तान्यज्ञस्य
 मायया सर्वानवयजामहे ॥ देवीमहं निर्ऋतिं बाधमानः
 पितेव पुषं दसये वचोभिः । विश्वस्य या जायमानस्य

१ See the preceding note

२ इच्छादि० BN.

३ Sic! सिना० HO.

४ एते BNO instead of ये ते .

वेद शिरःशिरः प्रति सूरौ विचष्ट इत्येताभिश्चतसृभि-
 रूपहिता अभिमन्व्य यदस्य पारे रजस इति वैश्वानर्या
 परिपिच्य भूत्यै नम इत्युपस्थायाप्रतीक्षमायन्ति । १ ।
 निर्वर्त्त्या अन्तर्हित्या इति विज्ञायते । २ । शं नो
 देवीरभिष्टय इत्यद्विर्माजयन्ते । ३ । ऊर्जं विभ्रद्दसुमनाः^१
 सुमेधा गृहानैमि^२ मनसा मोदमानः सुवर्चाः । अधो-
 रेणं चक्षुषाहं शिवेन गृहाणां पश्यन्वय उत्तिराणि ॥
 गृहाणामायुः प्र वयं तिरामो गृहा अस्माकं प्र तिर-
 न्वायुः । गृहानहं सुमनसः प्रपद्ये वीरघ्नो वीरवतः
 सुवीरानिति गृहानभ्येति । ४ । निवेशनः संगमनो
 वसूनामित्याहवनीयं गार्हपत्यं^३ वोपतिष्ठन्ते । ५ ।

इति षोडशी कण्डिका ।

राज्ञो निवपनादि कर्म प्रतिपद्यते । १ । प्रायणीयया
 प्रचर्य वेदिं विमिमौते । २ । हविष्कृता वाचं विस्त-
 ज्येति वाजसनेयकम् । ३ । प्रायणीयाया ध्रौवादित्ये-
 तदादि कर्म प्रतिपद्यते । ४ । आतिथ्यया प्रचर्याग्निं
 विमिमौते । ५ । हविष्कृता वाचं विस्तज्येति वाजसने-

१ Comp. Vājas S. 3 41 ; *इष्टुर्जिः II like Atharvaveda 7. 60. 1.

२ गृहानैमि BNO. ३ चो. II

यकम् । ६ । समूलं हरितं दर्भस्तम्बमाहृत्य मध्ये ऽग्ने-
 निर्खाय जुह्वां पञ्चगृहीतं गृहीत्वा सजूरब्दो ऽयावन्भि-
 रिति दर्भस्तम्बे पञ्चाहुतीर्जुहोति । ७ । यावान्य-
 जमान ऊर्ध्ववाहुस्तावता वेणुनाग्निं विमिमितीते । ८ ।
 चीन्प्राचश्चतुर उदीचः । ९ । पुरुपमात्राणि पद्मपु-
 च्छानि । १० । आत्मा चतुःपुरुषः । ११ । अरत्निना
 दक्षिणतो दक्षिणं पक्षं प्रवर्धयति । १२ । एवमुत्तरत
 उत्तरम् । १३ । प्रादेशेन वितस्त्या वा पश्चान्पुच्छम् ।
 १४ । एकविधः प्रथमो ऽग्निः । द्विविधो द्वितीयः ।
 त्रिविधस्तृतीयः । त एवमेवोद्यन्त्यैकशतविधात् । १५ ।
 तदु ह वै सप्तविधमेव चिन्वीत सप्तविधो वाव प्राकृतो
 ऽग्निस्तत ऊर्ध्वमेकोत्तरानिति वाजसनेयकम् । १६ ।
 स्योना पृथिवि भवान्दक्षरा निवेशनी । यच्छा नः शर्म
 सप्रथाः ॥ चडित्या पर्वतानामित्येताभ्यां विमितमग्नि-
 माक्रमन्ते । १७ ।

इति सप्तदशी कण्डिका ।

सं वरुवा दधातनेति संग्रह्यति । १ । निष्कृताहा-
 यमवटमित्यवटादुदकमाहावेपूत्सिञ्चति । २ । तेषु वल्ली-

वर्दान्पाययन्ति । ३ । उद्योजनमन्तर्यामिणीपां खगल्यं
 शफम् १ । अद्रां तालं २ प्रतीनाहमुभे ३ मण्डूवौ ४ युजा-
 विति युगलाङ्गलं संप्रसारयति । ४ । सीरा युञ्जन्तीति
 द्वाभ्यां सीरं युनक्ति ५ पङ्गवं द्वादशगवं चतुर्विंशतिगवं
 वा । ५ । उष्टारयोः ६ पिल्वयोरथो आवन्धनीययोः ।
 सर्वेषां विद्म वो नामं वाहाः कीलालपेशस इति
 युक्तानंभिमन्व्योदस्याङ्गोजिह्वनजिद् ७ अजिह्विरण्यजित्सू-
 न्तया परीष्टतः । एकचक्रेण सविता रयेनोर्जा भार्गं
 पृथिवीमेत्वापृणन्निति ८ लाङ्गलमुच्छ्रयति । ६ । ब्रह्म
 जज्ञानमित्येषा ॥ अनाप्ता या ९ वः प्रथमा यस्यां १०
 कर्माणि कृण्वते ११ । वीरान्नो अत्र मादभंस्तद् एतत्पुरी
 दधे ॥ पर्यु पु प्रधन्व वाजसातये परि वृवाणि सश्वणिः ।
 द्विपस्तरथै कृण्वया न ईयसे ॥ सहस्रधारे इव ते सम-
 स्वरन्दिवो नाके मधुजिह्वा असश्वतः । अस्य स्पशो न
 नि मियन्ति भूर्णयः पदेपदे पाशिनः सन्ति १२ सेतव इति
 ब्रह्मवर्माणि जुहोति । ७ । मलिम्बुचो नामासि वयो-

१ अद्रां B, द्रुद्रां Maitr. S. 2 7 12   २ मण्डूवौ Maitr. S.   ३ नामं
 Maitr. S.   ४ प्रतीनादा उभे Maitr. S.   ५ युजे Maitr. S.   ६ कीलालयोः
 Maitr. S. 2.7.12   ७ धनजिद् is missing in Maitr. S. 2.7.12.   ८ पृथिव्या
 यात्वापृणन् Maitr. S.   ९ वे Atharvaveda 4. 7 7.   १० यानि Ath. V.
 ११ चक्रिरे Ath. V.   १२ चक्रुः HO.

दंशो मास इन्द्रस्य वर्मासीन्द्रस्य शर्मासीन्द्रस्य वरुण-
मसि तं त्वा प्रपद्ये । ८ ।

इत्यष्टादशौ कण्डिका ।

गायत्रीं लोमभिः प्रविशामि । चिष्टुभं त्वचा प्रवि-
शामि । जगतीं मांसेन प्रविशामि । अनुष्टुभमस्त्रा-
प्रविशामि । पङ्क्तिं मज्जां प्रविशामि । ऐन्द्राग्रं वर्मं
बहुलं यदुग्रं विश्वे देवा नातिविध्यन्ति सुराः^१ । तन्न-
स्त्रायतां तन्नो विश्वतो महदायुषन्तो जरामुपगच्छेम
देवा इति विमितमग्निमाक्रमन्ते । १ । लाङ्गलं पवीर-
वमिति द्वाभ्यां क्षपति । २ । कौनाशा बलीवर्दानज-
न्ति । ३ । पुच्छाच्छिरो ऽधि क्षपति । ४ । कामं कामदुघे
धुक्ष्वेति प्रदक्षिणमावर्तयंस्तिस्तिस्त्रः सीताः संहिताः
क्षपति । ५ । मध्ये संभिन्ना भवन्ति । ६ । दक्षिणात्यक्षा-
दुत्तरम् । उत्तरस्माद्दक्षिणम् । दक्षिणायै श्रोणेरुत्तर-
मंसम् । उत्तरायै दक्षिणम् । एतद्वा विपरीतम् । ७ ।
विमुच्यध्वमग्निं देवयाना अतारिष्म तमसंस्वारमस्य ।
ज्योतिरापाम सुवरगन्धेति दक्षिणे ऽस उत्तरे वा

^१ मज्जाया BN. । १ पर्वे Atharvaveda ६. ५. १० ; the latter half of this
verse essentially differs from the Ath V

बलीवर्दान्विमुच्य तानुदीचः प्राचो वोत्सृज्याध्वर्यवे द-
दाति । ८ । चतुरश्रमसंभिन्नं षोडशसीतं वाजसनेयिनः
समामनन्ति । ९ । पञ्चदशोदपात्रान्निनयति । द्वादश-
कृष्टे चीनकृष्टे । १० । या जाता ओषधय इति चतुर्द-
शभिरोषधीर्वपति । ११ । अनुसीतमित्युक्तम् । १२ ।
तिलमाया व्रीहियवाः प्रियङ्ग्वणवो गोधूमा वेणुश्या-
माकनीवारा जर्तिलाश्च गवीधुका 'आरण्यजा मर्क-
टका विज्ञेयाः । १३ । गार्मुतसप्तमाः कुलत्यसप्तमा वा
सप्त ग्राम्याः कृष्टे । सप्तारण्या अकृष्टे । १४ ।

इत्येकोनविंशौ कण्डिका ।

यामोषधीनां नाधिगच्छत्तस्याः स्थाने यवान्मधु-
मिश्रान्वपेत् । १ । उता मे ऽसीति वा मंनसा ध्यायेत् । २ ।
अधिगतायां यः प्रथम इध्म आगच्छेत्तस्मिन्नेनामुपसं-
नह्येत् । ३ । ये वनस्पतीनां फलग्रहयस्तानिध्म उपसं-
नह्य प्रोक्षेत् । ४ । मा नो हिंसीज्जनिता यः पृथिव्या
इति चतसृभिर्दिग्भ्यो लोष्टान्समस्यति ये ऽन्तर्विधाद-
हिर्विधमापन्ना भवन्ति । ५ । यं दिष्याद्यव स स्यात्तस्यै
दिशो जघन्यं लोष्टमाहरेदिपमूर्जमहमित आदद

इति । ६ । घृतेन सीतेति सीतान्तरालान्यभिमृशति ।
उत्तरवेदिं वा । ७ । उत्तरवेदिमुपवपति धावानग्निः । ८ ।
व्याघारणान्तां कृत्वाग्ने तव श्रवो वय इति पद्भिः
सिकता न्युष्य चितस्थ परिचित इत्यपरिमिताभिः
शर्कराभिराहवनीयचितेरायतनं परिश्रयति यथा
गार्हपत्यस्यैवम् । ९ । चिसप्ताभिः पशुकामस्य । चिण्वा-
भिर्धातृव्यवतः । दशभिर्दशभिरन्नाद्यकामस्य । अपरि-
मिताभिरपरिमितकामस्य । १० । यं कामयेतापशुः
स्यादित्यपरिमित्य तस्येत्युक्तम् । ११ । आप्यायस्व समेतु
त इति सिकता व्यूहति । १२ । उत्तरया विष्टुभा राज-
न्यस्य । १३ । असावि सोमो अरूपो हपा हरौ राजेव
दसो अभि गां अचिक्रदत् । पुनानो वारं पर्येत्यव्ययं
श्येनो न योनिं घृतवन्तमासदमिति जगत्या वैश्यः
स्य । १४ ।

इति विंशो कण्डिका ।

आतिथ्याया ध्रौवादित्येतदादि कर्म प्रतिपद्यते । १ ।
पौर्वाह्निकीभ्यां प्रचर्याग्नेण प्राग्वंशं लोहिते चर्मण्या-
नङ्घ्रे माघीनग्नीव उत्तरलोम्नि प्रथमस्याथितेरिष्टकाः

संसादयति । अपि वा तिस्रः स्वयमावृणास्तिस्वय
विश्वज्योतिषः । २ । ता दर्भागमुष्टिनाज्येन व्योह्य
समुद्यम्य चित्वाग्निभ्यः प्रणीयमानेभ्यो ऽनुब्रूहीति संप्रे-
ष्यति । प्रणीयमानेभ्यो ऽनुब्रूहीति वा । ३ । प्रथमायां
त्रिरनूक्तायां हिरण्यगर्भः समवर्तताय इति प्राञ्चो
ऽश्वप्रथमा अभिप्रव्रजन्ति । ४ । श्वेतमश्वं पुरस्तान्न-
यन्ति । ५ । प्रजापतिस्त्वा सादयतु तथा देवतयाङ्गिर-
स्वद्भुवा सीदेत्युत्तरवेदिमभिमृश्यं मयि गृह्णाम्यग्रे अग्निं
यो नो अग्निः पितर इति द्वाभ्यामात्मन्नग्निं^१ गृहीत्वा
यास्ते अग्ने समिध इति स्वयंचित्वाभिमृशति । ६ ।
दृष्टकाभिरग्निं चिनोत्यध्वर्युर्यजमानो वा । ७ । स्वयं
चिन्वन्नात्मन्नग्निं^२ गृह्णीते न स्वयंचित्वाभिमृशति । ८ ।
प्राचीरुपदधाति प्रतीचीरुपदधातीति गणेषु रीति-
वादः । ९ । प्राचीमुपदधाति प्रतीचीमुपदधातीति
कर्तुर्मुखवादः । १० । दक्षिणतः श्वेतो ऽश्वस्तिष्ठति । ११ ।
तमालभ्येन्द्रं विश्वा अवीष्टधनित्युत्तरेण पुच्छाष्यय-
मन्तर्विध आक्रमणं प्रतीष्टकामुपदध्यात् । १२ । उत्तरतः

पश्चादोपचारो ऽग्निः । १३ । वाङ्म आसन्निति सर्वचा-
रोहन्प्रत्यवरोहंथ जपति । सकृद्वान्ततः । १४ ।

इत्येकविंशौ कण्डिका ।

तत्त्वा यामि ब्रह्मणा वन्दमान इति शालामुखीये
हुत्वा प्राञ्चमश्वमभ्यस्याद्विश्वा इति दक्षिणेन पदा दर्भ-
स्तम्बमाक्रमय्य प्रदक्षिणमावर्तयित्वा यदक्रन्द इति पुन-
रेवाक्रमयति । १ । अपां पृष्ठमसीत्यश्वस्य पदे पुष्कर-
पर्णमुत्तानमुपधायापां निधिं गायेति संप्रेष्यति । २ ।
ब्रह्म जज्ञानमिति पुष्करपर्णे उपरिष्टान्निर्वाधं रुक्म-
मुपधाय हिरण्यगर्भः समवर्तताग्र इति तस्मिन्हिरण्यं
पुरुषं प्राचीनमुत्तानं दक्षिणेनात्स्यं प्राङ्मुख उपधाय
पुरुषसाम गायेति संप्रेष्यति । ३ । द्रुसश्चस्कन्देति पुरुष-
मभिमृश्य नमो अस्तु सर्पेभ्य इति तिसृभिरभिमन्व्य
कृणुष पाज इति पञ्चभिरुत्तरवेदिवत्पुरुषं व्याधाय
सुचावुपदधातीत्युक्तम् । ४ । अपि वामेस्त्वा तेजसा
सादयामीत्याज्यस्य पूर्णां कार्पर्यमयीं दक्षिणेन पुरु-
षम् । इन्द्रस्य त्वौजसा सादयामीति दध्नः पूर्णामौ-

दुम्बरीमुत्तरेण पुरुषम् । ५ । अग्निर्मूर्धेति कार्पर्यमयी-
मुपतिष्ठते । भुवो यज्ञस्येत्यौदुम्बरीम् । एतद्वा विपरी-
तम् । ६ । मूर्धन्वतीभ्यामुपदधाति यजुर्भ्यामुपतिष्ठत
इत्येके । ७ । अत्र पुरुषवद्रुक्मं व्याधाय । ८ ।

इति द्वाविंशो कण्डिका ।

ध्रुवासि धरुणास्तृतेति स्वयमातृणामभिमृश्याये-
नोपघ्राप्य प्रजापतिस्त्वा सादयतु पृथिव्याः पृष्ठ इत्य-
विदुषा ब्राह्मणेन सह मध्ये ऽग्नेरुपदधाति । भूरिति
चैतया व्याहृत्या । १ । चित्तिं जुहोमीति स्वयमातृणायां
हुत्वानुप्राणिति । २ । अविद्वान्ब्राह्मणो वरं ददात्येकं
द्वौ चीन्वा । ३ । आसीनः प्रथमां स्वयमातृणामुप-
दधाति । ऊर्ध्वं जुर्द्वितीयाम् । तिष्ठंस्तृतीयाम् । ४ ।
स्वयमातृणायां साम गायेति संग्रेष्यति । ५ । एवं द्वितीयां
तृतीयां चोपधाय संग्रेष्यति । ६ । यदि मन्येत यज-
मानः पूर्वो मातिक्रान्तो आतृव्य इति प्रथो ऽसीत्युप-
हितं प्राचीमुदूहेत् । यदि वापरः पृथिव्यसीति प्रती-
चीम् । सहस्रदि भूरसि भुवनमसीति विचालयेत् । ७ ।
तेजो ऽसि तेजो मे यच्छेति द्विरण्येष्टकाम् । ८ । पृथि-

पुरीषं वसानः स्वां योनिं यथायथमित्युपहितमभि-
मन्त्रयते । २ ।

इति पञ्चविंशोऽध्यायः ।

यच्चिद्धि त्वं गृहेष्टह उलूखलक युज्यसे । इह द्युमत्तमं
वद जयतामिव दुन्दुभिरिति प्रादेशमाचं चतुःसप्तयौ-
दुम्बरमुलूखलमुत्तरे ऽसे प्रयुनक्ति । १ । अपरिमितं
मुसलम् । २ । उत स्म ते वनस्पते वातो वि वात्यग्रमित् ।
अथो इन्द्राय पातवे सुनु सोममुलूखलेति सर्वौषधस्य
पूरयित्वावहृत्येदं विष्णुर्विचक्रम इति मध्ये ऽग्नैरुपद-
धाति । ३ । तद्विष्णोः परमं पदमिति मुसलम् । ४ ।
दिवो वा विष्णविति शूर्पम् । ५ । स्यूता देवेभिरमृते-
नागा उखां स्वसारमधि वेदिमस्थात् । सत्यं पूर्वे-
र्षपिभित्वा कुपानो ऽग्निः प्रविद्वानिह तत्करोत्विति
ष्टतेनोखां पूरयति । दध्ना मधुनां सिकताभिर्वा सर्वैर्वा
। ६ । संसृज्य न रिक्तामवेष्टेत् । शुग्विद्धा भवति । ७ ।
अथास्यां पय आनयति । ८ । संन्युष्य पूरणमेके

१ Thus all MSS (comp Taitt S. 4. 2. 9. 4); Maitr S. 2. 7. 16
has •यतेनावाहुषा. २ •चतुर्भिर्या. H, •चतुर्भिर्या. N. ३ Comp. 14.
28. 4; संविद्वानो Maitr. S. ४ तदधानिति H, मन्त्रायोत्त Maitr. S.
५ Corrected; all MSS. have संन्युष्य; comp. Satap. Br. 7. 1. 1 38-40.

समामनन्ति । ६ । यं कामयेतं श्लोथुकः स्यादित्यूनां
 तस्येत्युक्तम् । १० । भुवासि पृथिवीति मध्ये ऽग्नेरुप-
 दधाति । ११ । पृथिवि पृथिव्यां सीद माता^१ मातरि
 माता स्योना स्योनायामुखां स्वसारमधि वेदिमस्थात् ।
 सत्यं पूर्वैर्ऋषिभिश्चाकुपानो ऽग्निः प्रविद्वानिह तदधा-
 त्विति बोलूखलमुपदधातीति वाजसनेयकम् । १२ । अग्ने
 युत्वा हि ये तव युत्वा हि देवङ्गतमानिति द्वाभ्यामुखायां
 हुत्वा पुरुषशिरसि हिरण्यशंक्वा^२न्प्रत्यस्यति । १३ ।

इति पद्विंशो कण्डिका ।

द्रुसश्चस्कन्देत्यास्ये । अभूदिदं विश्वस्य भुवनस्येति
 वा । १ । षट्चे त्वेति दक्षिणे ऽश्वकटे । रुचे त्वेति सव्ये ।
 २ । द्युते त्वेति कर्णयोः । ३ । भासे त्वेति दक्षिणस्यां
 नासिकायाम् । ज्योतिषे त्वेत्युत्तरस्याम् । ४ । समित्स-
 वन्तीति श्रुतातङ्गेन दध्ना मधुमिश्रेण पुरुषशिरः पूर-
 यति । ५ । सर्वेषां पशुशिरसां हिरण्यशंक्वा^३न्प्रत्यसनं
 पूरणं च वाजसनेयिनः समामनन्ति । ६ । तस्मिन्तु-
 पर्णे मधुक्कुलायीति पुरुषशिर आदायादित्यं गर्भ-
 मित्युखायां पुरस्ताद्युवुकं प्राचीनमुत्तानं प्राङ्मुख उप-

१ Thus all MSS., Maite S 2 7 10 has मातरं. २ *शंक्वा* BN;
 comp. Taitt S. 5 2 9 3

धाय चिचं देवानामित्यर्धर्चाभ्यामक्षिकटयोर्हुत्वा
 पशुशीर्षाण्युपदधाति । ७ । यं कामयेतापशुः स्यादिति
 विपूचीनानि तस्येत्युक्तम् । ८ । वातस्य ध्राजिमिति
 पुरस्तात्प्रतीचीनमश्वस्य । ९ । अजस्रमिन्दुमिति पश्चा-
 त्प्राचीनमृपभस्य । १० । बरूचिं त्वष्टुरिति दक्षिणत
 उदीचीनं वृष्णेः । ११ । यो अग्निरमेरित्युत्तरतो दक्षिणा
 वस्तस्य । १२ । तान्यव्यवायेनोत्सर्गैरुपतिष्ठते । १३ ।
 इमं मा हिंसीर्द्विपाद्मिति पुरुषस्य । १४ । इमं मा
 हिंसीरेकशफमित्यश्वस्य । १५ । इमं समुद्रमित्यृपभस्य ।
 १६ । इमामूर्णायुमिति वृष्णेः । १७ । अजा ह्यमेरिति
 वस्तस्य । १८ । यदि वायव्यस्य स्थान्मुख्यस्य स्थाने सर्वे-
 यामुपधानैरुपधाय सर्वेषामुत्सर्गैरुपतिष्ठेत । १९ । अपि
 वा तस्यतस्य स्थान उपधाय तस्यतस्योत्सर्गेणोपतिष्ठते ।
 २० । यं कामयेत कनीयो ऽस्थानं स्यादिति संतरां
 तस्येत्युक्तम् । २१ । नमो अस्तु सर्पेभ्य इति दक्षिणे ऽसे
 सर्पशिर उपदध्याद्विपूचीनं पशुशीर्षैः । २२ । अपि वा
 यजुरेव वदेन्नोपदध्यात् । २३ ।

इति षप्तविंशोऽक्षिका ।

मा छन्दस्तत्पृथिव्यग्निर्देवता तेनर्षिणा तेन ब्रह्मणा
 तथा देवतयाङ्गिरस्वद्भुवा सीद । प्रमा छन्दस्तदन्तरिक्षं
 वातो देवता । प्रतिमा छन्दस्तक्षीः सूर्यो देवता ।
 अस्तीविम्बछन्दस्तद्दिशः सोमो देवता । विराट् छन्द-
 स्तद्वाग्वरुणो देवता । गायत्री छन्दस्तद्जा बृहस्पति-
 र्देवता । विष्टुप् छन्दस्तद्विरण्यमिन्द्रो देवता । जगती
 छन्दस्तद्भौः प्रजापतिर्देवता । अनुष्टुप् छन्दस्तद्वायुर्मिची
 देवता । उष्णिहा छन्दस्तच्चक्षुः पूषा देवता । 'पङ्क्ति-
 म्बछन्दस्तत्कपिः पर्जन्यो देवता । बृहती छन्दस्तदश्वः
 परमेष्ठी देवता तेनर्षिणा तेन ब्रह्मणा तथा देवत-
 याङ्गिरस्वद्भुवा सीदेत्येताभिर्द्वादशभिस्त्रिरभ्यासं पुर-
 स्तात्प्रतीचीं पुरुषाकृतिं चिनोति । १ । पुरुषशिरोः
 ऽस्याः शिरो भवति । २ । सहस्रशीर्षा पुरुष इत्युपहितं
 पुरुषेण नारायणेन यजमान उपतिष्ठते । ३ । अपस्या
 उपदधाति । अपां त्वेमन्त्सादयामीति पञ्च पुरस्तात्प्र-
 तीचीः । अर्णवे सद्ने सीदेति पञ्च दक्षिणत उदीचीः ।
 अपां त्वा सद्ने सादयामीति पञ्च पश्चात्प्राचीः ।
 गायत्री छन्द इति पञ्चीत्तरतो दक्षिणाः । ४ ।

इत्यष्टाविंशोऽक्षिका ।

ये यज्ञं समगृभ्णन्देवा देवेभ्यस्परि । ताङ्गायत्री
 नयतु प्रजानती स्वर्गे लोके अमृतं दुहाना ॥ ये
 ज्योतींषि संदधति स्वरारोहन्तो अमृतस्य लोकम् ।
 ते यन्तु प्रजानन्तो यज्ञं विदानाः सुकृतस्य लोके ॥ ये
 पशवो मेध्यासो यज्ञस्य योनिमभिसंबभूवुः । तान्ददन्ते
 कवयो विपश्चितो यज्ञं विदानाः सुकृतस्य लोके ॥ यः
 पन्था विततो देवयानश्छन्दोभिर्विगृहीत एति । तेना-
 तिष्ठद्विवमन्तरिक्षं यज्ञं गृहीत्वा सुकृतस्य लोकम्^१ ॥ यो
 यज्ञः सहस्रधारो द्यावापृथिव्योरधि निर्मितः । तेनैतु
 यजमानः स्वस्त्या दिवो ऽधि पृष्ठमस्यादिति पञ्च हिर-
 ण्येष्टकाः प्रतिदिशम् । एकां मध्ये । १ । ध्यायवे स्वाहा-
 योष्कृते^२ स्वाहायोष्यत्वने^३ स्वाहा विष्णवे स्वाहा बृहस्प-
 तये स्वाहेति पञ्चोपधायाद्भ्यः संभूतः पृथिव्यै रसाच्च
 विश्वकर्मणः समवर्तताधि । तस्य त्वष्टा विदधद्रूपमेति
 तत्पुरुषस्य विश्वमाजानमग्र इत्येतामुपधायर्तसदसि
 सत्यसदसि तेजःसदसि वर्चःसदसि यशःसदसि गृणा-
 नासि । धामासि धाम्यै^४ त्वा धामभ्यस्त्वा धामसु सीद ।

^१ लोके ०   ^२ Thus all MSS., comp. G 21 1 at the beginning
 and Atharvaveda 5. 9. 8.   ^३ Thus all MSS., except N which
 reads धान्ते ।

सनिरसि सन्धै त्वा सनेयम् । विस्तिरसि विन्धै त्वा विदे-
यम् । शक्तिरसि शक्त्यै त्वा शकेयम् । भूतिरसि भूत्यै त्वा
भूयासम् । कर्मासि कर्मणे त्वा क्रियासम् । २ ।

इत्येकोनविंशौ कण्डिका ।

गूर्दी ऽसि गूर्दीय त्वा गूर्देभ्यस्त्वा गूर्दे^१ सीद् । द्यधं
पाहि द्यधं पिन्व द्यधं जिन्व द्यधं यच्च द्यधं दृह द्यध-
मंसि द्यधाय त्वा द्यधेभ्यस्त्वा द्यधे सीद् । विश्वेषु त्वा
पार्थिवेषु सादयामि । विश्वेषु त्वान्तरिक्षेषु^२ सादयामि ।
विश्वेषु त्वा दिव्येषु सादयामि । विश्वेषु त्वा देवेषु साद-
यामि । विश्वासु त्वाप्सु सादयामि । विश्वासु त्वौपधीषु
सादयामि । विश्वेषु त्वा वनस्पतिषु सादयामि । विश्वासु
त्वा दिक्षु सादयामि^३ । दिवि सीद् । स्वर्जिदसि पृत-
नाजिदसि भूरिजिदस्यभिजिदसि विश्वजिदसि सर्वजि-
दसि^४ सवाजिदसि धनजिदसि^५ भ्राडसि विभ्राडसि
प्रभ्राडसि । सपत्नहनं त्वा वज्रं सादयामि । अभिमा-
तिहनं त्वा वज्रं सादयामि । अरातिहनं त्वा वज्रं साद-
यामि । यातुहनं त्वा वज्रं सादयामि । पिशाचहनं त्वा

१ गूर्दे always in BN. २ आन्तरिक्षेषु B ३ B adds विश्वासु त्वा दिक्षु
सादयामि ४ सर्वजिदसि ५ B adds पृथिविदसि ।

ये यज्ञं समग्रभण्डेवा देवेभ्यस्परि । ताङ्गायवी
 नयतु प्रजानती स्वर्गे लोके अमृतं दुहाना ॥ ये
 ज्योतींषि संदधति स्वरारोहन्तो अमृतस्य लोकम् ।
 ते यन्तु प्रजानन्तो यज्ञं विदानाः सुकृतस्य लोके ॥ ये
 पशवो मेध्यासो यज्ञस्य योनिमभिसंब्रभृवुः । तान्ददन्ते
 कवयो विपश्चितो यज्ञं विदानाः सुकृतस्य लोके ॥ यः
 पन्था विततो देवयानञ्छन्दोभिर्विगृहीत एति । तेना-
 तिर्षाद्दिवमन्तरिक्षं यज्ञं गृहीत्वा सुकृतस्य लोकम् ॥ यो
 यज्ञः सहस्रधारो द्यावापृथिव्योरधि निर्मितः । तेनैतु
 यजमानः स्वस्त्या दिवो ऽधि पृष्ठमस्यादिति पञ्च हिर-
 ण्येष्टकाः प्रतिदिशम् । एकां मध्ये । १ । श्रायवे स्वाहा-
 योष्कृतेः स्वाहायोष्पत्वनेः स्वाहा विष्णवे स्वाहा वहस्प-
 तये स्वाहेति पञ्चोपधायाङ्गः संभृतः पृथिव्यै रसाच्च
 विश्वकर्मणः समवर्तताधि । तस्य त्वष्टा विदधद्रूपमेति
 तत्पुरुषस्य विश्वमाजानमग्र इत्येतामुपधायर्तसदसि
 सत्यसदसि तेजःसदसि वचःसदसि यज्ञःसदसि गृणा-
 नासि । धामासि धाम्यै त्वा धामभ्यस्त्वा धामसु सीद ।

१ लोके ०   २ Thus all MSS., comp G 21 1 at the beginning
 and Atharvaveda 5.9 8   ३ Thus all MSS, except N which
 reads भासै ।

वज्रं सादयामि । रंशोहरणं त्वा वज्रं सादयामि ।
 शत्रुहरणममिचहरणं भ्रातृव्यहरणमसुरहरणं त्वेन्द्रं वज्रं
 सादयामि । उद्धदस्युदितिरस्युद्यत्यस्याक्रममाणास्या-
 क्रामन्त्यस्याक्रान्तिरसि संक्रममाणासि संक्रामन्त्यसि
 संक्रान्तिरसि स्वर्गासि स्वरसि । इपि सीदोर्जि सीद
 भगे सीद द्रविणे सीद सुभूते सीद पृथिव्या यज्ञिये
 सीद विष्णोः पृष्ठे सीदेडायाः पदे^१ सीद घृतवति
 सीद पिन्वमाने सीद । १ ।

इति शिंश्री कण्डिका ।

संवत्सरे सीद परिवत्सरे सीदेदावत्सरे सीदेदुवत्सरे
 सीदेद्वत्सरे सीद वत्सरे सीद । एकस्यां सीद दशसु सीद
 शते सीद सहस्रे सीदायुते सीद नियुते सीद प्रयुते
 सीदार्बुदे सीद न्यर्बुदे सीद समुद्रे सीद मध्ये सीद पद्मे
 सीदान्ते सीद परार्धे सीद । पिन्वमानासि पिन्वमानाय
 त्वा पिन्वमानेभ्यस्त्वा पिन्वमाने सीद । ऋतमस्यृताय
 त्वर्तेभ्यस्त्वर्ते सीद । सत्यमसि सत्याय त्वा सत्येभ्यस्त्वा
 सत्ये सीद । संधिरसि संधये त्वा संधिभ्यस्त्वा संधिषु
 सीद । संश्लिडसि संश्लिपे त्वा संश्लिडभ्यस्त्वा संश्लिट्सु^१
 सीद । संपदसि संपदे त्वा संपदभ्यस्त्वा संपत्सु सीदेत्ये-

ताभ्यामनुवाकाभ्यां प्रतिमन्त्रमृंषीष्टकाः सादनप्रवा-
दैश्च पर्यायैः । १ ।

इत्येकचिंशौ कण्डिका ।

अयं पुरो भुव इति पञ्चाशतं प्राणमृतः । दशदश
प्रतिदिशमक्षणा दश । मध्ये ऽन्तरामुपधाय बाह्यां-
वाह्याम् । १ । प्राची दिशामिति पञ्चाशतमयानमृतो
यथा प्राणमृतः । बाह्यामुपधायान्तरामन्तराम् । २ ।
आयुपः प्राणं संतनु । प्राणादपानं संतनु । अपाना-
ह्यानं संतनु । व्यानाच्चक्षुः संतनु । चक्षुपः श्रोत्रं संतनु ।
श्रोत्रान्मनः संतनु । मनसो वाचं संतनु । वाच आत्मानं
संतनु । आत्मनः पृथिवीं संतनु । पृथिव्या अन्तरिक्षं
संतनु । अन्तरिक्षादिवं संतनु । दिवः सुवः संतन्विति
द्वादश संततीः । ३ । पृथिवी वशामावास्या गर्भो वन-
स्पतयो जराय्वग्निर्वत्सो ऽग्निहोत्रं पीयूषः । अन्तरिक्षं
वशा धाता गर्भो रुद्रो जरायु वायुर्वत्सो घर्मः पीयूषः ।
द्यौर्वशा स्तनयित्नुर्गर्भो नक्षत्राणि जरायु सूर्यो वत्सो
वृष्टिः पीयूषः । ऋग्वशा वृहद्रथंतरे गर्भः प्रैपनिविदो
जरायु यज्ञो वत्सो दक्षिणाः पीयूषः । विङ्गशा राजन्धो
गर्भः पशवो जरायु राजा वत्सो बलिः पीयूष इति पञ्च

वशाः । ४ । अर्थेत् स्याध्वगतो ऽग्नेर्वस्तेजिष्ठेन तेजसा
 देवताभिर्गृह्णामीति कुम्भं कुम्भीं चाङ्घ्रिः पूरयित्वा शर्म
 च स्थ वर्म च स्थ देवस्य वः सवितुः प्रसवे मधुमतीः
 सादयामीति पुरस्तादनुसीतमुपधाय ज्योतिषे वामिति
 हिरण्यशङ्कौ प्रत्यस्यति । ५ । एवमुत्तरा उत्तरैर्मन्त्रैः
 प्रतिदिशमनुसीतम् । चतस्रो मध्ये । ६ । शुक्रा स्थ
 वीर्यावतीरिन्द्रस्य व इन्द्रियावतो देवताभिर्गृह्णामि । ७ ।

इति दक्षिणी कण्डिका ।

वशतं च स्थ सत्यं च स्थ देवस्य वः सवितुः प्रसवे
 मधुमतीः सादयामि । चक्षुषे वाम् ॥ मन्द्रा स्याभिभुवो
 विश्वेषां वो देवानां देवताभिर्गृह्णामि । सपत्नघ्नीय
 स्याभिमातिघ्नीय स्थ देवस्य वः सवितुः प्रसवे मधुमतीः
 सादयामि । रेतसे वाम् ॥ अधिपति स्थौजस्वानादि-
 त्यानां वो देवानां देवताभिर्गृह्णामि । रक्षोघ्नीय
 स्यारातिघ्नीय स्थ देवस्य वः सवितुः प्रसवे मधुमतीः
 सादयामि । प्रजाभ्यो वाम् ॥ क्षत्रभृत स्थौजस्विनी-
 मिवावरुणयोर्वो ब्रह्मणा देवताभिर्गृह्णामि । वसु च
 स्थ वामं च स्थ देवस्य वः सवितुः प्रसवे मधुमतीः

सादयामि । तेजसे वाम् ॥ व्रजस्थित स्योर्ध्वश्रितो^१
 दृहस्पतेर्वो ब्रह्मणा देवताभिर्गृह्णामि । मृतं च स्थ भव्यं
 च स्थ देवस्य वः सवितुः प्रसवे मधुमतीः सादयामि ।
 वर्चसे वामिति कुम्भेष्टकानां ग्रहणसादनप्रत्यसनाः । १ ।
 हिरण्यवर्णा इत्युपहिता अभिमन्त्रयते । २ । दिवि
 श्रयस्वेति बार्हस्पत्यं नैवारं पयसि चरुं मध्ये कुम्भेष्टका-
 नामुपदधाति । ३ । समन्या यन्तीत्येया । हिरण्यवर्णः^२
 स हिरण्यसंहगपां पतिः^३ सेदु हिरण्यवर्णः । हिरण्य-
 यात्परि योनेर्निपद्या^४ हिरण्यदा ददत्य^५ नमस्मा इत्ये-
 ताभ्यां च नैवारम् । ४ । विवृते अग्ने शिरस्तन्मे अग्ने
 शिरः । पञ्चदशौ ते अग्ने बाहू तौ मे अग्ने बाहू ।
 सप्तदशस्ते अग्न आत्मा स मे अग्न आत्मा । एकविंशौ ते
 अग्ने जरू तौ मे अग्ने जरू । त्रिणवौ ते अग्ने अष्टीवन्तौ
 तौ मे अग्ने अष्टीवन्तौ । वयस्त्रिंशं ते अग्ने प्रतिष्ठानं
 तन्मे अग्ने प्रतिष्ठानमित्येताः शिरसि पक्षयोर्मध्ये पुच्छे
 वोपदधाति । ५ । विवृते अग्ने शिरस्तेन मा पाहीति
 संनमयंस्तांतामुपतिष्ठते यजमानः । ६ । त्वामग्ने दृपभ-

१ स्योर्ध्वश्रितो B, स्योर्ध्वश्रिता N, स्योर्ध्वश्रितो H, स्योर्ध्वश्रिता O २ हिरण्यवर्णः
 N in accordance with Rigveda 2. 35, 10 ३ अपात् in accordance with
 Maitr. S. 2. 13, 1 and the Rigveda ४ Like the Rigveda विवृते
 Maitr. S. ५ ददात्य HN

मित्युपभमपधाय लोकं पृण ता अस्य सूददोहस इत्य-
वशिष्टमपरिमिताभिर्लोकंपृणाभिः प्रच्छादयति । ७ ।
सर्वान्वर्णानिष्टकानां कुर्यादिति । ८ ।

इति पयभित्ती कण्डिका ।

लेखाधिकारो भवति^१ विज्ञायते च । १ । या दक्षि-
णादृष्टता दक्षिणत उपदध्यात् । सञ्चादृत उत्तरतः ।
चञ्जुलेखाः पथात्पुरस्ताच्च । त्याल्लिखिता^२ मध्ये । २ ।
चितौ हिरण्यं निधाय चित्तिमचित्तिमिति चिति-
कृष्याभिमृशति । ३ । यत्ते ऽचितं यदु चितं ते अग्ने
यदूनं यद्वात्रातिरिक्तम् । विश्वे देवा अङ्गिरसथिनवन्त्रा-
दित्यास्ते चितिमापूरयन्तु ॥ यास्ते अग्ने समिधः ॥
चित्तिमचित्तिम् ॥ वयमग्ने धनवन्तः स्यामालं यज्ञा-
योत दक्षिणायै । आवा वदेदभि सोमस्यांशुनेन्द्रं शिष्टे-
नेन्दुना सुतेन ॥ रायस्योपं नो धेहि जातवेद ऊर्जा
भागं मधुमत्सूतावत् । दधाम यज्ञं सुनवाम सोमं
यज्ञेन त्वामुपशिष्टेम शक्र ॥ ईशानं त्वा शुश्रुमो वयं
धनानां धनपते गोमदग्ने । अश्वावद्भूरि पुष्टं हिरण्य-
वदन्नमध्येहि मह्यम् ॥ दुहां ते द्यौः पृथिवी^३ पयो

ऽजगरस्त्वा सोदको विमर्षतु । प्रजापतिनात्मानंमाप्रौणे
 रिक्तो म. आत्मा ॥ यो रुद्रो अग्नौ यो अप्सु य ओप-
 धीषु यो रुद्रो विश्वा भुवनाविवेश । तस्मै रुद्राय नमो
 अस्तु देवा इत्येताभिः स्वयंचित्याभिमृशति । ४ ।
 उत्तरतः क्षणो ऽश्वस्तिष्ठति । श्यावो वा । ५ । तमालभ्य
 चात्वालात्पुरीपमाहृत्य पृष्टो दिवीति वैश्वानर्यर्चा
 चितावनुब्यूहति । ६ । सा चितिर्भवति । ७ ।

इति चतुस्तिग्नी कण्डिका ।

यो अप्स्वन्तरग्निर्यो वृचे यः पुरुषे यो अग्निनि । य
 आविवेश भुवनानि विश्वा तेभ्यो अग्निभ्यो हुतमस्त्वे-
 तत् ॥ यः सोमे अन्तर्यो गोधन्तर्वयांसि य आविवेश यो
 मृगेषु । य आविवेश द्विपदो यश्चतुष्पदस्तेभ्यो अग्निभ्यो
 हुतमस्त्वेतत् ॥ पृष्टो दिवीत्येपा ॥ येनेन्द्रस्य रथं संव-
 भूवुर्यो वैश्वानर उत वैश्वदेव्यः । धीगो यः शक्रः परि-
 भूरदाभ्यस्तेभ्यो अग्निभ्यो हुतमस्त्वेतत् ॥ यं हुतादमग्निं
 यमु काममाहुर्यं दातारं प्रतिग्रहीतारमाहुः । यो
 देवानां देवतमस्तपोजास्तेभ्यो अग्निभ्यो हुतमस्त्वेतत् ॥
 उष्टान्नाथ वशान्नायेत्येताभिः पडभिश्चितिंचितिमुप-
 धायाभिंजुहीति । १ । अग्ने भूरीणीत्याग्नेय्या धाम-

च्छदा चितिंचितिमुपधायाभिजुहोति । २ । उपतिष्ठत
 इत्येके । ३ । आग्नेय्या गायत्र्या प्रथमां चितिमभिमृशेदि-
 त्युक्तम् । ४ । अग्ने देवाँ इहा वह जज्ञानो वृक्तवर्हिषे ।
 असि होता न ईद्व्यः ॥ अगन्म महा मनसा यविष्ठं यो
 दौदाय समिद्धः स्वे दुगोणे । चिंचभानू रोदसी अन्त-
 र्वीं स्वाहुतं विश्वतः प्रत्यञ्चम् ॥ मेधाकारं विद्यस्य
 प्रसाधनमग्निं होतारं परिभूतमं मतिम् । त्वामर्भस्य
 इविपः समानमिच्छां महो वृणते नरो नान्यं त्वत् ॥
 मनुष्यत्वा नि धीमहि मनुष्यत्समिधीमहि । अग्ने मनु-
 ष्यदङ्गिरो देवान्देवायते यज ॥ अग्निहिं वाजिनं विशे
 ददाति विश्वचर्षणिः । अग्नी राये स्वाभुवं स प्रीतो याति
 वार्यमिषं, स्तोतृभ्य आ भरेत्येता आम्नाता भवन्ति । ५ ।
 पडुपसदः । ६ । झृहंझृहमेकैकेनोपसन्मन्त्रेण जुहोति । ७ ।
 अनुपसदमग्निं चिनोति झृहम् । ८ । उत्तमा चितिः
 । ९ । त्रीणि चतुस्तनानि त्रतानि । त्रीणि चिस्तनानि ।
 त्रीणि द्विस्तनानि । एकमेकस्तनम् । १० । आपराह्लि-
 कीभ्यां प्रचर्य श्वेतमश्वं परिणीय वसन्ति वसन्ति । ११ ।

इति पञ्चचिंशो कण्डिका ।

इति षोडशः प्रश्नः ॥

श्रीम् ॥

श्वो भूते पौर्वाह्निकीभ्यां प्रचर्य द्वितीयां चितिं
 चिनोति । १ । ध्रुवक्षितिरिति पञ्चाश्विनीरूपदधाति । २ ।
 सजूर्चतुभिरिति पञ्चतर्व्या आश्विनीरनूपधाय । ३ ।
 प्राणं मे पाहीति पञ्च प्राणमृत ऋतव्या अनूपधाय । ४ ।
 अपस्विन्वेति पञ्चापस्या अनुपरिहारम् । ५ । वायोर्या-
 न्यसीति द्वे संयान्यौ । ६ । शुक्रश्च शुचियेति द्वे ऋतव्ये
 समानतयादेवते । ७ । ह्यविर्वय इति पञ्च दक्षिणस्यां
 श्रीण्याम् । पृष्ठवाङ्मय इति पञ्चोत्तरस्याम् । वस्तो वय
 इति दक्षिणे ऽसे । हृषिण्वय इत्युत्तरे । व्याघ्रो वय इति
 दक्षिणे पक्षे । सिंहो वय इत्युत्तरे । एतद्वा विपरीतम् ।
 पुरुषो वय इति मध्ये । विष्टम्भो वय इति चतस्रो
 वयस्याः पुरस्तात्पतीचीः । ८ । यं कामयेतापशुः
 स्यादिति वयस्यास्तस्येत्युक्तम् । ९ । ऋषभादिश्वित्यन्तः
 । १० । श्वो भूते पौर्वाह्निकीभ्यां प्रचर्य तृतीयां चितिं
 चिनोति । ११ । इन्द्राग्नी अव्यथमानामिति स्वय-

मातृणामभिमृश्यायेनोपघ्राप्य^१ विश्वकर्मा त्वा सादय-
 त्वन्तरिक्षस्य पृष्ठ इत्यविदुषां ब्राह्मणेन सह मध्ये ऽग्ने-
 रूपदधाति । भुव इति चैतया व्याहृत्या । १२ । चित्तिं
 जुहोमीति स्वयमातृणायां हुत्वा व्यनिति । १३ ।
 ज्योतिरसि ज्योतिर्मे यच्छेति हिरण्येष्टकाम् । १४ ।
 अधिद्यौरिति मण्डलेष्टकाम् । १५ । अब रेतःसिचो
 विवयसः । १६ । विश्वकर्मा त्वा सादयत्वन्तरिक्षस्य
 पृष्ठे ज्योतिष्मतीमिति विश्वज्योतिषम् । १७ । अन्त-
 रिक्षस्य यान्यसीति द्वे संयान्यौ । १८ ।

इति प्रथमा कण्डिका ।

नभश्च नभस्यथेति चतस्रश्चतव्याः । द्वे द्वे समान-
 तयादेवते^१ । १ । राह्यसि प्राची दिगिति पञ्च दिश्याः
 प्रतिदिशमेकां मध्ये । २ । आयुर्मे याहीति दश प्राण-
 भृतः पुरस्तादुपधाय । ३ । पट्विंशतं दृहतीः । मा
 छन्द इति द्वादश दक्षिणतः । पृथिवी छन्द इति द्वादश
 पथात् । अग्निर्देवतेति द्वादशोत्तरतः । ४ । मूर्धासि
 राडिति सप्त वालखिल्याः पुरस्तात्प्राचीः । यन्त्री
 राडिति सप्त पथात्प्राचीः । ५ । अक्ष्णया द्वेष्यस्य प्रस-

वाय त्वोपयामाय त्वा काटाय त्वार्णवाय त्वा धर्णसाय
 त्वा द्रविणाय त्वा सिन्धवे त्वा समुद्राय त्वा सरस्वते त्वा
 विश्वव्यचसे त्वां सुभूताय त्वान्तरिक्षाय त्वेति द्वादश
 भूतेष्टकाः । ६ । ऋषभादिश्चित्यन्तः । ७ । श्रौ. भूते
 पौर्वाह्निकीभ्यां प्रचर्य चतुर्थीं चितिं चिनोति । ८ ।
 आशुस्त्रिदशमेर्भागो ऽसीत्येताभ्यामनुवाकाभ्यां यथा-
 ब्राह्मणमुपधायान्तरिक्षमस्यन्तरिक्षाय त्वेति द्वे संयान्यौ
 । ९ । सहस्र सहस्रयति द्वे ऋतव्ये समानतया देवते ।
 १० । एकयास्तुवतेति सप्तदश सृष्टीः । ११ । इयमेव
 सा या प्रथमा व्यौच्छदिति षोडश व्युष्टीः । १२ ।
 ऋषभादिश्चित्यन्तः । १३ ।

इति द्वितीया कण्डिका ।

श्रौ भूते पौर्वाह्निकीभ्यां प्रचर्य पञ्चमीं चितिं
 चिनोति । १ । अग्ने जातान्प्र गुदा नः सपत्नानिति
 पुरस्तादुपदधाति । सहसा जातानिति पंथात् । चतु-
 श्चत्वारिंश स्तोम इति दक्षिणतः । षोडश स्तोम इत्यु-
 त्तरतः । २ । इष्टकायां पुरीषमधूह्य पृथिव्याः पुरीष-
 मसीति मध्ये ऽग्नेः पुरीषवतीम् । ३ । एवञ्छन्दो वरि-

वन्धुन्द इति चत्वारिंशत् विराजो दशदश प्रतिदिश
 मक्षणया । ४ । रश्मिरसि द्ययाय त्वा द्ययं जिन्वेति
 स्तोमभागाः । सप्तसप्त प्रतिदिशम् । अवशिष्टा मध्ये । ५ ।
 राज्यसि प्राची दिगिति पञ्च नाकसदः प्रतिदिशमेकां
 मध्ये । ६ । तासु पुरीषमध्युच्चार्य पुरो हरिकेश इति
 पञ्चचोडा अभ्युपदधाति । हेयं मनसा ध्यायन्पथा-
 त्प्राचीमुत्तमाम् । ७ । आयोस्त्वा सद्ने सादयामीति
 स्वयमावृणामभिमृश्याश्वेनोपघ्राष्य परमेष्ठी त्वा साद-
 यतु दिवः पृष्ठ इत्यविदुपा ब्राह्मणेन सह मध्ये ऽग्ने-
 रुपदधाति । सुवरिति चैतया व्याहृत्या । ८ । चित्तिं
 जुहोमीति स्वयमावृणायां हुत्वापान्य प्रोथदश्व इत्यु-
 त्तरे ऽसे विकर्णौम् । ९ । तेनान्याभिरिष्टकाभिरभ्युप-
 दधाति । १० ।

इति तृतीया कण्डिका ।

सुवरति सुवर्मे यच्छेति द्विरण्येष्टकाम् । १ । द्यौरप-
 राजितेति मण्डलेष्टकाम् । २ । अचैकां रेतःसिचं स्ववि-
 रस्य । ३ । प्रजापतिस्त्वा सादयतु दिवः पृष्ठे ज्योति-
 प्ततीमिति विश्वज्योतिपम् । ४ । तपस्य तपस्येति द्वे

ऋतव्ये समानतया देवते । ५ । देवानां यान्यसि देवानां
 देवयान्यसीति द्वे संयान्यौ । ६ । संयान्यावृतव्ये विश्व-
 ज्योतिषं रेतःसिचं हिरण्येष्टकां मण्डलेष्टकां विकर्णौ
 स्वयमावृषामित्येवमनुपूर्वा एके समामनन्ति । ७ । आप-
 राह्लिकीभ्यां प्रचर्यौदुम्बरीः समिधो घृते वासयति । ८ ।
 श्वो भूते पौर्वाह्लिकीभ्यां प्रचर्य पञ्चम्याश्रितेः श्रेयं याज-
 सेनीं चितिं चिनोति । ९ । अग्निर्मूर्धेति तिस्रो गायत्रीः
 पुरस्तादुपदधाति । एवमुत्तराणि त्रीणि त्रीणि । त्रिष्टुभो
 दक्षिणतः । जगतीः पश्चात् । अनुष्टुभ उत्तरतः । वृह-
 तीरुष्णिहाः पङ्क्तिरधरपङ्क्तिरिति विष्टुरूपाणि छन्दांसि
 यथावकाशम् । अतिच्छन्दसं मध्ये । द्विपदा अन्ततः ।
 १० । अन्यत्र साहस्रात्पशुकामस्य गोचितिं चिनोति ।
 ११ । संहस्रं पादमाचीरिष्टकाः । १२ । ताः प्रथमायां
 चित्यां मध्यमायामुत्तमायां वोपदध्यात् । १३ ।

इति चतुर्थी कण्डिका ।

अग्ने गोभिर्न आ गहीत्यनुवाकेन प्रतिमन्त्रं पुनः-
 पुनरभ्यासम् । १ । इन्द्राग्निभ्यां त्वा सयुजा युजा युन-
 ज्मीत्यष्टौ सयुजः । २ । रोहितेषु त्वा जीमूतेषु साद-
 याम्यरुणेषु त्वा रुणेषु त्वा नीलेषु त्वा सितेषु त्वा जीमू-

तेषु सादयामीति पञ्च जीमूताः । ३ । अम्बा नामा-
सीति सप्त कृत्तिकाः । ४ । पुरोवातसनिरसीति पञ्च
वृष्टिसनीरनुपरिहारम् । ५ । सलिलाय त्वेत्यष्टावादि-
त्यष्टकाः । ६ । ऋचे त्वा रुचे त्वेति पञ्च एतेष्टका अनु-
परिहारम् । ७ । आदित्येष्टकाभिष्टत'पिण्डान्व्यति-
पक्तानिति^१ वाजसनेयकम् । ८ । यशोदां त्वेति पञ्च
यशोदाः । ९ । भूयस्रदसीति पञ्च भूयस्रतः । १० ।
अंसुपदसीति पञ्चाग्निरूपाणि । ११ । पृथिव्यास्त्वा
द्रविणे सादयामीति पञ्च द्रविणोदाः । १२ । प्राणं मे
पाहीति षडायुष्याः । १३ । अग्ने यत्ते परं हृन्नामेत्यग्ने-
हृदयम् । १४ । यावा अयावा इति सप्तर्त्तव्याः । १५ ।
या देव्यसीष्टक आयुर्दा उपशीवरौ । सा मामुपशेष
जायेव पतिमित्सदा ॥ या देव्यसीष्टके प्राणदा अपानदा
व्यानदायक्षुर्दा^२ श्रोत्रदा वाग्दा आत्मदाः^३ पृथिविदा
अन्तरिक्षदा द्यौर्दा स्वर्दाः कुमारीदाः प्रफर्विदाः
प्रथमौषदा^४ युवतिदा उपशीवरौ । सा मामुपशेष
जायेव पतिमित्सदेति षोडशीषशीवरौ । १६ ।

इति पञ्चमी कण्डिका ।

१ आदित्येष्टका अभिष्टत ॥ १ पक्तानिति BN. २ Thus all MSS. ;
Maitr. S. 2. 13 10 has *अष्टुर्दाः. ३ आत्मदा JIN. ४ Corrected
according to Kāthaka 39 9, all MSS have प्रथमौषदा

अभीपाक्षाभिपवी चाभिवयायोर्ध्ववयाश्च वृहद्वयाश्च
 सवयाश्च सद्वांश्च^१ सहमानश्च सहस्वांश्च सहीयांश्चेति
 दशेन्द्रनामानि । १ । अग्निना विश्वापाडिति द्वाविंश-
 तिमिन्द्रतनूः । २ । प्रजापतिर्मनसान्धो ऽच्छेत इति
 षयस्त्रिंशतं यज्ञतनूः । ३ । ज्योतिष्मतीं त्वा सादयामीति
 द्वादश ज्योतिष्मतीः । ४ । पूर्णा पश्चादिति पौर्णमासीं
 पुरस्तादुपधाय कृत्तिका नक्षत्रमिति नक्षत्रेष्टकाः पुर-
 स्तात्प्रतीचीरसंस्पृष्टाः । ५ । पूर्वामुपधायापरामपरामा
 विशाखाभ्याम् । ६ । दक्षिणेन स्वयमावृष्णां रीतिं प्रति-
 पादयति । ७ । यत्ते देवा अदधुरित्यमावास्यां^२ पश्चा-
 दुपधायावशिष्टानां पूर्वांपूर्वामापभरणीभ्यः । ८ । उत्त-
 रेण स्वयमावृष्णां रीतिं प्रतिपादयति । ९ । पौर्णमासी-
 मन्ततः । १० । ऋचे त्वा रुचे त्वेति सर्वासु नक्षत्रेष्टका-
 खनुपजति । ११ ।

इति षष्ठी कण्डिका ।

हिरण्यगर्भः समवर्तताय इत्यष्टौ सरितः । १ । विश्व-
 कर्मा दिशां पतिरिति पञ्च हिरण्येष्टकाः प्रतिदिश-

१ धानकाच B, सवसाच O, सवर्षवीकाच H

२ *सावाश्यायां BN,

मेकां मध्ये । २ । प्राणाय त्वा चक्षुषे त्वेति चतस्रः स्वय-
 मातृणाः प्रतिदिशम् । ३ । अग्न आ याहि वीतये ॥
 अग्निं द्रुतं दृणीमहे ॥ अग्निनाग्निः समिध्यते ॥ अग्नि-
 र्दृचाणि जह्वनत् ॥ अग्ने स्तोमं मनामहे सिधमद्य
 दिविस्पृशम् । देवस्य द्रविणस्यव इति पञ्चाहां-रूपा-
 णि । ४ । अथ व्रतमुपदधाति । ५ । प्राच्या त्वा दिशा
 साद्यामीति पञ्चात्मेष्टकाः प्रतिदिशमेकां मध्ये । ६ ।
 संयच्च प्रचेताश्चेति पञ्च वैश्वदेवीरात्मनि द्वेष्यं मनसा
 ध्यायन् । ७ । कया नश्चिच आ भुवदृती सदावृधः सखा ।
 कया शचिष्ठया वृता ॥ कस्त्वा सत्यो मदानां मंहिष्ठी
 मत्सदन्धसः । वृढा चिदारुजे वसु ॥ अभी पु णः
 सखीनामविता जरितृणाम् । शतं भवास्यूतिभिरिति
 वामदेव्यम् । ८ ।

इति षष्ठमी कण्डिका ।

दक्षिणत आत्मनि । १ । इन्द्रो दधीचो अस्यभि-
 र्दृचाण्यप्रतिष्कृतः । ववक्षुरुप्रो अस्तृत इत्यथर्वशिरो
 दशातिपक्ताः । २ । पूर्वार्धे विद्यते शिरसो निरुद्धणम् ।

१. 1 has all MSS ; Rigveda 5. 13. 2 has दिविस्पृशम् ; compare lowerer
 Rigveda 2 10. 20

न विद्यत इत्यपरम् । ३ । अभि त्वा श्रूर नोनुमो ऽदुग्धा
 इव धेनवः । ईशानमस्य जगतः सुवर्द्धशमीशानमिन्द्र
 तस्युपः । ईशानमिन्द्र तस्युपः^१ ॥ न त्वावाँ अन्यो दिव्यो
 न पार्थिवः । न जातो न जनिष्यते अश्वायन्तो मघव-
 न्निन्द्र वाजिनः । गव्यन्तस्त्वा हवामह इति रथंतरं
 दक्षिणे पक्षे ऽध्यात्मन्नपवर्गः । ४ । प्रथमामुपधाय
 द्वितीयामथ विशयाम् । ५ । अर्धमात्मन्यर्धं पक्षे । ६ ।
 त्वामिद्धि हवामहे साता वाजस्य कारवः । त्वाँ वृचे-
 धिन्द्र सत्पतिं नरस्त्वाँ काष्ठास्वर्वतः । त्वाँ काष्ठास्वर्वतः ॥
 स त्वं नश्चिव वज्रहस्त धृष्णुया । मह^२ स्तवानो अद्रिवः ।
 मह^३ स्तवानो अद्रिवः । गामथं रथ्यमिन्द्र सं किर ।
 सत्वा वाजं न जिग्युष इति वृद्धदुत्तरे पक्षे । ७ । तस्य
 रथंतरवत्कल्पः । ८ ।

इत्यष्टमौ कण्डिका ।

यज्ञायज्ञा वो अग्नये गिरागिरा च दक्षसे । प्रम
 वयममृतं जातवेदसं प्रियं मिचं न शंसिपम् । प्रियं मिचं

१ The words ईशानमिन्द्र तस्युपः are repeated in II only, while the repetitions in Sūtra 7 of this and in Sūtra 1 of the following Kaṇḍikā are found either in most or in all MSS. २ Thus all MSS. ; विश्व is hitherto known as a substantive of masculine gender only (in Baudhāyana's Śulvasūtra). ३ Comp Śāmarveda 2, 100.

न शंसिपम् । ऊर्जो नपातं स हिनायमस्मयुः । दाशेम
 हव्यदातये । दाशेम हव्यदातये । भुवद्वाजेष्वविता भुव-
 द्दृधः । उत चाता तनूनामिति यज्ञायज्ञियं पुच्छे । १ ।
 तस्य रथंतरवत्कल्पः । २ । त्वामग्ने वृषभमित्यृषभमुप-
 धाय संवत्सरस्य प्रतिमामिति प्राजापत्याम् । ३ ।
 शतायुधाय शतवीर्यायेति पञ्चाज्यानीः प्रतिदिशमेकां
 मध्ये । ४ । इन्द्रस्य वज्रो ऽसीति चतस्रो वज्रिणीः
 प्रतिदिशमश्मन इषुहस्त उपदधाति । ५ । इन्द्रस्य वज्रो
 ऽसि वार्चमस्तनूपा नः प्रतिस्पशः । यो न उपरिष्ठादघा-
 युरभिदासत्येतं सो ऽश्मानमृच्छत्विति मध्ये पञ्चमीमेके
 समामनन्ति । ६ । पृथिव्यै त्वान्तरिक्षाय त्वा दिवे त्वेति
 तिस्रो लोकेष्टकाः । ७ । अग्नये त्वा पवमानायाग्नये त्वा
 पावकायाग्नये त्वा शुचय इति तिस्रः पावमानीः । ८ ।

“ इति नवमी कण्डिका ।

ऋचा त्वा छन्दसा सादयामि वपट्टकारेण त्वा
 छन्दसा सादयामि द्विङ्कारेण त्वा छन्दसा सादयामि
 प्रस्तावेन त्वा छन्दसा सादयामि प्रतिहारेण त्वा छन्दसा
 सादयाम्युद्गीथेन त्वा छन्दसा सादयामि निधनेन त्वा
 छन्दसा सादयामीति सप्त च्छन्दस्याः । १ । अग्ने यश-

स्विन्निति चतस्रो राष्ट्रभृतः पुरस्तादुपधाय हिरण्येष्ट-
 काभिः^१ सर्वतो मुखमुपदधाति । २ । गायत्रीं पुरस्ता-
 दुपदधातीत्युक्तम् । ३ । अथैकेषाम् । गायत्रीं पुरस्ता-
 दुपदधाति चिष्टुभं दक्षिणतो जगतीं पश्चादनुष्टुभमुत्त-
 रतः पङ्क्तिं मध्ये । इत्येताभिः सर्वाभिः^२ सर्वतो मुखमु-
 पदधाति । ४ । गायत्र्यादयो भवन्ति षडङ्गुदयनाः । ५ ।
 अग्निर्मूर्धा । भुवः । जनस्य गोपाः । त्वां चित्रश्रवस्तम ।
 अग्ने तमद्याश्चमित्येता आम्नाता भवन्ति । ६ । अग्रं आ
 याहि वीतय इति चैताभिः^३ सर्वतो मुखमुपदधाति । ७ ।
 लोकंपृष्णाभिरित्येके । ८ । अत्र वा विकर्णी^४ स्वयमातृणां
 चोपदध्यात् । ९ । लोकंपृष्णादिश्चित्यन्तः । १० । अग्ने
 युष्ट्वा हि ये तव । युष्ट्वा हि देवद्व्यतमानिति द्वाभ्यां
 संचितमग्निमभिमृश्य वसवस्त्वा रुद्रैः पुरस्तात्पान्वित्ये-
 तीर्यथालिङ्गं संचितमग्निमाज्येन प्रोक्षति । मध्य उत्त-
 मेन प्राङ्मुखः । ११ ।

इति दशमो कण्डिका ।

सहस्रस्य प्रमा असीति सहस्रेण हिरण्यशल्कैरुर्ध्वं-
 स्तिष्ठन्प्रतिदिशमग्निं प्रोक्षति द्वाभ्यांद्वाभ्यां शताभ्याम् ।
 मध्य उत्तमाभ्यां प्राङ्मुखः । १ । इमा मे अग्र दृष्टका

१ O adds सर्वाभिः. २ O omits सर्वाभिः. ३ N adds सर्वाभिः.

४ विकीर्णी III

धेनवः सन्निवतीष्टका धेनूर्यजमानः कुरुते । २ । ऐडिक्वा
 चित्वाध्वर्युरग्निमभिमृश्य शतरुद्रीयं^१ जुहोति जर्तिल-
 यवाग्वा गवीधुकयवाग्वा वा जर्तिलैर्गवीधुकसक्तुभिः
 कुसयसर्पिपाजाक्षीरेण मृगीक्षीरेण वार्कपर्णेनोदङ्-
 तिष्ठन् । उत्तरस्य पक्षस्योत्तरापरस्यां सक्त्यां विकर्ण्यां^२
 स्वयमावृणायामनुपरिचारं वा । ३ । नमस्ते रुद्र मन्यव
 इत्येताननुवाकांस्त्रैधं^३ विभज्यापि वा "प्रथमादुपक्रम्य
 नमस्तक्षभ्य इति जानुदध्ने धारयमाणो रथकारेभ्यश्च व
 इत्युपक्रम्य नमः स्वायुधायेति नाभिदध्ने शेषेण प्रागव-
 तानेभ्य आस्यदध्ने हुत्वा सहस्राणि सहस्रश इति दशा-
 वतानान्हुत्वा^४ न्वारोहाञ्जुहोति । ४ । नमो रुद्रेभ्यो ये
 पृथिव्यामिति जानुदध्ने धारयमाणो नमो रुद्रेभ्यो ये
 अन्तरिक्ष इति नाभिदध्ने नमो रुद्रेभ्यो ये दिवीत्यास्यदध्ने
 हुत्वैतानेव यजमानं वाचयित्वैतानेव विपरीतान्प्रत्य-
 वरोहान्हुत्वा संचरे पशूनामर्कपर्णमुदस्यति । ५ । यं
 द्विष्यात्तस्य संचरे यस्य रुद्रः प्रजां^५ पशून्वाभिमन्येतोदङ्-
 परेत्य रुद्राञ्चपंचरेदित्ययज्ञसंयुक्तः कल्पः । ६ ।

इत्येकादशी कण्डिका ।

१. *चित्रं H. २. विधीयते HNO. ३. वेधा O ४. प्रथमाहु. N. प्रथमाहु. O.
 ५. *पशूनामि जगता H. ६. पशूनामि. DO.

यो रुद्रो अग्राविति रौद्रं गावीधुकं चरुम् । १ ।
 एतेन यजुषा यस्यामिष्टकायां शतरुद्रीयं जुहोति
 तस्यां प्रतिष्ठापयति । २ । तिसृधन्वमयाचितं यजमानो
 ब्राह्मणाय दत्त्वा यत्ते रुद्र पुरो धनुरित्येतैर्यथालिङ्ग-
 मुपतिष्ठते । ३ । उदकुम्भमादायाध्वर्युरश्मन्नूर्जमिति त्रिः
 प्रदक्षिणंमग्निं परिपिञ्चन्पर्येति । ४ । निधाय कुम्भ-
 मश्मंस्ते क्षुदमुं ते शुष्टच्छतु यं द्विष्म इति विरपरि-
 पिञ्चन्प्रतिपर्येति । ५ । यद्यभिचरेद्दिदमहममुष्या-
 मुष्यायणस्यायुः प्रक्षिणोमीति^१ दक्षिणस्यामुत्तरस्यां वा
 सक्त्यां कुम्भं प्रक्षिणुयात्^२ । ६ । अवका वेतसशाखां
 मण्डूकं च दीर्घवंशे प्रबध्य समुद्रस्य त्वावाकयेति सप्त-
 भिरष्टाभिर्वाग्निं विकर्षति^३ । ७ । विकर्षन्नेवानुगम-
 यित्वा मण्डूकस्य प्राणान्सर्वान्संलोभ्योत्कर उदस्यति ।
 ८ । यं द्विष्यात्तमेतैरुपस्पृशेत् । ९ । पृष्ठैरुपतिष्ठते ।
 गायत्रेण पुरस्तात् । बृहद्रथंतराभ्यां पंक्षी । चतुस्था-
 यज्ञायत्रियेन^४ पुच्छम् । दक्षिणस्यां श्रोण्यां वारवन्ती-
 येन । उत्तरस्यां वामदेव्येन । १० । अपिपक्षे प्रजापतेः
 सामान्त्वं गायति । ११ । पिता मातरिश्वेति संचि-
 तोक्थ्येन^५ होतानुशंसति । १२ । होतर्यकामयमाने

१. *प्रक्षिणं H. २ प्रति is missing in B. ३ प्रक्षिणोमीति O. ४ प्रक्षिणुयात् O.

५. विकर्षयति B. ६ विकर्षयन्ने B. ७. *यज्ञीयेन B. ८ संचितोक्थेन H.

ध्वर्युः^१ स्तुतशस्त्रयोर्दोहे यजमानं वाचयति । १३ ।
स्तुतस्य स्तुतमसीत्यत्र प्रवर्ग्यमुदासयति । १४ ।

इति द्वादशौ कण्डिका ।

जुह्वां पञ्चगृहीतं गृहीत्वा स्वयं कृत्वा इति हे । १ ।
अतिसर्गं ददती^२ मानवायर्जुं पन्थाम^३ नुपश्यमानाः ।
अजुपन्त मरुतो यज्ञमेतं वृष्टिं देवानाममृतं स्वर्विदम् ॥
आवर्तमानो भुवनस्य मध्ये प्रजा विकुर्वञ्जनयन्विरूपाः ।
संवत्सरः परमेष्ठी एतन्नतो यज्ञं नः पातु^४ रजसः पुर-
स्तात्^५ ॥ प्रजां ददातु परिवत्सरो नो धाता ददातुं
सुमनस्यमानः । बह्वीः साकं बहुधा विश्वरूपा एकव्रता
मामभिसंविशन्विति पञ्चान्वारोहान्नुत्वापरं पञ्चगृ-
हीतं गृहीत्वा काष्णीं उपानहावुपमुञ्चते । एकां वा । २ ।
चित्ते त्वेति दक्षिणाम् । अनुचिते^६ त्वेत्युत्तराम् । ३ ।
एवं यजमानः । ४ । अपामिदं न्ययनम् । नमस्ते
हरसे शोचिप इति द्वाभ्यामग्निमधिरोहति । पृथिवी-
माक्रमिपमित्येतैर्यजमानः । ५ । नृपदे वडिति

१ ऽध्वर्युं BNO. २ The following three verses are found with some variations in Maitr S. 2 13. 22 ३ Corrected; all MSS. have वदती.

४ वन्वावच० HIO. ५ पातु HNO. ६ परस्तात् N ७ नमचित्ते HIO.

पञ्चभिरुत्तरवेदिवदग्निं स्वयमावृणां वा व्याघार्यं ये
 देवा देवानामिति द्वाभ्यामनुपरिचारं दध्ना मधुमिश्रेण
 दर्भशुमुष्टिनाग्निं व्यवोक्ष्य कूर्मपृषन्तं हत्वा प्राणदा
 अपानदा इति प्रत्यवरुद्ध्वाग्निस्तिग्मेनेति द्वाभ्यामग्नये
 ऽनौकवत एकामाहुतिं हुत्वा । ६ ।

इति त्रयोदशी कण्डिका ।

पोडशशृङ्गीतेन सुचं पूरयित्वा वैश्वकर्मणानि
 जुहोति । १ । य इमा विश्वा भुवनानि जुह्वन् । चक्षुषः
 पिता मनसा हि धीर इति नानाखक्ताभ्यां द्वे आहुती
 । २ । यं कामयेत चिरं पाप्मनो निर्मुच्येतेत्येकैकं
 तस्येत्युक्तम् । ३ । यद्येनमुदके भीर्विन्देदुदकाञ्जलि-
 मादाय समुद्राय वयुनायेत्यसु जुहुयादित्ययज्ञसंयुक्तः
 कल्पः । ४ । उदेनमुत्तरां नयेत्यीदुम्बरीः समिधो
 घृतोपितास्तिष्ठभिस्तिष्ठ आधाय पशुबन्धवदग्निं प्रण-
 यति । ५ । उदु त्वा विश्वे देवा इत्यग्निमुद्यम्य पञ्च
 दिशो दैवीरिति पञ्चभिर्हरत्याग्नीध्रान् । ६ । आशुः
 शिशान इति दक्षिणतो ब्रह्मा दशर्चनान्वेति । मीचा-
 वरुणः प्रतिप्रस्थाता वा । ७ । यं कामयेत राष्ट्रं स्यादिति

तमेतेन संनद्यान्वियात्^१ । संग्रामे संयत्ते हीतव्यम् ।
 तैजनो मान्युको वेधो भवतीत्ययज्ञसंयुक्तः कल्पः । ८ ।
 विमान एष दिवो मध्य आस्त इति द्वाभ्यामाग्नीध्रे^२
 ऽश्मानं निधास्त्रेद्रं विश्वा अवीष्टधन्निति चतसृभिरा
 पुच्छाङ्गत्वा । ९ ।

इति चतुर्दशी कण्डिका ।

प्राचीमनु प्रदिशमिति पञ्चभिरग्निमधिरुद्ध^३ नक्तो-
 पासाम्ने सहस्राष्टेति द्वाभ्यां संहिताभ्यां दध्नः पूर्णामौ-
 दुम्बरीं स्वयमावृणायामं जुहोति । १ । नक्तोपासेति
 कृष्णायै श्वेतवत्सायै पयसा जुहोति । २ । पयसा व्याघा-
 रयतीत्येके । ३ । ऊर्णावन्तं प्रथमः सौद योनिमिति
 हीतुरभिज्ञाय पाशुकान्संभाराव्युष्य^४ सुपर्णे ऽसि
 गरुत्मानिति तिसृभिः स्वयमावृणायामग्निं प्रतिष्ठाप्य
 मेहो अग्ने दीदिहि पुरो न इत्यौदुम्बरीं समिधमा-
 दधाति । ४ । विधेम ते परमे जन्मन्नम इति वैकङ्क-
 तीम् । ५ । तां सवितुर्वरेण्यस्य चित्रामिति शमीम-
 यीम् । ६ । चित्तिं जुहोमि । अग्ने तमद्याश्वमिति द्वे

तमेतेन संनद्यान्विधात्^१ । संग्रामे संयत्ते होतव्यम् ।
 तेजनो मान्द्युको वेधो भवतीत्ययज्ञसंयुक्तः कल्पः । ८ ।
 विमान एष दिवो मध्य आस्त इति द्वाभ्यामाग्नीध्रे^२
 ऽग्मानं निधारुन्द्रं विश्वा अवीदधन्निति चतसृभिरा
 पुच्छाद्गत्वा । ९ ।

इति चतुर्दशी कण्डिका ।

प्राचीमनु प्रदिशमिति पञ्चभिरग्निमधिरुद्ध^३ नक्तो-
 पासाग्ने सहस्राष्टेति द्वाभ्यां संहिताभ्यां दध्नः पूर्णामौ-
 दुम्बरीं स्वयमावृणायाम् जुहोति । १ । नक्तोपासेति
 कृष्णायै श्वेतवत्सायै पयसा जुहोति । २ । पयसा व्याघा-
 रयतीत्येके । ३ । ऊर्णावन्नं प्रथमः सौद योनिमिति
 होतुरभिज्ञाय पाशुकान्संभाराव्युष्य^४ सुपर्णे ऽस्ति
 गरुत्मानिति तिसृभिः स्वयमावृणायामग्निं प्रतिष्ठाप्य
 मेधो अग्ने द्हीदिहि पुरो न इत्यौदुम्बरीं समिधमा-
 दधाति । ४ । विधेम ते परमे जन्मन्नम इति वैकङ्क-
 तीम् । ५ । तां सवितुर्वरेण्यस्य चित्रामिति शमीम-
 यीम् । ६ । चित्तिं जुहोमि । अग्ने तमद्याश्वेमिति द्वे

१. श्रौतान् BN. २. शापत्तमोये B. ३. धिरीचति H. ४. भारान्युष्य
 all MSS.

आहुती हुत्वा द्वादशशृङ्गीतेन सुचं पूरयित्वा सप्त ते
 अग्ने समिधः सप्त जिह्वा इति सप्तवत्या पूर्णाहुतिं
 जुहोति । ७ । तां जुह्वदिह सो ऽस्त्विति दिग्भ्यो ऽग्निं
 मनसा ध्यायति । ८ ।

इति पञ्चदशी कण्डिका ।

आ वेदिप्रोक्षान्कृत्वा वैश्वानरस्य तन्त्रं प्रक्रमयति ।
 १ । वेदं कृत्वाग्निं परिस्तीर्य पाणिप्रक्षालनादि कर्म
 प्रतिपद्यते । २ । यथार्थं पाचयोगः । ३ । निर्वपणकाले
 वैश्वानरं द्वादशकपालं निरुप्य सप्त मासुतान्सप्तकपा-
 लान्निर्वपति । ४ । तूष्णीमुपचरिता भवन्ति । ५ । संप्रैष-
 काले पत्नीवर्जं संप्रेष्यति । ६ । आज्यग्रहणकाले भ्रुवा-
 यामेव गृह्णाति । ७ । प्रोक्षणीनामभिमन्त्रणादि कर्म
 प्रतिपद्यते । ८ । स्तरणकाले ऽपरेणाग्निं बर्हिः स्तीर्त्वा
 भ्रुवां सुवं च सादयति । ९ । एतावसदतामिति मन्त्रं संन-
 मति । १० । वेदं निधाय सामिधेनीभ्यः प्रतिपद्यते ।
 ११ । न संप्रेष्यति न संमार्ष्टि न प्रयाजान्यजति । १२ ।
 आज्यभागाभ्यां प्रचर्य जुह्वामुपस्तीर्य कृत्स्नं वैश्वानर-
 मवदाय द्विरभिघार्योच्चैर्वैश्वानरस्याश्रावयति । १३ ।

उपांशु मारुतान्सर्वहुताञ्जुहोति । १४ । ईदृङ् चान्या-
 दृङ् चेति सप्तभिर्गणैरासीनो हस्तेन गणेन गणमनुद्रुत्य
 मारुताञ्जुहोति । १५ । मध्ये ऽरण्येऽनुवाक्येन गणेन-
 गणेन^१ जुहोतीत्येके । १६ । मारुतैः सर्वतो वैश्वानरं
 परिचिनोतीत्येके । १७ । स्वतवांश्च प्रधासौ च सांतप-
 नश्च गृहमेधी च व्रीडी च साकी^२ चोर्जिपी^३ चेत्येष
 यष्ट आम्नातः । १८ । मितासश्च संमितासश्च न इति
 सर्ववानुपजति । १९ ।

इति षोडशी कण्डिका ।

यदि कामयेत श्वश्रुं विश्वं श्रीजीयः स्यादिति ग्रामे-
 ऽनुवाक्यस्य त्रीणि चत्वारि वा पदान्यनुद्रुत्यारण्येऽनु-
 वाक्यमनुद्रुत्य ग्रामेऽनुवाक्यस्य श्रेयेण जुहुयात् । १ ।
 एवमादितस्त्रिभिर्गणैर्हुत्वारण्येऽनुवाक्येन जुहुयात् । २ ।
 यथा पूर्वैरेवं त्रिभिर्दत्तरैर्गणैः । ३ । यदि कामयेत विद्व-
 श्चवादोजीयसौ स्यादिति यथासमाम्नातमादितस्त्रिभि-
 र्गणैर्हुत्वारण्येऽनुवाक्यस्य यदसु^४ पदान्तरालेषु पञ्चणा-
 नोप्यारण्येऽनुवाक्येन जुहुयात् । ४ । यथा पूर्वैरेवं

१ दशैव यथै B. २ Thus all MSS. and Mādharāchārya on Taitt. S.
 4. 6 5, p. 629. — Vājās. S 17 85 has साकी ३ चोर्जिपी BN, चोर्जिपी
 Vājās. S 17 85 ४ यद H.

त्रिभिरुत्तरैर्गणैः । ५ । न सम्प्रेष्यति न संमार्ष्टि नानू-
याजान्यजति । ६ । यं कामयेत क्षत्रेणास्य क्षत्रं हन्यात्प्र-
स्वादायंतनाह्यवेतेति तस्यारण्येऽनुवाक्येनाग्निष्टं रथ-
वाहनं वा व्यङ्गयेदित्ययज्ञसंयुक्तः कल्पः । ७ । अग्ना-
विष्णु सजोपसेति चतुष्टईतं 'हुत्वौदुम्बरीं' सुचं
व्यायाममांवीं मृदा प्रदिग्धां पथ्यादासेचनवतीं घृतस्यं
पूरयित्वा वाजश्च मे प्रसवश्च म इति संततां वसोर्धारां
जुहोत्या मन्त्रसमापनात् । ८ । यं कामयेत प्राणान-
स्यान्नाद्यं वि हिन्यामिति विग्राहं तस्येत्युक्तम् । ९ ।
यदाज्यमुच्छिष्येत तस्मिन्ब्रह्मौदनं पक्त्वा चतुरो ब्राह्म-
णान्भोजयेत् । चतुःशरावं वौदनं पक्त्वा तद्यज्ञनं
भोजयेत् । १० । प्राशितवद्भ्यश्चतस्रो धेनूर्दद्यात् । ११ ।
समुद्राद्दूर्मिरिति तिष्ठः । १२ ।

इति सप्तदशी कण्डिका ।

विधा हितं पणिभिर्गुह्यमानं गवि^१ देवासो घृतम-
न्वविन्दन् । इन्द्र एकं सूर्यं एकं जजान वेनादेकं स्वधया
निष्टतद्युः ॥ एता अर्पन्ति हृद्यात्समुद्राच्छतवजा रिपुणा-
नावचक्षे । घृतस्य धारा अभि चाकशीमि हिरण्ययो

वेतसो मध्यं आसाम् ॥ सम्यक् स्रवन्ति सरितो न
 ना अन्तर्हृदा मनसा पूयमानाः । एते अर्पन्त्यूर्मयो
 घृतस्य मृगा इव क्षिपणोरीपमाणाः ॥ सिन्धोरिव
 प्राध्वनें शूयनासो वातप्रमियः पतयन्ति यक्षाः । घृतस्य
 धारा अरूपो न वाजी काष्ठा भिन्दन्मूर्मिभिः पिन्व-
 मानः ॥ अभि प्रवन्त समनेव योषाः कल्याण्यः संय-
 मानासो अग्निम् । घृतस्य धाराः समिधो नसन्त ता
 जुषाणो ह्यर्यति जातवेदाः ॥ कन्या इव वहतुमेतवा उ
 अञ्ज्यञ्जाना अभि चाकशीमि । यत्र सोमः स्रयते
 यत्र यज्ञो घृतस्य धारा अभि तत्पवन्ते ॥ अभ्यर्षत सुष्टुतिं
 गव्यमाजिमस्मासु भद्रा द्रविणानि धत्त । इमं यज्ञं
 नयत देवता नो घृतस्य धारा मधुमत्पवन्ते ॥ धामन्ते
 विश्वं भुवनमधि श्रितमन्तः समुद्रे हृद्यन्तरायुपि ।
 अपामनीके समिधे य आधृतस्तमश्याम मधुमन्तं त
 ऊर्मिमिति हुतां ह्ययमानां वा यजमानो ऽनुमन्त्र-
 यते । १ ।

• इत्यष्टादशौ कण्डिका ।

वाजप्रसवीयं जुहोति । १ । सप्त ग्राम्या ओपधयः
सप्तारण्याः । २ । पृथगन्नानि द्रवीकृत्यौदुम्बरेण सुवेण
वाजस्थेमं प्रसवः सुपुव इति ग्राम्या हुत्वारण्या जुहोति ।
३ । हुत्वाहुत्वा पाठ्यां संपातमवनयति । ४ । दक्षिणं
प्रत्यपिपक्षमौदुम्बरीनासन्दीं प्रतिष्ठाप्य तस्यां कृष्णा-
जिनं प्राचीनग्रीवमुत्तरलोमास्तीर्य तस्मिन्नासीनं यज-
मानमग्निमन्वारब्धं संपातैरभिपिञ्चति । ५ । व्याघ्र-
चर्मणि राजन्यम् । बस्ताजिने वैश्यम् । कृष्णाजिने
ब्रह्मवर्चसकामम् । ६ । बस्ताजिने पुष्टिकाममित्येके ।
७ । देवस्य त्वेत्यनुद्रुत्याग्नेस्त्वा साम्राज्येनाभिपिञ्चामीति
ब्राह्मणम् । इन्द्रस्येति राजन्यम् । वृहस्पतेरिति वैश्यम् ।
८ । राजन्यवैश्ययोर्मन्त्रविपर्यासमेके समामनन्ति ।
९ । प्राङ्मुखमासीनं प्रत्यङ्मुखस्तिष्ठन्शीर्षतो ऽभि-
पिच्या मुखादन्ववस्तावयति । १० । तदाहुर्होतव्यमेव
नहि सुपुवाणः कंचन प्रत्यवरोहतीति । ११ । नक्तोपा-
सेति कृष्णायै श्वेतवत्सायै पयसा हुत्वा षडभिः पर्या-
यैर्द्वादश राष्ट्रमृतो जुहोति । १२ ।

इत्येकोनविंशौ कण्डिका ।

ऋतापाडृतधामेति पर्यायमनुद्रुत्य तस्मै स्वाहेति
 प्रथमामाहुतिं जुहोति । ताभ्यः स्वाहेत्युत्तराम् । १ ।
 एवमितरान्पर्यायान्विभजति । २ । भुवनस्य पत इति
 पर्यायाणां सप्तम्याहुतीनां त्रयोदशी । ३ । एतेन
 व्याख्यातम् । ४ । भुवनस्य पत इति रथमुखे पञ्चाहु-
 तीर्जुहोति । दश वा । ५ । उपर्याहवनीये रथशिरो
 धार्यमाणमभिजुहोतीत्येके । ६ । अभिहुतमुद्यम्याध्वर्यो-
 रावसथं हरन्ति । ७ । अनुनयन्ति चीनश्चान् । चतुरो
 वा । ८ । तान्सरथानध्वर्यवे ददाति । ९ । वडवा इत्ये-
 केपाम् । वडवे इत्येकेपाम् । १० । समुद्रो ऽसि नभस्वा-
 नित्यञ्जलिना चीणि वातनामानि जुहोति । ११ ।
 नह्येतस्यावदानमस्तीति विज्ञायते । १२ । कृष्णाजिन-
 पुटेन वातं जुहोतीत्येके । १३ । अग्न उदधे या त इपु-
 र्युवा नामेति पञ्चाज्याहुतीर्हुत्वा समीची नामासि
 प्राची दिगिति दध्ना मधुमिश्रेण षट् सर्पाहुतीरनु-
 परिचारम् । १४ । हेतयो नाम स्थेति षण्महाहुतीर्यथा
 सर्पाहुतीः । १५ । सुवर्नं घर्मं स्वाहेति पञ्चार्काहुतीः ।
 १६ । यास्ते अग्ने सूर्ये रुच इति तिस्रो रुचः । १७ ।

वेद्यास्तरणादि सौमिकं कर्म प्रतिपद्यते । १८ । यत्प्रा-
ग्धिष्णियनिवपनात्तत्कृत्वा । १९ ।

इति विंशो कण्डिका ।

ममाग्ने वर्चो विह्वेष्टस्त्वित्यनुवाकेन प्रतिमन्त्रमिष्ट-
काभिर्धिष्ण्यांश्चिनोति । १ । अग्मनवमा आग्नीध्रीय
उपधाति । २ । द्वादश षोडशैकविंशतिं चतुर्विंशतिं
वा होत्रीये । एकादश ब्राह्मणाच्छंसीये । पण्डितार्जा-
लीये । ३ । अष्टावष्टावन्त्येषु धिष्णियेषूपधातीति
विज्ञायते । ४ । चतुरश्राः परिमण्डला वा धिष्ण्याः ।
५ । तेषां यावत्य इष्टकास्तावतीः शर्कराः परिश्रिताः ।
६ । तव श्रिये व्यजिह्वीत पर्वतो गवां गोचमुदस्तृजो
यदङ्गिरः । इन्द्रेण युजा तमसा परीष्टतं बृहस्पते निर-
पामौजो अर्णवम् ॥ बृहस्पते अति यदर्यो अर्हात् ॥
बृहस्पतिः समजयदस्त्वनि महो व्रजान्गोमतो देव अपः ।
अपः सिपासन्सुवरप्रतीतो' बृहस्पतिर्हन्त्यमिचमर्कै-
रिति तिस्रो ब्रह्मसदने । ७ । यमो दाधार पृथिवीं
यमो विश्वमिदं जगत् । यमाय सर्वमित्तस्ये यत्प्राणदायु-

रक्षितम् ॥ यथा पञ्च यथा पञ्चयथा पञ्चदशर्षयः । यमं
यो विद्यात्स ब्रूयाद्यथैक ऋषिर्विजानते ॥ त्रिकद्रुकेभिः
पतति पडुवीरेकमिदृहत् । गायत्री त्रिष्टुप् छन्दांसि
सर्वा ता यम आहितेति तिस्रो मार्जालीये । ८ ।

इत्येकविंशौ कण्डिका ।

मृडा नो रुद्रोत नो मयस्कृधि ॥ अश्याम ते सुमतिं
देवयज्यया क्षयद्वीरस्य तव रुद्र मीढुः । सुम्नायन्नि-
द्विशो अस्माकमा चरारिष्टवीरा जुह्वाम ते हविः ॥
त्वेपं वयं रुद्रं यन्नसाधनं वहुं कविमवसे नि ह्वयामहे ।
आरे अस्मदमतिं हेडो अस्यतु सुमतिमिद्वयमस्या
दृणीमह इति तिस्रथात्वाले । १ । हव्यं प्रीणीहि हव्यं
श्रीणीहि हव्यं पच हव्यं श्रपय हव्यमसि हव्याय त्वा
हव्येभ्यस्त्वा हव्ये सीदेत्यष्टौ शामित्रे । २ । अव ते हेडः ।
उदुत्तमम् । तन्वा यामीति तिस्रो ऽवभृथे । ३ । तासु
प्रचरन्ति । ४ । खण्डाः क्षणा लक्षणाश्चोत्कर उद-
स्यति । ५ । अवशिष्टाथ भिक्षा यत्प्राग्यूपसंमाना-
त्तत्कृत्वैकयूपमेकादश वा यूपान्संमिनोति । ६ । तेषां

पूर्वेद्युरग्निष्ठम् । अत्रैवेतरान् । श्रौ वा । ७ । एकयूपे
 वैकादशिनानुपाकरोति । ८ । अग्नीषोमीयस्य पशु-
 पुरोडाशमष्टौ देवसुवां हवींष्यनुनिर्वपति । ९ । समानं
 तु स्विष्टकृदिडम् । १० ।

इति द्वाविंशी कण्डिका ।

पुरस्तात्प्रातरनुवाकादग्निं युनज्मीति तिसृभिरभि-
 मृशन्नग्निं युनक्ति । १ । यद्येनं पूर्वां भ्रातृव्यो ऽभीव-
 स्यादष्टौ गायत्रीः पुरस्ताद्द्विष्यवमानादुपदध्यात् ।
 एकादश चिष्टुभः पुरस्तान्माथ्यंदिनात् । द्वादश जगतीः
 पुरस्तादार्भवात् । २ । यदि वापर एतद्विपरितम् ।
 उपरिष्ठात्ववमानेभ्य उपधीयन्ते । ३ । पशुकालं आग्नेयं
 सवनीयं पशुमुपाकरोति । श्रेकादशिनान्वा । ४ ।
 दक्षिणाकाले हिरण्यपात्रं मधोः पूर्णं शतमानस्य कृतं
 चित्रं देवानामित्यवेष्ट्याश्वेनावग्राप्य ब्रह्मणे ददाति । ५ ।
 अध्वर्यवे कल्याणीर्दक्षिणा ददाति । ६ । यद्यस्याग्निं
 चिनोति यज्ञायज्ञीयस्य स्तोत्र एकयाप्रस्तुतं भवति ।
 ७ । अथ नमस्ते अस्तु मा मा हिंसीरिति द्वाभ्यामग्नि-
 मभिमृश्यैकादश समिष्टयजूंषि जुहोति । ८ । नवाध्व-

रिकाणि हुत्वेष्टो यज्ञो मृगुभिरिति दशमैकादशे
 जुहोति । ९ । अनूवन्ध्यावपायां हुतायामौदुम्बरीं सुचं
 एतस्य पूरयित्वेमं स्तनमूर्जस्वन्तं धयापामित्यग्नेर्विमोकं
 जुहोति । १० । हुते सक्तुहोमे यदाकृतादिति दशा-
 कृतीर्हुत्वा प्रत्यवरुद्ध^१ पुनर्मनः पुनरायुरागात्पुनः
 प्राणः पुनराकृतमागात्^२ । वैश्वानरो रश्मिभिर्वाह-
 धानो ऽन्तस्तिष्ठत्वमृतस्य गोपा इत्युपतिष्ठते । ११ । ये
 ऽग्नयः पुरीष्या इति प्रयास्यन्नाप्तिभिरग्निं^३ यजमान
 उपतिष्ठते । १२ ।

इति त्रयोविंशो कण्डिका ।

उप त्वाग्ने दिवेदिव इति तिसृभिरन्येषामग्नीन्^४
 दृष्ट्वाग्निं चित्वा सौत्रामण्या यजेत । मैत्रावरुण्या 'चामि-
 ष्या । १ । संवत्सरं न कंचन प्रत्यवरोहेन्न च^५ रामा-
 मुपेयात् । न पक्षिणो ऽश्रीयात् । २ । यावज्जीवं च^६
 मस्तिष्कस्य नाश्रीयान्न च वर्षति धावेत् । ३ । यदि

१ प्रत्यवरोद्ध H. २ पुनरायुर्मे चामान् NO like Taitt. Âr 2. 5. 17;
 compare however Âpast Sr 10. 18 3 ३ *कूर्मं न चामान् O like Taitt.
 Âr ; compare the passage in our Sûtra, just quoted ४ *रग्नीन् O
 ५ *महिं H ६ वा० O ७ च is missing in O.

धावेदुपावर्तेत । ४ । न द्वितीयं चित्त्वान्यस्य स्त्रियमु-
 पेयात् । न तृतीयं चित्वा कांचन । 'भार्यां वोपेयात् ।
 ५ । अग्निं चित्वैतस्मिन्संवत्सरे यो नर्भुयात्स 'ऋतुमा-
 हरमाण एकचित्तीकं चिन्वीत । ६ । सलिलाय त्वेत्यष्टौ
 नानामन्त्रा उत्तरवेद्यामुपदध्यात् । यथार्थं लोकंपृणा
 अथ पुरीषम् । ७ । 'अथ यो न प्रतितिष्ठेत्स ऋतुमा-
 हरमाण एकचित्तीकमेव चिन्वीत । ८ । संयञ्च प्रचेता-
 श्चेति पञ्च नानामन्त्रा उत्तरवेद्यामुपदध्यात् । यथार्थं
 लोकंपृणा अथ पुरीषम् । ९ । विपरीतौ कामावेके
 समामनन्ति । १० । पुनश्चित्स्त्रिषथेषु श्रूयते । 'अव-
 णार्थे समृद्धार्थे संतानार्थे वा । ११ । 'अवणार्थां व्याख्या-
 स्यामः । १२ । यदीश्या यदि पशुना यदि सोमेन
 यजेत यो ऽस्य पुराग्निस्तमन्ववसाय यजेत । १३ । अपि
 वा येनर्पय इत्यष्टौ नानामन्त्रा उत्तरवेद्यामुपदध्यात् ।
 यथार्थं लोकंपृणा अथ पुरीषम् । १४ ।

इति चतुर्विंशोऽंशः कण्डिका ।

१ भार्या वा is missing in B १ Corrected, all MSS have ऋतुमाः ;
 N has ऋतुम् instead of ऋतुम् . २ The following two paragraphs
 are missing in BH ३ N has ऋतुम् instead of ऋतुम् . ४ च. BN.
 ५ Corrected ; all MSS have •चारं . Supply पुनश्चित् and compare below
 25, 10 and 13

अपि वोऽत्तरवेद्यामुपर्यग्री धार्यमाणे प्रजापतित्वा
सादयतु तथा देवतयाङ्गिरस्वद्भुवा सीदेत्युत्तरवेदिम-
भिमृशेत् । १ । अपि वा तिस्रः स्वयमावृणाः । २ ।
तासामुपधानकल्पः । ३ । स्वयमावृणा सामपुरीपम् ।
एवं विहिता द्वितीया । अपुरीषा तृतीया । ४ । अपि
वा तिस्रः स्वयमावृणास्तिस्त्रश्च विश्वज्योतिषः । ५ ।
तासामुपधानकल्पः । ६ । स्वयमावृणा सामपुरीपमथ
विश्वज्योतिः । एवं विहिता द्वितीया । तृतीयस्यां तु
विश्वज्योतिः प्रथमाथ स्वयमावृणाय^१ सामपुरीपम् ।
७ । अपि वाष्टौ लोकंपृणाः पुरीपम् । एकादश लोकं-
पृणाः पुरीपम् । द्वादश लोकंपृणाः पुरीपम् । ८ ।
अग्निं चित्वा यः सोमेन यजेत स एता एकत्रिंशत् लोकं-
पृणा उत्तरवेद्यामुपधाय यजेत । ९ । समृद्धार्थायां तु
द्वितीयं चिन्वानो द्वितीयस्यां चितौ येनर्षय इत्यष्टौ
नानामन्त्रा उत्तरवेद्यामुपदध्यात् । अष्टौ च^२ लोकंपृणा
अथ पुरीपम् । १० । श्वो भूत एताश्चैव नानामन्त्रा एका-
दश च^३ लोकंपृणा अथ^४ पुरीपम् । ११ । श्वो भूत एता-
श्चैव नानामन्त्रा द्वादश च लोकंपृणा अथ^५ पुरीपम् ।

१२ । संतानार्थायां तु तृतीयं चिन्वानस्तृतीयस्थां चितौ
येनर्पय इत्यष्टौ नानामन्त्रा उत्तरवेद्यामुपदध्यात् ।
यथार्थं लोकंपृणा अथ पुरीपम् । १३ ।

इति पञ्चविंशोऽध्यायः ।

अथो खल्वाहुर्न चेतथ्येति । रुद्रो वा एष यदग्नि-
रित्युक्तम् । १ । छन्दश्चितमिति काम्याः । ते शुल्बेषनु-
क्रान्ताः^१ । २ । तापश्चिते ऽग्नौ संवत्सरं दीक्षाः । संवत्सर-
मुपसदः । ३ । पुरस्तादुपसदामाग्नेयमष्टाकपालमिति
पञ्च चतुरश्वतुरो मासानेकैकेनोपसन्नन्त्रेण जुहोति ।
४ । अनूपसदमग्निं चिनोति । ५ । द्वौद्वौ मासावेकैका
चितिः । चतुर उत्तमा^२ । ६ । चतुःस्तनं^३ चित्तनं द्वि-
स्तनमेकस्तनमिति त्रींस्त्रीन्मासान्द्रतानि । ७ । ऋषी-
णामाग्नेयेन संवत्सरमुपधान आस्ते । ८ । विज्ञायत
एतद्वा ऋषीणामाग्नेयं यद्याज्ञसेनी चित्तिरिति । ९ ।
यानि वा 'दशतयीघ्राग्नेयानि सूक्तानि स्युस्तैरुपद-
ध्यात् । १० । सूक्तपरिमाणा नानामन्त्रा द्रष्टकाः^४ ।
यथार्थं लोकंपृणा अथ पुरीपम् । ११ । तृतीये संव-

१ शुल्बे ऽनुक्रान्ताः II. २ Thus N only; the other MSS. have चतुर.
३ उत्तमाः II. N. ४ चतुस्तनं all MSS ५ दास. B. ६ O adds उत्तरवेद्या-
मुपदध्यात्.

त्सरे ऽभिजित्वा विश्वजिता वा यजेत । १२ । सर्ववेदसं
 ददाति । १३ । उदवसाय रोहिणीं वत्सच्छवीं सकर्ण-
 पुच्छावच्छातां^१ सखुरां सखुरिकां वा वहिलीमः^२ परि-
 धायोष्णीषेण प्रदक्षिणं शिरो वेष्टयित्वौदुम्बरं चमस-
 मादत्ते । श्रौदुम्बरीं चाभ्रीं^३ वैणवीं वा कल्मापीं पूर्व
 वत्प्रमाणाम् । १४ । अरख्यौदुम्बरे तिस्रो रात्रीर्वसतो
 मूलफलभक्षौ । खनित्रेण वा जीवतः । मूलं परिखा-
 यैतस्मिन्पात्रे ऽवधायान्योऽन्यमप्याददतः^४ पत्नी यज-
 मानश्च । १५ । न मृन्मयेन पिवतः । १६ । समूहकेन^५
 खनातकेन वा यजमानो भक्षमिच्छेत । उपवीक्षाये-
 णोपविहन्तेन^६ वा पत्नीत्येके । १७ । निपादे तिस्रो
 रात्रीर्वसतः । वैश्ये तिस्रः । राजन्ये तिस्रः । ब्राह्मणे
 वा^७ तिस्रस्तिस्रः । १८ । संवत्सरं न याचेत् । न च
 दीयमानं प्रत्याचक्षीत् । १९ । न चेत्संवत्सरं द्वादशाहं
 द्वादशाहम् । २० ।

इति षड्विंशी कण्डिका ।

इति सप्तदशः प्रश्नः ॥

१ Corrected according to Kāty. Sr. 22 I. 20, the MSS. have
 •वत्सच्छातां २ Thus N only, the other MSS. have •हिलीमः . ३ चाभ्रीं DE,
 वाभ्रीं O. ४ •प्याददतः B, •प्यादाव N. ५ समूहकेन DE. ६ Sic! •पविह-
 न्तेन DE. ७ N omits वा .

श्रोम् ॥

शरदि वाजपेयेन यजेत ब्राह्मणो राजन्यो 'वर्द्धि-
 कामः । १ । नित्यवदेके समामनन्ति । २ । प्रजापति-
 माप्नोति । ३ । तस्य षोडशिवत्कल्पः । ४ । सर्वः सप्तदशो
 भवति । ५ । सप्तदश दीक्षाः । तिस्र उपसदः । एक-
 विंशौ^१ प्रसुतः । ६ । त्रयोदश वा दीक्षाः । तिस्र उप-
 सदः । सप्तदशौ^२ प्रसुतः । ७ । सप्तदशारत्नैर्वैल्वो यूपः
 खादिरो वा तूपरश्चतुरश्रो गोधूमपिष्टचपालो गोधूम-
 कलापी वा । ८ । यत्रागुपसद्भ्यस्तस्मिन्कृते प्रतिप्रस्थाता
 सुरायाः कल्पेन सुरां संदधाति । ९ । 'परिसुद्भवति ।
 १० । खरकाले प्रतिप्रस्थाता दक्षिणस्य हविर्धानस्याध-
 स्तात्पश्चादक्षं सुराग्रहार्थं द्वितीयं खरं करोति । ११ ।
 रशनाकाले सप्तदशभिर्वासोभिर्यूपं वेष्टयति । १२ ।
 पाचसंसादनकाले ऐन्द्रमतिग्राह्यपाचं प्रयुज्य तत्समीपे
 पञ्चैन्द्राण्यतिग्राह्यपाचाणि प्रयुनक्ति । १३ । तेषां पूर्वेषु^३

१ हृदि० B, वा हृदि० N. १० विंश B, विंशति N, विंशती O १० ह्यं B.
 ३ परिसुद्भव० B, परिसुद्भव० BO, परिसुद्भव० N. cf. 12. 1. 31 ३ पूर्वेषु O.

कल्पो व्याख्यातः । १४ । षोडशिपात्रं प्रयुज्य तत्समीपे
सप्तदश प्राजापत्यानि सोमग्रहपात्राणि प्रयुनक्ति ।
१५ । तेषां षोडशिपात्रवत्कल्पः । १६ । अपरस्मिन्खरे
प्रतिप्रस्थाता सप्तदशोपयामान्मृन्मयानि सुराग्रहपा-
त्राणि प्रयुनक्ति । १७ ।

इति प्रथमा कण्डिका ।

ग्रहकाले रेन्द्रमतिग्राह्यं गृहीत्वोपयामगृहीतो ऽसि
नृपदं त्वेति पञ्चैन्द्रानतिग्राह्यान्गृह्णाति । १ । तेषां
पूर्ववत्कल्पः । २ । षोडशिनं गृहीत्वाया विष्टा जनय-
न्कर्वराणीति सप्तदश प्राजापत्यान्सोमग्रहान्गृह्णाति ।
३ । तेषां षोडशिवत्कल्पः । ४ । कुविदङ्गेत्यपरस्मिन्खरे
प्रतिप्रस्थाता सप्तदशभिरुपयामैः सुराग्रहान्गृह्णाति ।
५ । विपरीते ग्रहण्यावेके^१ समामनन्ति । ६ । व्यतिपर्जनं
सोमग्रहैः सुराग्रहान्गृह्णाति । ७ । पूर्वो ऽध्वर्युर्गृह्णाति ।
जघन्यः प्रतिप्रस्थाता । ८ । पुरोऽर्धं सोमग्रहान्सादयति ।
पथादर्धं सुराग्रहान् । ९ । देव सवितः प्र सुवेति सव-

१ Thus OE, Q has परिष्कारके, the other MSS पदाकारके The two
verses, mentioned in § 3 and 5, are intended, and their inversion in
Maitr S 7 11 4 (at the end) is referred to

नादौसवनादौ जुहोति । कर्मणःकर्मणो वा पुरस्तात् ।
 १० । हिरण्यमालिन षट्त्वजः सुत्ये ऽहनि प्रचरन्ति ।
 ११ । पशुकाले^१ चौन्क्रतुपशूनुपाकृत्य मारुतीं वशामु-
 पाकरोति । सारस्वतीं च मेघीमपन्नदतीम् । १२ ।
 सारस्वतं मेघमुपाकृत्य सप्तदश प्राजापत्यान्पशूनुपाक-
 रोति श्यामांस्तूपगनेकरूपान् । १३ । पर्यग्भिकृतानां
 सारस्वत्यन्तान्पूर्वानालभन्ते । १४ । सारस्वतप्रभृतीनु-
 त्तरान्धारयन्ति । १५ । प्रतिपशु बर्हिषीत्युक्तम् । १६ ।
 प्राङ् माहेन्द्रात्कृत्वा माध्यंदिनीयान्वा^२ पुरोडाशान्नि-
 रूप्य सारस्वतस्य पशु^३पुरोडाशं निरूप्य बार्हस्पत्यं नैवारं
 सप्तदशशरावं चरुं निर्यपति । द्वादश मन्त्रेण । तूष्णी-
 मितराणि । १७ । पयसि श्रपयति । १८ । दाक्षिण्यौ
 होमौ हुत्वा । १९ ।

इति द्वितीया कण्डिका ।

इन्द्रस्य ब्रजो ऽसीति रथमुपावहत्या^४स्वन्तरित्व-
 श्वानसु स्नापयन्ति^५ । १ । अयां नयादिति रराटानि
 प्रतिमार्ष्टि । २ । वायुर्वा त्वा मनुर्वा त्वेति प्रष्टिवाहिनं

रथं युनक्ति । तूष्णीमितरान्पोडश रथान् । ३ । दक्षि-
 णाकाले सप्तदश रथान्ददाति । सप्तदशानांसि^१ सप्तद-
 शाश्चान्सप्तदश हस्तिनः सप्तदश निष्कान्सप्तदश दास्यः
 सप्तदशाजाः सप्तदशावीः सप्तदश वासांसि सप्तदश
 गवां शतानि । ४ । अथैकेषाम् । सप्तदश गवां शतानि
 ददाति । सप्तदशानांसि युक्तानि^२ सप्तदशाश्चरथान्स-
 प्तदश हस्तिनः सप्तदश निष्कान्सप्तदश दास्यः सप्तदश
 दुन्दुभीन् । ५ । एष आसी वाजपेयः । ६ । अथ कुरु-
 वाजपेयः । ७ । वयसोवयसः सप्तदश सप्तदशानि ददा-
 ति । ८ । एकहायनप्रभृत्या पञ्चहायनेभ्यो चयांसि । ९ ।
 अनुदिष्टासु दक्षिणासु यजुर्युक्तमध्वर्यवे ददाति । १० ।
 शेषः साधारणः । ११ । अग्नेणाहवनीयमुदीचः प्राचो
 वा रथानवस्थापयन्ति । १२ । तेषां दक्षिणो यजुर्युक्तः ।
 १३ । अग्नेणाम्नीध्रं^३ राजपुत्रो ऽवस्थाय सप्तदश प्रव्या-
 धानिपुमस्यति । १४ । यत्र जघन्यं निपतति तत्रौदुम्ब-
 रीं काष्ठां लक्ष्यं मिनोति । १५ ।

इति तृतीया कण्डिका ।

प्राङ् माहेन्द्रात्कृत्वा नैवारे सर्पिरानीय चात्वाले
 ऽवदधाति । १ । तं राजपुत्रो गोपायति । २ । चात्वाले
 रथाक्षाकृति काष्ठं निखाय^१ तस्मिन्नौदुम्बरं रथचक्रं
 सप्तदशारं प्रतिमुञ्चति । ३ । उत्तरस्यां वेदिश्रोण्यां
 सप्तदश दुन्दुभीन्प्रवधन्ति । ४ । विष्णोः क्रमो ऽसीति
 रथं^२ यजमानो ऽभ्यैति^३ । ५ । अङ्गौ न्यङ्गाविति रथ-
 चक्रे अभिमृशति । पञ्चसी वा । ६ । इन्द्राय वाचं वद-
 तेति दुन्दुभीन्संहादयन्ति^४ । ७ । देवस्याहं सवितुः
 प्रसवे वृहस्पतिना वाजजिता वाजं जेषमित्यौदुम्बरं
 रथचक्रं ब्रह्मारोहति । ८ । तमाह वाजिनां साम
 गायेति । ९ । तस्य चक्रं त्रिः प्रदक्षिणमावर्तयति^५ ।
 १० । वर्तमाने ब्रह्मा गायति । ११ । देवस्याहं सवितुः
 प्रसवे वृहस्पतिना वाजजिता वर्षिष्ठं नाकं रुहेयमिति
 यजुर्युक्तं यजमान आरोहति । १२ । वाजस्तत इत-
 रान्वथान् । १३ । वाजिनो वाजजितो वाजं सरिष्यन्तो
 वाजं जेष्यन्तो वृहस्पतेर्भागमव जिघ्रतेति नैवारमश्रौ
 धुर्याववघ्रापयति । सर्वान्वा । १४ । वृहस्पतेर्भागे नि

१ निखाय N. २ N omits रथं. ३ अभ्यैति NOQ ४ रथावपत्ति DER.
 ५ वर्तयति BI.

मृद्दुमिति प्रपौथेषु च लेपान्निमार्ष्टि । १५ । अश्वज-
नीत्यश्वजनीमा^१दायाध्वर्युर्यजुर्युक्तमधिरुह्यार्वांसि स-
प्तिरसीति तथाश्वान्समवक्षिणोति । १६ । अनभ्यासा-
दयन्त इतरे रथाः पथ्यादनुयान्ति । १७ । वाजिनो वाजं
धावतेति चतसृभिर्धावतो ऽनुमन्वयते । १८ । अग्निरे-
काक्षरेणेति धावत्सूज्जितौर्यजमानं वाचयति । १९ ।
लक्षणं प्राप्योदञ्च आहृत्य^२ प्रदक्षिणमावर्तयन्ते^३ । २० ।
मितद्रव इति चतसृभिः प्रत्याधावतो ऽनुमन्वयते । २१ ।

इति चतुर्थी कण्डिका ।

आ मा वाजस्य प्रसवो जगम्यादिति प्रत्यासृतेषु
हुत्वा पुनर्नैवारमवघ्रापयति । ससृवांस इति लेपांश्च
निमार्ष्टि । १ । इयं वः सा सत्या संधामृदिति दुन्दु-
भिविमोचनीयं होमं जुहोति । २ । सेवा^४न्वोपस्पृशति ।
३ । हृण्णलं हृण्णलं वाजसृद्धाः प्रयच्छति । ४ । तानि
प्रत्यादाय^५ ब्रह्मणे ददाति । मधुष्ठालं च सौवर्ण्यं
शतमानस्य कृतम् । ५ । अत्र माहेन्द्रस्य स्तोत्रमुपाक-
रोति । ६ । अपस्तुते ष्वस्योल्बमसीति तार्थ्यं यजमानः

१ • वाजनिमा • BOPQ. २ • दद्यात् ० ३ • वर्तते II, • वर्तते DEO.

४ • वर्तते OR ५ • प्रत्यादाय DE

परिधत्ते । ७ । अक्षस्य योनिरसीति दर्भमयं पत्नी । ८ ।
जाय एहीति यजमानः पत्नीमामन्त्रयते । ९ । रोहां व
हीतीतरा प्रत्याह । १० । त्रिरामन्त्रयते । त्रिः प्रत्याह ।
११ । अहं नावुभयोः सुवो रोक्ष्यामीति यजमानो
ऽन्ततः । १२ । वाजश्च प्रसवश्चेति द्वादश वाजप्रसवीया-
न्तोमान्हुत्वायुर्यज्ञेन कल्पतामिति दशभिः कल्पैः
सरजसे निश्रण्या यूपं यजमान आरोहति । १३ ।
सुवर्देवाँ अगन्मेत्यग्रं प्राप्य जपति । १४ । समहं प्रजयां
सं मया प्रजेति 'गृहान्प्रेक्षते । १५ । तमाश्वत्यैरास-
पुटैरूपपुटैरुभयैर्वा वैश्याः प्रतिदिशमर्पयन्ति । मह-
र्त्विजो वा दीर्घवंशेषु प्रवध्य । १६ । अन्नाय त्वेति पुर-
स्ताद्ध्वर्युः । अन्नाद्याय त्वेति दक्षिणतो ब्रह्मा । वाजाय
त्विति पथाङ्गोता । वाजजित्यायै त्वेत्युत्तरत उङ्गाता ।
१७ । मुखतो ऽभिघ्नन्ति । १८ । हन्तारं हन्तारमभिपर्या-
वर्तते । १९ । इयं ते राणिसचाय यन्वायं धर्वायं कृष्यै
श्रीमाय रय्यै पोषायेति प्रत्यवरोहति । २० । अग्रेण
यूपं वस्ताजिनं प्राचीनश्रीवमुत्तरलोमास्तीर्य । २१ ।

इति पञ्चमी कण्डिका ।

तस्मिञ्छतमानं हिरण्यं^१ निधायाऽतमसीति^२ हिरण्ये
दक्षिणं पादं यजमानः प्रतिष्ठापयते^३ । १ । पुष्टिरसि
प्रजननमसीति वस्ताजिने सव्यम् । २ । तस्मादासन्दी-
मारोहति । ३ । दिवं^४ प्रोष्ठिनीमारोह तामारुह्य
प्रपश्यैकराणमनुष्याणामित्यारोहन्तमभिमन्त्रयते । ४ ।
सप्तभिः सप्त पूर्वानन्नहोमाञ्जुहोति । ५ । माहेन्द्रस्य
स्तोत्रं प्रत्यभिषिच्यते यथाग्निचित्यायाम् । ६ । माध्यं-
दिनस्य सवनस्य मध्यम उक्थ्यपर्याये ब्रह्मसाम्युपाकृते
ऽथ सारस्वतप्रभृतीनुत्तरानास्रभन्ते । ७ । तेषामनभि-
घारिताभिर्वपाभिः प्रचरति । ८ । सारस्वतस्य वपया
प्रचर्य^५ समवदायेतरेषां वपाभिः प्रचरति । ९ । सार-
स्वतस्य पशुपुरोडाशेन प्रचर्य^६ नैवारेण प्रचरति । १० ।
समानं तु स्विष्टकृदिडम् । ११ । महर्त्विजो हविसृच्छि-
ष्टांश भवन्ति । १२ । आग्नीध्रे हविःशेषान्भक्षयन्ति ।
१३ । अथ सारस्वत्यन्तानां दैवतेन प्रचरति संवादा-
द्येडायाः । काले वा । १४ । षोडशिना प्रचर्य^७ होतृ-
चमसमुख्यांश्चमसानुन्वीथ दृहतः^८ स्तोत्रमुपाकरोति ।
१५ । प्रचरणकाले होतृचमसमध्वर्युरादत्ते । चमसां-

१ चव• DER   १ •ति B.   २ प्रोष्ठनीम् BDEO, प्रीष्ठनिम् P,
प्रोष्ठोनिम् NQ   ३ प्रविष्टि• DE, प्रपद्ये• O, प्रपद्ये• Q   ४ नृचन all MSS.

श्वमसाध्वर्यवः । षट्त्विज इतरान्सोमग्रहान् । १६ ।
सुराग्रहाणां मुखं प्रतिप्रस्थातादत्ते । वाजस्तुत इतरा-
न्सुराग्रहान् । १७ ।

इति षष्ठी कण्डिका ।

संपृच स्थ सं मा भद्रेण पृङ्गेति प्राडध्वर्युः सोम-
ग्रहैरुद्भवति । विपृच स्थ वि मा पापना पृङ्गेति प्रत्यङ्
प्रतिप्रस्थाता सुराग्रहैः । १ । आहवनीयन्यन्ते सोम-
ग्रहैरवतिष्ठन्ते । मार्जालीयन्यन्ते सुराग्रहैः । २ । प्रच-
रति सोमग्रहैः । ३ । वपट्कारानुवपट्कारौ सुराग्रहा-
ननुप्रकम्पयन्ति । ४ । व्याख्यातः सोमस्य भक्षः । ५ ।
विराट्छन्दस इति भक्षमन्त्रं नमति^१ । ६ । मारुत्या
अवदानीयानि सोमग्रहांश्चत्विग्भ्य उपहरन्ति । अनव-
दानीयानि सुराग्रहांश्च वाजस्तृष्णः । ७ । तानि दक्षि-
णस्यां वेदिश्रोण्यां विमाथीकृत्य भक्षयन्ति । ८ । ककुदो
राजपुत्रो ध्रुवगोपो नैवारगोपो वा प्राञ्चीयात् । सर्व
वा ककुदमुपरिष्ठात्सर्वसोमेभ्यः । ९ । अत्र सारस्वत-
प्रभृतीनां दैवतेन प्रचरति । १० । यज्ञारण्ये प्रचर-
न्तीति विज्ञायते । ११ । तद्यवेष्टा अनूयाजा भवन्त्य-

बृढाः^१ सुचः । तदेतैः प्रचरेयुः । तदु तथा न कुर्यात् ।
 हलति वा एतद्यज्ञो यदेवं कुर्वन्तीति^२ । १२ । तस्मा-
 द्यवैव पूर्वेषां वपाभिश्चरेयुस्तदितरेषाम् । यवो ह्यैव
 हविर्भिस्तद्धविर्भिः । १३ । संतिष्ठते वाजपेयः । १४ ।
 तेनेष्टा सौत्रामण्या यजेत । मैत्रावरुण्या^३ वामिष्ठया ।
 १५ । यावज्जीवं न कंचन प्रत्यवरोहेत् । १६ । बृह-
 स्पतिसवेन वा प्रत्यवरोहणीयेन^४ यजेत । १७ । श्वेत-
 च्छत्री ह भवतीति विज्ञायते । १८ ।

इति सप्तमी कण्डिका ।

राजा स्वर्गकामो राजसूयेन यजेत । १ । शतसहस्रं^५
 दक्षिणा । २ । अग्निष्टोमः पञ्चापवर्गः प्रथममहः । ३ ।
 पञ्च सहस्राणि पवित्रे ददाति । त्रिंशतमभिषेचनीये ।
 त्रिंशतं दशपेये^६ । दश केशवपनीये । विंशतिं व्युष्टि-
 द्विराधे । पञ्च द्यक्षस्य धृती । ४ । अपि वा चत्वार्य-
 भिषेचनीये । ५ ।^७प्रतिसाहस्राणीतराण्यहानि । ६ ।
 षष्टिचीणि^८ शतानि सहस्राणां^९ ददातीति बहुच-
 द्राह्मणं भवति । ७ । तथा दक्षिणा अतिनयेद्ययास्या-

१. All MSS. omit the Vicirga

२. A Q omit इति.

३. या० BNQII.

४. DE add वा

५. सादधे R.

६. राजपेये B

७. प्रतिसा० BRP.

८. Thus BRP, वदिति O, वदित्ये वीति DE, वदिति only R

९. सप्तचादि NR.

हानि स्वकालानि स्युः । ८ । श्रेयमनुदिशति । ९ ।
 श्वो भूत आनुमतादिभिरष्टाभिरन्वहं यजते । १० ।
 पिंपन्नानुमतं पश्चादुत्तरतश्च व्यवशातयति । ११ । ये
 प्रत्यञ्चः शम्याया अवशीयन्ते तन्नैर्ऋतमेककपालम् ।
 १२ । य उदञ्चस्तानुदङ् पंरेत्य वल्मीकवपामुहृत्येद-
 महममुष्यामुष्यायणस्य द्वेषियमवधज इति शुक्त्या
 वल्मीकवपायां हुत्वेदमहममुष्यामुष्यायणस्य द्वेषिय-
 मपिदधामीति तथैव शुक्त्या वल्मीकवपामपि-
 दध्यात् । १३ । वल्मीकवपया जुहोति वल्मीकवप-
 यापिदधातीत्येके । १४ । आनुमतमासाद्य नैर्ऋतेन
 प्रचरति । १५ । वीहि स्वाहेति गार्हपत्ये हुत्वा दक्षि-
 णाग्नेरेकोल्लुकं धूपायहरति । १६ । दक्षिणमपरमवा-
 न्तरदेशं गत्वा स्वकृत इरिणे प्रदरे वोपसमाधायैष-
 ते निर्ऋते भाग इत्यङ्गुष्ठाभ्यां विसंसिकाकाण्डाभ्यां वा
 नैर्ऋतं सर्वहुतं जुहोति । १७ । कृष्णं वासः कृष्णतूपं
 दक्षिणा । १८ । कृष्णं वासो भिन्नान्तमित्येके । १९ ।
 अप्रतीक्षमायन्ति निर्ऋत्या अन्तर्हित्या इति विज्ञा-
 यते । २० ।

इत्यष्टमौ कण्डिका ।

स्वाहा नमो य इदं चकारेति पुनरेत्य गार्हपत्ये
 हुत्वानुमतेन प्रचरति । १ । धेनुर्दक्षिणा । २ । आदित्यं
 चरुमित्येताभिरन्वहमिष्ट्वा चातुर्मास्थान्यालभते^१ । ३ ।
 तैः संवत्सरं यजते । ४ । न शुनासीरीयं प्रतिसम-
 स्यति । ५ । ततश्चतुर्हविषेन्द्रतुरीयेण यजते^२ । ६ ।
 आग्नेयमष्टाकपालमिति । ७ । वहिनी धेनुर्दक्षिणा । ८ ।
 तथा भ्रातृव्यवन्तं प्रियं वा याजयेत् । ९ । एतस्या एव
 रात्रेर्निशायां पञ्चधीयेन यजते^३ । १० । चतुर्धाहवनीयं
 प्रतिदिशं व्युद्धृत्य मध्ये पञ्चमं कृत्वा पृथगिध्मानुप-
 समाधाय जुह्वां पञ्चगृहीतं गृहीत्वा ये देवाः पुरःसद
 इत्येतैर्यथालिङ्गं जुहोति । मध्ये पञ्चमेन । ११ । समूढं
 रक्ष इति मध्य इध्मानुपसमूह्यैकधो^४ पसमाधायापरं
 पञ्चगृहीतं गृहीत्वाग्नेये रक्षोघ्ने स्वाहेत्युत्तराः पञ्चा-
 हुतीर्जुहोति । १२ । प्रष्टिवाही रथो दक्षिणा । पञ्च-
 वाही वा^५ । १३ । तेन यजेत यो रक्षोभ्यो विभीया-
 त्पिशाचेभ्यो वा । १४ । व्युष्टायां पुराग्निहोत्रादपामार्ग-
 होमेन चरन्ति । १५ । अपां न्ययनादपामार्गानाहृत्य
 तान्सकृन्कृत्वा दक्षिणाग्नेरेकोष्णकं धूपायहरति । १६ ।

१ अरुपते ॥

२ अरुपते ॥

३ अरुपते ॥

४ It omits पञ्चध.

उत्तरमपरमवान्तरदेशं गत्वा स्वकृत इरिणे प्रदरे
 वोपसमाधाय देवस्य त्वेत्यनुद्रुत्य रक्षसो वधं जुहो-
 मीति पर्णमयेन सुवेण जुहोति । १७ । इतं रक्ष इति
 सुवमनुप्रहृत्यावधिष्ण रक्ष इत्युपतिष्ठते । १८ । यदस्ते
 तद्दक्षिणा । वरो वा । १९ । अप्रतीक्षमायन्ति रक्ष-
 सामन्तर्हित्या इति विज्ञायते । २० ।

इति नवमी कण्डिका ।

अग्निहोत्रं हुत्वा देविकाहवींषि निर्वपति । १ ।
 धात्रे पुरोडाशं द्वादशकपालमिति पञ्च । २ । मिथुनौ
 गावौ दक्षिणा । ३ । पशुरप्यत्रोपालम्भ्यो धात्रे । न वा ।
 ४ । आग्नावैष्णवमेकादशकपालमिति त्रीणि हवींषि ।
 ५ । तेषां प्रथमेन ग्रामकामो यजेत । द्वितीयेन ब्रह्म-
 वचैतकामः । तृतीयेन पशुकामः । ६ । वीरजनन-
 मित्येके । ७ । वैश्वानरं द्वादशकपालं निर्वपति । ८ ।
 हिरण्यं दक्षिणा । ९ । वारुणं यवमयं सर्वतः प्रादेश-
 माचं चरुम् । १० । अश्वो ऽव्युत्तवहो दक्षिणा । ११ ।
 बाह्वैस्पत्यं चरुमिति द्वादशान्वहं रत्निनां हवींषि । १२ ।
 यस्य गृहे निर्वपति तत इष्टिपरिवेषणं दक्षिणा च । १३ ।

भगाय चरुश्चतुर्थी वावातायै गृहे । १४ । विचित्तगर्भा
 पष्ठौही दक्षिणा । १५ । नैर्ऋतः सर्वतो ऽङ्गुष्ठपर्व-
 माचश्चरुरित्येके । १६ । वैष्णवं चिकपालं चयोदशं तक्ष-
 रथकारयोगृहे । १७ । सर्वायसानि दक्षिणा । १८ ।
 तक्ष्णो रथकारस्य वेत्येके । १९ । रौद्रं गावीधुकं चरु-
 मक्षावापस्य गृहे । गोविकर्तस्य वा । २० । केसरपाशा-
 भिधानी^१ दक्षिणा । कृपाणो वालाभिवीतः शवलो
 वा । २१ । चिवत्स इति विज्ञायते । २२ । असिर्वाला-
 वृत्तो 'वाभी'वालप्रतिग्रयिता गोव्यच्छिनी^२ वरासी
 दामतूपा शवलो वा वत्सतरः । २३ । अश्वः शोणकर्ण
 इत्येके । २४ । अध्वने स्वाहेति पालाकलस्य^३ गृहे
 जुहोति । २५ । अन्तदूतं ब्रुवते । २६ । वयश्चर्ममया
 वाणवन्तो दक्षिणा । धनुर्वा वेत्रवेष्टितम्^४ । २७ । यज-
 मानस्य गृह इन्द्राय सुत्राम्णे पुरोडाशमेकादशकपालं
 प्रतिनिर्वपति । इन्द्रायां होमुच एकादशकपालम् । २८ ।
 षट्पभो दक्षिणा । २९ । निष्कः कवचमित्येके^५ । ३० ।

इति दशमी कण्डिका ।

१ R omits एवं । Q adds वा । २ पाशाभाभिधानी DER = Corrected;
 the MSS. have वाभी (वाभा० O, वाभि० P); comp. Kāthaka 15 1 (वा
 बीर्वाण० with Schröder, Maitr. S. II, p 66 below). ३ Thus Q only;
 ४ वचनो-DE, ५ वचनो OPR । ६ Sic (not पाशाकलस्य). ७ देववीरं R.
 ८ वचन इत्येके O

अयं नो राजा वृत्रहा राजा भूत्वा वृत्रं वध्यादिति
 पुरस्तात्स्त्रिएकतो ऽध्वर्युर्जपति^१ । १ । स्वयमवपन्नाया
 अश्वत्थशाखायै मैत्रं पात्रं चतुःसक्तिं करोति । २ । श्वेतां
 श्वेतवत्सामामस्त्ये^२ हतौ दुहन्ति । ३ । तत्स्वयंमूर्ते
 संयोगेन परिवहन्ति । ४ । तत्स्वयंमधितमातपे विप-
 जन्ति । ५ । तत्स्वयंविलीनमाज्यं भवति । ६ । श्वी भूते
 ऽभिषेचनीयस्योवथ्यस्य दीक्षाः प्रक्रमयति । ७ । मैत्रा-
 बार्हस्पत्या दीक्षणीया । ८ । स्वयंकृता वेदिर्भवति ।
 स्वयंदिनं बर्हिः । स्वयंकृत इध्मः । ९ । अथैकेषाम् ॥
 अर्धं वेद्याः कुर्वन्ति । अर्धं स्वयंकृतम् ॥ अर्धं बर्हिर्दाति ।
 अर्धं स्वयंदिनमुपसन्नहति ॥ अर्धमिध्मस्य वृश्चति^३ ।
 अर्धं स्वयंवृक्णम्^४ । १० । संलोभ्यं^५ बर्हिः । संचार्य^६
 इध्म इत्येके । ११ । पात्रसंसादनकाले बार्हस्पत्यं चहं
 मैत्रं च पात्रं कपालानां स्थाने प्रयुनक्ति । १२ ।
 चिप्फलीकृतांस्तण्डुलान्विभागमन्त्रेण विचिनक्ति कर्णां-
 थ्याकर्णांश्च । १३ । श्लोदिष्ठांश्च स्यविष्ठांश्चेत्येके । १४ ।
 ये कर्णाः स पयसि बार्हस्पत्यः । १५ । यदा^७ शृतो

१ •जुंरोति DE २ •वत्यामानस्त्ये Q, •वत्यामानस्ते R, •वत्यामास्त्ये DE.

Mādhava, in his commentary on Taitt S. Vol. II, p. 109, l. 5 reads
 चापस्य (1) and explains accordingly. ३ वृश्चति O, वृश्चति P, वृश्चति Q.

४ संवर्धं O, संवर्धं PQ ५ संलोभ्यं R ६ संचार्य R. ७ यदा Q.

भवत्यथैनं मैत्रेण^१ पात्रेणापिदधाति । १६ । तस्मि-
 न्स्वर्यं विलीनमानयति । १७ । पवित्रवत्याज्ये ऽकर्णा-
 नावपति । १८ । तावुत्तराधरौ करोति । १९ । एवं
 सहश्रुतौ भवतः । २० । बार्हस्पत्यमासाद्य मैत्रमासा-
 दयति । २१ । एवं प्रचरति । २२ । शितिपृष्ठो बार्ह-
 स्पत्यस्य दक्षिणा । अश्वो मैत्रस्य । सा चैव श्वेता श्वेत-
 वत्सा । २३ ।

इत्येकादशी कण्डिका ।

तथाभिपेचनीयस्योक्थ्यस्य दीक्षाः प्रवर्धयति यथा
 संवत्सरस्य दशरात्रे शिष्टे दशपेयो भविष्यतीति^१ । १ ।
 सह सोमौ क्रीणात्यभिपेचनीयाय दशपेयाय च । सह
 परिवहति । २ । अर्धं राज्ञः पुरोहितस्य गृहे दशपे-
 यार्थं निदधाति । ३ । अग्नीपोमीयस्य पशुपुरोडाशमष्टौ
 देवसुवां हवींष्यनुनिर्वपति । ४ । समानं तु खिष्टक-
 दिडम् । ५ । पुरस्तात्खिष्टकतः सविता त्वा प्रसवानां
 सुवतामिति ब्रह्मा यजमानस्य हस्तं गृह्णाति । ६ ।
 अथैनं रत्निभ्य आवेदयत्येव वी भरता राजेति । एष

१ धवेण DEOQ.

१ DE.R. start पात्रेण.

१ OR. add चाप्यन्.

४ भवतीति DE.

वः कुरवो राजेति कौरव्यम् । एष वः पञ्चाला^१
 राजेति, पाञ्चालम्^२ । एष वः कुरुपञ्चाला राजेति वा
 कुरुपाञ्चालान्^३ । एष वो जनता^४ राजेत्यन्यान्त्रात्रः । ७ ।
 सोमो ऽस्माकं ब्राह्मणानां राजेति ब्रह्मा जपति । ८ ।
 प्रति त्यन्नाम राज्यमधायीति वारुणीभ्यां यजमानो
 मुखं विमृष्टे । ९ । विष्णोः क्रामो ऽसीति चीन्विष्णुक्रमा-
 न्प्राचः क्रामति । १० । प्राङ् माहेन्द्रात्कृत्वा माध्यं-
 ५दिनीयान्पुरोडाशान्निरुप्य मासुतमेकविंशतिकपालं
 निर्वपति । वैश्वदेवीं चामिष्टाम् । ११ । तस्यारण्येऽनु-
 वाक्य^५तृतीयैर्गणैः कपालान्युपदधाति । ईदृङ् चान्या-
 दृङ् चेत्येताभ्याम् । मध्ये ऽरण्येऽनुवाक्येन । १२ । अभि-
 वास्यापां ग्रहान्यृह्णाति । १३ । ध्राम्नीध्रे वायव्यैर्गृह्यन्ते ।
 १४ । षोडश सप्तदश वा होमा ह्यन्ते । १५ । तावन्त
 एव ग्रहा गृह्यन्ते । १६ ।

इति द्वादशी कण्डिका ।

अर्थेत स्येति सारस्वतीघ्नसु हुत्वैतेनैव^१ मन्त्रेण गृ-
 ह्णाति । १ । एवमुत्तरैः । येन जुहोति तेन गृह्णाति । २ ।

१ पाञ्चाला DE १ पञ्चालं O २ *पञ्चालम् O. ३ भरता O, भरभरता DE.
 ४ Plc add वा after *दिनीयान् ५ It inserts मयः DE read अनुवाक्येन
 ६ DE omit एव

अपां पतिरिति समुद्रियाः सैन्धवीर्वा यो वान्यः
 पुंनदः^१ स्यात् । ३ । पुरुषे पशौ वाभ्यवेन्ते प्रतीपमन्य
 ऊर्मिर्युध्यति । अन्वीपमन्यः । ४ । वृषासीति^२ यः प्रती-
 पम्^३ । वृषसेनो ऽसीति यो ऽन्वीपम् । ५ । ब्रजश्चित
 स्येति^४ कृष्यानाम् । ६ । मरुतामोज स्येति^५ याः प्रतीपं
 गच्छन्ति । झादुनीनां वा । ७ । प्रहावरी^६ स्येति या
 उत्त्यन्दित्वा तत्रैव प्रत्यवसिच्यन्ते । ८ । परिवाहिणी
 स्येति परिनदीनाम्^७ । ९ । सूर्यवर्चस इत्यातपति वर्ष्या-
 णाम् । १० । सूर्यत्वचस इति यासु रूपाणि परिदृश्यन्ते ।
 ११ । मान्दा इति स्यावराणाम् । १२ । वाशा इति
 पुष्पाणाम्^८ । १३ । शक्ररीरिति गोरुल्यानाम् । १४ ।
 विश्वभृत इति पयसः । १५ । जनभृत इति दध्नः । १६ ।
 अग्नेस्तेजस्या इति घृतस्य । १७ । अपामोपधीनां रस
 इति मधुनः । १८ । अपो देवीर्मधुमतीरगृह्णन्निति
 सर्वत्र होमे ग्रहणे चानुपजति । १९ । राष्ट्रदा स्य राष्ट्रं

१ The MSS., except DE, omit the Visarga २ वृषासूर्मिरिति (the complete text of the Mantra Taitt. S. 1. 8. 11. 1) DER. ३ R adds नं स्याति. ४ इति instead of स्येति OPQ. ५ इति PQ. ६ प्रहावरी DE, प्रहावरी R, comp Mādharma's commentary on Taitt. S. vol. II, p. 121, 1. 9 ७ परिनदीनां DEIL, परिवाहीनां O. ८ Corrected according to Käty. Sr 15 + 38; the MSS have वृषानां or वृषानां (वृषानां P).

दत्त स्वाहेति होमसंयुक्ते । राष्ट्रदा स्थ राष्ट्रममुष्मै
 दंतेति ग्रहणसंयुक्ते । २० । देवीराप इति वैतसे सते
 ग्रहान्समवनीयानाष्टयाः सीदतेत्यन्तरा होतुर्धिष्ण्यं
 ब्राह्मणाच्छंसिनथ सादयित्वा^१ निमृष्टमसीति तस्मिञ्छ-
 तमानं हिरण्यमवधाय शुक्रा वः शुक्लेणोत्पुनामीति
 तेनोत्पूय सधमादो द्युम्निनीरुजं एता इति चतुर्षु
 पात्रेषु^२ व्यानयति । पालाश औदुम्बर आश्वत्ये नैय-
 ग्रोधे च । २१ । यः सते प्ररेकस्तमुदङ् परेत्य रुद्र यत्ते
 कथी परं नामेत्याग्नीध्रीये^३ जुहोति । २२ ।

इति चयोदशौ कण्डिका ।

क्षवस्योल्बमसीति तार्प्यं यजमानः परिधत्ते । क्षवस्य
 योनिरसीति पाण्डर^४मुष्णीपं द्वितीयम् । १ । श्वेतं
 पाण्डर^५मित्याचक्षते । २ । वीण्येके^६ पाण्डर^७तार्प्योष्णौ-
 पाणि । ३ । शिरसि वोष्णीयम् । ४ । अथैनमेकशतेन
 दर्भपुञ्जीलैः पवयति । एकशतेनाङ्गे^८ । ५ । पञ्चाशता
 दक्षिणमक्षि । एकपञ्चाशतीत्तरम् । ६ । अथैनं दध्या-
 शयति । औदुम्बरं^९ शय्याणि च । ७ । अङ्गे ऽभ्यङ्गे^{१०}

१ सादयत्य० DER. २ चतुर्षुदवात्रेषु R ३ अग्नीध्री DE. ४ पाण्डर० DE.
 वात्स० R. ५ वीणीत्येके O ६ उदुम्बरं DEOR. ७ R omits ऽभ्यङ्गे

ऽश्राति वासः परिधत्त इत्येवमनुपूर्वाण्येके समामनन्ति ।
 ८ । आग्नीध्र एतानि कर्माणि क्रियन्ते । ९ । अप उप-
 स्पर्शयित्वाविन्नो अग्निगित्वाविदो यजमानं 'वाचय-
 न्वद्विरुदानीयैप वो भरता राजेत्युक्तेन्द्रस्य वज्रो ऽसीति
 धनुर्यजमानाय प्रयच्छति । १० । शत्रुवाधना स्येति
 धीन्वाणवतः । ११ । पात मा प्रत्यञ्चमिति प्रदीय-
 मानाननुमन्त्रयते । १२ । पात प्राञ्चं पात प्रत्यञ्चं पा-
 तोदञ्चमिति प्रयच्छन्नध्वर्युर्जपति । १३ । मित्रो ऽसीति
 दक्षिणं बाहुं यजमानं उद्यच्छते । बहणो ऽसीति
 सथ्यम् । १४ । एतद्वा विपरीतम् । १५ । द्विरण्यवर्णा-
 वित्युद्यतावभिमन्त्रयते । १६ । अथैनं 'पञ्चभिर्दिशो
 व्यास्थापयति । १७ ।

इति पतुर्दशौ कण्डिका ।

समिधमा तिष्ठेति । मनसा चानुप्रक्रामति । १ ।
 अत्र वा मारुतं निर्वपेत् । २ । तं वर्हिपदं कृत्वैना व्याघ्रं
 परिपस्वजानाः सिंहं द्विन्वन्ति महते सौभगाय । समुद्रं
 न सुहवं तस्यिवांसं मर्त्य्यन्ते द्वीपिनमप्स्वन्तरिति

१ वाचयति O २ इति instead of क्वेति OPQR ३ R omits एजमान.

४ PC omitt पद्धि. ५ Thus all MSS, Atharvaveda 4, 8 7 reads

स्फ्येन पुरोडाशमभिचरन्निहन्ति । ३ । यत्स्फ्य आश्लि-
 यति यच्च प्रतिशीर्यते तद्विष्णवे शिषिविष्टाय जुहोति ।
 ४ । अग्रेण प्रशास्तुर्धिष्णियं खादिरीमौदुम्बरौ वासन्दीं
 प्रतिष्ठाप्य सोमस्य त्विषिरसीति तस्यां शार्दूलचर्म
 प्राचीनग्रीवमुत्तरलोभास्तीर्यामृतममीति तस्मिञ्छत-
 मानं हिरण्यं निधाय दिद्योन्मा पाहीति सौवर्णेन शत-
 मानेन शतक्षरेण^१ शतकृष्णलेन वा^२ यजमानस्य शीर्य-
 त्रधि निधत्ते । ५ । तामारोहन्यजमानो ऽवेष्टा दन्दश्रुका
 इति दक्षिणेन पदा सीसं पण्डकाय प्रत्यस्यति । निरस्तं
 नमुचेः शिर इति सव्येन लोहितायसं केशवापाय । ६ ।
 तौ बहिवेदि निरस्यतः । ७ । अग्नये स्वाहेति पट्ट
 पार्थानि पुरस्तादभिषेकस्य जुहोति । ८ । पृथिव्यै
 स्वाहेति षड्भूतानामवेष्टौः । ९ । ऊर्ध्वबाहुं तिष्ठन्तं
 माहेन्द्रस्य स्तोत्रं प्रत्यभिपिञ्चति^३ । १० । सोमो राजे-
 त्वभिमन्व्य सोमस्य त्वा द्युम्नेनाभिपिञ्चामीति । ११ ।

इति पञ्चदशौ कण्डिका ।

पास्ताशेन पुरस्ताद्ध्वर्युः । १ । एवमितरे । २ ।
 श्रौदुम्बरेण दक्षिणतो^४ ब्रह्मा । राजन्धो वा । ३ ।

आश्वत्येन पथाद्वैश्यः । ४ । नैयग्रोधेनोत्तरतो जन्य-
मित्रम् । ५ । स्रचाणां स्रचपतिरसौत्यभिपिच्यमान-
मभिमन्त्रयते । ६ । समावद्वन्निति ये ऽभिपिच्यमा-
नस्य लेपा व्यवस्रवन्ति । ७ । तान्पाचैरुन्मार्ष्टि । ८ ।
इन्द्रस्य योनिरसि जनधा इति कृष्णविषाणया वासांसि
विचचृते^१ । एकं द्वे^२ सर्वाणि वा^३ । ९ । तान्युत्कर
उदस्यत्यति दिवस्पाहीति । १० । इन्द्राय स्वाहेति पट्ट
पार्थान्युपरिष्ठादभिषेकस्य जुहोति । ११ । अद्भ्यः
स्वाहेति पड्भूतानामवेष्टौः । १२ । अत्र वा प्ररेकं
जुहुयात् । १३ । यां भार्यां कामयेत राष्ट्रमस्यै प्रजा
स्यादिति तस्या श्रौपासने प्रतिहित^४मारम्भयित्वा ये
पात्रेषु लेपा व्यवस्रतास्तेभ्यो नामव्यतिपञ्जनीयौ^५
होमौ जुहुयात्प्रजापते न त्वदेतानीति । १४ । असाव-
मुष्य पुत्रो ऽमुष्या असौ पुत्र इति नामनी^६ व्यतिप-
जति । १५ । नामानीत्येके । १६ ।

इति षोडशी कण्डिका ।

१ जन्यो मित्रं DEP, ऽन्यो मित्रं Q. २ विचचृते DE. ३ O adds चोदि.

४ R omits वा ५ प्रतिनिहितं DE. ६ •पञ्जनीयो OQ. • नाम DEO,
नामनि PQ

इन्द्रस्य वज्रो ऽसीति^१ रथमुपावहृत्य मित्रावरुण-
योक्त्वा प्रशास्त्रोः प्रशिषा युनज्मीति प्रष्टिवाहिनं^२ रथं
युनक्ति । १ । विष्णोः क्रमो ऽसीति रथं यजमानो
ऽभ्येति । २ । यः क्षत्रियः प्रतिहितः^३ सो ऽन्वारभते । ३ ।
प्र ससाहिषे पुरुहूतेत्येतयैव दक्षिणतो ब्रह्मान्वेति^४ । ४ ।
मरुतां प्रसवे जेपमिति प्रयाति । ५ । सधनू राजन्यः
पुरस्तादुत्तरतो वावस्थितो भवति । ६ । तस्मा एतानि-
पूनस्यत्याप्तं मन इति । ७ । एकैकमुत्सृज्य तं जित्वा
समहमिन्द्रियेण वीर्येणेति प्रदर्शणमावर्तते । ८ । यतः
प्रयाति तदवतिष्ठते । ९ । इन्द्रस्य वज्रो ऽसीति धनु-
राव्या पत्नीमश्वान्शोपनुदति । १० । एष वज्रो वाज-
सास्तेन^५ नौ^६ पुत्रो^७ वाजं सेदिति धनुः पत्न्यै^८ प्रय-
च्छति । ११ । पशूनां मन्युरसीति वाराही उपानहा-
^९वुपमुच्य नमो माच इत्यवरोदयन्पृथिवीमभिमन्व्या-
वरुह्य मण्यीन्प्रतिमुञ्चते । इयदसीति राजतम् । जर्ग-
सीत्यौदुम्बरम् । युङ्कुसीति सौवर्णम् । १२ । मध्ये सौव-
र्णमेके समामनन्ति । १३ । अग्नये गृहपतये स्वाहेति

१ ऽसि वाचंश्च इति DE २ वाहन DE ३ प्रतिनिहितः DE ४ ऽभ्येति
DE ५ धनो OP ६ वाजसातमस्तेन DE ७ ऽसौ DE ८ Thus O
only ; P has पुत्रा, the other MSS पुत्रो ९ पत्न्यै DEPR. १० Thus
R only ; the other MSS. have उपानहा उप०.

रथविमोचनीयान्होमान्हुत्वा हंसः शुचिपदिति सह
संग्रहीचा रथवाहने रथमत्यादधाति^१ । १४ । आहिते
संग्रहीतावरोहति । १५ ।

इति सप्तदशौ कण्डिका ।

मिधो ऽसीति दक्षिणं बाहुं यजमान उपावहरते^१ ।
वरुणो ऽसीति सव्यम् । १ । एतद्वा विपरीतम् । २ ।
समंहं विश्वैर्देवैरिति विश्वदेव्यामामिक्षायां हस्तावुपा-
वहरते । ३ । सदसि सन्ने भूया इति वा मैत्रावरुणी-
मामिक्षामेके समामनन्ति । ४ । अग्नेणाग्नीध्रं चतुर-
पक्षावं^२ विमितं विमिन्वन्ति पुरस्तादुन्नतं पथान्निन-
तम् । ५ । स्योनासि सुपदेति तस्मिन्खादिरीमासन्दीं
प्रतिष्ठाप्य क्षत्रस्य नाभिरसीति तस्यां ह्यन्त्यधीवास-
मास्तीर्यावनहनि^३ विशि मा हंहेत्यवनह्यतिं । ६ ।
स्योनामां सीद् सुपदामा सीदेति तामासाद्य यज-
मानो मा त्वा हिंसीन्मा मा हिंसीदित्युपविशति । ७ ।
निपसाद् धृतव्रत इत्यासीनमभिमन्त्रयते^४ । ८ । तमृ-
त्वजो रत्निनश्च सर्वतः पर्युपविशन्ति । पुरस्तादध्वर्युः ।

१ •सादधाति DE २ •हरति DER

३ चतुरपक्षावं O, चतुर उपक्षावं Q.

४ अथहति ० अथहति १ अथहति १

दक्षिणतो ब्रह्मा । पश्चाद्भोता । उत्तरत उजाता । ६ ।
 उपधिष्टेषु ब्रह्माऽनित्यध्वर्युं राजामन्त्रयते^१ । १० । त्वं
 राजन्ब्रह्मासीतीतरः प्रत्याह । ११ । एवं ब्रह्माणं होता-
 रमुजातारं च । १२ । उत्तरेणोत्तरेण^२ मन्त्रेणेतरे
 प्रत्याहुः । १३ । इन्द्रस्य वज्रो ऽसीति स्फ्यं ब्रह्मा राज्ञे
 प्रयच्छति । राजा प्रतिहिताय । प्रतिहितः पुरोहिताय ।
 पुरोहितो रत्निभ्यः । १४ । तमवरपरं^३ संप्रयच्छन्ति ।
 अन्ततो ऽष्टावापाय । १५ । तेनाष्टावापो ऽधिदेवन-
 मुद्धत्यावोद्ध्याष्टान्निवपेत् । १६ ।

इत्यष्टादशी कण्डिका ।

सौवर्णान्परःशतान्परःसहस्रान्वा^४ । १ । ब्राह्मण-
 राजन्यवैश्यशूद्राश्चत्वारस्तद्योगाः पष्ठौहीं विदीव्यन्त
 ओदनमुद्ब्रुवते । २ । तदेतस्य कर्मणः पूर्वावग्निवाहौ
 दक्षिणा । ३ । तौ ब्रह्मणे देयौ । ४ । औद्भिद्यं^५ राज्ञ
 इति तेभ्य^६श्चतुः^७शतान्सौवर्णान्क्षानुदुष्य विजित्य दिशो
 ऽभ्ययं राजाम्बुदिति पञ्चाक्षान्वाज्ञे प्रयच्छति । ५ ।

१ राजामिन्त्रयते DE. २ Once-only DEO. ३ तमवरपरं O, तमपर-
 चरं R. ४ DEO omit वा. ५ Corrected (comp Vājs S 18. 9, Taitt.
 Br. 2. 7. 18. 2); the MSS have औद्भिद्यं. ६ OPR add चतुरः between
 तेभ्यः and चतुः. ७ चतुरः instead of चतुः DER.

रथविमोचनीयान्होमान्हुत्वा हंसः शुचिपदिति सह
संग्रहीवा रथवाहने रथमत्यादधाति^१ । १४ । आहिते
संग्रहीतावरोहति । १५ ।

इति सप्तदशी कण्डिका ।

मिचो ऽसीति दक्षिणं बाहुं यजमान उपावहरते^१ ।
वरुणो ऽसीति सव्यम् । १ । एतद्वा विपरीतम् । २ ।
समंहं विश्वैर्देवैरिति वैश्वदेव्यामामिध्यायां हस्तावुपा-
वहरते । ३ । सदसि सन्ने भूया इति वा मैत्रावरुणी-
नामिध्यामेके समामनन्ति । ४ । अग्नेणाग्नीध्रं चतुर-
पसावं^२ विमितं विमिन्वन्ति पुरस्तादुन्नतं पथान्निन-
तम् । ५ । स्योनासि सुपदेति तस्मिन्खादिरीमासन्दीं
प्रतिष्ठाप्य क्षत्रस्य नाभिरसीति तस्यां कृच्यधीवास-
मास्तीर्यावनहनि^३ विशि मा हंहेत्यवनहति । ६ ।
स्योनामां सौद सुपदामा सौदेति तामासाद्य यज-
मानो मा त्वा हिंसीन्मा मा हिंसीदित्युपविशति । ७ ।
निपसाद् धृतव्रत इत्यासीनमभिमन्त्रयते^४ । ८ । तमृ-
त्वजो रत्निनथ सर्वतः पर्युपविशन्ति । पुरस्ताद्ध्वर्युः ।

१ • सादधाति DE १ • चरति DER २ चतुरपसावं O, चतुर उपसावं Q.
३ अवहति O, अवहति I, अवघरति P. ४ • धीनं तमनुमन्त्रयते DE.

दक्षिणतो ब्रह्मा । पश्चाद्भोता । उत्तरत उद्गाता । ६ ।
 उपविष्टेषु ब्रह्माऽनित्यध्वर्युं राजामन्त्रयते^१ । १० । त्वं
 राजन्ब्रह्मासीतीतरः प्रत्याह । ११ । एवं ब्रह्माणं होता-
 रमुद्गातारं च । १२ । उत्तरेणोत्तरेण^२ मन्त्रेणेतरे
 प्रत्याहुः । १३ । इन्द्रस्य वज्रो ऽसीति स्फ्यं ब्रह्मा रात्रौ
 प्रयच्छति । राजा प्रतिहिताय । प्रतिहितः पुरोहिताय ।
 पुरोहितो रत्निभ्यः । १४ । तमवरपरं^३ संप्रयच्छन्ति ।
 अन्ततो ऽक्षावापाय । १५ । तेनाक्षावापो ऽधिदेवन-
 मुद्धत्यावोद्ध्याक्षान्निवपेत् । १६ ।

इत्यष्टादशौ कण्डिका ।

सौवर्णान्परःशतान्परःसहस्रान्वा^४ । १ । ब्राह्मण-
 राजन्यवैश्यशूद्रायत्वारस्तद्योगाः पथीहीं विदीव्यन्त
 श्रीद्नमुद्गुवते । २ । तदेतस्य कर्मणः पूर्वावग्निवाही
 दक्षिणा । ३ । तौ ब्रह्मणे देयौ । ४ । श्रीद्भिद्यं^५ रात्र
 इति तेभ्यश्चतुःशतान्सौवर्णान्छानुदुष्य विजित्य दिशो
 ऽभ्ययं राजामूदिति पञ्चाक्षान्वासे प्रयच्छति । ५ ।

१ राजामन्त्रयते DE. १ Once-only DEO. २ तमवरपरं O, तमवर-
 चर्चं B. ३ DEO oinat at ४ Corrected (comp Vāj. S. 18, 9, Taith.
 Br. 2. 7. 18, 2); the MSS have श्रीद्भिद्यं. (OPR all चतुः between
 वेद्यः and चतुः • • चतुः instead of चतुः DER

मङ्गलनाम्नो राजाह्वयति । सुश्लोकांश्च इति संग्रहीतारम् । सुमङ्गलांश्च इति भागदुग्धम् । सत्यराजाश्नितिं ह्यत्तारम् । ६ । तानाह्वय 'चतुष्पात्क्षेचं ब्रह्मणे ददाति । ७ । त उपद्रष्टारो भवन्ति । ८ । अत्र वा नामव्यतिपञ्जनीयौ^१ होमौ जुहुयात् । ९ । शौनःश्रेपमाख्यापयते । ऋचो गायामिश्राः परःशताः परःसहस्रा वा । १० । हिरण्यकशिपावासीनो होता शंसति । ११ । हिरण्यकूर्चयोस्तिष्ठन्नध्वर्युः प्रतिगृणाति । १२ । ओमित्यृचः प्रतिगरः । तथेति गायथायाः । १३ । अपवृत्ते शौनःश्रेपे हिरण्यकशिपुं^२ होत्रे ददाति । हिरण्यकूर्चावध्वर्यवे । अभिपेचनीयौ च रुक्मौ । १४ । अत्र मारुतेन वैश्वदेव्या च प्रचरति । १५ । समानं तु स्विष्ट-हृदिडम् । १६ । उपह्वतायामिडाया^३मुन्मुच्य मखी-न्नह्मणे ददाति । १७ ।

इत्येकोनविंशो कण्डिका ।

माहेन्द्रस्य प्रचरणादि कर्म प्रतिपद्यते । १ । समान-सावभृथात् । २ । अवभृथेन प्रचर्यायां नत्वे स्वाहेत्यसु

१ चतुष्पात् DEB २ रुक्मौ DEO. ३ कश्चिद् Q only ४ DEQ
१०११ इत्यादि

जुहोति । ३ । ऊर्जा नष्टे स्वाहेत्यन्तरा दर्भस्तम्बे स्थाणौ
 वल्मीकवपायां वा हुत्वाग्रये गृहपतये स्वाहेति प्रत्येत्य
 गार्हपत्ये हुत्वैन्द्रौ सूतवशामनूबन्ध्यामालभते । ४ ।
 तस्याः पशुपुरोडाशं नैवारं चतुष्पद्याः सूनाया निर्व-
 पति । ५ । शकटप्रत्याम्नायो भवतीति विज्ञायते । ६ ।
 श्वो भूतेऽपरेण सौमिकं देवयजनं दशभिः सप्तभिर्वा
 संसृपां हविर्भिर्यजेत् । आग्नेयमष्टाकपालमिति । ७ ।
 पूर्वपूर्वं देवयजनमध्यवस्यति । ८ । यत्र पूर्वस्या आहव-
 नीयस्तत्रोत्तरस्या गार्हपत्यः । ९ । उत्तमायाः प्राग्वंश
 आहवनीयः । बहिर्गार्हपत्यः । १० । तयेद्वापराद्धे दश-
 पेयस्य तन्त्रं प्रक्रमयति । ११ । सद्यो दीक्षयन्ति । १२ ।
 सद्यः सोमं क्रीणन्ति । १३ । अपो दीक्षायाः स्थाने
 द्वादशपुण्डरीकां स्रजं प्रतिमुञ्चते* । १४ । दशभिर्वत्सतरैः
 साण्डैः सोमं क्रीणाति । १५ । न पणते न परिवहति ।
 १६ । क्रयमेवापाकरोति । १७ । एका दीक्षा तिस्र उप-
 सदः । १८ । पुरस्तादुपसदां सौम्यं चरुं निर्वपति । अन्तरा
 त्वाद्गमष्टाकपालम् । उपरिष्टाद्द्वैष्णवं त्रिकपालम् । १९ ।
 तासां तदेव प्रस्तरपरिधि यदुपसदाम् । २० । भार्गवो

१ अग्रदशभिर्वा DE

२ यजते OQ

३ मुञ्चते P, मुञ्चति DER.

४ R omit तासां.

होता भवति । २१ । श्रायन्तीयं ब्रह्मसामं भवति ।
 वारवन्तीयमग्निष्टोमसामम् । २२ । सारस्वतीरपो
 गृह्णाति । २३ ।

इति विंशौ कण्डिका ।

श्वो भूते पात्रसंसादनकाले दश चमसानधिकान्प्रयु-
 नक्ति । १ । तानुन्नयनकाल उन्नयति । २ । भक्षण-
 काले दशदशैकैकस्मिंश्चमसे ब्राह्मणाः सोमपाः सोमं
 भक्षयन्त्या दशमात्पुरुषादधिच्छिन्नसोमपीथाः । ३ । आ
 दशमात्पुरुषादन्वाख्यार्यं स^१ भक्षस्य कर्ता भवति । ४ ।
 शतं ब्राह्मणाः सोमपाः सदः प्रसर्पन्ति । ५ । दक्षिणा-
 काले हिरण्यप्राकाशावध्वर्यवे ददाति । हिरण्यस्रज-
 मुक्तात्रे । रुक्मं होच इति यथासमान्नातम् । ६ । अथै-
 केषाम् । वेहायमानामिवोन्नेत्रे ददाति । ऋषभं श्रावं-
 स्तुते । वस्तं सुब्रह्मण्याय । नेष्टुरनङ्गान्देयः । अग्नीधे
 ऽन्यः । स्यूरि यवाचितमच्छावाकायेति । ७ । दिशाम-
 वेष्ट्योदवस्यति । ८ । अग्नेयसष्टाकपालमिति पञ्च । ९ ।
 तथा ब्राह्मणो राजन्थो वैश्यो वा तेजस्कामो यजेत । १० ।

१ R adds वसतीवरीः २ OR omit के. ३ *आयम् DE, *आय Q.
 ४ अ O, अ Q.

यदि ब्राह्मणो यजेत^१ बार्हस्पत्यं मध्ये कृत्वाहुतिमाहुतिं
हुत्वा तमभिधारयेत् । यदि राजन्ध रेन्द्रम् । यदि
वैश्यो वैश्वदेवम् । ११ । अपराह्णे द्विपशुना पशुबन्धेन
यजेत^२ । १२ । आदित्यां मल्हां गर्भिणीमालभते ।
मारुतीं पृश्निं पष्टौहीम् । १३ । उच्चैरादित्याया आश्रा-
वयति । उपांशु मारुत्या प्रचरति । १४ । आश्रुत-
प्रत्याश्रुतान्युपांशु । १५ । श्वो भूते सात्यदूतानां विहवि-
पमिष्टिं निर्वपति । अश्विभ्यां पूष्णे पुरोडाशं द्वादश-
कपालमिति । १६ । तिसृधन्वं शुष्कदृतिर्दक्षिणा । १७ ।

इत्येकविंशौ कण्डिका ।

दण्डो वाराही उपानहावित्येके । १ । दण्डो वा
शुष्को वा दृतिर्जरदुपानही वा । २ । तान्यभ्यवसाय^३
प्रतिराजभ्यः प्रहिणोति । ३ । अभ्यपिष्टि राजाभूव-
मित्यावेदयते^४ । ४ । अपराह्णे षड्भिः प्रयुजां हवि-
र्भिर्यजेत^५ । आग्नेयमष्टाकपालमिति । ५ । दक्षिणी
रथवाहनवाहो दक्षिणा । ६ । श्वो भूते षड्भिरुत्तरैः । ७ ।
उत्तरो रथवाहनवाहो दक्षिणा । ८ । संवत्सरमग्नि-

१ यजेते PQI; २ यजेते OPQ ३ Corrected; अभ्यवसाय DE, अव-
साय R; the other MSS have अभ्यवसाय ४ वेदयति DER. ५ यजेत
DE ६ OPQ omat दक्षिणा

होत्रं हुत्वा केशवपनीयेनातिरात्रेण यजते^१ । ९ । ये
 केशिनः प्रथमाः सत्रमासतेति वपनप्रवादा मन्त्राः ।
 १० । तेषामादिप्रवादैरादितो वापयते । अन्तप्रवादै-
 रन्ततः । ११ । अनन्तरं व्युष्टिद्विरात्रेण यजते^२ । १२ ।
 अग्निष्टोमः पूर्वमहर्भवति । अतिरात्र उत्तरम् । १३ ।
 पौर्णमास्यां पूर्वमहर्भवति । व्यष्टकायामुत्तरम् । १४ ।
 अमावास्यायां वा पूर्वमहः । उदृष्ट उत्तरम् । १५ ।
 आपूर्यमाणपक्षस्य^३ वा ये पुण्ये अहनी स्याताम् । १६ ।
 पञ्च पूर्वे^४ ऽह्नै^५ कादशिनानालभन्ते^६ । पडुत्तरे । १७ ।
 क्षत्राणां ष्टित्स्त्रिष्टोमो ऽग्निष्टोमः पञ्चापवर्गः । १८ ।
 तेनान्ततो यजेत^७ । १९ । संतिष्ठते राजसूयः । २० ।
 तेनेष्टा सौचामण्या यजेत । मैत्रावरुण्या वामिंक्षया ।
 २१ । नानावभृथान्यहान्यन्यत्र^८ द्विरात्रस्य प्रथमा-
 त्प्रथमात् । २२ ।

इति द्वाविंशी कण्डिका ।

इत्यष्टादशः प्रश्नः ॥

१ यजेत DER. १ यजेत R. १ आपूर्यमाणस्य DEO. ४ पूर्वमिष्टो. DER.
 ५ ऽह्नै. O, DER omitt ऽह्नम् १. ५ सभेत् R. ० यजते OQ ८ वा.
 DEQ: ९. १. इति भवत्यन्यत्र R

ओम् ॥

व्यहे पुरस्तात्सीसेन क्रीवाच्छप्याणि क्रीत्वा क्षौमे
वासस्युपनद्य निधाय सौत्रामण्यास्तन्त्रं प्रकमयति । १ ।
तस्या निरूढपशुबन्धवत्कल्पः । २ । अग्नीनन्वाधाय
वेदं कृत्वाग्नीन्परिस्तीर्य पाणिप्रक्षालनादि कर्म प्रति-
पद्यते । ३ । यथार्थं पात्राणि प्रयुनक्ति । स्थालीं कपा-
लानां स्थाने । ४ । निर्वपणकाले ऽश्विभ्यां सरस्वत्या
इन्द्राय सुत्राम्णे प्रभूतान्वीहीन्निर्वपति । ५ । व्याख्या-
तश्चरुकल्पः । ६ । अपयित्वाग्रेण गार्हपत्यमवटं खात्वा
तस्मिन्सुरायाः कल्पेन सुरां संदधाति । ७ । परिसु-
द्भवति । ८ । स्वादीं त्वा स्वादुनेति शर्ष्यैः सुरां संसृ-
जति । ९ । तिस्रो रात्रीः संसृष्टा वसति । १० ।
एकैयूपं छिनत्ति । ११ । न वेदं करोति । १२ । पुर-
स्तात्कृतेनार्थान्कुरुते । १३ । सौमिक्या वेदितृतीये
यजत इति विज्ञायते । १४ । उत्तरवेद्यां क्रियमाणायां
प्रतिप्रस्थाता चात्वालात्पुरीषमाहृत्य दक्षिणेनोत्तरवेदिं
खरं कृत्वाग्रेणान्वाहार्यपचनं सुराग्रहार्यं द्वितीयं खरं

करोति । १५ । अग्नौ प्रणीयमाने प्रतिप्रस्थाता दक्षि-
णाग्नेरग्निमाहृत्य दक्षिणेनोत्तरवेदिं खरे न्युष्योपसमा-
दधाति । १६ । पाचसंसादनकाले ऽश्विभ्यां सरस्वत्या
इन्द्राय सुचाम्णे वीणि पाचाणि प्रयुनक्ति । सतं बाल-
साधं श्येनघ्नं अपणानि च । १७ । प्राक् पशूपाकरं-
णात्कत्वोद्भिद्य सुरां ब्राह्मणस्य भूर्धन्खरे वा सादयित्वा
पुनातु ते परिस्रुतमिति बालमयेन पवित्रेण सुरां
पावयति । १८ । प्राड् सोमो अतिद्रुत इति सोमवा-
मिनः । प्रत्यड् सोमो अतिद्रुत इति सोमातिपवि-
तस्य । १९ । पूतां यथायतनं सादयित्वैकयूपे पशूनु-
पाकरोति । २० ।

इति प्रथमा कण्डिका ।

आश्विनं धूम्रमजं सारस्वतं मेपमैन्द्रमृषभं हृषिणं
वा^१ बार्हस्पत्यम्^२ । १ । चतुर्थं सोमवामिनः सोमाति-
पवितस्य वा । २ । हुतासु वपासु निष्कमृषभं सात्वरौ^३
च वडवां ददाति । ३ । नष्टप्रत्यासृतां ब्रुवते । ४ ।
अनुशिशुर्वडवा दक्षिणा । ५ । हरितरजतौ च शत-
मानावित्येके । ६ । चात्वासे मार्जयित्वापरस्मिन्खरे

१ भूर्धेनि O. २ यथाद्याम DE ३ DEP omit वा. ४ वादित्यं O.
५ घानरां O.

सुराग्रहान्गृह्णाति । ७ । कुविद्भेति सर्वेषामेका पुरो-
रुगेका पुरोऽनुवाक्यैकः प्रैष एका याज्या । ८ । उपया-
मगृहीतो ऽस्यच्छिद्रं^१ त्वाच्छिद्रेणाश्विभ्यां जुष्टं गृह्णा-
मीत्याश्विनमध्वर्युर्गृह्णाति । एतेनैव सरस्वत्या इति
सारस्वतं प्रतिप्रस्थाताग्नीध्रो वा । इन्द्राय त्वेत्यैन्द्रं ब्रह्मा
यजमानो वा । ९ । कलसक्तुभिः सिंहलोमभियाश्विनं
श्रीणाति । बदरसक्तुभिः शार्दूललोमभिय सारस्वतम् ।
ककन्धुसक्तुभिर्दकलोमभिश्चैन्द्रम् । १० । तदभावे सिंहा-
वध्वर्युर्मनसा ध्यायेत्^२ । शार्दूलौ प्रतिप्रस्थाता । एकौ
यजमानः । ११ । सर्वाञ्छेयनपत्रेण परिमृज्यैष ते यो-
निरिति यथादेवतं यथायतनं सादयति । १२ । पयो-
ग्रहा वा स्युः । १३ । पाशुकानि वा^३ ज्यानि गृहीत्वा
ग्रहान्गृह्णीयुः । १४ । ततः पुरोडाशान्निर्वपति । बार्ह-
स्पत्यस्य पशुपुरोडाशं निरुष्यैन्द्रमेकादशकपालमिति
। १५ । चींस्तानासाद्य ग्रहैः प्रचरन्ति । १६ । ये गृह्ण-
न्त्यध्वर्युः संप्रेष्यति । १७ । अश्विभ्यां सरस्वत्या इन्द्राय
सुत्राम्णे सोमानां सुराम्णामनुब्रूहि । अश्विभ्यां सर-
स्वत्या इन्द्राय सुत्राम्णे सोमानां सुराम्णां प्रेष्येति
संप्रैषौ । सोमान्सुराम्णः प्रस्थितान्प्रेष्येति वा । १८ ।

धुवं सुराममश्विना नमुचावासुरे सचा । विपिपाना-
 शुभस्यती इन्द्रं कर्मस्वावतम् ॥ पुत्रमिव पितरांश्वि-
 नोभेन्द्रावतं कर्मणा दंसनाभिः । यत्सुरामं व्यपिवः
 शचीभिः सरस्वती त्वा मघवन्नभौष्णादिति सर्वदेवत्ये
 याज्यानुवाक्ये भवतः । १८ ।

इति द्वितीया कण्डिका ।

सोमस्याग्ने वीहीत्यनुयजति । १ । अहाव्यग्ने हवि-
 रास्ये ते सुचीव घृतं चमू इव सोमः । वाजसनिं रयि-
 मस्ये सुवीरं प्रशस्तं धेहि यशसं वृहन्तम् ॥ यस्मिन्नश्वास्त
 ऋषभास्त उश्रणो वशा मेपा अवस्पृष्टास्त आहुताः ।
 कौलालपे सोमपृष्ठाय वेधसे हृदा मतिं जनये चारु-
 मग्रथ इति हुतां ह्यमानां वा यजमानो ऽनुमन्त्रयते
 । २ । ब्राह्मणं परिक्रीषीयादुच्छेषणस्य पातारम् । ३ ।
 नाना हि वां देवहितं सदो मितं मा संस्पृष्टाथां परमे
 व्योमन् । सुरा त्वमसि शुषिणी सोम एष मा मा
 हिंसीः^१ स्वां योनिमाविशन् ॥ यदत्र शिष्टं रसिनः
 सुतस्य यदिन्द्रो अपिवच्छचीभिः । अहं तदस्य मनसा
 शिवेन सोमं राजानमिह भक्षयामीति वा^२ स्वयं

^१ All MSS., except O, omit the *Yasarga* in accordance with *Taitt.*
 Br 1. 1. 2. 2   ^२ DE: omit वा

पिवेत् । ४ । द्वे सुती अशृण्वं पितृणामहं देवानामुत
 मर्त्यानाम् । ताभ्यामिदं विश्वं भुवनं समेत्यन्तरा पूर्व-
 मपरं च केतुमिति वा^१ वल्मीकवपायामवनयेत् । ५ ।
 दक्षिणे ऽग्नौ शतावृणां स्यालीं प्रवह्वां^२ धारयति । ६ ।
 तस्या विल उदीचीनदशं पवित्रं वितत्य यन्मे मनः
 परागतमिति तस्मिञ्छतमानं हिरण्यं निधाय^३ सोम-
 प्रतीकाः पितरस्तृणुतेति तस्मिन्सुराशेषमानयति ।
 सोमप्रतीकाः पितरो मदन्तां व्यशेम देवहितं यदायुः ।
 इन्द्रपीतो विचक्षणो व्यशेम देवहितं यदायुरिति वा
 । ७ । स्वन्तीं सौमीभिः पितृमतीभिस्तिष्ठभिस्तिष्ठ-
 भिरुत्तरोत्तराभिरुपतिष्ठन्ते । ८ । त्वं सोम प्रचिकित
 इत्येता आम्राता भवन्ति । ९ । पुरस्तादध्वर्युः । दक्षि-
 णतो ब्रह्मा । पश्चाद्धोता । १० । यद्मे कव्यवाहनेति
 काव्यवाहनीभिर्दक्षिणे ऽग्नौ^४ शतावृणां प्रतिष्ठापयति
 यदि ब्राह्मणो यजते^५ । ११ ।

इति तृतीया कण्डिका ।

अथ यदि राजन्यो वैश्यो वा नाद्रियेत दक्षिण-
 मग्निं प्रणयितुम् । १ । स्वयमेतं सुराशेषं व्रतयन्नासीत्

१ DE omit वा २ प्रवह्य DE. ३ चवपाय DE ४ Thus Q only,
 the other MSS. have •वाहिनोभिर्दं. ५ दक्षिणाग्नौ P ६ यजते OQ.
 ७ DE omit अथ

। २ । बार्हस्पत्यस्य पशुपुरोडाशेन प्रचर्य पशुभिः प्रचर्य
पुरोडाशैः प्रचरति । ३ । समानं तु स्विष्टकृदिडम् । ४ ।
अग्नीदौपयजानङ्गारानाहरेत्येतदादि पाशुकं कर्म
प्रतिपद्यते । ५ । हृदयशूलैर्मासरेण पाचैश्चावभृथम-
वयन्ति । ६ । मासरमृजीपकल्पेन प्रतिपादयति । ७ ।
बल्कसं मासर इत्याचक्षते । ८ । यस्ते देव वरुण गाय-
त्रच्छन्दाः पाशस्तं त एतेनावयजे स्वाहेत्याश्विनपात्रमव-
भृथे प्रविध्यति । एतेनैव विष्टुष्छन्दा इति सारस्वतस्य ।
जगतीछन्दा इत्यैन्द्रस्य । अनुष्टुप्छन्दा इति सतं वाल-
स्तावं श्येनपत्रं च । षड्ङ्क्तिच्छन्दा इति शूलान् । ९ ।
तूष्णीं प्रत्यायनम् । १० । तथा सोमवामिनं सोमाति-
पवितं राजानमपरुध्यमानमपरुद्धमभिपिच्यमानमभि-
पिपिचानं वा याजयेत् । ११ । अभिचर्यमाणो यजेत ।
अभिचरन्ननाद्यकामः प्रजाकामः पशुकामो वा । १२ ।
सर्वेष्वभिषेकेषाम्नाता । १३ । तथा ब्राह्मणो राजन्यो
वैश्यो वा तेजस्कामो यजेत । १४ ।

इति चतुर्थी कण्डिका ।

अथातः कौकिलीं व्याख्यास्यामः । १ । तस्याः पूर्व-
 वत्कल्पः । २ । निर्वपणकाले रेन्द्रं पशुमालभते । ३ ।
 ऋषभो दक्षिणा । ४ । आदित्यं चरुम् । ५ । वत्सः । ६ ।
 पुरस्तादेव कालायसेन कालानुशातनेन कालेन तस-
 रेण^१ पक्ष्मणा^२ व्रीहियवश्यामाकान्क्रीत्वा क्षौमे वास-
 स्युपनड्वान्त्रीहींस्तोक्मानि कुर्वन्ति । यवांनीपदुपतप्तान्
 । ७ । चूर्णानि तांनि दध्नेदश्विता वा संसृज्य दध्नेः
 परितंस्य^३ निदधाति । ८ । स मासरः । ९ । तेषामेव
 स्थूलचूर्णानि संसावेणाभिपिक्तानि स नम्रहुं । १० ।
 श्यामाकान्सक्तून्कृत्वा सुरायाः संधानकाले तोक्त्रैर्मा-
 सरेण नम्रहुना च सुरां संसृज्य सक्तूनां तृतीयेन परि-
 कीर्य परीतो पिच्चता सुतमित्येकस्या गोर्दुग्धेन परि-
 पिच्यापरेण तृतीयेन परिकीर्यैतयैव द्वयोर्दुग्धेनापरेण
 तृतीयेन परिकीर्यैतयैव तिसृणां दुग्धेन तिस्रो रावीः
 संसृष्टा वसति । ११ ।

इति पञ्चमी कण्डिका ।

१ Corrected (comp Vājas. S 19 83.); नरधेन Q, वत्सपरेण DE, चरेण
 O, नरेण P. २ Thus all MSS ३ Thus Ponly; the other MSS
 have परीतस्य.

अवटस्थाने कारोत्'रमेके समामनन्ति । १ । वैदल-
 श्चर्मनद्धो^१ भवति । २ । तस्मिन्वैदलं शुण्डामुखमव-
 दंधाति । ३ । तस्य विलं चर्मणा परिणद्धं^२ भवति । ४ ।
 तस्मिन्यदा स्ववति सा परिसुद्धं^३ वति । ५ । पाचसंसा-
 दनकाले ऽश्विभ्यां सरस्वत्या इन्द्राय सुवाम्णे चीणि^४
 पात्राणि प्रयुनक्ति । ६ । चयान्सक्तून्यवगोधूमानामुप-
 वाका^५सक्तूंश्च श्येनपत्रे वाले द्रोणे वा^६ । ७ । अजा-
 विलोम्नामध्वर्योः पवित्रं भवति । गोअश्वानां प्रतिप्र-
 स्थातुः । ८ । आज्यं निरुष्याध्वर्युद्रोणे प्रभृतं पयो निर्व-
 पति । ९ । मन्त्रवदित्याश्मरथ्यः । तूष्णीमित्यालेखनः
 । १० । आज्यमुत्पूय वालेन पय उत्पुनाति । ११ ।
 प्राड् सोमो अतिद्रुत इति सोमवामिनः । प्रत्यङ्
 सोमो अतिद्रुत इति सोमातिपवितस्य । १२ । ब्रह्म
 छचं पवत इति सुरां प्रतिप्रस्थाता । १३ । पांशुकान्या-
 ज्यानि गृहीत्वाध्वर्युः पयोग्रहान्गृह्णाति । १४ । कुवि-
 द्ङ्गेति सर्वेषामेका पुरोरुगेका पुरोऽनुवाक्यैकः प्रैष
 रका याज्या । १५ ।

इति षष्ठी कण्डिका ।

उपयामगृहीतो ऽस्याश्विभ्यां त्वा जुष्टं गृह्णामीति
 गृहीत्वा यवसक्तुभिः श्रौत्वा पवित्रेण परिमृज्यैष ते
 योनिस्तेजसे त्वेति सादयित्वोपयामगृहीतो ऽसि सर-
 स्वत्यै त्वा जुष्टं गृह्णामीति गृहीत्वा गोधूमसक्तुभिः
 श्रौत्वा पवित्रेण परिमृज्यैष ते योनिर्वीर्याय त्वेति
 सादयित्वोपयामगृहीतो ऽसीन्द्राय त्वा सुवाम्णे जुष्टं
 गृह्णामीति गृहीत्वोपवाकासक्तुभिः श्रौत्वा पवित्रेण
 परिमृज्यैष ते योनिर्वलाय त्वेति सादयित्वोत्तरैर्यथा-
 लिङ्गमुपतिष्ठते । १ । सुरायां बाल आनीयमानायां
 धारायाः प्रतिप्रस्थाता सुराग्रहान्गृह्णाति । २ । नाना
 हि वां देवहितं सदः कृतमिति सर्वेषामेका पुरोहगेका
 पुरोऽनुवाक्यैकः प्रैष एका याज्या । ३ । उपयामगृहीतो
 ऽस्याश्विनं तेजो ऽश्विभ्यां त्वा जुष्टं गृह्णामीति गृहीत्वा
 पवित्रेण परिमृज्यैष ते योनिर्मोदाय त्वेति सादयति ।
 ४ । उपयामगृहीतो ऽसि सारस्वतं वीर्यं सरस्वत्यै त्वा
 जुष्टं गृह्णामीति गृहीत्वा पवित्रेण परिमृज्यैष ते
 योनिरामन्दाय त्वेति सादयति । ५ । उपयामगृहीतो
 ऽस्यैन्द्रं बलमिन्द्राय त्वा सुवाम्णे जुष्टं गृह्णामीति

१ पवित्रदशाभिः Q, the other MSS in this Kāṇḍikā often have पत्रेण
 or पात्रेण instead of पवित्रेण

गृहीत्वा पवित्रेण परिमृज्यैष ते योनिर्महसे त्वेति
सादयति । ६ । सुरावच्छयणानि । ७ । सन्नाननुवाक-
श्रेयेणाध्वर्युर्यजमानथोपतिष्ठते । उत्तरेण चानुवाकेन
। ८ ।

इति सप्तमी कण्डिका ।

पूर्ववत्पशूनुपाकरोति । १ । वार्हस्पत्यवर्जं समानमा
पर्यग्निकरणात् । २ । मध्यमे पर्यग्निकरणपर्याय उल्मुकै-
कदेशं खरे न्युष्योपसमादधाति । ३ । श्रेयेण पर्यग्नि
हृत्तदेव पशुश्रपणार्थं प्रणयति । ४ । हुतासु वर्षासु
चत्वारिंशद्वा दक्षिणा ददाति । अनुशिशुं च बडवाम्
। ५ । अत्र वा ग्रहान्यह्नीयुः । ६ । उक्तः संप्रैषः । ७ ।
सर्वं आहवनीये ह्येरेन्नित्याश्मरथ्यः । दक्षिणे ऽग्नौ
सुराग्रहा इत्याखेखनः । ८ । सुरावन्तमिति पयोग्रहा-
ञ्जुहोति । यस्ते रसः संभृत इति सुराग्रहान् । ९ ।
तूष्णीमनुवपट्कते हुत्वा यमंश्चिना नमुचेरित्वाश्चिन-
मध्वर्युर्भक्षयति । १० । यद्व रित्तमिति सारस्वतं प्रति-
प्रस्थाताग्नीधय । ११ । इदं हविरित्यैन्द्रं ब्रह्मा यजमा-
नथ । १२ । व्याख्याता सुरायाः प्रतिपत्तिः । १३ । दक्षिणे-

नाहवनीयं पयःश्रेयं पितृपितामहप्रपितामहेभ्यो
 ददाति पितृभ्यः स्वधाविभ्यः स्वधा नम इति । १४ ।
 पुनन्तु मा पितरः सोम्यास इत्युपतिष्ठते । १५ ।

इत्यष्टमी कण्डिका ।

अथाहुतौ जुहुतः । ये समाना इत्यध्वर्युः । ये सजाता
 इति प्रतिप्रस्थाता । १ । मनोताकाले पृथक् पात्रेषु पशूनां
 यूपानि निदधाति । २ । पुरस्तात्स्विष्टकृतः शृङ्गशफैरु-
 पहोमाञ्जुहोति । ३ । अष्टावष्टावेकैकस्य कुष्ठिकाशफाः
 । ४ । आश्विनस्य यूषेण कुष्ठिकां शफं च पूरयित्वा
 सीसेन तन्त्रमित्यष्टर्चेन प्रतिमन्त्रं द्वाभ्यांद्वाभ्यां कुष्ठिका-
 शफाभ्यां जुहोति । ५ । उत्तमायां शृङ्गे अनुपजति । ६ ।
 हुत्वाहुत्वा स्वेषभिषेचनपात्रेषु संपातानवनीयाहव-
 नीये कुष्ठिकाशफान्प्रविध्यति । ७ । एवमुत्तरेणाष्ट-
 र्चेन सारस्वतस्य । ८ । सर्वेणानुवाकेनैन्द्रस्य । ९ ।
 औदुम्बर्यासन्द्यरत्निमात्रशीर्षणानूच्यां नाभिदघ्नपादा
 मौञ्जविंशाना । १० । मित्रो ऽसि बरुणो ऽसीति तां
 यजमानायतने प्रतिष्ठापयति । ११ । आसादनोपवे-

शान्ताभिमन्त्रणानि राजसूयवत् । १२ । तस्यां प्राङ्मुख-
 सासीनं प्रत्यङ्मुखस्तिष्ठन्नाश्विनसंपातैरभिपिञ्चति
 देवस्य त्वा सवितुः प्रसवे ऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूषणो हस्ता-
 भ्यामश्विनोर्भ्रूपज्येन तेजसे ब्रह्मवर्चसायाभिपिञ्चा-
 मीति । १३ । एवमुत्तरेण मन्त्रेण सारस्वतस्य । १४ ।
 उत्तमेनैन्द्रस्य । १५ ।

इति नवमी कण्डिका ।

को ऽसि कतमो ऽसौति पाणी संमृश्या^१ ध्वर्युर्ध्या-
 ह्वतीर्जुहोति । १ । अत्र राजसूयवन्मङ्गल्यनाम्न आह्वय
 शिरो मे श्रीरिति यथासिद्धमङ्गानि संमृश्य जह्वाभ्यां
 पद्भ्यामिति प्रत्यवरुद्ध्य प्रति श्वे प्रतितिष्ठामि राष्ट्र इति
 जपित्वा ज्वया देवा इत्याहुतीर्हुत्वा^२ लोमानि प्रयतिर्म-
 मेति यद्^३ इत्यान्मङ्गानि संमृशते । २ । स्विष्टकृत्प्रमृति
 समास^४ । यस्ते न । ३ । यद्देवा देवहेडनमित्यवभृथे
 पश्चाद्^५नुवपदकृतेत्याश्मरथ्यः । आहवनीये ह्वयेर-
 न्नित्याखेखनः । ४ । अवभृथ निचक्रुणेत्यवभृथं यजमानो
 ऽभिमन्त्य^६ सुमिषा न आपो द्रुपदादिवेन्मुमुवान इत्या-

सुतोद्भयं तमसस्परीत्यादित्यमुपस्थाय प्रतियुतो वरु-
णस्य पाश इत्युदकान्तं प्रत्यस्यति । ५ । पशुवत्समिध
उपस्थानं च । ६ । समाववत्तीत्युपस्थाय भूः^१ स्वाहेत्या-
हुतिं हुत्वा पूर्ववत्पितृयज्ञः । ७ । इन्द्राय वयोधसे
पशुमालभते^२ । ८ । अयमो दक्षिणा । ९ । आदित्यं
चरुम् । १० । धेनुः । ११ । विज्ञायते च । वत्सं पूर्वस्यां
ददाति । मातरमुत्तरस्याम्^३ । १२ । संतिष्ठते कौकिली
। १३ । तथा स्वर्गकामो यजेत । १४ ।

इति दशमी कण्डिका ।

सावित्रं स्वर्गकामश्चिन्वीत । १ । पशुवन्धे चीयते
। २ । चेद्यमाण उपकल्पयते पञ्चाशीतिशतं हिरण्येष्टका
यावदुत्तममङ्गुलिपरु^४ तावतीः शर्करा वाभ्यक्ताश्चतस्रः
स्वयमाहृणा अपरिमिता लोकंष्टणाः । ३ । पश्वोत्तर-
मित्येतदादि पाशुकं कर्म प्रतिपद्यते । ४ । वेदित्वतीये
यजत इति^५ विज्ञायते । ५ । प्रागुत्तरात्परिग्राह्यात्कृत्वो-
त्तरवेदिदेशस्य मध्ये शङ्कुं निहत्य सर्वतः परिमण्डलं
रथचक्रमात्रं सावित्रं परिलिख्य समूलं हरितं दर्भस्तम्ब-
माहृत्य मध्ये ऽग्नेर्निखाय जुह्वां पञ्चगृहीतं गृहीत्वा

१ All MSS. omit the Visarga २ अयमेत DE ३ DE add ददाति.
४ Thus all MSS., except O which has अमङ्गुलिपरु. ५ यजेतेति DE

सजूरद्धो ऽयावभिरिति दर्भस्तम्बे पञ्चाहुतीर्हुत्वोद्धत्वा-
 बोध्य व्याघारणान्तामुत्तरवेदिं कृत्वा लेखाया अभ्य-
 न्तरं नव परिमण्डला लेखा लिखित्वा सिकताभिर-
 वकीर्य दर्भैः प्रच्छाद्य दध्ना मधुमिश्रेण शर्कराभिरिति
 वाद्यां लेखां संपूर्य वसति । ६ । हुते प्रातरग्निहोत्रे
 प्रजापतिस्त्वा सादयतु तथा देवतयाङ्गिरस्वद्भुवा सीदे-
 त्युत्तरवेदिमभिमृश्य मयि गृह्णाम्यग्रे अग्निं यो नो
 अग्निः पितर इति द्वाभ्यामात्मन्नग्निं गृहीत्वा यास्ते
 अग्ने समिध इति स्वयंचित्वाभिमृश्याग्नेर्भस्मासीति
 सिकता निवपति । संज्ञानमित्यूपान् । ७ । तान्निवपन्त्य-
 ददश्चन्द्रमसि कृष्णं तदिहास्त्विति मनसा ध्यायति । ८ ।
 सं या वः प्रियास्तनुव इत्यूपान्सिकताश्च संसृज्य चित्त
 स्थ परिचित इत्यपरिमिताभिः शर्कराभिः परिश्रित्या
 प्यायस्व समेतु त इति सिकता व्यूहति । ९ । न^१ लेखाः
 संलोभयन्ति^२ । १० । अभ्यन्तरं जघनार्थं^३ उदपाचमुप-
 दधाति वाक्ता समुद्र उपदधे सुप्रजावनिं रायस्पोपवनिं
 मह्यं वाजिनायेति । ११ ।

इत्येकादशी कण्डिका ।

१ DE omit अग्नि २ DE omit पितर ३ अन्वदि OQS. ४ परिषपत्वा
 DE ५ OP add च ६ अग्नि DEI ७ जघनार्थं DEO.

नवम्यां बाह्यायां लेखायां पञ्चदश पूर्वपक्षस्याहान्युपदधाति संज्ञाने विज्ञानमिति । १ । तेषामन्तराले-
 ष्चेतेपामह्नां पञ्चदश मुहूर्तानुपदधाति चिचंः केतुरिति । २ । अथान्तरस्यां पञ्चदश पूर्वपक्षस्य रात्रीरुपदधाति
 दर्शा दृष्टेति । ३ । तासामन्तरालेष्वेतासां रात्रीणां पञ्चदश मुहूर्तानुपदधाति दाता प्रदातेति । ४ ।
 अथान्तरस्यां पञ्चदशापरपक्षस्याहान्युपदधाति प्रस्तुतं विष्टुतमिति । ५ । तेषामन्तरालेष्वेतेपामह्नां पञ्चदश
 मुहूर्तानुपदधाति सविता प्रसवितेति । ६ । अथान्तर-
 रस्यां पञ्चदशापरपक्षस्य रात्रीरुपदधाति सुता सुन्व-
 तीति । ७ । तासामन्तरालेष्वेतासां रात्रीणां पञ्चदश
 मुहूर्तानुपदधात्यभिशास्तानुमन्तेति । ८ । अथान्तरस्यां
 द्वादश पूर्वपक्षानुपदधाति पविचं पवयिष्यन्निति । ९ ।
 अथान्तरस्यां द्वादशापरपक्षानुपदधाति सहस्वान्सही-
 यानिति । १० । अथान्तरस्यां त्रयोदश मासनामान्यु-
 पदधात्यरुणो ऽरुणरजा इति । ११ । अथ सिकता उप-
 दधात्येजत्का जोवत्का इति । १२ । अथान्तरस्यां पञ्च-
 दश मुहूर्तानुपदधातीदानीं तदानीमिति । १३ ।
 अथान्तरस्यां पञ्चदशक्रतूंस्त्रीणि चतुर्नामान्युपदधात्य-
 म्निष्टोम उक्थ्यो ऽग्निर्चतुरिति । १४ । अथ नाभ्यां

यास्तत्कृत्वौदुम्बरपात्रेण यूष्णो मृत्यवे^१ ग्रहं गृह्णाति ।
 १५ । विपश्चिते पवमानायेति^२ ग्रहणसादनौ । १६ ।
 नाचिकेत एव मृत्युग्रहः^३ स्यादित्यपरम् । १७ । तस्य
 स्विष्टकृतमनु^४ होमः । १८ । होयन्नप उपसृष्टेद्विद्यु-
 दसि विद्य मे पाप्मानमिति । १९ । अथ जुहोत्यप
 मृत्यमप क्षुधमिति । २० । अथ हुत्वोपसृष्टेद्वृष्टिरसि
 वृथ मे पाप्मानमिति । २१ । तस्येडामनु भक्षः^५ । २२ ।
 भक्षयति भक्षो ऽस्यमृतभक्ष इति । २३ । भक्षयित्वा
 प्राणनिहवानात्मन्प्र^६तिष्ठापयते मन्द्राभिभूतिरित्यनु-
 वाकशेषेण । २४ । समानमत ऊर्ध्वं पाशुकं कर्म । २५ ।
 संतिष्ठते साविचः । २६ ।

इति चधोदशी कण्डिका ।

एतेन नाचिकेतो व्याख्यातः । १ । नाच लेखा भव-
 न्ति । २ । एकविंशतिर्द्वि^७रण्येष्टकाः शर्करा वाभ्यक्ता उप-
 धानकाले नाभ्यामेवोपधीयन्ते चतुरश्रं^८ परिमण्डलं

१ यत् DE.

२ पवमानाय नाचयेति (Taitt Br 3. 10 8 J) OQ

३ All MSS omit the Visarga, *पदसं O. ४ सिद्धरत्न O. ५ भक्षो
 भक्षति P ६ प्राणनिहवान्मन् DE ७ Corrected, एकविंशतिर्द्वि O;
 all other MSS. have एकविंशतिर्द्वि. ८ चतुरसं DE.

वा लोको ऽसि स्वर्गो ऽसीत्यनुवाकेन प्रतिमन्त्रम् । ३ ।
 तं हैतमेके पशुबन्ध एवोत्तरवेद्यां चिन्वत इति ब्राह्मण-
 व्याख्याता विकाराः । ४ । ताननुक्रमिष्यामः । ५ ।
 पशुबन्धे सोमे सत्त्वे सहस्रे सर्ववेदसे वा यत्र वा
 भूयिष्ठा आहुतयो ह्येरंस्तत्र चेतव्यः । ६ । सत्त्वे प्रति-
 ष्ठामीषन्यशः प्रजां पशून्स्वर्गमृद्धिमामीषन्यथावकाशं
 यथासमान्नातम् । ७ । सर्वत्र पुरस्तादुपक्रमः प्रदक्षिण-
 मुत्तरतो ऽपवर्गः । ८ । पशुकामः पाङ्क्तमेव चिन्वीत ।
 पञ्चपञ्चं प्रतिदिशमेकां मध्ये । ९ । ज्यैष्ठ्यमीषन्यशः
 प्रजां वा^१ चिहृतमेव । सप्त पुरस्तात्तिस्रो दक्षिणतः
 सप्त पश्चात्तिस्र उत्तरत एकां मध्ये । १० । ज्यैष्ठ्यकामी
 मध्यात्प्रक्रम्योर्ध्वां रीतिं प्रतिपादयेत् । ११ । स्वर्गकामः
 पश्चात्प्रक्रम्य प्राचीं रीतिं प्रतिपादयेत् । १२ । स
 यदीच्छेत्तेजस्वी यशस्वी ब्रह्मवर्चसी स्थामिति प्राग्द-
 क्षिणेभ्यः प्राङ्ग होतुर्धिष्ण्यादुत्सर्पेद्येयं प्रागाद्यशस्वती
 सा मा प्रीणीतु तेजसा यशसा ब्रह्मवर्चसेनेति । १३ ।
 अथ यदीच्छेद्भूयिष्ठं मे अद्धीरन्भूयिष्ठा दक्षिणा नये-
 युरिति दक्षिणासु नीयमानासु प्राच्येहि प्राच्येहीति ।

चत्वारि संवत्सरनामान्युपदधाति प्रजापतिः संवत्सरो
महान्क इति । १५ । चतस्रः स्वयंमातृणा दिक्षूपद-
धाति भूर्भूमिं च पृथिवीं च मां चेति । १६ । लोकं
पृणोति लोकंपृणा उपदधाति । १७ । चात्वालात्पुरीष-
माहृत्य पृष्टो दिवीति वैश्वानर्यर्चा चितावनुव्यूहति ।
१८ । सा चितिर्भवति । १९ । आरोहणं जपति ।
अवरोहणं जपति । २० । उपस्थानेनोपतिष्ठते त्वमेव
त्वां वेत्य यो ऽसि सो ऽसीति । २१ । साहस्रवत्करोति
। २२ । 'धेनुः कृत्वा यजमानः' संहारविहाराभ्या-
मुपतिष्ठते संवत्सरो ऽसि परिवत्सरो ऽसीति । २३ ।
उत्तरत उत्तमायामिष्टकायामर्कपर्णेनाजाक्षीरं जुहोति
। २४ । त्वमग्ने रुद्र इति शतरुद्रीयस्य रूपमसंचरे
पशूनामर्कपर्णं उदस्यति^१ वल्मीकवपायां वावदधाति^२
। २५ । जघनेनाग्निं प्राङ्मुख उपविश्य संचितोक्थ्येन^३
होतानुशंसति भूर्भुवः स्वरित्यनुवाकेन । २६ ।

इति द्वादशी कण्डिका ।

१ Q inserts यत्ते चितमिति चितिकवत्वाभिप्रायम्. १ DE परं यजमान after
संहारविहाराभ्यां. २ *पर्वमुदस्यति Q ३ वा निदधाति O. ४ संचितोक्थ्येन
DE:

अग्निप्रणयनादि पाशुकं कर्म प्रतिपद्यते समानमा-
 तिमुक्तिभ्यः^१ । १ । अतिमुक्तीर्हुत्वा चतुर्गृहीतं जुहोति
 । २ । त्वमग्ने रुद्र इति शतरुद्रीयस्य रूपम् । अपरं
 चतुर्गृहीतम् । ३ । अग्नाविष्णू इति वसोर्धारायाः ।
 अपरं चतुर्गृहीतम् । ४ । अन्नपत इत्यन्नहोमः । अपरं^२
 चतुर्गृहीतम् । ५ । सप्त ते अग्ने समिधः सप्त जिह्वा
 इति विश्वप्रोः । ६ । अपरं चतुर्गृहीतं वसूनां त्वाधी-
 तेन रुद्राणामूर्त्यादित्यानां तेजसा विश्वेषां देवानां
 क्रतुना मरुतामेसा जुहोमि स्वाहेति । ७ । तासां
 संसावेण यजमानो मुखं विमृष्टे राज्ञी विराञ्जीत्यनु-
 वाकेन । ८ । अथैकविंशतिमाहुतीर्जुहोत्यसवे स्वाहा
 वसवे स्वाहेत्यनुवाकेन प्रतिमन्त्रम् । ९ । बर्हिषः संभर-
 णादि पाशुकं कर्म प्रतिपद्यते समानमा वपाया^३
 होमात् । १० । हुतायां वपायामन्विष्टकं पष्ठौहीर्दक्षिणा
 ददाति । ११ । यद्येतावतीर्दक्षिणा नोत्सहेत मन्याने-
 तावतः पाययेद्वाह्यणान् । ओदनान्वाशयेत्^४ । १२ ।
 तेनो हैवास्य स काम उपानो^५ भवति । १३ । पष्ठौही^६
 त्वन्तर्वतीं दद्याद्विरयं वासश्च । १४ । यत्प्राङ् मनोता-

१. निमुक्तीभ्यः DEQS २ इत्यन्नहोमन्त्रापरं OPS ३ वपा DE ४ ओद-
 नान्वा प्राशयेत् O, ओदनान्प्राशयेत् P ५ उपानो DEO

१४ । प्राची जुपाणा वेत्वाज्यस्य स्वाहेति सुवेणोपह-
 त्याहवनीये जुहुयात् । १५ । स्वयमावृणादि समान-
 मुत्तरम् । १६ । संतिष्ठते नाचिकेतः । १७ । एतेन चातु-
 र्हीचो व्याख्यातः । १८ । यावत्पदं हिरण्येष्टकाः शर्करा
 वाभ्यक्ताः । १९ । उपधानकाले ऽग्रेण दर्भस्तम्बं दशहो-
 तारं प्रतिमन्त्रमुदञ्चमुपदधाति । हृदयं ग्रहं चत्वारि
 पदानि संभाराणां द्वे पत्नीनाम् । २० । एवं दक्षिणतः
 प्राञ्चं चतुर्हीतारम् । २१ । पश्चादुदञ्चं पञ्चहोतारम् ।
 २२ । उत्तरतः प्राञ्चं षड्होतारम् । २३ । उपरिष्ठात्प्राञ्चं
 सप्तहोतारम् । २४ । पश्चाच्च पदानि संभाराणामवशि-
 ष्टानि च पत्नीनाम् । २५ । स्वयमावृणादि समान-
 मुत्तरम् । २६ । संतिष्ठते चातुर्हीचः । २७ ।

इति चतुर्दशी कण्डिका ।

एतेन वैश्वस्तृजो व्याख्यातः । १ । यावन्मन्त्रं हिरण्ये-
 ष्टकाः शर्करा वाभ्यक्ताः । २ । उपधानकाले ऽग्रेणोत्तर-
 नाभिं यच्चामृतं यच्च मर्त्यमित्येतैस्त्रिभिरनुवाकैरभि-
 दक्षिणमग्निं परिचिनोति । ३ । तिस्रो वा चितयस्त्रि-
 भिरनुवाकैः । ४ । स्वयमावृणादि समानमुत्तरमन्य-

चानुशंसनात् । ५ । ऋचां प्राची महती दिगुच्यत इत्य-
 नेना'नुवाकेनानुशंसति । ६ । रात्रिसत्त्वेषु शतरात्रान्तेषु
 समहाव्रतेषु^१ त्रिषु च सारस्वतेषु सत्त्वेषु काठकचातुर्मा-
 स्येषु साध्यानां षडहद्वर्जितेषु विश्वसृजामयने प्रजापतेः
 सहस्रसंवत्सरयोश्च वैश्वसृजो ऽग्निर्नियंतः । ७ । अभि-
 प्रयायं^२ चेदभिचिनुयुरुत्तरवेदिदेशमेतैर्मन्त्रैरभिसृशेत्
 । ८ । यो ऽस्य सुप्रियः सुविचित इव स्यात्तस्मै वैश्व-
 सृजम् । तृतीये वा पर्याये । ९ । सावित्रनाचिकेत-
 चातुर्होत्रवैश्वसृजारुणकेतुकान्तमस्यन्सौम्ये ऽप्यध्वरे
 चिन्वीत । १० । सावित्रः प्रथमा चितिः । लोकंपृणा
 द्वितीया । नाचिकेतस्तृतीया । लोकंपृणा चतुर्थी ।
 चातुर्होत्रः पञ्चमी । वैश्वसृजः षष्ठी । आरुणकेतुकः
 सप्तमी । ११ । सवनीययूष्णो मृत्यवे ग्रहं शृङ्गाति । १२ ।
 य एतानग्नीन्पृथक् समासेन वा चिन्वान उभयीर्द-
 क्षिणा ददाति क्रतुदक्षिणा यथासमान्नातमग्निदक्षि-
 णाश्चेति । १३ । अत्र पृथगप्रयुज्य न समस्यन्ते । १४ ।
 अग्निं चित्वा सौचामण्या यजेत । मैचावरुण्या वामि-
 क्षया । १५ । आरुणकेतुको^३ ब्राह्मण^४व्याख्यातः । १६ ।

१ Q omits चनेत्र, P has वकेन instead, S एतेन २ शतरात्रेषु समहाव्रतेषु
 DE ३ अभिप्रयाज P, अभिप्रयायजं Q ४ Q add- अग्निः ५ ब्राह्मणे DE

दिवः^१श्येनीभिरन्वहं स्वर्गकामो यजेत । अपाद्याभिश्च
। १७ । ता ब्राह्मण^२व्याख्याताः । १८ ।

इति पञ्चदशी कण्डिका ।

काम्यैः पशुभिरमावास्यायां पौर्णमास्यां वा यजेत
। १ । तेषां निरूढपशुबन्धवत्कल्पः । २ । वायव्यं श्वेत-
मिति ते ब्राह्मण^३व्याख्याताः । ३ । तेषामावापिकेषु
स्थानेषु यथादेवतं षडृचो निदधाति । वपायाः पुरो-
डाशस्य हविष इति द्वे द्वे । ४ । पीवोऽन्नां रयिवृधः
सुमेधा इत्येतानि यथापूर्वं यथालिङ्गमाम्नातानि
भवन्ति । ५ । सर्वेषामिचरणिकेषु लोहितोष्णीपा
लोहितवसना नि^४वीता ऋत्विजः प्र^५चरन्ति मल्हा
इति । ६ । मणिला इत्यर्थः । ७ । विषम आलभेतेति
विषमं देवयजनं स्यात्पशुं वा विषम आलभेत । ८ ।
दर्शभाया दैवते मीमांसा । ९ । आदित्या स्या^६त्प्रा-
जापत्या वैकादशिनदेवता वा यद्देवता वा गर्भिण्यः
। १० । पर्यारिणीति परिहारसूत्रं भवति । ११ । स्पद्यो यूप
इति स्पद्याकृतियूप अग्न्यागारिको वा । १२ । त्वाङ्गं

१ All MSS. omit the Visarga   २ ब्राह्मणे DE.   ३ DE omit नि
४ DE omit प्र   ५ DES add गोरी after व्याप

वडंबमिति यं पुमांसं सन्तमारोहति^१ । १३ । अपां
 चौपधीनां च संधाविति प्राटपि शरत्प्रतिपत्तौ वा ।
 अपि वापां चौपधीनां च संधौ । १४ । विशाखो यूप
 इति^२ यदूर्ध्वं रशनायास्तद्विशाखम् । यद्वोपरादुभे शाखे
 अष्टाश्री सचपाले स्याताम् । १५ । प्राशृङ्गो ऽवाशृङ्ग
 उक्षा वशा वेहद्वेनुर्वत्स ऋपभो ऽनङ्गान्पुनस्तृष्टो गोमृग
 इति गव्याः । १६ । अन्नाय वेहतमालभते । वाचे
 वेहतम् । श्रद्धायै वेहतम् । ब्रह्मण ऋपभम् । १७ । आ
 गावो अग्मन्नित्युपहोमाः । १८ । मृत्यवे वेहतम् । १९ ।
 तत्र भर्तारमुपजुहुयात् । २० । सूर्याचन्द्रमोभ्यां यमौ
 श्वेतं कृष्णं चैकयूपे । २१ । अङ्गो वेहतम् । २२ । तत्र^३
 सलिलमुपजुहुयात् । २३ । भगाय वाशितामिति । २४ ।
 य ऊर्ध्वमाश्विनात्यशवस्तेपां सूक्तक्रमेण विधिः । २५ ।

इति षोडशी कण्डिका ।

ऋपभे^४ गोषु जीर्णे^५ यूनः कर्णमाजपेत्पिशङ्गरूपस्त-
 न्नस्तुरीपमित्येताभ्याम् । १ । अथैनं गोघपिस्तृजत्येतं
 युवानमिति । २ । अथ जीर्णमालभते प्राजापत्यमैन्द्रं

१. *देवलि QS, *देवधति O   २. दूषा भवतीति DE   ३. नम्यारमुप. Q.
 ४. DE insert सलिल मासदावीदिति   ५. ऋपभो DEQ   ६. जीर्णं DEQ.

त्वाष्ट्रं वा । ३ । नमो महिम्न इत्युपाकरणे ऽनुवर्तयते । ४ ।
 तृतीयया वषां जुहोति । चतुर्थ्या हविः । पञ्चम्या
 सौविष्टकृतम् । ५ । आग्नेयमष्टाक्षपालं निरुष्याजां वशा-
 मालभते । ६ । वायव्यामालभेत भूतिकाम इत्युक्तानि
 दैवतानि । ७ । वायव्योपाकरोत्या वायो भूप शुचिपा
 इति । ८ । आकूत्यै त्वा कामाय त्वेति पर्यग्नौ क्रियमाणे
 जुहोति । ९ । त्वं तुरीया वशिनी वशासीत्युदीचीं
 नीयमानामनुमन्त्रयते । १० । अजासि रयिष्टेति
 निहन्यमानाम् । ११ । तन्तुं तन्वन्निति वषां जुहोति ।
 १२ । अनुस्वणं वयत जोगुवामप इति हविः । १३ ।
 मनसो हविरसीति हविःशेषान्प्राश्नन्ति । १४ । सा वा
 एषा चयाणामेवावरुद्धेत्युक्तम् । १५ । तस्यै वा एतस्या
 एकमेवादेवयजनं यदालब्धायामभ्रो भवति । १६ ।
 यदालब्धायामभ्रः स्यादप्सु वा प्रवेशयेत्सर्वां वा यजमान
 एवान्वहं प्राश्नीयात् । १७ । जयाभ्याताना राष्ट्रमृत
 इति ब्राह्मणव्याख्याताः । १८ । अस्मिन्ब्राह्मणित्यभ्या-
 तानेषनुपजति । १९ । येन कर्मणोर्त्सेत्तत्र होतव्या
 ऋध्नोत्येव तेन कर्मणेति विज्ञायते । २० ।

इति मत्तदग्नौ कण्डिका ।

'काम्याभिरिष्टिभिरमावास्यायां पौर्णमास्यां वा
 यजेत । १ । ता ब्राह्मणव्याख्याताः । २ । समिध्यमानवतीं
 समिद्धवतीं चान्तरेण पृथुपाजवत्यौ धाय्ये दधाति^१ ।
 यथादिष्टं वानुपदावाज्यभागौ । ३ । यत्कामेष्टिस्तत्प्र-
 वादौ स्यातां तदर्थत्वात्तस्त्रिङ्गत्वात् । तद्देवतौ वा ।
 प्राक्ततौ वा । ४ । अनादेशे प्रकृतिः प्रत्येतथा । ५ ।
 अनुष्टुभौ संयाज्ये । ६ । त्वां चिच्चश्रवस्तमं ॥ त्वामग्ने
 हविषन्तो देवं मर्तास ईडते । मन्ये त्वा जातवेदसं स
 हव्या वक्ष्यानुपगित्येते आम्नाते भवतः । ७ । उभा
 वामिन्द्राग्नी आहुवध्या इत्येतासां^२ यथापूर्वमाम्नाता
 याज्यानुवाक्या लिङ्गैर्नियम्यन्ते । ८ । पूर्वस्मिन्नर्थं चै
 देवता^३ पुरस्तात्तस्मा पुरोऽनुवाक्या । उपरिष्टात्तस्मां
 याज्या । ९ । एतद्वा विपरीतम् । १० । अवशिष्टा
 विंशत्यार्याः । ११ । उपहोमा वा तत्र संदिग्धाः । १२ ।
 अनुकमिष्यामः । १३ । अग्नये रक्षोघ्ने पुरोडाशमष्टा-
 कपालममावास्यायां निशार्यां निर्वपेत्तस्याः साहुष्य-
 सामर्थ्यात् । १४ । अमावास्यायाः कालापनयः स्यात्
 । १५ । कृणुष्व पाज इति रक्षोघ्नीः पराचीः सामिधे-

१ धाय्येः पञ्चभिरमा • Q. २ दधाति DE, निदधाति Q ३ रक्षिता S.
 ४ Thus all MSS; the sentence seems to be defective; comp M&A-
 bara's commentary on Taitt S II p 706.

त्वाष्ट्रं वा । ३ । नमो महिम्न इत्युपाकरणे ऽनुवर्तयते । ४ ।
 तृतीयया वपां जुहोति । चतुर्थ्या हविः । पञ्चम्या
 सौविष्टकृतम् । ५ । आग्नेयमष्टाकपालं निरुष्याजां वशा-
 मालभते । ६ । वायव्यामालभेत भूतिकाम इत्युक्तानि
 दैवतानि । ७ । वायव्योपाकरोत्या वायो भूप शुचिपा
 इति । ८ । आकूत्यै त्वा कामाय त्वेति पर्यग्नौ क्रियमाणे
 जुहोति । ९ । त्वं तुरीया वशिनी वशासीत्युदीचीं
 नीयमानामनुमन्त्रयते । १० । अजासि रयिष्ठेति
 निहन्यमानाम् । ११ । तन्तुं तन्वन्निति वपां जुहोति ।
 १२ । अनुत्वर्यं वयत जोगुवामप इति हविः । १३ ।
 मनसो हविरसीति हविःशेषान्प्राश्नन्ति । १४ । सा वा
 एषा चयाणामेवावरुहेत्युक्तम् । १५ । तस्यै वा एतस्या
 एकमेवादेवयजनं यदालब्धायामभ्रो भवति । १६ ।
 यदालब्धायामभ्रः स्यादप्सु वा प्रवेशयेत्सर्वां वा यजमान
 एवान्वहं प्राश्नीयात् । १७ । जयाभ्याताना राष्ट्रमृत
 इति ब्राह्मणव्याख्याताः । १८ । अस्मिन्ब्रह्मन्नित्यभ्या-
 तानेषुपजति । १९ । येन कर्मणोर्त्सेत्तत्र होतव्या
 ऋभोत्येव तेन कर्मणेति विज्ञायते । २० ।

इति षष्ठदशौ कण्डिका ।

त्यैन्द्री पुरोऽनुवाक्या । मरुतो यजेति मारुती याज्या ।
 मरुद्भ्यो ऽनुब्रूहीति मारुती पुरोऽनुवाक्या । इन्द्रं यजे-
 त्यैन्द्री याज्या । १५ । ऐन्द्रमेकादशकपालं निर्वपेद्वैश्वदेवं
 द्वादशकपालं ग्रामकामः । १६ । तत्रैन्द्रस्य प्रथममवदा-
 नमवदायोभे वैश्वदेवस्यावद्येत् । अथैन्द्रस्यावशिष्टमुप-
 रिष्टात् । १७ । इन्द्राय^१ विश्वेभ्यो देवेभ्यो ऽनुब्रूहीन्द्रं
 विश्वान्देवान्यजेति संप्रेष्यति^२ । १८ । भरेष्विन्द्रमिति
 याज्यानुवाक्ये भवतः । १९ ।

इत्येकोनविंशी कण्डिका ।

उपाधाय्यपूर्वयं वासो दक्षिणा । १ । चिचान्तमि-
 त्यर्थः । २ । संज्ञानीं पृथङ्गिरुष्य सर्वतः समवदाय सर्वा
 देवता अनुद्रुत्य संप्रेष्यति । ३ । अग्निः प्रथमो वसुभि-
 रिति सर्वदेवत्ये याज्यानुवाक्ये भवतः । ४ । अपरुद्धो
 ऽपरुध्यमानो^३ वा धारयद्वतीयं निरुष्यासीत् यावदेनं
 नापरुन्ध्युः । ५ । अथापरुध्यमानो ऽदिते ऽनुमन्यस्वेत्य-
 परोबुः पदमादाय गच्छेत् । ६ । यः परस्ताद्दाम्यवादी
 स्यात्तस्य गृहांद्वीहीनाहरेत् । ७ । शुक्रांश्च कृष्णांश्च

१ DE omit एषाय   २ This whole Sūtra is missing in OPQ
 ३ अपरुध्यमानो DE, comp. Taitt S: 2. 3 1. 1.

विचिनुयात् । ८ । ये शुक्लाः^१ स्युस्तमादित्यं चरुं निर्व-
 पेत् । ९ । ये कृष्णास्तान्कृष्णाजिन उपनह्य निधाय
 हविष्कृता वाचं विस्तृज्योप ग्रेत मरुतः सुदानव इति
 यजमानमभ्यैति^२ । १० । सत्याशीरिति यजमानस्योत्तरे
 वाससि पदैकदेशं निवपति^३ । ११ । इह मन इत्युरसि
 श्रेयं निनयति^४ । १२ । सिद्धमिष्टिः संतिष्ठते । १३ ।
 यदि नावगच्छेदिममहमादित्येभ्यो भागं निर्वपाम्या-
 मुष्मादमुष्यै विशो ऽवगन्तोरित्यपरोहुर्नाम . गृह्णीया-
 त्तस्यै^५ च विशः । १४ । यदि नावगच्छेदाश्वत्यान्मयू-
 खान्सप्त मध्यमेपायामुपहन्यादिदमहमादित्यान्वधा-
 म्यामुष्मादमुष्यै विशो ऽवगन्तोरिति । वीन्प्राचश्चतुर
 उदीचः । १५ । यदि नावगच्छेदेतमेवादित्यं चरुं निर्व-
 पेत् । १६ । इध्मे ऽपि मयूखान्संनह्येत् । १७ । तान्स-
 हेध्मेनाभ्यादध्यात् । १८ । श्रवगतः कृष्णानां व्रीहीणां
 वारुणं चरुं निर्वपति । १९ । सिद्धमिष्टिः संतिष्ठते । २० ।

इति विंगी कण्डिका ।

१ All MSS., except S, omit the Visarga १ म्भेति DI O. १ निव-
 पति DE. २ निवपति DE. ३ मयूख DE.

प्राजापत्यां शतकृष्णलां निर्वपेदायुष्कामः । १ ।
 शतं हिरण्यकृष्णलानि काक्किण्या^१ माषेण वा संमि-
 तानि । २ । तानि^२ पवित्रवत्याज्य आवपति^३ । ३ ।
 धर्ममात्रं^४ अपणम् । ४ । प्रचरणकाले ऽष्टौ देवतांया
 अवद्यति । चत्वारि स्वष्टकृति । द्वे प्राशिवेष्टाविडायाम्
 । ५ । चतुर्धाकरणकाले सर्वाणि प्राशिवे समोष्यैकधा
 ब्रह्मण उपहरति । ६ । तानि^५ ब्रह्मा भक्षयति । ७ ।
 भक्षापनय इतरेषाम् । ८ । सौर्यं चरुं रुक्माभ्यां परि-
 गृह्यासादयति । ९ । तस्य प्रयाजेप्रयाजे कृष्णलं जुहोति
 । १० । अपोह्य रुक्मौ चरुणा प्रचरति । ११ । एतावेव
 रुक्मौ दक्षिणा । १२ । अग्नये दात्रे पुरोडाशमष्टाक-
 पालमिति चीरिण् । १३ । तेषां प्राजापत्यं संसृष्ट^६ हवि-
 स्तृतीयं भवति । १४ । दधि मधु घृतमाषो धानास्त-
 ण्डुला इत्येकेषामाज्यविकारः । १५ । मधूदके संसृष्टे^७
 मुखे स्वाधर्म्यम्^८ । १६ । घृतं न पूतमुभे सुयन्द्रेति
 याज्यानुवाक्ये भवतः । १७ । आग्नेयस्य च सौम्यस्य
 चैन्द्रे समाश्लेषयेदिति संहितानि हवींष्यधिश्रयेदि-
 त्यर्थः । १८ । लेपौ वास्मिन्समाश्लेषयेत् । १९ । ब्रह्म-
 न्विशं विनाशयेयमिति सर्वं ब्राह्मणस्पत्यं^९ भवति । २० ।

१ काकण्या PQ. २ DEO omit तानि ३ खानपति Q ४ DE add एव.
 ५ संसृष्ट P, घटं DE. ६ स्वाधर्म्यं S. ७ चार्वस्यत्वं O

मास्तौ याज्यानुवाक्ये कुर्यात् । २१ । अथैतं विधातु-
मेकादशसूक्तानेषु कपालेष्वधिश्रयति । २२ ।

इत्येकविंशौ कण्डिका ।

प्रथमं पुरोडाशमधिश्रित्य परितपनान्तं कृत्वा तस्मि-
न्नुत्तरं ज्यायांसमधिश्रित्य तदन्तमेव कृत्वा तस्मिन्नुत्तरं
ज्यायांसमधिश्रयति । १ । प्रचरणकाले दक्षिणार्धात्प्र-
थमां देवतां यजेत् । मध्याद्वितीयाम् । उत्तरार्धात्तृती-
याम् । २ । सर्वेषामभिगमयन्नवद्यतीत्युक्तम् । ३ ।
प्राच्यां दिशि त्वमिन्द्रेति तिस्र कृचो व्यत्यासमन्वाह । ४ ।
प्रथमामनूच्य मध्यमया यजेत् । मध्यमामनूच्योत्तमया
यजेत् । उत्तमामनूच्य प्रथमया यजेत् । ५ । एवं सर्वा-
याज्याः पुरोऽनुवाक्याश्च भवन्ति । ६ । सर्वपृष्ठां निर्व-
पति । ७ । यदिन्द्राय राघंतरायेति यथासमाम्नातं
द्वादशसूक्तानेषु कपालेष्वधिश्रयति । ८ । प्रचरणकाले
पूर्वार्धात्प्रथमां देवतां यजति । ९ । एवमितराः प्रद-
क्षिणमुत्तरापवर्गम् । १० । समन्तं पर्यवद्यतीत्युक्तम् । ११ ।
अभि त्वा शूर नोनुम इति षडृचो व्यत्यासमन्वाह । १२ ।
न वृहत्या वपट्कुर्यात् । १३ । अनुवाक्याथाथत्वार्थ-

क्षराणि याज्यां गमयेत् । १४ । अनुष्टुभं च ह वा
 एतत्संपादयन्ति^१ यङ्गिं चेति ते मन्यामहे । १५ । अभि
 त्वा शूर नोनुमो ऽदुग्धा इव धेनवः । ईशानमस्य
 जगतः सुवर्हशमीशानमोमित्यनूच्य 'न्द्र^२ तंस्युप' त्वा-
 मिद्धि हवामह इति यजेत् । १६ ।

इति द्वाविंशी कण्डिका ।

त्वामिद्धि हवामहे साता वाजस्य कारवः । त्वां
 वृचेष्विन्द्र सत्यतिं नरत्त्वां काष्ठोमित्यनूच्य 'स्वर्गतो'^३
 ऽभि त्वा शूर नोनुम इति यजेत् । १ । कदा चन
 स्तरौरसीत्यासां^४ चतुर्थी^५ दधाति^६ । २ । अग्नये भाज-
 स्वते पुरीडाशमष्टाकपालमित्युक्तम् । ३ । चतुर्धाकरण-
 काले सौर्यांस्त्रीन्पिण्डानुहृत्योदु त्यं जातवेदसं सप्त त्वा
 हरितो रथे चिचं देवानामुदगादनीकमिति पिण्डा-
 'न्यजमानाय प्रयच्छति । ४ । तान्यजमानः प्राश्नाति । ५ ।
 वैश्वदेवीं सांग्रहणीं निर्वघेद्दामकामः । ६ । नवनीते
 श्रपयति । ७ । ध्रुवो ऽसीत्येतैः प्रतिमन्त्रं परिधीन्परि-

१ •पादयन्ति DE only. २ Corrupt in most MSS. ३ Thus S only, all other MSS have सर्वतो ४ •सीत्येतासां DE. ५ नदधाति Q ददति PS ६ DE pu^१ दिष्टान् after यजमानाय

दधाति । ८ । आमनमसीत्युपहोमाः । ९ । यो ज्योगा-
मयावी स्याद्यो वा कामयेत सर्वमायुरियामिति तस्मा
एतामिष्टिं निर्वपेत् । आग्नेयादीनि^१ पञ्च । १० ।
पात्रसंसादनकाले खादिरं^२ पात्रं चतुःसक्तिं प्रयुनक्ति ।
सौवर्णं च प्रवर्तं शतमानस्य कृतम् । ११ । अथो खलु
यांवतीः समा एष्यन्मन्येत तावन्मानं स्यात् । १२ ।
यन्नवमैत्तन्नवनीतमभवदित्याज्यमवेक्ष्याज्यग्रहणकाले
तूष्णीं खादिरे चतुर्गृहीतं गृहीत्वा सादनकाल उत्तरेण
ध्रुवां खादिरं सादयित्वा तस्मिन्प्रवर्तम^३वदधाति । १३ ।

इति त्रयोविंशोऽध्यायः ।

उपहोम^४काले ऽश्विनोः प्राणो ऽसीत्येतैः प्रतिमन्त्रं
चतुर उपहोमाञ्जुहोति । १ । हुत्वाहुत्वा प्रवर्तमभि-
घारयति राडसि विराडसि सम्राडसि स्वराडसीति । २ ।
यत्खादिर आज्यं तदग्नेणाहवनीयं पर्याहृत्य दक्षिणंस्यां
वेदिश्रोण्यां सादयति । ३ । तद्यजमानो ऽवेक्षते घृतस्य
धाराममृतस्य पन्यामिति । ४ । अथास्य ब्रह्मा दक्षिणं

१ आग्नेयादीन् DE, आग्नेयादि O.

२ खादिर DE.

३ प्रवर्तकम् DE.

४ उपहवनं O.

हस्तं गृह्णाति । ५ । ब्रह्मण इतर षट्त्विजो हस्तमन्वा-
 रभ्य यजमानं पर्याहुः यावमानेन त्वा स्तोमेनेति । ६ ।
 अथ यजमानो हिरण्याहृतं निष्पिबति । ७ । इममग्र
 आयुषे वर्चसे क्वधीति प्राश्नन्तमभि'मन्त्रयते । ८ ।
 उद्धृत्य हिरण्यं प्रक्षाल्यायुष्टे विश्वतो दधदिति यजमा-
 नाय प्रयच्छति । ९ । तद्यजमान आचम्य प्रतिगृह्य
 प्रदक्षिणं दक्षिणे कर्णे आवधात्यायुरसि विश्वायुरसि
 सर्वायुरसि सर्वमायुरसि सर्वं म आयुर्भूयात्सर्वमायुर्गे-
 पमिति । १० । अग्निरायुष्मानित्यनुवाकशेषेणास्याध्वर्यु-
 र्दक्षिणं हस्तं गृह्णाति । ११ । सिद्धमिष्टिः संतिष्ठते । १२ ।
 इति चतुर्विंशो कण्डिका ।

ऐन्द्रावरुणं पुरोडाशं निरुष्येन्द्रावरुणीं पयस्यां
 निर्वपेत् । १ । उद्वास्यालंछत्य पयस्यायां पुरोडाश-
 मवदधाति । २ । एतयैव प्रच्छाद्यासादयति । ३ ।
 अथास्मात्प्रतिदिशं पयस्यां व्यूहति । ४ । या वामिन्द्रा-
 वरुणा यतव्या तनूरित्येतैरेव पुनः समूहति । ५ ।
 अमुक्तमिति मन्त्रान्तान्संनमति । ६ । स हैव पयस्यायाः
 पुरोडाशस्यावद्यति । ७ । यो वामिन्द्रावरुणावमौ स्वाम

इत्युपहोमाः । ८ । अग्नये संवर्गाय पुरोडाशमष्टाक-
 पालमित्युक्तम् । ९ । युस्या हि देवहृतमानिति पञ्चदश
 सामिधेनीरन्वाह । १० । नित्यया परिदधाति । ११ ।
 कुवित्सु नो गविष्टय इति याज्यानुवाक्ये । १२ । यस्या-
 जुपद्विज्ञा हि त इति संयाज्ये । १३ । चिवापूर्णमासे^१
 चिचामिष्टिं निर्वपेत् । आग्नेयादीनि^२ सप्त । १४ । अग्ने
 गोभिर्न आ गृहीत्युपहोमाः । १५ । पुष्कलेषु नक्षत्रेषू-
 दवसाय कारीर्या वृष्टिकामो यजेत । १६ । अग्नीनन्वा-
 धायापरेणाहवनीयं दक्षिणातिक्रम्योपविश्य^३ यज-
 मानो^४ मारुतमसि मरुतामोज इति छप्णं वासः छप्ण-
 तूपं परिधत्ते । १७ । रमयत मरुतः श्येनमायिनमिति
 पथ्यादातं प्रतिमीवति । १८ । पुरोवातमेव जनयत्येहि
 वातेति । १९ । छप्णो ऽयः पुरस्तात्प्रत्यङ्मुखो ऽवस्थितो
 भवति । २० । तमेतेन वाससाभिपिनष्ट्यभिक्रन्देति । २१ ।
 यदि क्रन्देद्विधूनुयाच्छ्रुन्मूत्रं वा कुर्याद्विर्पिष्यतीति^५
 विद्यात् । २२ ।

इति पञ्चविंशो कण्डिका ।

पुरोवातो वर्षन्मित्यष्टौ वातनामानि हुत्वान्तर्वेदि
 कृष्णाजिनं प्राचीनग्रीवमुत्तरलोमास्तीर्य तस्मिन्खर्जूर-
 सक्तून्करोरसक्तून्वा मान्दा वाशा इति कृष्णमधुपा
 संयुत्य^१ तिस्रः पिण्डीः कृत्वा पुष्करपलाशैः संवेद्य
 समुद्यम्य कृष्णाजिनस्यान्तान्दृष्ट्वा अश्वस्य संदानमसीति
 कृष्णेन दाम्नोपनहति^२ । १ । उत्करे प्रागीपं चिगध-
 मनो ऽवस्थितं भवति । २ । छदी^३पीत्यर्थः । ३ । देवा
 वसव्या इति पूर्वस्यां गधायां कृष्णाजिनमावधीयात् ।
 ४ । अहोरात्रावासक्तं भवति । ५ । यदि वर्षेत्पिण्डीरेव
 जुहुयात् । ६ । यदि न वर्षेद्देवाः शर्मण्या इति मध्य-
 मायामा^४वधीयात् । ७ । अहोरात्रावासक्तं भवति । ८ ।
 यदि वर्षेत्पिण्डीरेव जुहुयात् । ९ । यदि न वर्षेद्देवाः
 सपीतय इति जघन्यायासावधीयात् । १० । अहोरात्रा-
 वासक्तं भवति । ११ । यदि वर्षेत्पिण्डीरेव जुहुयात् ।
 १२ । यदि न वर्षेच्छो भूते धामच्छदादीनि व्रीण
 हवींषि निर्वपति कृष्णानां व्रीहीणाम् । १३ । तान्या-
 साद्योत्करे कृष्णाजिनमासादयति । १४ । कृष्णोष्णीयाः
 कृष्णवसना निवीता^५ ऋत्विजः प्रचरन्ति । १५ ।

१ DE add विद्यात्.

२ •पर्वनहति Q.

३ DES add गधायात्.

४ DE omit निवीता.

त्वं त्या चिदच्युतेति याज्यानुवाक्याः । १६ । उपहोम-
काले दिवा चित्तमः कृण्वन्तीत्येतैः प्रतिमन्त्रं पिण्डी-
रावभाति । १७ । जुहोतीत्येके । १८ । अथासां धूम-
मनुमन्त्रयते । १९ ।

इति षड्विंशोऽध्यायः ।

असितवर्णा हरयः सुपर्णा इति । १ । उत्करे .
कृष्णामामपक्तां स्थालीमद्भिः पूरयति^१ सृजा वृष्टि-
मिति । २ । यदि भिद्येत वर्षिष्यतीति विद्यात् । ३ ।
अनस उपस्तम्भने शङ्कौ वा कृष्णाविवर्द्धा भवति । ४ ।
अजा असीति तां प्रोक्षति । ५ । तस्यामश्ववद्विज्ञान-
मुपैति^२ । ६ । उत्करे वर्षाहस्तम्बं प्रतिष्ठाप्योन्नमय
पृथिवीमिति वर्षाह्वां जुहोति । ७ । अपां पूर्णां सुचं
जुहोतीत्येके । ८ । अथैनमाहवनीये ऽनुप्रहरति । ९ ।
अथास्य धूममनुमन्त्रयते हिरण्यकेशो रजसो विसार
इति । १० । ये देवा दिविभागा इत्युपर्याहवनीये
कृष्णाजिनमवधूनोत्सूर्ध्वग्रीवं वहिष्ठादिशसनम् । ११ ।
कृष्णं वासः कृष्णो ऽश्वः कृष्णाविर्दक्षिणा । १२ । अथ
मवकारौर्याग्नेय एवाष्टकपालो ऽनुपसर्गः । १३ ।

१. तासां B, तथा तासां DE.

२. Thus all MSS.

१ पूरयति DE.

२ उपैति DES.

तस्योपहोमा वातनामानि याभिः पिण्डीरावभाति
 जुहोति याभ्यां च धूममनुमन्त्रयते । १४ । पूर्ववत्त्रि-
 धातुमधिग्रयति । यवमयस्तु मध्ये । १५ । ऐन्द्रावैष्णवं
 हविर्भवति । १६ । म सो अग्न इत्युष्णिहककुभौ धाय्ये
 दधाति । १७ । अग्ने वी ते वाजिना वी पथस्येति
 चिवत्या परिदधाति । १८ । सं वां कर्मणोभा जिग्यथु-
 रिति याज्यानुवाक्ये । १९ । उत्तरे संयाज्ये । २० ।
 हिरण्यं तार्यं धेनुरिति दक्षिणा । २१ । ऐन्द्रावार्हस्पत्यं
 चरुं निर्वपेद्राजन्ये जाते । २२ । हिरण्मयं दाम
 दक्षिणा दक्षिणा । २३ ।

इति सप्तविंशी कण्डिका ।

इत्येकोनविंशः प्रश्नः ॥

श्राम् ॥

राजा सार्वभौमो ऽश्वमेधेन यजेत । अप्यसार्वभौमः
 । १ । चित्रा^१ नक्षत्रं पुण्यनाम । २ । देवयजनमध्यव-
 स्थति यत्रापः पुरस्तात्सुखाः स्वपावगाहा अनपस्वरीः^२
 । ३ । चैत्र्यां पौर्णमास्यां साग्रहस्येष्ट्या यजते । तस्या
 योत्तरामावास्या तस्यां संज्ञान्या । ४ । वैशाख्यां पौर्ण-
 मास्यां प्राजापत्यमृषभं^३ तूपरं सर्वरूपं सर्वेभ्यः कामेभ्य
 आलभते । ५ । तस्या योत्तरामावास्या तस्यामपदा-
 तीन्महर्त्विजं आवहन्ति । ६ । अन्वहमितरानावहन्त्या
 सुवह्णण्यायाः । ७ । अमावास्या^४मिष्ट्वा देवयजन-
 मभिप्रपद्यते । ८ । केशशशु वपते । ९ । नखानि
 निहन्तते । १० । दतो धावते । ११ । स्नाति । १२ ।
 अहतं वासः परिधत्ते । १३ । वाचं यत्वोपवसति । १४ ।
 ये रातयस्ते जागरयन्ति । १५ । वाग्यतस्यैतां रावि-
 मग्निहोत्रं जुह्वति । १६ । द्रष्ट्रे नम उपद्रष्ट्रे नमो ऽनु-
 द्रष्ट्रे नमः ख्याचे नम उपख्याचे नमो ऽनुख्याचे नमः

१ चित्रा S   २ Thus DEPQ, अनपस्वरिः O, अनपस्वरिः S.   ३ मृषभ-
 मृषभं Q   ४ अमावास्यामिः O only.

• ऋषवते नम उपऋषवते नमः सते नमो ऽसते नमो
जाताय नमो जनिष्यमाणाय नमो भूताय नमो भवि-
ष्यते नमश्चक्षुषे नमः श्रोत्राय नमो मनसे नमो वांचे
नमो ब्रह्मणे नमस्तपसे नमः शान्ताय नम इत्येक-
विंशत्या नमस्कारैरुद्यन्तमादित्यमुपतिष्ठते । १७ ।

इति प्रथमा कण्डिका ।

नमो ऽग्नये पृथिविस्मित इत्येतैश्च यथालिङ्गम् । १ ।
ये ते यन्थानः सवितरिति पूर्वया द्वारा प्राग्बंशं प्रवि-
श्याहवनीये वैतसमिध्ममभ्याधायैकादश पूर्णाहुती-
र्जुहोति । हिरण्यगर्भः समवर्तताग्र इत्यष्टौ । देवा
देवेषु पराक्रमध्वमिति तिस्रः । २ । चतुष्टय आपो
दिग्भ्यः समाभृताः । ३ । तासु ब्रह्मौदनं पचति । ४ ।
पात्यां राजतं रुक्मं निधाय तस्मिन्ब्रह्मौदनमुद्धृत्य प्रभू-
तेन सर्पिपोपसिच्य सौवर्णं रुक्ममुपरिष्ठात्कृत्वा कर्प-
न्ननुच्छिन्दंश्चतुर्भ्य आर्षेयेभ्यो महर्त्विग्भ्य उपोहति । ५ ।
प्राशितवद्भ्यश्चतुरः साहस्रान्सौवर्णान्निष्कान्ददाति चतु-
रश्वाश्चतरीरथानेतौ च रुक्मौ । ६ । द्वादशारनिस्त्रयो-
दशारनिर्वा दर्भमयी मौञ्जी वा रथना । ७ । तां

ब्रह्मौदनोच्छेपेणानक्ति^१ । ८ । अश्वस्य रूपाणि^२ समा-
मनन्ति । कृष्णः श्वेतः पिशङ्गः सारङ्गो ऽरुणपिशङ्गो
वा । ९ । यस्य वा श्वेतस्याल्पं कृष्णं स्यात्तमालभेत ।
मातृमन्तं पितृमन्तं पृष्ठे वहे च दान्तं सोमपं सोम-
पयोः पुचम् । १० । विज्ञायत एष वै सोमपो यं शिशुं
जातं पुरा तृणाद्यात्सोमं पाययन्ति । एतौ वै सोमपौ
यौ शिशू जातौ पुरा तृणाद्यात्सोमं पाययन्तीति^३ । ११ ।
अर्ध्वर्युं राज्याय परिददाति । १२ ।

इति द्वितीया कण्डिका ।

ब्राह्मणा राजानश्चायं वो ऽध्वर्युं राजा । या ममाप-
चितिः सा व एतस्मिन् । यद्द एष करोति तद्दः कृतम-
सदिति^४ । १ । यावद्यज्ञमध्वर्युं राजा भवति । २ ।
देवस्य त्वा सवितुः प्रसव इति रशनामादायेमाम-
गृभ्णन्नशनामृतस्येत्यभिमन्त्य ब्रह्मन्नश्चं मेध्यं भन्त्स्यामि
देवेभ्यो मेधाय प्रजापतये तेन राध्यासमिति ब्रह्मणा-
मामन्त्रयते । ३ । तं वधानं देवेभ्यो मेधाय प्रजापतये
तेन राधुहीति प्रत्याह । ४ । अभिधा असौत्वश्वमभि-

१ • छेपेणानक्ति S, • दनोच्छेपेणानक्ति Q. २ अश्वस्यारूपाणि DE. ३ DES
omit इति. ४ DE add संश्रयति.

दधाति । ५ । आनयन्ति श्वानं चतुरस्रं विघ्नगन्धेन
वडम् । ६ । पितुरनुजायाः पुत्रः पुरस्तान्नयति ।
मातुरनुजायाः पुत्रः पश्चात् । ७ । सैभ्रकं मुसलम् । ८ ।
पैश्वलेयः पेशसा जानु वेष्टयित्वा पश्चादन्वेति । ९ ।
श्रपो श्वमभ्यवगाहयन्ति श्वानं च । १० । यत्र शुनो
ऽप्रविष्टा तदध्वर्युः प्रसौति जहीति । ११ । यो अर्वन्त-
मिति सैभ्रकेण मुसलेन पैश्वलेयः शुनः^१ प्रहन्ति^२ । १२ ।
तमश्वस्यांधस्पद्रमुपास्यति परो मर्तः पर^३ श्वेति । १३ ।
दक्षिणापलाव्याहं च त्वं च वृत्रहन्ति ब्रह्मा यजमा-
नस्य हस्तं गृह्णाति । १४ । अभि कृत्वेन्द्र भूरध
उमन्नित्यध्वर्युर्यजमानं वाचयति । १५ । आहरन्त्यैपी-
कमुदूहं वरत्रया विवडम् । १६ । तस्मिन्नार्द्रा वेतस-
शाखोपसंबद्धा भवति । १७ । तं द्वे शते दक्षिणतो
धारयतः । द्वे उत्तरतः । १८ । तेनाश्वं पुरस्तात्प्रत्यञ्च-
मभ्युदूहन्ति । १९ ।

इति तृतीया कण्डिका ।

१ S adds जयति. २ Thus OQ and Taitt Br. 3. 8. 4 1; सैभ्रकमुसल.
DEP, सैभ्रकी मुसलः S. ३ यमं DEO. ४ प्रहरति S, प्रहरति DEO.
(All MSS omit the Visarg, like Taitt Br. 3. 8. 4 1.

शतेन राजपुत्रैः सहाध्वर्युः पुरस्तात्प्रत्यङ् तिष्ठ-
 न्प्रोक्षत्यनेनाश्वेन मेध्येनेद्वायं राजा दृचं वध्यादिति ।
 १ । शतेनाराजभिरुग्रैः सह ब्रह्मा दक्षिणत उदङ्
 तिष्ठन्प्रोक्षत्यनेनाश्वेन मेध्येनेद्वायं राजाप्रतिष्ठप्यो
 ऽस्त्विति । २ । शतेन सूतग्रामणिभिः सह होता पथा-
 त्प्राङ् तिष्ठन्प्रोक्षत्यनेनाश्वेन मेध्येनेद्वायं राजास्यै त्रिंशो
 बहुग्वै वंक्षत्रायै बहुजाविकायै बहुव्रीहियवायै बहु-
 मपितिलायै बहुहिरण्यायै बहुहस्तिकायै बहुदास-
 पुरुषायै रयिमत्यै पुष्टिमत्यै बहुरायस्योपायै राजा-
 स्त्विति । ३ । शतेन द्युत्संघ्रहीतृभिः सहोद्गातोत्तरतो
 दक्षिणा तिष्ठन्प्रोक्षत्यनेनाश्वेन मेध्येनेद्वायं राजा सर्व-
 मायुरेत्विति । ४ । 'अत्रैतमैपीकमपलाव्या'नुदकमश्व-
 माक्रमथ्यान्तरा स्थानमाक्रमणं चेदं विष्णुः प्र तद्विष्णु-
 र्दिवो वां विष्णवित्यश्वस्य पदे तिस्रो वैष्णवीर्हुत्वाश्वस्य
 स्तोकाननुमन्त्रयते ऽग्नये स्वाहा सोमाय स्वाहेति । ५ ।
 शतकृत्व एतमनुवाकमावर्तयति दशदशसंपातम् ।
 अपरिमितकृत्वो वा । ६ ।

इति चतुर्थी कण्डिका ।

। १५ । यो न विद्यात्तं जित्वा तस्य गृहात्खादं पानं
 चोपनिवपेयुः । १६ । यद्वाद्वाणानां कृतान्नं तदेपा-
 मन्नम् । १७ । रथकारकुले^१ वसतिर्भवति । १८ । इह
 धृतिः स्वाहेति सायमश्वस्य चतुर्षु पत्सु चतस्रो धृती-
 र्जुहोति । १९ ।

इति पञ्चमी कण्डिका ।

सवित्रे प्रातरष्टाकपालं निर्वपति । १ । तस्य पुर-
 तात्स्विष्टकृत आयनाय स्वाहा प्रायणाय स्वाहेत्युद्वा-
 वाञ्जुहोति । २ । ईकाराय स्वाहेकृताय स्वाहेत्यश्व-
 चरितानि । ३ । अञ्ज्येताय स्वाहा छण्णाय स्वाहा
 श्वेताय स्वाहेत्यष्टाचत्वारिंशतमश्वरूपाणि । एकमर्ति-
 रिक्तम् । ४ । अत्र ब्राह्मणो वीणागाथी गायतीत्यद्दा
 इत्ययजथा इत्यपच इति तिस्रः । ५ । सवित्रे प्रसवित्र
 एकादशकपालं मर्ध्यादिने । सवित्र आसवित्रे द्वादश-
 कपालमपराह्णे । ६ । दक्षिणेर्नाहवनीयं होता हिरण्यं-
 कशिपावुष^२ विशति पारिस्रवं भोवन्यवं^३ चाचिख्यासन्

१ वाचस्यो DE; चदस्य in S on the margin. २ DES omit नि.
 ३ रथकारस्य गृहे Q; OP add च after •कुले. ४ स्वाहेति दशो OPQ.
 ५ •कशिपुपुष. QS ६ Thus DEQ; तीवन्यं S, माभोहेमन्यं O, मन्ववं P

। ७ । तं दक्षिणेन हिरण्यकशिघोर्ब्रह्मा यजमानश्च
 । ८ । पुरस्ताद्ध्वर्युर्हैरण्ये कूर्चे । ९ । दक्षिणतो वीणा-
 गणकिन^१ उपोपविशन्ति^२ । १० । उपविष्टेध्वर्योऽं
 इत्यध्वर्युं होतामन्त्रयते । ११ । होत्र्यि होतरित्यध्वर्युः^३
 प्रतिशृणाति । आं होतरिति वा । १२ । संस्थितयोर-
 ध्वर्युः संप्रेष्यति वीणागणकिनः पूर्वैः सह सुकङ्गी
 राजभिरिमं यजमानं संगायतेति । १३ । सायं घृतिषु
 ह्यमानासु राजन्यो वीणागाथी गायतीत्यजिना^४
 इत्ययुध्यथा इत्यमुं संग्राममहन्निति तिस्रः । १४ ।

इति षष्ठी कण्डिका ।

सायंप्रातर्ब्राह्मणौ^५ वीणागाथिनी गायताम्^६ । १ ।
 एवमेतानि साविचादीनि संवत्सरं कर्माणि क्रियन्ते । २ ।
 सद्यद्वाश्वचरितानि जुहोति । ३ । त्रिंशत्मास एष
 संवत्सरो भवति । ४ । अपहृत्तास्विष्टिषु वीणागाथिभ्यां
 शतमनोयुक्तं^७ च ददाति । ५ । शते चानोयुक्ते चेत्येके^८
 । ६ । जर्ध्वमेकादशान्मासादाश्वत्ये व्रजे इत्थं वधन्ति । ७ ।

* १ Thus all MSS २ उपविशन्ति DE, उरीविशन्ति OS ३ DES omit
 चध्वर्युः. ४ सायं प्रातर्ब्राह्मणौ OPS ५ गायिताताम् OIPQ ६ Corrected,
 all MSS. have शतमनोयुक्त. ७ चेत्येकेषा DE; र्था is added in S on the
 margin.

तस्मै बद्धाय यवसमाह्वरन्ति । ८ । यद्यश्वमुपतंपद्विन्दे-
 दाम्नेयमष्टकपालं निर्वपेत्सौम्यं चरुं सावित्रमष्टकपा-
 लम् । ९ । पौष्णं चरुं यदि क्षीणः । १० । रौद्रं चरुं
 यदि महती देवताभिमन्येत । ११ । वैश्वानरं द्वादश-
 कपालं निर्वपेन्मृगाखरे यदि नागच्छेत् । १२ । यद्यधी-
 याद्ग्नये ऽहोमुचे ऽष्टकपालः सौर्यं पयो वायव्यं आज्य-
 भागः । १३ । यदि वडवामधीयात्प्राजापत्यं चरुं द्वादश-
 कपालं वा । १४ । यदि नश्येद्वायव्यं चरुम् । १५ । यदि
 सेनाभीत्वरौ विन्देतेन्द्राय जयत एकादशकपालम् । १६ ।
 यदि प्रासहा नयेयुरिन्द्राय प्रसह्नन एकादशकपालम्
 । १७ । यद्यन्धः स्यात्सौर्यं चरुमेककपालं वा । १८ । यद्रि-
 श्वभ्रे ऽधंपतेद्वैष्णवं चरुम् । १९ । यद्यविज्ञातेन यद्वक्षणा
 म्रियेत प्राजापत्यं चरुं द्वादशकपालं वा । २० ।

इति सप्तमौ कण्डिका ।

यदमिवा^१ अश्वं विन्देरन्व्वेतास्य यज्ञः । १ ।
 अथान्धमानीय प्रोक्षेयुः । २ । एतस्य सर्वत्सरस्य योत्त-
 मामांवास्या तस्यामुखां संभरति । ३ । चैधातवीया-
 दीक्षणीया । ४ । आकृत्यै प्रयुजे ऽग्नये स्वाहेति चत्वा-

यौद्गहणानि जुहोति । ५ । स्वाहाधिमाधीताय स्वाहेति
 वीण्य वैश्वदेवानि । ६ । सोऽयं दीक्षा'हुतिकालो'
 विष्टद्वः । ७ । सप्ताहमन्वहमौद्गहणैर्वैश्वदेवैर्योत्तरैः प्रच-
 रति । ८ । पडुत्तमे ऽह्न्यौद्गहणानि जुहोति । सर्वस्मै
 स्वाहेति पूर्णाहुतिं मुत्तमाम् । ९ । पडहमाग्नावैष्णवेन
 प्रचरति । १० । सप्तम्यामाग्निव्या विहविपेति वाज-
 सनेयकम् । ११ । भुवो देवानां कर्मणेत्यृतुदीक्षाभिः
 कृष्णाजिनमारोहन्तमभिमन्त्रयते । १२ । आ ब्रह्म-
 न्ब्राह्मणो ब्रह्मवर्चसौ जायतां जग्नि वीजमिति जात-
 मुखमुपतिष्ठते । १३ । विस्तृष्टवाचि यजमाने संप्रेष्यति
 वीणागणकिनो देवैरिमं यजमानं संगायतेति । १४ ।
 एवं सदौ'पवसथात् । १५ । प्रजापतिना सुत्यास्ववं-
 श्चोदयनीयानूबन्धोदवसानीयास्विति । १६ । देवै-
 रन्ततः । १७ ।

इत्यष्टमौ कण्डिका ।

वेदिकाले द्विस्तावा वेदिः । विस्तावो ऽग्निरेकविंशो
 वा । १ । वैश्वानरेण प्रचर्याग्नेये गावत्रायेति दशहविषं
 सर्वपृष्ठां निर्यपति । २ । समिद्दिशामाशथा न इति

यथास्त्रिंशं याज्यानुवाक्याः । ३ । कंस्त्वा युनक्ति स त्वा
युनक्ति परिधीन्युनक्ति । ४ । अस्य यज्ञस्यर्धं मर्ह्यं
संनत्या इति सर्वत्रानुपजति । ५ । रथवाहने हविर्धाने
राज्जुदालमेकविंशत्यरत्निमग्निष्ठं मिनोति । ६ । यौतुद्रवा-
वभितः । त्रयो वैल्वा दक्षिणतः । त्रय उत्तरतः । त्रयः
खादिरा दक्षिणतः । त्रय उत्तरतः । त्रयः पालाशा दक्षि-
णतः । त्रय उत्तरतः । ७ । खादिराः पालाशा वान्तत
इत्येके । ८ । एकादशैकादशिनीः प्राचीः संमिन्वन्तीति
कालविव्राह्मणं भवति । ९ । चतुष्टय आपो दिग्भ्यः
समाहृताः । १० । त्रसां वसतीवरीर्गृह्णाति । ११ । श्वो भूते
प्रतायंते गीतमचतुष्टोमयोः पूर्वी रथंतरसांमा । १२ ।
पशुकाल आग्नेयं सवनीयं पशुमुपाकरोति । 'शेका-
दशिनान्वा । १३ । दक्षिणाकाले यद्ब्राह्मणानां दिक्षु
वित्तं तच्च्यहे समशः प्रतिविभज्यान्वहं ददाति । १४ ।

इति नवमी कण्डिका ।

प्राचीं दिशमध्वर्यवे । दक्षिणां ब्रह्मणे । प्रतीचीं
होत्रे । उदीचीमुद्गात्रे । यदन्यद्भूमेः पुरुषेभ्यश्च । अपि

१ Corrected; all MSS. have मनिः. २ पूर्वी DES ३ DE omit
पवनीयं. ४ Corrected; all MSS. have पकाः. ५ DEO omit तन्.

वा प्राचीं होत्रे । प्रतीचीमध्वर्यवे । १ । मंहिपौं ब्रह्मरे
 ददाति । वावातां होत्रे । परिष्टक्तीमुद्गात्रे । पाल्ना-
 कलीमध्वर्यव इति विज्ञायते । २ । पत्नीसंयाजान्तमहः
 संतिष्ठते । ३ । संस्थिते ऽहन्यभित आहवनीयं पट-
 चिंशतमाश्वत्यानुपतल्पान्निन्वन्ति । ४ । अस्तमित
 आदित्ये पटचिंशतमध्वर्यव उपतल्पानधिरुह्य खादिरैः
 सुवैः सर्वां रात्रिमन्नहोमाञ्जुह्वति । आज्यं मधु तण्डुला-
 न्पृथुकांस्त्राजान्करम्भा^१न्धानाः सक्तून्मस्रस्थानि प्रियङ्गु-
 तण्डुलानिति । ५ । चतुष्टयमेके समामनन्ति । आज्येन
 जुहोति लाजैर्जुहोति धानाभिर्जुहोति सक्तुभिर्जुहोति^२
 । ६ । एकस्मै स्वाहेत्येतेपामनुवाकानामयुज आज्येन
 युजो ऽन्नेन । आज्येनान्ततः । ७ । अथ प्रयुक्तानां प्रयो-
 क्ष्यमाणानां च मन्त्राणां प्रयोगमेके समामनन्ति । ८ ।

इति दशमौ कण्डिका ।

विभूर्माधा प्रभूः पिवेत्यश्वनामानि । १ । आयनाय
 स्वाहा प्रायणाय स्वाहेत्युद्गावान् । २ । अग्नये स्वाहा
 सोमाय स्वाहेति पूर्वहोमान् । ३ । पृथिव्यै स्वाहान्त-
 रक्षायं स्वाहेत्येतं हुत्वाग्नये स्वाहा सोमाय स्वाहेति

१ परिष्टरति DE. २ Sic ३ विद्विन्वन्ति S, चिन्वन्ति DE. ४ करम्भां Q.
 •होतीति S only.

पूर्वदीक्षाः । ४ । पृथिव्यै स्वाहान्तंरिक्षाय स्वाहेत्येक-
 विंशिनीं दीक्षाम् । ५ । भुवो देवानां कर्मणेत्यृत्तु-
 दीक्षाः । ६ । अग्नये स्वाहा वायवे स्वाहेत्येतं हुत्वा-
 र्वाङ्गन्नः सं क्रामत्वित्याप्तीः । ७ । मृतं भव्यं भविष्य-
 दिति पर्याप्तीः । ८ । आ मे गृहा भवन्वित्याभूः । ९ ।
 अग्निना तपो ऽन्वभवदित्यनुभूः । १० । स्वाहाधिमा-
 धीताय स्वाहेति समस्तानि वैश्वदेवानि । ११ । दद्मः
 स्वाहा हनूभ्यां स्वाहेत्यङ्गहोमान् । १२ । अङ्गयेताय
 स्वाहा कृष्णाय स्वाहा श्वेताय स्वाहेत्यश्वरूपाणि । १३ ।
 ओपधीभ्यः स्वाहा मूलेभ्यः स्वाहेत्योपधिहोमान्
 । १४ । वनस्पतिभ्यः स्वाहेति वनस्पतिहोमान् । १५ ।
 मेपस्त्वा पचतैरवत्वित्यपाव्यानि । १६ । कूप्याभ्यः
 स्वाहाङ्गः स्वाहेत्यपां होमान् । १७ । अम्भोभ्यः
 स्वाहा नभोभ्यः स्वाहा महोभ्यः स्वाहेत्यम्भांसि
 नभांसि महांसि । १८ ।

इत्येकादशी कण्डिका ।

नमो रात्रे नमो वरुणायेति यव्यानि । १ । मयो-
 भूर्वातो अभि वातूसा इति गव्यानि । २ । प्राणाय

स्वाहा व्यानाय स्वाहेति संततिहोमान् । ३ । सिताय
स्वाहासिताय स्वाहेति प्रमुक्तीः । ४ । पृथिव्यै स्वाहा-
न्तरिक्षाय स्वाहेत्येतं हुत्वा दत्वते स्वाहादन्तकाय
स्वाहेति शरीरहोमान् । ५ । यः प्राणतो य आत्मदा
इति महिमानौ । ६ । आ ब्रह्मन्ब्राह्मणो ब्रह्मवर्चसी
जायतामिति समस्तानि ब्रह्मवर्चसानि । ७ । जज्ञि
बीजमित्येतं हुत्वाग्नेये समनमत्पृथिव्यै समनमदिति
संनतिहोमान् । ८ । भूताय स्वाहा भविष्यते स्वाहेति
भूताभव्यौ होमौ । ९ । यदक्रन्दः प्रथमं जायमान
इत्यश्वस्तोमीयं हुत्वैकस्मै स्वाहेत्येताननुवाकान्पुनःपुन-
रभ्यासं रात्रिशेषं हुत्वोपसे स्वाहेत्युपसि । व्युच्छन्त्यै
स्वाहेति व्युच्छन्त्याम् । व्युष्ट्यै स्वाहेति व्युष्टायाम् ।
उद्देष्यते^१ स्वाहेत्युपोदयम् । उद्यते स्वाहेत्युद्यति ।
उदिताय स्वाहा सुवर्गाय स्वाहा लोकाय स्वाहेत्युदिते
हुत्वा प्रज्ञातानन्नपरिशेषान्नि^२दधाति^३ । १० ।

इति द्वादशी कण्डिका ।

प्रतायत एकविंश उक्थ्यो महानाम्नीसामा । १ ।
अन्तरेणाग्रयणोक्थ्यौ प्राकृतं सोममभिषुत्य यः प्राणतो

य आत्मदा इति महिमानौ गृह्णाति । राजतेन पूर्वं
 सौवर्णेनोत्तरम् । २ । सूर्यस्ते महिमेति पूर्वं सादयति ।
 चन्द्रमास्ते महिमेत्युत्तरम् । ३ । आयुर्यज्ञस्य पवते
 मधु प्रियं पिता^१ देवानां जनिता विभावसुः^२ । दधाति^३
 रत्नं स्वधयोरपीच्यं मदिन्तमो मत्सर इन्द्रियो^४ रस
 इत्यश्वस्य ग्रीवासुं सौवर्णं^५ निष्कं प्रतिमुच्यामिस्ते
 वाजिन्युङ्घनु त्वारभ इति वासुधावश्वमन्वारभ्य वहि-
 ष्यवमानं सर्पन्त्यग्निर्मूर्धेति । ४ । उद्गातारमपरुध्याश्व-
 मुञ्जीयाय वृणीते । ५ । तस्मै वडवा उपरुन्थन्ति । ६ ।
 ता यदभिहिङ्करोति स उद्गीथः । यत्प्रत्यभिहिङ्कुर्वन्ति
 स उपगौथः । ७ । उद्गासीदश्वो मेधो यन्निय इति
 शतेन शतपत्नेन^६ च निष्केणोद्गातारमुपशिष्येमां देव-
 तामुद्गायन्तीमनूद्गायेति संप्रेथति । ८ । तेन हिरण्येन
 स्तोत्रमुपाकरोति । ९ । बर्हिः^७स्थाने भवति । १० ।
 नमो राज्ञे नमो वरुणायेति वेतसशाखयाश्वतूपरगो-
 मृगानग्निष्ठ उपाकरोति येषां^८ चानादिष्टो^९ देशः । ११ ।
 ब्रह्मशाखाभिरितरान्पशूनश्चे पर्यङ्गान् । आग्नेयं कृष्ण-

१ प्रिये Q   २ विभ्रस (like Rigveda 9. 86. 10) O only.   ३ दधाति O, दधातु S   ४ इन्द्रिये PQS   ५ सौवर्णे DEO,   ६ शतपत्नेन DES, शतपत्नेन OP.   ७ The Visarga is missing in all MSS.   ८ येषां PQ, येषां S.   ९ चानादिष्टो DE.

श्रीवं पुरस्तात्तलाटे । पौष्णमन्वञ्चम् । रेन्द्रापौष्णमुप-
रिष्ठाङ्गीवासु । आग्नेयौ कृष्णश्रीवौ बाहुवोः । त्वाद्गौ
लोमशसक्थौ सक्थ्योः । शितिपृष्ठौ बार्हस्पत्यौ पृष्ठे ।
सौर्ययामौ श्वेतं कृष्णं च पार्श्वयोः । धात्रे पृषोदरमध-
स्तात् । सौर्यं बलक्षं पुच्छे । १२ । अन्यत्राग्निष्ठादष्टा-
दशिनः । १३ ।

इति चयोदशी कण्डिका ।

रोहितो धूम्रोहित इति नवनव प्रतिविभज्यैन्द्राम-
दशमानेके समामनन्ति । १ । एवमारण्यान् । २ ।
तान्यूपान्तरालेषु धारयन्ति । ३ । इन्द्राय रात्रे सूकर
इत्येकादश दशत आलभ्यन्ते । ४ । वसन्ताय कपिञ्ज-
लानालभते^१ । ग्रीष्माय कलविङ्गान् । वर्षाभ्यस्तिति-
रीन् । शरदे वर्तिकाः^२ । हेमन्ताय ककरान् । शिशिराय
विकिरान्^३ । ५ । कृष्णा भौमाः । धूम्रा आन्तरिक्षाः^४ ।
वृहन्तो दैवाः^५ । श्वला वैद्युताः । सिध्मास्तारका इति
पञ्चदशिनः । ६ । कृष्णश्रीवा आग्नेयाः । बभ्रवः सौम्याः ।

१ *सभवे DE. १ वर्तिकां DEQ. २ Thus DE only, but in accor-
dance with Āpast. Dharmasūtra 1. 17. 32; विकिरान् S, विकिरान्
OPQ like Vājas S. 21. 20. ३ बभ्रव्याः Q. ४ रिषाः S in
accordance with Vājas. S. 21. 10.

उपध्वस्ताः सावित्राः । सारस्वत्यो वत्सतर्यः । पौष्णाः
 श्यामाः । पृश्नयो मारुताः । बहुरूपा वैश्वदेवाः^१ । वशा
 द्यावापृथिव्याः^२ । ७ । कृष्णग्रीवा इत्युक्तम् । ८ । एता
 ऐन्द्राग्नाः । पृश्नयो मारुताः । कृष्णा वारुणाः । काया-
 स्तूपराः । ९ । अग्नये ऽनीकवते प्रथमजानालभते^३ ।
 मरुद्भ्यः सांतपनेभ्यः सवाद्यान्^४ । मरुद्भ्यो गृहमेधिभ्यो
 वाष्कान्^५ । मरुद्भ्यः क्रीडिभ्यः संसृष्टान् । मरुद्भ्यः
 स्वतवद्भ्यो ऽनुसृष्टान् । १० । कृष्णग्रीवा इत्युक्तम् । ११ ।
 एता ऐन्द्राग्नाः । प्राशृङ्गा ऐन्द्राः । बहुरूपा वैश्वकर्मणाः ।
 १२ । पितृभ्यः सोमवद्भ्यो^६ वभ्रून्धूम्रानूकाशान् । पितृभ्यो
 बर्हिषद्भ्यो धूम्रान्वभ्रून्धूम्रानूकाशान् । पितृभ्यो ऽग्निघात्तेभ्यो
 धूम्रान्वोद्धितांस्त्रैयम्बकान्^७ । १३ । कृष्णाः पृपन्त
 इत्येके । १४ ।

इति चतुर्दशी कण्डिका ।

१ वैश्वदेवाः Q   १ *शक्तिवीणाः S in accordance with Vājas S. 24. 14.
 २ *सुभवे DE   ३ सावता DEP, सावतान् O, सावता Q   ४ Thus
 DEP; वाष्याम् Q, वाष्यीयान् S, सुष्टान् P, वृष्टिष्टान् Vājas S. 24. 16.
 ५ सोमवेद्यो DES.   ७ Corrected; the MSS. (apparently under the
 influence of Vājas S. 24. 18) have *वोद्धितांस्त्रैयम्बकान् .

श्वेता आदित्याः । १ । छष्णग्रीवां इत्युक्तम् । २ ।
 एता ऐन्द्राग्नाः । बहुरूपा वैश्वदेवाः । प्राशृङ्गाः शुना-
 सीरीयाः^१ । श्वेता वायव्याः । श्वेताः सौर्या इति चातु-
 र्मास्याः पञ्चवः । ३ । इयानैकादशिनानालभन्ते ।
 प्राकृतानाश्वमेधिकांश्च । ४ । अग्रये ऽनीकवत इत्याश्व-
 मेधिकान् । सोमाय स्वराज्ञ इति द्वंद्विनः । ५ । उपा-
 कृताय स्वाहेत्युपाकृते जुहोति । आलभ्याय स्वाहेति
 नियुक्ते । हुताय स्वाहेति हुते । ६ । पत्नयो ऽश्वमलं-
 कुर्वन्ति । महिषी वावाता परिदृक्तीति । ७ । शतंश-
 तमेकैकस्याः सचिवाः । राजपुत्रीर्दारिथ्योग्राणामराज्ञां^२
 सूतग्रामण्यामिति^३ । ८ । सहस्रंसहस्रं मणयः सुवर्ण-
 रजतसामुद्राः । ९ । बालेषु मणीनावयन्ति । भूरिति
 सौवर्णान्महिषी प्राग्वहात् । भुव इति राजतान्वावाता
 प्रत्यग्वहान्प्राक् श्रोणेः । सुवरिति सामुद्रान्परिदृक्ती-
 प्रत्यक् श्रोणेः । १० । बालेषु कुमार्यः शङ्खमणीनुप-
 ग्रहन्त्य^४ प्रसंसाय । न वा । ११ । अंधास्य स्वदेशाना-
 ज्येना^५ भ्यञ्जन्ति । वसवस्त्वाञ्जन्तु गायत्रेण छन्दसेति
 गौस्गुलवेन महिषी । रुद्रा इति कासाम्बवेन वावाता ।

१ •सीर्याः OPQ. २ •पाशां राज्ञां DEQ ३ Corrected (comp.
 comment on Pāṇini 7. 1. 68), the MSS. have •पामणा इति ४ •नुप-
 निदृहन्त्य • Q. ५ सद्देशेना • DE. ६ S omits चाम्बेन

आदित्या इति मौस्तकृतेन परिहृती । १२ । गौलगुल-
वेन सुरभिरश्वो मेधमुपाकृतः । देवाँ उपप्रेष्यन्वाजि-
न्वर्चीदा लोकजिह्वव ॥ कासाम्बवेन सुरभिरश्वो मेधमु-
पाकृतः । देवाँ उपप्रेष्यन्वाजिन्वर्चीदा लोकजिह्वव ॥
मौस्तकृतेन सुरभिरश्वो मेधमुपाकृतः । देवाँ उपप्रे-
ष्यन्वाजिन्वर्चीदा लोकजिह्ववेत्येतिश्च^१ प्रतिमन्त्रम् । १३ ।

इति पञ्चदशी कण्डिका ।

युञ्जन्ति ब्रध्नमिति दक्षिणस्यां युगधुर्येतमश्वं युनक्ति ।
१ । युञ्जन्त्यस्य काम्येति प्रष्टी^२ । २ । केतुं कृण्वन्नकेतव
इति रथे ध्वजमवगूहति । ३ । जीमूतस्येवेति कवच-
मध्यूहते । ४ । धन्वना गा इति धनुरादत्ते । ५ ।
वष्टयन्तीवेति ज्यामभिमृशति । ६ । ते आचरन्तीति
धनोरात्रीं संमृशति । ७ । बह्वीनां पिता बहुरस्य पुत्र
इति पृष्ठ इपुधिं^३ निनद्यति । ८ । रथे तिष्ठन्नयति
वाजिन इति सारथिमभिमन्त्रयते । ९ । तीव्रान्धोपा-

१ मेध उपा० DES   २ मेध उपा० DE   ३ DEO omit च.   ४ All
MSS. have प्रष्टि, which has been corrected into प्रष्टी in S alone.
५ १४ DE.

न्कृण्वते हृषपाण्य इत्यश्वान् १.१० । स्वादुपंसदः
 पितरो वयोधा इति तिसृभिः पितृनुपतिष्ठते । ११ ।
 ऋजीते परि वृङ्गधि न इत्यात्मानं प्रत्यभिमृश्या जङ्घ-
 न्तीत्यश्वानिमादायाहिरिव भोगैरिति हस्तघ्नमभि-
 भन्तयते । १२ । वनस्पते वीङ्गणे हि भृया इति
 पञ्चभौ रथम् । १३ । आमूरज प्रत्यावर्तयेमाः केतुम
 दिति दुन्दुभीन्संहादयन्ति । १४ । आक्रान्वाजी क्रमै-
 रत्यक्रमीद्वाजीत्युद्गुदकान्तमभिप्रयाय ये ते पन्थानः
 सवितरित्यध्वर्युर्यजमानं वाचयति । १५ । स्वयं वाजि-
 न्नपो ऽवजिघ्रेत्यपो ऽश्वमं वघ्राप्य यदातो अपो अगमदिति
 प्रदक्षिणमावर्तयति* । १६ । यतः प्रयाति तदवतिष्ठते
 । १७ । वि ते सुञ्चामीत्येतमश्वं विमुच्य रथवाहनं हवि-
 रस्य नामेति रथवाहने रथमत्याधाय† श्वैस्ते पृष्ठ-
 मित्यश्वस्य‡ पृष्ठं संमार्ष्टि । १८ । लाजीञ्छाचीञ्चशो
 ममां३ इति पत्नयो ऽश्वयान्‍परिशेषानुपवपन्ति । १९ ।
 ययोपन्युत्तमत्ति तस्यै प्रजा राष्ट्रं भवति । २० ।

इति षोडशी कण्डिका ।

१ इत्यश्वानं Q   २ Corrected, चक्षकम् P, सचक्षम् DE, चक्षम् the
 other MSS.   ३ श्वैस्ते पृष्ठमिति (Taitt. S. 5. 7. 25. 1) instead of इत्युद्ग
 DE   ४ •वर्तयते PQ, •वर्तये S   ५ •त्यादधाति OP   ६ •त्यद्य DE.
 ७ •वघ्नम् DE.

आक्रान्वाजी क्रमैरत्यक्रमीद्वाजी द्यौस्ते पृष्ठमित्यश्व-
 मभिमन्त्य यथोपाकृतं नियुज्य प्रोक्ष्योपपाययति । १ ।
 यद्युपपाय्यमानो न पिबेदग्निः पशुरासीदित्युपपाययेत्
 । २ । समिद्धो अञ्जन्कदरं मतीनामित्यश्वस्थाप्रियो
 भवन्ति । ३ । मेपस्त्वा पचतैरवत्विति पर्यग्नौ क्रियमाणे
 ऽपाव्यानि जुहोति । ४ । पर्यग्निहृतानारण्यानुत्सृजन्ति
 । ५ । वडवे पुरुषी च । ६ । अजः पुरो नीयते ऽश्वस्य
 । ७ । वेतसशाखायां^१ तार्थ्यं कृत्वा धीवासं हिरण्यकशिपु
 चास्तीर्य सौवर्णं रुक्ममुपरिष्ठात्कृत्वा तस्मिन्नश्वतूपरगो-
 मृगान्निघ्नन्ति । सप्तशाखास्वितरान्पशून् । ८ । श्यामू-
 लेन क्षौमेण वाश्वं संज्ञपयन्ति । स्पन्द्याभिरितरान्पशून्
 । ९ । प्राणाय स्वाहा व्यानाय स्वाहेति संज्ञप्यमाने
 पशावाहुती जुहोति^२ । संज्ञप्ते वा । १० । यामेन
 साम्ना प्रस्तोतानूपतिष्ठते । ११ । अश्वे अश्वाल्यम्बिक
 इति प्रतिप्रस्थाता पत्नीरु^३दानयति । १२ । ता दक्षि-
 णान्केशपक्षानुद्ग्रथ्य सव्यान्प्रसस्य^४ दक्षिणानूरूनाघ्रानाः
 सिग्भिरभिधून्वत्यस्त्रिः प्रदक्षिणमश्वं परियन्त्यवन्ती
 स्येति । १३ । सव्यानुद्ग्रथ्य दक्षिणान्प्रसस्य^४ सव्यानूरू-

१ • मात्वया Q २ Thus here all MSS ; comp. स्यात्पूर्वं above 5 29. 3

३ • पत्नीर्जुहोति (AP) ४ पत्नीर्जु • OQ२. ५ विस्व DE, comp 14. 22. 1, 2

नाघाना अनभिधून्वत्यस्त्रिः प्रतिपरियन्ति । १४ ।
 प्रदक्षिणमन्ततो यथा पुरस्तात् । १५ । नवद्वत्वः संपा-
 दयन्ति । १६ । अम्बे अम्बाल्यम्बिक इति महिष्यश्व-
 मुपसंविश्य । १७ ।

इति सप्तदशी कण्डिका ।

गणानां त्वा गणपतिं हवामह इत्यभिमन्व्याहं स्यां
 त्वं स्याः सुरायाः कुलजः स्यात्तत्रेमांश्चतुरः पदो व्यति-
 पज्य शयावहा इति^१ पदो व्यतिपजते^२ । १ । तौ सह
 चतुरः पदः सं प्र सारयावहा इति पदः संप्रसारयते^३
 । २ । सुभगे काम्पीलवासिनीति क्षौमेण वाससाध्वर्यु-
 र्महिषीमश्वं च प्रच्छाद्य दृषा वामित्यभिमन्त्रयते । ३ ।
 उत्सक्थ्योर्गृहं धेहीति प्रजननेन प्रजननं संधाया^४म्बे
 अम्बाल्यम्बिक इति महिष्यश्वं गर्हते । ४ । ऊर्ध्वामेना-
 मुच्छ्रयतादिति पत्नयो ऽभिमेधन्ते । ५ । त्रिर्महिषी^५
 गर्हते । विः पत्नयो ऽभिमेधन्त उत्तरयोत्तरयर्चा^६ । ६ ।
 दधिकाव्णो अकारिपमिति सर्वाः सुरभिमतीमृच-

१ मघीषीति OPQ. २ Thus P only, *पजते the other MSs

३ सारयते PQS. ४ संधायाः OPQ. ५ महिष्य DI. ६ उत्तरयोत्तरयर्चा

जुहोति । अयं पुरो भुव इति षट् च प्राणमृतः । १२ ।
व्याघ्रचर्मणि सिंहचर्मणि वाभिपिच्यते । १३ ।

इत्येकोनविंशौ कण्डिका ।

१ ऋषभचर्माभिपिच्यमानस्योपरि धारयन्ति । १ ।
सहस्रशीर्षा पुरुष इति पुरुषेण नारायणेन सौवर्णेन
शतमानेन शतक्षरेण शतकृष्णलेन यजमानस्य शीर्ष-
न्निधिनिदधाति । २ । प्रजापतेस्त्वा प्रसवे पृथिव्या
नाभावन्तरिष्णस्य बाहुभ्यां दिवो हस्ताभ्यां प्रजापतेस्त्वा
परमेष्ठिनः स्वाराज्येनाभिपिच्यामीति महिम्नोः संसा-
वेणाभिपिच्यति । ३ । वायव्यैरभिपिच्यतीत्येके । ४ ।
मधुय माधव्येति मासनामभिरभिपिच्यमानमभि-
जुहोति । ५ । वसन्ताय स्वाहा ग्रीष्माय स्वाहेत्यृ-
तुभ्यः षट् । ६ । वि न इन्द्र मृधो जहि नीचा यच्छ
पृतन्यतः । यो अस्माँ अभिदासत्यधरं गमया तमः ॥
वि रक्षो वि मृधो नुद वि वृचस्य हनू रुज । वि मन्यु-
मिन्द्र वृचहन्नमिचस्याभिदासत इति वैमृधीभ्यां यज-
मानो मुखं विमृष्टे । ७ । ऊर्ध्वा अस्य समिधो भवन्तीति

१ DEQ omit च

२ वृषभ DE.

३ •स्योपरिष्ठाधारयन्ति DE.

४ •भिनिदधाति S. ५ साप्राज्येना DE.

प्राजापत्याभिराग्नीभिरभिपिच्यमानस्य हस्तं गृह्णाति । ८ । प्रजापतिश्चरति गर्भे अन्तः^१ ॥ प्रजापतिं प्रथमं यज्ञियानां देवानामग्रे यजतं यजध्वम् । स नो ददातु द्रविणं सुवीर्यं रायस्योपं वि ष्यतु नाभिमस्ते ॥ तवेमे लोकाः^२ प्रदिशो दिशश्च परावतो निवत उदतश्च । प्रजापते विश्वस्तृज्जीवधन्य इदं नो देव प्रति हर्य हव्यमिति यद् प्राजापत्या उपरिष्ठादभिपेकस्य जुहोति । ९ । प्राची दिशामिति यद् चापानमृतः । १० । अत्र यजमानो जागतान्विष्णुक्रमान्क्रामिति । ११ ।

इति विंशो कण्डिका ।

पशुकाल उत्तरत उपरिष्ठादग्नेर्वैतसे कटे ऽथं प्राञ्चं यथाङ्गं चिनोति । १ । एवं पुरस्तात्प्रत्यञ्चं तूपरम् । पश्चात्प्राचीनं गोमृगम् । २ । दक्षिणतः लक्षशाखास्वितरान्पशूनासादयति । ३ । वपावच्चर्या । ४ । हविष इत्यन्तौ नमति । ५ । आक्रान्वाजी क्रमैरत्यक्रमीद्वाजी द्यौस्ते पृष्ठमिति वैतसेन कटेनाश्वतूपरगोमृगान्सवैहु-

१ Q add- इति चतस्रः . २ Q omits अत्र, S has अथ instead ३ यथा-
लिङ् DEQ ४ Os add इदिवी पशुषु (Taitt. S 5 7. 25)

तान्नुत्वेसुवर्दाय स्वाहा बलिवर्दाय स्वाहेत्यश्वमभि-
 जुहोति । ६ । अथ कटमनुप्रहरति । ७ । ये ऽश्वस्य
 हुतस्य गन्धमा^१जिघ्रन्ति सर्वे ते पुण्यलोका भवन्तीति
 विज्ञायते । ८ । हविषा प्रचर्याज्यमवदानं^२ कृत्वा
 स्तेगान्दंष्ट्राभ्यां मण्डूकाञ्जम्भ्येभिरित्येतैश्चतुर्दशभिरनु-
 वाकैः प्रतिमन्त्रं शरीरहोमाञ्जुहोति । ९ । दिवाकीर्त्यं
 पञ्चदशम् । अरण्येऽनुवाक्यं षोडशम् । द्यौस्ते पृष्ठमि-
 त्येतं सप्तदशमाज्येनैव । १० । यदक्रन्दः प्रथमं जायमानं
 इत्येतैस्त्रिभिरनुवाकैः पट्त्रिंशतमश्वस्तोमीयाञ्जुहोति
 । ११ । क्रमैरत्यक्रमीदित्येतां पट्त्रिंशीम् । १२ । अष्टा-
 दश जुहोतीत्येके । १३ । इमा नु कां भुवना सीपधेमेति
 द्विपदाः । १४ । अन्ततो ऽश्वस्य लोहितेन शृतेन^३
 स्विष्टकृतं यजति । १५ ।

इत्येकविंशी कण्डिका ।

गोमृगकण्ठेन प्रयनामाहुतिं जुहोति । अश्वशफेन
 द्वितीयाम् । अयस्मयेन कमण्डलुना तृतीयाम् । १ ।
 पत्नीसंयाजान्तमहः संतिष्ठते । २ । श्वो भूते प्रतायते ।

१ DES omit अथं १ धूममा० DE १० अथदवदानं Q. ३ DES omit
 प्रतेन

सर्वस्तोमो ऽतिराचो वृहत्सामां । ३ । पशुकाले गव्या-
 नैकादशिनानालभन्ते प्राजापत्यान्वैश्वदेवान्वा । प्राजा-
 पत्यमृषभं तूपरं सर्वरूपं सर्वेभ्यः कामेभ्यो द्वादश-
 मु^१पालम्भ्यम् । ४ । समानमावभृथात् । ५ । अवभृ-
 थेन प्रचर्यात्रेयं शिपिविष्टं खलतिं विक्रिधं शुक्लं
 पिङ्गाक्षं तिलकावलमवभृथमभ्यवनीय तस्य मूर्धञ्जु-
 होति मृत्यवे स्वाहा भ्रूणहत्यायै स्वाहा जुम्बकाय
 स्वाहेति तिस्रः । ६ । तस्मै शतमनोयुक्तं च ददाति ।
 ७ । शते चानोयुक्ते चेत्येके । ८ । सह पुण्यकृतः पाप-
 कृतश्च हस्तसंरन्धा ग्राममभ्युदायन्ति । सर्वे ते पुण्य-
 लोका भवन्तीति विज्ञायते । ९ । सौरिर्नव श्वेता वशा
 अनुबन्धा भवन्ति । १० । अथैकेषाम् । रोहिणीरैन्द्रीः
 सौरीः श्वेताः शितिपृष्ठा बार्हस्पत्याः । ११ । अथ वा
 दंदिन आलभते^२ । १२ । छगलः कल्माषः किकिदी-
 विविदीगय इति ते चयस्त्वाप्राः । १३ । पात्नीवत
 आग्नेय ऐन्द्राग्र आश्विनस्ते विशालयूप आलभन्ते । १४ ।

इति द्वाविंशो कण्डिका ।

१ •सोमति• DES. २ द्वादशाचनु• OPS. ३ Thus S only, all other
 MSS have शतमानी• ४ आलभते OS, आलभते DE; comp. Tatt. Br.

- अथैकेषाम् । चैतानां प्रथमजं 'कालकाभ्रुमश्विभ्यां
 मध्यमे विशालयूप आलभते' । तेषामेव मध्यमज-
 मूर्जे दक्षिणे । उत्तमजं पृथिव्या उत्तरे । १ । तेषां
 पशुपुरोडाशानग्रये ऽहोमुचे ऽष्टाकपाल इति दशह-
 विपं ऋगारेष्टिमनुनिर्वपति' । २ । समानं तु स्विष्टक-
 दिडम् । ३ । अग्नेर्मन्वे प्रथमस्य प्रचेतस इति यथालिङ्गं
 याज्यानुवाक्याः । ४ । चैधातवीययो'द्वस्यति । ५ ।
 तस्यां सहस्रं ददाति । ६ । उद्वसाय विशालयूपमेके
 समामनन्ति । ७ । तदाहुर्द्वादश ब्रह्मौदनान्संस्थिते
 निर्वपेद्वादशभिर्वेष्टिभिर्यजेतेति । ८ । तद् तु तथा न
 कुर्यात् । द्वादशैव ब्रह्मौदनान्संस्थिते निर्वपेत् । तेष्व-
 न्वहं द्वादशानि शतानि ददाति । ९ । पिशङ्गास्त्रयो
 वासन्ता इत्यृतुपशुभिः संवत्सरं यजते । १० । अथैके-
 पाम् । आग्नेया वासन्ताः । ऐन्द्रा' ग्रैष्माः । मारुताः
 पार्जन्या वा' वार्षिकाः । ऐन्द्रावारुणाः शारदाः ।
 ऐन्द्रावार्हस्पत्या हैमन्तिकाः । ऐन्द्रावैष्णवाः शैशिराः ।

१ Sic. काकाभ्रुम् S, कालका दधुम् DE. २ विशालम् Q. ३ काशमन्वे
 OP. ४ निर्वपति DEO. ५ चैधातवीयो OQ. ६ ऐन्द्राया DES. ७ DE
 QS cmit वा.

११ । संवत्सराय निवक्षस इति द्वयोर्द्वयोर्मासयोः
पशुबन्धेन यजते । १२ । संतिष्ठते ऽश्वमेधः । १३ ।

इति त्रयोविंशौ कण्डिका ।

पञ्चाहः पुरुषमेधः । १ । ब्राह्मणो राजन्यो वा
यजेत । २ । ओजो वीर्यमाप्नोति । सर्वा व्युष्टीर्व्यश्रुते
। ३ । एकादशसु यूषेष्टेकादशाम्नीपोमीयाः । ४ ।
पञ्चशारदीयवदहानि । अग्निष्टोमो वोपोत्तमः । ५ ।
देव सवितः ॥ तत्सवितुः ॥ विश्वानि देव सवितरिति
तिस्रः सावित्रीर्हुत्वा मध्यमे ऽह्नपश्रुनुपाकरोति । ६ ।
द्वयानैकादशिनानुपाकृत्य पुरुषान् । ७ । ब्राह्मणे ब्राह्मण-
मालभत इत्येतद्यथासमाम्नातम् । ८ । तान्यूपान्तरालेषु
धारयन्ति । ९ । उपाकृतान्दक्षिणतो ऽवस्थाय ब्रह्मा
सहस्रशीर्षा पुरुष इति पुरुषेण नारायणेन परा चानु-
शंसति । १० । पर्यग्निकृतानुदीची नीत्वोत्सृज्याज्येन
तद्देवता आहुतीर्हुत्वा द्वयैरैकादशिनैः संस्थापयति ।
११ । दक्षिणाकाले यद्ब्राह्मणानां दिक्षु विप्तं तत्स-
भूमि ददाति यथाश्वमेधे । १२ । ब्राह्मणो यजमानः सर्व-

वेदसम् । १३ । एतस्मिन्नेवाहन्यश्वमेधवदभिपेकः । १४ ।
 एकादशानूबन्ध्याः सौरिवैश्वदेवीः प्राजापत्या वा । १५ ।
 चैधातवीययोदवसाय पृथगरणीषमीन्समारोष्योत्तर-
 नारायणेनादित्यमुपस्थायारण्यमवतिष्ठेत् । १६ । ग्रामं
 वा प्रविश्य चैधातवीयया यजेत । १७ ।

इति चतुर्विंशौ कण्डिका ।

सौत्रामण्या मैत्रावरुण्या चामिक्षया साकंपस्थायी-
 येन पञ्चविलेन चरुणा पञ्चशारदीयेनेति । १ । पञ्च-
 विलस्य चरोर्विज्ञायते । आज्य आग्नेयः पूर्वस्मिन्विले ।
 दधन्धैन्द्रो दक्षिणे । शृते प्रतिदुहि नीतमिश्रे वा वैश्व-
 देवः पश्चिमे । अप्सु मैत्रावरुण उत्तरे । पयसि बार्ह-
 स्पत्यो मध्यमे । २ । सर्वमेधो दशरावः । ३ । राजा
 यजेत यः कामयेत सर्वमिदं भवेयमिति । ४ । एकशत-
 विधो ऽग्निः । ५ । अग्निष्टुदग्निष्टोमः प्रथममहः । सर्व-
 माग्नेयं भवति । ६ । इन्द्रस्तुदुकथ्यो द्वितीयः । सर्वमै-
 न्द्रम् । ७ । सूर्यस्तुदुकथ्यस्तृतीयः । सर्वं सौर्यम् । ८ ।
 वैश्वदेव उकथ्यश्चतुर्थः । सर्वं वैश्वदेवम् । ९ । आश्वमे-
 धिकं मध्यमं पञ्चममहः । तस्मिन्नश्वं मेध्यमालभते ।

१० । पौरुषमेधिकं मध्यमं यष्टम् । तस्मिन्पुरुषान् ।
 ११ । अतोर्धामः सप्तमः । तस्मिन्सर्वान्मेध्या^१नालभते
 । १२ । वपा वपावतां जुहोति । त्वच उत्कृत्यावपानाम्^२
 । १३ । शुष्कानार्द्रांश्चौपधिवनस्पतीन्संवृश्या^३हवनीये
 ऽनुप्रकिरन्ति । १४ । प्रातःसवने सन्नेषु नाराशंसेघन्न-
 मन्नं जुहोति । १५ । "सर्वस्याग्नौ सर्वस्यावरुद्धा इति
 विज्ञायते । १६ । एवं माध्यंदिने तृतीयसवने च । १७ ।
 अष्टमं चिणवम् । १८ । नवमं घयस्त्रिंशम् । १९ ।
 विश्वजित्सर्वपृष्ठो ऽतिराचो दशममहः । २० । दक्षिणा-
 काले यद्ब्राह्मणानां दिष्टु वित्तं तत्सभूमि सपुरुषं
 ददाति यथाश्वमेधे यथाश्वमेधे । २१ ।

इति पञ्चविंशो कण्डिका ।

इति विंशः प्रश्नः ॥

१ •मेधा• PQ. २ उत्कृत्य वपावतां QS. ३ •संवृश्या• DE, •संवृश्या• OP.
 ४ OP add घयं जुहोति

श्रीम् ॥

द्वादशाहेन प्रैव जायते ऽभि स्वर्गं लोकं जयत्येषु
 लोकेषु प्रतितिष्ठति । १ । साग्निचित्यो भवति । २ ।
 सत्तमहीनश्च । ३ । दीक्षितमदीक्षिता याजयेयुरहीने ।
 एत एवत्व्विजो यजमानश्च सत्ते । ४ । तस्माद्द्वादशाहेन
 न याज्यं पाप्मानो व्यावृत्त्या इति विज्ञायते । ५ । ऋध्नोति
 यो द्वादशाहेन यजते । ६ । ऋध्नोति यः प्रतिगृह्णा-
 तीत्येके । ७ । ऋत्व्विजो यजमानं चाधिकृत्य वदति । ८ ।
 पीवा दीक्षते । कृशो यजते । यदस्याङ्गानां मीयते
 जुहोत्येव तदिति विज्ञायते । ९ । यो ऽतपस्वी स्याद्-
 संश्लिष्टो ऽस्य यज्ञः^१ स्यात् । तपस्वी स्यात् । यज्ञमेव
 तत्संश्लेषयत इति विज्ञायते । १० । एको द्वादशाहेन
 यजेत^२ । त्रयः षड् द्वादश त्रयोदश वा । ११ । तेषा-
 मुपसत्सु त्रयोदशं दीक्षयन्ति^३ । १२ । तस्माद्द्वादशाहे
 त्रयोदशेन न ब्रह्मणा भवितव्यमित्येके । १३ । पञ्च-

१ All MSS. omit the Visarga. २ यजते DEQ. ३ तेषामेवेषु DES.

४ दीक्षते DES These MSS. insert the following sentence here :
 यज्ञमेव तत्संश्लेषयतीति [संश्लेषयतीति DE] विज्ञायते

दश दीक्षेरन्नर्धमासायतनाः । सप्तदश प्रजाकामाः
 पशुकामा वा । एकविंशतिं प्रतिष्ठाकामा रुक्मा वा ।
 त्रिंशतं मासायतनाः । त्रयस्त्रिंशतमोजस्कामा वीर्य-
 कामा वा । चत्वारिंशतं यज्ञकामाः । चतुश्चत्वारिंशत-
 मिन्द्रियकामाः । अष्टाचत्वारिंशतं पशुकामाः । १४ ।
 अपरिमिता दीक्षेरन्नित्यन्ततो वदति । १५ । ये ऽन्ये
 सप्तदशभ्यो वादा अहीन एव ते स्यानिनः । १६ ।
 सप्तदशानामेव 'धायाकामी । १७ । सर्वे याजमाने
 स्यानिनः । १८ । सर्वे याजमानं कुर्युर्यत्किंचात्वि-
 ज्येनाविबाधकम् । १९ । विबाधमान आत्विज्यं
 बलीयः । २० ।

इति प्रथमा कण्डिका ।

सर्वं इष्टप्रथमथज्ञाः । अपि वा गृहपतिरेव । १ ।
 गृहपतेरेव^१ परार्थानि^२ यथा यूपाञ्जनमृतुयाज्येति ।
 । २ । गृहपतेरेव सामिधेनीकल्पेनावदानकल्पेनेति^३
 प्रक्रामेयुर्यानि चान्यान्येवंरूपाणि स्युः । ३ । त्वं वरुण
 इति वसिष्ठराजन्यानां परिधानीया । ४ । आजुहोते-
 तीतरेपां गोवाणाम् । ५ । नाराशंसो द्वितीयः प्रयाजो

१ Thus IS only; the other MSS have यथा. २ भाव्यादिभिर्च DE.

३ पतिरेव QS ४ परार्था Q. ५ Q omits इति.

वसिष्ठशुनकानाम् । ६ । तनूनपादितरेषां गोत्राणाम्
 १७ । शिशिरे दीक्षन्ते वसन्त उत्तिष्ठन्ति^१ । ८ । शिशिरे
 वां एतस्य प्रयाणं^२ वसन्त उत्थानम् । ९ । षट्प्रोति य
 एवंविद्वाञ्छिशिरे दीक्षन्ते वसन्त उत्तिष्ठत^३ इति विज्ञा-
 यते । १० । षड् व्युष्टाश्चैत्रस्यापूर्वमाणपक्षस्याथ^४ दीक्षे-
 रन् । ११ । सावित्राणि ह्येष्यमाणा निर्मथ्य संनिव-
 पेरन् । ततो विनिवपेरन् । १२ । पञ्चपशुभिर्यक्ष्य-
 माणाः संनिवपेरन् । ततो विनिवपेरन् । १३ ।
 दीक्षिष्यमाणाः संनिवपेरन् । १४ । तेषामेत^५त्संन्युक्ता
 एवाग्रयो भवन्त्योदवसानीयायाः । १५ । अध्वर्युर्गृह-
 पतिं दीक्षयित्वा ब्रह्माणं दीक्षयति । तत उद्गातारम् ।
 ततो होतारम् । १६ । ततस्तं प्रतिप्रस्थाता दीक्षयित्वा-
 र्धिनो दीक्षयति । १७ । ततस्तं नेष्टा दीक्षयित्वा तृती-
 यिनो दीक्षयति । १८ । ततस्तमुन्नेता दीक्षयित्वा
 पादिनो दीक्षयति । १९ । ततस्तं प्रतिप्रस्थाता दीक्ष-
 यति । २० ।

इति द्वितीया कण्डिका ।

१ •ने DE. २ Thus S only in accordance with Kāṭhaka 34 9 ;
 प्राणं PQ, प्राणं O, प्राणं DE. ३ OPQ omit वसन्त उत्तिष्ठन्त. ४ •पक्ष
 वा S. ५ देवासेवैत • Q.

अन्यो वा ब्राह्मणः । १ । दीक्षित आ तन्त्रीभावा-
 देकैकमपवर्जयति । २ । एवमनुपूर्वा एवैपां याज-
 मानां धर्मा ये कैचाविभविनः^१ । ३ । नानागीचव्यवा-
 यादेव समानगीचाणामार्पेधवरणमभ्यावर्तेतेत्येकम् ।
 व्यवेते ऽपि तन्त्रमेवेत्य^२परम् । ४ । सद्यो दीक्षामेके
 समामनन्ति । अन्वहं दीक्षामेके । ५ । ह्यहे दीक्षेत त्यहे
 दीक्षेतेत्येवं क्रामत्या^३ द्वादशाहात् । ६ । 'उपदीक्षमाणे
 सर्वं सदीक्षणीयमावर्तेतेत्याश्मरथ्यः । ७ । अग्नीनुपन्थु-
 प्यात्मसंस्कारेणैव प्रतिपद्येत^४ तन्त्रमाहुतयः स्युरित्वा-
 लेखनः । ८ । पत्नीनामेव स्थाने पत्नीर्दीक्षयन्ति । ९ ।
 तासां 'याजमानैरेव धर्मानुपूर्व्यं व्याख्यातम् । १० ।
 अध्वर्युं दीक्षिता अन्वारभन्ते । दीक्षितान्पत्नयः । ११ ।
 अथ समन्वारब्धेषु गार्हपत्ये जुहोत्यपैतु मृत्युरमृतं न
 आगन्वैवस्वतो नो अभयं कृणोतु ॥ पर्णे वनस्पतेरि-
 वाभि नः शीयतां रयिः । सचतां नः शचीपतिः
 स्वाहेति । १२ । ऋते पत्नीभ्य इतरयोः । १३ ।

इति तृतीया कण्डिका ।

१ एवैतेनां Q २ यजमाना DEQ. ३ विभाविनः DE, विमादिनः P
 ४ तन्त्रं स्यादित्यं DE. ५ वनाक्रामत्या Q ६ उपरि दी० DES. ७ अनुप-
 न्थुः S. ८ पद्यते DE ९ Thus S only; the other MSS. have यज०.

परं मृत्यो अनु परेहि पन्थां यस्ते स्व इतरो देवया-
 नात् । चक्षुष्मते शृण्वते ते ब्रवीमि मा नः प्रजां रौरिपो,
 मोत वीरानिति दक्षिणामौ । १ । इदमू नु श्रेयो
 स्वसानमागन्म यज्ञोजिह्वनजिदश्वजिद्यत् ॥ परं वन-
 स्पतेरिवाभि नः शीयतां रयिः । सचतां नः शचीपतिः
 स्वाहेत्याहवनीये । २ । द्वादशाहं दीक्षिता भवन्ति । ३ ।
 न सनीहाराग्रहिण्वन्ति सचे । ४ । प्रायणीयया प्रचर्य,
 राजानं क्रीत्वोपनद्य निदधाति द्वादशाहायाप्तम् । ५ ।
 षोडशिवत्सोमक्रयणी । ६ । उपसत्सु द्वादशाहे संभार-
 यजूंषि व्याचष्टे । ७ । यजमानं वाचयतीत्येके ॥ ८ ॥
 द्वादशोपसदः । ९ । चतुरहं चतुरहमेकैकेनोपसन्मन्त्रेण
 जुहोति । १० । अनूपसदमग्निं चिनोति । ११ ।
 द्यहं द्यहमेकैका चितिः । १२ । चतुरहमुत्तमा । १३ ।
 चतुस्तनं त्रिस्तनं द्विस्तनमेकस्तनमिति व्यहं व्यहं
 व्रतानि । १४ । य एषां व्रतमिच्छेद्भिपूरयितुं दध
 एकं सुवमुन्नीय नापरमुन्नयेत । १५ । एकविंशति-
 च्छदिः सद् । १६ । संदृशे अधिपवणफलके भवतः
 । १७ । ऋजुरूपवसथः । १८ ।

इति चतुर्थी कण्डिका ।

१ अनुप • DEOQ.   २ चतुर वसना DES.   ३ •भिधारयितुं DES.
 • All MSS, except P, omit the Visarga.

श्रौ मूते प्रतायते ज्योतिष्टोमः । १ । वैश्वानरः
 प्रायणीयो ऽतिरात्रः । २ । समानमा रात्र उपावेहर-
 णात् । ३ । यावन्तमेकस्मा अह आतं मन्यते । ४ ।
 तमन्यस्मिन्वासस्युपनद्य प्रत्युपनद्येतरमुपावहरति । ५ ।
 एवमहरहस्तेन्वमग्नेर्योगविमोकौ । ६ । प्रथमे ऽहेनि
 युनक्ति । उत्तमे^१ विमुञ्चति । ७ । अन्वहमेके योग-
 विमोकौ समामनन्ति । ८ । दक्षिणाकाले ऽन्वहं द्वाद-
 शानि शतानि ददात्यहीने । ९ । सद्ये तु^२ दक्षिणी
 होमो^३ हुत्वेदमहं मां कल्याण्यै कीर्त्यै स्वर्गाय लोकाय
 दक्षिणां नयामीति यजमानाः कृष्णाजिनानि धून्वन्त^४
 उदश्वो दक्षिणापथेनातियन्ति । १० । एवमहरहः । ११ ।
 उत्तम एवाहनि सखानि विसृजन्ते । १२ । कृष्णवि-
 षणिश्च प्रविध्यन्ति । १३ । पूर्वस्मिन्नेवाहन्युत्तरस्मा
 अह्ने वसतीवरीर्यज्ञायन्नियं प्रति गृह्णाति । १४ ।
 वर्तमान एवातिरात्र उत्तरस्मा अह्ने पयांसि विशास्ति
 । १५ । यत्र मैत्रावरुणस्याभिजानाति श्वःसुत्यामि-
 न्द्रान्निभ्यां विश्वेभ्यो देवेभ्यो ब्राह्मणेभ्यः सोम्येभ्यः^५

१ Q omits ऽहनि १ DES add ऽहनि. २ DE omit तु ३ DE omits
 होमो. ४ धून्वन्त DE. ५ वर्तमानातिरात्र DES. ६ Corrected, वेत्तेभ्य-
 DES, वेत्तेभ्यः twice P, omitted in OQ. Comp Āśval. Śrautas,
 6 11 16.

सोमपेभ्यः सोमं प्रव्रूतात्सुब्रह्मण्य सुब्रह्मण्यामाह्वयेति । १६ ।

इति पञ्चमो कण्डिका ।

तदाग्नीध्र आग्नीध्रागारं प्रविश्य संप्रेष्यति श्वःसुत्या-
मिन्द्राग्निभ्यां विश्वेभ्यो देवेभ्यो ब्राह्मणेभ्यः सोम्येभ्यः^१
सोमपेभ्यः^२ सोमं प्रव्रवीमि सुब्रह्मण्य सुब्रह्मण्यामाह्व-
येति । १ । स वै खलु श्वःसुत्यामिति व्रूयादि^३त्याग्मरथ्यः ।
अद्यसुत्यामित्यालेखनः । २ । तत ऊर्ध्वं श्वःसुत्यामित्येव
व्रूयात् । ३ । पत्नीसंयाजान्तमहः संतिष्ठते । ४ । संस्थिते
ऽहनि ब्रह्मा वाचं विस्तृजते । ५ । परिहरन्ति पत्नीभ्य
उदकम् । ६ । यन्ति समिहाराः । ७ । एत्याहवनीये
ऽभ्यादधति^४ । ८ । एवमहरहः । ९ । तदानीमेव
चिष्टतमग्निष्टोमं रथंतरसामानमुपयन्ति । १० । रथ-
शब्देन माहेन्द्रस्य स्तोत्रमुपाकरोति । ११ । 'शब्दो
मन्त्रस्थाने भवति । १२ । श्वो भूते पञ्चदशमुकथ्यं
बृहत्सामानमुपयन्ति । १३ । दुन्दुभिःशब्देन माहेन्द्रस्य
स्तोत्रमुपाकरोति । १४ । यद्यु वै स्तनयित्नुः^५ स्यात्स एव

१ Corrected, सामेन्द्रः DES, omitted in the other MSS. २ DE omit सामपेभ्यः. ३ व्रूतामि० Q. ४ अभ्यादधति Q ५ Sūtras 12-14 are missing in OQ. ६ All MSS. omit the Visarga.

स्याच्छब्दो मन्त्रस्थाने' । १५ । श्रौ भूते सप्तदशमुक्थ्यं
 वैरूपसामानमुपयन्ति । १६ । बर्हिःस्थान आधावेन
 माहेन्द्रस्य स्तोत्रमुपाकरोति । १७ । उपाकृतं सामा-
 प्रस्तुतं भवति । १८ । अथोज्ञाताधावेनाधूनुते । १९ ।

इति षष्ठी कण्डिका ।

श्रौ भूत एकविंशं षोडशिनं वैराजसामानमुपयन्ति
 । १ । न्यूह्यमेतदहर्भवति । २ । बर्हिःस्थाने ऽरणीभ्यां
 माहेन्द्रस्य स्तोत्रमुपाकरोति । ३ । उपाकृतं सामाप्रस्तुतं
 भवति । ४ । अथोज्ञातुर्दक्षिणमूरुमवकाभिः प्रच्छाद्य
 तस्मिन्नग्निं मन्यति । ५ । तं जातमुज्ञाताभिहिङ्कृत्य
 प्रस्तोत्रे प्रयच्छति । तं सो ऽध्वर्यवे । ६ । तमध्वर्युरु-
 त्तरेण धिष्णियान्पर्याहृत्याहवनीये प्रहृत्य प्रेडो अग्ने
 दीदिहीति विराजाभिजुहीति । ७ । श्रौ भूते त्रिणव-
 मुक्थ्यं शाक्तरसामानमुपयन्ति । ८ । बर्हिःस्थाने ऽङ्गि-
 रवकावास्ताभिर्माहेन्द्रस्य स्तोत्रमुपाकरोति । ९ । उपा-
 कृतं सामाप्रस्तुतं भवति । १० । अथ तिस्रः सहर्षभा
 अग्नेण सदो ऽपरेणाग्नीध्रमुदीचीनं दक्षिणापथेनाति-

१ DEOS add भवति. २ All MSS omit the Visarga ३ ऽरिभ्यां OP.

४ •सूत्रमपीच्छाद्य Q ५ DES omit नम्. ६ प्रहरति DE. ७ All MSS.

omit the Visarga. ८ •वकास्ताभिर्मा• QS ९ •दीचीन्द• OQ

यन्ति । ११ । श्रौ भूते घयस्त्रिंशमुक्थ्यं रैवतंसामान-
 सुपयन्ति । १२ । न्यूह्यमेतद्दृष्टं भवति । १३ । स्वयमर्ध-
 र्युर्हृतुयाजं यजति । स्वयं गृहपतिः । १४ । अर्धर्यु-
 यजतं गृहपते यजेत्वभिज्ञायाध्वर्युर्हविर्धानं प्रविश्य
 प्रैपोत्तर्यर्चा यजति । ऋगुत्तरेण वा प्रैपेण । १५ ।
 अश्विना पिवतं सुतं दीद्यमी शुचिब्रता । ऋतुना यज्ञ-
 वाहसा ॥ ऋतुना सोमं पिवतं वौषडिति यद्यव्यूढः ।
 । १६ । व्यूढे त्वर्वाञ्चमद्य यय्यं नृवाह्यं रथं युञ्जाया-
 मिह वां विमोचनम् । पृङ्गं हवींषि मधुना हि कं
 गतमथा सोमं पिवतं वाजिनीवसू ॥ ऋतुना सोमं
 पिवतं वौषडिति तस्य प्रचरितं मरुत्वतीयैर्भवति । १७ ।

इति षष्ठमी कण्डिका ।

अगृहीतो^१ माहेन्द्रः । १ । अथ^२ प्रतिप्रस्थातोत्तरे-
 णाम्रीधमुदौचीं^३ तन्ति^४ वितत्य तस्यां वत्सान्वधाति । २ ।
 दक्षिणेन मार्जालीयं मातृरूपरुन्धन्ति । ३ । बर्हिः^५-
 स्थाने ऽद्भिर्दूर्वावास्ताभिर्माहेन्द्रस्य स्तोत्रमुपाकरोति
 । ४ । उपाहृतं सामाप्रस्तुतं भवति । ५ । अथैतान्वत्सा-
 न्मातृभिः संसृज्य सांवाशिनं^६ कुर्वन्ति । ६ । ता अग्रेण

१ गत DES. २ आगृहीतो DE ३ गतः DES. ४ तन्ति DE, तन्ति Q,
 गत O ५ All MSS. omit the Visarga. ६ सांवाशिनं OS, सांवाशिनं DE.

सदो ऽपरेणाम्नीभ्रमुदीचीनं^१ दक्षिणापथेनातिविच्छ-
यन्ति^२ । ७ । संतिष्ठते षृथः^३ षडहः । ८ । संस्थिते षृतं
मधु वा प्राञ्चन्ति । ९ । यथोहुपो वहं प्रत्यञ्ज्यात्तादृक्त-
दिति विज्ञायते । १० । ततस्त्रींश्छन्दोमानुकथ्यानन्वह-
मुपयन्ति । चतुर्विंशं, चतुश्चत्वारिंशमष्टाचत्वारिंशमिति
। ११ । रथंतरसामा प्रथमः । दृहद्रथंतरसामा द्वितीयः ।
दृहत्सामा तृतीयः । १२ ।

इत्यष्टमौ कण्डिका ।

ततो दशममहरविवाक्यमुपयन्ति । चतुर्विंशंमि-
ष्टोमं रथंतरसामानम् । १ । नात्र कश्चन कस्मैचनोप-
हताय व्याहृते । २ । ये बाह्या दृशीकवः^४ 'स्युस्ते' विब्रूयुः
। ३ । यदि तत्र न विन्देयुरन्तःसदसाद्युच्यम् । ४ । यदि
तत्र न विन्देयुर्गृहपतिना व्युच्यम् । ५ । तद्भ्युच्यमेवेत्य-
न्ततो वदति । ६ । अनुष्टुभा व्याहेति विज्ञायते । ७ ।
अनुष्टुभमुक्त्वाथ, तद्ब्रूयात् । ८ । यस्मिन्नुपहतः^५ स्याद-

१ •दीचीर्दे• Q, •दीचीरद• OP, comp. above 7, 11. २ •विच्छन्ति DE,
•विच्छन्ति PS, •विच्छन्ति Q; the root which is used here (विच्छ, विच्छ-
यन्ति) is registered in the Dhātupāṭha, but hitherto not met with in
literature ३ DEP omit the Visarga. ४ All MSS. omit the Visarga.,
५ All MSS., except P, omit the Visarga

नुष्टुभा वा एतत्संपादयति । ६ । द्वयीरेतदहः समिध
 आहरन्ति । नित्या श्रीदुम्बरीश्च । १० । अभ्यादधति
 नित्याः । ११ । उत्तरेणाहवनीयमौदुम्बरीरूपसाद-
 यन्ति । १२ । अथ समन्वारब्धेषु द्वाभ्यां गार्हपत्ये
 जुहोति ॥ अमूर्या उप सूर्ये याभिर्वा सूर्यः सह । ता-
 नो हिन्वन्वध्वरम् ॥ इह रतिरिह रन्तिरिह रमति-
 रिह रमध्वमिह वो रमतिः^१ स्वाहेति । १३ । उपसृ-
 जन्धरुणमित्येताभ्यामथाहवनीयं गत्वा । १४ । अति-
 च्छन्दसोपतिष्ठन्ते^२ ऽयं सहस्रमानवो^३ दृशः^४ कवीनां
 मतिर्ज्योतिर्विधर्मा^५ । ब्रध्नः समीचीरुपसः समैरयत्^६ ।
 अरेपसः समोकसः^७ सचेतसः सरेतसः^८ स्वसरे मन्यु-
 मन्तश्चिदाकोरि^९ति । १५ ।

इति नवमी कण्डिका ।

ततः प्राजापत्याय मनोग्रहाय संग्रसर्पन्ति । १ ।
 प्रसृप्तेषूप्रांशुपात्रेण गृह्णात्यनया त्वा पृथिव्या पात्रेण

१ मनु OPQ २ *दधति DE ३ *मरीचुः PQS ४ रति[ः] OP, all
 MSS. omit the Visarga. ५ The following quotation is in a some-
 what corrupt form taken from Atharvaveda 7. 22. 1, 2 ६ सदसमा वेत्
 Ath. ७ दृशं Q, दृशे Ath ८ विधर्मेति Ath. ९ *यन् Ath. १० Missing
 in Ath and DE ११ Missing in Ath. १२ मन्युमन्तमादिने गोः Ath

समुद्रं रसया प्रजापतये जुष्टं गृह्णामीति । २ । आका-
 शाद्गृह्णीयादित्येकम् । तार्तीयसवनिकस्य सोमस्य परि-
 शाययेद्यावन्तमेकस्मै चमसगणाय सग्रहायातं^१ मन्थे-
 तेत्यपरम् । ३ । मनसा स्तोत्रोपाकरणः प्रस्ताव उद्गीथः
 प्रतिहारश्च । ४ । मनसा तिसृष्टां सर्परात्रीनां पट्कत्वः
 प्रतिगृणाति^२ यद्यर्धर्चशः शंसति । नवकृत्वो यदि पञ्चः
 । ५ । होता चतुर्होतृन्ध्याचष्टे । ६ । ओमिति दशहोतुः
 प्रतिगरः । तथेति चतुर्होतुः । ओमिति पञ्चहोतुः ।
 तथेति षड्होतुः । अरात्स होतरिति सप्तहोतुः । ७ ।
 मनसा श्रुतप्रत्याश्रुते याज्या वपङ्कारानुवपङ्कारौ च^३
 । ८ । मनसा हुत्वा हरति भक्षम् । ९ । ते यत्समीक्षन्ते
 स समुपहवः^४ । १० । मनसा भक्षयन्ति । ११ । ब्रह्म-
 चाद्यं वदन्तीति विज्ञायते । १२ । विनिविश्य कथा
 स्यादित्येकम् । गृहपतिमेव महर्त्विजः पर्युपविश्य
 पृच्छेयुरित्यपरम् । १३ । तमध्वर्युः पृच्छति । १४ ।

इति दशमी कण्डिका ।

यद्दशहोतारः सत्त्वमासत केन ते गृहपतिनाभु-
 वन्केन प्रजा असृजन्तेति । १ । प्रजापतिना वै ते गृह-

१ DE (and S on the margin) add राजानं. २ गृह्णामि OP, गृह्णा-
 मेति Q. ३ DES omit च. ४ यद्दश DES. ५ Q omits श्वम्

पतिनार्भुवंस्तेन प्रजा असृजन्तेति प्रतिवचनः । २ ।
 ब्रह्मा पृच्छति यच्चतुर्हीतारः सच्चमासत केन ते गृह-
 पतिनार्भुवन्केनौपधीरसृजन्तेति । ३ । सोमेन वै ते
 गृहपतिनार्भुवंस्तेनौपधीरसृजन्तेति प्रतिवचनः । ४ ।
 होता पृच्छति यत्पञ्चहीतारः सच्चमासत केन ते गृह-
 पतिनार्भुवन्केनैभ्यो लोकेभ्यो ऽसुरान्प्राणुदन्त केनैषां
 पशूनवृञ्जतेति । ५ । अग्निना वै ते गृहपतिनार्भुवंस्ते-
 नैभ्यो लोकेभ्यो ऽसुरान्प्राणुदन्त तेनैषां पशूनवृञ्जतेति
 प्रतिवचनः । ६ । होत्रकाः पृच्छन्ति यत्पट्वोतारः सच्च-
 मासत केन ते गृहपतिनार्भुवन्केनर्तूनकल्पयन्तेति । ७ ।
 धात्रा वै ते गृहपतिनार्भुवंस्तेनर्तूनकल्पयन्तेति प्रति-
 वचनः । ८ । उद्गाता पृच्छति यत्सप्तहीतारः सच्चमासत
 केन ते गृहपतिनार्भुवन्केन सुवरायन्केनेमांलोकान्स-
 मतन्वन्निति । ९ । अर्थम्णा वै ते गृहपतिनार्भुवंस्तेन
 सुवरायन्स्तेनेमांलोकान्समतन्वन्निति प्रतिवचनः । १० ।
 अपि वा यदेवैतत्तूष्णीकं मानसं तस्यैष वादः । ११ ।
 यदा होता चतुर्हीतृन्व्याचष्टे । १२ । प्रजापतिं परिवद-
 न्तीति विज्ञायते । १३ ।

इत्येकादशौ कण्डिका ।

अकुशलो वा अयं प्रजापतियो दशमशकान्ससृजे^१
यः स्तेनानिति प्रजापतिपरिवादः । १ । अपि वा प्रजा-
पतिपरिवादान्मन्वानधीयते । २ । ते प्रत्येतव्याः ॥ यद-
रण्यानि प्रजापतिः^२ पुरथ ससृजे^३ गिरीन्^४ । कर्तानि^५
च न तद्भद्रं यद्भद्रं तन्म^६ आसुव ॥ यदूपा^७ तमसा युक्ता
दिने तेष्टिष्ठमातपत् । अन्मश्वात्य^८ति^९ घर्मश्च तथा
तप्ते प्रजापतेः ॥ "यस्तेनान्यहकान्दशान्मशकान्यदघा-
यवः । तदु ते वृजिनं त्वेतद्भ्रतमेतन्न मे मतम्^{१०} ॥ प्रजा-
पतिं दशममहर्भजध्वं मतिं कवीनामृपभं जनानाम् ।
स सुष्टुतिं सुद्रविणं दधानः पूतो विपाप्मा विजहाति
लोक इति । ३ । अथ वरं वृणीते^{११} ऽदो नो ऽस्त्विति
यत्कामयते^{१२} । उत वै^{१३} ब्राह्मणो ऽनेक^{१४} कामो भवति
। ४ । भूर्भुवः सुवः सुप्रजाः प्रजया भूयासं सुवीरो वीरैः^{१५}
सुवर्चा वर्चसा सुपोपः पोपैरित्येतद्विदधाति । ५ ।
चतुर्होतृन्व्याख्याय द्वारौ संवृत्य यथाधिष्णियं पत्नी-
र्व्यासाद्याथाभ्यो वाचमुपाकरोति । ६ । इह धृतिरिह

१ • नृच सृजे DEQ २ Thus S only ; त्यघ Q. च the other MSS.

३ • पठेः OPQ. ४ Thus S only ; all other MSS have षष्टजे ५ मिरः

QS, रः only OP. ६ कर्तव्यानि Q, कीर्तन S ७ तन्न PQ. ८ Thus all

MSS. ९ • ष्य • DES. १० • धि • OP ११ घ के • DEOP १२ • द्रुतं वे

स्यते मतिं OP. १३ वृणीते Q. १४ Thus S only ; all other MSS. have

• धंते १५ उतेव वै DES. १६ नैक • Q

स्वष्टि^१रिंहं रन्तिरिह रमतिरित्यौदुम्बरीं परिषज्यो-
 दरैरुपस्पृशन्तो^२ वाग्यतास्तिष्ठन्ति । ७ । अधिवृक्षसूर्ये
 प्राञ्चः समन्वारब्धाः सर्पन्ति । ८ । युवं तमिन्द्रापर्वता
 पुरीयुधा यो नः पृतन्यादप तंतमिद्धतं वज्रेण तंतमि-
 द्धतम् । दूरे चत्ताय छन्तसद्गहनं यदिनक्षत् । अस्माकं
 शचून्परि शूर विश्वतो दर्मा दर्पाष्ट विश्वत इत्युत्तरेण
 हविर्धानं दक्षिणैर्हस्तैः कटांस्तेजनीर्वा निषेवमाणाः
 प्राञ्चो गत्वा पञ्च वचांसि व्याहरन्ति वाग्वागी^३तु
 वागुपैतु वाक् समैतूप मैतु वाग्भूर्भुवः सुवरिति । ९ ।
 अज्ञा रात्रिं ध्यात्वाधिवृक्षसूर्ये सुब्रह्मण्यया वाचं
 विस्तृज्यौदुम्बरीः समिध आदधाति^४ । १० । संतिष्ठते
 दशसमहः । ११ ।

इति द्वादशी कण्डिका ।

प्रायणीयवदुदयनीयमुपयन्ति । १ । नावाहीनसंत-
 तयो भवन्ति । २ । यत्पूर्वस्मिन्नहन्युत्तरस्मा अज्ञे क्रियते
 ता अहीनसंततयः । ३ । सचं चेदपनकाले सशिखानि
 वपन्ते^५ । ४ । उदवसानीययेष्टान्यान्दत्विजो वृत्वा पृष्ठ-
 शमनीयेन यजन्ते^६ ज्योतिष्टोमेनाग्निष्टोमेन सहस-

१ विष्टि^० OQ २ स्पृशन्तो DES. ३ वाग् once only DE. ४ आद-
 धति QD ५ वपन्ते Q ६ यजन्ते S.

दक्षिणेन । ५ । अथ ग्रहकृत्तिः । ६ । प्राथणीयोदयनी-
ययोर्दशमे ऽहन्निति ष्टन्निप्राणग्रहान्यह्नाति । व्यति-
पङ्गं सोममानैः । ७ । प्राकृतं यजुर्मानमनुद्रुत्य वायु-
रसि प्राणो नामेति दशभिः ष्टन्निग्रहाणां मन्त्रैर्दश
मानानि मिमीते । ८ । उत्तरं यजुर्मानमनुद्रुत्यायं पुरो
भुव इति दशभिः प्राणग्रहाणां मन्त्रैर्दश मानानि
मिमीते । ९ । एवमुत्तराणि मानानि व्यतिपजति
। १० । नवनवांशवो दश मन्त्राः । ११ । अपि वा नव-
भिर्नवभिर्मिमीते । १२ । अवशिष्टा विकल्पार्थाः । १३ ।
अपि वा मानमनुद्रुत्य ष्टन्नी अथ प्राणेन निवपेत्
। १४ । अथ प्राणं मानं ष्टन्निभ्यां निवपेत् । १५ । अथ
ष्टन्नीं प्राणं मानेन निवपेत् । १६ । एवं विहितावु-
त्तरौ पर्यायौ । १७ । यः प्रथमः स चतुर्थः । यो द्वितीयः
स पञ्चमः । १८ । नवनवांशून्ग्रह्णाति । १९ । उत्तरेषु
त्रिषु ष्टष्ठाहःसु चीनतिग्राह्यान्ग्रह्णाति । २० । आग्नेय-
मेकविंश रेन्द्रं त्रिणवे सौर्यं त्रयस्त्रिंशे पूर्वस्मिंस्त्यहे
वाजसनेयिनः समामनन्ति । २१ । यच्च गौरिवीतं साम
तद्ग्रहनतिग्राह्यान्ग्रह्णाति । २२ ।

इति त्रयोदशी कण्डिका ।

त्व्यनीकां व्याख्यास्यामः । १ । ऐन्द्रवायवाग्रौ प्राय-
 णीयोदयनीयौ दशमं चाहः । २ । अथेतरेषां नवा-
 नामैन्द्रवायवाग्रं प्रथममहः । अथ शुक्राग्रम् । अथा-
 ग्रयणाग्रम् । ३ । एवंविहिता चित्त्यनीका परिवर्तते
 यद्यब्यूढः । ४ । ब्यूढे त्वैन्द्रवायवाग्रौ प्रायणीयोदय-
 नीयौ । अथेतरेषां दशानामैन्द्रवायवाग्रं प्रथममहः ।
 अथ शुक्राग्रम् । अथ द्वे आग्रयणाग्रे । अथैन्द्रवायवा-
 ग्रम् । अथ द्वे शुक्राग्रे । अथाग्रयणाग्रम् । अथ द्वे
 ऐन्द्रवायवाग्रे । ५ । अथ पशुकृत्तिः । ६ । आग्नेयं प्राय-
 णीय आलभन्ते । श्वो भूते सारस्वतीं मेयीम् । ७ ।
 एवंविहितानैकादशिनानन्वहमालभन्ते । ८ । आग्नेय-
 मुदयनीये । ऐन्द्राग्रं वा । ९ । सौर्यं ब्रह्मवर्चसकाम
 । १० । यदि यूपैकादशिनी स्यादन्वहमेकैकशो यूप-
 न्संस्मिनुयात् । सर्वान्वीपवसथ्ये । ११ । अहरहरूपशर
 उपावर्तते । १२ । अग्निष उदयनीये पशुमुपा-
 करोति । १३ । द्वादशामिष्टोमा रथंतरसामानः । १४ ।
 स भरतद्वादशाहः । १५ ।

इति चतुर्दशी कण्डिका ।

गवामयनेन प्रजां भूतिं^१ भूमानं^२ गच्छन्त्यभि स्वर्
 लोकं जयन्त्येषु लोकेषु प्रतितिष्ठन्ति । १ । तस्य द्वाद-
 शानेन सत्त्वभूतेन कल्पो व्याख्यातः । २ । सप्तदशैके
 दौक्षाः समामनन्ति । ३ । संवत्सराय दौक्षिष्यमाणा
 एकाष्टकायां दीक्षेरन्नित्युक्तम् । ४ । चतुरहे पुरस्तात्पौ-
 र्णमास्यै दीक्षेरन् । ५ । माथा इत्याश्मरथ्यः । चैत्या
 इत्यालेखनः । ६ । समानमा प्रायणीयात् । ७ । प्राय-
 णीयमतिरात्रमुपेत्य चतुर्विंशमुक्थ्यमारम्भणीयमुप-
 यन्ति । ८ । ते द्वे शये अहनी भवतः । ९ । अथाभि-
 स्रवं पडहमुपयन्ति ॥ ज्योतिषमग्निष्टोमं रथंतरसामा-
 नम् । गामुक्थ्यं बृहत्सामानम् । आयुषमुक्थ्यं रथ-
 तरसामानम् । गामुक्थ्यं बृहत्सामानम् । आयुषमुक्थ्यं
 रथंतरसामानम् । ज्योतिषमग्निष्टोमं बृहत्सामानम्
 । १० । एवंविहितांश्चतुरो ऽभिस्रवानुपयन्ति^३ । पृथं
 पडहं^४ समासे^५ । ११ । एवंविहितान्पञ्च मासानुप-
 यन्ति । १२ । ततः संभार्यम् । १३ । चीनभिस्रवान् ।
 पृथं पडहम् । अभिजितमग्निष्टोमम् । चीनपरःसाम्
 उक्थ्यानग्निष्टोमान्वा । परे द्वे शये अहनी । १४ । इति

१ Thus DE only; all other MSS. have पजापतिं instead of प्रजां भूतिं.

२ DE add प्रतिष्ठा. ३ ज्योतिषमग्निष्टोमम्. DE ३ आयुषम्. Q. ४ ५ नुवेत्य DES.

६ S adds उपयन्ति. ७ समान OP. ८ S omits रथं.

षण्मासाः । १५ । ततो विपुवन्तमुपयन्त्येकविंशमग्नि-
 ष्टोमं दिवाकीर्त्यसामानम् । १६ । तस्योदित आदित्ये
 प्रातरनुवाकमुपाकरोति । १७ । दिवाकीर्त्यमेतदहर्भ-
 वन्ति । १८ । उत्तरे पक्ष आहृता गणा अन्यत्र द्वाद-
 शाह्वीयाद्दशरावात् । १९ । ततस्वीनर्वाक्साम उक्थ्या-
 नुपयन्ति । अग्निष्टोमान्वा । २० । विश्वजितमग्निष्टोमम्
 । २१ । तानि चत्वारि शयान्यहानि । २२ । आहृतं
 पृथं पडहमुपेत्य चतुरो ऽभिस्रवानाहृतान्समासे । २३ ।
 एवंविहितान्पञ्च मासानुपयन्ति । २४ ।

इति पञ्चदशौ कण्डिका ।

ततः संभार्यम् । १ । द्वावभिस्रवौ । गोआयुषी ।
 द्वादशाहस्य दशाहानि । पराणि चत्वारि शयान्य-
 हानि । महाव्रतमतिरात्रश्च । २ । इति द्वादश मासाः
 । ३ । इति शाक्यायनकम् । ४ । अथ ताण्डकम् । ५ ।
 उत्तरस्य पक्षस उपरिष्ठाद्विश्वजित आहृतं पृथं पड-
 हमुपेत्य चीनभिस्रवानाहृतान् । ६ । तानि सह पूर्वैर-
 ष्टाविंशतिः शयान्यहानि । ७ । आहृतं पृथं पडह-
 मुपेत्य चतुरो ऽभिस्रवानाहृतान्समासे । ८ । एवंवि-
 हितांश्चतुरो मासानुपयन्ति । ९ । ततः संभार्यौ । १० ।

षयो ऽभिलवा आयुर्गौर्द्वादशाहस्य दशाहानि । ११ ।
 पराण्यष्टाविंशतिः शयान्यहानि महाव्रतमतिराचथ ।
 १२ । इति द्वादश मासाः । १३ । इति ताण्डकम् ।
 १४ । अथ भाल्लविकम्^१ । १५ । पूर्वस्य पक्षसः पुर-
 स्तादुत्तमात्पृष्ठादभिजितमग्निष्टोमम् । १६ । उत्तरस्य
 पक्षस उपरिष्ठात्प्रथमात्पृष्ठाद्विश्वजितमग्निष्टोमम् । १७ ।
 समानमितरच्छाध्यायनकेन । १८ । अपि वा संवत्सरं
 संपाद्योत्तमे मासि द्वादशाहीये दशरात्रे सक्तृपृष्ठान्यु-
 पेयुः । १९ । तत्र पृष्ठानां स्थाने ऽभिलवा नि^१धीयेरन्
 । २० । उपरिष्ठाद्द्वादशाहीयाद्दशरात्रान्महाव्रतम् । २१ ।

इति षोडशी कण्डिका ।

ततो महाव्रतमुपयन्ति पञ्चविंशमग्निष्टोमम् । १ ।
 अनु श्लोकेन स्तुवते । २ । नवभिरैन्द्रीभिरप्रतिहृ^१ता-
 भिरध्वर्युरुद्गायति । न वा । ३ । भद्रं साम पत्नय
 उपगायन्ति । ४ । तस्य प्रचरितं मरुत्वतीयैर्भवति ।
 ५ । अष्टहीतो माहेन्द्रः । ६ । अथ^२ प्रतिप्रस्थाता
 महाव्रतिकानि शिल्पानि व्यायातयति । ७ । औदुम्ब-

१ Thus Q only, भासुबं DE, भासुबं S, पासुबं O, पासुबं P.

१ Q omits वि १-५- DES. ३ कः DES.

रस्य वीणादण्डस्य दशातिमथितानि । ८ । एकैकस्मि-
 न्नातिमथिते दशदश मौञ्जांस्तन्तून्प्रवयति^१ । ९ । स^२
 वाणः^३ शततन्तुः । १० । अथैकेषाम् ॥ भूस्त्रयस्त्रिंश-
 त्तन्तव इति त्रयस्त्रिंशतमध्वर्युः प्र^४तनोति । भुवस्त्रय-
 स्त्रिंशत्तन्तव इति त्रयस्त्रिंशतं होता । सुवस्त्रयस्त्रिंश-
 त्तन्तव इति त्रयस्त्रिंशतमुज्ञाता । गृहपतिरुत्तमम् ।
 ११ । औदुम्बरीमासन्दीमुज्ञाच्च उपनिदधाति मौञ्ज-
 विवानामध्यधि होतृपदने^५ । १२ । औदुम्बरं लेङ्घं^६
 होत्रे प्रवधाति मौञ्ज्या रज्ज्वा । १३ । औदुम्बरे फलके
 अध्वर्यव उपनिदधाति । कूर्चौ^७ वा । १४ । कूर्चेपुं
 होत्रका उपगातारः पत्नय इत्यासते । १५ । *निक-
 ल्पन्ते पत्नयो^८ ऽपाघाटलिका^९स्तम्बल^{१०}वीणाः पिच्छोला
 इति^{११} । १६ । निकल्पन्ते वीणावादाः शङ्खान्ना^{१२}क्री-
 स्तूणवानिति । १७ । निकल्पेते ब्रह्मचारी पुंथली

१ प्रवयन्ति DES. २ DE omit च. ३ वाण DEQ ४ स० DE.

५ *पदमन् DE ६ ग्रेह S. ७ Sic. ८ DES omit पत्नयो ९ *काभिन्

OPQ, comp. अपघाटलिका Lātāyana Sr. 4. 2. 7, 8, अध्वर्यविका Śān-

kbāyana Sr 17.5 12. १० तुम्बर० DE instead of तम्बल०; comp.

अपघाटलिका and तम्बलवीणा in the parallel passage XXI 19. 3.

११ *वीणाभि. पिच्छोलाभिरिति OP, in Q there is a hiatus. १२ Correc-

ted; the MSS. have शङ्खा ना०.

चाग्रेण सदसो^१ दक्षिणां दार्बाहुमार्तिष्यमाणौ^२ । १८ ।
उत्तरस्यां वेदिश्रोण्यां पुंश्चल्यै मागधाय च परिश्रयन्ति
। १९ ।

इति सप्तदशौ कण्डिका ।

दिक्षु^३ दुन्दुभीन्प्र^४वध्नन्ति । सक्तिपु वा महावेदेः ।
१ । अपरेणाग्नीध्रं भूमिदुन्दुभिम^५वटं खनन्ति । अर्ध-
मन्तर्वेद्यर्धं वह्निर्वेदि । २ । तमाद्र्रेण चर्मणोत्तरलोम्ना-
भि^६वितत्य शङ्कुभिः परिणहत्यात्रैतन्पुच्छकारण्डमाहन-
नार्थं निदधाति । ३ । अग्रेणाग्नीध्रं शूद्रायौ निकल्पेते
चर्मकर्ते व्यायंस्यमानौ । ४ । उत्तरेणाग्नीध्रं कटसंघाते
तेजन^७संघाते वाद्रं चर्म व्यधनार्थं वितत्योच्छ्रयन्ति^८ ।
५ । अग्रेणाहवनीयं रथेषु कवचिनः संनह्यन्ते । ६ ।
मार्जालीयन्यन्ते ऽष्टौ दासकुमार्य उदकुम्भैर्निकल्पन्ते ।
७ । वाग्मद्रं मनो भद्रं मानो भद्रं तन्नो भद्रमिति त्रिः
पर्वयेत्^९ । ८ । कटश्लाकयेष्णुकारण्डेन वेणुकारण्डेन
वेतसकारण्डेन वा वारुणं^{१०} संह्राद्य तेन माहेन्द्रस्य

१ मदी DE. २ *माद्यिचमाद्यो S, comp. the parallel passage XXI.

19. 5 ३ दीषा Q ४ *प्रति DES. ५ *दुन्दुभिर Q.

६ DES omt भि ७ वेजनी S, वेजिन Q ८ *पति OQ.

९ Thus all MSS., except DE which have पर्वयेत्. १० वारुण DE.

स्तोत्रमुपाकरोति । ९ । उद्गाता वादयतीति विज्ञायते
 । १० । तमुद्गाता प्रस्तोत्रे प्रयच्छति । तं सो ऽध्वर्यवे ।
 तमध्वर्युरन्यस्मै । ११ । तं सो ऽग्रेण सदसो दक्षिणां
 द्वावाहुं प्रतिवादयन्नास्ते । १२ ।

इत्यष्टादशौ कण्डिका ।

उपाकृते माहेन्द्रस्य स्तोत्रे सर्वा वाचो वदन्ति । १ ।
 उत्क्रीदं यजमानाः कुर्वते । २ । अपाघाटलिकास्तम्बल-
 वीणाः पिच्छोला इति पत्रयो वादयन्ति । ३ । संभव-
 दन्ति वीणावादाः शङ्खान्नाः क्रीस्तूणवानिति । ४ ।
 ऋतीयेते ब्रह्मचारी पुंथली च दक्षिणां द्वावाहुमा-
 श्लिष्यमाणौ । ५ । संवर्त्तते पुंथली मागधश्च । ६ । आजिं
 धावन्ति । ७ । दुन्दुभीन्समाघ्नन्ति । पुच्छकाण्डेन
 भूमिदुन्दुभिम् । ८ । शूद्रायौ चर्मकर्ते व्यायच्छेते आर्द्रे
 श्येते परिमण्डले । अन्तवदि ब्राह्मणो वहिर्वेदि शूद्रः । ९ ।

१ प्रयच्छेत् DES.

१ DE add वीणावादाय.

१ वदी DE.

३ दक्षिणं DE, comp. above XI. 8. 5; XIV. 29 1, XXI. 17. 18, 19. 5.

५ तुम्बर DE instead of तम्बल; comp. XXI. 17. 16. १ Q omits वं.

७ वीणाः OPQ ८ Corrected; the MSS. have वंशा वा; comp.

XXI 17 17note ९ शू० OPQ instead of शू०. १० शरति DES;

OPQ omit इति. ११ दक्षिणं DE, comp. note 8 above.

आक्रोशति शूद्रः । प्रशंसति ब्राह्मणः । १० । इमे
 ऽरात्सुरिमे सुभूतमकन्निति ब्राह्मणः । इम उदासी-
 कारिण इमे दुर्भूतमकन्निति शूद्रः । ११ । तं ब्राह्मणः
 संजित्या'ग्रीध्रे चर्माध्यस्यति । १२ । विपरियान्त्ये-
 तच्चर्म कवचिनः । १३ । तेषामेकैकं संशास्ति माप-
 रात्सीर्मातिव्यात्सीरिति । १४ । तते' विद्धा' नाति-
 पातयन्ति' । १५ । राजपुत्रा विध्यन्तीत्येकेषाम् । १६ ।
 उद्ञ्चो ऽपरिमितमध्वानं यात्वा° प्रत्यायाय' विमु-
 च्चन्ति । १७ । अचैता दासकुमार्यं उदकुम्भानधि-
 निधाय त्रिः प्रदक्षिणं मार्जालीयं परिन्त्यन्ति
 दक्षिणान्पदो निघ्नन्तीरिदंमधुं गायन्त्यः । १८ । इद-
 मेव सारथं मध्वयं सोमः सुतो' इह । तस्येह पिव
 'तात्पुर्हमहा इदं मध्वदं मध्वित्येव गायेयुरित्या-
 श्मरथ्यः । १९ । अथालेखनः । २० ।

इत्येकोनविंशौ कण्डिका ।

१ संविजित्या° Q. २ Corrected, all MSS. have विपर्यन्त्ये°. ३ Q
 omits सं. ४ Corrected, all MSS. have मध्वे. ५ विशा DEQS.
 ६ °पादयन्ति OPQ ७ राजा DE, राजा S. ८ प्रजायाप Q. ९ Sic.
 १० Thus OP, ताविपुर्ह° Q, तावपुर्ह° DE, तावपुर्ह° S.

हिंस्रुकां^१ द्वे गायेताम् । हिम्बिनीं^२ द्वे । हस्ता-
 वारां द्वे । संवत्सरगाथां द्वे । १ । वाग्वेद हिंस्रुकां^३
 सैनां गायतु प्राणस्य वादिते । सेमान्गीता यजमाना-
 निहावतु ॥ वाग्वेद हिम्बिनीं^४ सैनां गायतु प्राणस्य
 वादिते । सेमान्गीता यजमानानिहावतु ॥ वाग्वेद
 हस्तावारां सैनां गायतु प्राणस्य वादिते । सेमान्गीता
 यजमानानिहावत्विति^५ । २ । ततः संवत्सरगाथा ॥
 गाव एव सुरभयो गावो गुल्गु^६लुगन्धयः । गावो
 घृतस्य मातरस्ता इह सन्तु भूयसीः ॥ ननु गावो
 मङ्गीरस्य^७ गङ्गाया उदकं पपुः । पपुः सरस्वतीं
 नदीं प्राचीञ्चोञ्ज^८गाहिरे ॥ इमा वयं स्वामहे
 शम्याः प्रतरतामिव । निकीर्य^९ तुभ्यं मध्य आकर्ष्यो^{१०}
 कर्ष्यो^{११} यथा ॥ यदा^{१२} भङ्गश्चिनौ वदत ऋत^{१३}पर्णक
 योऽवधीः^{१४} । आवि^{१५}ष्कृतस्य दृपणमुभयोरहृतस्य च ॥
 यदा^{१६} राखाद्यौ^{१७} वदतो ग्राम्य^{१८}मङ्गीर^{१९}दाशकौ ।

१ हिंस्रुका Q. २ हिम्बिनी S ३ DES omit इति ४ गुल्गु S

५ Corrected according to the reading which most of the MSS. exhibit below where this name occurs again. In this place OPS have मङ्गीरस्य, Q मङ्करस्य; in DE there is a blank Kātjāyana Sr 13.

३ 21 has मङ्गीरस्य ६ ऋञ्चि O only, in accordance with Kātj. Sr.

७ Sic आकर्ष्यो DE ८ कर्ष्यो Q ९ यथा OP १० अतु OP.

११ वधि OP. १२ आदि Q १३ यथा DEOS १४ Sic राखाद्यौ Q.

१५ ग्राम्य S only. १६ Thus DEQS, मङ्गीर OP

श्रेमे व्यृहे^१ ग्रामेणा^२ नङ्गांस्तथ्यते वहन् ॥ इदं कल्माष्यो
 अपिबन्निदं सोमो असूयत^३ । इदं हिरण्यैः^४ खीला^५
 आवाय^६न्साक्षि^७भञ्जनम्^८ । ३ । हैमहा इदं मधु
 हिल्लु हिल्लित्ति^९ सर्वासामृगन्तेषु समयः । ४ । अचेता
 दासकुमार्य उदकुम्भानुपनिनीय^{१०} यथार्थं गच्छन्ति
 । ५ । माहेन्द्रस्य स्तुतमनु घोषाः शाम्यन्ति । ६ । अर्कः
 पवित्रं रजसो विमानः पुनाति देवानां भुवनानि
 विश्वा । चावापृथिवी पयसा संविदाने घृतं दुहाते
 अमृतं प्रपीने ॥ पवित्रमर्को रजसो विमानः पुनाति
 देवानां भुवनानि विश्वा । सुवर्ज्योतिर्यशो महदशी-
 महि गाधमुत प्रतिष्ठामिति फलके कूर्चौ वाधिरुह्या-
 ध्वर्युः शस्त्रं प्रतिगृणाति । ७ । संतिष्ठते महाव्रतम् । ८ ।

इति विंगी कण्डिका ।

व्याख्यात उदयनीयः पृथ्यशमनीयश्च । १ । अय
 ग्रहकृतिः । २ । त्रिषु परःसामसु चीनतियाद्यान्वृ-

१ विह्वे OPQ   २ Thus S only, the other MSS. have पामिना .
 ३ अपिबन्निदं सोम. सुनो रज DES, comp. XXI. 19 18   ४ DEPS
 omit the Visarga   ५ हिल्ल OP.   ६ Thus OS, वायन् P, वायन् Q,
 वाययत् DE   ७ Thus DEQS, साक्षि OP   ८ •भञ्जनं S   ९ हिल्लिनि
 DEOQS   १० •नपिनिधाय DES

ह्लाति । ३ । उपयामगृहीतो ऽस्यद्भ्यस्त्वौषधीभ्यो जुष्टं
 गृह्णामीति प्रथमे ऽहनि गृह्णाति । आपधीभ्यस्त्वा
 प्रजाभ्य इति द्वितीये । प्रजाभ्यस्त्वा प्रजापतय इति
 तृतीये । ४ । गतानेवावृत्तानर्वाक्तामसु । ५ । तानू-
 र्धानावृत्तांश्च विपुवति । ६ । तेषां मध्ये सौर्यमुदु त्वं
 जातवेदसमिति । ७ । एतस्मिन्नेवाहनि वैश्वकर्मणमति-
 ग्राह्याणामष्टमं गृह्णाति वाचस्पतिं विश्वकर्माणमूतय
 इति । ८ । श्वो भूत आदित्यं महीमू पु मातरमिति
 । ९ । तावेवमेव व्यत्यासं गृह्णात्या महाव्रतात् । १० ।
 तौ सह महाव्रते । प्राजापत्यं च^१ पञ्चपाचम् । ११ ।
 चयस्त्रिंशतमेतदहरतिग्राह्यान्गृह्णाति । १२ । दशमेया^२
 दशैन्द्रा^३ दश सौर्या^४ वैश्वकर्मण आदित्यः पञ्चपाच इति
 चयस्त्रिंशत् । १३ । अतिग्राह्यायतने चत्वार्यतिग्राह्य-
 पाचाणि प्रतिदिशं निहितानि भवन्ति । मध्ये पञ्चमम्
 । १४ । पूर्वार्धे गृह्णाति । १५ । इन्द्रमिहाथिन इत्यनुद्भु-
 त्वोपयामगृहीतो ऽसौन्द्राय त्वार्कवते जुष्टं गृह्णा-
 मीति गृहीत्वैप ते योनिरिन्द्राय त्वार्कवत इति

१ ता ए० DES. २ DES omit च. ३ Corrected, all MSS. have
 the accusative म्. ४ ० दिवो वृचदि० Q.

सादयति । १६ । एवं सर्वत्र ग्रहणसादनौ संनमति^१
। १७ । अभि त्वा श्रूर नोनुम इति दक्षिणार्धे । १८ ।

इत्येकविंशो कण्डिका ।

इमा नु कं भुवना सीपधेमेन्द्रश्च विश्वे च देवाः ।
यज्ञं च नस्तन्वं च प्रजां चादित्यैरिन्द्रः सह सीपधातु ।
आदित्यैरिन्द्रः सगणो मरुद्भिरस्मभ्यं भेषजा करदिति
पथार्धे । १ । त्वामिद्वि हवामह इत्युत्तरार्धे । २ ।
तदिदास भुवनेषु ज्येष्ठं यतो जज्ञ उग्रस्त्वेपन्वम्णः ।
सद्यो जज्ञानो नि रिणाति श्रधूननु यं विश्वे मदन्त्यूमा
इति मध्यमे । ३ । तानन्यस्मिन्पात्र आनीय सर्वान्म-
ध्यमे यज्ज्वाति त्वे क्रतुमपि यज्जन्ति विश्व इति । ४ ।
अथैकेषाम् । यन्नाना जुहुयादात्मनो ऽङ्गानि विच्छि-
न्धात् । यत्समाहृत्याहुतीः^२ संरुन्ध्यात्तदनु यजमानाः
संरुन्धेरन् । स्तोका एवात्मन्प्रत्यानीय ह्यौतव्याः ।
प्रत्यहाङ्गानि ददाति^३ नाहुतीः संरुणद्भि न यज्ञं
विच्छिनत्तीति विज्ञायते । ५ । तं भक्षयति^४ महस्ते
भक्षयामि भर्गं^५ ते भक्षयामि भुजं ते भक्षयाम्य-

१ Kanḍikā 21 ends here in OPQ २ •ङ्गतिः DEOP ३ Corrected reading of S only; प्रत्याहा• DE and original reading of S, प्रत्यहो OPQ ४ निदधाति DES. ५ •यन्ति DEQ ६ यथं DEQS.

न्नाद्यं ते भक्षयामीति । ६ । अनीकां व्याख्यास्यामः ।
 ७ । ऐन्द्रवायवाग्रं प्रथममहरथ शुक्राग्रमथाग्रयणा-
 ग्रम् । ८ । एवंविहिता त्यनीका परिवर्तत इत' ऊर्ध्वा
 प्राग्विपुवतः । ९ । ऊर्ध्वं विपुवत आहृताहृत्तेषु । १० ।
 शुक्राग्रो विपुवान् । ११ । अथ पशुकृत्तिः । १२ ।
 आग्नेयं प्रायणौय आलभन्ते । श्वी भूते सारस्वतीं
 मेयीम् । १३ । एवंविहितानैकादशिनारगन्वहमाल-
 भन्ते । १४ ।

इति द्वाविंशो कण्डिका ।

सौर्यं विपुवत्युपालम्भ्यम्* । १ । तेषामेवमुपाकुर्वतां
 द्वादशाहीयस्य दशरावस्य सप्तदश उक्त्ये द्वाविंश-
 तमे'कादशिन्यो ऽपहज्यन्ते । २ । नवाहान्यतिरिच्यन्ते ।
 ३ । तेषु गव्यानतिरिक्तपशूनालभन्ते । वैष्णवं वामन-
 मेकविंशे । ऐन्द्राग्रं विष्णवे । वैश्वदेवं त्रयस्त्रिंशे ।
 द्यावापृथिव्यां' धेनुं प्रथमे छन्दीमे । तस्या एव वायव्यं
 वत्सं मध्यमे । आदित्यामविं वशामुत्तमे । मैत्रावरुणी-
 मविवाक्ये । प्राजापत्यमृषभं तूपरं महाव्रते । आग्ने-

१ OQ omit इत; DE have इति. २ *न आहृ. Q, *ना आहृ. DP.

३ All MSS, except P, have *कर्म. ४ द्वाविंश द. Q. ५ *विवीर्षा DE.

यमुदयनीये । ४ । इति 'पालिङ्गायनिकाः । ५ । अथ
 काठकाः । ६ । ऐकादशिनान्प्रतिविभज्याप्रतिविभज्य
 वा प्रायणीयोदयनीयथोरासभन्ते । ७ । आग्नेयम-
 न्तर्धौ^१ रथंतरपृष्ठेघैन्द्रं दृष्टपृष्ठेषु । ८ । अपि वाग्नेन्द्रं^२
 रथंतरपृष्ठेघैन्द्राग्रं दृष्टपृष्ठेषु । ९ । तेघेव नवसु
 गव्यान् । १० । तत्र विकारः । ११ । बार्हस्पत्यं शिति-
 पृष्ठं त्रयस्त्रिंशे । वाचे पृश्निमुत्तमे । यैश्चकर्मणामृपभं
 तूपरं महाव्रते द्विरूपमुभयतएतम्^३ । १२ । द्युपश्र-
 नेव समभ्युच्चयवद^४ न्वहमालभेरन्यदि विभवः पशवः
 स्युः । ऐकादशिनान्वा विहृतानिति वाजसनेयकम् ।
 १३ । ऐन्द्राग्रं वा सर्वत्र । १४ ।

इति त्रयोविंशो कण्डिका ।

उत्सर्गिणामयनं गवामयनं गुणविकृतम् । १ ।
 उत्सृज्यांश्च नोत्सृज्याश्मित्युक्तम् । २ । यद्यहान्युत्सृ-
 जेषुः प्रथमं पृष्ठं^५ संस्थाप्यापरस्मा अङ्गे वसतीवरीः
 परिहृत्य वसतीवरीषु मृत्पिण्डमवधाघैन्द्रं सांनाय्यं

१ वा० S २ DE add वा. ३ जापेय DES ४ Thus OS only, all
 other MSS have •यत एव ५ समभ्युच्चयवद० DES ६ इहं OPQ

निरूप्योपवसन्ति^१ । ३ । श्वो भूते ऽहरत्सृज्य प्राजापत्यं
 पशुमालभन्ते । ४ । तस्य यथाकालं वपया प्रचर्याग्रये
 वसुमते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपत्यैन्द्रं च दधि । ५ ।
 तयोः समानं^२ स्विष्टकृदिडम् । ६ । उपहूतायामि-
 डायां सांनाय्यं समुपहूय भक्षयन्ति । ७ । माध्यंदिन-
 काले पशुपुरोडाशेन प्रचर्येन्द्राय मरुत्वते पुरोडाश-
 मेकादशकपालं निर्वपत्यैन्द्रं च^३ चरुम् । ८ । हविरा-
 हुतिप्रभृतीडान्तं संस्थाप्य तृतीयसवनकाले पशुना
 प्रचर्य वैश्वदेवं द्वादशकपालं निर्वपति^४ वैश्वदेवं च^५
 चरुम् । ९ । पूर्ववद्धविषी संस्थापयेत् । १० । अपि वा
 सवनीयानेव पुरोडाशानेतेषां हविषां^६ स्थाने ।
 अध्वरकल्पान्वा । ११ । अग्नीदौपयजानङ्गारानाहरे-
 त्येतदादि पाशुकं कर्म प्रतिपद्यते । १२ ।

इति चतुर्विंशो कण्डिका ।

एवमत ऊर्ध्वं पडहैर्मासान्संपाद्य सप्तममुत्सृज्यै-
 तत्कुर्वन्ति । १ । पञ्च ज्योतींषि प्राग्विपुवत उत्सृ-

१ उपपत्ति DES. २ Q adds च, OP तु. ३ All MSS, except S,
 omit च. ४ निर्वपति QS. ५ DEOQ omit च ६ S omits हविषां.

ज्यन्ते । २ । चत्वारस्त्रयस्त्रिंश उ'परिष्ठादेकं च
 ज्योतिः संभार्ये । ३ । प्रथमसप्तमयोरेव नोत्सृजेयु-
 रित्येके । ४ । अथैकेषाम् । यान्यहान्युत्सर्गप्राप्तान्येक-
 चिक'स्तोत्राण्येव' स्युः । ५ । एकैकां वैपां' स्तोत्रीया-
 मुत्सृजेयुः । उक्त्यानि' वा । ६ । संवत्सरस्योत्तमे'
 ऽहने'कामेव स्तोत्रीयामुत्सृजेयुः । तदुत्सृष्टं चानुत्सृष्टं
 च भवतीति' । ७ । अथैकेषाम् । यद्'हरुत्सृजेयुस्तदेव
 श्रौ भूत उपेयुः । ८ । तदु तथा न कुर्यात् । विकस्तिः
 सा'' संवत्सरस्य'' भवतीति'' । ९ । अवमृथादुदेत्य
 तान्येवोपेयुः । १० । द्वादश यद्यमावास्यायामुत्सृजेयुः ।
 यद्युभयत्र चतुर्विंशतिः । ११ । तदेतत्पौ''चीयं पशव्य-
 मायुर्ध्वं स्वर्ग्यम् । १२ । संतिष्ठत उत्सर्गिणामयन-
 मुत्सर्गिणामयनम् । १३ ।

इति पञ्चविंशौ कण्डिका ।

इत्येकविंशः प्रश्नः ॥

१ *मादु* Q, *शो* OP. १ DE omit विक, O has विंश instead.
 २ DES have अद्यानि instead of स्व ३ DES omit वैपां. ४ उक्त्यानि
 DEO ५ *रस्य वीतने* DES ६ ऽहने* DEPS ७ DES omit इति.
 ८ यद्यद्* Q, यद्य* OP. १० DEQ omit षा, O has चि instead,
 comp Taitt S. 5. 4 7. 7. ११ संवत्सरस्य DE १२ DES omit
 इति. १३ *शो* DE.

श्रोम् ॥

एकाहेषहीनेघिति प्राकृतीर्दक्षिणा ददाति । यथा-
समाम्नातं वा । १ । सर्वक्रतूनां प्रकृतिरग्निष्टोमः ।
निकायिनां तु प्रथमः सर्वत्र । यथादिष्टं वा । २ ।
ज्योतिर्गौरायुरिति विकट्रुकाः । ३ । प्रथमो ऽग्निष्टोम
उक्थ्या वा सर्वे । ४ । ज्योतिषि सहस्रं ददातीति । ५ ।
श्यैतनियमाद्दृष्टपृष्ठः । ५ । गौर्धातृव्यतः । आयुः
स्वर्गकामस्य । अग्निष्टोमस्तु भ्रातृव्यतः । विश्वजिदग्नि-
ष्टोमः श्रेष्ठकामस्य । ६ । सहस्रं दक्षिणा^१ सर्ववेदसं
वा यावतीर्वा क्रतोः स्तोत्रीयाः । ७ । सर्ववेदसे ज्येष्ठं
पुत्रमपभज्य संविदो^२ विपरियाचेत^३ । ८ । *यद्दक्षिणा-
काले सर्वस्वं *तद्दद्याद्यदन्यद्भूमेः पुरुषेभ्यश्च । ९ ।
उत्तमां दक्षिणां नीत्वोदवसाय वा दक्षिणेनौदुम्बरीं
प्राङ्निपद्य ब्रूयाद्यन्ते ऽद ऋणं यददस्तत्सर्वं ददामीति
। १० । उदवसाय रोहिणीं वत्सच्छवीमिति समानम्
। ११ । इन्द्रस्थाभिजिदग्निष्टोमो ऽनभिजितस्याभि-

१ दक्षिणा QT २ संविदा DES ३ All MSS read विपर्याचेत, except
S which has विपरियाचेत. ४ DE omit यद्. ५ DE omit तद्.

जित्यै । १२ । उभे बृहद्रथंतरे भवतः परोऽश्वपृष्ठो^१ वा । १३ । बृहत्तु होतुः पशवश्चैकादशैकयूपे । १४ । सहस्रं दक्षिणा वराणां वा द्वादशं शतम् । १५ । सर्वजिताग्निष्टोमेन सर्वमाप्नोति सर्वं जयति । १६ ।

इति प्रथमा कण्डिका ।

अन्नादथ भवति । १ । तस्य महाव्रतं पृष्ठ^२भक्त्यं
शस्यते । २ । सहस्रं दक्षिणा विंशतिर्वाष्टाविंशतीनाम्^३
। ३ । चत्वारः साहस्राः^४ । ४ । ज्योतिरग्निष्टोमो^५ रथं-
तरसामा प्रथमः । प्राणेष्वन्नाद्ये च प्रतितिष्ठति ॥
गौरुक्थ्यो बृहत्सामा द्वितीयः । पशुषु प्रतितिष्ठति ॥
सर्वज्योतिरग्निष्टोम उभयसामा तृतीयः । सर्वमाप्नोति
सर्वं जयति ॥ विराचसंमितो ऽग्निष्टोमो बृहत्सामा
चतुर्थः । विराचस्य फलमाप्नोति । ५ । चत्वारः सायस्त्राः
। ६ । तेषां विशेषः । ७ । रथंतरसामा बृहत्सामो-
भयसामा वा प्रथमः । ८ । तस्मिन्कामाः^६ स्पर्धायां
भ्रातृव्यतिस्तीर्षां स्वर्गः पशवो वा । ९ । तेषां पूर्वेषु-

१. *इष्टे DE २ इष्टं PTU ३. *विंशतानां PQTU. ४. एवमः
DEPST ५. अग्निष्टोमो ऽग्निष्टोमो ST ६. विराचि. DES. ७. All MSS.
omit the Visarga

राम्नेयः सौम्यो बार्हस्पत्यश्च पशवः । १० । तेषामेका-
 दशिन्यां रूपाणि । ११ । तदलाभ एतासां देवता-
 नामष्टाकपालः प्रथमश्चरु चेतरी । १२ । धारयत्या-
 हवनीयम् । १३ । व्याधारयत्युत्तरवेदिम् । १४ ।
 सर्पिष्मदशनम् । १५ । हिरण्यं मुखे न्यस्यान्तरोरु
 प्रियायै भार्यायै ब्रह्मचारौ श्रेते श्व इध्या पशुना वा
 यश्च इति । १६ । ऋत्विजः समोढाः^१ । १७ । तान्यथा-
 लोकं विनिधाय^२ सर्वा दिशः सश्वीरहतयो ऽश्वरथाः
 सोमप्रवाका विधावन्ति । १८ । तेभ्यो यन्नवनीतमु-
 दियात्तदाज्ये ऽवनयेत् । १९ । चतुर्युजा योजने प्राच्यां
 दिशि । त्रियुजोत्तरतस्त्रिक्रोशे । द्वियुजा पश्चाद्विक्रोशे ।
 दक्षिणैकयुक्तेन क्रोशे । २० । अश्वतररीरयो वैकः । २१ ।
 प्रदक्षिणं पूर्वणोत्सर्गः । २२ । योजनादीनि वाद्वि-
 क्रोशानि । २३ । अश्वरथेन दक्षिणोत्सर्गः । २४ ।
 त्रिवत्सः साण्डः सोमक्रयणः । २५ ।

इति द्वितीया कण्डिका ।

१ आद्या• DET, न्यस्या•U, द्या• Q, तकारस्या• S. १ संभ्रूढाः (!) DE.
 २ निधाय QS.

उदित आदित्ये दीक्षिते^१ प्रागस्तमयाद्वमृथः । १ ।
 उपसत्सु चिः संमीलेत् । संमील्य वा प्रचरेत् । अपि
 वा नापराल्लिख्य उपसदः । २ । यवोर्वरा वेदिः । ३ ।
 यवानां खल उत्तरवेदिः । ४ । आरोहणे हविर्धाने । ५ ।
 विमितं सदः । ६ । स्फ्यो यूपः स्फ्याग्रो वा खलेवाली
 लाङ्गलेपा वा^२ । ७ । कलापि चपालम् । ८ । अग्नी-
 पोमीयकाल^३ ईजानस्य गृह्णादसतीवरीर्गृह्णीयात् । ९ ।
 सवनीयकाले सह पशूनालभते ऽग्नीपोमीयं सवनीय-
 मनूबन्धां च । १० । अग्नीपोमीयस्य स्थाने ऽग्नीपोमीय
 एकादशकपालः । अनुबन्धास्थाने^४ मैचावरुण्यामिष्टा ।
 ११ । तस्या दक्षिणाकाले सदश्वः श्वेतो दक्षिणा । १२ ।
 तमाङ्गिरसाय सातृव्याय^५ वा दद्यात् । १३ । द्वेष्यं वा^६
 ब्राह्मणं दत्त्वा तस्मा अश्वं रुक्माप्रतिमुक्तं दद्यात् । १४ ।
 तदलाभे गौः^७ श्वेतः^८ । १५ । संवत्सरमुपरिष्ठात्पादा-
 बनेजनं मांसं स्वियमन्दतमुपरिशय्यामाञ्जनाभ्यञ्जने
 च वर्जयेत् । १६ । सा दीक्षा । १७ । यदि संवत्सरं
 न शक्नुयाद्वादशाहम् । १८ ।

इति द्वितीया कण्डिका ।

१ Kandikā 2 ends here in PQTU १ DES omit वा. २ *मीयल
 काल DES. ३ *व्याया स्थाने PT ४ सातृव्याय instead of धा० S ५ च
 DE. ६ All MSS omit the Visarga. ७ सर्वं चेतं S, सर्वं चेतं DE

एतेनोत्तरे व्याख्याताः । १ । द्वितीयस्य पञ्चदश-
 मग्निष्टोमसाम कृत्वामयाविनमन्नाद्यकामं प्रजाकामं
 पशुकामं वा याजयेत् । २ । हीनानुजावरो ऽनुक्रिया ।
 ३ । तस्याष्टादशावुत्तरौ पवमानौ । ४ । अश्वसादः
 सोमप्रवाको दधिदृतिश्च त्रिक्रोशे ऽन्ततः प्राह । ५ ।
 स्त्रीगौः सोमक्रयणी । ६ । प्रक्षुताग्रो यूपः । ७ ।
 व्रीह्युर्वरा वेदिः । ८ । व्रीहीणां खल उत्तरवेदिः । ९ ।
 भारद्वाजो होता । १० । विश्वजिच्छिल्पश्चतुर्थः सर्व-
 पृष्ठः सर्वस्तोमः सर्ववेदसदक्षिणः । ११ । सर्वस्थाना-
 दस्य^१ प्रसवं गच्छति । १२ । श्येनेनाभिचरन्त्यजेत ।
 १३ । रथौ हविर्धाने । १४ । तैल्वको वाधको वा
 स्फ्याग्रो यूपः । १५ । श्वनभ्ये अधिपवणफलके भवतः
 । १६ । अग्नये रुद्रवते लोहितः^२ पशुः । १७ ।
 सादयन्त्यु^३पांश्चन्तर्यामौ । १८ । शरमयं बर्हिः । १९ ।
 औद्भवः^४ प्रस्तरः । २० । वैभीतक इध्मः । २१ । वाण-
 वन्तः परिधयः । २२ । लोहितोष्णीपा लोहितवसना
 निवीता षट्त्वजः प्रचरन्ति । २३ । नवनव दक्षिणाः
 कूटाः कर्णाः^५ काणाः खण्डा वण्डाः । २४ । ता

१ चर्वाङ्गक DE. २ लोहितः DES ३ सादयन्त्युः DESU. ४ लोद्भवः
 QT ५ DES omit the Visarga

दक्षिणाकाले कण्टकैर्वितुदैयुः । २५ । इच्छन्त्येतेति
 रथंतरं पवमाने कुर्याद्दृहत्पृष्ठम् । जीयेतेत्येतद्विपरौ-
 तम् । २६ । परां परावतं गच्छेन्न प्रतिष्ठेदिति
 पूर्ववत्स्रवं च ब्रह्मसाम कुर्यात् । २७ । प्रजापतेरेक-
 त्रिको ऽग्निष्टोमः सर्वस्य पाप्मनो निर्दिश्य^१ गच्छति ।
 २८ । चतुर्विंशतिं गा^२ दक्षिणा ददाति । २९ ।

इति चतुर्थी कण्डिका ।

चयो वाचः^३ स्तोमाः । १ । पूर्वाव^४ग्निष्टोमौ रथंतर-
 सामानौ । सर्वस्तोमो ऽतिरात्र उत्तरः । २ । तस्मिन्सर्वा
 षट्चः सर्वाणि सामानि सर्वाणि यजूंषि प्रयुज्यन्ते । ३ ।
 ब्रात्यानां प्रवासे ब्रात्यस्तोमा उक्थ्या रथंतरसामानः ।
 द्वितीयो वाग्निष्टोमः । ४ । उष्णीषं^५ प्रतोदो^६ ज्याहोडो
 रथो विपथः^७ फलकास्तीर्णो ऽश्वो ऽश्वतरश्च युग्धौ
 कृष्णशं वासः कृष्णवल्लो अजिने रजतो^८ निष्कः । ५ ।
 तद्दृहपतेः । ६ । बलूकान्तानि दामतूपाणौतरेपाम् ।
 ७ । द्वे द्वे दामनी भवतः । द्वे द्वे उपानहौ । ८ । द्विपं-

१ DES add कण्ट. २ DES omit परां. ३ निर्दिश्य PQU. ४ Thus P
 only, all other MSS. have *विंशतिगां. ५ All MSS omit the
 Visarga. ६ पूर्ववत् DE ७ उष्णीष PQTU ८ All MSS,
 except S, add धूरो. ९ विपथो रथः DES. १० राजनी DES.

हितान्यजिनानि । ८ । चयस्त्रिंशताचयस्त्रिंशता गृह-
 पतिमभिः समायन्ति । १० । ता दक्षिणा भवन्ति । ११ ।
 अपि वा षट्पष्टिं गां वन्वीरन् । १२ । अथो खल्वा-
 हुयंद्देवैषां सातं स्यात्तद्दद्युस्तद्धि व्रात्यधनमिति । १३ ।
 षट्पोडशी निन्दितानाम् । द्विपोडशी कनिष्ठानाम् ।
 ऊर्ध्वस्तोमो ज्येष्ठानाम् । चतुःषोडशी सर्वेषाम् । १४ ।
 आदित्यानां प्रयतिरुक्थ्यो नाकसदां प्रथमः । १५ ।
 व्यावृत्तिं पाप्मना भ्रातृव्येण गच्छन्ति । १६ । अग्नि-
 ष्टोमा इतरे । अङ्गिरसां द्वितीयः । साध्यानां तृतीयः ।
 मरुतां चतुर्थेनौजो वीर्यमाप्नोति । चयस्त्रिंशः पञ्चमः ।
 १७ । स्वर्गकामो ऽभिभुवा भ्रातृव्यमभिभवति ।
 विनुत्या भ्रातृव्यं विनुदते । १८ ।

इति पञ्चमी कण्डिका ।

चितिस्तोमः प्रजननकामः । १ । गायत्रेणाग्निष्टोमेन
 रथंतरसाम्ना ब्राह्मणो ब्रह्मवर्चसकामः । २ । गायत्रावग्नि-
 ष्टोमौ प्रथमयज्ञौ । ३ । प्रथमेन ब्राह्मणस्य तेजो ब्रह्म-
 वर्चसम् । द्वितीयेन ऋग्वियस्य राष्ट्रमुग्रमव्यथ्यम् । न तु

१ Corrected, the MSS. have षट्पष्टिर्गा (cf. XXII. 4 29).
 २ इवीरन् QT, DEP are totally corrupt. ३ कदितं DE. ४ कनिष्ठि-
 कानां DE. ५ गच्छन्ति DES. ६ सगेवापामिञ्जवा DES.

बहुपशू इव भवतः । ४ । चिष्टताग्निष्टुता^१ग्निष्टोमे-
 नापूतो यजेत । ५ । आग्नेय्यः पुरोरुचः । आग्नेयी
 सुब्रह्मण्या । ६ । आग्नेयीषु स्तुवते ऽजा हिरण्यं च
 दक्षिणा । ७ । एतमेव चतुष्टोमं कृत्वा श्रोत्रियो
 ऽश्वहतः स्त्रीहतः कामहतश्चरणहतो वा यजेत । ८ ।
 अश्वः^२ श्यावो दक्षिणा । स ब्रह्मणे देयः । ९ ।
 एतस्यैव वायव्यासु^३ पञ्चदशम^४ग्निष्टोमसाम कृत्वामया-
 विनमन्नाद्यकामं प्रजाकामं पशुकामं वा याजयेत् ।
 एतस्यैव रेवतीषु वारवन्तीयमग्निष्टोमसाम कृत्वा^५
 ब्रह्मवर्चसकामम् । एतमेव चतुष्टोमं कृत्वा ग्रामकामम्
 । १० । अप्रवर्ग्या भवन्तीत्येके । ११ । चिष्टतान्नाद्य-
 कामः । १२ । पञ्चदशेन वीर्यकामः । १३ । सप्त-
 दशेनाग्निष्टुताग्निष्टोमेन यज्ञविभ्रष्टो यजेत यस्मिन्वा
 क्तौ विभ्रंशेत । १४ । चिष्टद्वार्यं वदतः । १५ ।
 पञ्चदशो निहत्यस्य^६ निरुक्तः^७ । १६ । सप्तदशो
 ऽनाश्वान्नस्य भोजने । १७ । एकविंशो जनं यतो^८

१ QT omit अग्निष्टुता. २ All MSS. omit the Visarga ३ DES
 add अश्व. ४ DE add एकविंशम्, S has एकविंशम् instead of पञ्चदशम्.
 ५ DEQS add पशुकाम. ६ Thus DES; निहत्यस्य Q, निहत्यास्य PTU.
 ७ निरुक्तः PQTU = Comp IX 11 4, जनघ्नो DE, जनघ्नो S.

गन्धारिकलिङ्गमगधा^१न्पारस्करा^२न्सौवीरान्वा । १८ ।
 त्रिणव ओजस्कामः । १९ । चयस्त्रिंशः^३ स्वर्गकामः ।
 अपि वा ज्योतिष्टोम एव । २० । अग्निष्टोमे सर्वान्का-
 मान्कामयेत्^४ । २१ ।

इति षष्ठी कण्डिका ।

चत्वारस्त्रिदशतो ऽग्निष्टोमा रथंतरसामानः । १ ।
 तेषां प्रथमेनानिरुक्तेन ग्रामकामो^५ यजेत । २ ।
 निरुक्तं प्रातःसवनमित्येके । ३ । अश्वः श्वेतो दक्षिणा ।
 स ब्रह्मणे देयः । ४ । वृहस्पतिसवो द्वितीयः । ५ ।
 ब्राह्मणो ब्रह्मवर्षसकामः पुरोधोकामो वा यजेत यं
 वा स्थापत्यायाभिषिञ्चेयुः । ६ । परिंस्रजौ होता भव-
 त्यहृणो मिर्मिरस्त्रिशुकः । ७ । वृहस्पते जुपस्व न इति
 वार्हस्पत्यमतिग्राह्यं गृह्णाति । ८ । वार्हस्पत्यः पशु-
 रूपालम्भ्यः । ९ । प्रातःसवने सत्रेषु नाराशंसेषेकादश
 दक्षिणा व्यादिशति । १० । आज्येन माध्यंदिने सवने

१ •कलिंगानारट्टान् U, •कलिंगानारट्टवान् QT (perhaps the Ānartas are intended, on account of Pāraskara which is name of a town in the country of the Ānartas, according to commentary on Gaṇaratnamahodadhī २ 150) २ कस्करान् PQU (comp. Gaṇaratnam. Ic.). ३ चयस्त्रिंशत् QT ४ कामयेत् DES ५ •श्वेनाश्वकामो DES ६ अग्निपत्तं DES.

कृष्णाजिन आसीनमभिषिञ्चति शुक्रामन्थिनोर्वा
 संसावेण वृहस्पते युवमिन्द्रश्च वस्वी दिव्यस्थेशाथे उत
 पार्थिवस्य । धत्तं रयिं स्तुवते कौरये चिद्भूयं पात
 स्वस्तिभिः सदा न इति । ११ । अश्वद्वादशा माध्यं-
 दिने । एकादश तृतीयसवने । १२ । ता उभयोरपा-
 करोति । १३ । अपि वाष्टौ प्रातःसवन एकादश माध्यं-
 दिने द्वादश तृतीयसवने । सर्वा^१ वा माध्यंदिने । १४ ।
 अश्वं तृतीयशो ऽनुसवनं नयन्ति । १५ । अपि वा
 मनसेतरयोः सवनयोर्ध्यायेत् । न वा मनसा चन^२ ।
 १६ । तृतीयस्येपुं विष्टुतिं^३ कृत्वाभिचरन् यजेत् । १७ ।
 समानमितरच्छेनेन । १८ । अश्वः श्यावो^४ दक्षिणा ।
 स ब्रह्मणे दैयः । १९ । चतुर्थः सर्वस्वारः शुनस्कर्ण-
 स्तोमः । २० । मरणकामो यजेत यः कामयेतानाम-
 यता स्वर्गं लोकमियामिति^५ । २१ । याम्यः^६ पशुः
 शुक्रहरित उ^७पालम्भ्यः । २२ । कृतान्नं दक्षिणा । २३ ।
 आर्भवे स्तूयमाने दक्षिणेनौदुम्बरीं पत्तोदशेनाहतेन
 वाससा दक्षिणाशिराः प्रावृतः संविशन्नाह ब्राह्मणाः
 समापयत मे यज्ञमिति । २४ । तदैव^८ संतिष्ठते । २५ ।

१ पूर्वा DET १ अ instead of अत्र QT ६ बहुति P, बहुति Q,
 बहुति T ७ अने S ८ भौति DE>T ९ याम ST १० अरि०
 ST = तदैव QST.

भुवोकथ्येन रथंतरसाम्ना भूतिकामो यजेत । २६ ।
धेनुर्दक्षिणा । २७ ।

इति सप्तमी कण्डिका ।

अश्वय्यं ह वै चातुर्मास्ययाजिनः सुकृतं भवति । १ ।
वैश्वदेवस्य लोके त्रिष्टदग्निष्टोमः । २ । वैश्वदेवः पशुः ।
वार्हस्पत्यानूबन्धा । ३ । प्रातःसवनीयान्वैश्वदेवहवीं-
प्यनुनिर्वपति । ४ । समानं तु स्विष्टकृदिडम् । ५ । न
यूपं मित्वन्ति । नोत्तरवेदिमुपवपन्ति । ६ । परिधो
पशुं नियुञ्जन्ति । उल्मुके बर्हिषि वा । ७ । मित्वन्त्यु-
त्तरेषु यूपान् । उत्तरवेदिमुपवपन्ति । ८ । ततश्चतुर्षु
मासेषु वरुणप्रघासानां लोके ऽग्निष्टोम उक्थ्यः^१ ।
उक्थ्यावग्निष्टोमौ^२ वा । ९ । मारुतः पशुः । वारुणो
द्वितीये । मैत्रावरुण्यनूबन्धा । १० । वैश्वदेववद्वारुण-
प्रघासिकानि हवींषि । ११ । मार्जालीये करम्भपात्रै-
श्चरन्ति । १२ । ततश्चतुर्षु मासेषु साकमेधानां लोके
ऽग्निष्टोम उक्थ्यो ऽतिरात्रः । १३ । आग्नेयः पशुः ।
रेन्द्राग्नो द्वितीये । एकादशिनास्तृतीये प्राजापत्यो
वा । सौर्यनू^३बन्धा । १४ । आनीकवतः प्रथमे ऽहनि
प्रातःसवनीयान् । सांतपनी माथ्यंदिनीयान् । १५ ।

वसतीवरीषु परिहृतासु गृहमेधीयेन चरन्ति । १६ ।
 उत्तरस्याह्र उपाहृते प्रातरनुवाके पूर्णदर्व्येण^१ चरन्ति
 । १७ । क्रीडिनः प्रातःसवनीयान् । स्वातवसो माथ्यं-
 दिनीयान् । महाहविस्तार्तीयसवनिकान् । १८ ।
 सन्नेषु नाराशंसेषु परिश्रिते मार्जालीये पितृयज्ञेन
 चरन्ति । १९ । चैयम्ब^२कैश्चरित्वा प्रत्वेत्यादित्येन
 चरन्ति । २० ।

इत्याष्टमी कण्डिका ।

ततश्चतुर्थं मासेषु शुनासीरीयस्य लोके ज्योतिरग्नि-
 ष्टोमः । १ । वायव्यः पशुः । आश्विन्यनूवभ्या । २ । वैश्व-
 देववच्छुनासीरीयहवींषि । ३ । चातुर्मास्यवदन्तराल-
 व्रतानि । ४ । सर्वघ्राहणं वसानो ऽवभृथादुदेति । ५ ।
 अन्वहं पञ्चाशत्पञ्चाशद्वा दक्षिणा ददाति । द्वादशं^३
 शतमुत्तमे । ६ । यथर्तुजा वा यथास्वं चातुर्मास्येषु ।
 वत्सांस्तृतीयसवने सह मातृभिः । ७ । उपह्वयेनाग्नि-
 ष्टोमेनानिरुक्तेन ग्रामकामो यजेत । ८ । निरुक्तं^४
 प्रातःसवनमित्येके । ९ । अश्वः श्रौतो दक्षिणा । स
 ब्रह्मणे देयः । १० । ऋतपेयेनाग्निष्टोमेन दृष्टत्साम्ना

स्वर्गकामः^१ । ११ । पङ् दीक्षा नव वा । पङ्पसदः ।
 १२ । घृतव्रतो भवति । १३ । यावत्प्रथममङ्गुलिकाण्डं
 तावत्क्रीते सोमे व्रतम् । १४ । उत्तरेणोत्तरेण काण्डेन
 व्रतमुपैति । १५ । नक्तमाहवनीयमभ्याहृत्यास्ते ।
 दिवादित्यम् । १६ । ऋतमुक्त्वा प्रसर्पन्ति । ऋतं वदन्तो
 भक्षयन्ति । १७ । श्रीदुम्बरश्चमसश्चतुःसक्तिः सोमस्य
 पूर्णः सगोत्राय प्रियाय^२ ब्रह्मणे देयः । १८ । बहु-
 हिरण्येनाग्निष्टोमेनानडुहो लोकमाप्नोति ज्योतिष्मतो
 लोकाञ्जयति । १९ । द्वादशमानं हिरण्यं दीक्षणी-
 यायां ददाति । द्विस्तावत्प्रायणीयायाम् । २० । एव-
 मत ऊर्ध्वं द्विगुणाभ्यासेनातिथ्यायामुपसत्प्रयोगेघ^३ग्नी-
 योमीयस्य वपायामग्नीषोमीये^४ सवनीयस्य वपायां
 सवनीये^५ प्रातःसवने । २१ । सन्नेषु नाराशंसेषुनडु-
 ष्छतमधिकं ददाति । २२ ।

इति नवमौ कण्डिका ।

हिरण्यस्रजमुजात्रे पट्पुष्करां द्वादशपुष्करां वा
 यज्ञायज्ञीयस्य स्तोत्रे ऽवमृथेध्यामुदयनीयायामनूबन्ध्या-
 यामुदवसानीयायां च । १ । चिहृताग्निष्टोताग्निष्टोमेन

१ DES add एजेत २ यावत्प्रथमङ्गु Q.T. ३ विश्राप DE. ४ T omits
 च, उपपद्यु प्रसर्पेच्च. DES. ५ DES add च

रथंतरसाम्ना ब्राह्मणो ब्रह्मवर्चसकामः । २ । पञ्चदशे-
 नेन्द्रस्तुतेन्द्रस्तोत्रेनोक्थ्येन बृहत्साम्ना राजन्वो वीर्य-
 कामः । ३ । सप्तदशेनाग्निपुताग्निप्रोमेन कख्वरथंतर-
 साम्ना वैश्यः पशुकामः । ४ । प्रतिधुपा प्रातःसवन
 इत्युक्तम् । ५ । तीव्रसुतोक्थ्येन रथंतरसाम्ना बृहत्साम्नो-
 भयसाम्ना वामथाविनमन्नाद्यकामं प्रजाकामं पशुकामं
 श्रिया वा प्रत्यवरूढं याजयेत् । ६ । शतमाशिरे
 दुहन्ति । ७ । ता दक्षिणा भवन्ति । ८ । वैश्यसव-
 वच्छयणानि । ९ । नीतमिश्रेण वा तृतीयसवने । १० ।
 अभि सोमानुन्नयन्ति । ११ । अवजिघ्रन्त्यृत्वजो न
 भक्षयन्ति । १२ । तानच्छावाकस्य स्तोत्रे भक्षयन्ति । १३ ।
 ब्रह्मणि होवका उपहवमिच्छन्ते । १४ । उभावध्वर्यू-
 सर्वे चमसाध्वर्यवो ऽच्छावाकाय प्रतिशृणन्ति^१ । १५ ।
 प्राचेकादशिनौ संमौयते । १६ । यावद्यूपं वेदिमुदन्ति
 । १७ । वडवा^२ श्वेता गर्भिणी दक्षिणा । १८ । मरुत्स्तो-
 मेन^३ राजपुरोहितौ सायुज्यम्^४ । १९ । अथैष राड् ।
 यो^५ राज्यमाशंसमानो न लभेत स एतेन । २० ।
 विराजान्नाद्यकामः । स्वराजा प्रतिष्ठाकामः । २१ ।

इति दशमौ कण्डिका ।

^१ प्रतिशृणन्ति PQT   ^२ वडवा DES, वडवा QT   ^३ मरुत्तोत्रेन DEPU
^४ सायुज्यकामो Q   ^५ राजो DES

बहु प्रतिगृह्य यो गरगीरिव मन्येत स पुनस्तोमेन^१ ।
 अनाश्यान्नस्य वा भुक्त्वा । १ । अयार्ज्यं वा याजयि-
 त्वेत्येके । २ । यो लघुरिवाप्रतिष्ठितः स्यात्स एतेन । ३ ।
 एकविंशेनो^२पञ्चदेन प्रजाकामः । ४ । स्तोत्रेस्तोत्र
 एकैका स्तोत्रीयोपजायते । ५ । गन्धर्वाप्सरसो माद-
 यन्तामिति प्रातःसवने । ६ । सन्नेषु नाराशंसेषध-
 स्तात्पूतमृतो ऽंशुमुपास्यति । ७ । गन्धर्वा देवा माद-
 यन्तामिति माध्यंदिने । गन्धर्वाः पितरो मादयन्ता-
 मिति तृतीयसवने । ८ । छदेन^३ भ्रातृव्यवान् । ९ ।
 स्तोत्रेस्तोत्र एकैका स्तोत्रीयापध्वंसते । १० । तामस्या-
 पध्वंसमानां भ्रातृव्यो ऽन्वपध्वंसत इति विज्ञायते । ११ ।
 सर्वतोमुखेन यः कामयेत सर्वमिदं भवेयमिति । १२ ।
 मध्ये गार्हपत्यः । प्रतिदिशं सौमिका^४ विहाराः ।
 चित्प्राच्यां दिशि । पञ्चदशो दक्षिणतः । सप्तदशः
 पश्चात् । एकविंश उत्तरतः । १३ । राशिमरायू चतु-
 षोमावन्नाद्यकामस्य । १४ । धान्यराशिं पूर्वस्मिन्द-
 दाति^५ । धान्यमरायुमुत्तरे । १५ । गोतमचतुष्टोमाभ्यां
 पशुकामः । १६ । उक्थ्यः षोडशमानुत्तरः । १७ ।

१ PQTU add एतेन.

२ QT omit एकविंशेन.

३ नो. PQT.

४ वेदेन T, पञ्चदेन S. ५ सौमिको DES ६ दधाति DES

नपुंसकपशू इव^१ भवतः । १८ । उद्भिद्वल^२भिज्ञां पशु-
कामः । १९ । उद्भिदेष्ट्वा संवत्सरे वल^३भिदा यजेत ।
२० । आग्नेयेनाष्टाकपालेनान्तरालं प्रतिपद्यते । २१ ।
उभयव गायत्रीः संपूर्णा^४ दक्षिणा ददाति । २२ ।

इत्येकादशी कण्डिका ।

अष्टावष्टौ । १ । अपचितिकामो ऽपचितिभ्याम् । २ ।
उभयसामानौ भवतः । ३ । तयोरश्वरथश्चतुर्युग्द-
क्षिणा । ४ । सर्वे शतक्रियो ऽश्वाः । ५ । स रुक्मी
प्रावेपी^५ सर्वाभरण्यंशुमान् । ६ । तस्य वैयाघ्रः परि-
वारो द्वैपो धन्वधिरार्क्षः कवचः । ७ । अध्यास्थाता
संनद्धः संनद्ध^६सारथिरावृतः^७ प्रतिहिताभ्याम्^८ । ८ ।
निष्की स्रग्वी^९ संग्रहीता भवतीति^{१०} विज्ञायते । ९ ।
पक्षिभ्यां साम्प्रित्याभ्यां यः कामयेत पक्षी ज्योति-
ष्मतः स्वर्गांल्लोकाननुसंचरेयमिति । १० । ऋपमेणा-
^{११}मिष्टोमेन रथंतरसाम्ना राजानं^{१२} संग्रामे संयत्ते^{१३}
याजयेत् । ११ । यत्तत्र^{१४} विन्देरंस्ततो द्वादश^{१५}शतं

१ QTU omit इव   २ Most MSS read वल* .   ३ संवत्सरे DES.
४ प्रावेपि DEFSU   ५ स्रग्वी S   ६ *दत्ताः QT, *दत्ता S, *दत्ता DE.
७ प्रतिपद्यते QU   ८ निष्कवन्वी DEU   ९ भवतीति DES   १० DE
add अङ्गिष्टुता   ११ राजानं DES   १२ संयत्ते DES.   १३ ये तत्र DES.
१४ द्वादशं P.

द्विरात्रप्रभृतय उपरिष्ठादतिरात्रा अहीना एका-
 दशरात्रात्^१ । १ । तेषां द्वादशाहेनाहीनभूतेन कल्पो
 व्याख्यातः । २ । द्विरात्रस्यैन्द्रवायवाग्रं प्रथममहः
 शुक्राग्रमुत्तरम् । ३ । त्रिरात्रस्यैतच्चैवाग्रयणाग्रं च । ४ ।
 चतुरात्रस्यैतच्चैवैन्द्रवायवाग्रं च । ५ । पञ्चरात्रस्यैतच्चैव
 शुक्राग्रं च । ६ । षड्रात्रे द्विः परिवर्तते । ७ । सप्तरात्र-
 स्यैतच्चैवैन्द्रवायवाग्रं च । ८ । अष्टरात्रस्यैतच्चैव शुक्राग्रं
 च । ९ । नवरात्रे त्रिः परिवर्तते । १० । दशरात्रस्यै-
 तच्चैवैन्द्रवायवाग्रं च । ११ । एकादशरात्रस्यैतच्चैव
 शुक्राग्रं च । १२ । द्वादशरात्रे चतुः परिवर्तते । १३ ।
 षोडशिनो ग्रहणं द्विरात्रस्योत्तरे^२ ऽहन् । १४ । ग्राह्यो
 मध्यमे द्विरात्रस्य । चतुर्थेचतुर्थे चतुरात्रप्रभृतिषु नाना-
 हीनेषु । १५ । चत्वारो द्विरात्राः । १६ । व्युष्टिद्विरात्रः
 प्रथमः । स व्याख्यातः । १७ । आङ्गी^३रसेन यः पुण्यो
 हीन इव स्यात्स एतेन^४ । १८ । ज्योतिष्टोमो ऽग्निष्टोमः
 पूर्वः । सर्वस्तोमो ऽतिरात्र उत्तरः । १९ । कापिवनेन
 यं कामं कामयते तम^५भ्यश्नुते ऽलूक्षो भवति । २० ।
 ज्योतिरुक्थ्यो ऽग्निष्टोमो वा पूर्वः । अतिरात्र उत्तरः ।

२१ । चैत्ररथेन प्राणेष्वन्नाद्ये च प्रतितिष्ठति । २२ ।
अग्निष्टोमः पूर्वः । अतिराच उत्तरः । २३ ।

इति चतुर्दशी कण्डिका ।

गर्गचिरात्रेण प्रजातिं भूमानं गच्छत्यभि स्वर्गं
लोकं जयत्येषु लोकेषु प्रतितिष्ठति वसून्नुद्रानादित्या-
नन्वारोहति । १ । वैधातवीया दीक्षणीया^१ । २ ।
रोहिणी वभ्रुर्वा^२ पिङ्गलैकहायनी द्विहायनी वा
सोमक्रयणी । ३ । अग्निष्टोम उक्थ्यो ऽतिराचः । ४ ।
रथंतरं वामदैव्यं दृहदिति पृष्ठानि । ५ । सहस्रं
दक्षिणा^३ । ६ । चीणि शतानि त्रयास्त्रिंशतं च प्रथमे
ऽहनि ददाति । एवं द्वितीये तृतीये च । ७ । साहस्य-
तिरिच्यते रोहिण्युपध्वस्ता द्विरूपोभयत अन्यन्यतरतो
वा । ८ । यैव वरः कल्याणीत्युक्तम् । ९ । उद्दृष्टिः^४
प्रथमे ऽहनि मुख्यः । १० । तमभिमन्त्रयते त्वमग्न
सहस्रमा नयोद्वलस्याभिनध्व^५चम् । स नः सहस्रमा
नय^६ प्रजया पशुभिः सह पुनर्मा विशताद्रयिरिति ।

१ DES add भवति २ वापि QT ३ दक्षिणाः PQT ४ Thus PU ;
उद्दृष्टिः QT, उद्दृष्टिः DE, उद्दृष्टः S ५ Corrected, all MSS. have
नध्व । ६ पश्य आधेदि DE.

दक्षिणा । १२ । व्योम्ना स्वर्गकामः । १३ । उभे दृह-
 द्र्यन्तरे भवतः । १४ । सर्वः सप्तदशो भवति । १५ ।
 एकविंशमग्निष्टोमसाम । १६ । गोसवेन पट्विंशेनोक्-
 थ्येन रयन्तरसाम्ना दृहत्साम्नाभयसाम्ना वा स्वाराज्य-
 कामः । १७ । कण्वरयन्तरं पवमाने । १८ । अयुतं
 दक्षिणा । १९ । दक्षिणेनाहवनीयमनुद्धते वेद्यै दृहतः^१
 स्तोत्रं प्रत्यभिपिच्यते प्रतिधुषा रेयज्जातः सहसा दृढः
 श्चत्राणां श्चत्रमृत्तमो वयोधाः । महान्महित्वे तस्तभानः
 श्चत्रे राष्ट्रे च जागृहि । प्रजापतेस्त्वा परमेष्ठिनः
 स्वाराज्येनाभिपिञ्चामीति^२ । २० ।

इति द्वादशौ कण्डिका ।

तेनेष्टा संवत्सरं पशुव्रतो भवति । १ । ^१उपवहा-
 योदकं पिबेत्तृणानि चाच्छिन्द्यात् । उप मातरमिया-
 दुप स्वसारमुप सगोत्राम् । २ । यत्रयत्रैर्न^३ विष्ठा
 विन्देत्तद्वितिष्ठेत् । ३ । मरुतां स्तोमेनानन्तां श्रियं
 जयति । ४ । एतेन द्वौ वीन्वा याजयेत् । ५ । अग्नेः
 कुलायावन्नाथकामस्य । ६ । इन्द्राग्नियोः कुलायौ

१ All MSS, except S, omit the Visarga   † In DES, this
 Kandikā closes after the first sentence of the following Kapdikā

२ उपवहा • PTU.   ‡ DES omit the Ansvāra.

स्वर्गकामस्य । ७ । इन्द्रस्तुतेन्द्रस्तोमेनोक्त्येन दृहत्साम्ना
राजन्यो वीर्यकामः । ८ । ऋषभो दक्षिणा । ९ ।
इन्द्राग्नियोः^१ स्तोमेन राजपुरोहितावु^२भावेकर्द्धिं याज-
येत् । १० । तेजो ब्रह्मवर्चसं ब्राह्मणस्य । विशं राजा
प्रविशति । ११ । विघनेन वि पाप्मानं भ्रातृव्यं हते ।
तेन सर्वा मृधो विहृते^३ । १२ । वज्रेण षोडशिनाभि-
चरन् । संदंशेनाभिचरन् । १३ । तयोः श्येनेन कल्पो
व्याख्यातः । १४ । त्रयोदशातिराचाः^४ । १५ । ज्योति-
पर्द्धिकामः । १६ । सर्वस्तोमेन बुभूपन् । १७ । एका-
दशिनाः पशवः । १८ । यस्मात्पशवः प्र मेव भंशेरन्द्र-
स्तोर्यामेण । सर्वमाप्नोति सर्वं जयति । १९ । नवसप्त-
दशेन प्रजाकामः । २० । विषुवता ज्यैष्ठिनेयः । ज्यैष्ठ-
माप्नोति । २१ । गोष्टोमेन बुभूपन् । २२ । आयुषा
स्वर्गकामः । २३ । अभिजिता पशुकामः । २४ ।
विश्वजिता भ्रातृव्यवान् । २५ । विहृतान्नाद्यकामः । २६ ।
पञ्चदशेन वीर्यकामः । २७ । सप्तदशेन प्रजाकामः ।
२८ । एकाविंशेन प्रतिष्ठाकामः । २९ ।

इति त्रयोदशी कण्डिका ।

१ All MSS, except S, omit the Visarga

२ •दिता ष• DEPQ

३ विहृते DES ४ •रातो DES

११ । वेहद्वितीये । १२ । तामभिमन्त्रयते त्वमपामोप-
 धीनां रसेन रसिनी वभूविथ । सा मा सहस्र आ
 भञ्ज प्रजया पशुभिः सह पुनर्मा विशताद्रयिरिति ।
 १३ । वामनस्तृतीये । १४ । तमभिमन्त्रयते सहस्रस्य
 प्रतिष्ठासि वैष्णवो वामनस्त्वम् । स नः सहस्र आ धेहि
 प्रजया पशुभिः सह पुनर्मा विशताद्रयिरिति । १५ ।
 तामुत्तरेणाम्नीभ्रमित्युक्तम् । १६ ।

इति पञ्चदशौ कण्डिका ।

दक्षिणेन वा वेदिं नीत्वान्तरा यूपमाहवनीयं च
 द्रोणकलशमवघ्रापयेदा जिघ्र कलशमिति । आग्नीध्रे^१
 हविर्धाने वा । १ । तामुदीचौमाग्नीध्रं नीत्वा तस्याः
 पृष्ठे तार्प्यमध्यस्यति । २ । तस्मिन्धिष्णियानां रूपं
 विप्रथितं भवति । ३ । अथ पुरस्तात्प्रतीच्यां तिष्ठन्त्यां
 जुहुयादुभा जिग्ययुरिति । ४ । रूपाणि^२ जुहोति यानि
 तस्यां भवन्ति । ५ । आश्वमेधिकान्येके समामनन्ति ।
 ६ । प्रतीची^३ सदसः सक्तिमानीय तस्या उपोत्याय
 दक्षिणं^४ कर्णमाजपेदिडे रन्त इति । ७ । उत्सृज्य

१ आग्नीध्रे DES   १ DES add च; comp. Taitt S 7.1.6.8.

२ प्राची DE.   ४ Q omits दक्षिणं; comp Taitt S 7.1.6.8.

विज्ञानमुपैति । ८ । यद्यपुरुषाभिवीता प्राचीयाद्रा-
त्सीदर्यं यजमानः कल्याणं लोकमजैषीदिति विद्यात् ।
यदि दक्षिणा क्षिप्रे ऽस्मास्त्रोकात्प्रैष्यति^१ । यदि प्रतीची
बहुधान्यो भविष्यति । यद्युदीची श्रेयानस्मिंस्त्रोके
भविष्यतीति । ९ । तां यजमानो ऽभिमन्त्रयते सा मा
सुवर्गं लोकं गमयेति । १० । यास्तिस्त्रस्तिस्त्रस्त्रिंशत्यधि
तास्वेनामुपसमाहृत्य^२ तामग्नीधे ब्रह्मणे होत्र उद्गाव
उन्नेत्रे ऽध्वर्यवे वा दद्यात् । ११ । द्वौ वोन्नेतारौ वृत्वा
यतरो नाश्रावयेत्तस्मै वा । १२ । द्विभागं वा^३ ब्रह्मणे
तृतीयमग्नीधे । १३ । सर्वेभ्यो वा सदस्येभ्यः । १४ ।
उदाकृत्या वा सा वशं चरेत् । यस्तामविद्वान्प्रति-
गृह्णातीत्युक्तम् । १५ । तां शतमानेन द्विरण्येन
निष्क्रीय यजमानस्य गोष्ठे विस्तृजति^४ । १६ ।

इति षोडशी कण्डिका ।

दश प्रथमे ऽह्ना^५शिरं दुहन्ति । विंशतिं द्वितीये ।
त्रिंशतं तृतीये । १ । क्षतान्नं प्रथमे ऽहनि देयम् ।

१ नोति DEQS   २ माहृत्य S, comp Satap Br. 4 5 8. 12
३ S omits वा; comp. Taith. S 7. 1. 5 7.   ४ विस्तृजति DES
५ अह्ना DES.

हिरण्यं गौर्वास इति द्वितीये । अनो रथो ऽथो हस्ती
 पुरुष इति तृतीये । २ । न साहस्रे^१ ऽधि किं^२ चिद-
 द्यात् । ३ । दद्यादित्येके । ४ । यदि दद्यादनूबन्ध्याव-
 पायां हुतायां दक्षिणा^३ नयन्नन्यूना दशतो नयेत् । ५ ।
 यस्मा एकां गां दास्यन्स्या^४ दशभ्यस्तेभ्यो दशत^५मुपा-
 कुर्यात् । ६ । यस्मै द्वे पञ्चभ्यः । यस्मै पञ्च दाभ्याम् । ७ ।
 एवमा शतादा वा सहस्रात् । ८ । उत्तमां दक्षिणां
 नीत्वोदवसाय वा शबली । ९ । समुद्रो ऽसि विश्वव्य-
 चा ब्रह्मा देवानां प्रथमजा चतस्रः । अन्नमसि शुक्र-
 मसि ज्योतिरस्यमृतमसि । तां त्वा विद्म शबलि
 दीद्यानाम् । तस्यास्ते पृथिवी पादो ऽन्तरिक्षं पादो
 द्यौः पादः समुद्रः पादः । एपासि शबलि तां त्वा विद्म
 सा न इयमूर्जं धुत्व वसोर्धारां शबलि प्रजानां शविष्ठा
 ब्रजम^६नुगेपं स्वाहेति शबलीहोमं जुहोति । १० ।

इति सप्तदशी कण्डिका ।

अश्वमेधस्याग्निष्टोम उक्थ्यो ऽतिरात्रः । १ । रथंतरं
 महानाम्नी वृहदिति पृष्ठानि । २ । राजा यजेत यः

१ पचसे DES २ अधि DES. ३ दक्षिणा DES. ४ *नस्या* DEPT.
 ५ दमपत* DEPTU; comp. Sat. B. 4 5. 8 16. ६ *नपा* DES.
 ७ प्रजाम* Q. मतम* T.

कामयेत सर्वमिदं भवेयमिति । ३ । वैदविरात्रेण
 स्वाराज्यकामः । ४ । त्रयस्त्रिवृतो ऽतिरात्राः षोडश-
 मन्तः । ५ । रथंतरं वामदेव्यं बृहदिति षष्ठानि । ६ ।
 गर्गविरात्रेणोत्तरेषां त्रयाणामहानि षष्ठानीति^१
 व्याख्यातानि^२ । ७ । छन्दोमपवमानेन पशुकामः । ८ ।
 अन्तर्वसुना पशूनाप्नोति । ९ । पराकेण स्वर्गकामः ।
 १० । चत्वारश्चतूरात्राः । ११ । अत्रेः प्रथमश्चतुर्वीरः ।
 १२ । चत्वारो ऽस्य वीराः कुल आजायन्ते सुहोते-
 त्युक्तम् । १३ । अग्निष्टोम उक्थ्यावतिरात्रो ऽत्रेरेव
 चत्वारश्चतुष्टोमाः । १४ । अत्रिं श्रद्धादेवमित्युक्तम् । १५ ।
 जामदग्नेन^३ पुष्टिकामः । १६ । पुरोडाशिन्य उपसदो
 भवन्ति । १७ । आग्नेय एककपाल आश्विनो द्विकपालो
 वैष्णवस्त्रिकपालः सौम्यश्चतुष्कपालः सावित्रः पञ्च-
 कपालो धात्रः षट्कपालो भारुतः सप्तकपालो वाह-
 स्पत्यो ऽष्टाकपालो मैत्रो नवकपालो वारुणो दशकपाल
 ऐन्द्र एकादशकपालो वैश्वदेवो द्वादशकपालः । १८ ।
 दर्विहोमा भवन्ति । १९ ।

इत्यष्टादशौ कण्डिका ।

अग्ने वेर्होत्रं वेरध्वरमा पितरं वैश्वानरमवसे करि-
न्द्राय देवेभ्यो जुपतां^१ हविः स्वाहा । देवावश्विना^२
मधुकशयाद्यास्मिन्यज्ञे यजमानाय मिमिषतम् । देव
विष्णुर्वद्येमं यज्ञं यजमानायानुविक्रमस्व । देव सोम
रेतोधा अद्यास्मिन्यज्ञे यजमानायैधि । देव सवितः
सुपावित्रमद्यास्मिन्यज्ञे यजमानायामुवस्व । देव धातः
सुधाताद्यास्मिन्यज्ञे यजमानायैधि । देवा ग्रावाणो
मधुमतीमद्यास्मिन्यज्ञे यजमानाय वाचं वदत । देव्य-
दिते ऽन्वद्येमं यज्ञं^३ यजमानायैधि^४ । देव्यनुमते ऽन्व-
द्येमं यज्ञं यजमानाय मन्यस्व । दिव्या^५ आपो नन्नस्य-
ध्वमद्यास्मिन्यज्ञे यजमानाय । सदःसदः प्रजावानृभु-
र्जुपाणः । देवेन्द्रेन्द्रियमद्यास्मिन्यज्ञे यजमानायैधि ।
देव त्वष्टः सुरेतोधा अद्यास्मिन्यज्ञे यजमानायैधीति
प्रतिनिगद्य होमाः । १ । इन्द्राय देवेभ्यो जुपतां^६
हविः स्वाहेति सर्वचानुपजति । २ ।

इत्येकोनविंशो कण्डिका ।

१ भवता DE, जुपता Pañchav. Br 21 10 11, Kāty Sr 23 3 1.
२ अश्विभ्यो DES, like Pañch. Br. and Kāty Sr ३ विष्णो उ. DE, like
the two corresponding texts. ३ स्वादित्यमद्यास्मिन्यज्ञे DES, like the
two corr. texts ४ मयापुवस्व DES, like the two corr. texts. ५ देव्या
DE, देव S. ६ अविभिर्जुं. QT. ७ इन्द्रेन्द्रि. SU. ८ जुपता S.

वसिष्ठस्य संसर्पः । यः पुण्यो हीन इव स्यात्स
एतेन । १ । विश्वामित्रस्य संजयः । भ्रातृव्यवान्यजेत ।
२ । पञ्च पञ्चाहाः । ३ । संवत्सरो वा इदमेक आसी-
दित्युक्तम् । ४ । अभ्यासद्भ्यो द्वितीयः । ५ । यं कामं
कामयते^१ तम^२भ्यश्नुते । ६ । अग्निष्टोमस्त्रय उक्थ्या
अतिराचः । ७ । त्रिष्टो^३ द्वे सवने पञ्चदशमेकम् ।
पञ्चदशे द्वे सप्तदशमेकम् । सप्तदशे द्वे एकविंशमेकम् ।
एकविंशे द्वे त्रिणवमेकम् । त्रिणवे द्वे त्रयस्त्रिंशमेकम् ।
८ । पञ्चशारदीयेन बहोर्भूयान्भवति । ९ । अनुसंवत्सरं
पशुबन्धेन यजते । १० । सप्तदश पृथ्वीनुष्टयः पञ्च-
वर्षानानयन्ति । सप्तदश पृथ्वीर्वत्सतर्यस्त्रिवत्सा अप्र-
वीताः । ११ । प्रोक्षितान्पर्यग्निकृतानुष्टय उत्सृजन्ति ।
वत्सतरौरालभन्ते । १२ । वर्णाननुक्रमिष्यामः । १३ ।
राजीवा नवनीतपृथ्वीररुणाः पिशङ्गीः सारङ्गीरुत्त-
मीरा^४लभ्य दीक्षन्ते । १४ । त्रिष्टदग्निष्टोमः पञ्चदश
उक्थ्यः सप्तदश उक्थ्यः पञ्चदश उक्थ्यः सप्तदशो
ऽतिराचः । १५ । एत उष्ट्याणः सवनीयाः । १६ ।
वींस्वीनन्वहमालभन्ते । पञ्चोत्तमे ऽहन् । १७ । ऐन्द्र-

१ कामयेत DES. २ तमेवेमा. Q ३ त्रिष्टमि DES. ४ DES add तान्

¶ Thus all MSS and the quotation in the commentary on

Pañchav Br. 21 14 8 १ ऽहन्ति DES

मारुता उद्याणः । मारुत्यो वत्सतर्यः । १८ । यद्युक्ष्णो
रुद्रो ऽभिमन्येत । १९ ।

इति विंशो कण्डिका ।

अग्नये रुद्रवते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेत् । १ ।
अपोनप्तुरीयं चरुं यद्यसु पतेत् । २ । नैर्चतं चरुं यद्यव-
सीदेत् । ३ । भीमं चरुमेककपालं वा यद्यवसन्नः^१
संशीर्णो वा । ४ । वार्हस्पत्यं चरुं यदि श्लोणः कूटो
वा । ५ । यदि नश्येद्वायव्यं चरुम् । ६ । यदि सेनाभी-
त्वरी विन्देतेन्द्राय जयत एकादशकपालम् । ७ । यदि
प्रासहा नयेद्युरिन्द्राय प्रसङ्गन एकादशकपालम् । ८ ।
यद्यन्धः स्यात्सौर्यं चरुमेककपालं वा । ९ । यदि श्वभ्रं
प्रपतेद्वैष्णवं चरुम् । १० । यद्यविज्ञातेन यद्यसुणा
न्त्रियेत प्राजापत्यं चरुं द्वादशकपालं वा । ११ । चतुर्थी
ऽन्तर्महाव्रतः । १२ । भ्रातृव्यवान्यजेत । १३ । चित्-
दग्निष्टोमः पञ्चदश उक्थ्यो महाव्रतं सप्तदश उक्थ्य
एकविंशो ऽतिरात्रः । १४ । पुरुषमेधः पञ्चमः । १५ ।
पञ्चशारदीयवद्दानि^२ । १६ । अयुतं प्रथमे ऽहनि

ददाति । नियुतं द्वितीये । अर्बुदं^१ न्यर्बुदं च तृतीये ।
यथा प्रथमयोरेवमुत्तरयोः । १७ ।

इत्येकविंशौ कण्डिका ।

चत्वारः षडहाः । १ । साध्यानां प्रथमः । २ ।
साध्या वै देवाः सुवर्गकामा इत्युक्तम् । ३ । चतूनां
द्वितीयेन प्रजाकामः । ४ । पृथः षडहः । ५ । तृतीये-
नोपरिष्ठात्त्रिकद्रुकेण यं कामं कामयते तमभ्यश्रुते ।
६ । चिद्वदग्निष्टोमः पञ्चदश उक्थ्यः सप्तदश उक्थ्यो
ज्योतिर्गौरायुरतिरात्रः । ७ । चतुर्थेन ग्रैव जायते
प्रजया पशुभिः । ८ । अभ्यासद्भ्यः पञ्चाहो विश्वजिद-
तिरात्रः । ९ । अष्टौ सप्तरात्राः । १० । कौसुरुविन्देन
पशुकामः । ११ । स व्याख्यातः । १२ । सप्तर्षीणां
द्वितीयेन स्वर्गकामः । १३ । पृथः षडहो महाव्रत-
वानतिरात्रः । १४ । प्राजापत्येन प्रजाकामः । १५ ।
पृथः षडहः प्राजापत्यं महाव्रतमतिरात्रे । १६ ।
छन्दोमपवमानेन पशुकामः । १७ । पृथः षडहश्छन्दी-
मपवमानं महाव्रतमतिरात्रे । १८ । पृथावलम्बेना-

न्नाद्यकामः । १६ । पृथस्तोमः पडहो महाव्रत-
वानति'रावः । २० ।

इति द्वाविंशौ कण्डिका ।

सच्चसंमितेनान्नाद्यकामः । १ । कौसुरुविन्दवद-
हानि । २ । ऐन्द्रेणौ'जस्कामः । ३ । ज्योतिर्गौरायु-
रथाभिजिद्विश्वजित्सर्वजित्सर्वस्तोमो ऽतिरावः । ४ ।
जनकसप्तरात्रेण प्रजातिं भूमानं गच्छत्यभि स्वर्गं लोकं
जयत्येपु लोकेपु प्रतितिष्ठति । ५ । चत्वारि त्रिष्टन्ध-
हान्यग्निष्टोममुखानि विश्वजिन्महाव्रतं ज्योतिष्टोमो
वैश्वानरो ऽतिरावः । ६ । अष्टरात्रेण ब्रह्मवर्चसकामः ।
स व्याख्यातः । ७ । त्रयो नवरात्राः । ८ । प्रथमेनायु-
ष्कामः । ९ । पृथः पडहो ज्योतिर्गौरायुरतिरावः । १० ।
द्वितीयेन ब्रह्मवर्चसकामः । ११ । त्रिष्टदग्निष्टोमः पञ्च-
दश उक्थ्यः सप्तदश उक्थ्यो ऽभ्यासद्भ्यः पञ्चाहो विश्व-
जिदतिरावः । १२ । शललीपिशङ्गेनान्नाद्यकामः । १३ ।
ज्योतिर्गौरायुर्ज्योतिर्गौरायुरायुर्गौर्ज्योतिरतिरावः ।
१४ । चत्वारो दशरात्राः । १५ । दशरात्राय दक्षिण्य-
माणो दशहोतारं मनसानुद्रुत्याहवनीये सग्रहं जुहु-

यात् । १६ । विककुत्प्रथमः । विककुत्प्रजानां समानानां
 च^१ भवति । १७ । त्रिष्टदग्निष्टोमः पञ्चदश उक्थ्य-
 स्त्रिष्टदग्निष्टोमः सप्तदशो ऽग्निष्टोम एकविंश उक्थ्यः
 सप्तदशो ऽग्निष्टोमस्त्रिणवो ऽग्निष्टोमस्त्रयस्त्रिंश उक्थ्य-
 स्त्रिणवो ऽग्निष्टोमो विश्वजित्सवंपृष्टो ऽतिरात्रः । १८ ।

इति त्रयोविंशो कण्डिका ।

देवपुराभिर्चर्यायाणः । १ । त्रिष्टोमो ऽग्निष्टोमो
 ज्योतिरुक्थ्यस्त्रिष्टोमो ऽग्निष्टोमो ऽभिजिदग्निष्टोमो
 गौरुक्थ्यो ऽभिजिदग्निष्टोमो विश्वजिदग्निष्टोम आयु-
 रुक्थ्यो विश्वजिदग्निष्टोमः सर्वस्तोमो ऽतिरात्रः । २ ।
 छन्दोमवता पुरुषं पशूनोजो वौर्यमाप्नोति । ३ । अभ्या-
 सद्भ्यः षडहस्त्रयश्छन्दोमा अतिरात्रः । ४ । अथैके-
 पाम् । अभ्यासद्भ्यः पञ्चाहश्चत्वारश्छन्दोमा अतिरात्रः ।
 ५ । कौसुरुविन्देन ब्रह्मोर्भूयान्भवति । ६ । त्रयस्त्रिष्टतो
 ऽग्निष्टोमास्त्रयः पञ्चदशा उक्थ्यास्त्रयः सप्तदशा
 उक्थ्या एकविंशो ऽतिरात्रः । ७ । पौण्डरीक एका-
 दशरात्रो ऽयुतदक्षिणः । ८ । अन्वहं सहस्राणि ददाति ।
 अश्वसहस्रमुत्तमे ऽश्वशतं वा । ९ । तेन सर्वामृद्धिमृ-
 ध्नोति^२ परमेष्ठितां गच्छत्यभि स्वर्गं^३ लोकं जयत्येपु

लोकेषु प्रतितिष्ठति । १० । अभ्यासद्भ्यः षडहयतुष्टोमो
ऽग्निष्टोमस्त्रयम्बुन्दोमा अतिरात्रः । ११ । अथैकेषाम् ।
अभ्यासद्भ्यः पञ्चाहयत्वारम्बुन्दोमा महाव्रतं विश्व-
जित्सर्वपृष्ठो ऽतिरात्रः । १२ ।

• इति चतुर्विंशोऽध्यायः ।

अथ सवानां व्याख्यातो वृहस्पतिसवः । १ । वैश्यः
पुष्टिकामः । २ । आग्नेयादीनि सप्त हवींषि निर्व-
पति । ३ । पृश्निः पृष्टौही सारुत्यालभ्यते । ४ । तस्याः
पुरस्तात्स्विष्टकृतो यजमानायतन चटपभचर्म प्राचीन-
श्रोत्रमुत्तरलोमास्तीर्य तस्मिन्नासीनं यजमानं दध्नाभि-
पिञ्चति । ५ । ब्राह्मणो ब्रह्मवर्चसकामः । ६ । आग्ने-
यादीन्यष्टौ हवींषि निर्वपति । ७ । पुरस्तात्स्विष्टकृतो
हिरण्येन घृतमुत्पूय तेन कृष्णाजिन आसीनमभि-
पिञ्चति । ८ । अथ सोमसवः । ९ । यत्किञ्च राज-
सूयमृते सोमं तत्सर्वं भवति । १० । नैवाबार्हस्पत्यं
संस्थाप्य सौमीं सूतवशामालभते । ११ । तस्याः पुर-
स्तात्स्विष्टकृतो ऽषाढं युत्सु पृतनासु पप्रिमिति सौम्य-
र्चाङ्गिरभिपिञ्चति । १२ । श्रेयं संस्थाप्य संसृपां हवि-

भिर्दिशामवेष्ट्या द्विपशुना पशुवन्धेन सात्यदूतानां
 हविर्भिः प्रयुजामिति यजते । १३ । पृथिसवेन^१ पशु-
 कामः । १४ । यत्किंच राजसूयमनुत्तरवेदिकं^२ तत्सर्वं
 भवति । १५ । मैत्रावार्हस्यत्यस्य^३ पुरस्तात्स्विष्टकृतो ये
 मे पञ्चाशतमि^४ति नाराशंस्यर्चाद्भिरभिषिञ्चति । १६ ।
 समानमुत्तरं पूर्वेण पशुवन्धवर्जम् । १७ । व्याख्यातो
 गोसवः । १८ । ओदनसवेनान्नाद्यकामः । १९ ।
 रोहिण्यां यजतोपव्युषं^५ श्रपयति । २० । दर्विहोमो
 भवति । २१ । उदित आदित्ये सिंहे व्याघ्र इति
 चतस्र आहुतीरोदनाहुत्वा राडसि विराडसीत्येतैः
 प्रतिमन्त्रम् । २२ ।

इति पञ्चविंशो कण्डिका ।

मन्यान्कल्पयन्ति^१ । आज्यमन्यं ब्राह्मणः पयोमन्यं
 राजन्यो दधिमन्यं वैश्य उदमन्यं शूद्रः । १ । इन्द्राय
 त्वा तेजस्वते तेजस्वन्तं श्रीणामौति ब्राह्मणः सक्तुभि-

१ Thus P only (comp. commentary on Taitt. Br. I p. 761-763); all other MSS. have श्विषीववेन or (Q) श्वी. १ •वेदिकं QT and Taitt. Br. 2, 7, 5, 2. २ •सूयः DES ३ DES add इदुः (Taitt. Br. 2, 7, 5, 2). ४ Thus all MSS. and the quotation in the commentary on Taitt. Br. I. p. 766, l. 3. ५ •सक्ति PQS.

राज्यं श्रौत्वा तेजो ऽसीत्यभिमन्थ्य तत्ते प्रयच्छामीति
यजमानाय प्रयच्छति । २ । तेजस्वदस्तु मे मुखमिति
प्रतिगृह्य भक्षयति । ३ । एवमितरेषामुत्तरउत्तरः^१
श्रयणो ऽभिमन्त्रणः प्रदानो भक्षणश्च यथालिङ्गम् । ४ ।
सर्वान्यजमानो भक्षयित्वा^२ हिरण्यं ब्राह्मणाय ददाति ।
तिस्तृधन्वं राजन्याय । अप्त्रां वैश्याय । मापकमण्डलुं
शूद्राय । ५ । ओदनशेषं यजमानः प्राश्नाति । ६ ।
इममग्न आयुषे वर्चसे द्वाधीति प्राश्नन्तमभिमन्त्रयते ।
७ । हिरण्यं यजमानायावप्राति^३ । ८ । आयुरसि
विश्वायुरसीत्यावध्यमाने जपति । ९ । अपां ग्रहान्गृ-
ह्णन्ति^४ ये मन्यान्कल्पयन्त्यपां यो द्रवणे रस इत्येतैः
प्रतिमन्त्रम् । १० । तैरेनं संस्तुष्टैरभिषिञ्चति यतो
वातो मनोजवा इति । ११ । समुद्र इवासि गह्वनेत्ये-
नमभिमन्त्र्याथैनं त्रिभिर्दर्भपुञ्जीलैः^५ पवयति । १२ ।
अवमृद्यप्रत्याम्नायो भवतीति विज्ञायते । १३ । अग्ने-
णाहवनीर्यं रथो ऽवस्थितो भवति । १४ । अभि
प्रेहोति तं यजमानो ऽभ्येति^६ । १५ । आतिष्ठ मिच-

१ All MSS omit the Visarga, उत्तरमुत्तर DES २ भक्षयेत् DES.
३ मापकं वप्राति DEST ४ गृह्णति DEPSU ५ विपुञ्जी. DES.
६ DES omit च ७ ऽभ्येति DEP

वर्धन इत्यारोहन्तमभिमन्त्रयते । १६ । अङ्गौ न्यङ्का-
विति रथचक्रे अभिमृशति । पद्यसी वा । १७ । आतिष्ठ
वृचहन्निति पञ्चभिरारूढम् । १८ । दिदृक्षेण्यो दर्श-
नीयो भवति य एतेन यजत इति विज्ञायते । १९ ।

इति षड्विंशौ कण्डिका ।

संतिष्ठत औदनमवः । १ । व्याख्यातः पञ्चशर-
दीयः । २ । तथामिष्टुत् । ३ । तस्य पुरोरुचः । ४ ।
अस्याजरासो ऽग्न आर्युषि पवस इत्यैन्द्रवायवस्य ।
द्वितीया मैत्रावरुणस्य । तृतीयाश्विनस्य । चतुर्थी
पञ्चमौ च शुक्रामन्विनोः पद्याग्रयणस्य । ५ । अन्या-
माग्नेयोमुक्थ्यस्य नियुनक्ति । ६ । नित्या ध्रुवस्य । ७ ।
नियुनक्त्यैन्द्राग्नवैश्वदेवयोः । ८ । अग्निश्रिय इति तिस्रो
मरुत्वतीयानाम् । श्रुधि श्रुत्कर्णेत्युत्तरा माहेन्द्रस्य ।
विश्वेषामदितिरिति तिस्र आदित्यग्रहस्य । उत्तमा
सावित्रस्य । ९ । नियुनक्ति वैश्वदेवस्य । १० । नित्या
पालीवतस्य । ११ । नियुनक्ति हारियोजनस्य । १२ ।
इन्द्रस्तुतेन्द्रस्तोमेनोक्थ्येनेन्द्रियकामो वीर्यकामो वा

यजेत । १३ । ऐन्द्रियः^१ पुरोरुचः । १४ । तिष्ठा हरी
 कस्य वृषेत्यैन्द्रवायवस्य । तृतीया मैत्रावरुणस्य । चतु-
 र्याश्विनस्य । पञ्चमी पृथी च शुक्रामन्यिनोः । सप्त-
 म्याग्रयणस्य । १५ । नित्योक्थ्यस्य । १६ । नियुनक्ति
 भ्रुवैन्द्राग्नवैश्वदेवानाम् । १७ । नित्या मरुत्वतीयमा-
 हेन्द्राणाम् । १८ । आ नो विश्वाभिरुतिभिरिति तिस्र
 आदित्यग्रहस्य । उत्तमा सावित्रस्य । १९ । नियुनक्ति
 वैश्वदेवपात्नीवतयोः । २० । नित्या हारियोजनस्य ।
 २१ । व्याख्यातो ऽप्तोर्यामिः । २२ ।

इति सप्तविंशोऽध्यायः ।

राजाभिषेक्ष्यमाणो^१ जनपदेषु समवेतेषु द्वयोः
 पुण्याद्वयोः पूर्वस्मिन्स्थण्डिलं कल्पयित्वाग्निमुपसमा-
 धाय संपरिस्तीर्य वसति । १ । उदित आदित्ये ये
 केशिनो नर्ते ब्रह्मण इति द्वे आहुतौ हुत्वा राडसि
 विराडसीति यजमानायतन औदुम्बरीमासन्दीं प्रति-
 ष्ठापयति । २ । तां राजारोहति । ३ । आरोह प्रोष्ठ-
 मित्यारोहन्तमभिमन्त्रयते । ४ । अत्र वरं ददाति । ५ ।

तस्यामासीनः केशान्वापयते^१ येनावपत्सविता क्षुरे-
 गेति । ६ । मा ते केशानिति^२ केशान्प्रकीर्यमाणा-
 ननुमन्त्रयते । ७ । तान्समोष्य दर्भस्तम्बे निदधाति
 तेभ्यो निधानमिति । ८ । अथैनमाज्यमिश्रेण पयसा-
 नक्ति । बलं ते बाहुवोरिति बाहू । यत्सीमन्तमिति
 शिरः । ९ । व्याघ्रो ऽयमग्नाविति सप्ताहुतीर्हुत्वा द्यौरसि
 पृथिव्यसीति यजमानायतने शार्दूलचर्म प्राचीनग्रीव-
 मुत्तरलोमास्तृणाति । १० । तस्मिन्वाजोपविशति । ११ ।
 व्याघ्रो वैव्याघ्र इत्यासीनमभिमन्त्रयते । १२ । अथैनं
 तोक्त्वावास्ताभिर्दूर्वावास्ताभिर्वाङ्गिरभिपिञ्चति या
 दिव्या आप इति प्रतिपद्या^३ पाङ्क्तात् । १३ । अरुणं
 त्वा वृकमित्येनमभिमन्त्र्य प्र बाह्वेति बाहू प्रसार्ये-
 न्द्रस्य ते वीर्यकृत इत्युपावहरति^४ । १४ । अग्नेणाग्निं^५
 रथो ऽवस्थितो भवति । १५ । अभि प्रेहीति तं राजा-
 भ्येति^६ । १६ । आतिष्ठ वृत्रहन्तम इत्यारोहन्तमभि-
 मन्त्रयते । १७ । अङ्गी न्यङ्काविति रथचक्रे अभि-
 मृशति । पशुसी वा । १८ । नमस्त क्षय इति पुरो-
 हितमभिमन्त्रयते । १९ । तिष्ठा रथ इति सारथिम् ।
 २० । आ रश्मौनिति रश्मौनालभते । २१ । आतिष्ठ

१ •पवेत DES २ DES put मा ते केशानिति after •नुमन्त्रयते ३ प्रकि-
 पादा QS. ४ •वरोहति DES. ५ अपेवाग्रीर्ध DE. ६ •भ्येति DEP.

वृत्रहन्निति पङ्भिरारूढम् । २२ । परि मा सेन्या
 इति द्वे वाचयित्वोत्तराभिस्तिष्ठभिरभिमन्व्योदसावे-
 त्वित्यादित्यमुदीक्षयति । २३ । अन्नवतामिति जन-
 पदाननुवीक्षते । २४ । संतिष्ठते राजाभिपेकः । २५ ।
 व्याख्यातो विघनः । २६ । संतिष्ठन्ते^१ सवाः सवाः । २७ ।

इत्यष्टाविंशौ कण्डिका ।

इति द्वाविंशः प्रश्नः ॥

श्रोम् ॥

चतुर्विंशतिपरमाः सत्रमासीरन् । १ । तेषां द्वाद-
 शाहेन सत्रभूतेन कल्पो व्याख्यातो यानि पुरस्तात्सं-
 वत्सरात् । गवामयनेनेतरेषाम् । २ । उभयतोऽति-
 रात्राणि भवन्ति । ३ । तृतीयं पञ्चदशरात्रं परिहाय्य
 कुण्डपायिनां च सत्रम् । ४ । चतूनामेकादशरात्रेण
 प्रजां सृजन्ते प्रजामवरुन्धते प्रजां विन्दन्ते प्रजावन्तो
 भवन्ति । ५ । ज्योतिरतिरात्रः षष्ठः षडहस्त्रयच्छन्दोमा
 अतिरात्रः । ६ । द्वौ त्रयोदशरात्रौ । ७ । यं कामं
 कामयन्ते तमभ्यश्रुवते^१ । ८ । अतिरात्रः षष्ठः षडहः
 सर्वस्तोमो^२ ऽतिरात्रश्चत्वारश्छन्दोमा अतिरात्रः । ९ ।
 द्वितीयं ब्रह्मवर्चसकामा उपेयुः । १० । अतिरात्रो
 द्वादशाहस्य दशाहानि महाव्रतमतिरात्रश्च । ११ ।
 त्रयश्चतुर्दशरात्राः । १२ । यं कामं कामयन्ते^३ तमभ्य-
 श्रुवते^४ । १३ । अतिरात्रः षष्ठः षडह आष्टतः षष्ठः

१ ऋतानां OT. २ तमेतेनां T ३ अश्रुते Q.T ४ सर्वस्तोमो Q.T.
 ५ कामयते OQT ६ अश्रुते DEQT

पडहो ऽतिराचः । १४ । द्वितीयं यांस्तल्प उदके विवाहे
 वा मीमांसेरन् । १५ । अतिराचो ज्योतिर्गौरायुस्यहः
 पृथः पडह आयुर्गौर्ज्योतिरतिराचः । १६ । तृतीय-
 ऋद्धिकामा उपेयुः । १७ । अतिराचो गोआयुपी
 द्वादशाहस्य दशाहान्यतिराचः । १८ ।

इति प्रथमा कण्डिका ।

चत्वारः पञ्चदशराचाः । १ । देवत्वं गच्छति । २ ।
 अमावास्यायां प्रायणीयो ऽष्टम्यां महाव्रतं पौर्णमास्या-
 मुदयनीयः । एतद्वा विपरीतम् । ३ । अतिराचः पृथः
 पडहो महाव्रतमाहृतः पृथः पडहो ऽतिराचः । ४ ।
 द्वितीयं ब्रह्मवर्चसकामा उपेयुः । ५ । अतिराचस्त्रिद-
 दग्निष्टुञ्ज्योतिर्गौरायुस्यहः पृथः पडह आयुर्गौर्ज्योति-
 रतिराचः । ६ । तृतीयेनोभौ कामाववरुन्धते^१ यः सत्ते
 यथाहीने । ७ । त्रिदग्निष्टुञ्ज्योतिर्गौरायुस्यहो^२ द्वा-
 दशाहस्य दशाहान्यतिराचः । ८ । चतुर्थेन प्रैव जायन्ते
 प्रजया पशुभिः । ९ । अतिराचो ज्योतिर्गौरायुस्यहो
 द्वादशाहस्य दशाहान्यतिराचः । १० । रेन्द्रं षोडश-
 राचमोजस्तामा उपेयुः । ११ । एता^३ एव समहा-

व्रताः । १२ । सप्तदशरात्रमन्नाद्यकामा उपेयुः । १३ ।
 अतिरात्रो ज्योतिर्गौरायुर्गौरायुःपञ्चाहो द्वादशाहस्य
 दशाहान्यतिरात्रः । १४ । अष्टादशरात्रं पशुकामा
 उपेयुः । १५ । अतिरात्रो ऽभिलवः षडहो द्वादशाहस्य
 दशाहान्यतिरात्रः । १६ । एकान्त्रविंशतिरात्रेण प्र
 प्रजया पशुभिर्जायन्ते । १७ । एता एव समहोव्रताः ।
 १८ । विंशतिरात्रेण ब्रह्मवर्चसिनो ऽन्नादा भवन्ति ।
 १९ । अतिरात्रो ऽभिलवः षडहो ऽभिजिद्विश्वजितौ
 द्वादशाहस्य दशाहान्यतिरात्रः । २० ।

इति द्वितीया कण्डिका ।

द्वावेकविंशतिरात्रौ । १ । यं कामं कामयन्ते
 तमभ्यश्रुवते^१ । २ । अतिरात्रो ऽभिलवः षडहो ऽतिरात्रो
 द्वावभिलवावतिरात्रः । ३ । द्वितीयं ब्रह्मवर्चसकामा
 उपेयुः । ४ । सोमापौष्णः पशुरूपालम्भ्यः । ५ । मनो-
 र्चचः सामिधेन्यः । ६ । निदाघ उपयन्ति । ७ । अथ
 तमो घृते । ८ । अतिरात्रः षुध्यः षडहस्त्रयः स्वर-
 सामानो दिवाकीर्त्यमहस्त्रयः स्वरसामान आवृत्तः

१ एकोन० OP. १ कामयते T १ श्रुते QT B Corrected (comp.
 माधयः सामिधेन्यः Kātyāyana Śrautas, 24. 28), मनो च DEO,
 मनोच PQT.

पृष्यः पडहो ऽतिरात्रः । ९ । द्वाविंशतिरात्रेण संवत्स-
 रादेभ्यो लोकेभ्यो ऽमुष्मादादित्यादन्नाद्यमवरुन्धते । १० ।
 अतिरात्रो ज्योतिर्गौरायुस्यहो ऽभिस्रवः पडहो द्वाद-
 शाहस्य दशाहानि महाव्रतमतिरात्रश्च । ११ । चयो-
 विंशतिरात्रं पशुकामा उपेयुः । १२ । अतिरात्रो
 ज्योतिर्गौरायुर्गौरायुःपञ्चाहो ऽभिस्रवः पडहो द्वाद-
 शाहस्य दशाहान्यतिरात्रः । १३ । द्वौ चतुर्विंशति-
 रात्रौ । १४ । यं कामं कामयन्ते तमभ्यश्रुवते । १५ ।
 अतिरात्रो द्वावभिस्रवौ द्वादशाहस्य दशाहान्यति-
 रात्रः । १६ ।

इति तृतीया कण्डिका ।

संसदा चतुर्विंशतिरात्रेण स्वर्गे लोके सीदन्ति । १ ।
 अतिरात्रश्चतुर्विंश उक्थ्य आरम्भणीयस्त्रिद्विंश पृष्य-
 स्तोमः पडहस्त्रयस्त्रिंशमहरनिरुक्तं चयस्त्रिंशं निरुक्तं
 चिण्वं द्वे एकविंशे चिण्वं चयस्त्रिंशमहरनिरुक्तं चय-
 स्त्रिंशमनिरुक्तं पृष्यस्तोमः पडहः प्रत्यङ् चिदहर्-
 निरुक्तं ज्योतिष्टोमो वैश्वानरो ऽतिरात्रः । २ । पञ्च-
 विंशतिरात्रं पशुकामा उपेयुः । ३ । अतिरात्रो द्वाव-

भिस्रवौ द्वादशाहस्य दशाहानि महाव्रतमतिराचञ्च ।
 ४ । पड्विंशतिराचं स्वर्गकामा उपेयुः । ५ । अति-
 राचो गोआयुषी द्वावभिस्रवौ द्वादशाहस्य दशाहान्य-
 तिराचः । ६ । सप्तविंशतिराचमन्नाद्यकामा उपेयुः ।
 ७ । अतिराचो ज्योतिर्गौरायुस्वहो द्वावभिस्रवौ द्वाद-
 शाहस्य दशाहान्यतिराचः । ८ । अष्टाविंशतिराचं
 पशुकामा उपेयुः । ९ । एता एव समहाव्रताः । १० ।
 एकान्वचिंशद्राचेणापरिमितां श्रियं जयन्ति । ११ ।
 अतिराचो ज्योतिर्गौरायुर्गौरायुःपञ्चाहो द्वावभिस्रवौ
 द्वादशाहस्य दशाहान्यतिराचः । १२ । चिंशद्राचमन्ना-
 द्यकामा उपेयुः । १३ । अतिराचस्त्रयो ऽभिस्रवा
 द्वादशाहस्य दशाहान्यतिराचः । १४ ।

इति चतुर्थी कण्डिका ।

एकचिंशद्राचमन्नाद्यकामा उपेयुः । १ । एता एव
 समहाव्रताः । २ । द्वाचिंशद्राचं प्रतिष्ठाकामा उपेयुः ।
 ३ । अतिराचो गोआयुषी त्रयो ऽभिस्रवा द्वादशाहस्य
 दशाहान्यतिराचः । ४ । त्रयस्त्रयस्त्रिंशद्राचाः । ५ ।

१ The first चदष्ट which is not found in any MS is to be supplied,
 as the context shows, comp. also Kātyāyana Śrautas. 21. 2. 24

यं कामं कामयन्ते तमभ्यश्रुवते । ६ । अतिरात्रस्त्रयः
 पञ्चाहा विश्वजिदतिरात्र एकः पञ्चाहो द्वादशाहस्य
 दशाहान्यतिरात्रः । ७ । द्वितीयं ब्रह्मवर्चसकामा
 उपेयुः । ८ । अतिरात्रो ऽभिस्रवः षडहो ऽतिरात्रो
 ऽभिस्रवः षडहो ऽतिरात्रो ऽभिस्रवः षडहो द्वादशाहस्य
 दशाहानि महाव्रतमतिरात्रश्च । ९ । तृतीयमृद्धि-
 कामा उपेयुः । १० । अतिरात्रस्त्रयः पञ्चाहा अति-
 रात्रस्त्रयः पञ्चाहा अतिरात्रः । ११ । चतुस्त्रिंशद्रात्र-
 मिन्द्रियकामा उपेयुः । १२ । अतिरात्रो ज्योतिर्गौरा-
 युस्त्र्यहस्त्रयो ऽभिस्रवा द्वादशाहस्य दशाहानि महा-
 व्रतमतिरात्रश्च । १३ ।

इति पञ्चमी कण्डिका ।

पञ्चत्रिंशद्रात्रं पशुकामा उपेयुः । १ । अतिरात्रो
 ज्योतिर्गौरायुर्गौरायुःपञ्चाहस्त्रयो ऽभिस्रवा द्वादशा-
 हस्य दशाहान्यतिरात्रः । २ । षट्त्रिंशद्रात्रं स्वर्गकामा
 उपेयुः । ३ । अतिरात्रश्चत्वारो ऽभिस्रवा द्वादशाहस्य
 दशाहान्यतिरात्रः । ४ । सप्तत्रिंशद्रात्रमन्नाद्यकामा
 उपेयुः । ५ । एता एव समहाव्रताः । ६ । अष्टात्रिंशद्रात्रं
 पशुकामा उपेयुः । ७ । अतिरात्रो गोश्रायुपी चत्वारो

ऽभिस्रवा द्वादशाहस्य दशाहान्यतिरात्रः । ८ । एकान्न-
चत्वारिंशद्रात्रेणानन्तां श्रियं जयन्ति । ९ । अतिरात्रो
ज्योतिर्गौर्गायुस्त्र्यहश्चत्वारो ऽभिस्रवा द्वादशाहस्य दशा-
हान्यतिरात्रः । १० । चत्वारिंशद्रात्रेण परमायां विराजि
प्रतितिष्ठन्ति । ११ । एता एव समहाव्रताः । १२ ।

इति षष्ठी कण्डिका ।

सप्तैकमान्नपञ्चाशद्रात्रा विष्टतयः । १ । प्रथमेन^१
वि पाप्मना सातृयेणावर्तन्ते । २ । अतिरात्रस्त्रयस्त्रि-
वृतो ऽग्निष्टोमा अतिरात्रो दश पञ्चदशा उक्थ्याः
षोडशिमदशममहर^२तिरात्रो द्वादश सप्तदशा उक्थ्या
अतिरात्रः षष्ठः षडहो ऽतिरात्रो द्वादशैकविंशा
उक्थ्या अतिरात्रः । ३ । यमातिरात्रो द्वितीयः । ४ ।
यमेवैषां श्रीर्भवति मित्रश्च वरुणश्च धाता चार्यमा
चांश्च भगश्चेन्द्रश्च विवस्वांश्चैतासां देवतानामृद्धिमृधु-
यन्ति । ५ । अतिरात्रो द्वावभिस्रवौ गोआयुषी द्वाव-
भिस्रवायभिजिद्वि^३श्चजिज्ञातिगात्रावेको ऽभिस्रवः सर्व-
स्तोमो नवसप्तदशश्चातिरात्रौ द्वादशाहस्य दशाहानि

१ प्रथमो OPQ

२ षोडशिमदशममहरः is said parenthetically.

३ भिजिद्वि वि० OP.

महाव्रतमतिरावथ । ६ । आज्ञनाभ्यञ्जनस्तृतीयः । ७ ।
यान्न जानीयुर्यदा चाञ्जते ऽभि चाञ्जते जानन्त्ये-
नान् । शुभमेवात्मन्दधते । ८ । गौल्गुलवेन प्रातः-
सवने सौगन्धिकेन माध्यंदिने पौतुद्रवेण^१ तृतीय-
सवने । ९ । अतिरावथत्वारी ऽभिस्रवाः सर्वस्तोमो
ऽतिरात्रो द्वावभिस्रवौ द्वादशाहस्य दशाहान्यतिरावः ।
१० । संवत्सरसंमितश्चतुर्थः । ११ । संवत्सरस्वर्द्धिमृ-
भुवन्ति । १२ । अतिरावश्चतुर्विंश उक्थ्य आरम्भणीय-
स्त्रिवृद्धा चयो ऽभिस्रवा अभिजिज्ञयः स्वरसामानो
दिवाकीर्त्यमहस्त्रयः स्वरसामानो विश्वजिदेको ऽभि-
स्रव आरुत्त आयुर्गौर्द्वादशाहस्य दशाहानि महाव्रत-
मतिरावथ । १३ ।

इति मन्त्रमी कण्डिका ।

सवितुः ककुभः पञ्चमः । १ । सर्वस्थान्नाद्यस्य प्रसर्वं
गच्छन्ति । २ । अतिरात्रो नव चिहन्त्यहान्यग्निष्टोममुखः
पडहो ऽथ यानि चीण्यग्निष्टोमावभित उक्थ्यं मध्ये^२
तथैव नव पञ्चदशानि तथैव नव सप्तदशानि तथैव

१ • ज्येष्ठान् Q १ • वायानं द• DE १ पौतुद्रात्वेण P. • दारणेति Q
२ The text from 'अग्निष्टोममुखः' to मध्ये explains नव चिहन्त्यहानि

नवैकविंशानि द्वादशाहस्य दशाहानि महाव्रतमति-
 रावथ्य । ३ । षष्ठं प्रतिष्ठाकामा उपेयुः । ४ । अति-
 रावथ्यत्वारो ऽभिलवा महाव्रतं द्वावभिलवौ द्वादशाहस्य
 दशाहान्यतिरावः । ५ । सप्तमेनात्यन्याः प्रजा भव-
 न्योजिष्ठा भवन्ति । ६ । अतिरावः षडभिलवा द्वाद-
 शाहस्य दशाहानि महाव्रतमतिरावथ्य । ७ । एक-
 षष्टिरावमृष्टिकामा उपेयुः । ८ । देव वरुण देवयजनं
 मे देहीति देवयजनमध्यवसाय जुहोति । ९ । अति-
 रावथ्यतुर्विंश उक्थ्य आरम्भणीयस्त्रिद्वदा षष्ठः षडह-
 स्त्रयो ऽभिलवा अभिजिच्चयः स्वरसामानो दिवाकीर्त्य-
 महस्त्रयः स्वरसामानो विश्वजिदावृत्तः षष्ठः षडह
 एको ऽभिलव आवृत्त आयुर्गौर्द्वादशाहस्य दशाहानि
 महाव्रतमतिरावथ्य । १० । देवानां शतरावेण सर्व-
 मायुर्यन्ति वसीयांसो भवन्ति । ११ । अतिरावो
 ज्योतिर्गौरायुत्यह्यतुर्दशाभिलवा द्वादशाहस्य दशा-
 हानि महाव्रतमतिरावथ्य । १२ । अभिप्रयायाभि-
 पुण्वन्ति समानत्र वा । १३ ।

आदित्यानामयनेन प्रजातिं भ्रमानं गच्छन्त्यभि
 स्वर्गं लोकं जयन्त्येषु लोकेषु प्रतितिष्ठन्ति । १ । गवाम-
 यनेन व्याख्यातम् । २ । सर्वे ऽभिस्रवाः । ३ । मासा-
 स्त्रिवृत्पञ्चदशा मध्येष्टया भवन्ति । ४ । अभिजितः^१
 स्थाने त्रिवृद्दृष्टस्यतिसवः । विश्वजितः^२ स्थाने पञ्चदश
 इन्द्रस्तोम उक्थ्यः । ५ । तस्मादनन्तरं षष्ट्याभिस्रवा-
 बुपेत्य^३ द्वादशाहीयस्य दशरात्रस्य व्युढा अग्निष्टोमा-
 स्त्रिवृतः । ६ । उद्भिदलभिज्ञामिति द्यूनो मासः
 पूर्यते^४ । ७ । आयुषं गां चोपेत्य इन्द्रोमदशरात्रः
 प्रत्यङ्गुष्टाचत्वारिंशं चतुश्चत्वारिंशं^५ चत्वारिंशं^६ षट्त्रिंशं
 द्वात्रिंशं^७ त्रिंशं द्वे अष्टाविंशे पञ्चविंशं चतुर्विंशम् । ८ ।
 महाव्रतोदयनीयाभ्यामिति द्यूनो मासः पूर्यते । ९ ।
 एतेनाङ्गिरसामयनं व्याख्यातम् । १० । स्वर्गकामा उपेत्युः
 । ११ । त्रिवृतो ऽभिस्रवाः । १२ । मासाः पुरस्तात्षष्टया
 भवन्ति प्राग्विषुवतः । ऊर्ध्वं विषुवत उपरिष्टान्षष्टयाः
 पञ्चदशिनः । १३ । इन्द्रोमदशरात्र ऊर्ध्वस्तोमश्चतुर्विंशं
 पञ्चविंशं द्वे अष्टाविंशे त्रिंशं द्वात्रिंशं षट्त्रिंशं चत्वा-
 रिंशं चतुश्चत्वारिंशमष्टाचत्वारिंशम् । १४ । महाव्रतो-

१ The MSS. omit the Visarga २ •श्वा उपेत्य OP ३ पूर्यते
 is missing in OPQ. ४ is missing in OQ ५ is missing in DEO.
 ६ •द्वो Q.

दयनीयाभ्यामिति ह्युनो मासः पूर्यते । १५ । अथैके-
 पाम् । पृष्ठा आक्षयन्ति चादित्यानामयनमभिलवा
 आक्षयन्ति चाङ्गिरसामयनम् । यदन्यत्पृष्ठाभिलवे-
 भ्यस्तान्याक्षयन्तीत्याचक्षते । १६ ।

इति नवमी कण्डिका ।

इतिवातवतोरयनेन यं कामं कामयन्ते तमभ्यश्रु-
 वते । १ । अतिरात्रावभितः । २ । विष्टता मासं
 पञ्चदशेन मासं सप्तदशेन मासमेकविंशेन मासं त्रिण-
 वेन मासं त्रयस्त्रिंशेन मासम् । ३ । अथ विपुवांन्महा-
 व्रतं वा । ४ । एत एवोत्तरे मासास्त्रयस्त्रिंशारम्भणा-
 स्त्रिष्टदुत्तमाः । ५ । कुण्डपायिनामयने मासं दीक्षिता
 भवन्ति । ६ । प्रायणीयथा प्रचर्य राजानं क्रीत्वोपनह्य
 निदधति । ७ । द्वादशभिरुपसद्भिश्चरित्वा हविर्यज्ञै-
 र्यजन्ते । ८ । मासमग्निहोषं जुह्वति । मासं दर्शपूर्णा-
 मासाभ्यां यजन्ते मासं वैश्वदेवेन मासं वरुणप्रघासै-
 र्मासं साकमेधैर्मासं शुनासीरीयेण ॥ विष्टता मासं
 पञ्चदशेन मासं सप्तदशेन मासमेकविंशेन मासं

१ •ङी• Q २ Thus Q only, the other MSS have निदधति

३ Thus Q only, चत्विर्जमाधेदं DE, •येज माधेयं OP ४ लुचोति Q.

५ OPQ omit मासं सप्तदशेन.

चिण्वेन मासम् । अष्टादश त्रयस्त्रिंशान्यष्टानि द्वादशा-
 षस्य दशाष्टानि महाव्रतमतिराधयेति द्वादश मासाः ।
 ८ । सर्व एव भवन्ति सर्वामृष्टिमृभुवन्ति । १० । अत्स-
 रुकैयमसैर्भक्षयन्ति । ११ । यो होता सो ऽध्वर्युः स
 पोता । य उक्ताता स नेष्टा सो ऽष्ट्यावाकः । यो मीचा-
 वरुणः स ब्रह्मा स प्रतिहर्ता । यः प्रस्तोता स ब्राह्मणा-
 ष्टंभौ स ग्रावस्तुत् । यः प्रतिप्रग्याता सो ऽग्रीत्स उद्धेता ।
 गृहपतिर्गृहपतिः । सुब्रह्मण्यः सुब्रह्मण्यः । १२ ।

इति दशमी कण्डिका ।

तपयितामयनं स्वर्गकामा उपेयुः । १ । संवत्सरं
 दीक्षाः । संवत्सरमुपसदः । २ । चतुरथतुरो मासा-
 नेकैकेनोपसन्नन्वेण जुहोति । ३ । अनुपसदमग्निं
 चिनोति । ४ । द्वौ मासावेकैका चितिः । चतुर
 उत्तमा । ५ । चतुस्तनं त्रिस्तनं द्विस्तनमेकस्तनमिति
 त्रींस्त्रीन्मासान्वतानि । ६ । संवत्सरं प्रसुताः । ७ ।
 प्रजापतेर्द्वादशसंवत्सरेण प्रजापतेर्षष्टिमृभुवन्ति । ८ ।
 त्रयस्त्रिदशः संवत्सरास्त्रयः पञ्चदशास्त्रयः सप्तदशास्त्रय

१ •मासुश्चि DE १ ता• DEQ. १ DE add उरुष्ठादुपसदापरेषो
 शापलम्बीयेः ४ ५५• DI O २ उत्तमा PQ

एकविंशाः । ९ । एतदेव^१ नैमिषीयाणां^२ स्वर्गकामा
उपेयुः । १० । नव विष्टतः संवत्सरा नव पञ्चदशा
नव सप्तदशा नवैकविंशाः शाक्त्यानां पट्विंशत्संवत्सरं
तरसपुरोडाशं काप्या^३ध्वर्यवमाग^४स्त्यगृहपतिकम् । ११ ।
संस्थितेसंस्थिते ऽहनि गृहपतिर्मृगयां याति । १२ ।
स यान्मृगान्कृन्ति तेषां तरसाः पुरोडाशा भवन्ति ।
१३ । एतेन ह वै शाक्त्यो गौरिवीतिस्तरसपुरोडाश
आर्भोद्देवलोके च^५ मनुष्यलोके चर्द्धिमृध्नुवन्ति । १४ ।
पञ्चविंशतिस्त्रिवृतः संवत्सराः पञ्चविंशतिः पञ्चदशाः
पञ्चविंशतिः सप्तदशाः पञ्चविंशतिरेकविंशाः । १५ ।

इत्येकादशी कण्डिका ।

साध्यानां शतसंवत्सरेण सगवाः सपुरुषाः स्वर्गं
लोकं यन्ति । १ । अग्नेः सहस्रसाय्येन सर्वस्यान्नाद्यस्य
प्रसवं गच्छन्ति । २ । अतिरात्रः सहस्रं त्रिवृत्त्यहान्य-
तिरात्रः । ३ । चीणि सारस्वतानि सत्राणि । मित्रा-
वरुणयोः प्रथममिन्द्रान्यो^६र्द्वितीयमर्यम्णस्तृतीयम् ।
४ । सरस्वत्या उपमज्जने^७ दौष्टन्ते । ५ । प्रायणीयया

१ एतेन Q २ शीयाना OPQ ३ काप्या. Q. कार्या. P ४ Thas Q
only, the other MSS have *वसवः. ५ PQ omit च ६ अग्नि-
DEP ७ उपमज्जने DE

प्रचर्य राजानं क्रीत्वोपनह्य निदधति^१ । ६ । दादृशभिरुपसङ्गियरित्वा प्रायणीयमतिराचमुपेत्य तदहर्वत्सानपा^२कुर्वन्ति । ७ । संस्थिते प्रायणीये सांनाय्येन यजन्ते । ८ । तस्मिन्संस्थिते ऽध्वर्युः शम्यां प्राचः प्रास्यति । ९ । सा यत्र निपतति तद्गाहंपत्यः । १० । तस्मान्पट्टचिंशतं प्राचः प्रक्रमान्प्रकामति । ११ । तदाहवनीयः । १२ । चक्रौवन्ति सदोहविर्धानान्याग्नीध्रं च । १३ । आश्वत्थि^३ हविर्धानमाम्नीध्रं च । १४ । उल्लुखलवुध्नौ यूपः प्रलप्य उपोष्य एव । १५ । नोपरवान्खनन्ति । १६ । त एतमापूर्यमाणपशुमामावास्येन हविषा यान्ति^४ । १७ । पौर्णमास्यां गोष्टोमं वृहत्सामानमुपयन्ति । १८ । तस्मिन्संस्थिते पौर्णमासेन^५ यजन्ते । १९ । त एतमपरपशुं पौर्णमासेन^५ हविषा यान्ति । २० । अमावास्यायामायुष्टोमं रथंतरसामानमुपयन्ति । २१ । तस्मिन्संस्थिते सांनाय्येन यजन्ते । २२ । त एवमेव^६ व्यत्यासं सरस्वत्या दक्षिणेन कूलेन । २३ ।

इति दादृशी कण्डिका ।

१ निदधति DEQ   २ नपा DEQ   ३ श्वी DE   ४ यजन्ति DE.
५ मासेन DEQ   ६ एतमेव OPQ

आक्रोशन्तः प्राञ्चो यान्ति । १ । दृपद्वत्या अप्यये
 ऽपोनपृचीयं चरुं निरुप्यातियन्ति । २ । दशसु गोधु^१
 शते^२ वर्षभमुत्सृजन्ति । ३ । यदा दशशतं कुर्वन्त्ययै-
 कमुत्थानं यदा वा शतं सहस्रम् । यदा वा गृहपति-
 म्रियेत^३ यदा वा सर्वस्वं जीयेरन्यदा वा श्लाक्षं प्रस्रवणं
 प्राप्नुवन्ति । ४ । श्लाक्षं प्रस्रवणं प्राप्याग्रये कामायेष्टिं
 निर्वपन्ति । ५ । तस्यामश्रां पुरुषीं च धेनुके दत्त्वा
 कारपचवं प्रति यमुनामवभृथमभ्य^४वयन्ति । ६ । द्वितीये
 चित्दृहस्पतिसवो गोआयुपी इन्द्रकुक्षी । ७ । अत्यन्याः
 प्रजा भवन्त्योजिष्ठा भवन्ति । ८ । तृतीये ज्योतिर्गौ-
 रायुरयनं विश्वजिदभिजिताविन्द्रकुक्षी । ९ । अर्यम्णः
 पन्थानमारोहन्ति देवलोकं यन्ति^५ । १० । दार्यद्वते
 संवत्सरं ब्राह्मणस्य गा रक्षेद^६नष्टगुः । ११ । संवत्सरं
 व्यर्णे नैतन्धवे ऽग्निमिन्धीत । १२ । परिणह्यग्निमाधाय
 दृपद्वत्या दक्षिणेन कूलेनाग्नेयेनाष्टाकपालेन^७ शम्या-
 परासीयात् । १३ । चिःश्लाक्षं प्रति यमुनामवभृथ-
 मभ्यवैति । १४ । तदैव^८ मनुष्येभ्यस्तिरो भवति । १५ ।

इति चयोदशी कण्डिका ।

१ गोधु DE २ शतेषु DE ३ ष्वे DE ४ OP omit ष्यं.
 ५ जपन्ति DE ६ रक्षेद Q. ७ Corrected; all MSS. read ष्कपालेना.
 ८ Sic^१ चि श्लाक्षं DE. ९ तथैव PQ

तुरायणेन सर्वामृद्धिमृध्नोति । १ । अदीक्षितः
 कृष्णाजिनं प्रतिमुञ्चते । मानुषीं तेनर्द्धिमृध्नोति । २ ।
 यत्तपस्तप्यते दैवीं^१ तेन । ३ । हविरुच्छिष्टव्रतो^२
 भवति । ४ । संवत्सरं सवनविधा इष्टीर्निर्वपति^३ ।
 आग्नेयो ऽष्टाकपाल ऐन्द्र^४ एकादशकपालो वैश्वदेवो
 द्वादशकपालः । ५ । चरुरित्येके । ६ । प्रातःसवने वा
 सर्वा । ७ । सर्पाणां सचेणाय जरां घ्नते । आदित्या-
 नामिवैषां प्रकाशः । ८ । सर्वा दशदशी संवत्सरो
 द्वादशो विषुवान् । ९ । त्रिघंवत्सरं गवामयनमादि-
 त्यानामङ्गिरसाम् । १० । प्रजातिं^५ भूमानं गच्छन्त्यभि-
 स्वर्गं^६ लोकं जयन्त्येषु लोकेषु प्रतितिष्ठन्ति । ११ । प्रजा-
 पतेः सहस्रसंवत्सरेण प्रजापतेर्द्धिमृध्नुवन्ति । १२ ।
 अतिरावः सहस्रं चिहृतः संवत्सरा अतिरावः । १३ ।
 पञ्च पञ्चाशतस्त्रिहृतः संवत्सराः पञ्च पञ्चाशतः पञ्च-
 दशाः पञ्च पञ्चाशतः सप्तदशाः पञ्च पञ्चाशत एकविंशा
 विश्वसृजां सहस्रसंवत्सरम् । १४ । एतेन वै विश्वसृज
 इदं विश्वमसृजन्त । यद्विश्वमसृजन्त तस्माद्विश्वसृजः^७ ।
 विश्वमेनाननुप्रजायते । १५ । तत्र श्लोकः ।

१ दैवीं OQ   २ हविरुच्छिष्टो DE   ३ इष्टि नि० DEQ.   ४ ऽपनि DE.
 ५ ऐन्द्राय Q   ६ Thus P only; the other MSS. read प्रजापतिं.
 ७ स्वर्गं DE.   ८ This clause is omitted in OP.

विश्वसृजः प्रथमाः सत्त्वमासत

सहस्रसमं प्रसुतेन यन्तः ।

ततो ह जज्ञे भुवनस्य गोपा

हिरण्मयः शकुनिर्वृद्धनामेति । १६ ।

ब्रह्मणः सायुज्यं सलोकतां यन्ति य एतदुपयन्ति य
एतदुपयन्ति । १७ ।

इति चतुर्दशी कण्डिका ।

इति त्रयोविंशः प्रश्नः ॥

श्रीम् ॥

'यज्ञं व्याख्यास्यामः । १ । स चयाणां वर्णानां
 ब्राह्मणराजन्ययोर्वैश्वस्य च । २ । स त्रिभिर्वेदैर्विधी-
 यते । ३ । ऋग्वेदयजुर्वेदसामवेदैः । ४ । ऋग्वेदयजुर्वे-
 दाभ्यां दर्शपूर्णमासौ । ५ । यजुर्वेदेनाग्निहोचम् । ६ ।
 सर्वैरग्निष्टोमः । ७ । उच्चैर्ऋग्वेदसामवेदाभ्यां क्रियते । ८ ।
 उपांशु यजुर्वेदेन । ९ । अन्यथाश्रुतप्रत्याश्रुतप्रवर-
 संवादसंप्रैष्य । १० । अन्तरा सामिधेनीघ्नूच्यम् ।
 ११ । मन्त्रेण प्रागाज्यभागाभ्यां प्रातःसवने च । १२ ।
 मध्यमेन प्राक् खिष्टकतो माध्यंदिने च । १३ । क्रुष्टेन
 शेषे तृतीयसवने च । १४ । वाक्संद्रवथ तद्वत् । १५ ।
 ऋग्वेदेन होता करोति । १६ । सामवेदेनोक्ताता ।
 १७ । यजुर्वेदेनाध्वर्युः^१ । १८ । सर्वैर्ब्रह्मा । १९ ।

१ Kandikās 1-4, containing the Paribhāshās, have been edited, together with the commentary of Dhārtasvāmīn, in the Journal Ushā Vol I, and translated by Max Muller into German, Journal of the German Or. Soc. Vol. IX, p. XLIII seq., and into English, Sacred Books of the East, Vol. XXX p. 310 seq. १ उपांशुः V.

१ PQS transpose Sūtras 17 and 18.

वचनाद्विप्रतिषेधाद्धान्यः कुर्यात् । २० । ब्राह्मणाना-
 मार्विज्यम् । २१ । सर्वक्रतूनामग्रयः सकृदाहिताः ।
 २२ । जुहोतीति^१ चोद्यमाने सर्पिराज्यं प्रतीयात् ।
 २३ । अध्वर्युं कर्तारम् । २४ । जुहूं पात्रम् । २५ ।
 व्यापृतायां सुवेण । २६ । आहवनीये प्रदानम् । २७ ।
 आधानप्रभृति यावज्जीवं पात्राणि धार्यन्ते । २८ ।
 तेषां प्रतितन्त्रं^२ संस्कारः । २९ । मन्त्रब्राह्मणे यज्ञस्य
 प्रमाणम् । ३० । मन्त्रब्राह्मणयोर्वेदनामधेयम् । ३१ ।
 कर्मचोदना ब्राह्मणानि । ३२ । ब्राह्मणश्रेयो ऽर्थवादो
 निन्दा प्रशंसा परकृतिः पुराकल्पश्च । ३३ । अतो ऽन्ये
 मन्त्राः । ३४ । अनाम्नातास्त्वमन्त्रा यथा प्रवरोहनाम-
 धेयग्रहणानीति^३ । ३५ । रथशब्दो दुन्दुभिः शब्दश्च ।
 ३६ । स्वाध्याये ऽनध्यायो मन्त्राणां न कर्मण्यर्थान्तर-
 त्वात् । ३७ । एकमन्त्राणि कर्माणि । ३८ । अपि
 संख्यायुक्तचेष्टापृथक्कनिर्वर्तीनि । ३९ । कण्डूयनस्वप्न-
 नदीतरा^४ ववर्षणा^५ भेध्यप्रतिमन्त्रणेषु^६ च तद्वत्कालाव्य-
 वेतेषु^७ । ४० । प्रयागे त्वार्थनिर्दत्तेः^८ । ४१ । असंनि-

१ जुहोति QV. २ प्रतितन्त्र V and Ushā Sūtra 32. ३ Ushā Sūtra
 39 omits इति ४ मन्त्राणां S and Ushā Sūtra 41. ५ ववर्षणा PQS.
 ६ प्रतिमन्त्रेषु Ushā Sūtra 11. ७ मन्त्रेषु QW. ८ निर्दत्ते QS,
 निर्दत्ताः W.

पाति^१कर्मसु^२ च तद्वत् । ४२ । हविष्कृद्भिगुपुरोऽनु-
वाक्यामनोतस्यावृत्तिभिन्नकालेषु । ४३ । वचनादेकं
कर्म बहुमन्त्रम् । ४४ ।

इति प्रथमा ऋषिः ।

मन्वान्तैः कर्मादीन्संनिपातयेत् । १ । आधारे
धारायां चादिसंयोगः । २ । आदिप्रदिष्टा मन्वाः । ३ ।
उत्तरस्यादिना पूर्वस्यावसानं विद्यात् । ४ । होत्रा-
याजमानेषु समुच्चयः । ५ । विकल्पो याज्यानुवाक्यासु ।
६ । संख्यासु च तद्वत् । ७ । क्रयपरिक्रयसंस्कारेषु
द्रव्यसमुच्चयः । ८ । रौद्रराक्षसनेर्चतपैष्टकच्छेदनभेदन-
निरसना^३त्माभिमर्शनानि च कृत्वाप उपसृशेत् । ९ ।
उत्तरतउपचारो विहारः । १० । नाम्नेरपपर्यावर्तेत् ।
११ । न विहारात् । १२ । अन्तराणि^४ यज्ञाङ्गानि ।
वाच्याः कर्तारः । १३ । न मन्त्रवता यज्ञाङ्गेनात्मान-
मभिपरिहरेत् । १४ । प्रागपवर्गाण्युदगपवर्गाणि वा
यज्ञोपवीती प्रदक्षिणं दैवानि कर्माणि करोति । १५ ।
प्राचीनावीती प्रसव्यं दक्षिणापवर्गाणि पितृणाणि^५ । १६ ।

१ •पात• S   २ •कर्मसुपि SW and Ushâ Sûtra 16   ३ Ushâ
Sûtra 57 omits निरसन   ४ अन्तरा S and Ushâ Sûtra 61; in V,
अन्तरादि   ५ पितृणाणि V

यानि शुल्बानि समासं गच्छन्ति प्रसव्यं तान्यावेष्ट्य
 प्रदक्षिणं समस्येत् । १७ । अथ यानि न समस्यन्ते
 प्रदक्षिणं^१ तानि । १८ । अमावास्यायाम^२भावास्यया
 यजेत^३ । १९ । पौर्णमास्यां पौर्णमास्या^४ । २० । यदहः
 पुरस्ताच्चन्द्रमाः पूर्णं उत्सर्पेत्तां पौर्णमासीमुपवसेत् ।
 २१ । श्वः पूरितेति वा । २२ । खर्विकां तृतीयां वाज-
 सनेयिनः समामनन्ति । २३ । यदहर्न दृश्येत^५ तदह-
 रमावास्या । २४ । श्वो न द्रष्टार^६ इति वा । २५ । एक-
 प्रकरणे चोद्यमानानि प्रधानानि^७ समानविधानानि^८
 । २६ । प्रकरणेन विधयो बध्यन्ते । २७ । अनिर्देशात्सा-
 धारणानि । २८ । निर्देशाद्यवतिष्ठन्ते । २९ । आग्नेयो
 ऽष्टाकपालो ऽग्नीषोमीय एकादशकपाल उपांशुयाजश्च^९
 पौर्णमास्यां प्रधानानि । ३० । तदङ्गमितरे होमाः । ३१ ।
 आग्नेयो ऽष्टाकपाल ऐन्द्राग्न एकादशकपालो द्वादशक-
 पालो वा^{१०}भावास्यायामसोमयाजिनः । ३२ । सांनार्यं
 द्वितीयं सोमयाजिनः । ३३ । नासोमयाजिनो ब्राह्म-

१ प्रदक्षिणं V, which, however, is not to be approved according to the commentaries extant on these four Kanḍikās; प्रपथं S.
 २ Thus all MSS and Ushā Sūtra 67. ३ यजते S ४ पौर्णमास्याया
 Ushā Sūtra 67 ५ दृश्यते QS and Ushā Sūtra 71. ६ श्वो पुन
 Ushā Sūtra 72 ७ Q omits प्रधानानि ८ Q adds नृ. ९ वायव्य
 V and Ushā Sūtra 77. १० PQ omit वा

शस्यामीयोमीयः पुरोडाशो विद्यते । ३४ । नैन्द्राग्रः
 संनयतो वर्णाविशेषेण । ३५ । पितृयज्ञः^१ स्वकाल-
 विधानादनङ्ग^२ स्यात् । ३६ । तुल्यवच्च प्रसंख्यानात् ।
 ३७ । प्रतिपिद्धे^३ च दर्शनात् । ३८ । सहाङ्गं^४ प्रधा-
 नम् । ३९ ।

इति द्वितीया कण्डिका ।

देशे काले कर्तरीति निर्दिश्यते स्वशब्दं यत् । १ ।
 अपूर्वो दर्विहोमः । २ । जुहोति^५ चोदनः^६ । ३ । स्वाहा-
 कारप्रदानः^७ । ४ । सहङ्गुहीत्वा^८ । ५ । आहुतिगणे
 प्रत्याहुति गृहीत्वा । ६ । न वा समवद्येत् । ७ ।
 समिदभावथाग्निहोत्रवर्जम् । ८ । अपरेणाग्निं दक्षिणं
 जान्वाच्यानाच्च वासीनो दर्विहोमाञ्जुहोति । ९ ।
 वचनादन्यथा । १० । अपरेणाहवनीर्यं दक्षिणाति-
 क्रम्योदगाहृतः सर्वा आहुतीर्जुहोति । ११ । वचना-
 दन्यथा^९ । १२ । आश्रुतप्रत्याश्रुते याज्यानुवाक्ये अव-

(All MSS, except V, omit the Visarga. १ •दनः V, •दनः
 Ushâ Sûtra 83 २ प्रतिपिद्धे Ushâ Sûtra 85 ३ मां W only.
 ४ जुहोतीति S (Kapardîyâmin's commentary has •चोदनः.
 ५ •प्रदानः Kapard. ६ S adds जुहोति. ७ Sûtra 12 is omitted
 in the Ushâ edition and in Max Muller's English trans)

दानेषु चोपस्तरणाभिधारणे चतुर्गृहीतं वयङ्कारश्वा-
 दविंशोमानाम् । १३ । वयङ्कृते वयङ्कारेण वाहुतिषु
 संनिपातयेत् । १४ । उपयामेन ग्रहेषु । १५ । तथा-
 देवतेनेष्टकासु । १६ । पुरोडाशगणे यथाभागं व्यावर्त-
 ध्वमित्येकैकमपच्छिन्द्यात् । १७ । उत्तमौ यथाभागं
 व्यावर्तेश्यामिति । १८ । तयोरेव देवतोपदेशनं करोति ।
 १९ । चरुपुरोडाशगणे चरुपुरोडाशीयान्प्रागधिवप-
 नाद्विभजति । २० । यथादेवतमुपलक्षयति । २१ ।
 इदंशब्दस्तन्त्रं स्यात् । २२ । व्यतिपक्वेषुपि । २३ ।
 कपालानामुपधानकाले प्रथमेन कपालमन्त्रेण चरु-
 मुपदधाति । २४ । ध्रुवो ऽसीति मन्त्रं संनमति । २५ ।
 पिष्टानामुत्पवनकाले तण्डुलानुत्पुनाति । २६ । अधि-
 श्रयणकाले ऽधिश्रयणमन्त्रेण तण्डुलानावपति । २७ ।
 अनुहृत्य चरुमासादयति । २८ । पञ्चदश सामिधेन्यो
 दर्शपूर्णमासयोः । २९ । सप्तदशेष्टिपशुबन्धानां यत्र
 श्रूयन्ते । ३० । उपांशु काम्या इष्टयः क्रियन्त इति
 तत्र यावत्प्रधानमुपांशु । ३१ । दर्शपूर्णमासाविष्टीनां
 प्रक्षतिः । ३२ । अग्नीषोमीयस्य च यशोः । ३३ । स

१ ०६. Ushā Sūtra 106 १ चरुमपति Ushā Sūtra 109. १ इष्टये S
 and Ushā Sūtra 114

सवनीयस्य । ३४ । सवनीय ऐकादशिनानाम् । ३५ ।
 ऐकादशिनाः पशुगणानाम् । ३६ । वैश्वदेवं वरुण-
 प्रघाससाकमेधशुनासीरीयाणाम् । ३७ । वैश्वदेविक
 एककपाल एककपालानाम् । ३८ । वैश्वदेव्यामिष्टा-
 मिष्टाणाम् । ३९ । तत्र सामान्याद्विकारो गम्यते^१ ।
 ४० । एकदेवता आग्नेयविकाराः । ४१ । द्विदेवता
 अग्नीषोमीयविकाराः । ४२ । बहुदेवताश्च । ४३ ।
 ऐन्द्राग्नविकारा वा । ४४ । अन्यत्र प्रकृतिदेवताभ्यो
 यथैन्द्रः पुरोडाशः सौम्यश्चरुरिति^२ । ४५ । हविर्देवता-
 सामान्ये हविर्वल्लीयः । ४६ । द्रव्यसंस्कारविरोधे द्रव्यं
 बल्लीयः । ४७ । अर्धद्रव्यविरोधे ऽर्थो बल्लीयान् । ४८ ।
 न प्रकृतावूहो विद्यते । ४९ । विद्यतौ यद्यार्थमूहो
 ऽर्थवादवर्जम् । ५० । परवाक्यश्रवणादर्धवादः । ५१ ।
 शिष्टाभावे सामान्यात्प्रतिनिधिः । ५२ ।^३ तद्वर्मा^४ च
 स्यात्^५ । ५३ । मात्रापचारे तच्छेषेण समाप्नुयात् । ५४ ।

इति तृतीया कण्डिका ।

^१ गम्यते QW   ^२ Ushā Sūtra 129 omits इति   ^३ Max Müller adds
 a Sūtra here (Nr. cxxxv in his English translation) by taking
 some words of Kṣapadiśvāmīn's commentary for Āpastamba's text
^४ तद्वर्मा PQSU.   ^५ The Ushā edition omits Sūtra 53 which is
 given by all MSS.

स्वामिनो ऽग्नेर्देवतायाः शब्दात्कर्मणः प्रतिषेधाच्च
 प्रतिनिधिर्निवृत्तः । १ । चिभिः कारणैः प्रकृतिर्निवर्तते
 प्रत्याम्नानात्प्रतिषेधादर्थलोपाच्च । २ । अग्निष्टोम एका-
 दानां प्रकृतिः । ३ । द्वादशाहो ऽहर्गणानाम् । ४ ।
 गवामयनं सांवत्सरिकाणाम् । ५ । निकायिनां तु
 प्रथमः । ६ । अग्निष्टोम उत्तरवेदिः । ७ । उत्तरेषु
 क्रतुघग्निः । ८ । अन्यत्र साद्यस्क्रुभ्यो वाजपेयात्पोड-
 शिनः सारस्वताच्च सत्तात् । ९ । क्रत्वाद्दौ क्रतुकामं
 कामयेत् । १० । यज्ञाङ्गाद्दौ यज्ञाङ्गकामम् । ११ ।
 अल्पीयांसो मन्त्रा भूयांसि कर्माणि तत्र समशः प्रति-
 विभज्य पूर्वैः पूर्वाणि कारयेदुत्तरैरुत्तराणि । १२ ।
 अल्पीयांसि कर्माणि भूयांसो मन्त्रास्तत्र प्रतिमन्त्रं
 कुर्यात् । अवशिष्टा विकल्पार्था यथा यूपद्रव्याणीति ।
 १३ । अन्तात्तोपो विवृद्धिर्वा । १४ । प्रकृतेः पूर्वोक्त-
 त्वाद्पूर्वमन्ते स्यात् । १५ । कुम्भीशूलवपाश्रपणीप्रभु-
 त्वात्तन्त्रं स्यात् । १६ । जातिभेदे तु भिद्येत पक्तिवैप-
 म्यात् । १७ । स्विष्टकृद्विकारे वनस्पतौ याज्यायां
 देवतानिगमाः स्युः प्रकृत्युपबन्धात् । १८ । अन्वारम्भ-

१ तु in brackets V   २ कामयते W   ३ S omits ददि.   ४ Thus
 PW, the other MSS and Ushā Sūtra 155 have पक्ति.

णीया विद्वतौ न स्यात्प्रकृतिकालमध्यत्वात् । कृता हि
तदर्थेन । १९ । स्याद्वा कालस्याशेषभूतत्वात् । २० ।
आरम्भविभागाच्च । २१ । अर्थायार्थायामिं प्रणयति^१ ।
अपट्ते कर्मणि लौकिकः संपद्यते यथा समारूढे । २२ ।

इति चतुर्थी कण्डिका ।

प्रवरान्व्याख्यास्यामः । १ । आप्त्यं दृणीते । बन्धो-
रेव नैत्यथो संतत्या इति विज्ञायते । २ । न देवैर्न
मनुष्यैरार्प्यं दृणीते । ऋषिभिरेवार्प्यं दृणीत इति
विज्ञायते । ३ । आप्त्यमन्वाचष्टे । ऋषिणा हि देवाः
मुरूपमनुबुध्यन्त इति विज्ञायते । ४ । यो वा अन्यः
सन्नयान्यस्यार्प्येण प्रदृणीते स वा अस्य तदपिरि^२ष्टं
वीतं दृङ्ग इति विज्ञायते । ५ । चीन्दृणीते । मन्त्रकृतो
दृणीते । यथर्षि मन्त्रकृतो दृणीत इति विज्ञायते^३ । ६ ।
अथैकेषाम् ॥ एकं दृणीते । द्वौ दृणीते । चीन्दृणीते ।
न चतुरो दृणीते । न पञ्चातिदृणीत^४ इति विज्ञायते^५ ।
७ । अत^६ ऊर्ध्वानध्वर्युदृणीते ऽमुतो ऽर्वाचो हीतेति

१ प्रपद्येत् Ushā Sātra 160

२ ऋषिणा PY,

३ तदपिरि TX,

तदपिरि Y.

४ Y omits इति विज्ञायते

५ •तिप्रदृणीत TY.

६ Y omits विज्ञायते. ७ इति Y only

विज्ञायते । ८ । पुरोहितस्य प्रवरेण राजा प्रष्टणीत
इति विज्ञायते । ९ । भृगूणामेवाग्रे व्याख्यास्यामः ।
१० । जामदग्न्या वत्साः । ११ । तेषां पञ्चार्पेयः^१
प्रवरः । भार्गव आवनाप्रवानौर्व जामदग्न्येति । जम-
दग्निवदूर्ववदप्रवानवच्च्यवनवद्भृगुवदिति । १२ । चार्पे-
यमु हैके । भार्गवौर्व जामदग्न्येति । जमदग्निवदूर्ववद्भृगु-
वदिति । १३ । एष एवाविष्कृतः सावर्णिजीवन्तिजा-
वाल्क्यैतिशायनवैरोहित्यावटमण्डुप्राचीनयोग्यानाम् ।
१४ । अथाष्टिषेणानां पञ्चार्पेयः । भार्गव आवनाप्र-
वानाष्टिषेणानूपेति । अनूपवदष्टिषेणवदप्रवानवच्च्य-
वनवद्भृगुवदिति । १५ । चार्पेयमु हैके । भार्गवाष्टिषे-
णानूपेति । अनूपवदष्टिषेणवद्भृगुवदिति । १६ ।

इति पञ्चमौ कण्डिका ।

अथ वीतहव्या यास्कवाधूल^२भौनमौकाः^३ । १ ।
तेषां चार्पेयः । भार्गव वै^४तहव्य सावेद्^५सेति ।
सवेदो^६वद्वीतहव्यवद्भृगुवदिति । २ । अथ गार्त्समदाः
शुनकाः । ३ । तेषामेकार्पेयः । गार्त्समदेति होता ।
यत्समदवदित्यध्वर्युः । ४ । अथ वाध्यश्वा मित्रायुवः^७ ।
५ । तेषामेकार्पेयः । वाध्यश्चेति होता । वध्यश्चवदित्य-

१ PTY omit the Visarga. २ वाधूल X ३ मंका PXY. ४ वी-
PSX ५ Thus all MSS ६ मित्रायवः PY, मित्रवयः S, मित्रायुव T

ध्वर्युः । ६ । अथ वैन्याः पार्थाः । ७ । तेषां चार्पेयः ।
 भार्गव वैन्य पार्थेति । पृथु वदनेन^१वद्भृगुवदिति । ८ ।
 इमे ऋगवो व्याख्याताः । ९ । अथातो ऽङ्गिरसामायास्या^२
 गौतमाः । १० । तेषां चार्पेयः । आङ्गिरसा^३यास्य
 गौतमेति । गो^४तमवदयास्यवदङ्गिरोवदिति । ११ ।
 अघौचथ्या गौतमाः । १२ । तेषां चार्पेयः । आङ्गि-
 रसौचथ्य गौतमेति । गोतमवदुचथ्यवदङ्गिरोवदिति ।
 १३ । अथौशिजा गौतमाः । १४ । तेषां चार्पेयः ।
 आङ्गिरसौशिज काष्ठीवतेति । कष्ठीवदु^५शिजवदङ्गि-
 रोवदिति । १५ । अथ वामदेवा गौतमाः^६ । १६ । तेषां
 चार्पेयः । आङ्गिरस वामदेव^७ वार्हदुकथ्येति । वृह-
 दुक्थ्यवद्वामदेववदङ्गिरोवदिति । १७ । अथ भर^८द्वा-
 जानां चार्पेयः । आङ्गिरस वार्हस्पत्य भारद्वाजेति ।
 भरद्वाजवद्बृहस्पतिवदङ्गिरोवदिति । १८ । एष एवा-
 विक्षतः^९ । १९ ।

इति षष्ठी कण्डिका ।

१ इति S २ Thus T only, the other MSS. have •दैन्य• or •द्वैत•.
 ३ •मघासा S. ४ Some MSS read आङ्गिरस here and further on,
 but without consistency. ५ Thus S only, the other MSS. have
 शौ• ६ Corrected, कष्ठीवदु• Y, the other MSS. have कष्ठीवदु•.
 ७ गौतमाः TY ८ •देव S. ९ भर• XY. १० •विक्षतिः P

कुक्का^१ग्निवे^२श्वोर्जायनानां^३ सर्वेषां च^४ स्तम्बस्तम्ब-
 शब्दानाम् । १ । अथ द्यामुष्यायणानां कुलानां यथा
 शुङ्ग^५शैशिरयः^६ । २ । भरद्वाजाः शुङ्गाः । कताः शैशिरयः
 । ३ । तेषां पञ्चार्पेयः । आङ्गिरस बार्हस्पत्य भारद्वाज
 कात्याक्की^७लेति । अत्की^८लवत्कतवद्भरद्वाजवद्बृहस्पति-
 वदङ्गिरोवदिति । ४ । अपेयमु हैके । आङ्गिरस
 कात्याक्की^९लेति । अत्की^{१०}लवत्कतवदङ्गिरोवदिति । ५ ।
 अथर्षाणां पञ्चार्पेयः । आङ्गिरस बार्हस्पत्य भारद्वाज
 वान्दन मा^{११}वचसेति । मतवचोवद्वन्दनवद्भरद्वाजव-
 द्बृहस्पतिवदङ्गिरोवदिति । ६ । अपेयमु हैके । आङ्गि-
 रस वान्दन मा^{१२}वचसेते । म^{१३}वचोवद्वन्दनवदङ्गिरोव-
 दिति । ७ । अथ कपीनां अपेयः । आङ्गिरसामघी^{१४}-
 यौरुक्षयेति । उरुक्षयवदमघी^{१५}यवदङ्गिरोवदिति । ८ ।
 अथ गर्गाणां अपेयः । आङ्गिरस गार्ग्यं शैथ्येति ।
 शिनि^{१६}वद्गर्गवदङ्गिरोवदिति । ९ । भरद्वाजमु हैके

१ Sic! कुक्का. T, क्का PX २ वै. PSU ३ Sic! श्वोर्जायन is to
 be expected ४ चाप S. ५ शोङ. S ६ रको SX. ७ ली. TXY.
 ८ Thus PU, ल. S, ल. the other MSS ९ Thus U only, ल.
 RS, ल. the other MSS, लामचोव and लमचोवदु would be the
 correct forms. Comp. Āśvalāyana Śrautas 12. 13. 2 १० लि. PY.

भार्यश्व मौद्गल्येति^१ । मुद्गलवद्भूम्यश्व^२वदङ्गिरोव-
दिति । ७ । वृष्णुमु हैके ऽङ्गिरसः^३ स्थाने । तार्ध्य
भार्यश्व मौद्गल्येति । मुद्गलवद्भूम्यश्वव^४नृष्णुवदिति । ८ ।
अथ विष्णुवृद्धानां आर्पेयः । आङ्गिरस पौरुकुत्स^५
वासदस्यवेति । वासदस्यव^६त्पुरुकुत्सवदङ्गिरोवदिति । ९ ।
एष एवाविकृतः शठमर्षणभद्रणमद्रण^७बादरायणौप-
मिन्यौ^८पगविसात्यकि^९सात्यं^{१०}काम्यारुणिनितुण्डी^{११}नाम्
। १० । अथाचीणां आर्पेयः । आचेयार्चनानस श्यावा-
श्वेति । श्यावाश्ववदर्चनानस^{१२}वदत्रिवदिति । ११ । अथ
गविष्टिराणां आर्पेयः । आचेयार्चनानस गविष्टि-
रेति । गविष्टिरवदर्चनानस^{१३}वदत्रिवदिति । १२ ।
अथातिथीनां आर्पेयः । आचेयार्चनानसातिथ्येति ।
अतिथिवदर्चनानस^{१४}वदत्रिवदिति । १३ । एष एवा-
विकृतो वामरथ्यसुमङ्गलवै^{१५}जवापीनाम् । १४ ।

इत्यष्टमी कण्डिका ।

१ •सेति S. १ Thus S only, •द्वयं• the other MSS २ All
MSS. omit the Visarga. ३ •कृत्सु PY ४ All MSS, except S,
read वासदस्येति । वनदस्यवन् ५ TX omit मद्रण ६ Thus S, •मिन्यौ•
the other MSS. शोपमस्य is to be conjectured ७ वात्यक X. ८
Thus all MSS ९ •श्री• TX. ११ Thus all MSS १२ Thus Y only,
की• the other MSS

अथ विश्वामित्राणां देवराताश्चिकितमनुतन्वौल-
कि'वालुकि'थन्नवल्को'लूकवृहदग्निवभृगालवि'शाला-
वतशालङ्कायनकालववाः । १ । तेषां चार्पेयः । वैश्वामि-
त्र दै'वरातौदलेति । उदलवद्देवरातवद्विश्वामित्रव-
दिति । २ । अथ श्रौतकामकायनानां चार्पेयः ।
वैश्वामित्र दैवश्रवस दैवतरसेति । देवतरस'वद्देवश्रवो-
वद्विश्वामित्रवदिति । ३ । अथाज्यानां' चार्पेयः ।
वैश्वामित्र माधुच्छन्दसाज्येति । अजवन्मधुच्छन्दोव-
द्विश्वामित्रवदिति । ४ । अथ माधुच्छन्दसा एव धनं-
जयाः । ५ । तेषां चार्पेयः । वैश्वामित्र माधुच्छन्दस
धानंज्येति' । धनंजयवन्मधुच्छन्दोवद्विश्वामित्रवदिति
। ६ । अथाएका लोहिताः । ७ । तेषां द्व्यार्पेयः ।
वैश्वामित्राएकेति । अएकवद्विश्वामित्रवदिति । ८ ।
अथ पूरणा वारिधापयन्ताः' । ९ । तेषां चार्पेयः ।
वैश्वामित्र पौरणेति । पूरणवद्विश्वामित्रवदिति । १० ।

१ Thus STXY; *मालुकि P, *मालुकि U. २ Thus U only, मालुकि Y, मालुकि TX, मालुकि P, मालुकि S ३ *श्रवो XY. ४ Corrected according to शास्त्र Âśvalāyana Śrautas 12. 14. 2, मालुकि STU, मालुकि PXY. ५ Thus X only; ६ the other MSS. ७ Thus all MSS. ८ अथाज्यानां S ९ Thus Y only; *इति the other MSS. १ Thus S only and Âśvalāyana Śrautas 12. 14. 5; वारिधापयन्ता the other MSS.

अथ कतानां चार्पेयः । वैश्वामित्र कात्याक्की^१लेति ।
 अत्की^१लवत्कतवद्विश्वामित्रवदिति । ११ । अथाघम-
 र्पणाः कुशिकाः । १२ । तेषां चार्पेयः । वैश्वामित्राघ-
 मर्पण कौशिकेति । कुशिकवदघमर्पणवद्विश्वामित्रव-
 दिति । १३ । अथ काश्यपानां चार्पेयः । काश्यपा-
 वत्सार नैध्रुवेति । निध्रुववदवत्सारवत्कश्यपवदिति ।
 १४ । अथ रेभा^२णां चार्पेयः । काश्यपावत्सार रैभे^३ति ।
 रेभ^३वदवत्सारवत्कश्यपवदिति । १५ ।

इति नवमी कण्डिका ।

अथ शण्डिलानां चार्पेयः । दैवलासितेति । असि-
 तवद्दे^४वलवदिति । १ । चार्पेयमु हैके । काश्यप दैव-
 लासितेति । असितवद्देवलवत्कश्यपवदिति । २ । चार्पे-
 यास्त्वेवंन्यायेन । ३ । एकार्पेया वासिष्ठा अन्यत्र
 पराशरेभ्यः । वासिष्ठेति होता । वसिष्ठवदित्यध्वर्युः ।
 ४ । चार्पेयमु हैके । वासिष्ठै^५न्द्रप्रमदाभरदसो^६ इति ।
 आभर^६दसुवदिन्द्रप्रमदवद्वसिष्ठवदिति । ५ । अथ परा-

१ Thus S only, •की• the other MSS २ का• TX ३ Thus S
 only, all other MSS have ष instead of भ ४ Thus PU; •दे•
 the other MSS ५ Thus S only, •ष्ठे• the other MSS. ६ •प्रमद
 भरदसू TX ७ भर• TX

शराणां चार्पेयः । वासिष्ठ शाक्त्य पाराशर्येति । पराशर-
वच्छक्तिवद्वसिष्ठवदिति । ६ । अथ कुण्डिनानां चार्पेयः ।
वासिष्ठ मैत्रावरुण कौण्डिन्येति । कुण्डिनवन्मित्रा-
वरुणवद्वसिष्ठवदिति । ७ । अथ संकतिपूतिमापाणां
चार्पेयः । शाक्त्य सांक्त्य गौरिवीतेति । गौरिवीतिव-
त्संकतिवच्छक्तिवदिति । ८ । अथागस्तीनां मेकार्पेयः ।
आगस्त्येति होता । अगस्तिवदित्यध्वर्युः । ९ । चार्पे-
यमु द्वैके । आगस्त्य दार्ढ्यच्युतैर्ध्रुवाहेति । इध्रुवाह-
वदृढच्युतवदगस्तिवदिति । १० । अथ क्षत्रियाणाम् ।
११ । यद्यह सार्ष्टिं प्रहृणीरन्नेक एवैषां प्रवरः ।
मानवैड पौरुरवसेति । पुरुरवोवदिडावन्मनुवदिति ।
१२ । अथ येपामु ह मन्वक्ततो न स्युः सपुरोहित-
प्रवरास्ते प्रहृणीरन् । १३ । अथ येपां स्युरपुरोहित-
प्रवरास्ते । १४ । सपुरोहितप्रवरास्त्वेवंन्यायेन । १५ ।
एकार्पेया विश्वः । वात्सप्रेति होता । वत्सप्रवदित्य-

१ Corrected, मुद्रिवीतवत् S. गुरीवीतवत् T. मुषवीतवत् PX, मुषीतवत् UY २ Thus S only, चकारस्याना. the other MSS ३ Thus PS, चकारस्यवदि. the other MSS. ४ Thus TX, .ने. the other MSS. ५ .ति. STX ६ .प्रस्य. TXY. ७ U adds प्रवरं, P has चार्पे, X चर्पि instead of सार्ष्टिं, ST are totally corrupt here ८ Thus S only, ९ the other MSS. १० S adds वत्. ११ Thus all MSS.

ध्वर्युः । १६ । अथासंप्रज्ञातबन्धुराचार्यामुष्यायणमनु-
 प्रववीताचार्यप्रवरं प्रवृणोति । १७ । अथाह^१ ताण्डिन
 एकार्पेयं सार्ववर्णिकं समामनन्ति । मानवेति होता ।
 मनुवदित्यध्वर्युः ॥ मानव्यो हि प्रजा इति हि ब्राह्मण-
 मिति हि ब्राह्मणम् । १८ ।

इति दशमी कण्डिका ।

पुरस्तात्सामिधेनीनां होता हृदयदेश ऊर्ध्वं प्रादेशं
 धारयमाणो जपति मयि गृह्णाम्यग्रे अग्निं यो नो
 अग्निः पितर इति । १ । अन्तराहवनीयमुत्कारं च
 प्रतीचीनं गच्छञ्जपति कं प्रपद्ये तं प्रपद्ये । यत्ते प्रजापते
 शरणं हृन्दस्तत्प्रपद्ये । यावत्ते विष्णो वेद तावत्ते करि-
 ष्यामि । नमो अग्नय^१ उपद्रष्ट्रे नमो वायव उपश्रोत्रे
 नम आदित्यायानुखात्रे । जुष्टामद्य देवेभ्यो वाचमुद्यासं
 स्वधावतीं पितृभ्यः शुश्रूषेण्यां मनुष्येभ्यः । प्रशास्त
 आत्मना प्रजया पशुभिः प्रजापतिं प्रपद्ये । अभयं मे
 अस्तु । प्राजापत्यमनुवक्ष्यामि । वागात्विज्यं करोतु
 मन आत्विज्यं करोतु । वाचं प्रपद्ये भूर्भुवः सुवरिति ॥
 सत्यं प्रपद्य इति वा । २ । विष्णो स्थाने तिष्ठामीत्यव-

जुहोतेतीत^१रेपां गोवाणाम् । १५ । नराशंसो द्वितीयः
 प्रयाजो^२ वसिष्ठशुनकानाम् । तनूनपादितरेपां गोवा-
 णाम् । १६ । सामिधेनीरनूच्य प्रवरमुक्त्वा निविदो
 ऽन्वाह । १७ । तासां सप्त पदान्युक्त्वापानिति^३ । १८ ।

इत्येकादशी कण्डिका ।

अथ चत्वार्यथ चत्वारि । १ । ता अनूच्य देवता
 आवाहयति या यद्व्यमाणो भवति । २ । स वै खलु
 वाजिनो नावाहयेद्देविका देवसुवो^४ यच्च किं चैतादृक्ते
 मन्यामहे । ३ । परप्रधानानां परतन्त्रव्यवेतानां च
 प्रतिषेधः^५ स्यात्तल्लिङ्गत्वाच्छब्दस्य । ४ । एकदेवतानां
 नानादेवताव्यवेतानां तन्त्रमावाहनं विभवात् । ५ ।
 अथोर्ध्वन्नुः प्रादेशेन भूमिमभिनिधाय जपतीदमहं
 चिहृता स्तोमेन रथंतरेण साम्ना वपङ्कारेण वज्रेणा^६स्यै
 पृथिव्या अस्यै प्रतिष्ठाया अस्मादायतनाद्यो ऽस्मान्द्वेष्टि
 यं च वयं द्विपस्तं हन्मि^७ ॥ यदद्य होतृवर्धे^८
 जिह्वां चक्षुः परापतत् । अग्निष्टपुनराभरज्जातवेदा

१ जुहोतेतीत. TU २ SU add भवति. ३ पानिति T ४ सुवच U,
 सुवा SY ५ All MSS, except S, omit the Visarga ६ S omits
 वज्रेण ७ Y adds इति. ८ सुवर्धे S

विचर्यणिः ॥ वसूनां रातौ स्याम रुद्राणामूर्ध्यायां^१
 स्वादित्या अदितये ऽनेहसः । चारुमद्य देवेभ्यो वाच-
 मुद्यासं चारुं ब्रह्मभ्यश्चारुं मनुष्येभ्यश्चारुं नराशंसाया-
 नुमतां पितृभिः^२ ॥ ये ते शतं वरुण ये सहस्रं यज्ञियाः
 पाशा वितताः पुरुना । तेभ्यो न इन्द्रः सवितोत
 विष्णुर्विश्वे देवा मुञ्चन्तु मरुतः स्वस्त्येति । ६ । अथ
 यद्देनमाहासौ मानुष इति तदुपोत्याय दक्षिणेन
 पाणिना दक्षिणमध्वर्योरंसमन्वारभ्य जपति । सव्ये-
 नाम्नीधस्य दक्षिणम् ॥ पश्चिधाध्वर्यो नवतिश्च पाशा
 होतारमग्निमन्तरा विचृत्ताः । सिनन्ति पाकमति धीर
 'एत्युतस्य पन्थामन्वेति'^३ होता ॥ अग्निमन्वारभामहे
 होत्ववर्धे^४ पुरोहितम् । येनायन्नुत्तमं स्वर्देवा अङ्गिरसो
 दिवमिति । ७ । मयि प्राणापानाविति पाणौ प्रत्या-
 हृत्योरोदेशं^५ स्पृशते^६ । ८ । आ पृणोपि संपृण प्रजया
 मा पशुभिरापृणेतौभ्यसंनहनानि मुखं प्रति विधू-
 नुते^७ । ९ । अथाप उपस्पृश्याग्ने नय सुपथा राये

१ Thus all MSS., *मूर्ध्यायां Satapatha Br 1 5 1. 17, *मोर्ध्यायां
 Śāṅkhāyana Śrautas. 1. 6 2   २ पितृभ्या Y.   ३ S omits चानु .
 ४ S adds चमे.   ५ Thus S only, वेत्यु. the other MSS   ६ *न्वेमि Y,
 like Āśvalāyana Śrautas 1 3 25.   ७ *वर्धे S.   ८ चतदेशं S.
 ९ Thus (स्पृशन्) TY, स्पृशति U, स्पृशन् S   १० विधुन्ते S

अस्मान् ॥ एह्यग्र इह होता नि षीदादब्धः सु पुरस्ता
भवा नः । अवतां मा रोदसी विश्वमिन्वे यजा महे
सौमनसाय देवानित्येते ऋचौ जपन्होतृपदनाय प्रव्र-
जति । १० । जघनेन होतृपदनं प्राङ्मुख उपविश्याथ
होतृपदनमभिमृशत्यहे दैधिपद्येति । ११ । अथास्मा-
त्तृणं निरस्यति । १२ ।

इति द्वादशी कण्डिका ।

शुष्कं प्रच्छिन्नाग्रं वा निरस्तः पराग्वसुः सह पाप्म-
नेति । १ । अथ होतृपदन उपविशति पातं मा द्यावा-
पृथिवी उपस्थ इति दक्षिणपूर्विणं सद्योत्तरिणं वोपस्थं
कृत्वा । २ । अथ जपति सीद होतर्नि होता होतृपदन
इति द्वे ॥ पिप्रीहि देवाँ उशतो यविष्ठेत्येषा ॥ वेपि
होत्रमुत पोत्रं जनानां मन्धातासि द्रविणोदा ऋतावा ।
स्वाहा वयं कृणवामा हवींषि देवो देवान्यजत्यग्नि-
रर्हन् ॥ आ देवानाम् ॥ त्वमग्ने व्रतपा असि ॥ यद्दो
वयं प्रमिनाम ॥ यत्पाकचा मनसा ॥ विश्वेषां ह्यध्वरा-
णामनीकं चित्रं केतुं जनितां त्वा जजान । स आ

१ Thus all MSS, *त्व० Rigveda 10 2, 2. १ Corrected according
to Rigveda 10 2 6, all MSS. have जनिता under the influence of
सुजनिता जजान in the following verse

यजस्व नृवतीरनु द्याः स्पार्हा इधः क्षुमतीर्विश्व-
 जन्याः ॥ यं त्वा द्यावापृथिवी यं त्वापस्त्वष्टा यं त्वा
 सुजनिमा जजान । पन्थामनु प्रविद्वान्पितृयाणं द्युम-
 दग्ने समिधानो वि भाहीत्येतस्य सूक्तस्य पट् सर्वं वा ॥
 विश्वे देवाः शास्तन मा यथेह होता वृतो मनवै
 यन्निपद्य । प्र मे ब्रूत भागधेयं यथा वो येन पथा
 हव्यमा वो वहानि ॥ यमिच्छामि^१ मनसा सो ऽयमा-
 गाद्यज्ञस्य विद्वान्परुपश्चिकित्वान् । स नो यक्षद्देवताता
 यजीयान्नि हि पत्सदन्तरः पूर्वी अस्मन्निपद्य ॥ तद्य
 वाचः प्रथमं मसीय येनासुरां अभि देवा असाम ।
 ऊर्जाद् उत यज्ञियासः पञ्च जना मम होत्रं जुपध्वम् ॥
 नमो महद्भ्यो नमो अर्भकेभ्यो नमो युवभ्यो नम
 आग्निभ्यः । यजाम देवान्यदि शक्तवाम मा ज्यायसः
 शंसमा दृष्टि देवा इति । ३ । एतज्जपित्वा सुचावा-
 दापयति । ४ । सर्वत्र पुरस्ताद्याज्याया येयजामह-
 मुक्ता^२ व्याहृतीर्दधाति । ५ । नानूयाजेषु येयजामहं
 करोति । ६ । अनवानमनूयाजान्यजति । अमत्सतेति
 वापानिति । ७ । पुरस्तास्रक्षा पुरोऽनुवाक्या^३ ।

१ Thus all MSS. यमिच्छाम Rigveda 10. 53 1. १ दे यजामह
 २ रमुक्ताः ३ १ S adds मयति

उपरिष्ठाक्ष्मा याज्या । एतद्वा विपरीतम् । ८ ।
 उभयतोक्ष्मा पुरोऽनुवाक्या तथा याज्येत्येके । ९ ।
 तिष्ठन्पुरोऽनुवाक्यामन्वाह । आसीनो याज्याम् । उभे
 तिष्ठन्नासीनो वा । १० । सा ह त्वै समृद्धा पुरोऽनुवाक्या
 यामभिव्याहरन्देवतामेवाग्ने ऽभिव्याहरति । सा ह त्वै
 समृद्धा याज्या यस्यै देवताया अधि वपट्करोति । ११ ।
 ऋचि प्रणवं दधाति^१ याज्यावर्जम् । १२ । ओमित्यृचो
 ऽधि^२ प्रणौति । १३ ।

इति त्रयोदशी कण्डिका ।

उत्तमस्याक्षरस्य विकारमेक आहुः । १ । अधिकः^१
 स्यादित्यपरम् । २ । विज्ञायते च । ऋचमुक्त्वा प्रणौत्य-
 परामुक्त्वा प्रणौत्यधिके^२ पुनरेतदुपपद्यते संततमृचा
 वपट्करोतीति च तद्व्याज्याया अधि^३ वपट्करोति । ३ ।
 अपगूर्य^४ वपट्करोती^५त्युच्चैर्वादः शब्दस्य । ४ । यं काम-
 येत प्रमायुकः^६ स्यादिति तस्योच्चैरपगूर्यं निखिदन्निव
 वपट्कुर्यात् । यं कामयेत पापीयान्स्यादिति^७ नीचै-

१ दधाति S २ ऽभि S ३ All MSS omit the Visarga. ४ ••• S
 ५ ऋचि Y ६ व्याज्यं U. ७ SU omit नी ८ The MSS, except S,
 omit the Visarga. ९ S adds च.

स्तरां तस्य^१ याज्याया^२ वषट्कुर्यात् । यं कामयेत
 वस्रीयान्स्यादित्युच्चैस्तरां तस्य याज्याया वषट्कुर्यात् ।
 न वस्रीयान्न पापीयानिति समं तस्य^३ याज्याया
 वषट्कुर्यात् । उच्चैः क्रौञ्चमिव वषट्कुर्यात्स्वर्गकामस्येति
 विज्ञायते । ५ । वलीय ऋचो वषट्करोतीति तद्वत् । ६ ।
 यां देवतां यजेत्तां मनसा ध्यायेत्पुरा^४ वषट्कारात्स्वर्ग-
 कामस्येति विज्ञायते । ७ । वषट्कृत्यं प्राण्यापान्य
 निमिषेत् । ८ । अपानेनैव प्राणं धारयेन्निमिषेण
 चक्षुरिति विज्ञायते । ९ । यं द्विष्यात्तस्यौषडिति
 वषट्कुर्यात् । औषत्येवेति विज्ञायते । १० । वापडित्येके
 समामनन्ति । वौषडित्येके । वौषाडित्येके^५ । वाक्षडि-
 त्येके^६ । वौक्षडित्येके^७ । वौष्ठाडित्येके^८ । ११ । वषट्कारमा
 मे प्र वाङ्मो^९(?) अहं त्वां दृहता मन उपहृये । न मां
 न मे वाचं हिनसात् । इत्थं देवेभ्यो ऽभिवहाम्योजः
 सहः^{१०} सह श्रोजः । वाग्वषट्कार नमस्ते अस्तु मा मा
 हिंसीरित्येतद्वषट्कृते जपति^{११} । वाग्वषट्कार नमस्ते
 अस्तु मा मा हिंसीरिति वा । १२ । अङ्गुली मुक्ता

१ तस्या T २ याज्यायापान्य S ३ तस्या Y ४ T adds वा, ५ Thus
 S; ६ वापर Y, ६ वा T, ६ वाणि U ७ Corrected, all MSS have वषडि
 ८ ST omit this clause ९ Omitted in U, १० Omitted in S,
 ११ Omitted in T १२ Thus UY, प्र वाङ्मो S, प्राङ्मो T १३ SU
 omit वषा १४ कविमा Y.

मिषे प्राणयेति मुखदेशमूर्ध्वमुत्कृष्योर्जे^१ ऽपानायेत्य-
वाचीनं नियच्छति । १३ । अवान्तरेडामवत्तामङ्गुली-
भिर्निगृह्य^२ न मुष्टिं^३ करोति । १४ । मुखमिव प्रत्युप-
ह्वयते^४ । १५ । यं कामयेतापशुः^५ स्यादिति पराचीं
तस्येत्युक्तम् । १६ । पदाभ्यासप्रतिषेधस्तु । १७ । विज्ञा-
यते चेडोपह्वतेति तत्पराची । उपह्वतेति तत्प्रतीची ।
१८ । आध्वर्यव एवातो ऽन्यानि कर्माणि होतुराम्ना-
तानि भवन्ति । उपदेशादितराणीतराणि^६ । १९ ।

इति चतुर्दशी कण्डिका ।

इति चतुर्विंशः प्रश्नः ॥

१ •ध्वंताकर्षद्रुर्जे S १ •भिरभिनिगृह्य S २ मुष्टी Y. ३ •कवेन Y.
४ All MSS omit the Visarga ५ Of the four MSS. extant
for the Hantiraka section, T only repeats the last word इतराचि.
In Y, the Pravara section (Kandikās 5-9) is found behind the
Hantiraka section S and U add two spurious Kandikās, of
which the former begins अथ दग्धपूर्वमासपीयत्वार ऋत्विजसोषामेकस्त्रिंशद्विंश-
माने चराः प्रचरेद्, and the second अथातः पाशुकमग्निप्रथमकासे ऽन्तरा
धान्नालोत्तरी पूर्ववत्प्रथम etc.

INDEXES.

I. INDEX OF AUTHORITIES QUOTED IN THE SRAUTASŪTRA OF ĀPASTAMBA.

अपरम् IX. 16. 6. X. 14. 8. XI. 9. 6. XII. 25. 15. XIII. 4. 5.
XIV. 23. 8, 9, 10. XV. 8. 6. 4 13. 5. 6, 14, 20. 6. 8, 13. XVII.
8. 2. XIX. 13. 17 XXIV. 14 2 एकम्—अपरम् XXI. 3. 4
10. 3, 13.

आलेखन V. 29. 14. IX. 3 15. 4. 9. 6. 3. 10. 12. 16. 6. 19. 14.
X. 16 4. XIV. 13. 8. 22. 13. XIX. 6. 10. 8 8. 10. 4. XXI.
3. 6. 6 2. 15. 6. 19. 20.

आश्रय V. 29. 14. IX. 3. 15. 4. 7. 6. 3. 8. 3. 10 12. 16. 6. 19. 14.
XIV. 13. 8 22. 13. XIX. 6. 10. 8. 8. 10. 4. XXI. 3. 7. 6. 2.
15. 6. 19. 19.

इत्युक्तम् (viz., in the Taittiriya Samhitā) I. 14. 9. II. 12. 3.
14. 2. III. 6. 10 17. 7. V. 29. 2. VI. 14. 4. 19. 4. VII. 1. 18.
10. 10. 11. 6. 24. 3 26. 4 IX. 4. 2, 6. 10. 13. 14. 4. 18. 13.
X 7. 6. 9. 10. 16. 5. 20 14. 21. 10. 24. 6. XI. 1. 6. 4. 6. 8. 7.
XII. 6. 7. 7. 9. 13. 10. 14. 5. 29. 1. XIII. 23. 5. 24. 18. XIV.
6. 7. 16. 25. 10. XVI. 1. 6. 9. 3, 7. 19. 12. 20. 11. 22. 4. 24. 13.
26. 10. 27. 8, 21. 35. 4 XVII. 1. 9. 10 3. 14. 3 17. 9. 26. 1.
XVIII. 2. 16. XIX. 17. 15. 22. 3, 11. 23. 3. 25. 9. XX. 14. 8, 11.
15. 2. XXI. 15. 4. 24. . XXII. 10. 6. 15. 9, 16. 16. 15.
18. 13, 15. 20 4. 22. 3. XXIV. 14. 16.

एके I. 1. 7. 2. 6. 4. 4. 8. 6. 14. 13. 15. 9. 25. 6. II. 4. 1. 5.
 5. 3. 5. 7. 6. 14. 6. III. 1. 1. 4. 3. 12. 8. 7. 9. 5. 6. 11. 15. 2.
 IV. 2. 8. 3. 16. 8. 7. 9. 14. 10. 1. 14. 9. 16. 9. V. 3. 10. 15.
 5. 6. 16. 5. 7. 21. 4. 22. 5. 23. 2. 7. 8. 24. 2. 25. 17. 29. 3. VI.
 2. 10. 3. 3. 6. 9. 10. 12. 13. 2. 3. 15. 1. 19. 8. 26. 8. 29. 11.
 30. 5. 31. 7. VII. 2. 12. 16. 3. 11. 4. 6. 6. 2. 11. 7. 12. 3. 7.
 15. 2. 18. 3. 5. 20. 8. 25. 5. 26. 1. 27. 3. 28. 6. VIII. 3. 15. 5. 33.
 7. 3. 7. 16. 19. 20. 9. 12. 12. 4. 13. 16. 14. 25. 15. 4. 16. 11.
 17. 7. 18. 6. 20. 5. 7. 11. 22. 4. IX. 1. 12. 3. 24. 4. 4. 17. 6. 3. 6.
 7. 2. 7. 13. 8. 4. 9. 2. 10. 11. 20. 12. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 3. 5.
 15. 7. 16. 8. 10. 17. 2. 19. 17. X. 2. 4. 7. 4. 4. 6. 10. 6. 10.
 7. 8. 15. 8. 3. 4. 10. 14. 16. 9. 18. 19. 16. 3. 6. 7. 17. 5. 19. 13. 15.
 20. 4. 22. 4. 24. 1. 26. 3. 27. 4. 7. 9. 30. 11. 31. 11. XI. 2. 9. 12.
 8. 4. 6. 10. 7. 17. 19. 11. 7. 13. 11. 14. 8. 18. 6. 19. 10. XII.
 3. 3. 4. 8. 11. 16. 4. 2. 6. 8. 11. 10. 12. 2. 13. 8. 13. 16. 16.
 17. 20. 18. 14. 23. 13. 24. 11. 25. 8. 26. 12. XIII. 2. 3. 5. 5. 10.
 15. 10. 20. 9. 23. 10. 24. 10. 11. 25. 2. XIV. 2. 6. 4. 15. 23. 2.
 24. 15. 25. 11. 26. 2. 27. 3. 28. 3. XV. 1. 2. 2. 3. 5. 7. 10. 4.
 11. 8. 16. 8. 10. 18. 11. 20. 8. XVI. 1. 2. 5. 6. 6. 5. 8. 8. 9. 2.
 10. 18. 12. 5. 22. 7. 24. 11. 26. 9. 35. 3. XVII. 4. 7. 9. 6.
 10. 4. 8. 15. 3. 16. 16. 17. 19. 7. 9. 20. 6. 10. 13. 24. 10. 26. 17.
 XVIII. 1. 2. 2. 6. 3. 5. 8. 11. 19. 10. 7. 16. 19. 24. 20. 11. 10.
 11. 14. 14. 3. 8. 16. 16. 17. 13. 18. 4. 21. 7. 22. 1. XIX. 2. 6.
 6. 1. 21. 15. 26. 18. 27. 8. XX. 5. 12. 7. 6. 9. 8. 10. 8. 8.
 14. 1. 14. 20. 4. 21. 13. 22. 8. 11. 23. 1. 7. 11. XXI. 1. 7. 13.
 3. 7. 4. 8. 5. 8. 15. 3. 17. 11. 19. 16. 22. 5. 25. 4. 5. 8. XXII.
 6. 11. 7. 3. 9. 9. 11. 2. 16. 6. 17. 4. 24. 5. 12. XXIII. 9. 16.
 14. 6. XXIV. 5. 7. 13. 16. 7. 5. 7. 10. 12. 8. 6. 8. 10. 2. 5. 10.
 11. 4. 13. 9. 14. 1. 11.

कङ्कतित्रायणम् XIV 20 4

काटकाः XXI. 23 6

कालवित्त्रायणम् XX. 9. 0.

कौषीतकिनः X. 1. 10.

छन्दोगब्राह्मणम् X. 1. 3. 2. 5.

ताण्डकम् XXI. 16. 5, 14.

ताण्डिनः XXIV. 10. 13.

पालिज्ञायनिकाः XXI. 23. 5.

पैङ्गायनिब्राह्मणम् V. 15. 8. 29. 4.

षड्बृचब्राह्मणम् I. 21. 10. V 15. 1. VI. 13. 9. 15. 16. 31. 13. VIII.
5. 2. XI. 2. 10. XII. 17. 2. XVIII. 8. 7.

बृहचाः VI. 27. 2. VIII. 15. 12. XIII. 24. 10.

ब्राह्मणम् XXIV 10. 13.

ब्राह्मणव्याख्यात (viz., in the Taittiriya Brâhmana, or in a
Brâhmana-like portion of the Taittiriya Samhitâ) XIX.
14. 4 15. 16, 13. 16 3. 17. 13. 18. 2.

भाष्यविकम् XXI. 16. 15.

यथाब्राह्मणम् "according to the Taittiriya Samhitâ" XIII.
24. 19. XVII. 2. 9.

यथासमासतम् in the same sense I. 15. 7. VIII. 2. 2. 13. 15.
XVIII. 21. 6. XIX 14. 7. 15. 13. 22. 8. XX. 24. 8. XXII.
1. 1.

वदति (viz., brâhmanam) II. 12. 8. XIV. 14. 13. XXI. 1. 8, 15. 9. 6.

वाजसनेयकम् I. 4. 7. II. 9. 8. IV. 1. 5. V. 1. 3, 6. 15. 1. 16. 3.
VI. 2. 16. 19. 6, 7. VII. 2. 17. 11. 10. 23. 1, 8. VIII. 6. 4.
8. 17, 23. 11. 2. IX. 11. 23. X. 3. 4. 6. 10 7. 2. 9. 6. 9. 12. 1.
XI. 1. 15. 18. 4. XIV. 24. 12. 25 5 XVI. 4. 8. 8.
13. 12. 17. 3, 6. 16. 26. 12. XVII. 5. 8. XX. 8. 11. XVIII

वाजसनेयिनः I. 8. 12. 23. 4. V. 22. 8. VI. 27. 1. VIII. 10. 12
 15. 12. IX. 13. 15. 19. 16. XI. 15. 7. XIII. 18. 7. 25. 7.
 XVI. 19. 9. 27. 6. XXI. 13. 21. XXIV. 2. 23.

विज्ञायते (vis., from the Taittiriya Brāhmaṇa or from a
 Brāhmaṇa-like portion of the Taittiriya Saṃhitā or
 Āraṇyaka) II. 5. 11. 11. 6. III. 16. 8. IV. 13. 6. V. 5. 7.
 20. 12, 15. VI. 4. 11. 9. 2. 12. 3. 13. 8. 15. 6. 19. 3. 23. 1.
 25. 4. 29. 8, 9. 31. 14. VII. 12. 4. VIII. 4. 13. 6. 22. 13. 5, 20.
 22. 15. IX. 4. 4. 5. 2. 8. 4. 9. 6, 11. 10. 6. 11. 9. 14. 14.
 15. 7, 16, 18. X. 6. 9. 14. 9, 10. 18. 4. 20. 3. XI. 7. 6. 10. 11.
 20. 12. XII. 7. 4. 12. 11. 13. 3. 17. 10. 23. 12. 25. 7. 28. 8.
 XIII. 6. 17. 15. 11. XIV. 7. 16. 12. 6. 13. 1. 14. 1. 15. 1, 2.
 19. 9. 22. 10. 27. 5. 34. 1. XV. 5. 13. 8. 11. 13. 13. 14. 13.
 16. 4. 18. 15. XVI. 8. 3, 14. 12. 3. 15. 6. 16. 2. 34. 1. XVII.
 20. 12. 21. 4. 26. 9. XVIII. 7. 11, 18. 8. 20. 9. 20. 10. 22.
 20. 6. XIX. 1. 14. 10. 12. 12. 5. 17. 20. XX. 2. 11. 10. 2.
 21. 8. 22. 9. 25. 2, 16. XXI. 1. 5, 9, 10. 2. 10. 8. 10. 9. 7.
 10. 12. 11. 13. 18. 10. 22. 6. XXII. 11. 11. 12. 9. 26. 13, 19.
 XXIV. 5. 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9. 11. 10, 12. 14. 3, 5, 7, 9, 10, 18.

शाव्यायनकम् X. 12. 13, 14. XXI. 16. 4, 18.

शाव्यायनिब्राह्मणम् V. 23. 3 (and in Rudradatta's commentary
 on XIV. 23. 14 from an Upagranthakāra).

शैलानिब्राह्मणम् VI. 4. 7.

श्रूयते V. 4. 4. IX. 13. 7. XVII. 24. 11.

II. INDEX OF WORDS.¹

अ

अंश *m.* (1) "shoot of the Soma plant" X. 24. 8, 14. XII. 7. 11, 19. 8. 4, 5. 9. 3, 6, 8, 10. 10. 5, 11, 12. 11. 5, 10, 11. 12. 1, 3. XIII. 10. 5. XXII. 11. 7.

(2) "a certain Soma libation" XII. 2. 2. 7. 17. 8. 11, 12.

अंशुमत् *adj.* XXII. 12. 6.

अम *m.* (of the Veda) VII. 5. 5. VIII. 5. 20. XI. 4. 13. XII. 1. 7. 2. 1. Comp. वेद्यम्.

अमोचल *m.* VII. 14. 2.

अकपाल *adj.* IX. 15. 2.

अकर्ण *adj.* X. 22. 3. XVIII. 11. 13, 13.

अकर्णद्वीत X. 21. 9.

¹ In this Index, the technical terms of the ritual have been registered, except: arani, ābavanīya, uk̄ṭha, ŕich, gārhapatya, dakṣhṇāgni, prasava, pariṣha, mantra, yajamāna, yajus, saṁpraśha, sâman, stoma, havis. The adjectives āgneya, aindra, bārhaspatya, saumya, etc., and the words which are contained in a quotation have been passed over. On the other hand, many rare or characteristic words have been admitted in addition to the ritualistic terms, so that I may hope not to have missed the proper limit very far. At any rate, every detail of the ritual, mentioned in the Āpastamba Śrautasūtra, can be found out by consulting this Index.

अकामसंज्ञपन *m.* IX. 18. ६.

अकूट *adj.* X. 22. ३.

अकूर्मवृषत् *adj.* II. 11. ३.

अकतुमयुक्त X. 14. ३.

अक्षधुर् *f.* XI. 6. ६.

अक्षरेपङ्क्ति *f. plur.* "name of some particular bricks" XVII.
4. 10.

अक्षशब्द *m.* XI. 6. 12.

अक्षहत XXII. 6. ८.

अक्षावाप *m.* XVIII. 10. 20. 18. 16, 16.

अगति *n. pr.* XXIV. 10. ३.

अगतिवत् *n. pr. adv.* XXIV. 10. ३, 10.

अगस्त्यस्य कयाशुभौय निष्केवल्य *n.* XIV. 10. 11.

अग्नि *m.* registered only in the sense of fire-altar or construction of the fire-altar : XIV. 8. ६. 23. १. XVI. 1. 1. 8. ६. 17. ७, ८, 15, 17. 10. 1. 20. ८. 21. ७, 13. 23. 1. 26. ३, 11. 35. ८. XVII. 1. 12. ३. ३, ८. 10. 11. 11. 1, ३. 13. ६. 24. ६. 26. ३, ६. XIX. 11. ६. 15. ३, ७, 13, 15. XX. 9. 1. 21. 1. 25. ६. XXI. 4. 11. XXIII. 11. 4. Comp. चित्यग्नि.

अग्निर्कर्मन् *n.* V. 7. ८.

अग्निचित् *adj.* XVI. 10. ६.

अग्निचित्या. *f.* XIV. 23. १. XVIII. 6. ६. Comp. चाग्निचित्य.

- अग्निवन् *f. plur.* "name of certain formulas" V. 13. ..
- अग्निदक्षिणा *f.* XIX. 15. 13.
- अग्निन्यक्त V. 23. 13.
- अग्निप्रथम *adj.* XI. 17. 3.
- अग्निरूप *n.* "name of five particular bricks" XVII. 5. 11.
- अग्निवाह *m.* XVIII. 19. 3.
- अग्निविद् *adj.* XVI. 10. 6.
- अग्निवेश्य *n. pr.* XXIV. 7. 1.
- अग्नियुत् *m.* "name of an Ekāha" XX. 25. 6. XXII. 6. 6, 14.
10. 2, 4. 27. 3. XXIII. 2. 6.
- अग्निष्टोम *m.* VI. 4. 10. X. 2. 3. XI. 10. 13. XII. 6. 7, 8.
15. 9. 18. 14. XIII. 15. 6. 25. 10. XIV. 1. 1, 3. 2. 10.
10. 4. 19. 8. 22. 4, 11. 24. 16. XXI. 6. 10, etc.
- अग्निष्टोमचमस *m.* XIV. 1. 6, 8.
- अग्निष्टोममुख *adj.* XXII. 23. 6. XXIII. 8. 3.
- अग्निष्टोमसाम *n.* XVIII. 20. 22.
- अग्निष्टोमसामन् *n.* XXII. 4. 3. 6. 10. 12. 16.
- अग्निष्ठ (1) *m.* (यूप) XIV. 5. 6, 12, 15, 18. 6. 8, 13. XVII. 22.
7. XX. 9. 6. 13. 11, 13. 19. 6. XXI. 14. 13.
- (2) *n.* (अन्नम्) I. 2. 10. VI. 28. 7. XVII. 17. 7.
- (3) अग्निष्ठा *f.* (यूपाग्नि) VII. 3. 2. 10. 3, 9. 11. 6.
IX. 20. 7.

अग्निहोत्र n. I. 1. 2. 11. 1, 3. 14. 15. V. 17. 6, 7. 22. 10, 13.
23. 1, 2, 3. 27. 14. VI. 1. 1. 5. 1, 7. 6. 1. 10. 8. 14. 3, 4.
15. 14. VII. 7. 4. VIII. 8. 23. 11. 18. IX. 2. 4, 6. 6. 3, 10,
11. 7. 1, 3, 4, 9, 10, 11. 8. 2, 5. 9. 6, 7. 10. 6. 11. 5. X. 14.
4. 16. 11, 14. 17. 7, 8. XIII. 25. 9, etc.

अग्निहोत्रम्याली f. VI. 3. 7, 15. 14. 2, 5, 9. IX. 4. 1.

अग्निहोत्रहवणी f. I. 11. 5, 9. 17. 1, 10. 19. 1. VI. 3. 6. 7. 1.
12. 2. VII. 8. 3. XI. 2. 16.

अग्निहोत्रिन् m. VI. 19. 3.

अग्निहोत्री f. (धेनु) VI. 3. 8. 30. 11. VIII. 11. 17. IX. 5. 1.

अग्नीध्र m. II. 12. 10. 15. 2. III. 3. 3, 4, 5. 4. 5. 7. 2, 9. 9. 7.
16. 17. IV. 12. 7. V. 20. 7. VII. 26. 6, 8. 27. 11. VIII. 8. 1.
16. 1. XI. 1. 8. 3. 13. XII. 17. 19, 20. 24. 1, 3. XIII. 3. 1.
6. 1. 14. 8, 11. 16. 12. XIV. 1. 7. 2. 1. XV. 6. 1, 9. 1, 10.
11. 12. 13. 1. XVIII. 21. 7. XIX. 4. 5. XXI. 24. 12. XXII.
16. 11, 13. XXIII. 10. 12.

अग्नेः कुलाय m. du. "name of two Ekāhas" XXII. 13. 6.

अग्नेर्विमोक m. "name of a libation" XVII. 23. 10.

अग्नेर्हृदय n. "name of a particular brick" XVII. 5. 14.

अग्नेः सहस्रपाय n. XXIII. 12. 2.

अग्न्यगार m. I. 2. 10. 6. 11.

अग्न्यन्वाधान n. I. 14. 17. IV. 2. 8. VII. 1. 4. X. 4. 12, 13. Comp.
अन्वाधान.

अग्न्यवगृथ m. XIV. 21. 8.

अग्न्यागारिक adj. XIX. 16. 12

अग्न्याधेय *n.* V. 1. 1. 7. 12. 16. 6. 26. 2. 29. 14. IX. 12. 3.

अग्न्युपघात *m.* IX. 10. 10.

अग्न्युपममिन्धन *adj. m.* (मन्त्र) VI. 13. 10.

अग्न्युपस्थान (1) *adj. m.* (मन्त्र) VI. 15. 12. 25. 1.

(2) *n.* VI. 16. 1.

अग्न्युपस्थानवत् *adv.* VI. 26. 6.

अद्यपाक *m.* VI. 29. 3.

अद्यह *adj.* XIV. 15. 3.

अद्यमर्षणवत् *n. pr. adv.* XXIV. 9. 13.

अद्यर्ष *adj.* VII. 1. 17.

अङ्ग *n.* registered only in the sense of "supplementary, auxiliary part": XI. 16. 2. XIV. 5. 3. XXIV. 2. 31. Comp. यज्ञा०, सहा०.

अङ्गहोम *m.* XX. 11. 12.

अङ्गिरस् *n. pr.* XXIV. 6. 10. 7. 10, 12. 8. 6, 8.

अङ्गिरसामयन *n.* XXIII. 9. 10, 16. 14. 10.

अङ्गिरसां प्रयति *f.* "name of an Ekāha" XXII. 5. 17.

अङ्गिरोवत् *n. pr. adv.* XXIV. 6. 11, 13, 15, 17, 19. 7. 4, 5, 6, 7, 8, 9, 11.

अङ्गुलिप्रक्षालन *n.* "water for washing the hands" I. 25. 11.

अङ्गुष्ठपर्वमाच *adj.* II. 18. 9.

अक्षत्रवर्त *adj.* VI. 3. 7.

अचपाल *adj.* XIV. 7. 12.

अच्छदिर्दंशं VI. 25. 6. XV. 20. 2, 8. 21. 3, 10.

अच्छावाक *m.* X. 1. 9. XI. 14. 5. XII. 5. 15. 25. 11. 26. 1, 2, 3, 4, 5. XIV. 23. 13. XVIII. 21. 7. XXII. 10. 13, 15. XXIII. 10. 12.

अच्छावाकचमस *m.* XII. 29. 9. XIII. 4. 12, 16. XIV. 8. 10.

अजगाव *n.* "a certain Soma vessel" XII. 1. 11.

अजमीढवत् *n. pr. adv.* XXIV. 8. 3.

अजवत् *n. pr. adv.* XXIV. 9. 4.

अजामदन्य *m.* II. 18. 2.

अज्यानि *f. plur.* (1) "name of some particular offerings" VI. 29. 12.

(2) "name of some particular bricks" XVII. 9. 4.

अणिकापम् *absol.* II. 11. 3.

अणिमत् *adj.* VII. 24. 6, 7.

अणुकमात्र *adj.* XVI. 13. 6.

अतपस्विन् *m.* XXI. 1. 10.

अतिघाद्य (घह) XII. 15. 9. 18. 20. XIII. 8. 7. XVIII. 2. 1. XXI. 13. 20, 22. 21. 3, 8, 12, 14. XXII. 7. 8.

अतिघाद्यपाच *n.* XII. 1. 15. XVIII. 1. 13. XXI. 21. 14.

अतिच्छन्दस् *f.* (1) "name of an extensive metre" XXI. 9. 15.

(2) "name of a particular brick" XVII. 4. 10.

- अतिथि *n. pr.* XXIV. 8. 13.
- अतिथिवत् *n. pr. adv.* XXIV. 8. 13.
- अतिदोषम् *adv.* XV. 21. 7.
- अतिमथित *n.* XXI. 17. 8, 9.
- अतिमुक्ति *f. plur.* "name of some particular libations" VII. 7. 2. XIX. 13. 1, 2. Comp. Rudradatta's comment on VIII. 1. 7.
- अतिराच *m.* X. 2. 4. XI. 10. 13. XII. 6. 8. 18. 13, 14. XIV. 1. 1, 2. 2. 9. 3. 8. 7. 20. 10. 4. 18. 13. 19. 8, 9. 23. 1, 3. XVIII. 22. 9, 13. XX. 22. 3. 25. 20. XXI. 5. 2, 15. 15. 8. 16. 2, 12, etc. Comp. उपरिष्टाद°, उभयतोऽ°, यमा°.
- अतिवर *m.* "an additional present" V. 11. 4.
- अतिसहित "glutted" IV. 2. 4.
- अतीमोच *m. plur.* "name of certain formulas" IV. 14. 9, 10. 16. 8. XIII. 25. 1.
- अतुङ्ग *adj.* I. 25. 4.
- अतूपर *adj.* X. 29. 5.
- अत्कीलवत् *n. pr. adv.* XXIV. 7. 4, 5, 9, 11.
- अत्यन्तप्रदेश *m.* XII. 7. 12. 17. 17. 20. 22. XV. 2. 9.
- अत्यभिपुत्य *p. fut. pass.* XIV. 20. 3.
- अचि *n. pr.* XXII. 18. 14. XXIV. 8. 11.
- अचिवत् *n. pr. adv.* XXIV. 8, 11, 12, 13.
- अचेयतुर्वीर *m.* "name of a Chatûrâtra" XXII. 18. 12.

अत्सुक *adj.* "having no handle" XII. 2. २. XXIII. 10. 11.
Comp. त्सुमत्.

अथर्वगिरम् *n.* "name of a particular brick" XVII. 8. 2.

अदक्षिण *adj.* "not bringing in a reward to the priest" IX.
15. 20. XIV. 26. 5.

अदर्विहोम *m.* XXIV. 3. 13.

अदानीय *m.* "not entitled to a Dakshinā" XIII. 7. 13.

अदान्य *m.* "name of a Soma libation" XII. 2. 2. 7. 17. 8. 11,
12. 12. 1.

अदाभ्यांशु *m.* XIII. 10. 5.

अदीक्षित X. 17. 10. XI. 21. 2. XVI. 13. ३. XXI. 1. 1. XXIII.
14. 2.

अदीक्षितवाद *m.* X. 18. 2

अद्भ *m.* VII. 2. २.

अद्यसुत्या *f.* XXI. 6. 2

अधस्यदम् *adv.* XX. 3. 13.

अधारायुज *m.* XII. 18. 11.

अधिदेवन *n.* V. 19. 2. XVIII. 18. 16.

अधिनिधानौ *adj.* *f.* (अच्) "name of the verse या जाता
श्रोषधयः (Taitt. Br. 3. 7. 4. 9.)" I. 5. 5.

अधिमन्यन *adj.* VII. 3. २ 12. 17.

अधिवृचसुर्ये I. 7. 2. V. 4. 1२. VI. 1. 2. X. 16. 16. XXI. 12. 8, 10.

अधिषवणचर्मन् *n.* XII. 2. 14, 15. XIII. 19. 6.

अधिपवणफलक *n.* XI. 12. 7, 15. XII. 10. 1. XIII. 19. ६. XXI.
4. 17. XXII. 4. 16.

अधीलोधकर्षी *adj. f.* X. 22 ६.

अधोनाभि *adj.* XIV. 7. 12.

अध्यवसान *n.* XVI. 12. 10.

अघ्याख्या *m.* XXII. 12. ८.

अध्वनी *f.* VII. 22 ६. 26. 7.

अभिगु *m.* "name of a formula" XIV. 7. ६. XXIV. 1. 43.

अध्वर *m.* VII. 2. 17. XIX. 15. 10.

अध्वरकल्प *adj.* XXI. 24. 11.

अध्वर्यु *m.* I. 2. 11. 7 7. 8. 3. 16. 7. II. 6. ६. 15. 1. 16. 2, 9. I...
2. 2, 6, 8. 3 3, 5, 11. 7. 9 8. 1, 3, 9. 9. 8. 17. 1. IV. 14. 3. V.
4. 11. 12. 3. 20. 8, 9. VII. 1. 13. 15 7, 11. 16. 6, 7. 17. 1, 4.
18. 7. 21. 4. 27. 2, 12. VIII. 5. 5, 12, 16, 17, 24, 25, 28, 33, 43.
6. 26, 28, 31. 7. 3 16 1. IX. 2. 9 19 2. 20. 7. X. 1. 9, 14. 2. 11.
3. 1. 8. 7, 8. 10 7. 11. 2. 20. 17. 23. 2. 27. 10. 28. 4. 29. 2, 3, 7.
XI. 6. 13. 7. 2 3. 8. 5. 9. 2. 10 16. 12. 2, 3, 4. 13. 10. 16. 14.
19. 8. 21. 8. XII. 1. 13. 3. 17. 5. 5. 6. 4. 8. 7, 9. 10. 6, 13.
12. 1, 2, 5. 17, 1, 4, 6, 11, 14. 18. 9. 20. 11, 13, 20. 21. 2, 5.
22. 1, 2, 8, 9. 23. 2, 3, 6, 8. 25 3, 17, 24. 26. 11, 14, 16, 17, 18, 19.
27. 6, 8, 9, 11, 18. 28. 14. XIII. 1. 16. 2. 4, 9. 3. 1. 5. 11, 12.
6. 6, 15. 8. 2, 8, etc अध्वर्यो षोषावोम् XII. 27. 12. Comp.
चमसाध्वर्यु.

अध्वर्युपात्र *n.* XII. 21. 21.

अध्वर्युप्रवर *m.* IV. 9. ६.

अनन्वसत्तम् *adv.* VII. 2. ६.

अनङ्ग १. "not an auxiliary" XXIV. 2. 30.

अनङ्गहीन X. 1. 1.

अनतिदृश्य "untransparent" II. 9. 2.

अनधत् *adv.* I. 4. 1. 5. 2, 4. 6. 2. 14. 5.

अनधिकृत XII. 7. 15.

अनधाय *m.* XXIV. 1. 30.

अननुवपट्कार *adj.* XII. 23. ९. XIII. 8. 2.

अननूयान् *adj.* III. 5. 1. VII. 26. 11. X. 21. 7.

अनन्तर्गर्भ *adj.* II. 9. 12.

अनपट्टत्तार्थ *adj.* (unnecessarily corrected into अनपट्टत्तार्थ) IX.
19. 15. Comp. अपट्टत्त.

अनपथ्याहरन् *part.* II. 16. 1.

अनपस्त्रौ *adj. f.* XX. 1. 3.

अनपूपाहति *adj.* 1. 25. 4.

अनभिघारित XVIII. 6. 8.

अनभ्यासाद्यन् *part.* XVIII. 4. 17.

अनवक्रामम् *absol.* II. 13. 7.

अनवदानौय *n.* XVIII. 7. 7.

अनवयव *m.* IX. 13. 7.

अनवर्तिमुखिन् *adj.* VIII. 11. 10.

अनवानम् *absol.* VIII. 3. ९. XII. 8. 5. XIII. 24. 10. XXIV.
11. 7, ९. 13. 7.

अनष्टु *adj.* XXIII. 13. 11.

अनष्टि *adj.* VII. 24. 11.

अनामगृहीत *adj.* I. 9. 5.

अनाघातमन्त्र *adj.* XII. 1. 6.

अनालम्बुक *adj.* IX. 2. 1.

अनाश्वान्न *n.* XXII. 6. 17. 11. 1.

अनाहिताग्नि *adj.* I. 10. 17. XIV. 13. 2.

अनाहुतिमात्र *adj.* IX. 6. 8.

अनिष्कसित VIII. 11. 15. X. 21. 18. XIII. 23. 2.

अनिष्काषिन् *adj.* II. 7. 2.

अनिष्टुभ्य *XV. 5. e. 9. 2. Comp. निष्टुभ्य.*

अनुक्ती *m.* "the third of the Sādyaskra festivals" XXII.
4. 3.

अनुक्तीश *n.* "name of a Sāman" XIV. 20. 1.

अनुगतेष्टि *f.* IX. 9. 2, 14.

अनुच्छासवाद *m.* XXIV. 11. 12.

अनुजा *f.* XX. 3. 7.

अनुत्तरवेदिक *adj.* VIII. 1. 8. XXII. 25. 15.

अनुत्सर्ग *m.* I. 21. 4. *Comp.* I. 19. 6, 7.

अनुनिर्वाप्य *p. fut. pass.* V. 22. 8. 29. 0.

अनुपमच्छन् *part. pr. act.* VIII. 8. 15. XIII. 21. 1.

अनुपरिक्रामम् *absol.* II. 13. 1.

अनुपरिचारम् *absol.* XVII. 11. 3. 13. 6. 20. 14.

अनुपरिहारम् *absol.* XVII. 1. 5. 5. 3, 7.

अनुपसर्ग *adj.* "without an addition" XIX. 27. 13.

अनुपिण्डम् *adv.* I. 9. 11.

अनुष्टुभ्य *adj.* XII. 18. 7.

अनुभू *f. plur.* "name of some formulas and offerings" XX.
II. 10.

अनुराध *m. plur.* "a lunar mansion" V. 3. 11. 27. 5.

अनुस्वप *adj.* (= अविकृत *Comm.*) IX. 15. 15.

अनुवत्सरीण *adj.* (स्वस्ति) VIII. 21. 1.

अनुवषट्कार *m.* XII 24. 2. 28. 1. XVIII. 7. 4. XXI. 10. 8.
Comp. अननु० and सानु०.

अनुवाक *m.* VI 21. 1. VIII. 4. 3. X. 3. 6. XIV. 30. 1. XV. 5. 4.
8. 13, 17. 10. 12. 12. 3. 17. 4, 5. 18. 17. 19. 1, 3, 5, 7, 8, 9, 11.
20. 3, 4, 6. 21. 3, 10. XVI 31. 1. XVII. 2. 9. 5. 1. 11. 4. 21. 1.
XIX. 7. 7, 8. 9. 9. 12. 26. 13. 8, 9, 24. 14. 3. 15. 3, 4, 6. 24. 11.
XX. 4. 6. 10. 7. 12. 10. 19. 7. 21. 9, 11.

अनुवाक्या *f.* V. 23. 9. 28. 15. VIII. 1. 4. 20. 5. IX. 3. 20, 22.
4. 17. 8. 6. 9. 3. 16. 9. XVI. 7. 10. 8. 4. XIX 2. 19. 18. 8, 17.
19. 19, etc. *Comp.* पुरोऽ०.

अनुशंसन *n.* XIX. 15. 6.

अनुशासन *n.* see under कालानुशासन.

अनुशिशु *adj.* XIX. 2. 5. 8. 5.

अनुष्टुम् *f.* "name of some particular bricks" XVII. 4. 10.
10. 4.

अनुसंवत्सरम् *adv.* XXII. 20. 10.

अनुसवनम् *adv.* XII. 4. 2. 8. 4. 11. 11. 16. 16. XIV. 26. 2. 28. 3.

अनूचान X. 1. 1. XI. 2. 10.

अनूपवत् *n. pr. adv.* XXIV. 5. 15, 16

अनूपसदम् *adv.* XVI. 35. 8. XVII. 26. 5. XXI. 4. 11. XXIII.
11. 4.

अनूबध्या *f.* XII. 3. 3, 4. XIII. 7. 15. 28. 6, 10, 15, 16, 17.
24. 6, 8, 10. XIV. 7. 12, 18. 19. 3. XVII. 23. 10. XVIII. 20. 4.
XX. 8. 16. 22. 10. 24. 15. XXII. 3. 10, 11. 8. 3, 10, 11. 9. 2.
10. 1. 17. 5.

अनूयाज *m.* II. 9. 8. IV. 11. 7. 12. 1. V. 28. 5, 17. 29. 5. VII.
26. 12. 27. 4. VIII. 2. 20. 6. 18. 8. 10. 9. 10. 16. 17. 20. 6. IX.
12. 1. X. 21. 8. XI. 20. 2. XIII. 20. 7. XVII. 17. 6. XVIII.
7. 12. XXIV. 18. 6, 7. Comp. अनूयाज, अ०.

अनूयाजसमिध् *f.* I. 5. 11. II. 12. 6. VIII. 14. 12.

अनूस्त्रिज् *m.* XIII. 7. 8.

अनेककाम *adj.* XXI. 12. 4.

अनेकक *adj.* VIII. 6. 11.

अनोयुक्त XX. 7. 5, 6. 22. 7. 8.

अन्तःपरिधि *adv.* II. 21. 7. IX. 2. 7. XII. 24. 6. XIV. 30. 2.

अन्तरय *m.* "impediment" IX. 16. 10. Comp. देवताम्तरय.

अन्तरासप्तत *n.* VIII. 4. 4. XXII. 9. 4.

अन्तराष्ट्रीय *adj.* VII. 6. 1.

अन्तरेय *adj. m.* (पथि) "the space between the two shafts of a carriage" XII. 12. 6.

अन्तर्निर्वाध *adj.* XVI. 10. 9.

अन्तर्महाप्रत *adj.* XXII. 21. 12.

अन्तर्मांस *adj.* X. 8. 12.

अन्तर्याम *m.* (षड्) XII. 1. 8. 13. 5, 6, 11, 12. 18. 20. 19. 6, XXII. 4. 18.

अन्तर्यामपात्र *n.* XIII. 13. 1.

अन्तर्वती *adj. f.* XIX. 13. 14.

अन्तर्वर्त *m.* XI. 8. 3. 10. 14.

अन्तर्वसु *m.* "name of a Trirâtra" XXII. 18. 9.

अन्तर्वेदि *adv.* I. 5. 2. 6. 7. 25. 14. II. 7. 2, 12. 8. 1. 9. 13. 13. 10. III. 3. 2, 14. 7. 7. 13. 2, 5. 19. 7. 20. 7. IV. 6. 1. 11. 3. 13. 5. 14. 3, 4. 16. 6, 8. VI. 11. 4. 13. 13. 14. 5, 6. VII. 9. 6. VIII. 3, 6, 12. 10. 5. 17. 5. IX. 2. 2. 11. 23. X. 8. 15. XI. 3. 2. 9. 4. 21. 1. XII. 25. 13. XIII. 18. 1, 4. 25. 1, 8, etc.

अन्तःसदस *n.* XXI. 9. 4.

अन्तःसोम *m.* XVIII. 6. 5. XIX. 13. 5. XX. 10. 5.

अन्तःसू *X.* 18. 13.

अन्यतरतःश्शू *adj.* XVI. 1. 7.

अन्यतरतःपात्र *adj.* X. 9. 13.

अन्यतरतोमोद् *adj.* XIII. 13. 9.

अन्यथञ्ज *m.* XIV. 31. ९.

अन्यथ्येष्ठ *adj.* IX. 20. 7.

अन्यथम् *adv.* II. 13. 1. VII 2. ९.

अन्याधान *n.* I. 1. 7. 14 17. Comp. अन्य०.

अन्याधि *m.* XIV. 12 ३.

अन्वारम्भणीया *adj. f.* (दृष्टि) V. 23. 4 VIII. 1. ३. 22. 1३.
XXIV. 4. 1९. Comp. मान्वारम्भणीय.

अन्वारोह *m n plur.* "name of some formulas and offerings"
XII. 17. 15. XIII. 3. 1. 11. 1. XVI. 23. 1०. XVII. 11. 4.
13. 2. Comp. प्रत्यवरोह

अन्वाहार्य *m.* III. 3 12. 4. ३. 20. 7. IV. 11. ३, 4. X. 4. 12.

अन्वाहार्यपचन *m.* I. 1. 4. 7. 1०, 13. V. 18. 2 VI. 2 14. 13. 4, ९.
24. ३, ६. 26. 2, 5. VIII 6. ३. 13. 2. IX. 15. 1६. XIX. 1. 1५.

अन्वाहार्यस्थाली *f* I. 15. ९.

अन्वाहिताग्नि *adj.* IX. 1. ६, 11.

अन्विष्टकम् *adv.* XIX. 13. 11.

अन्वीपम् *adv* XVIII. 13. 4, 5.

अपचिति *f.* (1) "retaliation" XX. 3. 1.

(2) *dn.* "name of two Ekāhas" XXII. 12. २.

अपचितिकाम *adj.* XXII. 12. २.

अपदाति *m* XX. 1 ६

अपदिबद्ध X. 22 ९.

अपनय *m.* (काला०, भक्षा०) XIX. 18. 1९. 21. ९.

अपञ्चदत् *adj.* VII. 12. 4. XVIII. 2. 12.

अपपाच *adj.* XV. 21. ९.

अपमहिम् *adj.* VIII. 8. ९, 10. 14. 27. 16. 17. XIII. 20. 7.

अपमरणी *f. plur.* "name of a particular brick" XVII. 6. 8.

अपरपच *m.* XXIII. 12. 20.

अपरशुक्ल *XVI.* 10. 1.

अपरमकुथि *n.* "the upper part of the thigh" VII. 25. 6.

अपरिमितदक्षिण *adj.* (कृत) X. 26. 1.

अपरिमितोद्धि *adj.* XV 2. 14. XVI. 4. 7.

अपरिवर्गम् *absol.* II. 11. 3.

अपरोद्ध *m.* XIX. 20. 6, 14.

अपवित्र *adj.* VIII. 9. 11.

अपवृत्त "finished" XVIII. 19. 14. XX. 7. 6. XXIV. 4. 22.

Comp. अपवृत्तार्थ.

अपस्या *f. plur.* "name of some particular bricks" XVI. 28. 4.
XVII. 1. 5.

अपां होम *m.* XX. 11. 17

अपाघाटलिका *f.* XXI. 17. 16. 19. 3.

अपादान *adj. m* (मन्त्र) II 2. 1.

अपाद्या *f. plur.* "name of some offerings" XIX. 15. 17.

अपानमृत् *f. plur.* "name of some particular bricks" XVI.
32. 2. XX. 20. 10.

अपामार्गहोम *m.* XVIII. 9. 15, 16.

अपाय्य *n. plur.* "name of some offerings" VII. 15. 4. XX.
11. 16. 17. 4.

अपिपक्ष *m.* XVII. 12 11. 19. 5.

अपिमत *adj.* XI. 16. 12.

अपुरीष *adj.* XVII. 25. 4.

अपुरुषाभिवीत XXII. 16. 9.

अपुरोहितप्रवर *adj.* XXIV. 10 14.

अपूत XXII. 6. 5.

अप्तोर्यामि *m.* XIV 1. 1, 2 4. 12. 10 4. XX. 25. 12. XXII. 13. 10.
27. 22.

अप्रवानवत् *n. pr. adv.* XXIV. 5. 12, 13, 15.

अप्यय *m* "influx" XXIII. 13. 2.

अप्रवरणीय *adj.* "not being in actual use, kept in reserve"
XV. 6. 11.

अप्रतिष्टथ्य *p. fut. p.* XX. 4 2

अप्रतिशुष्काय *adj.* I. 1. 8. VII. 1. 17. 12. 5.

अप्रतिषेक्य *adj.* VI. 6. 5. 15. 8.

अप्रतिहृत "whereat the Pratiḥartṛi does not join in the sing-
ing" XIV. 21. 13. XXI. 17. 3.

अप्रतीक्ष *adj.* VIII. 8. 19. 18. 10.

अप्रतीक्षम् *absol.* XIII. 22. 5. XVI. 16. 1. XVIII. 8. 20. 9. 20.

अप्रक्षदेवत *adj.* IX. 15. 10. *Comp.* प्रक्षदेवत.

अप्रयाज *adj.* X. 21. ६.

अप्रवर्ग्यं *adj.* XIII. 4. ६. XV. 3 14. XXII. 6. 11.

अप्रवीत XXII. 20. 11.

अप्रस्तुत XVII. 23. 7. XVIII. 5. 7. XXI. 6. 19. 7. 4, 10. 8. ८.

असुमत् *adj.* (1) "a special Agni" V. 26. 4. IX. 3. 22.

(2) "belonging to that special Agni" VIII.
8. 6, 7. IX. 3. 22. XVI. 7. 4

अफलीकृत XV. 5. 20.

अमद्वाच्यं *n.* XV. 21. 7.

अम्राद्वाण *m.* IV. 14 2. VII. 27. 14. X. 20. 12. XIII. 7. 6, 7. XX.
5. 17. 9. 14. 24. 12. 25. 21.

अभिकामम् *absol.* II. 17. ६. VI. 10. ६, ७. XI. 14. ७.

अभिश्चाद्या *f.* XI. 20. ६.

अभिजित् *m.* "a Soma festival of one day" XIV. 19. ७. 20. 1.
XVII. 26. 12. XXI. 15. 14. 16. 1०. XXII. 1. 12. 13. 21. 23. 4.
24. 2. XXIII. 2. 20. 7. ६, 13. 8. 10. 9. ६. 13. 9.

अभितरम् *adv.* II. 17. ६.

अभितराम् *adv.* VI. 8. 4.

अभिदक्षिणम् *adv.* XIX. 15. 3.

अभिददि *m.* "a charu with ājya" XIII. 14. ३.

अभिधानो *f.* "rope" I. 11. 3. 12. 7. X. 28. 1. 29. ७. XV. 5. 20.
XVI. 2. 1. XVIII. 10. 21.

अभिप्रयायम् *absol.* XIX. 15. ६.

- अभिष्व m. XXI. 15. 10, 11, 14, 23. 16. 2, 6, 9, 11, 20. XXIII.
2. 16, 20. 3. 3, 11, 13, 16. 4. 4, 6, 8, 12, 14. 5. 4, 9, 13. 6. 2, 4, 8, 10.
7. 6, 10, 13. 8. 5, 7, 10. 9. 3, 6, 12, 16.
- अभिभू m. "name of an Ekāha" XXII. 5. 18.
- अभिमन्त्रण *adj. m.* (मन्त्र) XXII. 26. 4.
- अभिवान्यवत्सा *f* "a cow who suckles the calf of another cow"
IX. 11. 5.
- अभिवान्या *f.* the same VIII. 11. 17. 14. 14. Comp. वान्या
"a cow whose calf is dead" (Taitt Br. 2. 6. 16. 2).
- अभिषत्र m. XII. 25. 17. XIII. 1. 1, 10, 11. Comp. महा०.
- अभिषेक m. XVIII. 15. 8, 16. 11. XIX. 4. 13. XX. 19. 12. 20. 9.
24. 14. Comp. राजा०.
- अभिषेचनपात्र n. XIX. 9. 7.
- अभिषेचनीय m. XVIII. 8. 4, 5. 11. 7. 12. 1, 2. 19. 14.
- अभिसमाहारम् *absol* II. 4. 4.
- अभिसंमुख *adj* XII. 2. 16.
- अभिहोम m. XIV. 7. 6.
- अभोत्वरी *adj. f* XXII. 21. 7.
- अभोवर्त m. XIV. 19. 6. 20. 1.
- अभोजनीय IX. 3. 13. 15. 17.
- अभ्यद्य *adj.* II. 9. c. XI. 10. 10. XIII. 15. 12.
- अभ्याकारम् *absol.* II. 4. 4, 5, 6.
- अभ्यातान् m. *plur.* "name of some formulas" XIX. 17. 10.

अभ्यात्मम् *adv.* III. 20. 5.

अभ्यादाद्य *m.* "fire burning a house" IX. 3. 22.

अभ्यासङ्ग *adj. m.* XXII. 20. 5. 22. 2. 23. 12. 24. 4, 5, 11, 12.

अभ्युपसेकम् *absol.* X. 6. 7

अमन्त्र *m.* XXIV. 1. 35.

अमहोयवत् *n. pr. adv.* XXIV. 7. 8.

अमांस *n.* IV. 2. 6. 3. 7.

अमावास्या *f.* (1) "new moon day" I. 7. 1 II. 1. 14. 17. 15. 1.
 II. 11. 5 20. 5. III. 14. 14. 15. 6. 16. 6, 7, 9, 10, 11. 17. 5, 6.
 IV. 2. 3, 4. 3. 13. 8. 7. V. 3. 17. 24. 2. VI. 29. 4. 30. 12, 13.
 VII. 1. 2. VIII. 9. 12. IX. 4. 4. X. 2. 8 15. 2, 4. XV. 1. 1.
 XVI. 1. 1. XVIII. 22. 15. XIX. 16. 1. 18. 1, 14, 15. XX. 1. 4,
 6, 8. 8. 3. XXI. 25. 11. XXIII. 2. 2. 12. 21. XXIV. 2. 19,
 24, 31.

(2) "new moon sacrifice" (दृष्टि = अमावास्या
 elsewhere) XXIV. 2. 13. Perhaps the passage is to be
 corrected.

(3) "name of a particular brick" VII. 6. 2.

अमाष *n.* IV. 2. 6. 3. 7.

अमेध्य *adj.* X. 15. 7. XV. 18. 8.

अमेध्यप्रतिमन्त्रण *n.* XXIV. 1. 40.

अम्बम् *adv.* VI. 4. 6. 6. 8.

अम्बरोयवत् *n. pr. adv.* XXIV. 7. 11, 12.

अम्भस् *n. plur.* "name of some offerings" XX. 11. 18.

अयजुष्क *adj.* VIII. 9. 11.

अयज्ञसंयुक्त VI. 17. 11. XVII. 11. 6. 14. 4, 8. 17. 7.

अयज्ञिय *adj.* XV. 18. 8.

अयन *n.* XXIII. 13. 9. *Comp.* अङ्गिरसाम०, आदित्यानाम०, कुण्डपायिनाम०, गवाम०, तपस्विताम०, दृतिवातवतोरे०, विश्व-सृजाम०.

अयाज्य *p. fut. p.* XXII. 11. 2.

अयास्यवत् *n. pr. adv.* XXIV. 6. 11.

अयुज् *adj.* "odd, uneven" I. 4. 2. अयुगर्थं *adj.* I. 4. 4.

अयुत *n.* "ten thousand" XXII. 21. 17.

अयतदक्षिण *adj.* XXII. 24. 8.

अरण्येऽनुवाक्य *adj.* V. 15. 4 17. 8. XIII. 4. 4. XV. 19. 1. XVII. 16. 10. 17. 1, 2, 6, 7. XVIII. 12. 12. XX. 21. 10. *Comp.* यामेऽनुवाक्य.

अराजन् *m.* XX. 4. 2. 5. 1० 15. 8.

अर्काङ्गति *f.* XI. 20. 10. XVII. 20. 10.

अर्क्य *adj.* XXII. 2. 2.

अर्धनानसवत् *n. pr. adv.* XXIV. 8. 11, 12, 13.

अर्थकर्मन् *n.* IX. 13. 1५.

अर्थलोप *m.* XXIV. 4. 2.

अर्थवाद *m.* XXIV. 1. २. 3. २०, २1.

अर्धमाषायतन *adj.* XXI. 1. 11.

अर्धर्धमंताम *m.* XXIV. 11. 1६.

अर्धशराव VIII. 14. 14.

अर्धाक्षे V. 14. 12, 13. 23. 5. VII. 23. 6. XV. 13. 9.

अर्धिन् *adj.* "entitled to half of the sacrificial fee" XXI.
2. 17.

अर्धादिते सूर्ये V. 13. 1.

अर्बुद *n.* "ten millions" XXII. 21. 17.

अर्मकपाल *n.* XVI. 4. 1.

अर्यम्णः सत्त *n.* XXIII. 12. 4. (13. 4).

अर्वाक्सामम् *adj.* XXI. 15. 20. 21. 5.

अर्वाग्वसु *m.* "name of a formula" VI. 16. 11

अलूच *adj.* XXII. 14. 20.

अलूनपूर्व *adj.* VII. 6. 1.

अवकावास्त XXI 7. 9.

अवक्रामम् *absol* VI. 10. 5.

अवचायम् *absol.* X. 27. 6.

अवघ्न (1) *adj.* "being in immediate contact" II. 13. 10.

(2) *subst m.* (= अवघ्नाण *n.*) VIII. 16. 3, 12. XIII.
17. 9. XV. 11. 14.

अवघ्नाण *n.* XV. 2. 3.

अवट *m.* (1) "the hole in the ground for the sacrificial post"
(= अ०पावट) VII. 9. 9, 10. 10. 8. XI. 9 11, 12. 12. 5.

(2) *n. pr.* XXIV. 5. 11.

अवतरम् *adv.* II. 17. 5.

अवतान *m. plur.* "name of some formulas" XVII. 11. 4.

अवत्सारवत् *n. pr. adv.* XXIV. 9. 14, 15.

अवदान *n.* II. 18. 9. 19. 2, 5, 6. III. 1. 7. 2. 6. IV. 9. 12. VII.
23. 12. VIII. 6. 29, 31. 15. 21, 22. IX. 15. 7, 9. 16. 9. 18. 15.
XIII. 13. 17. 23. 9. XIV. 7. 14. XV. 19. 7. XIX. 19. 17. XX.
21. 9. XXI. 2. 8. XXIV. 3. 13.

अवदानीय *n.* XVIII. 7. 7.

अवप *adj.* XX. 25. 13.

अवमृद्य *m.* VIII. 7. 12, 14, 19, 27. 8. 13, 15. XIII. 19. 1, 8, 10.
20. 6, 12, 14. 21. 1. XIV. 10. 12. 19. 3. 21. 8, 9. 24. 20. XVII.
22. 3. XVIII. 20. 1, 3. XIX. 4. 6, etc. Comp. अवन्व°,
नाना°.

अवभृयेष्टि *f.* XXII. 10. 1.

अवरपरम् *adv.* XVIII. 18. 15.

अववर्धम् *adj.* "at least so much,—many" I. 2. 2. X. 14. 8.
XII. 17. 11. Comp. व्यववर्धम्.

अवरोहण *adj. m.* (मन्त्र) XIX. 12. 20.

अवर्णमंयोगेन "without distinction of caste" X. 16. 6.

अवाय *adj.* II. 9. 6.

अवान्तरदीक्षा *f.* XI. 1. 17. 18. 3. XV. 20. 1.

अवान्तरेडा *f.* III. 2. 7, 10. VII. 26. 2. XXIV. 14. 14.

अवाम्ब *m.* "the hinder part of a carriage" (= अपाम्ब)
XII. 25. 27.

- अवाग्रह्ण *adj.* XIX. 16. 16.
- अविकार *m.* VIII. 13. 7.
- अविकृत XXIV. 5. 14. G. 10. 8. 10, 11.
- अविक्लिन्नाच्च *adj.* V. 10. 10.
- अविद्याहम् *absol.* XIV. 15. 1.
- अविच्छिन्नसोमपीथ *adj.* XVIII. 21. 3.
- अविघ्नातप्रायश्चित्त *adj.* XIV. 17. 1.
- अविद्वत् (ब्राह्मण) XIII. 7. 7. XVI. 23. 1, 3. XVII. 1. 12. 3. 8.
- अविद्विषाण XIV. 20. 4.
- अविबाधक *adj.* XXI. 1. 10.
- अविभविन् *adj.* XXI. 3. 3.
- अविवाक्य *adj.* "name of a certain festival day" XXI. 9. 1. 23. 4.
- अविवेकम् *absol.* I. 7. 10.
- अवेष्टि *f* see under दिशामवेष्टि, भूतानाम्०.
- अव्यतिषक्त II. 12. 8.
- अव्यतिषक्तम् *absol.* XV. 8. 10.
- अव्यवायेन VII. 2. 12. XVI. 27. 13.
- अव्युत्तवह *adj.* (अव्य) "whose hair is not scoured off on the shoulder" XVIII. 10. 11.
- अव्यूढ XVIII. 7. 12. XXI. 7. 10. 14. 4.
- अव्रत्य *adj.* IX. 4. 16.

अशनिहत V. 2. 4. XVI. 6. 2.

अशमौगर्भ *adj.* V. 1. 3.

अशान्तिहत *adj.* XV. 21. 13.

अशुकर्मन् *n* IX. 4. 17.

अशुचरित *n plur.* "name of some offerings" XX. 6. 3. 7. 3.

अशुतरीरथ *m.* XX 2. 6. XXII. 2. 21.

अशुदादशा *adj. f. plur.* "eleven cows and a horse as twelfth"
XXII. 7. 12.

अशुनामन् *n. plur.* "name of some formulas and offerings"
XX. 5 9. 11 1.

अशुमेध *m* X 26 9. XX. 1. 1. 5. 15. 23. 13. 24. 12, 14. 25. 21.
XXII. 18. 1.

अशुरथ (1) *m.* XXII. 2. 24. 12. 4.

(2) *adj* XXII. 2. 18.

अशुरूप *n. plur.* "name of some formulas and offerings"
XX. 6. 4. 11. 13.

अशुशक *n.* XVI. 5. 5.

अशुशफबुध्न *adj.* XII. 1. 13.

अशुशफमात्र *adj* VII. 5. 1.

अशुसाद् *m* XXII. 4. 5.

अशुसुक *n.* VI. 19. 9.

अशुसोमोय *adj.* (होम) XX. 12 10. 21. 11.

अघाजनि *or* अनौ *f.* XVIII. 4. 16. XX. 16. 12.

अपाठा *f.* "name of a particular brick" XVI. 1. 2. 5. 9, 12.
24. 12.

अष्टकवत् *n. pr. adv.* XXIV. 9. 8.

अष्टमी *f.* (रात्रि) "the eighth day in a half-month" XV.
20. 21. XXIII. 2. 3.

अष्टरात्र *m.* XXII. 14. 9. 23. 7.

अष्टाचत्वारिंश *adj.* "connected with the Ashtāchatvāriṃśa
Stoma" XXI. 8. 11. XXIII. 9. 8, 13.

अष्टात्रिंशद्वात्र *m.* XXIII. 6. 7.

अष्टादश *adj.* "connected with the Ashtādaśa Stoma" XXII.
4. 4.

अष्टादशरात्र *m.* XXIII. 2. 15.

अष्टादशिन् *m. plur.* "name of the animals which are to be
sacrificed at the Aśvamedha and which are enumerated in
groups of eighteen in Taitt. Saṃhitā 5. 6. 11-23": XX.
13. 13. Comp Taitt. Br. 3. 9. 1 1, 2 and the introduc-
tion of Mādhavāchārya's comment on Taitt. S. 5. 6. 11.

अष्टाशुष् *adj.* IX. 18. 10. 19. 11.

अष्टाविंश *adj.* "connected with the Ashtāvīṃśa Stoma"
XXIII. 9. 8, 13.

अष्टाविंशतिरात्र *m.* XXIII. 4. 9.

अष्टा *f.* XXII. 26. 5.

अष्टादंष्ट्र *n. pr.* XXIV. 8. 6.

अष्टादंष्ट्रवत् *n. pr. adv.* XXIV. 8. 6.

असंख्यस्वरमृत *adj.* XVI. 8. 12. Comp. 9. 1, 2.

अर्घ्यद्विष्ट XXI. 1. 10.

अर्घ्यवर m. XIX. 12. 25.

अर्घ्यनिपातकर्मन् n. XXIV. 1. 42.

अर्घ्यमञ्जालवन्तु adj. XXIV. 10. 17.

अर्घ्येय "without chewing" III. 19. 7.

अर्घ्यधीम adj. XX. 1. 1.

अर्घ्यवत् n. pr. adv. XXIV. 10. 1, 2.

अर्घ्य m. I. 3 1, 2, 3, 12

अर्घ्य m. XX 18. 7, 8.

अर्घ्यि adj. 5. 1. 1. VIII. 1. 17. 12. 2. XXV. 1. 7.

अर्घ्यमाजिम् m. I. 14. 2. XXIV. 2. 32, 31.

अर्घ्यकुम्भ m. XIV. 22. 2.

अर्घ्य adj. XI. 19. 7.

अर्घ्यकार adj. XIV 15. 2.

अर्घ्य m. XIV 21 11 XXIV 4 1

(1) अर्घ्य m. "a sacrifice lasting several days" XI. 4. 7.

10. 11. XIV. 7 21 XXI. 1. 9, 10. 2. 4. XVII. 1. 1. 14. 1. 2, 16. XXIII. 2. 7.

(2) अर्घ्य adj "not vile" X. 1. 1

अर्घ्यमन्तति f. XXI. 13 2, 2

अर्घ्यमाद्यं adj. I 15 12 XIV. 15. 2

अर्घ्यं क्व m. pler. "name of some particular trick" XII.

- आकूति *f. plur.* "name of some offerings" XVII. 23. 11.
- आद्यन्त *adj.* XXIII. 9. 16.
- आद्युक्तीषु *n.* V. 1. 7. 9. 8.
- आद्युक्तर *m.* VIII. 17. 0.
- आगतोपस्थान *n.* VI. 27. 1. Comp. प्रवक्ष्यदुपस्थान.
- आगत्य *patron.* XXIV. 10. 9, 10.
- आगत्यगृहपतिक *adj.* XXIII. 11. 11.
- आग्नि *adj. f.* ई XIV. 33. 9. XV. 1. 4. XVI. 7. 2. 8. 13. XX. 8. 11.
- आग्निपावमानी *f.* "name of the verse Rigveda 9. 66. 10"; IV. 16. 2. VI. 19. 1.
- आग्निष्टोमिक *adj.* XIV. 2. 1.
- आग्नीध्र (1) *m.* "the priest who kindles the fire" (= the older अग्नीध्र) I. 20. 2. 25. 11. II. 1. 3. 2. 2. 5. 13. 1. 15. 1, 2, 4, 16. 2. III. 3. 3. 4. 6. 7. 3, 4, 8, 9, 8. 1, 2, 9. 9. 8, 9. IV. 11. 2. V. 13. 8. VII. 15. 2, 4. 19. 5. IX. 2. 9. 16. 1. 20. 7. X. 1. 9. XI. 1. 9. 3. 14. 19. 8. XII. 3. 10. 26. 3, etc.
- (2) *m. n.* "the place or the altar of the Agnidhra priest" II. 15. 5. III. 3. 3. VII. 26. 9. IX. 18. 14. XI. 9. 4. 13. 10. 14. 2. 15. 1. 17. 5. 21. 12, 13. XII. 1. 1, 3. 3. 3. 18. 1. 25. 12. XIII. 3. 2. 6. 8. 10. 8. 18. 1. XIV. 15. 1. 17. 2. 20. 6. 24. 3. 31. 5, 8. XVII. 14. 6, 9. XVIII. 3. 14. 6. 13. 12. 11. 14. 9. 18. 5. XXI. 7. 11. 8. 2, 7, etc.
- (3) *n.* "the Soma Vessel of Agni" I. 19. 8.

आग्नीध्रचमस *m.* XII. 24. 3. XIII. 4. 15.

आग्नीध्रागार *n.* XV. 18. 14. XXI. 6. 1.

आग्नीधीय *m.* (अग्नि¹ or धिष्ण्य) XI. 14. 2, 6. 17. 4, 6. 21. 4, 5.
XII. 18. c. 20. 3. XIII. 3. 4, 5. 6. 10. 7. 17. 14. c. XIV.
8. 9. 9. 3. 20. 8. 29. 1. 31. 5. 33. 6. XVII. 21. 2. XVIII. 13. 22.

आग्न्याधिक *adj.* V. 29. 1.

आययण (1) *m.* (सह) "the first Soma libation" XII. 9. 2.
14. 1. 15. 3, 7. 18. 20. 19. 5. XIII. 2. 1, 2. 10. 11, 12. 13. 1.
14. 7. 17. 2. XIV. 2. 6, 7. 9. 4. 27. 3, 4. XX. 13. 2. XXI. 14.
3, 6. 22. 8. XXII. 14. 4. 27. 5, 15.

(2) *n.* "oblation consisting of first-fruits" VI. 29.
2. 30. 12, 16.

आययणस्थाली *f.* XII. 1. 14. II. 5. 13. 9. 15. 4.

आयायण *n.* (= आययण (2) *n.*) IX. 14. 5, 6.

आघमर्षण *patron* XXIV. 9. 12, 13.

आघार *m.* II. 12. 7, 8. 14. 1, 7. 19. 9. III. 5. 1. XII. 20. 20. 21. 3.
XXIV. 2. 2. Comp. IV. 9. 4, 5.

आघारमभिध् *f.* I. 5. II. 9. 9. XI. 3. 2.

आघारमभेद् *m.* II. 17. 1. 19. 8.

आङ्गिरस or आङ्गीरस *m.* (1) *patron.* V. 11. 7. XXII. 3. 13.
XXIV. 6. II. 13, 15, 17, 18. 7. 4, 5, 6, 7, 8, 9, 11. 8. 1, 3, 5, 7, 8.
(2) "name of a Dvirātra" XXII. 14. 15.

आचार्य *m.* VI. 25. 6. X. 12. 14.

आचार्यप्रवर *m.* XXIV. 10. 17.

आचार्यामुष्यायण *adj.* XXIV. 10. 17.

आच्छेदनी *adj. f.* (षच्) " name of the verse अपां मेधं यज्ञियं
(Taitt. Br. 3. 7. 4. 9) " : I. 5. 5.

आजमीढ *patron.* XXIV. 8. 2, 3.

(1) आज्य *n.* registered only as name of some stotras or
formulas: XII. 28. 6, 8. XIV. 19. 1.

(2) आज्य *m. patron.* XXIV. 9. 4.

आज्यग्रह *m.* (1) " a ladle full of clarified butter " XII. 7. 9.

(2) *plur.* " name of some formulas " IV. 5. 7.

आज्यभाग *adj.* (subst. not registered) XIII. 23. 4.

आज्यमन्य *m.* XXII. 26. 1.

आज्यम्याली *f.* I. 7. 5. 15. 7. II. 6. 1. 12. ९ III. 8. 1. 14. 7. IV.
7. 2. VII. 8. १. 12. 14. VIII. 11. २. XI. 2. 10. XV. 3. 12. 15. 1.

आज्यसुव *m.* XV. 16. 1.

आज्यहविस् *n.* XIX. 19. 6.

आज्याङ्गति *f.* XII. 3. 12. XIV. 25. 11. XVII. 20. 14.

आञ्जनाभ्यञ्जन *m.* " name of a Sattrā lasting 49 days " XXIII.
7. 7.

आतिथ्य (1) *m. patron.* XXIV. 8. 13.

(2) *n.* X. 30. 5. 31. 10.

(3) ०या *adj. f.* (इष्टि) X. 4. 10, 11. 30. 1. XI. 1. 1. 2. 11.
16. 4. XVI. 17. 5. 21. 1. XXII. 9. ५.

आत्कील *patron* XXIV. 7. 4, 5. 9. 11.

आत्मनिष्कयण *adj.* VII. 28. 8.

आत्मसंस्कार *m.* XXI. 3. 9.

आत्मैष्टका *f.* XVII. 7. 6.

आचेय *patron.* XIII. 6, 12. XX. 22. 6. XXIV. 8. 11, 12, 13.

आदार *m.* " name of a plant serving as a surrogate for Soma " XIV. 24. 12.

आदित्यग्रह *m.* XI. 21. 6. XIII. 10. 12. XXII. 27. 3, 19.

आदित्यपात्र *n.* XII. 2. 4, 20. 10. 21. 4, 12. XIII. 9. 5. 10. 5.

आदित्यस्यालौ *f.* XII. 2. 4, 21. 4, 12. XIII. 9. 5. 10. 12.

आदित्यानामयन *n.* XXIII. 9. 1, 16. 14. 10.

आदित्यानां प्रथति *f.* " name of an Ekāha " XXII. 5. 15.

आदित्यैष्टका *f.* XVII. 5. 6, 8.

आदित्योपस्थान (1) *adj. m.* (मन्त्र) XII. 21. 11.

(2) *n.* X. 24. 1. 27. 4. XII. 21. 10.

आदिप्रदिष्ट XXIV. 2. 3.

आधवन *adj.* (अंशु) " stirring up " XII. 8. 4. (comp. 2).

आधवनीय *m.* XII. 2. 12. 12. 6. 13. 2. 16. 11. 18. 17, 20. 19. 5. 20. 2.

आधान *n.* V. 16. 2. 24. 6. 25. 2. IX. 6. 13. XXIV. 1. 23. Comp. अन्यन्वा०, अन्वा०, यद्यर्था०.

आधाव *m. sing.* XXI. 6. 17, 19.

आध्वरिक *adj.* XVI. 8. 1०, XVII. 23. 6.

आध्वर्यव (1) *adj.* XIV. 8. 3.

(2) *n.* "the Soma vessel of the Adhvaryu" XI. 19. 8. XV. 3. 11.

(3) *n.* "the directions given to the Adhvaryu for the performance of the rites" XIV. 10. 11. XXIV. 13. 19. Comp. काष्या०.

आनीकवत *adj.* "dedicated to Agni anikavat" XXII. 8. 15.

आनुजावर *adj.* II. 19. 3, 4.

आनूप *patron.* XXIV. 5. 13, 18.

आनूयाजिक *adj.* IV. 11. 5.

आपराष्टिक *adj.* XI. 4. 1. 5. 8. XVI. 35. 11. XVII. 4. 8. XXII. 3. 2.

आपूर्वमाणपत्र *m.* XV. 1. 1. 20. 2. XVIII. 22. 18. XXI. 2. 11. XXIII. 12. 17.

आपोदिष्टीया *adj. f.* (ष्ट्व्) XV. 11. 6. XX. 18. 7.

आग्नि *f. plur* "name of some formulas and offerings" XVII. 23. 12. XX. 11. 7.

आप्तवान *patron.* XXIV. 5. 13, 15.

आष्वलेप *m.* I. 14. 17.

आप्तौ *f.* XVI. 7. 9. XX. 17. 3. 20. 8.

आभरदसु *n pr.* XXIV. 10. 5

आभरदसुवत् *n. pr. adv.* XXIV. 10. 5.

आभिचरणिक *adj.* XIX. 16. 6. Comp. षा० and चर् with अभि.

आभू *f. plur.* "name of some formulas and offerings" XX.
 11. ३.

आमपक्व *adj.* XIX. 27. 2.

आमपेयं *adj.* VIII. 5. 40, 42.

आमस्य *adj.* XVIII. 11. 3.

आमहीय *patron.* (corrupt) XXIV. 7. 8.

आमावास्य *adj.* VI. 29. 5. XXIII. 12. 17.

आमिचा *f.* VIII. 1. ३. 2. 6, 9. 5. 32. XIII. 24. 10. XVII. 24. 1.
 XVIII. 7. 15 12. 11. 18. 3, 4. 22. 21. XIX. 15. 15. XX. 25. 1.
 XXII. 3. 11. XXIV. ३. 30.

आमिचापयस्य *n.* "a particular Prâtardoha" VIII. 5. 33.

आमिचावत् *adv.* VIII. 5. 20. XII. 4 11.

आम्बरीष *patron.* XXIV. 7. 11. 12.

आयास्य *patron.* XXIV 6. 10, 11.

आयुर्दा *adj.* (होम) VIII. 7 17.

आयुष्टोम *m.* "name of one Ekâha" XXIII. 12. 21. Comp.
 आयुम्.

आयुष्या *f. plur.* "name of some particular bricks" XVII.
 5. 13.

आयुष् generally *n.*, but sometimes also *m.* (as for instance
 XXI. 15. 10. XXIII. 9. 8, in which case आयुष् may be
 considered as an abbreviation from आयुष्टोम) "name of

one of the three Trikadra-ka-days" XXI. 15. 10. 16. 2, 11. XXII. 1. 3, 8. 13. 23. 22. 7. 23. 4, 10, 14. 24. 2. XXIII. 1. 16, 18. 2. 6, 8, 10, 11. 3. 11, etc. Comp. गो and ज्योतिष्.

आरण्याशन n. X. 4. 12.

आरम्भणीय adj. XXI. 15. 8. XXIII. 4. 2. 7. 13. 8. 10.

आरास adj. XI. 4. 9. XIV. 6. 2.

आरुणकेतुक adj. m. (अग्नि) " a particular construction of the fire-altar " XIX. 15. 10, 11.

आरुणि n. pr. XXIV. 8. 10.

आरोहण (1) adj. m. (मन्त्र) XIX. 12. 20.

(2) n. " waggon " XXII. 3. 5.

आर्च adj. " made of bear's skin " XXII. 12. 7.

आर्चनानस patron. XXIV. 8. 11, 12, 13.

आर्तपाच n. XII. 23. 12.

आर्तिगत IX. 1. 20.

आर्त्विज्य n. X. 1. 3. XIV. 15. 1. 31. 8. XXI. 1. 19, 20. XXIV. 1. 21.

आर्भञ्ज adj. m. (पवमान) XIII. 11. 1. XIV. 26. 9. XVII. 23. 2. XXII. 7. 21.

आर्ये m. IX. 15. 17. XV. 2. 4. XXI. 18. 4. 19. 6.

आर्यकृत VI. 3. 7.

आर्षेय (1) adj. m. V. 5. 6. 22. 4. IX. 7. 1, 10. X. 1. 1. XIII. 6. 13. 7. 10. XX. 2. 5.

(2) n II 16. 12. VIII. 14. 21. XI. 3. 9. XXIV. 5.

Comp. एका०, या०, द्वा०, त्रया०, चत्वारिंशत् and चत्वारिंशत्

- आर्षेयवरण *n.* XXI. ३. ४.
 आर्षिषेण *patron.* XXIV. ५. १५, १६.
 आलव *m.* "stubble" I. ४. ३. Comp. comment. on VII. १८. १४.
 आवत्सार *patron.* XXIV. ९. १४, १५.
 आवसथ *m.* V. १९. ३. २०. ३.
 आवसथ्य *adj. m.* (अग्नि) IV. २. १. V. ४. ३. ९. २. १७. १. १८. २. VI.
 ३. ४.
 आवापिक *adj.* XIX. १६. ४.
 आविद् *f. plur.* "name of some formulas" XVIII. १४. १०.
 आविःपृष्ठ *adj.* VI. २९. २१. VIII. २. १०.
 आविःसूर्ये *VI.* १. २.
 आवृत् *f.* VII. ८. ६. VIII. १४. १४. IX. १४. १२. XII. ४. १२.
 आवृत्तिमुख *n.* "solstice" VII. २८. ७.
 आवृत्तन *n.* IX. २०. ३.
 आवृत्तय *m.* XV. ५. ११
 आवृत्ति *f.* XI. ४. १०. २१. ३. XIII. १०. ३, १०. XXII. १७. १.
 आवृत्तव *m.* II. १७. ४. III. ५. १.
 आवृत्तवण *n.* II. १६. २. Comp. अ with आवृत्तवण.
 आवृत्तिय *adj.* XXIII. १२. १४.
 आवृत्तमेधिक *adj.* XX. १५. ४, ६. २५. १०. XXII. १६. ७.
 आवृत्तवाल *adj.* VII. ७. ७. X. ३०. ३.

आश्विनपात्र *n.* XIX. 4. ९.

आश्विनी *f. plur.* "name of some particular bricks" XVII.
1. 2, ३.

आषाढी *adj. f.* (घोर्णमासी) VIII. 5. 1.

आष्टक *patron.* XXIV. 9. 7, ८.

आष्टादंष्ट्र *patron.* XXIV. 8. ९.

आमन्दी *f.* X. 29. 7. ३1. 1. XIII. 19. ९. XVI. 15. ८. 16. 1. XVII.
19. ९. XVIII. 6. ३. 15. ६. 18. ९. XIX. 9. 10. XXI. 17. 12.
XXII. 28. 2. *Comp.* राजा० and सभाडा०.

आसप्त *m.* XVIII. 5. 1८.

आसित *patron.* XXIV. 10. 1, 2.

आशेषनवत् *adj.* XV. 14. 1३. *Comp.* उपरिष्टादा० and पश्चादा०.

आस्ताव *m.* XIII. 17. ९. *Comp.* वहिष्यन्माना०.

आस्यदत्त X. 10 ६.

आश्विनप्रकार *adj.* XII. 2. 1६.

आश्वनीयागार *n.* IV. 3. 17. V. 4. ६.

आश्वनीघायतन *n.* V. 4. ३. VIII. 1. 7.

आहार्यपुरीषा *adj. f.* (वेदि) II. 3. ६.

आहात्र *m.* "pail, trough" XVI. 18. 2.

आहिताग्नि *adj.* V. 25. 1६. VI. 19. ६. 29. 2. IX. 1. 17. 3. 1८. 4. 1६.
11. 22. 14. ६. XIV. 15. ६. *Comp.* अना० and अन्वा०.

आहिताग्निवत् *n.* V. 25. 2.

आडति *f.* II. 14. 7. 18. e. 19. 8, 10, 11. 21. e. V. 21. 6. 25. 13.
 27. 1. 28. 16. VI. 2. 6. 10. 11. 11. 1. 16. 3. 26. 7, 8. VII. 5. 7.
 28. 4. IX. 1. 11. 2. 7, 8. 9. 14. 10. 14, 16. 11. 11, 18, 20, 24, 26.
 12. 1, 2, 3, 4, 7, 8, 10. 13. 15. 14. 2. 15. 23. 16. 1, 7, 10. 17.
 2, 6. 18. 15, 16. 19. 17. 20. 10. X. 14. 3. XI. 3. 6. XII. 5. 10.
 29. 13. XIII. 8. 13, etc. Comp. अर्का०, आज्या०, दीचा०,
 पद्या०, पुरोडाशा०, पूर्णा०, प्रत्या०, प्राणा०, महा०, यूपा०,
 वर्षा०, सोमा०, हविरा०.

इ

इक्षुकाण्ड *n.* } VIII. 4. 1 14 14.
 इक्षुशलाका *f.* }

इज्या *f.* IX. 1. 3. Comp. सोमेज्या.

इङ् *f. plur.* II. 17. 2.

इडा *f.* III. 1. 1, 6. 2. 1, 2, 3, 5, 11. 9. 7. 14. 6. IV. 10. 3, 4, 8.
 13. 4. VII. 23. 1, 2. 24. 7, 10, 11. 26. 1. 27. 11. VIII. 7. 3.
 11. 7. 15. 23. X. 31. 15. XII. 20. 17, 18. 25. 8, 9. 28. 6. XIII.
 4. 9. 11. 3, 5. 24. 10. XVIII. 6. 14. 19. 17. XIX. 13. 22.
 21. 6. XXI. 24. 7, 9. Comp. अवान्तरेडा and खिष्टुद्धिड.

इडापाच *n.* I. 15. 7. III. 1. e.

इडावत् *n. pr. adv.* XXIV. 10. 12.

इदंशब्द *m.* "the word idam" XXIV. 3. 23.

इदंमधु *m.* "name of a song" XXI. 10. 18.

इदावत्सरीण *adj.* (स्वस्ति) VIII. 12. 6.

इष्ट *m.* I. 5. 6. 6. 1, 3. II. 3. 17. 8. 1. 12. 6, 7. 14. 1. III. 9. 12.
 V. 13. 3. VI. 2. 2, 3. 9. 1. VII. 6. 4. 7. VIII. 1. 13. 13. 13.

14. 10. IX. 12. 4, 6. X. 30. 2. XI. 2. 11. 3, 1, 2. 16. 6. 17. 2.
18. 11. XII. 8. 6, etc. Comp. पञ्चैशीय.

इधममद्यन् n. I. 6. 3.

इधवाहवत् n. pr. adv. XXIV. 10. 10.

इधधनहन n. II. 13. 1. 15. 1, 2. III. 4. 8. XXIV. 12. 9.

इधावर्हिम् n. sing. or du. 1. 14. 17. II. 9. 11, 17. III. 10. 3.
VII. 7. 6. VIII. 5. 27. 9. 10. 10. 4. 13. 10. XI. 17. 1. 18. 11.
21. 10.

इन्द्रकुचि m. du. "name of two Soma festival days" XXIII.
13. 7, 9.

इन्द्रतनू f. plur. "name of some particular bricks" XVII. 6. 2.

इन्द्रतुरीय n. XVIII. 9. 6.

इन्द्रनामन् n. plur. "name of some particular bricks" XVII.
6. 1.

इन्द्रममदवत् n. pr. adv. XXIV. 10. 5.

इन्द्रयाजिन् adj. 1. 2. 7. Comp. महेन्द्रयाजिन्.

इन्द्रस्तुत् m. "name of an Ekāha" XX. 25. 7. XXII. 10. 3.
13. 2. 27. 13.

इन्द्रस्तोम adj. XXII. 10. 3. 13. 8. 27. 13. XXIII. 9. 5.

इन्द्राम्नियोः कुलाय m. du. "name of two Ekāhas" XXII.
13. 7.

इन्द्राम्नियोः सत्त n. XXIII. 12. 4. (13. 7).

इन्द्राम्नियोः स्तोम m. "name of an Ekāha" XXII. 13. 10.

इन्धन n. XVI. 12. 10. Comp. घर्मे.

इरिष n. XVI. 15. १. XVIII. 8. 17. 9. 17.

इषु m. "name of one of the Tinvrit Agnishtomas" XXII.
7. 17.

इषुहत XVI. 6. 2.

इष्टका f. XVI. 5. 4 13. 2, 5, 6, 10. 14 5, 10. 15 १ 21. 2, 7, 12.
24. 2. 33. १ XVII. 3. 3, 10. 4. 12. 11. 2. 12. 2. 21. 1, 6. 26. 11.
XIX. 12. 21. XXIV. 3. 1०. Comp. आत्मे०, आदित्ये०, षष्ठी०,
कुम्भे०, घर्मे०, घृते०, दूर्वे०, नक्षत्रे०, भृते०, मण्डले०, लोके०,
हिरण्ये०, and the many special names for particular bricks.

इष्टप्रथमयज्ञ adj. XXI. 2. 1.

इष्टाहोचोय n. "name of a Sīman" XV. 14 १

इष्टि f. III. 16. १. 20. 11. V. 20. 1०. 21. 11. 22. 5, 7, 9. 23. 4
. 24. १. 27. 2. 29. १, 10. VI. 30. 11, 12, 21. 31. 1, 6, 7. VII. 1. १.
VIII. 1. 3, 4. 3. 1०. 7. 11. 9. 4, 7. 11. 22. 12. 7. 19. 4, 7. 21. 1.
IX. 1. 10, 21. 4. 4 7. १ 11. 21. 14. 13. 15. 1०. X. 2. १. XI.
16. १, etc. Comp. अनुगतेष्टि, अवभृथे०, प्राग्निचे०, मृगारे०, वे०.

इष्टिपरिवेषण n. XVIII. 10. 1१.

इष्टिविध adj. VII. 28. 1.

उ

उक्थयाम् m. XII. 27. 1०. 28. 1१ 29 11 XIII 16. 7.

उक्थ्य (1) adj. m. (यद्) "name of a Soma libation" XII.
15. 11. 18. 2०. 28. 11. 29. 4, १. XIII. 2. १. 8. 1०. 10. 1१. XIV.
1. १. XX. 13. 1, 2. XXII. 27 १, 1०.

(2) m. (ऋतु) "one of the principal forms of Soma
sacrifice, one of the festival days forming the Jyotishtoma"
VI. 1. 1०. XI. 10. 1१. 13. १. XII. 6. १. 18. 1१, 1१. 19. १. XIII.

10. 13. XIV. 1. 1, 2, c. 2. 6, 8. 10. 4. 16. 12, 13. 19. 8. XV.
12. 11. XVIII. 11. 7. 12. 1. XX. 25. 7, 8, 9. XXI. 6. 13, 16.
7, 8, 12. 8. 11. 15. 8, 10, 14, 20. 23. 7. XXII. 1. 4, c. 2. 5. 5. 4.
7. 20. 8, 9, 13. 10. 3, 6. 11. 17. 12. 17. 13. 8. 14. 21. 15. 6, etc.

(3) n. (= उक्त्य n., = ग्रन्थ comment.) XIII. 16. 2.

Comp. संक्षिप्तो.

उक्त्यधमस m. XIV. 2. 2.

उक्त्यद्वितीय adj. XII. 28. 11.

उक्त्यपर्याय m. XVIII. 6. 7.

उक्त्यपात्र n. XII. 1. 14. 28. 11.

उक्त्यस्थाली f. XII. 1. 14.

उखा f. XIV. 8. 6. 23. 4. 33. 9, 10. XVI. 1. 1. 4. 5. 4, 5, 8, 9.
6. 1. 9. 4. 10. 8. 12. 11, 12. 15. 6, 7. 26. 6, 13. 27. 7. XX.
8. 3. Comp. पशुषा.

उखाकर्मन् n. XIV. 8. 5.

उखामंभर्जन adj. XV. 2. 7.

उख्य adj. XIV. 34. 1. XVI. 9. 1, 10, 14. 10. 1, 12, 17. 11. 1, 11.
12. 2, 4, 11, 13. 15. 6. XX. 8. 13.

उख्यवत् n. pr. adv. XXIV. 6. 13.

उखैर्वादि m. XXIV. 14. 4.

उखैस्तराम् adv. XXIV. 14. 5.

उखिष्टखर m. XV. 6. 22. 11. 10. 13. 2, 8. 14. 6. 16. 10.

उखिति f. plur. "name of the formulas beginning with
अग्निरेकाक्षरेण वाचमुदजयत् (Taitt. S. I. 7. 11. 1.)" XVIII.
4. 19.

उत्कर *m.* I. 19. ३, ४. 20. 7. 21. 2. II. 1. 7. 2. ६. 3. 4, 14. 4. 10.
 5. 1. 7. 11. 15. 4. IV. 5. ३. VII. 15. 10. VIII. 2. 11. 5. 13, 14.
 IX. 11. 19. XI. 3. 14. 5. 4. 9. 4. 13. 10. 14. 10. XII. 19. ६.
 XIII. 19. ६. XIV. 8. 7. XVII. 12. 8. 22. 5. XVIII. 16. 10.
 XIX. 26. 2, 14. 27. 1, 7. XXIV. 11. २.

उत्क्रोद *m.* XXI. 19. 2.

उत्तम *adj., f.* उत्तमी XXII. 20. 14.

उत्तमत्र *adj.* XX. 23. 1.

उत्तरतडपधार *adj.* XXIV. 2. 10.

उत्तरदश *adj.* X. 24. 7.

उत्तरनाभि *f.* VII. 5. 1, 4. XV. 14. 5, 7. XIX. 15. 3.

उत्तरनारायण *m.* "the second part of the hymn R̥igveda 10.
 90" XX. 24. ८.

उत्तरवेदि *f.* VII. 3. 10, 1°. 4. 2, 3, ६. 5. 1, 3, 4, ६. 6. 1, 2. VIII.
 5. 21, 25. 8. 23. X. 20. 13. XI. 5. 5. 15. 5. 19. २. 21. ३, 4.
 XII. 3. ३, 4. 22. 6, 7, 8. XIII. 17. 4, 8. 19. 4. XIV. 8. 5, 7.
 9. 3. 10. 5. 23. 11, etc उत्तरा वेदि see under वेदि Comp.

अनुत्तरवेदिक, औत्तरवेदिक.

उत्तराधर *adj.* XVIII. 11. 19.

उत्तरार्ध *adj.* I. 5. 10.

उत्थान *n.* "breaking off a sacrifice" XXIII 13. 4. Comp.
 स्था with उद्

उत्थर्ग *m.* "name of some formulas" XVI. 27. 13, 19, 20.

उत्थर्गप्राप्त XXI 25. ६.

उत्थर्गम् *absol.* X 24. 9.

उत्सर्गिणामयन *n.* XXI. 21. 1. 25. 13.

उत्सृष्टामि *adj.* V. 27. 4.

उत्सृक्त *n.* in the sense of उत्सृक्तकर्मणु, •क्रिया, •दान XXIII. 1. 15.

उत्सृक्त्य *adj.* XV. 2. ८.

उत्सृक्तमण्डलु *m.* III. 8. 1.

उत्सृक्तुभा *m.* I. 8. 2. VIII. 13. 17. 14. 10. 16. 4. X. 20. 14. XV.
14. 4. 20. 8. XVII. 12. 4. XXI. 18. 7. 19. 18. 20. 6.

उत्सृक्तुश्च *adj.* IX. 2. 2.

उत्सृक्तपवर्गं *adj.* XXIV. 2. 13.

उत्सृक्तयनं *n.* XV. 20. 2.

उत्सृक्तगीय *adj.* X. 24. 4. 29. ८.

उत्सृक्तद्वय *adj.* X. 24. 7.

उत्सृक्तचन *n.* XII. 13. 2. XIII. 2. 2.

उत्सृक्तौह VI. 6. 3.

उत्सृक्तपत्र *n.* I. 8. 12. V. 5. 4. XIV. 20. 8. XVI. 19. 10. XIX.
11. 11.

उत्सृक्तमन्य *m.* XXII. 26. 1.

उत्सृक्तनीय *adj.* X. 21. 8, 13, 18. XXI. 13. 1, 7. 14. 2, 5, 9, 13.
21. 1. 23. 4, 7. XXIII. 2. 3. 9. ८, 15.—उत्सृक्तनीया *f.* (दृष्टि)
XIII. 23. 1. XX. 8. 1८. XXII. 10. 1.

उत्सृक्तवत् *n. pr. adv.* XXIV. 9. 2.

उत्सृक्तमानौय *adj.* XIV. 22. 13.—उत्सृक्तमानौया *f.* (दृष्टि) XIII.
22. 4. 25. 3, 7. XX. 8. 1८. XXI. 2. 15. 13. 5. XXII. 10. 1.

उदशित् *n.* XIX. 5. 8.

उदितानुदित XV. 18. 13.

उदीचीनदश *adj.* XII. 12. 12. 16. 11. 29. 9.

उदीचीनपाद *adj.* VII. 16. 5.

उदीचीनवंश *adj.* V. 4. 1.

उदीचीनावनत X. 20. 1.

उदूह *m.* XX. 3. 16.

उद्गात्र *m.* X. 1. 9, 14. 2. 11 3. 1. XI 9 12 10. 1. XII. 12. 12.
17. 1. 23 12. XIII. 2. 9 6. 6 14. 1, 2, 11 15. 2. XIV. 1. 7.
21. 12. 25. 1. 33 2, etc. *

उद्गीष *m.* V. 16. 8 XX. 13 4, 7. XXI. 10. 4.

उद्दृष्ट *n.* "the coming in sight of the moon" VIII. 21. 3.
XVIII. 22 18

उद्दाव *m. plur.* "name of some offerings" XX. 6. 2. 11. 2.

उद्भि *m.* see under अपरिमितोद्भि, श्रु०, पद्यो०.

उद्भिद् *m.* "name of an Ekāha" XXII. 11. 19, 20. XXIII.
9. 7.

उद्भृष्टि *adj.* XXII 15 10

उद्यतहोम *m.* VII. 6. 5. VIII. 1. 6. 5 23.

उद्येत् *m.* X. 1. 6. XII. 5 2. 12. 2, 6. XIII. 5. 12. 8. 8, 9. 14. 11.
17. 1, 4. 22. 1, 5. XIV. 1. 7, 10 XVIII. 21. 7. XXI. 2. 19.
XXII. 16. 11, 12. XXIII. 10. 12, *

उपकाग्र *m.* XV. 18. 12.

उपगांष्ट्र *m.* XII. 17. 10. XXI. 17. 15. Comp. औपगाञ्च.

उपगौथ *m.* XX. 13. 7.

उपच्छद *m.* "name of an Ekāha" XXII. 11. 1.

उपज्वलन *adj.* XIV. 24. 5.

उपतपत् *n.* XX. 7. 6.

उपतल्प *m.* XX. 10. 1, 5.

उपदौकसंतत XV. 16. 5.

उपधान (1) *adj. m.* (मन्त्र) XVI. 27. 10.

(2) *n.* "pillow, cushion" XVII. 26. 8.

उपध्वस्त "spotted" XX. 14. 7. XXII. 15. 6

उपनिघाहम् *absol.* XII. 25. 1.

उपमन्थ *m.* XXIV. 4. 18.

उपषिलम् *adv.* I. 16. 1 XV. 3. 3.

उपभृत् *f.* I. 15 7, 10. II. 4. 3, 6. 7. 2, 3, 4, 6, 7, 9. 10. 2. 13. 2, 2.
17. 1, 6. 18. 3. III. 5. 1, 4, 6, 7. 6. 1, 2, 4. 7. 19 8. 1, 7. 14. 7.
IV. 7. 2. VII. 8. 3, 7. 9. 1, 5 20. 4, 6. 23. 11, 12. 24. 5. 26. 12.
VIII. 2 20. 15. 2. X. 21. 7, 8. XI. 2. 16. 3. 9, 10. XII. 20. 14.
Comp. औपभृत्.

उपमज्जन *n.* "the place where the river Sarasvatī is lost in the sand" (= विनश्यन elsewhere) XXIII. 12. 5.

उपमध्यमा *f.* "ring-finger" III. 1 2.

उपमूलसून VIII. 13. 12.

उपयञ्जु *f.* VII. 24 5, 7. XIV. 7. 11. Comp. औपयञ्ज.

उपयम *m.* "support" XV. 9., 10.

उपयमन (1) *adj., f.* "नी" "serving as support" V. 13. 3.
VII. 6. 8. 7. 1.

(2) *n.* "support" XV. 9. 10. 10. c. 11. 2, 6, 9, 10,
15, 16. 15. 1.

उपयमनी *f.* "a sacrificial ladle" XV. 5. 10.

उपयष्टु *m.* VII. 26. 8.

उपयाम *m.* "an earthen Soma vessel" XII. 10. 7. XVIII.
1. 17. 2. 5. XXIV. 3. 15.

उपर (1) *m.* "the lower stone on which the Soma plants are
laid when being pressed" XII. 2. 15. 7. 10. 8. 5. 9. 3, 8. 12. 3. 11.

(2) *n.* "the lower part of the sacrificial post" VII. 3. 1.
9. 8. 10. 3, 12. XIV. 6. 11. XIX. 16. 15. Comp. एकादमोपर.

उपरव *m.* X. 20. 13. XI. 10. 19. 11. 1, 7, 8. 12. 3, 5. 13. 4, 7, 8.
15. 5. XIV. 28. 11. 30. 5. XXIII. 12. 10.

उपरधंनित XIV. 6. 10

उपरिष्ठात्त्रिकद्रुक *adj.* XXII. 22. 6.

उपरिष्ठात्पृष्ठ्य *adj.* XXIII. 9. 13.

उपरिष्ठादतिराच *adj.* XXII. 14. 1.

उपरिष्ठादलंकार *adj.* VI. 3. 2.

उपरिष्ठादाशेषनवत् *adj.* XII. 1. 4. 2. 14. XV. 2. 14.

उपरिष्ठादुपयाम *adj.* XII. 15. 3

उपरिष्ठाद्विर्षांध *adj.* XVI. 22. 3.

उपनिष्ठासन्नन् *adj.* XVI. 24. 12. XIX. 18. 9. XXIV. 13. 4.
Comp. पुरस्तात्०.

उपसा *f.* I. 20. 2, 3. 21. 3, 6.

उपसद्य *m.* I. 13. 12. VI. 2. 16. XX. 8. 15. XXI. 4. 14. Comp.
श्रीपवम्य.

उपसद् *m.* XXII. 13. 2.

उपवाका *f.* "Indra-grain" XIX. 6. 7. 7. 1.

उपवास *m.* I. 14. 17.

उपविक्षन्त *m.* } XVII. 26. 17.
उपवीक्षाय *m.* }

उपवीतिन् *adj.* I. 7. 7. 8. 2. Comp. दक्षिणत०, यज्ञो०.

उपवेश *m.* I. 6. 7. 11. 5. 12. 1. 15. 9. 22. 2. III. 13. 6. 14. 1. VI.
1. 2. 5. 6. XII. 25. 18.

उपव्यम् *adv.* V. 8. 6. XV. 18. 12. XXII. 25. 20. Comp.
यज्ञतो०.

उपशय *m.* "name of the twelfth sacrificial post" XIV. 5. 2.
6. 12. 7. 1. XXI. 14. 12.

उपश्रीवरी *f. plur.* "name of some particular bricks" XVII.
5. 10.

उपसत्रयोग *m.* XXII. 9. 21.

उपसद् *f.* X 4. 10, 11, 15. 15. 1. 16. 15. XI. 2. 5, 11, 13. 3. 12.
4. 1, 7, 11. 5. 7. 15. 7. XIV. 23. 6. XV. 12. 4. XVI. 35. 6, 7.
XVII. 26. 3, 4. XVIII. 1. 6, 7, 9. 20. 18, 19, 20. XXI. 1. 12.
4. 7, 9, 10. XXII. 3. 2. 9. 12. 18. 17. XXIII. 10. 8. 11. 2, 3.
12. 7. Comp. श्रीपसद्, श्रुपसत्क, द्वादशोपसत्क, पशुपसत्क.

उपसृष्टोदक *adj.* III. 2. 5.

उपसृम्भन *adj. m.* (मन्त्र) XIV. 31. 7.

उपसृम्भान (1) *adj. m.* (मन्त्र) XI. 14. 8. XIX. 12. 21.

(2) *n.* in the sense of असृम्भान. VI. 26. 8.

उपसृष्टोदक *adj.* III. 9. 7.

उपसृष्टव *m.* XII. 24. 16. 26. 3, 7. XIII. 17. 4. XXII. 10. 14.

Comp. उपसृष्टव.

उपसृष्टव्य *m.* " name of an Ekāha " XXII. 9. 8.

उपसृष्टोम *m.* II. 21. 2. IX. 8. 7. XIX. 9. 3. 16. 18. 18. 12. 23. 9.

24. 1. 25. 8, 15. 26. 17. 27. 14.

उपसृष्टु registered only as *m.* (यद्) " name of a Soma libation " XII. 11. 7. 13. 6, 11, 12. 18. 20. 19. 5. 20. 20. XXII. 4. 18.

उपसृष्टुपात्र *n.* XII. 1. 7. 10. 5. XIII. 10. 5. 14. 7. XXI. 10. 2.

उपसृष्टुपावन *adj.* (अंशु) " purifying the Upasṛṣṭu Graha "

XII. 11. 11. 12. 1. XIII. 10. 5.

उपसृष्टुयाज *m.* II. 19. 12. IV. 9. 13. XXIV. 2. 30.

उपसृष्टुयाजवत् *adv.* XI. 3. 10.

उपसृष्टुसवन *adj.* (यावन्) XII. 1. 9. 2, 8. 12. 3. 19. 9. 18. 20.

19. 7. XIII. 9. 7.

उपसृष्टव *m.* IV. 10. 4.

उपाकरण (1) *adj. m.* (मन्त्र) XII. 17. 8 (see 6 and 9). Comp.

सोचोपाकरण.

(2) n. "name of certain formulas" VII. 16. 4.
18. 12. Not registered in other senses.

उपाधायपूर्व्य *adj.* XIX. 20. 1.

उपार्ध *adj.* "about half" XV. 2. 7. XVI. 1. 2.

उपोदयन् *adv.* VI. 4. 9. X. 17. 2. XX. 12. 10.

उपोलव *adj.* V. 27. 11.

उभयतएत *adj.* XXI. 23. 12.

उभयतःक्षू *adj.* XVI. 1. 7.

उभयतोऽतिरात्र *adj.* XXIII. 1. 2.

उभयतोसुख *adj.* XII. 1. 13.

उभयतोमोद *adj.* XIII. 13. 8. 15. 14. XIV. 3. 4.

उभयतोसङ्कम् *adj.* XXIV. 18. 8.

उभयतोऽलंकार *adj.* VI. 3. 2.

उभयसामन् *adj.* "whereat both the Rathamtara and the
'-Brihat Sāman are employed" X. 2. 6. 11. 2. XXII. 2. 5, 8.
10. 6. 12. 3, 17.

उरुचयवत् *n. pr. adv.* XXIV. 7. 8.

उलपराजी *f.* I. 15. 4.

उल्लक *n. pr.* XXIV. 9. 1.

उल्लखल *n.* I. 7. 5, 10. 19. 6, 7. VI. 29. 15. XII. 4. 15. XVI.
13. 10. 26. 3, 12.

उल्लखलवुभ्र *adj.* XXIII. 12. 15.

उल्लव्य *adj.* XVIII. 13. 12.

उगिजवत् *n. pr. adv.* XXIV, 6, 15.

उष्णिहा *f. plur.* "name of some particular bricks" XVII.
4, 10.

उष्णीष *n.* IX. 18. 16. X. 9. 9. 24. 14. XVII. 26. 14. XVIII.
14. 1, 3, 4. XXII. 5. 5. Comp. कृष्णो०, लोहितो०, घोमो०.

ज

जर्जायन *n. pr.* XXIV. 7. 1.

जर्णस्तुका *f.* VIII. 1. 7. X. 26. 11, 14.

जर्ध्वञ्जु *adj.* II. 16. 6. III. 8. 8. V. 13. 8. VIII. 3. 9.

जर्ध्वपात्र *n.* XII. 29. 6.

जर्ध्ववाच् *adj.* X. 1. 1.

जर्ध्ववास्य *n.* X. 9. 12.

जर्ध्वयकल *adj.* VII. 1. 17.

जर्ध्वसानु *adj.* XII. 1. 4. 2. 15.

जर्ध्वसोम *adj.* XXII. 5. 14. XXIII. 9. 14.

जर्ववत् *n. pr. adv.* XXIV. 5. 12, 13.

जर्वस्थिमात्र *adj.* XVI. 13. 6.

जवधगोह *m.* VII. 16. 1.

जवसुट *m.* XVIII. 5. 10.

जह *m.* "modification" XXIV. 1. 35. 3. 47, 50.

ॐ

अक्षु *adv.* IX. 16. ५.

अच *n. pr.* XXIV. 7. ६.

अस्वेद *m.* XXIV. 1. ५, ६, १०.

अज्ञीय *n.* VIII. 7. 15. XII. 12. 11. XIII. 10. ६, ६. 20. ६, 10.
XIV. 24. 7. XIX. 4. 7.

अजुलेख *adj.* XVI. 13. ६. 3५. 7.

अत्, आतिथ्यमाण XXI. 17. 18, अतीयेते XXI. 10. ६.

अतथा *f. plur.* "name of some particular bricks" XVI. 2५.
९, 10. XVII. 1. ३, ५, 7. 2. 1, 1५. 4. ६, 7. ६, 15.

अतुषह *m.* XII. 2५. २. 26. ६. XIII. 1. ५. XIV. 29. ५.

अतुदीषा *f.* XX. 8. 12. 11. ६.

अतुपाडु *m.* XX. 23. 10.

अतुपाष *n.* XII. 1. 17. 18. 20. 27. 13. 28. ९. XIII. 2. ५.

अतुपेय *m.* "name of an Ekāha" XXII. 9. 11.

अतुपैव *n.* XI. 19. ६.

अतुमुषीष *adv.* XIV. 14. 12.

अतुपात्र *m.* XXI. 7. 1५.

अतुपात्रिन् *m.* VIII. 4. 12, 13.

अतुपात्रदा *f.* XXI. 2. २.

अतुपावृत्ति *f.* VII. 29. 7.

अतुपायमायश्चि *n.* "name of a Śaman" XVII. 12. 1०.

अदनां षडह *m.* XXII. 22. 4.

अदनामेकादशराच *m.* XXIII. 1. 5.

अतेमूल *adj.* I. 5. 12.

अतेस्पय *adj.* II. 13. 1.

अत्विज् *m.* I. 15. 2. III. 7. 15. V. 5. 9. VII. 14. 4. 18. 4. VIII. 5. 15. 11. 8. 15. 1. 16. 15. X. 1. 1, 3. 2. 11. XI. 1. 2. 9. 8. 19. 5. 21. 13. XII. 16. 17. 20. 8. 23. 12. XIII. 6. 15, 16, etc.
Comp. महत्विज्.

अत्वे, corrupt form for अत्थ्ये, अत्थिये, III. 17. 8. VIII. 4. 6.

अथीसपक्व *adj.* V. 25. 6.

अथम *m.* registered only in the two following senses:

(1) "name of an Ekāha" XXII. 12. 11.

(2) "name of a particular brick" XVI. 33. 7. XVII. 9. 3.

अथमचर्मन् *n.* XXII. 25. 5.

अथि *m.* XXIV. 5. 3, 4, 5. Comp. एकपित्त

अथीणामाग्नेय *n.* LVII. 26. 8, 9.

अथीष्टका *f.* XVI. 31. 1.

अष्टिषेणवत् *n. pr. adv.* XXIV. 5. 15, 16.

ए

एकचित्तौक *adj.* LVI. 15. 3, 4. XVII. 24. 6, 8.

एकचिंशद्राच *m.* XXIII. 5. 1.

एकचिक *m.* "name of an Ekâha" XXII. 4. 28.

एकचिकस्तोत्र *adj.* XXI. 25. 5.

एकदेवत *adj.* XXIV. 3. 41. 12. 2.

एकधन (1) *m.* (घट) "a jug with which the Ekadhana-water is taken up" XII. 2. 13.

-(2) *f.* ०ना *plur.* (आपः) XII. 5. 11. 7. 2. 16. 11. XIII.
3. 6. 10. 14. 17. 9.

एकधनिन् *adj.* XII. 5. 2.

एकनारायण *adj.* XII. 25. 26.

एकपात्र *adj.* XII. 24. 17.

एकप्रकरण *n.* XXIV. 2. 26.

एकभार्य *adj.* XVI. 4. 3.

एकमन्त्र *adj.* XXIV. 1. 38.

एकयुक्त XXII. 2. 20.

एकयूप *m.* XVII. 22. 6, 8. XIX. 1. 11, 20. 16. 21. XXII. 1. 14.

एकद्वि *adv.* XXII. 13. 10.

एकद्वित *n.* XXIV. 11. 14.

एकविंश (1) *adj. m.* "the Ekavimśa Stoma" XXII. 11. 17.

(2) *adj.* "connected with the Ekavimśa Stoma" XX.
13. 1. XXI. 7. 1. 13. 21. 15. 16. 23. 4. XXII. 6. 18. 11. 4.
12. 16. 13. 29. 20. 8. 21. 14. 23. 19. 24. 7. XXIII. 4. 2. 7. 3.
8. 3. 10. 3, 9. 11. 9, 11, 13. 14. 14.

एकविंशतिष्वदिम् *adj.* XXI. 4. 17.

- एकविंशतिदक्षिण *adj.* (क्रतु) X. 26. 4.
 एकविंशतिनिर्बाध *adj.* XVI. 10. 9.
 एकविंशतिरात्र *m.* XXIII. 3. 1.
 एकविंशतिनी *adj. f.* (दौला) XX. 11. 5.
 एकशतविध *adj.* XX. 25. 3.
 एकशूलं *adj.* VII. 8. 3. 17. 5. 19. 1. 21. 3.
 एकपट्टिरात्र *m.* XXIII. 8. 8.
 एकसर *adj.* XV. 5. 7.
 एकसूक *m.* IX. 12. 4. XV. 19. 2.
 एकस्तन *adj.* XI. 15. 6. XVI. 35. 10. XVII. 26. 7. XXI. 4. 14.
 XXIII. 11. 6.
 एकस्तोत्र *adj.* XIV. 18. 13. 19. 8.
 एकस्फा *adj. f.* (लेखा) I. 7. 12. 8. 1, 10. 9. 14. VII. 4. 5. 5. 4.
 VIII. 5. 20.
 एकस्मान्नपञ्चाशद्द्राच *m.* XXIII. 7. 1.
 एकादशरात्र *m.* XXII. 14. 1, 12. 24. 3. Comp. चतुर्नामे०.
 एकादशिनी *f.* XXI. 23. 2. XXII. 2. 11. 10. 16. Comp. पन्चे०
 यूपै०.
 एकादशोपर *adj., f.* ०रा (रज्जु) XIV. 5. 10.
 एकान्नचत्वारिंशद्द्राच *m.* XXIII. 6. 9.
 एकान्नत्रिंशद्द्राच *m.* XXIII. 4. 11.
 एकान्नविंशतिरात्र *m.* XXIII. 2. 17.

एकार्षेय *adj.* XXIV. ६. ४, ९, १०. ४, ९, १६, १८.

एकाष्टका *f.* VI. ३०. ७, २०. XVI. १. १.

एकाह *m.* I. १३. १२. V. ३. १६, २२. ७. ४, १४. XI. १३. २. XIV. २१. १०.
XXII. १. १. XXIV. ४. ३.

एकोल्लुक *m.* I. ८. ७. १०. १४. VIII. १७. ८, १२. XVIII. ८. १६. ९. १६.

एतित्वत् *adj.* "containing a derivate from the root इ" XIV.
१९. ४.

एध *m.* see under दृषेध, शक्रेध.

एवंविहित I. १०. १७. III. २०. ११. XII. १०. ८. १२. ९. XVII. २५. ४.
XXI. १३. १७. १४. ४, ७. १५. ११, १२, २१. १६. ९. २२. ३, १४.

एवंन्याय *m.* XXIV. १०. ३, १५.

ऐ

ऐकधम् *adv.* II. १७. ३.

ऐकादशिन *adj.* VII. १३. ९. XIV. ५. १, १२. XVII. २२. ९. २३. ४.
XVIII. २२. १७. XIX. १६. १०. XX. ९. ९, १७. १५. ४. २२. ४. २४. ७, ११.
XXI. १४. ९. २२. १४. २३. ७, १४. XXII. ८. १४. १९. १९. XXIV.
३. ३५, ३६.

ऐड (१) *adj.* (श्वदान) II. २१. ४. IX. १९. ९.

(२) *metron.* XXIV. १०. १२.

ऐडादध *m.* "name of a certain sacrifice" (=इडादध) III.
१७. १२.

ऐडिकी *adj. f.* (चिति) XV. १७. ६. XVII. ११. ९.

ऐतिशायन *patron.* XXIV. ५. १४.

ऐधवाह *patron.* XXIV. १०. १०.

ऐन्द्र *m.* "name of १ Saptarātra" XXII. 23, ३.

ऐन्द्रप्रमद *patron.* XXIV. 10. ५.

ऐषीक *adj.* XX. ३. 1६. ४. ६

ओ

ओया मोद इव XII. 27. 14, 17. XIII. 1३ ९, 10.

ओया मोद इवम् XII. 27. 1६.

ओया मोद इव् मदे XIV. ३. ४.

ओया मोद इवोम् XII. 27. 1५

ओद्ग *m.* III. ३ 1२. ४. ३. V 7 2. VI. 1५ १, 7, ८. ३0. 17. VIII.

10. 7, ८, 10 11. 2, ६, ९. IX. 1. ३1. 1५. 1८. X. ३ 7. XVII. 17. 10.

XVIII. 19. 2. XIX. 1३ 1३. Comp. ब्रह्मौ०.

ओद्गसव *m.* "name of a certain sacrifice" XXII. 25. 19.
27. 1.

ओमोया मोद इव XII. 27. 14.

ओषट् (or ओषट्) *intery.* XXIV. 14. 10.

ओषधिसूक्त *n.* XIV 21. १

ओषधिहोम *m.* XX. 11. 14

औ

औषध *patron.* XXIV. 6. 12, 11

औत्तरवेदिक *adj.* XI. 6 10. 7. 10.

औदेल *patron.* XXIV. ९ २

श्रीदयहण *n.* "name of certain offerings" X. 8. 7. XX. 8. 1.
4. 8.

श्रीद्वय (1) *m. plur.* "blades remaining from the spreading of
the Barhis" VIII. 14. 5.

(2) *adj.* "consisting of such blades of grass" VIII.
14. 8. XXII. 4. 20

श्रीपगवि *n. pr.* XXIV. 8. 10.

श्रीपगात्र *n.* "the function of the Upagātri" XII. 17. 2.

श्रीपमृत *adj.* II. 17. 6. III. 5. 1. VII. 25. 17. VIII. 8. 10. 16. 17.
X. 31. 14. XI. 3. 12

श्रीपमिन्य *n. pr.* (corrupt) XXIV. 8. 10.

श्रीपयज *adj.* (उद्गार) VII. 26. 8, 9. XIII. 16. 12. XIV. 2. 1.
XIX. 4. 5. XXI. 24. 12.

श्रीपवसथ्य *adj.* XXI. 14. 11.

श्रीपसद् *adj.* XV. 18. 10.

श्रीपासन *adj. m.* (उद्भि) I. 10. 18. V. 4. 12, 13, 15, 16. 7. 8.
XVIII. 16. 11.

श्रीरुचय *patron.* XXIV. 7. 8.

श्रीर्व *patron.* I. 14. 10. XXIV. 5. 12, 13.

श्रीलकि *n. pr.* XXIV. 9. 1.

श्रीभज *patron.* XXIV. 6. 14, 15.

श्रीषद् (or ओषद्) *interj.* XXIV. 14. 10.

क

ककर *m.* XX. 14. 5.

कचौवहत् *n. pr. adv.* XXIV. 6. 15.

कख *n. pr.* XIII. 7. 2. XXIV. 8. 2

कखरथंतर *n.* "name of a Sâman" XXII 12. 18.

कखरथंतरषामन् *adj* XXII 10. 4

कखवत् *n. pr. adv.* XXIV. 8. 3

कत *n. pr* XXIV. 7. 3. 9. 11

कतवत् *n. pr. adv.* XXIV. 7. 4, 5 9 11

कपाल *n.* I. 14. 8, 15. 7, 20, 11. 22. 3, 23. 3, 6, 24. 8, 25. 3
 II. 10. 1, 11. 3, III. 14. 4, 15. 1, 6, 8, 16. 3, 17. 6, V. 19. 1,
 22. 1, 6, 23. 5, 6, 26. 1, 28. 1, 2, 29. 9, VI. 3. 7, 29. 7, 9, 10, 20,
 30. 6, VII. 1. 3, 22. 1, VIII. 1. 3, 2. 1, 10, 17, 18, 5, 14. 6, 5, 7,
 7. 1, 2, 10, 9. 2, 14, 10. 2, 11. 22, 12. 3, 5, 13. 16, 18, 15. 1, 17. 1,
 19. 5, 20. 3, 5, 8, 13, IX. 1. 10, 1. 3, 14, 17, 18, 19, 21, 22. 4, 2,
 4, 15, 16, 7. 7, 8. 5, 9. 1, 4, 10, 10. 11, 13, 11. 17, 13. 8, 6, 13,
 14. 1, 3, 7, 10, 19. 6, X. 4, 21. 1, 30. 12, XII. 4. 1, 2, 1, etc.
 The compounds एक०, द्वि०, etc., have not been registered
 separately. Comp. अ०, पुरोडास०, रौहिष०

कपालयोग *m.* I. 23. 2

कपालविमोचन (1) *adj. m.* (नन्व) IV. 14. 5.

(2) *n.* XII. 25. 3.

कपि *n. pr.* XXIV. 7. 3.

कपिञ्चल *m.* XX. 14. .

कमण्डलुपद *n.* V. 15. 1.

कयाशुभौय *n.* see under अगस्त्यस्य०.

करम्भ *m.* XII. 4. 6, 13.

करम्भपात्र *n.* VIII. 5. 36, 37, 40. 6. 3, 14, 15, 23. XXII. 8. 12.

करौरसक्त *m. plur* XIX. 26. 1

कर्ण *adj.* VII. 12. 1 IX. 14. 14 XVIII. 11. 13, 15. XXII. 4. 24.

कर्णातर्द *m* XI. 7. 1, 4.

कर्द्व *m* XXIV. 2. 11.

• कर्मचोद्गा *f.* XXIV. 1. 3.

कर्मन् *n.* V. 9. 3. 20. 7. VI. 29. 14. VII. 22. 1, 10. VIII. 5. 32.
9. 17. 13. 9, 14. 14. 1 IX. 1. 6. 11. 23. X. 1. 11. 21. 2. 24. 1.
30. 3. 31. 8. XI. 2. 15. 10. 10. 11. 4. 19. 1, 4. XII. 3. 19. 4. 7,
etc. Comp. अग्नि०, उखा०, मुष्टि०, संचित०.

कर्मगामधेय *n.* VIII. 8. 13. XII. 24. 15.

कलविह *m.* XX. 14. 5.

कलस्य *m.* XII. 29. 9. XIV. 25. 10, 11. 27. 1, 3, 4. Comp. द्रोण०.

कलापिन् *adj.* XXII. 8. 8. Comp. गोधूम०.

कलित् *m. plur.* "name of a country" XXII. 6. 18.

कल्प (1) *m* V. 9. 5. 23. 2. 26. 2. VI. 4. 3. 7. 9. 17. 11. 29. 19.
VII. 8. 1. VIII. 5. 3. 12. 2. 15. 19, 22. 18. 4. 20. 1, 4. IX. 6. 13.
7. 11. X. 16. 11. XI. 4. 9. 16. 2, 7. 20. 13. XII. 21. 16, 17.
XIII. 1. 2. 19. 15. XIV. 1. 3. 4. 15. 10. 2, etc. Comp. शौचा०,
पुरा०, भरण०, क्षत्र०.

(2) *m plur* "name of some formulas" XVIII. 5. 13.

कवचिन् *m.* XXI. 18. 6. 19. 13.

कवातिर्यच् *adj.* VI 16. 3.

कमिपूपवर्हण *n.* I. 8. 2. VIII. 14. 16.

कम्यप *n. pr.* XIII. 7. 5. XXIV. 9. 14.

कम्यपवत् *n. pr. adv.* XXIV. 9. 14, 15. 10. 2.

कस्तन्वौ *f.* III. 8. 4.

काकिणौ *f.* XIX. 21. 2.

काक्षीवत *patron.* XXIV. 6 1.

काठकशातुर्माद्य *n. plur.* XIX. 15. 7.

काण *adj.* VII. 12. 1. XXII. 4 24.

काण *patron.* XXIV. 8. 3.

कात्य *patron.* XXIV. 7. 4, 5. 9. 11.

कानिष्ठिनेय *m.* II. 19 4. VI. 4. 1.

कापिवन *m.* "name of a Dvirātra" XXII. 14. 24.

कापेय (1) *m. plur., patron.* XIV. 7. 20.

(2) *adj., f.* *यी (पञ्चेकादशिनौ) XIV. 7. 10.

काप्याध्वर्यव *adj.* XXIII. 11. 11.

कामकाचन *n. pr.* XXIV. 9. 2.

कामदुच् *f.* VI. 1. 5.

कामदुच्, XXII. 6. 2.

काम्य *adj.* IV. 13. 2. VII. 2. 11. X. 20. 5. XI. 10. 12. XII. 7. 8.
14. 4, 6. 21. 17. 27. XIII. 24. 5. XVI. 9. 2. XVII. 26. 2. XIX.
16. 1. 18. 1. XXIV. 8. 31.

कारपञ्च *m.* "name of a locality" XXIII. 18. 6.

कारौरौ *adj. f.* (दृष्टि) XIX. 25. 16. *Comp.* स्व०.

कारोतर *m.* XIX. 6. 1.

कार्ष्णाजिम *adj.* XV. 5. 12.

कार्त्तयमय *adj.* X. 30. 3. XI. 13. 1. XV. 5. 11.

कालकाभ्रु (प) *adj.* XX. 23. 1.

कालवव *n. pr.* XXIV. 9. 1

कालसमापादनौय *adj.* (होम) IX. 7. 3, 4.

कालातिपन्न IX. 7. 11.

कालानुशातन *n.* XIX. 5. 7.

कालाव्यवेत XXIV. 1. 41.

कायवाहनी *adj. f.* (अच्) "containing the word कयवाहन"
XIX. 8. 11.

काय्यप *patron.* XXIV. 9. 14, 15. 10. 2.

कायाम्बव *adj.* XX. 15. 12.

किकिदौवि *m.* XX. 22. 14.

कोमाश *m.* XVI. 19. 3.

कुक्क *n. pr.* XXIV. 7. 1.

कुण्डपायिनां अघ्न *n.* XXIII. 1. 4.

कुण्डपायिनामयन *n.* XXIII. 10. 6.

कुण्डिन *n. pr.*

कुण्डिनवत् *n. pr. adv* } XXIV. 10. 7.

कुस *n. pr.*

कुसवत् *n. pr. adv* } XXIV. 8. 1.

कुम्भकुरीर *n.* X. 9. १, 7.

कुम्भ *m.* VIII. 16. 5. XI. 20. 5. XIV. 21. 12. XV. 14. 4. XVI. 32. 5. XVII. 12. 5, 6 Comp. अस्थि०, उद०.

कुम्भौ *f.* I. 11. 5. 12. 1, 5. 13. 6, 10. III. 16. 17. 17. 1. VII. 8. 3. 22. 9. 23. 7. XIV. 7. 4. XVI. 32. 6. XXIV. 4. 10. Comp. संनाथ०.

कुम्भौपाक्ष *adj.* VIII. 6. 6

कुम्भेष्टका *f.* XVI. 33. 1, 3.

कुम्भ्य *adj.* XI. 20. 11.

कुम्भ

कुम्भपद्माल } *m. plur, n. pr.* XVIII. 12. 7

कुम्भपाद्माल }

कुम्भवाजपेय *m.* XVIII. 3. 7.

कुम्भत्य *m.* XVI. 19. 12.

कुम्भत्रायिनी *f.* "name of a particular brick" XV. 3. 13. XVI. 24. 14.

कुम्भि "cow's hair" I. 3. 17.

कुत्रिक *n. pr.* XXIV. 9. 12.

कुत्रिकवत् *n. pr. adv.* XXIV. 9. 13.

कुयोर्णां *f. plur.* VIII. 6. 12.

कुडा *f.* "twelfth part" X. 25. 6

कुटिका *f.* XIX. 9. 5.

कुटिकाग्रफ *m.* XIX. 9. 4, 5, 7.

कुबयबर्षिम् *n.* XVII. 11. 3.

कूट (1) *adj.* "not horned" VII. 12. 1. XXII. 4. 24. 21. 5.

(2) *n.* "a certain instrument" IX. 14. 14.

कूप्य *adj.* XVIII. 13. 6.

कूर्मशृषत् *adj.* XVII. 13. 6.

कृताकृत I. 9. 3. V. 27. 7. XIII. 1. 15.

कृतान्त *m.* "action" XV. 2. 13.

कृत्तिका *f. plur.* (1) "a lunar mansion" V. 3. 3.

(2) "name of some particular bricks"
XVII. 5. 4.

कृत्तधीवाच *m.* XII. 8. 11. XVIII. 18. 6. XX. 17. 8.

कृत्तधीव *adj.* XX. 13. 12. I. 4. 7.

कृत्तधीव *adj.* XVIII. 8. 18. XIX. 25. 17.

कृत्तधीव *adj.* XXII. 5. 5.

कृत्तधीव *n.* XIX. 26. 1.

कृत्तधीव *n.* XVIII. 5. 4. Comp. कृत०.

कण्ववसन *adj.* XIX. 26. 13.

कण्वविवाहा *f.* X. 9. 17. 18. 8. 23. 3. XIII. 7. 16. 18. 7. XVIII.
16. 9. XXI. 5. 13.

कण्वय *adj.* XXII. 5. 5.

कण्वयकुनि *m.* IX. 11. 21. 17. 4. XIV. 31. 1.

कण्वधारण *adj.* X. 29. 6

कण्वानिन *n.* I. 7. 5, 10. 19. 3, 5. 20. 9. 21. 3, 7. IX. 11. 23. 14. 11.
X. 8. 11, 15. 9. 1, 3. 15. 11, 12. 27. 10. 31. 3. XI. 17. 10. XIII.
5. 11. 19. 7. 20. 14. XIV. 22. 11. XV. 1. 6, 10. 2. 1. 4. 17. 6. 11.
15. 1. XVI. 3. 3, 4, 7. 4. 1, 4. 10. 11. XVII. 19. 8, etc.

कण्वोष्णोष्ण *adj.* XIX. 26. 15.

कण्व् with निं-, *med.* XXI. 17. 16, 17, 18. 4, 7

कण्वि *f.* "name of the verse कण्वेता चावाश्चिरी (Taitt. Br. 1.
2. 1. 18)" V. 20. 4. Comp. चिनि०.

कण्ववपनोय *m.* "name of a festival" XVIII. 8. 4. 22. "

कण्ववाप *m.* "hair-dresser" XVIII. 15. 4

कण्विनी दोषा *f.* "name of a collection of formulas" X. 10. 8.

कण्वरपात्र *adj.* XVIII. 10. 21.

कौकिलो *f.* "name of a ceremony" XIX. 5. 1. 10. 12

कौण्डिन्य *patron* XXIV. 10. 7

कौण्ड *patron*. X. 20. 1. XXIV. 8. 1

कौरव्य *patron* XVIII. 12. 7

कौण्डिक *patron*. V. 10. 11. XXIV. 9. 12. See also under कौण्डिक.

कौसुहबिन्द *m.* (1) "name of a Saptarâtra" XXII. 22. 11.

(2) "name of a Daśarâtra" XXII. 24. 6.

कौसुहबिन्दवत् *adv.* XXII. 23. 2.

क्रतु *m.* IX. 20. 9. X. 25. 1. XIV. 24. 20. XVII. 24. 8. XXII.

1. 2, 7. 6. 14. XXIV. 4. 8, 10. Comp. यज्ञ०.

क्रतुकरण *n.* "name of a certain offering" XII. 6. 5. XIV. 1. 5.

क्रतुकाम *m.* XXIV. 4. 10

क्रतुदक्षिणा *f.* XIX. 15. 13.

क्रतुपशु *m.* XIV. 1. 5. 5. 1. XVIII. 2. 12. XXI. 23. 13

क्रय *m.* "the purchase of the Soma" X. 8. 7. XVI. 11. 8.

XXIV. 2. 8.

क्रयवत् *adv.* XII. 9. 1.

क्रिमिण *adj.* "having worms" (गो) XV. 19. 5.

क्रिमिण *adj.* "worm-eaten" (दूष) IX. 20. 2.

क्रमुक *m.* XIV. 24. 5. XVI. 9. 6.

क्रेडिन *adj.* "belonging to the Maruts, called kridin" XXII.

8. 1९.

क्रोश (1) *m.* "a measure of distance" XIX. 2. 20. Comp.

त्रि० and द्वि०.

(2) *n.* "name of a Sâman" XIV. 20. 1.

क्रौञ्च *n.* XXIV. 14. 3.

क्रीतका *f. plur.* "liquorice" XV. 3. 1६.

कृत् *m. plur.* I. 14. 1. XIX. 2. 10.

अवस्य धृति *f.* "name of a part of the RĀjasūya ceremony"
(= अवधृति elsewhere) XVIII. 8. 4.

अवाणां धृति *f.* the same XVIII. 22. 18.

अविय *m.* IX. 12. 5. XVIII. 17. 3. XXII. 6. 4. XXIV. 10. 11.

अवृत् *m.* XVIII. 19. 6. XX. 4. 4.

अमवती *adj. f.* (इष्टि) "belonging to Agni kshamavat" IX.
3. 23.

अरहोद *m.* VI. 15. 17.

अचमर्यादा *f.* IX. 12. 6.

अचपती *adj. f.* (अच्) "name of the verse अचस्य पतिना वयम्
(Taitt. S 1. 1. 14. 2)" XI. 10. 17.

ख

खण्ड *adj.* VII. 12. 1. XXII. 4. 24

खण्डक *m.* XVII. 26. 17.

खनि *f.* II. 2. 3.

खनिच *n.* XVII. 26. 10.

खर *m.* "a quadrangular mound of earth to receive the
sacrificial vessels" XI. 7. 8. 13. 8. 15. 5. XII. 1. a. 2. c. XIV.
9. 3. 23. 11. XV. 5. 20. 6. 20. 7. 3. 11. 2. 13. 2. 7. 14. 5. 7.
XVIII. 1. 11, 17. 2. 5. XIX. 1. 15, 16, 17. 2. 7. 8. 3. Comp.

खिच्छ०.

खजूरकृ *m. plur.* XIX. 26. 1.

खर्विका *adj. f.* (पौर्णमासी) XXIV. 2. ३.

खद्यति *adj.* XX. 22. ०.

खलेवासी *f.* XXII. 3. 7.

खिद् with नि- XXIV. 14. 3.

ग

गतश्री *adj.* I. 1. 3. II. 19. 3. VI. 2. 12. 4. 1. XI. 17. 8. XII. 6. ०.
XIII. 25. 3.

गधा *f.* "roof of a carriage" XIX. 26. 4. Comp. चिगध.

गन्धारि *m. plur.* "name of a country" XXII. 6. 18.

गमन *adj. m.* (मन्त्र) I. 5. 1.

गरगिर् *adj.* XXII. 11. 1.

गर्ग *n. pr.* XXIV. 7. ०.

गर्गचिरात् *m.* XXII. 15. 1. 18. 7.

गर्गवत् *n. pr adv.* XXIV. 7. ०, 10.

गर्भपुरोडास *m.* IX. 19. ०, 7, 13.

गर्भरस *m.* IX. 19. ०, ०.

गर्भंषिप्रायश्चित्त *n.* IX. 19. 14.

गवामयन *n.* XXI. 15. 1. 24. 1. XXIII. 1. 2. ०. 2. 14. 10. XXIV.
4. 6.

गविष्टिर् *n. pr.* }
गविष्टिरवत् *adv.* } XXIV. 8. 12.

गवोधुक *m. plur.* XV. 3, 16, XVI. 19, 13, XVII. 11, 2, Comp.

गवोधुक.

गथ (1) *adj.* XX. 22. 3.

(2) *n. plur.* "name of some offerings" XX. 12. 2.

गाथामिथ्र *adj.* XVIII. 19, 10.

गाथिनः कौथिकस्य घामन् *n.* V. 10 11.

गायच *adj.* "consisting of twenty-four" XXII. 11. 22.

गायत्री *f. plur.* "name of some particular bricks" XVII. 4, 10.

10. 4, 5, 23. 2.

गाय्यं *patron.* XXIV. 7. 1, 10.

गाय्यमद् *patron* XXIV. 6. 3, 4.

गार्मुत *m.* (—गर्मुत्) XVI. 19, 14.

गार्हपत्यागर *n.* IV. 3. 17.

गार्हपत्याघतेज *n.* V. 4 2, 12, 7, 17, 9, 1, 4, 8, 10. 3.

गात्तवि *n. pr.* XXIV. 9. 1.

गाविष्ठिर *patron.* XXIV. 8. 12.

गावोधुक *adj.* XVII. 12. 1, XVIII. 10. 20.

गिरिभिद् *adj.* XI. 20. 5.

गुणविकार *m.* XIV. 1. 1.

गुणविहृत XXI. 24. 1.

गुर् with अघ- (अघगूर्य) XXIV. 14. 4, 5.

with चा- (चागूर्य) XIV. 23. 1.

मृतमद्वत् *n. pr. adv.* XXIV. 6.4 .

मृद्वपति *m.* XII. 27. 6, 7. XXI. 2. 1, 2, 3, 16. 7. 14, 15. 9. 5. 10. 13.
11. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10. 17. 11. XXII. 5. 6, 10. XXIII.
10. 12, 11. 12. 13. 4. Comp. अगस्त्यमृद्वपतिक.

मृद्वनेधीय *adj.* XXII. 8. 16.

मृ with प्रति- (प्रतिमृद्वति, •मृीर्य) XIII. 13. 8. 15. 12, 13, 14.
16. 6. Comp. प्रतिगर.

„ अभिप्रति- (•मृणाति) XII. 27. 16. -

गो *m.* registered only as name of one of the three Tri-
kadruka-days (abbreviated from गोष्टोम) XXI. 15. 10.
16. 2, 11. XXII. 1. 3, 6. 2. 5. 22. 7. 23. 4, 10, 14. 24. 2. XXIII.
1. 16, 18. 2. 6, 8, 10, 14. 3. 11, etc. Comp. आयुष्ट् and व्योतिस्.

गोचिति *f.* XVII. 4. 11.

गोतमचतुष्टोम *m. du.* “name of two Ekāhas” XX. 9. 12.
XXII. 11. 16.

गोतमवत् *n. pr. adv.* XXIV. 6. 11, 11.

गोच *n.* XXI. 2. 5, 7. XXIV. 11. 15, 16. Comp. जाना०, व०,
वमान०.

गोदोहन *n.* “milk-pail” I. 16. 3.

गोधूमकलापिन् *adj.* } XVIII. 1. 8.
गोधूमपिष्टवशात् *adj.* }

गोपदमाच्च *adj.* VII. 5. 1.

गोमती *adj. f.* (अच्) “containing the word गो, name of the
verse गोमती अग्ने (Taitt. 8. 1. 6. 6. 4.)” IV. 16. 13, 20

गोब्रह्म *m.* XIX. 16. 16. XX. 13. 11. 17. & 18. 8, 15. 19. 2, 3, 9, 11.
21. 2, c. 22. 1.

गोविकर्त *m.* XVIII. 10. 20.

गोव्यच्छिन् *adj. f.* •नौ XVIII. 10. 23.

गोघ्न *n.* VI. 19. 9.

गोष्टोम *m.* "name of an Ekāha" XXII. 13. 22. XXIII. 12. 18.
Comp. गो.

गोश्व *m.* "name of an Ekāha" XXII. 12. 17. 25. 18.

गौतम *patron.* I. 14. 10. XXIV. 6. 10, 11, 12, 13, 14, 16.

गौरिवीत (1) *patron.* XXIV. 10. 5

(2) *adj. n.* (घामन्) XIV. 18. 6, 10, 14. XXI. 13. 22.

गौरिवीति *n. pr.* XXIII. 11. 14.

गौरिवीतिवत् *n. pr. adv.* XXIV. 10. 8

गौस्ताम्र *adj.* XX. 15. 12. XXIII. 7. 9.

घट् with परिप्त- XII. 26. 10.

घट् *m.* "libation" XII. 7. 10. 8. 7. 9. 8. 10. 11. 13. 5. 14. 4, 10,
15, 16. 14. 18. 16, 20. 19. 4, 5. 20. 22. 21. 5, 7. 22. 6, 8. 26. 16.
27. 18. 28. 3, 9, 14. XIII. 1. 16. 8. 3, 6, etc. Comp. घ्राण्य°,
आहित्य°, अहु°, दधि°, धारा°, पयो°, पवमान°, इन्नि°,
प्राण°, मनो°, मृत्यु°, व°, सुरा°, सोम°.

घट्टकृत्ति *f.* XXI. 18. a. 21. 2.

घट्टण *adj. m.* (मन्त्र) XII. 15. 10, 11. 18. 10. 27. 8. 28. 4. 29. 4,
& XIII. 8. 2, 4, 12. 13. 5. XIV. 1. 11, 2. 12. XVI. 33. 1. XIX.
13. 10. XXI. 21. 17.—घट्टण्यौ *f.* (अद्) XVIII. 2. 6.

पहावकाग्र *m. plur.* "name of some formulas during the recitation of which the eyes must be fixed on the Somavessels" XIII. 2. 7.

पामणी *m.* XX. 4. 3. 15. 8.

पामेऽनुवाक्य *adj.* XVII. 17. 1. Comp. अरण्येऽनुवाक्य.

पान्यवादिन् *m.* XIX. 20. 7.

पावन् *m.* XI. 17. 1, 5. XII. 1. ७. 2. 15. 3, 13. 9. 2, 8. 10. 2. 12. 3, 11. 13. 9. LXII. 1. 11. 9, 7, 8. XIV. 25. 5, 7.

पावस्तु *m.* X. 1. ७. XIII. 1. 5. XVIII. 21. 7. XXIII. 10. 12.

पावस्तोचीया *f.* XIII. 1. 6.

पुष्टि *m.* see under दृष्टि०.

पैत्र *adj.* XX. 23. 11.

पुन्व *m.* see under मधु०.

घ

घर्म *m.* "hot milk" VIII. 3. 11. IX. 12. ७. XV. 6. 1. 12. 1, 17. 1, 2, ७, 10, 11, 12. 19. 2. Comp. दधि०, परिघर्म.

घर्मदुह् *f.* (accus. घर्मदुघम्, loc. घर्मधुगि) XI. 21. 8. XV. 9. 3, 5, 6. 18. 1, 2. 19. 5.

घर्मप्रायश्चित्त *n.* XV. 17. 4.

घर्मघिरम् *n.* "name of the formulas beginning with घर्मः घिरः (Taitt. Br. 1. 1. 7. 1.)" V. 11. ७. 12. 1, २. 18. 8. 15. ७. 16. 2.

घर्मन्धन *n.* XV. 5. 11.

घर्मष्टका *f.* XV. 3, 13, 17, 5. XVI. 24, 14.

घृतवत् *adj.* "containing the word घृत" II. 17, 1, I, 6, 2. VIII.
20, 4. XI. 3, 10.

घृतव्रत *adj.* XXII. 9, 13.

घृतेष्टका *f.* XVI. 13, 10. XVII. 5, 7.

घोटप्रकार *adj.* XV. 3, 12.

घोरास्तम्ब; *f. plur.* XV. 19, 1. Comp. V. 15, 3, 17, 8 and शिवा.

च

चक्रीवत् *adj.* XXIII. 12, 13.

चण्डानक *n.* XV. 3, 16.

चतुरच *adj.* XX. 3, 6.

चतुरपञ्चाव *adj.* XVIII. 18, 5.

चतुरवत्त *adj.* III. 1, 6. XI. 1, 1.

चतुरवत्तिन् *adj.* II. 18, 9. VII. 20, 11. VIII. 15, 5.

चतुरष्ट *m.* V. 21, 2. VIII. 20, 1. IX. 8, 5. XXI. 4, 10, 13, 15, 5.

चतुर्दशरात्र *m.* XXIII. 1, 12.

चतुर्धाकरण *n.* V. 22, 3. XIX. 21, 6, 23, 4. Comp. III. 3, 2 and
चातुर्धाकारणिक.

चतुर्नामन् *n. plur.* "name of three particular bricks" XIX.
12, 14.

चतुर्युज् *adj.* XXII. 2, 20, 12, 4.

* चतुर्विंश *adj.* "connected with the Chaturvimsā Stoma," XXI.

8, 11, 9, 1, 15, 8, XXIII, 4, 2, 7, 13, 8, 10, 9, 8, 14.

चतुर्विंशतिगव *adj.* (सौर) XVI, 18, 6.

चतुर्विंशतिपरम *adj.* XXIII, 1, 1.

चतुर्विंशतिरात्र *m.* XXIII, 3, 14, 4, 1.

चतुर्दश्विम् *adj.* XVIII, 9, 6.

चतुर्दश (1) *adj.* XXI, 11, 3.

(2) *m. sing. and plur.* "name of a certain liturgical section" II, 11, 5, IV, 8, 7, 9, 7, V, 11, 1, 24, 7, X, 31, 10, XII, 28, 6, 7, 8, XIII, 3, 1, XIV, 13, 1, 2, 4, 7, 14, 2, 5, 12, 15, 2, 3, XIX, 14, 21, XXI, 10, 6, 7, 11, 12, 12, 6.

चतुश्चाविंश *adj.* "connected with the Chatuschatvārimśā Stoma" XXI, 8, 11, XXIII, 9, 8, 14.

चतुःशत *adj.* "four hundred" XVIII, 19, 5, XX, 5, 12.

चतुःशरात्र *adj.* VI, 30, 17, IX, 15, 18, XVII, 17, 10.

चतुष्टोम *adj.* XXII, 6, 8, 10, 11, 14, 18, 14, 24, 11. Comp. गीतम्

चतुष्पथ *m.* VIII, 17, 12. Comp. चातुष्पथ.

चतुष्पुट *adj.* XII, 2, 14.

चतुःपुरुष *adj.* "having the length of four men" XVI, 17, 1.

चतुःषोडशिन *adj.* "having four Shodaśin Stomas" XXI, 5, 14.

चतुःस्तन *adj.* XVI, 35, 10, XVII, 26, 7, XXI, 4, 14, XXIII, 11, 6

चतुःस्त्रिंशद्वात्र *m.* XXIII, 5, 12.

चतुःसूण *adj.* XI. 9. 4.

चतुरात्र *m.* XXII. 14. 5, 15. 18. 11.

चत्वारिंश *adj.* "connected with the *Chaturvāṅśa Stoma*"
XXIII. 9. 8, 14.

चत्वारिंशद्वात्र *m.* XXIII. 6. 11.

चत्वारिंशन्मान *adj.* V. 21. 9.

चनसित *adj.* X. 12. 7, 8.

चमस *m.* I. 16. 3, 5. VIII. 3. 8. X. 10. 6. XI. 1. 1. XII. 2. 8.
20. 22. 21. 14, 16. 22. 1. 23. 6, 19, 15. 24. 5. 25. 9, 19, 20, 21.
26. 8. 27. 18. 28. 10, 12, 13, 14. 29. 4, 5, 9. XIII. 12. 1, etc.

Comp. अग्निष्टोम०, अच्छावाक०, प्रायोध्र०, उक्त्य०, ब्रह्म०,
ऽब्राह्मण्याच्छंसि०, मैत्रावरुण०, षोडशि०, संधि०, होह०.

चमसगण *m.* XIV. 1. 6, XXI. 10. 3.

चमसाध्वयं *m.* X. 1. 14. 3. 1. XII. 2. 9. 5. 2. 22. 1. 23. 4, 6, 15.
26. 4. 27. 19. 28. 14. XIII. 6. 6, 7. 12. 1. 16. 7. XIV. 4. 6.
28. 1. XVIII. 6. 16. XXII. 10. 15.

चमसिन् *adj.* XII. 25. 9. XIII. 12. 9. 17. 9.

चर् with अभि- "to exercise" III. 14. 1, 15. 8. 16. 10. IV.
15. 3. VII. 17. 7. X. 20. 6. XII. 11. 6, 10. 15. 5, 6. 16. 7. 19. 3.
XIV. 6. 3. 18. 13. XV. 11. 4. 19. 7. XVI. 4. 11. 10. 2. XVII.
12. 6. XVIII. 15. 3. XIX. 4. 12. XXII. 4. 17. 7. 17. 13. 13.
24. 1. Comp. आभिषरणिक and साभिषरणिक.

चरणहत XIII. 6. 8.

चरु *m.* III. 15. 6, 7. 16. 5. V. 22. 1, 6, 8. 23. 5. 26. 4. VI. 29. 10.
VIII. 1. 2. 2. 5, 8, 12. 10. 2. 12. 4. 19. 1, 5. IX. 7. 1, 9. 2. 10.
14. 11. 19. 10. X. 4. 2, 3, 4. 21. 4, 12, etc.

हन्दसा *f. plur.* "name of seven particular bricks" XVII.
10. 1.

हन्दोम *m.* "name of three festival days" XXI. 8. 11. 23. 4.
XXII. 24. 4, 5, 11, 12, XXIII. 1, 6, 9.

हन्दोमदशरात्र *m.* XXIII. 9, 8, 14.

हन्दोमपवमान (1) *m.* "name of a Trirâtra" XXII. 11

(2) *n.* "name of a Saptarâtra" XXII. 22, 17, 18.

हन्दोमवत् *m.* "name of a Daśarâtra" (= हन्दोमदशरात्र)
XXII. 24. 2.

हिन्दभाषिन् *n.* IX. 13. 1, 16. 8.

ज

जगतो *f.* "name of some particular bricks" XVII. 4. 10. 10. 4.
23. 2.

जगत्सामन् *adj.* "whereat the Jagat Sâman is employed"
XII. 14. 1.

जन *m.* registered only in the sense of "foreign people or
country" IX. 11. 4, XXII. 6, 18,

जनकसप्तरात्र *m.* XXII. 23. 5.

जन्यमिच *n.* XVIII. 16. 5-

जप *m.* IX. 1, 3, XIV. 15. 4.

जमदग्नि *m. plur., n. pr.,* II. 18. 2. VI. 8. 2. Comp. जामदग्न्य
and अजामदग्न्य.

जमदग्निवत् *n. pr. adv.* XXIV. 5, 12, 13.

जय *m. plur.* "name of some formulas (Thitt. S. 3. 4. 4. 1) and offerings" V. 24. 1.

जर्तिल *m. plur.* XVI. 19. 13. XVII. 11, 3.

जागत *adj.* (विष्णुकर्म) XIII. 18. 8. XX. 20. 11.

जान्वक्त *adj.* X. 9. 2.

जाषालि *n. pr.* XXIV. 5. 14.

जामदग्न्य (1) *patron.* II. 18. 2. XXIV. 5. 11, 12, 13.

(2) *m.* "name of a Chatârâtra" XXII. 18. 16.

जायापतौ *du.* IV. 2. 3. V. 4. 10.

जायुक्त *adj.* XVI. 9. 8.

जौमृता *f. plur.* "name of five particular bricks" XVII. 5. 3.

जोवतण्डुल *adj.* I. 7. 12. V. 5. 7.

जौवन्ति *n. pr.* XXIV. 5. 14

जौवपिह *adj.* I. 9. 8.

जौववत् *adj.* "referring to life" VIII. 14. 23, 24.

जुह *f.* I. 15. 7. 10. II. 4. 5. 7. 3, 4, 7, 8. 10. 1, 2, 3. 13. 2, 3. 14. 12, 13. 17. 1, 6. 18. 3, 9. 21. 3, 7. III. 5. 1, 4, 5, 6, 7, 8. 6. 1, 2, 4, 5. 7. 14. 8. 1, 7. 11. 1. 14. 7. 16. 16. IV. 7. 2. VI. 29. 22. VII. 5. 4. 8. 3, 7. 9. 1. 14. 1, 10. 20. 4, 9. 23. 11, 12. 24. 5. 25. 15, 17. 26. 12. 27. 4. VIII. 2. 20. 8. 10. 11. 4. 15. 2, 3, 8. 16. 17. X. 21. 7, 8. 22. 1. XI. 2. 16. 3. 9, 10, 12. 16. 7. XII. 20. 14, etc.

जुहोतिचोदम *adj.* XXIV. 3. 3

जौहव *adj.* XI. 3. 11. Comp. जुह.

व्याहोड *m.* XXII. 5. 6.

ज्यैष्ठिनेय *m.* II. 19. 3. VI. 4. 1. XXII. 13. 21.

ज्योतिष्टोम (1) *adj.*: XXI. 13. 5. XXII. 14. 10. 23. 6. XXIII.
4. 2.

(2) *m.* X. 2. 1, 2, 5. XIV. 8. 1. XXI. 5. 1. XXII.
6. 20.

ज्योतिषन्तु *adj.* (1) "burning" II. 14. 1. 18. 6.

(2) *f.* °तौ (चच्) "containing the word
ज्योतिस्" XVI. 7. 7.

(3) *f.* °तौ *plur.* (दृक्का) "name of some par-
ticular bricks" XVII. 6. 4.

ज्योतिस् registered only as name of one of the three Trika-
druka-days; generally *n.*, but once at least clearly *m.* (XXI-
15. 10, in which case ज्योतिस् may be considered as an
abbreviation from ज्योतिष्टोम) XXI. 15. 10. 25. 2, 3. XXII.
1. 3, 5. 2. 5. 9. 1. 13. 16. 14. 21. 22. 7. 23. 4, 10, 14. 24. 2. XXIII.
1. 6, 16. 2. 6, 8, 10, 14. 3. 11, etc. Comp. आयुस् and गो.

त

तद्द्रुमन् *adj.* XXIV. 3. 23.

तद्रूपवर्णवयम् *adj.* IX. 18. 5, 8.

तन्त्र *n.* I. 15. 1. V. 19. 1. VI. 29. 5. 31. 10. VII. 7. 5. VIII. 5. 6.
12. 1. 13. 1. X. 4. 1. 21. 1. 30. 1. XI. 2. 13. 16. 1. XIII. 13. 14.
19. 1. 25. 3. XIV. 5. 3, 10. 7. 5, 7. XVII. 16. 1. XVIII. 20. 11.
XIX. 1. 1. XXI. 3. 4, 8. 5. 6. XXIV. 3. 23. 4. 16. 12. 6.
Comp. नाना°, समान°, परतन्त्रव्यवेत, प्रतितन्त्रम्.

तन्त्रीभाव *m.* XXI. 3. 2.

तप्, तप्यते " to undergo religious austerity " X. 12. 3.

तपस्वितामयण *n.* XXIII. 11. 1.

तपस् *n.* " religious austerity " X. 12. 3.

तपस्विन् *m.* " ascetic " X. 12. 2. XXI. 1. 10.

तप्तव्रत *adj.* XI. 2. 2.

तन्त्रवैषा *f.* XXI. 17. 16. 19. 3.

तथादेवत *m.* " name of the formula beginning with तथा
देवतया (Taitt. S. 4. 2. 4. 4) " XVI. 14. 10. 15. 10. XXIV.
3. 16. Comp. समानं०.

तरस *m. plur.* XXIII. 11. 13.

तरसपुरोडाश *adj.* XXIII. 11. 11, 14.

तल्प *m.* XXIII. 1. 15.

तत्प्य *adj.* XX. 5. 13.

तसर *n.* XIX. 5. 7.

तानूनम् *n.* XI. 1. 1, 2, 3.

तानूनस्मिन् *m.* XI. 1. 11. XIII. 8. 2.

तान्त्र *adj. f.* ई (दक्षिणा) XIV. 12. 5, 6.

तापस्वित *adj.* (अग्नि) XVII. 26. 3.

ताप्य *patron.* XXIV. 8. 8.

तार्तीयशवनिक *adj.* XIV. 19. 11. XXI. 10. 3. XXII. 8. 18.

त्रिभिन्नास *adj.* "consisting of months of thirty days" XX.
7. 1.

चिककुद् *m.* "name of a Daśarātra" XXII. 23. 17.

त्रिकद्रुक *m. plur.* "name of three festival days, called Jyotis,
Go, Āyus" XXII. 1. 3. Comp. उपरिष्टाच्चि०.

त्रिक्रोम *n.* "distance of three Krośas" XXII. 2. 20. 4. 5.

चिगध *adj.* XIX. 26. 2

त्रिचित्तौक *adj.* XVI. 15. 3.

चिषव *adj.* "connected with the Triṣava Stoma" XX. 25. 18.
XXI. 7. 8. 13. 21. 23. 4. XXII. 6. 10. 20. 8. 23. 18. XXIII.
4. 2. 10. 3, 2.

चिपर्याय *adj.* XII. 12. 10.

चियुञ् *adj.* XXII. 2. 20.

चिरात्र *m.* XIV. 19. 8. XXII. 2. 5. 14. 4, 15. Comp. गर्ग०, वैद०.

चिराचसंमित XXII. 2. 5.

चिरात्रौष *adj.* IX. 2. 3.

चिवत्तौ *adj. f.* (चृष्) "containing the word चि" XIX. 27. 18.

चिवत्स *adj.* XVIII. 10. 22. XXII. 2. 25. 20. 11.

चिवत्ति *adj.* X. 9. 19.

चिवितस्त *adj.* VII. 4. 2.

चिवृत् (1) *adj. m.* "the Trivṛit Stoma" XIV. 4. 3. XXII.
11. 13.

- (2) *adj.* "connected with the Trivṛit Stoma" XXI.
 6. 10. XXII 6. 5, 12, 15. 7. 1. 8. 2. 10. 2. 13. 26. 18. 5. 20. 8, 15.
 21. 14. 22. 7. 23. 6, 12, 18. 24. 7. XXIII. 2. 6, 8. 4. 2. 7. 3, 13.
 8. 3, 10. 9. 5, 6, 12. 10. 3, 9. 11. 9, 11, 15. 12. 3. 13. 7. 14. 13, 14.
- त्रिवृत्पञ्चदश *adj.* "connected with the Trivṛit and Pañchadaśa
 Stoma" XXIII. 9. 4.
- त्रिवृदुत्तम *adj.* "ending with a Trivṛit day" XXIII. 10. 5.
- त्रिव्यायाम *adj.* VII 11. 2.
- त्रिशक *adj.* XXII 7. 7.
- त्रिषंवत्सर *adj.* (सप्त) XXIII 14. 10.
- त्रिषाहस्र *adj.* XVI 13. 11.
- त्रिष्टुम् *f.* "name of some particular bricks" XVII 4. 10.
 10. 4. 23. 2.
- त्रिष्टोम *adj.* XVIII 22. 18. XXII 24. 2.
- त्रिःश्रुत (*sic*) *m.* "name of a locality (else called चिःश्रुत)"
 XXIII 13. 14.
- त्रिषप्त *adj. plur.* XVI 20. 10.
- त्रिस्तन *adj.* XVI. 35 10. XVII 26. 7. XXI 4. 14. XXIII.
 11. 6.
- त्रिस्ताव *adj.* XX 9. 1.
- त्रिष्टविष् *adj.* XVI 8. 11. XVIII. 21. 16. XX. 8. 11.
- त्रैककुद *adj.* (त्राक्षन) X. 7. 1, 2.
- त्रै *m.* "three-twin-kid" XX. 23 1.

दधिपहपाच *n.* XII. 2. 1.

दधिघर्म *m.* XI. 21. 8. XIII. 3. 1, 2. 4. 1. XV. 18. 17.

दधिद्वृति *adj.* XXII. 4. 5.

दधिमन्थ *m.* VI. 31. 5. XXII. 26. 1.

दधीय् *X.* 16. 12.

दर्भयुमुष्टि *m.* XVII. 13. 1.

दर्भतरुण *n.* XII. 24. 5.

दर्विहोम *m.* XIII. 1. 4. XV. 6. 7. XXII. 18. 10. 25. 21. XXIV.
3. 2, 9. *Comp.* अ०.

दर्वी *f.* VIII. 11. 10. *Comp.* पूर्णदर्व्यं.

दर्युदायुवन *n.* VIII. 11. 10.

दर्शपूर्णमास *m. du.* I. 1. 1. II. 5. 11. III. 14. 5, 8. 17. 9. 18. 1.
IV. 16. 15. V. 23. 2. 24. 7. VI. 31. 13. X. 4. 12. 14. 5. XXIII.
10. 9. XXIV. 1. 5. 3. 23, 32. *Comp.* दार्शपूर्णमासिक .

दर्शपूर्णमासयाजिन् *adj.* IX. 4. 2. 14. 4.

दर्शपूर्णमासवत् *adv.* VII. 3. 10. 8. 5. X. 9. 16. 28. 1. XI. 5. 3.

दशत् *f.* XX. 14. 4. XXII. 17. 5, 6.

दशतयो *f. plur.* "name of the Rigveda" XVII. 26. 10.
Comp. दशतयौ .

दशदशसंपात *adj.* XX. 4. 6.

दशदशिन् *adj.* XXIII. 14. 9.

दशदाह *adj.* XI. 2. 14.

दशपद *adj.* VII. 3. 10.

दशमेय *m.* XVIII. 8. 4. 12 1, 2, 3. 20. 11.

दशरथाक्ष *adj.* (रञ्जु) XIV. 5. 10.

दशरात्र *m.* XVIII. 12. 1. XX. 25. 3. XXI. 15. 19. 16. 19, 21.
23. 2. XXII. 14. 11. 23. 15, 16. XXIII. 9. 6. *Comp.* हन्दीम०

दशर्षभ *adj.* XIX. 16. 9.

दशहविष् *adj.* XX. 9. 2. 23. 2.

दशहोत (1) *adj.* XXI. 11. 1.

(2) *m.* "name of a certain liturgical section" L
17. 10. IV. 9. 1, 3. V. 10. 8. 22. 10. VI. 8. 5, 7.
XII. 17. 14. XIV. 13. 4, 6, 13. 14. 12. 15. 17, 2.
XIX. 14. 20. XXI. 10. 7. XXII. 23. 16. XXIV.
11. 5.

दशापवित्र *n.* X. 26. 11. *Comp.* ष०

दाचायणयज्ञ *m.* "a modification of the Darśapūrnamāsa
sacrifice" III. 17. 4, 11.

दाक्षिण *adj.* (होम) XVIII. 2. 10. XXI. 5. 10.

दामद्वेष *adj.* XVIII. 10. 23. XXII. 5. 7.

दार्ढ्युत *patron.* XXIV. 10. 10.

दार्शपूर्णमासिक *adj.* II. 11. 6. IX. 12 7.

दार्पदत्त *n.* "name of a Sattrā" XXIII. 13. 11.

दशतथौ *adj. f. plur.* (ष्टुत्) "the verses of which the
Rigveda consists" XIV. 24. 2. *Comp.* दशतथौ.

दृषद् *f.* I. 20. २, ३. 21. ३, २. IX. 11. 16.

दृषद्गती *f.* "name of the well-known river" XXIII. 13. २, 13.

देवगव *m. plur.* "celestial bulls" XI. 7. ६.

देवगवी *f. plur.* "name of certain formulas" IV. 10. 4.

Comp. मनुष्यगवी.

देवतरभवत् *n. pr. adv.* XXIV. 9. ३.

देवतादिग्न *n.* X. 1. 14. 30. ०.

देवतानिगम *m.* XXIV. 4. 18.

देवतान्तरय *m.* IX. 16. ०. Comp. अन्तरय.

देवतोपदेशन *n.* VII. 12. ०. XXIV. 3. 10.

देवपत्नी *f. plur.* II. 5. 7. III. 9, 1, ३, ०. XI. 3. 13, 14.

देवपुर् *f.* "name of a Daradrtra" XXII. 24. 1.

देवयजन *n.* "sacrificial compound" V. 4. 1. X. 2. ०, 10. 3. 1, २, ३. 19. 15, 17. 20. 1, ३, १, 10, 11. XIII. 25. ३. XIV. 25. २. XVIII. 20. 7, ३. XIX. 16. ३. 17. 10. XX. 1. ३, ३. XXIII. 8. ०.

देवयजनवत् *adj.* X. 2. 10.

देवरात *n. pr.* XXIV. 9. 1.

देवरातवत् *n. pr. adv.* XXIV. 9. २.

देवलवत् *n. pr. adv.* XXIV. 10. 1, 2.

देवश्रवोवत् *n. pr. adv.* XXIV. 9. ३.

देवसंयुक्त (मन्त्र) VIII. 18. ०.

देवसु *m. plur.* "an epithet applied to eight deities" XXIV.

12. 3. देवसुवां हविम् *n. plur.* XIII. 24. ६. XVII. 22. ०.
XVIII. 12. 4.

देवानां शतरात्र *m.* XXIII. 8. 11.

देविका *f. plur.* "name of a class of inferior goddesses"
XXIV. 12. 3.

देविकाहविम् *n. plur.* XIII. 24. 1, 12. XVIII. 10. 1.

दैच *adj.* (वाद्) X. 16 13.

दैवतरम *patron.* XXIV. 9. 3.

दैवरात *patron.* XXIV. 9. 2.

दैवल *patron.* XXIV. 10. 1, 2.

दैवश्रवस *patron.* XXIV. 9. 3.

दैव्याहोह *m. plur.* (formed from the dual दैव्या होतारा) III
7. 10.

दोग्ध *n.* "milk-pail" XV. 3. 10. 9. 4, 8. 15. 1.

दोह *m.* II. 11. 8. 20. 3. III. 16. 12. IX. 1. 31. Comp. प्रातर्दोह
and सायंदोह.

दोहन *n.* "milk-pail" I. 11. 5. 19. 10. VI. 3. 13. G. 7. 14. 9.
Comp. गो०

दौःस्वयम् *n.* IX. 12. 8.

द्युतान मारुत *m.* "name of a Rishi" XIV. 25. १ (द्युतानस्य
मारुतस्य ब्रह्मसामन्).

द्रुषवती *adj. f. plur.* (द्रुच्) "containing the word द्रुष"
XIII. 20. 8.

दिव्यायाम *adj.* VII. 11. 2.

दिशूल् *adj.* VII. 8. 3. 19. 1. 21. 3.

द्विषंहित XXII. 5. ९.

दियाहन्त्र *adj.* XVI. 13. 11.

द्विषोडशिन् *adj.* "having two Shodasin Stomas" XXII. 5. 11.

द्विस्तन *adj.* XVI. 35. 10. XVII. 26. 7. XXI. 4. 14. XXIII. 11. ६.

द्विस्ताव *adj.* XX. 9. 1.

द्वौष *adj.* XVI. 12. 4.

द्वैप *adj.* "made of a panther's skin" XXII. 12. 7.

द्वह *m.* I. 13. 12. V. 3. 10. 7. 4. 21. 2. VIII. 9. 1. 20. 1. IX. 8. ६.
XXI. 3. 6. 4. 12.

द्वामुव्यायण *adj.* XXIV. 7. 2.

द्वार्षेय *adj.* XXIV. 9. 8, 10. 10. 1, 3.

द्वान् *adj.* XXIII. 9. 7, 9, 15.

ध

धनंजय *n. pr.* XXIV. 9. 5.

धनंजयवत् *n. pr. adv.* XXIV. 9. 6.

धन्वधि *m.* XXII. 12. 7.

धयदत्तौ *adj. f.* (ष्ट्व्) "containing a derivate from the root
धे" XIV. 13. 5.

धर्म *m.* XXI. 3. 3, 10. Comp. सोम०.

धविच *n.* XV. 5. 12. 8. 5, 15. 15 1.

धानंजय्य *patron.* XXIV. 9. 6.

धानासोम *m., plur.* XIII. 17. 2.

धान्यमरायु *m.* }
 धान्यराशि *m.* } XXII. 11. 15.

धामच्छद् *f.* "name of the verse अग्ने भुरीणि (Taitt. S. 3. 1. 11. 6.) and of the offering belonging thereto" XVI. 35. 2. XIX. 26. 13.

धाया *f.* VI. 31. 12. XIX. 18. 3. 19. 8. 27. 17.

धारयदनीय *adj.* "due to the Ādityas, called *dhārayat*" XIX. 20. 5.

धारायह *m.* XIV. 2. 1 Comp अ०.

धारायहण *n.* XII. 21. 17.

धाराघोष *m.* I. 12. 17 13. 1. VI. 4 4.

धिष्यय, धिष्णिय (1) *m.* "side-altar" XI. 10. 16. 14. 1. 15. 5. 21. 3, 4, 5. XII. 26. 1 XIII. 2 9. 5. 6. 14. 17. XIV. 8. 9. 10. 6. 23. 11. XVII. 20 19. 21. 1, 4, 5. XVIII. 13. 21. 15. 5. XIX. 14. 17 XXI. 7. 7. XXII. 16. 3. Comp. पर्सु०, यथाधिष्णियम्

(2) *adj. m* (अग्नि) XI. 9. 8. XII. 18. 1, 5. XIII. 11. 2. 14. 5, 6. 15. 4.

धृसानूकाश *adj* XX. 14. 13.

धृति *f. plur.* "name of some offerings" XX. 5. 19. 6. 14.

धृष्टि *m. du.* "a pair of tongs" XV. 4. 6. 5 11. 7. 8. 15. 1.

धेतुदक्षिण *adj.* V. 22. ९.

धुत्र *adj. m.* (शुद्ध) XII. 13. ६. 10. 1, 3, 7. 18. 20. 19. 5. XIII.
14. 11. 15. 15. XIV. 1. 7. 27. 4, 6. XXII. 27. 7, 17.

धुवगोप *m.* XVIII. 7. ९.

धुवस्थाली *f.* XII. 2. ६.

धुवा *f.* "the largest of the three sacrificial ladles" I.
15. 7, 10. II. 4. 7. 7. 3, 4, 5, 7, 10. 10. 2, 3. 11. 10. 12. 7, 9.
13. 2. 14. 12, 13. 17. 6. III. 1. 10. 6. 1, 2, 4. 7. 7. 13. 2, 4.
IV. 7. 2. VII. 9. 3. 14. 3. 20. 5. 27. 8. VIII. 10. 4, 5. 11. 3.
15. 2. XI. 2. 16. 3. 2. XVII. 16. 7, 9. XIX. 23. 13.

ध्रौव *adj.* X. 4. 8. 8. 5. 21. 12, 17. 22. 1. 31. 10. XI. 1. 1. 3. ९.
XVI. 17. 4. 21. 1.

ध्वान *m.* III. 8. ९.

न

नक्षत्र *m.* V. 3. 2, 21. 7. 4. 27. 5. X. 12. 3. 16. 1. 17. 1. XV. 1. 1.
20. 2. XIX. 25. 16. XX. 1. 2.

नक्षत्रेष्टका *f.* XVII. 6. 5, 11.

नमोऽङ्ग *m.* XIX. 5. 10, 11.

नदीतर *m.* XXIV. 1. 40.

नद्वयुग *adj.* X. 24. 4. XI. 6. 3.

नपुंसकपशु *m.* XXII. 11. 13.

नभम् *n. plur.* "name of some offerings" XX. 11. 13.

नमस्कार *m. plur.* "name of some formulas containing the
word नमस्" I. 10. 2. XIII. 12. 10. XX. 1. 17.

नमोवृत्तिवत् *adj.* IX. 18. 14.

नवनीतपुत्रि *adj.* XXII. 20. 14.

नवरात्र *m.* XXII. 14. 10. 23. 8.

नवरात्रवास्तु *m.* VI. 28. 6.

नवसप्तदश *adj. m.* "connected with the Navasaptadaśa Stoma,
name of a particular Atirātra" XXII. 18. 20. XXIII. 7. 6.

नवायाम *adj.* XI. 8. 1.

नवारत्नविस्तार *adj.* XI. 9. 7.

नवावसान *n.* VI. 2. 16.

नाकसद् (1) *m.* "name of some Ekāhas" XXII. 5. 15.

(2) *f.* "name of some particular bricks" XVII. 3. 6.

नाचिकेत *adj. m.* (अग्नि) "a particular construction of the
fire-altar" XIX. 13. 17. 14. 1, 17. 15. 10, 11.

नाथवत् *adj.* XIV. 22. 11.

नानामोच *adj.* XXI. 3. 4.

नानातन्त्र *adj.* V. 21. 6. 23. 8. VI. 31. 1.

नानादेवताव्यवेत XXIV. 12. 5.

नानाधीज *n.* VI. 29. 10.

नानामन्त्रा *f.* "name of particular bricks" XVII. 24. 7, 8, 14.

25. 10, 11, 12, 13. 26. 11.

नानावमृथ *adj.* (अहन्) XVIII. 22. 22.

नानावृक्षीय *adj.* V. 17. 5.

नाभि *f.* "cavity (of the Vedi)" XIX. 12. 15. 14. 3. Comp.
उत्तर०.

नामगृह्य *gerund.* "by mentioning the name" III. 14. 1.

नामग्रहण *n.* IV. 16. 6.

नामव्यतिपञ्चनीय *adj.* (होम) XVIII. 16. 11. 10. 6.

नाराशंस *adj. m.* registered only when denoting a certain kind
of Soma vessels (वसम) XII. 24. 7. 25. 25. 28. 1, 3, 9, 15.
XIII. 4. 7. 5. 1. 8. 3, 6. 11. 5. 12. 9. 13. 13. XIV. 28. 1.
XX. 25. 15. XXII. 7. 10. 8. 19. 9. 22. 11. 7. Comp. एक०,
द्वि०.

नारिष्ठ *adj.* (होम) II. 20. ८.

निकाचिन् *adj. m.* "name of a class of sacrifices" XXII. 1. 2.
XXIV. 4. 6.

निगद *m.* VIII. 5. 19.

निगम *m.* I. 2. 7. Comp. देवता०.

निघाम *m.* (निघामसुयैति) XII. 9. 8.

निघामोपायन *n.* XII. 10. 10.

निघाम्या *adj. f. plur.* (आपः) XII. 7. 18. 9. 1. XIII. 1. 2.

नितुण्डि *n. pr.* XXIV. 8. 10

नित्य *adj.* VI. 2. 12, 13. 4. 3. 7. 9. 15. 12 IX. 8. 2. X. 19. 17.
XII. 7. 8. XV. 20. 12. 21. 4. XVI. 11. 2. 13. 2. XIX. 25. 11.
XXI. 9. 10, 11.

नित्यवत् *adv.* III. 9. 5. IV. 8. 7. V. 3. 15. 23. 7. X. 27. 6. XII.
3. 11 XVIII. 1. 2.

निदान *n.* "rope, halter" I. 11. 5. XV. 5. 20. 9. 4.

निधन *n.* (1) "the concluding passage at the end of a Sāman which is sung in chorus" XIII. 20. 4. XV. 18. 10. 14. 2.

(2) = सुष्टीनां राशयः (comment.) I. 4. 3, 12.

निध्रुववत् *n. pr. adv.* XXIV. 9. 14.

नियुत *n.* "million" XXII. 21. 17.

नियत् *adj.* "containing the word नियत्" XVI. 8. 4.

नियोजन *n.* VII. 12. 9.

निरवदान *n.* VII. 26. 1. XII. 25. 8.

निरूढपशुबन्ध *m.* VII. 2. 17. 3, 7, 13. 26. 10. 28. 5. IX. 18. 14. XIX. 1. 2. 16. 2.

निरूढपशुबन्धवत् *adv.* XI. 16. 2. XIII. 23. 7.

निर्घृतिदेवत्य *adj.* IX. 15. 4.

निर्वाध *m.* "knob, prominence" XVI. 10. 9. Comp. अन्त-
र्नि०, उपरिष्ठान्नि०, एकविंशति०.

निर्मथ्य, निर्मन्थ्य (अग्नि) V. 4. 14 VIII. 2. 13. 6. 18. X. 31. 12.
XIV. 21. 11. XVI. 13. 7.

निर्वस्क *adj.* X. 20. 6.

निविद् *f.* XXIV. 11. 17.

निवीत *n.* VIII. 16. 18.

निश्रेणी *f.* XVIII. 5. 13.

निषाद् *m.* "name of some wild aboriginal tribes" XVII.
26. 18.

निषादग्यपति *m.* IX. 14. 12.

निष्कास *m.* "scrapings from a pan" VIII. 7. 14. 8. 8. 11. 10.
XIII. 20. 7. *Comp.* तुप०.

निष्किन् *adj.* XXII. 12. 9.

निष्कोवस्य *adj.* XIII. 1. 14. *Comp.* under अगस्यस्य०.

निष्प्रोपवात् I. 24. 1.

निष्क्यं *adj.* X. 9. 15. 22. 1.

निष्टुभ्य *part. perf. pass.* from the root स्तुभ्, स्तुभ्राति निष्कोषणे
(Dhātup.) XV. 5. 10. *Comp.* अ०.

निःप्रेचमवत् *adj.* XV. 6. 22.

निहव *m.* see under वमिष्टस्य०, प्राण०.

निह्व *m.* XI. 3. 13. 4. 2. *Comp.* ऋ with नि.

नौ with सम्- "to prepare the Sāmnāya offering" I. 1. s.
14. 8. 16. 2. XXIV. 2. 35.

नौचैलराम् *adv.* X. 4. 10. XXIV. 14. 5.

नौतमिथ *adj.* XIV. 24. 11. XX. 25. 2. XXII. 10. 10.

नु with ण- VIII. 15. 14. *Comp.* षणव.

नेष्टु *m.* X. 1. 9. XI. 14. 5. 19. 8. XII. 5. 2, 3, 13. 12. 2. 24. 1.
26. 8. XIII. 5. 12. 8. 8, 9. 14. 11, 13. XIV. 1. 7. XVIII. 21. 7.
XXI. 2. 18. XXIII. 10. 12.

नेष्टु *n.* "the Soma vessel of the Neshṭri" XI. 19. 8.

नेष्ट्रीय *adj.* (धिष्णिय) XII. 5. 14.

नैतन्धव *m.* "name of a locality" XXIII. 13. 12.

नैभ्रुव *patron.* XXIV. 9. 14.

नैमिषीय *m. plur.* "the inhabitants of the Naimisha forest"
' XXIII. 11. 10.

नैवार *adj.* XVI. 33. 3, 4. XVIII. 2. 17. 4. 1, 14. 5. 1. 6. 10. 20. 5

नैवारगोप *m.* XVIII. 7. 9.

न्यसोधस्तिभिनी *f.* XII. 24. 6.

न्ययन *n.* (श्रपाम्) XVIII. 9. 16.

न्यवृन्द *n.* "a hundred millions" XXII. 21. 17.

न्यूङ्ख्य *part. fut. pass.* from न्यूङ्ख्य XXI. 7. 2, 13.

प

पचिन् *m. du.* "name of two Ekāhas" XXII. 12. 10.

पक्लि *f.* "name of some particular bricks" XVII. 4. 10.
10. 4, 5.

पञ्चाचतीक *adj.* XVI. 15. 3.

पञ्चषोडा *f.* "name of some particular bricks" XVII. 3. 7.

पञ्चविंशद्राज *m.* XXIII. 6. 1.

पञ्चदश (1) *adj. m.* "the Pañchadaśa Stoma" XXII. 4. 2.
6. 10 11. 13.

(2) *adj.* "connected with the Pañchadaśa Stoma"
XXI. 6. 13. XXII. 6. 13, 16. 10. 3. 13. 27. 20. 8, 16. 21. 14.
22. 7. 23. 12, 18. 24. 7. XXIII. 7. 3. 8. 3. 9. 6. 10. 3, 9. 11. 9,
11, 16. 14. 14. Comp. चिदृत्य० and पञ्चदशिन् 2).

पञ्चदशरात्र *m.* XXIII. 1. 4. 2. 1.

पञ्चदशवार्षिक *adj.* VIII. 22. 12.

पञ्चदशिन् *adj.* (1) "certain animal sacrifices at the Aśvamedha" XX. 14. 6.

(2) "connected with the Panchadsā Stoma"
XXIII. 9. 13. Comp. पञ्चदश 2).

पञ्चपशु *m. plur.* XXI. 2. 13.

पञ्चपात्र (1) *adj.* XXI. 21. 13.

(2) *n.* XXI. 21. 11.

पञ्चप्रयाज *adj.* VIII. 20. 7.

पञ्चविल *adj.* XX. 25. 1, 2.

पञ्चरात्र *m.* XXII. 14. 6.

पञ्चवलि *adj.* X. 9. 19.

पञ्चवाहिन् *adj.* XVIII. 9. 13.

पञ्चविंश *adj.* "connected with the Pañchaviṃśa Stoma"
XXI. 17. 1. XXIII. 9. 8, 14.

पञ्चविंशतिरात्र *m.* XXIII. 4. 3.

पञ्चशराव *adj.* IX. 1. 31, 3, 33.

पञ्चशारदीय *m.* "name of a Pañchāba representing five
years" XX. 24. 5. 25. 1. XXII. 20. 9. 21. 16. 27. 2.

पञ्चसत्र *adj.* XIV. 19. 3.

पञ्चमावर्त्सरिक *adj.* VIII. 22. 9, 10.

पञ्चहोत्र (1) *adj.* XXI. 11. 5.

(2) *m.* "name of a certain liturgical section" II.

II. 5. IV. 8. 7. 9. 12. VII. 23. 11. VIII. 1. 3. 2. 12. 22. 18.
XII. 3. 10. 16. 14. XIII. 2. 6. 3. 1. 11. 1. XIV. 14. 7. 12. 15. 2.
XIX. 14. 22. XXI. 10. 7.

पञ्चापवर्ग *adj.* XVIII. 8. 2. 22. 18.

पञ्चार्य *adj.* XXIV. 5. 12, 15. 7. 4, 8.

पञ्चात्त *m. plur., n. pr.* XVIII. 12. 7. Comp. कुरु^० and पाञ्चाल.

पञ्चावत्त *adj.* II. 18. 2. III. 1. 6. VII. 20. 10, 11. VIII. 15. 5.
XI. 1. 1.

पञ्चावत्तिन् *adj.* II. 18. 9. 21. 3. III. 2. 8. VII. 25. 3. VIII.
15. 5, 7.

पञ्चाह *m.* XX. 24. 1. XXII. 20. 3. 22. 9. 23. 12. 24. 5, 12.
XXIII. 2. 14. 3. 13. 4. 12. 5. 7, 11. 6. 2.

पञ्चेभ्य *adj.* XVIII. 9. 10.

पञ्चोद्भि *adj.* XV. 2. 14. XVI. 4. 7.

पण्डक *m.* XVIII. 15. 6.

पत् with संनि-, *caus.* "to make to coincide" XXIV. 3. 14.

पत्तोद्ग *adj.* "having a fringe below" IX. 11. 23. XXII. 7. 23.

पत्त्रौ *f.* I. 6. 12. 7. 10. 10, 10, 11. 20. 12. 21. 8. II. 3. 11. 5. 3, 7.
6. 1, 4. III. 9. 8, 10. 10. 3, 6. IV. 13. 3. V. 4. 2. VI. 5. 1, 2.
12. 4, 5. VII. 18. 1, 2, 4, 5, 7. 27. 12. VIII. 5. 40. 6. 3, 10, 21.
8. 14, 15. 10, 10. 14. 1. IX. 2. 1, 9. 7. 8. 20. 7. X. 6. 3. 9. 5, 11,
13, 15. 15. 13. 16. 15. 17. 6, 13. 21. 5. 23. 4, 5, 6, 7, 9. 30. 5, 6.
XI. 6. 4. 16. 9, 10, 14. 17. 1. 21. 1, 8, 12. XII. 5. 2, 3, 12, 13, 14.
25. 13, etc. Comp. सहपत्त्रिक.

- पत्नीसंवाज *m. plur.* IV. 13. 1. V. 28. 12, 11. VIII. 5. 7. X. 4. 7.
 XI. 20. 10. XIII. 18. 2. XIV. 21. 12. XX. 10. 3. 22. 2.
 XXI. 6. 4. Comp. पत्नीः संवाज्य् III. 8. 2, 0, 8, 10. VII.
 27. 9. VIII. 16. 10. IX. 14. 2. X. 21. 14, 15. XIV. 7. 11.
- पत्नीसंनहन *n.* II. 4. 1. Comp. II. 3. 11. 5. 2. X. 4. 12, 13. 9. 10.
- पदाभ्यास *m.* XXIV. 14. 17.
- पत्नेजनौ *adj. f. plur.* (आपः) XII. 5. 12, 11. Comp. पात्नेजन.
- पयस्या *f.* XI. 5. 12. 21. 7. XII. 4. 6, 11. 25. 6. XIII. 1. 12. 10. 7.
 XIX. 25. 1, 2, 4, 7. Comp. आमिचापयस्य.
- पयोगह *m.* XIX. 2. 13. 6. 14. 8. 9.
- पयोमन्य *m.* XXII. 26. 1.
- परहति *f.* XXIV. 1. 33.
- परतन्वव्यवेत XXIV. 12. 4.
- परप्रधान *adj.* XXIV. 12. 4.
- परमेष्ठिता *f.* XXII. 24. 10.
- परवाक्यश्रवण *n.* XXIV. 3. 51.
- परस्तराम् *adv.* IX. 1. 18.
- परःसहस्र *adj.* (शस्त्र) XIV. 4. 4.
- परःसामन् *adj. m. plur.* "name of certain sacrificial days"
 XXI. 15. 13. 21. 3.
- पराक *m.* "name of a Trirâtra" XXII. 18. 10.
- पराक्षीमरात्र *m.* "the latter half of the night" VIII. 11. 17.
- परापावम् *absol.* I. 7. 10.

परार्थ *adj.* XXI. 2. 2.

पराशर *n. pr.* XXIV. 10. 4, 6.

पराशरवत् *n. pr. adv.* XXIV. 10. 6.

परिक्रय *m.* XXIV. 2. 8.

परिचाह *m.* I. 14. 17. II. 3. 7, 8. III. 19. 3. VII. 3. 10. 8. 5.

VIII. 5. 23. 13. 8. XI. 3. 1. 5. 3, 11. XIX. 11. 6.

परिघर्म *m.* XV. 5. 6. 6. 4. 11. 16. 13. 2. 14. 9.

परिणह *f.* "name of a place on the Sarasvati" XXIII.

13. 13.

परिधानीया *adj. f.* (षच्) II. 12. 6. XIII. 16. 4. XIV. 9. 3.

XXI. 2. 4, XXIV. 11. 15.

परिधि *m.* I. 5. 2, 7. II. 9. 5, 9. 12. 10. 13. 1, 7. III. 4. 5, 7. 5. 7.

7. 10, 11, 14. IV. 6. 3. 12. 3, 9. VII. 5. 6. 7. 7. 13. 6. 26. 8.

27. 8. VIII. 3. 6. 14. 9, 12. IX. 12. 4. X. 30. 3. XI. 2. 11, 12.

16. 5. XII. 6. 8. 11. 1, 3, 4. XIII. 17. 1. XV. 5. 11. 8. 1.

XIX. 23. 6. XX. 9. 4. XXII. 4. 22. 8. 7. Comp. चन्तः०,

प्रस्तरः०, वद्धिः०

परिधिसंधि *m.* II. 12. 7. 13. 11. VII. 5. 7. XII. 10. 15. 13. 7.

20. 20. XV. 9. 2. Comp. VII. 13. 6.

परिनदी *f.* XVIII. 13. 9.

परिस्रवा *f.* "a certain small spoon" XII. 2. 7. 18. 6, 11. 20. 20.

परिभक्त *m.* (comp. the comment.) XIV. 31. 9.

परिलेखन *adj. m.* (मन्त्र) VII. 9. 7. XIV. 5. 16.

परिवस्त्रेण *adv.* (स्त्रस्त्रि) VIII. 7. 8.

परिवष्य *adj.* (होम) VII. 20. ९. 21. 2. XIV. 7. 5. XX. 19. 2, 6.

परिवाप *m.* "fried grains of rice" XII. 4. 6, 13.

परिवार *m.* "cover" XXII. 12. 7.

परिवासन *n.* "shred, chip" I. 6. ३. Comp. वेद०.

परिवित्त
परिविन्न
परिविविदान } IX. 12. 11 (the meanings of these three parti-
ciples are given in the commentary).

परिवृत्ती *f.* XX. 10. 2. 15. 7, 10, 12. 18. 7.

परिश्रयण *n.* VIII. 14. 23. 15. 1. 16. 16. XI. 10. 11.

परिश्रित *n.* III. 9. 3 VIII. 15. 1९. 16. 10. X. 5. 6. 17. 9. XI.

6. 3. XV. 1. 8. 2. 5. 8 17. 13. 5. XVI. 3. 14. XXII. 8. 19.

परिसमूहन *n.* VI. 3. 1.

परिस्तरण *n.* I. 14. 17.

परिस्तरणी *adj f* (चक्षु) I. 14. 13.

परिस्त्रज् *n.* "a certain Soma vessel" XII 1. 11.

परिस्त्रजिन् *adj* XXII. 7. 7.

परिस्तुत् *f.* XVIII. 1. 10. XIX. 1. 8. 6. 5.

परिहारम् *absol.* XII. 25. 1.

परिहारसु *adj. f.* "calving only after a long time" XII
16. 11.

परौष्ट (meaning given in the comment.) IX. 12. 11.

परुत्क *adj.* V. 27. 11.

परोऽचष्ट *m.* XXII. 1. 13. Comp X. 20. 9.

परोभव्युति *adj. m.* (देश) }
 परोगोष्ठ *adj. m.* (देश) } III. 4. 8.

पर्णवल्क *m. plur.* "bast from the *Butea frondosa*" I. 14. 1.

पर्यग्निकरण *n.* XIX. 8. 2, 3.

पर्यग्नौ *ज्ञ* I 25 8. VI. 6 8. VII. 15. 1, 2, 4. XVI. 6. 7. XVIII.

2. 11. XIX. 8. 4. 17. 3. XX. 17. 4, 5. 24 11. XXII. 20. 12.

„ „ with अग्नि VII. 16. 2.

पर्यङ्ग *adj.* (पशु) XX. 18. 12

पर्यन्तीय *adj.* XI. 10. 6.

पर्याग्नि *f. plur.* "name of some formulas and offerings"
 XX. 11. 8.

पर्याय *m.* XII. 10. 8, 11. 12. 8 29. 2. XIII. 1. 10. XIV. 2. 6.
 3. 15. 23. 13. XVI. 31. 1. XVII. 19 12. 20. 1, 2, 3. XIX. 8. 3.
 15. 9. XXI. 13 17. Comp. उक्त्य०, त्रि०, रात्रि०.

पर्यारिणी *adj. f.* (गो) XIX. 16. 11.

पर्याहित (meaning given in the comment.) IX. 12. 11.

पर्वन् *n.* "change of the moon, or period of the Chaturmāsya
 festivals" IV. 1. 4. V. 24 9. VI. 15. 15. VIII. 1. 1. 4. 4. 9. 1.
 22. 4, 8. XV. 20. 2, 20. Comp. पर्वण.

पर्वय् XXI. 18. 8.

पशुं *f.* "sickle" XI. 5. 2.

परिवष्य *adj.* (होम) VII. 20. ३. 21. 2. XIV. 7. ३. XX. 10. 2, ६.

परिवाप *m.* "fried grains of rice" XII. ५. ६, 1३.

परिवार *m.* "cover" XXII. 12. 7.

परिवासन *n.* "shred, chip" I. 6. ८. Comp. वेद०.

परिवित्त
परिविन्न
परिविविदान } IX. 12. 11 (the meanings of these three parti-
ciples are given in the commentary).

परिवृत्तौ *f.* XX. 10. २. 15. 7, 10, 12. 18. 7.

परिश्रयण *n.* VIII. 14. 23. 15. 1. 16. 1६. XI. 10. 11.

परिश्रित *n.* III. 9. ३ VIII. 15. 18. 16. 10. X. 5. ६. 17. ३. XI.

6 ३. XV. 1. ३. 2. ५. 8. 17. 18. 5. XVI. 3. 14. XXII. 8. 10.

परिसमूहन *n.* VI. 3. 1.

परिस्तरण *n.* I. 14 17.

परिस्तरणी *adj. f.* (च्छच्) I. 14. 1३.

परिस्त्रज् *n.* "a certain Soma vessel" XII. 1. 11.

परिस्त्रजिन् *adj.* XXII. 7 7.

परिषुत् *f.* XVIII. 1. 10. XIX. 1. ३ 6. 5.

परिहारम् *absol.* XII. 25. 1.

परिहारस्य *adj. f.* "calving only after a long time" XIX.
16. 11.

परीष्ट (meaning given in the comment.) IX. 12. 11.

परुत्क *adj.* V. 27. 11.

पशुष्व m. III. 20. 11. VII. 7. 3. 28. 1. XVII. 14. 5. XVIII.
21. 12. XIX. 11. 2. 14. 6. XX. 23. 13. XXII. 20. 10. 25. 13, 17.
XXIV. 3. 30. Comp. निरुद्ध०.

पशुवन्धयाजिन् *adj* VII. 1. 1.

पशुवन्धवत् *adv*. VIII. 1. 6. 3. 12. 5. 21, 22. XI. 5. 9.

पशुवत् *adv*. VIII. 2. 7, 13, 16. 3. 17. 6. 8, 19. X. 31. 12. XIII.
18. 3.

पशुव्यूह V. 28. 12.

पशुव्रत *adj*. XXII. 3. 1.

पशूखा *f*. IX. 18. 12.

पश्चादचम् *adv*. XII. 2. 10, 13. 7. 2. XVIII. 1. 11. 2. 9.

पश्चादाशेषवत् *adj*. XVII. 17. 8.

पश्चाद्गत m. XIX. 25. 18.

पश्चाद्गति *f*. XII. 3. 12.

पश्चेकादिभिनी *f*. XIV. 7. 19.

पशौक्षी *f*. V. 11. 4. XII. 8. 11. XV. 13. 1. XIX. 13. 11, 14.
XXII. 25. 4.

पांसुधिष्णिय m. XII. 18. 3.

पाकयज्ञ m. IX. 15. 5.

पाद्याल *adj*. m. XVIII. 12. 7. Comp. कुर०.

पायीवत् *adj*. m., registered only in the sense of "a certain
Yûpa" XIV. 5. 9. 7. 12.

पवमान *m.* "name of three certain Stomas at the Jyotish-
toma sacrifice" XII. 17. ३, ७, १६. XIII. 2. 7, ७. 3. 1. 11. 1.
XIV. 9. ७. 10. 5. 25. ७. XV. 18. 13." XVII. 23. ३. XXII.
५. 4, 2०. 12. 1३. Comp. इन्दोम०, बहिष्य०.

पवमानयज्ञ *m.* XII. 16. 12.

पवमानहविस् *n. plur.* V. 21. 1. VI. 16. ७.

पवित्र *n.* I. 6. ७. 7. 7. 11. ७, ७, 10. 12. ७. 13. ७. 16. 1, 3. 17. 10.
II. 6. 1, 7. 8. ७. VII. 5. 4. 22. ७. VIII. 10. 5. X. 26. 12, 13.
XI 2. 16, 3. 2. XII. 10. 7. 12. 12. 13. 1. 14. ७, 10, 11. 16. 10, 11.
17. 10. 2७, ७. XIII. 10. 10. XV. 5. 20. XVIII. 8. ५. XIX. 1. 1३.
3. 7. 7. 1, 4, 5, 6. Comp. अ०, दशा०, शाखा०, स०.

पवित्रवत् *adv.* I. 17. 10. 24. 1. VIII. 9. 12. XVIII. 11. 1३. XIX.
21. ३.

पशु *m.* registered only in the senses of sacrificial animal or
animal sacrifice: IV. 16. 15. V. 2३. 2, 3. 25. 1७. VII. 6. ३.
11. 2. 12. 1, 4, 8. 13. 8. 14. 1, 6, 11, 13. 15. 2, 7, ७, 10. 16. 4.
17. 4, 5. 20. ३. 22. 4, 5, ७, 11. 23. 8, 10. 28. 8. VIII. 21. 2.
IX. 15. 1. 17. ७. 18. 1३, 14. 19. 8. X. 2. 8. XI. 16. 1, 3. XII.
17. 20. 18. 12, etc. Comp. चतु०, क्रतु०, दि०, नर्पुंसक०,
पञ्च०.

पशुकृत्ति *f.* XXI. 14. ७. 22. 12.

पशुगण *m.* XXIV. 3. ३७.

पशुपुरोडाश *m.* VII. 22. 1, 3. IX. 10. ७, 7. XI. 20. 13. XIII.
1. 12. 23. 17. 24. 8. XIV. 7. 1३. XVI. 8. 7, 8. XVII. 22. ७.
XVIII. 2. 17. 6. 10. 13. 4. 20. 5. XIX. 2. 15. 4. ३. XX. 23. 2.
XXI. 24. 8.

पशुपत्य *m.* III. 20. 11. VII. 7. 3. 28. 1. XVII. 14. 5. XVIII.
21. 12. XIX. 11. 2. 14. 6. XX. 23. 13. XXII. 20. 10. 25. 13, 17.
XXIV. 3. 30. *Comp.* निरुद्ध०.

पशुपत्न्ययाजिन् *adj.* VII. 1. 1.

पशुपत्न्यवत् *adv.* VIII. 1. 6. 3. 12. 5. 21, 22. XI. 5. 9.

पशुवत् *adv.* VIII. 2. 7, 13, 16. 3. 17. 6. 8, 19. X. 31. 12. XIII.
18. 3.

पशुव्यूह *v.* 29. 12.

पशुमत *adj.* XXII. 3. 1.

पशूखा *f.* IX. 18. 12.

पसादवत् *adv.* XII. 2. 10, 13. 7. 2. XVIII. 1. 11. 2. 9.

पसादाशेषनवत् *adj.* XVII. 17. 8.

पसादात *m.* XIX. 25. 1९.

पसाहति *f.* XII. 3. 12.

पशेकादग्निनी *f.* XIV. 7. 19.

पशौहो *f.* V. 11. 4. XII. 8. 11. XV. 13. 1. XIX. 13. 11, 16.
XXII. 25. 4.

पांमुधिष्णिय *m.* XII. 18. 3.

पाकयज्ञ *m.* IX. 15. 6.

पाशान् *adj. m.* XVIII. 12. 7. *Comp.* कुह०.

पाथीवत् *adj. m.*, registered only in the sense of "a certain
Yûpa" XIV. 5. 9. 7. 12.

पात्र (1) *m.* "a measure of capacity" (ग्रामाक०) IX.

14, 11.

(2) *n.* I. 10. 14. 11. 6, 10. 13. 10. 14. 3. 15. 6. 17. 12. 19. 3.
II 3. 15. III. 8. 10. 16. 15. 17. 1. 20. 4. IV. 4. 6. VII. 6. 2, 5.
22. 1, 2. VIII. 2. 1, 6. 9. 13. 13. 14. IX. 17. 4, 5. 19. 5. X.
21. 3. 30. 4. XI. 2. 15, 17. 16. 6. 20. 13. XII. 1. 6, 9, 12.
3. 8, 10. 11. 3, 4, 5. 13. 9. 15. 4. 18. 9. 21, 3, 22. 24. 6. 25. 2,
5, 6. 26. 16, 18. 27. 8, 11. XIII. 8. 2, 3, etc. Comp. अतिग्राह्य०,
अध्वर्यु०, अन्तर्यामि०, आदित्य०, आर्त०, आश्विन०, इडा०,
उक्ष्य०, उद०, उपांशु०, ऊर्ध्व०, छतु०, एक०, करम०,
दधिग्रह०, दिदेवत्य०, पञ्च०, पिण्डपितृयज्ञ०, पूर्ण०, प्रवर्ग्य०,
प्रातर्दीह०, मन्वि०, वाजिन०, शुक्र०, षोडशि०, सवनीय०,
सोनाय्य०, सुराग्रह०, सोम०, सोमग्रह०.

पात्री *f* I. 15. 7. 18. 7. 20. 11. 24. 1. II. 10. 6. 11. 1. III. 8. 5.
XVII. 19. 4.

पात्रीनिर्देजन *n.* "water for cleaning a vessel" I. 25. 14.

पादिन् *adj.* "entitled to the fourth part of the sacrificial
fee" XXI. 2. 10.

पान्नेजन *adj. f.* ई (म्याली) XII. 5. 3. Comp. पन्नेजनौ.

पापदस्य *n.* XVI. 2. 4.

पारस्कर *m. plur.* "name of a country" XXII. 6. 18.

पाराशर्य *patron* XXIV. 10. 6.

पारिष्व *adj. n.* (आख्यान) XX. 6. 7.

पार्थ (1) *m., n. pr.* XXIV. 6. 7, 8.

(2) *n.* "name of certain offerings" XVIII. 15. 8. 16. 11.

पार्थण *adj.* (होम) II. 20. 5.

पार्यदय्य *patron.* XXIV. 8. ६, ६.

पालाकल *m.* XVIII. 10. 25.

पालाकली *f.* XX. 10. 2.

पावमानी *f. plur.* "name of some particular bricks" XVII.
9. 8.

पाशुक *adj.* VIII. 1. 8. 2. 15. 3. 1. XI. 16. 5, 8. 19. 4. XIII.
11. 3. 16. 12. XIV. 19. 4. XVII. 15. 4. XIX. 2. 11. 4. 5. 6. 11.
11. 4. 13. 1, 10, 25. XXI. 24. 12.

पिद्गाद्य *adj.* XX. 22. 6.

पिच्छोला *f.* XXI. 17. 16. 19. 3.

पिण्डपिटयज्ञ *m.* I. 7. 1, 2. 10. 15. *Comp.* पिटयज्ञ.

पिण्डपिटयज्ञपात्र *n.* I. 7. 5.

पिण्डपिटयज्ञवत् *adv.* VIII. 16. 13.

पिण्डी *f.* XIX. 26. 1; 8, 9, 12, 17. 27. 2, 14.

पितापुत्रीय *adj.* XI. 20. 3, 4.

पितामह *m.* XIX. 8. 14.

पितृ *m. plur.* "departed ancestors, Manes" X. I. 7. XI.
8. 14. XX. 16. 11. *Comp.* पितृमेध, पितृयज्ञ, and पितृ.

पितृमत् *adj., f. तौ० (द्यच्)* "containing the word पितृ".
XIX. 8. 8.

पितृमेध *m.* IX. 11. 20.

पितृयज्ञ *m.* III. 16. 7. VIII. 13. 1, 5, 9. 15. 19. 16. 22. XIX.
10. 7. XXII. 8. 19. XXIV. 2. 20. *Comp.* पितृ०.

- पित्र्य *adj.* (कर्मन्) XXIV. 2. 10.
 पिष्टलेप *m. plur.* III. 10. 1.
 पिष्टलेपहोम *m.* III. 9. 11, 12. XII. 25. 13.
 पुंयञ्जन *n.* VIII. 6. 2.
 पुंयस्त्री *f.* XXI. 17, 18, 19. 19. 5, 6. Comp. पौंयस्त्रिय.
 पुष्पाप्यय *m.* XVI. 21. 12.
 पुष्पनामन् *adj.* (नञ्च) XX. 1. 2.
 पुत्रमर्त्या *f.* V. 26. 3.
 पुनराधेय *n.* V. 26. 1, 29. 10, 13, 14. IX. 8. 3. Comp. पौनरा-
 धेयिक.
 पुनरान्म *m.* see under यज्ञस्य पुन०.
 पुनराहारम् *absol.* II. 6. 7.
 पुनस्तृष्ट XIX. 16. 16.
 पुनर्वपङ्कार *m.* XII. 21. 8.
 पुनर्वसु *m. du.* "a lunar mansion" V. 3. 7. 27. 5.
 पुनश्चिन्ति *f.* XVII. 24. 11.
 पुनस्तोम *m.* "name of an Ekāha" XXII. 11. 1.
 पुंनद *m.* "a river of masculine gender" XVIII. 18. 3.
 पुरस्तात्पृष्ठ्य *adj.* XXIII. 9. 13.
 पुरस्तादलंकार *adj.* VI. 3. 2.
 पुरस्तादुपयाम *adj.* XII. 15. 3. 16, 18, 26, 13.

पुरस्तात्तन् *adj.* XIX. 18. 9. XXIV. 13. 2. Comp. उपरिष्टात्.

पुराकल्प *m.* XXIV. 1. 33.

पुरीष *m.* "rubbish, rubble-stones" II. 3. 4. XVI. 13. 3. 15. 1.

34. 6. XVII. 3. 3, 7. 24. 7, 9, 14. 25. 8, 10, 11, 12, 13. 26. 11.

XIX. 1. 15. 12. 18. Comp. साम० and आहार्यपुरीषा.

पुरीषवत् *adj.* II. 2. 7; *f.* वती "name of a particular brick"

XVII. 3. 2.

पुरुकुत्सवत् *n. pr. adv.* XXIV. 8. 2.

पुरुष नारायण *m.* "name of the hymn Rigveda 10. 90"

XVI. 28. 3. XX. 20. 2. 24. 10. Comp. उत्तरनारायण.

पुरुषमेध *m.* XX. 24. 1. XXII. 31. 15. Comp. पौरुषमेधिक.

पुरुषागिरम् *n.* XVI. 6. 2, 3, 6.

पुरुषसामन् *n.* XV. 19. 11. XVI. 22. 3.

पुरुषाकृति *f.* XV. 15. 1. XVI. 28. 1.

पुरुरवोवत् *n. pr. adv.* XXIV. 10. 12.

पुरोऽत्तम् *adv.* XII. 7. 2. XVIII. 2. 2.

पुरोयन्धि *adj.* (बहिम्) II. 8. 1.

पुरोडाश *m.* I. 24. 6. 25. 2, 12. II. 10. 4, 6. 11. 3, 7. 18. 9, 10.

III. 1. 2, 7. 3. 2. 15. 1, 8. 16. 17. IV. 8. 1, 2. 10. 9. V. 28. 16.

VII. 22. 11, 12. VIII. 9. 2. 11. 22. 15. 2, 6, 2. 17. 9, 12. 18. 4.

20. 5. IX. 1. 19, 27, 32. 3. 16. 4. 2, 15. 10. 11. 11. 17. 15. 2,

7, 18. 16. 11. X. 4. 2. 30. 12. XII. 4. 6, 11. 17. 19, 20. 20. 14, 15.

25. 6, 11. 26. 2. XIII. 3. 1. 4. 3, etc. Comp. गर्भ०, त्रस०,

पशु०.

पुरस्तात्सन् *adj.* XIX. 18. 9. XXIV. 13. 9. Comp. उपरिष्टात्स०.

पुराकल्प *m.* XXIV. 1. 33.

पुरीष *m.* "rubbish, rubble-stones" II. 3. 4. XVI. 13. 3. 15. 1.

34. 6. XVII. 8. 3, 7. 24. 7, 9, 14. 25. 8, 10, 11, 12, 13. 26. 11.

XIX. 1. 15. 12. 18. Comp. साम० and आहार्यपुरीषा.

पुरीषवत् *adj.* II. 2. 7; *f.* वती "name of a particular brick"

XVII. 8. 3.

पुरुकुत्सवत् *n. pr. adv.* XXIV. 8. 9.

पुरुष नारायण *m.* "name of the hymn Rigveda 10. 90"

XVI. 28. 3, XX. 20. 2. 24. 10. Comp. उत्तरनाराः . . .

पुरुषमेध *m.* XX. 24. 1. XXII. 21. 15. Comp. पौरुषः

पुरुषगिरिष् *n.* XVI. 6. 2, 3, 6.

पुरुषसामन् *n.* XV. 19. 11. XVI. 22. 3.

पुरुषाकृति *f.* XV. 15. 1. XVI. 28. 1.

word पृथुपात्रम् "

पुरुरवोवत् *n. pr. adv.* XXIV. 10. 12.

पुरोऽचम् *adv.* XII. 7. 2. XVIII. 2. 9.

XI. 13. 14. 15. 16.

पुरोयन्धि *adj.* (बर्हिष्) II. 8. 1.

पुरोडाश *m.* I. 24. 6. 25. 3.

III. 1. 2, 7. 3. 2. 15. 1. . .

VII. 22. 11, 12. V

20. 5. IX

7, 13. 1 *n. pr. adv.* XXIV. 8. 3, 6

25. 1 *n.* VII. 9. 2. 17. 1. 20. 1. 21. 3. 22. 12. 26. 12. VIII.

2. 8, 20. 6. 9. IX. 17. 1, 2. XII. 13. 2. 13. 2

पृषदाज्यधानी *f.* VII. 8. 3, 7. 9. 2, 5. 26. 12. VIII. 2. 8, 20. 6. 9.

पृषोदर *adj.* XX. 13. 12.

पृष्ठ *n.* "name of special Stotras" X. 20. 9. XVII. 12. 10.
XXI. 16. 19. XXII. 15. 5. 18. 3, 6, 7. Comp. परोऽच०,
दृहत्पृष्ठ, रथंतर०, सर्व०.

पृष्ठमनीय *m.* "name of a special Agnishtoma" XXI. 13. 5.
21. 1.

पृष्ठ्य *adj. m.* (पडह) "name of six particular Soma festival
days" XXI. 8. 8. 15. 11, 14, 23. 16. 6, 8, 16, 17, 20. 24. 3.
XXII. 2. 2. 22. 5, 14, 16, 18. 23. 10. XXIII. 1. 6, 9, 14, 16.
2. 4, & 3. 2. 7. 3. 8. 10. 9. 6, 18. Comp. उपरिष्ट्यात्पृ०, पुरस्तात्पृ०,
पृष्ठ्याहन्, मध्येपृष्ठ्य.

पृष्ठ्यस्तोम *adj.* (पडह) the same XXII. 22. 20. XXIII. 4. 2.

पृष्ठ्या *f.* "the ridge along the back of the Vedi" XI. 4. 16.
6. 3. 9. 9. 14. 4.

पृष्ठ्यावलम्ब *m.* "name of a Saptarâtra" XXII. 22. 10.

पृष्ठ्याहन् *n.* XXI. 13. 20. Comp. पृष्ठ्य.

पैदक *adj.* XXIV. 2. 9.

पौह *m.* X. 1. a. XI. 14. 5. 19. 3. XII. 24. -1. XXIII. 10. 12.

पौच *n.* "the Soma vessel of the Potri" XI. 19. e.

पौखलेय *m.* XX. 3. 9, 12.

पौण्डरीक *m.* "name of an Ekâdasârâtra" XXII. 24. 8.

पौतुद्रव *adj.* VII. 5. a. XX. 9. 7. XXIII. 7. 9.

पौत्रोद्य *adj.* "bringing about the birth of a son" XXI.
25. 12.

पौनराधेयिक *adj.* V. 29. 1.

पौरुष *patron.* XXIV. 9. 10.

पौरुकुत्स *patron.* XXIV. 8. 9.

पौरुषमेधिक *adj.* XX. 25. 11.

पौरुखस *patron.* XXIV. 10. 12.

पौर्णमास *adj.* III. 16. 5. IV. 2. 4. V. 25. 1. VIII. 8. 22. XXIII.
12. 19, 20.

पौर्णमासी *f.* (1) "full moon day or full moon sacrifice" I.
14. 17. 15. 1. 18. 1. II. 11. 5. 19. 12. 20. 5. III. 14. 14. 15. 1, 6.
16. 6, 10. 17. 5, 6. IV. 8. 7. V. 3. 17. 24. 9. 27. 3. VI. 29. 4.
30. 12, 13. VII. 1. 2. VIII. 1. 2. 4. 1. 8. 19. 19. 9. 21. 1. IX.
4. 4. X. 2, 8. 15. 2, 4. XV. 1. 1. XVI. 1. 1. XVIII. 22. 14.
XIX. 16. 1. 18. 1. XX. 1 4, 5. XXI. 15. 5. XXIII. 2. 3. 12. 18.
XXIV. 2. 20, 21, 30.

(2) "name of a particular brick" XVII. 6. 5, 10.

पौर्वाहिक *adj.* XI. 4. 1. 5. 8. XVI. 21. 2. XVII. 1. 1, 11. 2. 8.
3. 1. 4. 9.

प्रकृति *f.* IX. 1. 16. X. 4. 12. XII. 25. 10. XIX. 18. 4, 5. XXII.
1. 2. XXIV. 3. 32, 45, 49. 4. 2, 3, 15, 18, 19.

प्रकृतिवत् *adv.* II. 12. 5. *Comp.* यथाप्रकृति.

प्रकमस्थानीय *adj.* (रञ्जु) XIV. 5. 11.

प्रक्षाम *adj.* IX. 15. 20.

प्रक्षुण्णाय *adj.* XXII. 4. 7.

प्रचरणी *f.* (सुच्) "a wooden ladle employed for want of a better" XI. 16. 6, 8, 15. XII. 5. 1. 6. 3, 5, 11. 7. 1. 18. 5. XIII. 5. 6.

प्रचरणीय *adj.* "being in actual use" XV. 7. 2. 14. 7. Comp. श्र०.

प्रजापतिपरिवाद (1) *m.* XXI. 12. 1.

(2) *adj.* XXI. 12. 2.

प्रजापतेर्द्वादशसंवत्सर *n.* (सत्त) XXIII. 11. 8.

प्रजापतेः सहस्रसंवत्सर *n.* (सत्त) XIX. 15. 7. XXIII. 14. 12.

प्रजापतेः सामन् *n.* XVII. 12. 11.

प्रजायुद्ध V. 28. 12.

प्रणयनीय *adj.* (इध्) VII. 6. 4. XI. 17. 2.

प्रणव *m.* II. 12. 4. XII. 27. 14. XV. 8. 10. XXIV. 13. 12.

Comp. नु with प्र-

प्रणीता *f. plur* "holy water" I. 24. 3, 4, 5. III. 13. 5. IV. 2. 7. 4. 4. 14. 3. IX. 12. 2. XII. 25. 13.

प्रणीताप्रणयन *n.* "the vessel in which the holy water is fetched" I. 15. 7, 10. 16. 3.

प्रतिशामम् *absol.* II. 17. 5.

प्रतिगर *m.* XIV. 3. 4. XVIII. 19. 13. XXI. 10. 7. Comp.

शन्त० and गृ with प्रति-

प्रतिग्रहण *adj. m.* (मन्त्) XIV. 12. 6.

प्रतितन्त्रम् *adv.* XXIV. 1. 29.

प्रतिदुह् *n.* (प्रतिधुग्, प्रतिधुया, etc.) VIII. 20. 5. XIV. 24. 14, 15.
XX. 25. 2. XXII. 12. 20.

प्रतिनिघाञ्च *p. fut. pass.* XII. 20. 19 21. 10, 22.

प्रतिनिधि *m.* XXIV. 3. 52. 4. 1.

प्रतिपद् *f.* "introductory verse" IV. 9. 2. XIV. 19. 5, 22. 8.
23. 15.

प्रतिपदी *f.* the same XXII. 28. 13.

प्रतिप्रस्थारह *m.* VII. 18. 1, 19. 8, 9. 21. 3, 25. 10. 26. 5, 11. VIII.
5. 5, 11, 16, 24, 25, 28, 37, 38, 43. 6. 15, 19, 26, 29. 7. 3. X. 1. 9.
31. 1. XI. 5. 12. 6. 14. 7. 4. 8. 8. 16. 9. 21. 7. XII. 1. 13.
3. 15, 18. 4. 4. 8. 8. 10. 5, 12. 12. 2. 17. 20. 20. 12, 19. 21. 3, 4, 12.
22. 1, 2, 8. 23. 2, 3, 8, 11. 26. 11, 14, 16, 17, 18, 19. 27. 8. 29. 3,
6. XIII. 1. 11. 2. 4. 3. 1, 2. 5. 12. 8. 2, 8, 9, etc. *

प्रतिप्रस्थान *n.* "the Soma vessel of the Pratiṣṭhâtri" XII.
21. 18, 21. XV. 3. 11.

प्रतिमन्त्रण *n.* "conjuring" XXIV. 1. 40.

प्रतिमन्त्रम् *adv.* XXIV. 4. 13.

प्रतियूपम् *adv.* XIV. 5. 20.

प्रतिराजन् *m.* XVIII. 22. 3.

प्रतिवचन *adj. m.* (मन्त्र) VIII. 3. 14. XII. 24. 15. XV. 11. 11.
XXI. 11. 2, 4, 6, 8, 10.

प्रतिवेश *adj.* (ओद्न) "auxiliary" VIII. 10. 10.

प्रतिषेकम् *absol.* VI. 15. 2.

प्रतिमंस्कारम् *adv.* XIV. 5. 4.

प्रतिषाहस्र *adj.* XVIII. 8. 6.

प्रतिहतग्रन्थ *adj.* XI. 6. 3.

प्रतिहर्षे *m.* X. 1. 9. XII. 17. 1. XIII. 6. 2. XIV. 26. 4, 7. XXIII. 10. 12.

प्रतिहार *m.* "name of certain syllables with which the Pratibhatṭi joins in the singing" XX. 10. 4.

प्रतिहित *m.* "a beloved son or friend" XVIII. 16. 14. 17. 3. 18. 14. Comp. Taitt. Br. 1. 7. 9. 2.

प्रतीपम् *adv.* XVIII. 13. 4, 5, 7.

प्रत्तदैवत *adj.* IX. 15. 13. Comp. अ०.

प्रत्यक्शिरम् *adj.* VII. 16. 5.

प्रत्यगपवर्ग *adj.* I. 25. 15. II. 9. 2.

प्रत्यगाशिम् *adj.* (मन्त्र) "containing a personal wish" IV. 1. 3.

प्रत्यवरोह *m. plur.* "name of some (formulas and) offerings" XVII. 11. 5. Comp. अन्वारोह.

प्रत्यवरोहणीय *m.* "name of an Ekāba" XVIII. 7. 17.

प्रत्यसन *adj. m.* (मन्त्र) XVI. 33. 1.

प्रत्याधान *n.* "corollary" XXIV. 4. 2.

प्रत्याघाय *m.* the same V. 20. 19. VI. 30. 9, 20. VII. 1. 4. IX. 10. 6. X. 30. 9. XVIII. 20. 6. XXII. 26. 13.

प्रत्याघन (1) *n.* XIX. 4. 10.

(2) *adj. m.* (मन्त्र) I. 5. 1.

प्रत्याश्रावण *s.* II. 16. 2. VII. 27. 5. Comp. शु with प्रत्या-

प्रत्याङ्गति *adv.* XIV. 29. 3. XXIV. 3. 6.

प्रथमगर्भ *adj.* XII. 8. 11.

प्रथमपरापातिन् *adj.* VII. 2. 5. 9. 10.

प्रथमज्ञ *XII.* 7. 11.

प्रथमयज्ञ *m.* X. 2. 3. XI. 2. 6. XXI. 2. 1. XXII. 6. 3. Comp.
इष्ट०.

प्रदान *adj. m.* (मन्त्र) XXII. 26. 4.

प्रदाय *adj. m.* (अग्नि) IX. 3. 22. XIII. 24. 16. XVI. 9. 8.

प्रधान *n.* II. 19. 13. 21. 2. III. 16. 10. XXIV. 2. 23, 30, 39. 3. 32.
Comp. पर०.

प्रधिमुख *adj.* XI. 13. 1.

प्रधुर *n.* " the foremost part of the pole " XII. 2. 12. 6. 11.

प्रपितामह *m.* I. 9. 4. XIX. 8. 14.

प्रप्रोथ *m.* " the nostrils of a horse " XVIII. 1. 15.

प्रबाहुक् *adv.* XII. 1. 12, 13. 21. 19. XVI. 24. 2.

प्रमाण *n.* " authority " XXIV. 1. 30.

प्रसुक्ति *f. plur.* " name of certain offerings " XX. 12. 4.

प्रयाज *m.* II. 17. 1. IV. 9. 7. V. 28. 6, 8, 17. VII. 14. 6. VIII.
2. 14. 6. 18. 8. 6. 9. 10. 14. 23. 20. 6. IX. 2. 9. 16. 1. X. 31. 13.
XI. 20. 2. XIII. 24. 10. XVI. 7. 9. XVII. 16. 12. XIX. 21. 10.

XXI. 2. 6. XXIV. 11. 10. Comp. अ०, पञ्च०.

प्रधाण (1) *n.* "commencement" XXI. 2. ९.

(2) *adj. m.* (मन्त्र) X. 19. 8.

प्रयुजां हविम् *n. plur.* XVIII. 22. 5. XXII. 25. 13.

प्रखडकच *adj.* (देव) VIII. 5. 2.

प्ररेक *m.* XVIII. 13. 22. 16. 13.

प्रसव *m.* (मुञ्च) XV. 5. 20. 7. 3.

प्रवक्ष्यदुपस्थान *n.* VI. 26. 2. 27. 1. *Comp.* आगतोपस्थान.

प्रवर *m.* II. 15. 1, 3. 16. 10, 11. III. 19. 3. VII. 14. 3. VIII. 8. 5.

14. 20, 22. XI. 3. 7, 8. 19. 4. XXIV. 1. 10, 35. 5. 1, 9, 12. 10. 12.

11. 17. *Comp.* अध्वर्युं०, अपुरोहित०, सपुरोहित०, होत्र०.

प्रवर्ग्य *m.* IX. 12. ९. XI. 2. 5. 4. 1, 11. 5. 7, 9. 15. 7. XIII. 4. 3.

XV. 1. 1. 2. ९, 12, 13. 5. 1. 6. 1. 12. 4. 13. 1. 21. 15. XVI.

24. 15. XVII. 12. 14. *Comp.* अ०, प्रवृज्जन, and वृज् with

प्र-

प्रवर्ग्यपात्र *n.* XV. 1. 1९.

प्रवर्त *m.* "ear-ring" XIX. 23. 11, 13. 24. 2. *Comp.* Mādbara's

* commentary on Taitt. S. 2. 3. 11. 4. (page 454, line 2) :

प्रवर्तः कर्णभरणं कुण्डलम्.

प्रवर्तम् *absol.* XI. 8. 2.

प्रवाहणी *adj. f.* (वृच्) "name of the verse परेत पितरः सोम्याः

(Taitt. S. 1. 8. 5. 2)" I. 10. 7.

प्रवृज्जन *n.* "performance of the Pravargya ceremony" XV.

18. 11, 16.

प्रदत्तहोम *m.* XI. 20. 1.

प्रव्याध *m.* XVIII. 3. 14.

प्रगास्तृ *m.* VII. 14. 5. X. 27. 2. XI. 19. 8. XII. 23. 16. 29. 14.
XIII. 2. 9. XIV. 9. 7. 10. 6. XVIII. 15. 5.

प्रगास्तृ *n.* "the Soma vessel of the Praśāstṛi" VII. 14. 5.
XI. 19. 8.

प्रगास्तृतीय *adj. m.* (धिष्णिय) XI. 14. 4.

प्रष्टिवाहिन् *adj.* XVIII. 3. 3. 9. 13. 17. 1.

प्रषर्पक *m.* XI. 9. 8. XIII. 6. 6, 7, 17. 7. 1.

प्रसृत *m.* X. 15. 1. XI. 13. 11. XVIII. 1. 6, 7. XXIII. 11. 7.
14. 16.

प्रसृमय *adj.* VIII. 1. 10.

प्रसृताशति *adj.* VI. 3. 7.

प्रसेचनवत् *adj.* XV. 3. 10.

प्रस्तर *m.* I. 3. 16. 4. 4, 5, 7, 12. II. 8. 5, 7. 9. 5, 7, 13, 14, 15. 10. 1.
13. 7. 18. 3. III. 3. 2. 5. 8, 9. 6. 5, 6, 12. 7. 3, 5. 14. 7. IV. 7. 11
12. 3, 7, 8. VII. 7. 7. 23. 3. VIII. 1. 10. 14. 6, 7. X. 30. 2. XI.
1. 12. 2. 11. 21. 11. XXII. 4. 20. Comp. ष०.

प्रस्तरपरिधि *n.* XVIII. 20. 20.

प्रस्ताव *m.* "prelude of a Śāman" XXI. 10. 4.

प्रस्रोष्ट *m.* X. 1. 9. XII. 17. 1, 7. XIII. 20. 3. XIV. 26. 3. XV.
5. 3. 6. 1. 13. 9. 14. 2. XX. 17. 11. XXI. 7. 6. 18. 11. XXIII.
10. 12.

प्रातःसाव *m.* XII. 20. 15. 23. 4.

प्राय *m.* "time" XII. 24. 16.

प्रायणीय *adj.* X. 21. 4, 7, 9. XXI. 5. 2. 13. 1, 7. 14. 2, 5, 7.
15. 7, 8. 22. 13. 23. 7. XXIII. 2. 3. 12. 7, 8.—•या *f.* (रष्टि)
X. 4. 10, 11, 21. 1. 22. 1. XIII. 23. 1. XVI. 17. 2, 4. XXI. 4. 6.
XXII. 9. 20. XXIII. 10. 7. 12. 6.

प्रायश्चित्त *n.* IX. 1. 1, 2, 29. 7. 11. 10. 12. 15. 8. 20. 2. XIV. 25.
3, 5. 26. 7, 8. XV. 17. 10. 19. 6. Comp. अविज्ञात०, गर्भिणि०,
घर्म०, सर्व०.

प्रायश्चित्ति *f.* V. 29. 13. IX. 4. 13. 8. 3. 15. 16, 21. 16. 12. X. 17. 7.

प्रावेपिन् *adj.* XXII. 12. 6.

प्रायान्तिक *n.* "pulse, legume" IV. 3. 8.

प्राशिच *n.* III. 1. 1, 2. 2. 9. 19. 5. IV. 10. 2. VII. 23. 1. VIII.
11. 6. XII. 20. 17. XIX. 21. 6.

प्राशिचहरण *n.* I. 15. 7, 13. II. 4. 8.

प्राशिचेष्टि *f.* XIX. 21. 5.

प्राश्टङ्ग *adj.* XIX. 16. 16. XX. 14. 12. 15. 3.

प्रासङ्गिक *adj.* XII. 25. 14.

प्रासहा *instr. adv.* XX. 7. 17. XXII. 21. 8.

पुख्या *f.* XVIII. 13. 13.

प्रेतिवत् *adj.* "containing a derivate from the root ह् with प्र-"
XIV. 10. 4.

प्रेषप्रतीकयाज्या *f.* VIII. 2. 15.

प्रोच m. V. 20. ६. VI. २९. १४. VII. ६. ३. XVII. १६. १.

प्रोचण n. VII. १२. ९. XIX. १९. ७.

प्रोचणी f. plur. I. ११. ९. १६. ६. १९. ३. २४. ३. II. ३. ११, १३. ७. २.
 ८. १, ३. IV. ५. ५, ६. VII. ४. ३. ५. ३. ८. ६. ९. १०. VIII. १०. ५.
 १३. १७, १८. १४. ३. XI. २. १७. ८. १, २. १२. ६. १७. १. १९. १. XV.
 ५. २१. XVII. १६. २.

प्रोचणीधानी f. XV. ५. १०. १५. १.

प्रोष्ठपद m. plur. "a lunar mansion" V. ३. १४.

स्रव m. "name of a Sâman" XXII. ४. २७.

साक्ष प्रस्रवण n. "name of the place where the Sarasvati
 rises" XXIII. १३. ४, ५.

सेह्व m. XXI. १७. १३.

फ

फलघटि adj. X. १०. ४. XII. १. ६. XVI. १. ७. २०. ४.

फलीकरण m. plur. III. १०. १.

फलीकरणदोम m. III. ९. ११, १२. १०. १. IV. १३. ७. XII. २५. १३.

फलगुनी f. du "a lunar mansion" V. ३. २, १६.

फाल्गुन n. (दृणविशेष) XIV. २४. १२.

फाल्गुनी adj f. (पौर्णमासी) VIII. १. २. २१. ३, ४, ६.

व

वण्ड adj. VII. १२. १. XXII. ४. २४.

वभ्र n. m. XXIV. ९. १.

प्रद्यन्दिनी *adj. f.* XVI. 9. 8.

प्रमृवण *n.* see under म्नाच्च०.

प्रहरण *adj. m.* (मन्त्र) II. 2. 1.

प्रकाश *m.* see under हिरण्य०.

प्राक्तन *adj.* VII. 14. 9. 26. 14. IX. 4. 7, 10. XI. 2. 14. XVI. 7. 2.
XX. 13. 2. 15. 4. XXI. 13. 8. XXII. 1. 1.

प्राक्प्रवण *adj.* II. 2. 9. X. 20. 1.

प्रागपवर्ग *adj.* II. 9. 2. XXIV. 2. 15.

प्रागौघ *adj.* X. 24. 4. 29. 9.

प्राग्दक्प्रवण *adj.* II. 2. 9. X. 20. 1.

प्राग्दघ *adj.* X. 24. 7.

प्राग्दंश *n.* (sic, comp. XIV. 31. 6.) X. 3. 4. 4. 6. 5. 6. 7. 5. 8. 1.
21. 19. 20. 7. 9. 31. 2. XI. 4. 12. 6. 3. 21. 12. XII. 3. 3. 4. 4.
XIII. 5. 6. XIV. 8. 9. 31. 6. XVI. 21. 2. XVIII. 20. 10.
XX. 2. 2.

प्राचीनकर्ण *adj.* XI. 9. 13. 10. 1.

प्राचीनप्रवण *adj.* V. 4. 1. VIII. 1. 5.

प्राचीनमाचावासम् *n.* "a certain garment worn by women" X.
9. 11.

प्राचीनयोग्य *n. pr.* XXIV. 5. 14.

प्राचीनवंश *adj.* X. 5. 1. XI. 9. 4.

प्राचीनावीत *n.* VIII. 15. 1. 16. 15.

- प्राचीनावीतिन् *adj.* I. 8. 9. VI. 11. 4. VIII. 13. 15. IX. 11. 7.
XIV. 22. 1. XXIV. 2. 10.
- प्राज्ञहित *adj. m.* (अग्नि) XI. 15. 1. 21. 3. XIII. 25. 3.
- प्राज्ञापत्य *m.* "name of a Saptarātra" XXII. 22. 15.
- प्राज्ञापत्या *f.* "name of a particular brick" XVII. 9. 3.
- प्राण *m.*, abbreviated from प्राणसह, XXI. 13. 14, 15, 16.
- प्राणसह *m.* XXI. 13. 7, 9.
- प्राणनिहव *m.* XIX. 13. 21.
- प्राणभृत् *f.* "name of some particular bricks" XVI. 32. 1, 2.
XVII. 1. 4. 2. 3. XX. 19. 12.
- प्राणाहति *f.* XV. 7. 3.
- प्रातरनुवाक *m.* XII. 3. 9, 14. 5. 5. XIV. 9. 3. 19. 1. XVII. 23. 1.
XXI. 15. 17. XXII. 8. 17.
- प्रातरवनेक *m.* VI. 20. 1.
- प्रातर्दोह *m.* I. 14. 7, 8. II. 10. 5. III. 16. 13. IV. 8. 3. 14. 1.
VIII. 2. 5. 5. 33. IX. 1. 28, 29.
- प्रातर्दोहपात्र *n.* I. 15. 9. XII. 4. 3.
- प्रातर्दोहवत् *adv.* VIII. 10. 3. 20. 4.
- प्रातःसवन *n.* XII. 9. 7. 18. 15. 24. 7. 29. 11, 13, 17. XIII. 1. 2.
10. 5. XIV. 1. 8. 2. 4. 10. 6. 18. 2. 20. 2. 24. 14, 15. 25. 5, 7,
etc.
- प्रातःसवणिक *adj.* XIV. 19. 11.
- प्रातःसवनीय *adj.* XXII. 8. 4, 15, 18.

प्रानःभाव *m.* XII. 20. 15. 23, 4.

प्राय *m.* "time" XII. 24. 16

प्रायशीय *adj.* X. 21. 4, 7, 9. XXI. 5. 2. 13. 1, 7. 14. 2, 5, 7.
15. 7, 8. 22. 13, 23. 7. XXIII. 2. 3. 12. 7, 8.—*या f.* (इष्टि)
X. 4. 10, 11. 21. 1. 22. 1. XIII. 23. 1. XVI. 17. 2, 4. XXI. 4. 5.
XXII. 9. 20. XXIII. 10. 7. 12. 6.

प्रायश्चित्त *n.* IX. 1. 1, 2, 20. 7. 11. 10. 12. 15. 8. 20. 2. XIV. 25.
3, 5. 26. 7, 8. XV. 17. 10. 19. 6. *Comp.* अविज्ञात०, गर्भिणि०,
घर्म०, सर्व०.

प्रायश्चित्ति *f.* V. 29. 13. IX. 4. 13. 8. 3. 15. 15, 21. 16. 12. X. 17. 7.

प्राचेपिन् *adj.* XXII. 12. 6.

प्राणातिक *n.* "pulse, legume" IV. 3. 8.

प्राग्निच *n.* III. 1. 1, 2. 2. 9. 19. 5. IV. 10. 2. VII. 23. 1. VIII.
11. 6. XII. 20. 17. XIX. 21. 6.

प्राग्निचक्षण *n.* I. 15. 7, 13. II. 4. 8.

प्राग्निचेष्टि *f.* XIX. 21. 6.

प्राग्दृष्ट *adj.* XIX. 16. 10. XX. 14. 12. 15. 3.

प्राग्द्विक *adj.* XII. 25. 11.

प्राग्दहा *instr adr.* XX. 7. 17. XXII. 21. 8.

पुष्पा *f.* XVIII. 13. 13.

प्रेतित्वत् *adj.* "containing a derivative from the root इ with प्र-"
XIV. 19. 4.

प्रेषमतीक्याग्या *f.* VIII. 2. 15.

प्रोच *m.* V. 20. 5. VI. 29. 14. VII. 6. 3. XVII. 16. 1.

प्रोचण *n.* VII. 12. 2. XIX. 19. 7.

प्रोचणी *f. plur.* I. 11. 9. 16. 5. 19. 3. 24. 3. II. 8. 11, 13. 7.
 8. 1, 3. IV. 5. 5, 6. VII. 4. 5. 5. 3. 8. 5. 9. 10. VIII. 10.
 13. 17, 18. 14. 3. XI. 2. 17. 3. 1, 2. 12. 5. 17. 1. 19. 1. XV
 5. 21. XVII. 16. 8.

प्रोचणीधानी *f.* XV. 5. 10. 15. 1.

प्रोष्टपद *m. plur.* "a lunar mansion" V. 3. 11.

स्रव *m.* "name of a Sāman" XXII. 4. 27.

साच प्रस्रवण *n.* "name of the place where the Sarasvat
 rises" XXIII. 13. 4, 5.

सेह्व *m.* XXI. 17. 13.

फ

फलसहि *adj.* X. 10. 4. XII. 1. 5. XVI. 1. 7. 20. 4.

फलीकरण *m. plur.* III. 10. 1.

फलीकरणद्वेस *m.* III. 9. 11, 12. 10. 1. IV. 13. 7. XII. 25. 13.

फलगुणौ *f. du.* "a lunar mansion" V. 3. 8, 16.

फासुन *n.* (तृणविशेष) XIV. 24. 12.

फासुनी *adj. f.* (पौर्णमासी) VIII. 1. 2. 21. 3, 4, 6.

व

वण्ड *adj.* VII. 12. 1. XXII. 4. 23

वभ्र *n. pr.* XXIV. 9. 1.

वभ्रुलोमन् *adj.* X. 22. 4.

वभ्रुनूकाद्य *adj.* XX. 14. 13.

वराषी *f.* XIV. 13. 3. XVIII. 10. 23.

वर्हिषद् *adj.* III. 3. 2. VI. 29. 22. IX. 16. 11. XVIII. 15. 3.

वर्हिस् *n.* I. 3. 5. 4. 15. 7. 3, 13. 9. 1. II. 3. 17. 8. 1. 9. 2, 14. 17. 2. 18. 3. III. 5. 9. 13. 3. IV. 2. 3, 6. 5. 5. 6. 1. IV. 10. 9. VI. 10. 10, 11. 11. 5. 12. 2. 14. 4. VII. 9. 10. 12. 5, 8. 15. 8. 16. 4. 18. 13. 20. 1, 4. 23. 12. 26. 12. VIII. 1. 10. 3. 6. 9. 6, 9. 13. 11. 14. 4. 16. 3. IX. 1. 20. X. 21. 6, 18. XI. 2. 11, 12. 6. 1, 3. 12. 5. 13. 7. 15. 3. 16. 4. 18. 11. 19. 2. 21. 11. XII. 17. 7, 9, 12, 20. 18. 7. 23. 5. XIII. 3. 1, etc. Comp. अ०, इभा०, समान०.

वलच्च *adj.* X. 26. 12. XX. 18. 12.

वलजा *f.* III. 4. 8. (supposed meaning in the commentary).

वलूकान्त *adj.* (= वलू० elsewhere) XXII. 5. 7.

वल्गस *n.* XIX. 4. 9.

वह्निःपरिधि *adv.* IX. 2. 9. 16. 1. XII. 23. 11.

वह्निलोम *adj.* X. 8. 12.

वह्निर्वेदि *adv.* III. 5. 7. VII. 9. 6. XI. 7. 2. 9. 4. XII. 23. 2. XIII. 7. 2. 9. 4. 24. 14. XV. 13. 9. XVIII. 15. 7, etc.

वह्नित्यादिग्रसन *adj.* I. 19. 3. X. 27. 10. XIX. 27. 11.

वह्निष्यवमान *m.* (स्तोम) XII. 16. 17. 17. 10, 13. XIV. 25. 7. 26. 3. XVII. 23. 2. XX. 13. 4.

वह्निष्यवमानवत् *adv.* XIII. 2. 7.

वह्निष्यवमानास्ताव *m.* "the place where the Bahishpavamāna is to be chanted" XI. 14. 10. XII. 19. 7. Comp. आस्ताव.

वज्रगु *adj.* XX. 4. 3.

वज्रजन *adj.* XIII. 9. 2.

वज्रदासपुरुष *adj.* XX. 4. 3.

वज्रदेवत *adj.* XXIV. 8. 43.

वज्रधान्य *adj.* XXII. 16. ९

वज्रपशु *adj.* XXII. 6. 4.

वज्रभार्य *adj.* XVI. 4. 5.

वज्रमन्त्र *adj.* XXIV. 1. 11

वज्रमाषतिल *adj.* XX. 4. 7

वज्रथाजिन् *adj.* XI. 20. 11, 12.

वज्ररायस्वीय }
 वज्रमौहियव } *adj.* XX. 4. 3.
 वज्रहस्तिक }

वज्रहिरण्य (1) *adj.* "abounding in gold" XX. 4. 3.

(2) *m.* "name of an Ekāha" XXII. 9. 10.

वज्रजाविक *adj.* XX. 4. 3.

वज्रथ *adj.* XX. 4. 3.

वज्राज्य *adj.* II. 5. 11.

वाणवत् *m.* "quiver" XVIII. 10. 17. 11. 11.

वादरायण *n pr.* XXIV. 8. 10.

वाधक *adj.* "taken from the Bldbaka tree" XXII. 4. 15.

वाहदुक्य *patron.* XXIV. 6. 17.

वाहसत्य *patron.* XXIV. 6. 18. 7. 4, 6.

वाष्क *adj.* "one year old" (?) XX. 14. 10.

वृहत् *n.* (1) "the word वृहत्" XIII. 1. 10.

(2) "name of a Sâman" V. 15. 6. XIV. 18. 6, 10, 14.
19. 7. 20. 1. XVII. 8. 7. 12. 10. XXII. 1. 13. 12. 14. 15. 5.
18. 2, 6. *Comp.* °त्पृष्ठ, °त्सामन्, °द्र्यंतरसामन्.—वृहतः स्तोत्र
XIV. 18. 4. XVIII. 6. 15. XXII. 12. 20.

वृहतौ *f. plur.* "name of some particular bricks" XVII.
4. 10.

वृहत्पृष्ठ *adj.* "having the Bṛihat Sâman as the basis of the
Pṛishṭha Stotra" XXI. 23, 8, 9. XXII. 1. 5. 4. 26. *Comp.*
रथंतरपृष्ठ.

वृहत्सामन् *adj.* "whereat the Bṛihat Sâman is employed"
X. 2. 6. 7. 14. 1. XII. 14. 1. XX. 22. 3. XXI. 6. 13. 8. 12.
15. 10. XXII. 2. 5, 8. 9. 11. 10. 3, 6. 12. 17. 13. 8. XXIII.
12. 18. *Comp.* रथंतरसामन्.

वृहदग्नि *n. pr.* XXIV. 9. 1.

वृहदुक्यवत् *n. pr. adv.* XXIV. 6. 17.

वृहद्द्र्यंतरसामन् *adj.* XXI. 8. 12.

वृहस्पतिवत् (1) *adj., f.* °तौ (वृहत्) "containing the word
वृहस्पति" V. 27. 13.

(2) *n. pr. adv.* XXIV. 6. 19. 7. 4, 6.

वृहस्पतिवत् *m.* XVIII. 7. 17. XXII. 7. 5. 25. 1. XXIII. 9. 5.
13. 7.

वैजवापि *n. pr.* XXIV. 8. 14.

वैदचिराव *m.* XXII. 18. 4.

बोधवत् *adj., f.* ०त्तौ (षच्) “containing a derivate from the root बुध्” XVI. 13. 1.

ब्रह्मचमस *m.* XIV. 10. 7.

ब्रह्मचर्य *n.* IV. 1. 2. X. 15. 14. XV. 19. 8. 20. 11. Comp. अ०.

ब्रह्मचारिन् *m.* IV. 3. 15. VI. 15. 16. IX. 15. 1. XIII. 19. 9. XXI. 17. 18. 19. 5. XXII. 2. 10.

ब्रह्मणत् *adv.* II. 16. 11.

ब्रह्मण *n.* “the office of the Brahman priest” III. 20. 11. XIV. 10. 10, 13.

ब्रह्मन् (1) *n.* X. 11. 6.

(2) *m.* “the god Brahman” XXIII. 14. 16, 17.

(3) *m.* “name of the chief priest” I. 15. 5. 19. 1. II. 3. 7. 8. 1, 6, 7. 15. 3. III. 2. 9. 3. 3, 9, 11. 4. 5, 6. 18. 1, 2, 4, 9. 20. 6, 7, 8, 10. IV. 4. 1, 2, 2. V. 14. 6. 16. 6. 20. 8. 22. 3. VII. 26. 8. VIII. 5. 9. 10. 5. 11. 20. 15. 4. 16. 1. IX. 2. 9. 20. 7. X. 1. 9, 14. 2. 11. 3. 1. XI. 2. 17. 3. 2. 7. 2. 15. 1. 16. 11. 19. 8. XII. 3. 15. 17. 1. 20. 8. 23. 13. 24. 1. XIII. 6. 3, 6, etc.

ब्रह्मवर्चस *n. plur.* “name of some offerings” XX. 12. 7.

ब्रह्मवर्मन् *n. plur.* “name of some offerings” XVI. 18. 7.

ब्रह्मवाद्य *n.* XXI. 10. 12. Comp. ब्रह्मोद्य.

ब्रह्मसदन *n.* III. 18. 4. XII. 20. 7. XVII. 21. 7.

ब्रह्मसाम *n.* XVIII. 20. 22.

ब्रह्मसामन् *n.* XIV. 19. 6. 20. 1. 25. 7, 8, 11. XVIII. 6. 7. XXII.

ब्रह्मिष्ठ *m.* III. 18. 1.

ब्रह्मोद्य *n.* XX. 19. ६. Comp. ब्रह्मवाद्य.

ब्रह्मौदन *m.* V. 5. 1, 8, 9, 10. 7. 11, 12, 15. XVII. 17. 10. XX.
2. 4, 5, 8. 23. 8, 9. Comp. ब्राह्मौदनिक.

ब्राह्मण (1) *m.* I. 19. ०. III. 4. 2, 3. 17. 1. IV. 3. 2, 3. 16. 17. V.
3. 3, 18. 4. 3. 6. 2, 3. 7. 2. 11. 7. 14. 1. 25. 4. VI. 15. 11. 30. 17.
VII. 8. 5. 27. 12, 14. VIII. 11. 8, 9. IX. 3. 7, 8, 9. 5. 2, 5.
7. 1, 10. 9. 6. 11. 13. 15. 18. X. 1. 1. 11. 5, ६. 12. 8, 12. 20. 2, 12.
XI. 20. 11. XII. 17. 10. 26. 3. XIII. 6. 12. 7. 7, 13, etc.
Comp. अ०, दुर्गा०.

(2) *n.* "the well-known portion of the Vedic literature" XXIV. 1. 30, 31, 32, 33. Comp. समान०.

(3) *n.* "the Soma vessel of the Brahman priest" XI. 19. 8.

ब्राह्मणसत्र *m.* XXII. 25. ६.

ब्राह्मणाच्छंसिचमस *m.* XII. 29. 1. XIV. 3. 10.

ब्राह्मणाच्छंसिन् *m.* X. 1. ०. XI. 14. 5. 19. 8. XIV. 23. 13. XVIII
13. 21. XXIII. 10. 12.

ब्राह्मणाच्छंसीय *adj.* XVII. 21. 3.

ब्राह्मौदनिक *adj.* (अग्नि) V. 4. 12. 5. 1. 7. 7. 10. 7.

भ

भक्तीद्यावाष्टयिय *adj.* IX. 19. ०, 7.

भक्षण *adj m.* (मन्त्र) XXII. 26. 1.

भद्रण *n pr* XXIV. 5. 10

- भयेडक *m.* "a wild ram" XV. 19. 4.
 भरणकल्प *m.* V. 7. 13.
 भरत *n. pr.* XVIII 12. 7. 14. 10.
 भरतदादशाह *m.* XXI. 14. 15.
 भरतवत् *n. pr. adv.* II 16. 8.
 भरद्वाज *n. pr.* XXIV. 6. 18. 7. 3, 10.
 भरद्वाजवत् *n. pr. adv.* XXIV. 6. 18. 7. 4, 6, 10.
 भर्जन *n.* (1) "roasting" XII. 4. 1.
 (2) "roasting place" XVI. 9. 6.
 भस्मप्रवेशन *n.* XVI. 13. 2.
 भागदुघ *m.* XVIII. 19. 6.
 • भाजन *n.* "vessel" VIII. 13. 17.
 • भारद्वाज *patron* I 14 10 XXII. 4. 10. XXIV. 6. 18. 7. 4, 6, 10.
 भार्गव *patron.* V. 11. 7. IX. 13. 14. 15 10. XVIII. 20. 21.
 XXIV. 5. 12, 13, 15, 16. 6. 2, 8.
 • भार्ग्य *patron.* XXIV. 8 7, 9.
 भिन्दु *m.* XIII. 20. 11.
 भिषकाल *adj.* XXIV 1. 43.
 भिषवत् *adj., f.* ०ती (च्च्) "containing the word भिषञ्"
 XVI. 11. 11.
 भृ *m.* "name of an Eḷāha" XXII. 7. 25.
 भृतानामवेष्टि *f. plur* "name of some expiatory offerings"
 XVIII. 15 9. 16. 12.

- भृताभव्य *adj. du.* (होम) " name of two offerings " XX. 12. ९.
 भृतेष्टका *f.* XVII. 2. 6.
 भूमिदुन्दुभि *m.* XXI. 18. 2. 19. 8.
 भूमिपरिदृष्टण *n.* VII. 10. 12.
 भृयङ्कत् *f.* " name of some particular bricks " XVII. 5. 10.
 भृगु *n. pr.* XXIV. 5. 10. 6. ९.
 भृगुवत् *n. pr. adv.* XXIV. 5. 12, 13, 15, 16. 6. 2, 8.
 भृग्यश्वत् *n. pr. adv.* XXIV. 8. 7, 8.
 भौवन्व *adj. n.* (आख्यान) XX. 6. 7.
 भक्षा *f.* (= भक्षा) XIII. 19. 8.
 भ्राजस्तत् *adj., f.* ०ती (च्) " containing a derivate from the
 root भ्राज् " XVI. 11. 13.
 भ्रातृव्यचेव *n.* XIX. 19. 10.
 भ्रातृव्यगवी *f.* XIX. 19. ३.
 भ्रातृव्यतिस्तीर्षा *f.* XXII. 2. ९.
 भ्रातृव्ययत्र *m.* XIII. 9. 4.
 भेष *m.* IX. 16. 4.

म

- मगध *m. plur.* XXII. 6. 1४ Comp. मागध.
 मङ्गल्यनामन् *adj.* XVIII. 19. ९, XIX. 10. 2.
 मणिल *adj.* XIX. 16. 7.

मण्डलेष्टका *f.* XVI. 23. 9. XVII. 1. 15. 4. 2, 7.

मण्डु *n. pr.* XXIV. 5. 14.

मतवधोवत् *n. pr. adv.* XXIV. 7. 6, 7.

मय्, मन्य् V. 10. 7, 9, 11. 18. 8. 17. 1. VI. 2. 14. 28. 13 VII.

12. 10, 11. 18. 1, 2, 8, 4. IX. 1. 15. 3. 3, 4. 9. 1, 7, 10, 11. 10.

5, 6. XIII. 10. 8 XIV. 24. 3.

with निम्- XXI. 2. 12. निर्मेथ्य, निर्मेथ्य see separately.

मदनौ *f. plur.* I. 28. 6. XI. 1. 11. 2. 8. XV. 2. 6, 9. 5. 4. 11. 18.

12. 3. 20. 2. 21. 8, 10.

मदा मोद इव XIII. 18. 8, 9, 10. 15 14.

मदा मोद इवोमथ XIV. 3. 4.

मद्रण *n. pr.* XXIV. 8. 10.

मधुगुन्य *m.* VI. 31. 5.

मधुच्छन्दोवत् *n. pr. adv.* XXIV. 9. 4, 6.

मधुपर्क *m.* } VI. 31. 5.
मधुमन्य *m.* }

मधुशाल *n.* XVIII. 5. 5.

मधुस् *n.* see under क्षया*.

मधूदक *n.* XIX 21 16.

मद्यतःकारिन् *m.* XII. 23. 4.

मध्यमज *adj.* XX. 23. 1.

मध्येष्ट्य *adj.* XXIII. 9. 4.

मण्डलेष्टका *f.* XVI. 23. ०. XVII. 1. 15. 4. 2, 7.

मण्डु *n. pr.* XXIV. 5. 14

मतवधोवत् *n. pr. adv.* XXIV. 7. ०, 7.

मय्, मन्त् *V.* 10. 7, ०, 11. 13. ०. 17. 1. VI. 2. 14. 28. 13. VII.

12. 10, 11. 13. 1, 2, 3, 4. IX. 1. 15. 3. 3, 4. 9. 1, 7, 10, 11. 10.

5, ८. XIII. 10. ०. XIV. 24. 3.

with निम्- XXI. 2. 12. निर्मथ्य, निर्मथ्य see separately.

मदनौ *f. plur.* I. 23. ०. XI. 1. 11. 2. ३. XV. 2. ०, ०. 5. 4. 11. 16.

12. ३. 20. 2. 21. ०, 10.

मदा मोद इव XIII. 13. ०, ०, 10. 15. 14.

मदा मोद इवोमथ XIV. 3. 4.

मद्रण *n. pr.* XXIV. 8. 10.

मधुलुन्य *m.* VI 31. 5.

मधुच्छन्दोवत् *n. pr. adv.* XXIV. 9. 4, 6.

मधुपर्क *m.* } VI. 31. 5.
मधुमन्य *m.* }

मधुष्टाल *n.* XVIII 5. 5.

मधुस् *n.* see under छप्पा*.

मधूदक *n.* XIX. 21. 16.

मध्यतःकारिन् *m* XII 23 4.

मध्यमज *adj.* XX. 23. 1.

मध्येष्टय *adj.* XXIII. 9. 4.

मनस्वत् *adj.*, *f.* "ती (श्चत्) "containing the word मनस्" I.
10. 5. XVI. 3. 1.

मनुतन्तु *n.* *pr.* XXIV. 9. 1.

मनुवत् *n.* *pr. adv.* II. 16. 12. XXIV. 10. 12, 18.

मनुष्यगवी *f.* *plur.* "name of certain formulas" IV. 10. 1.
Comp. देवगवी.

मनुष्यत् *n.* *pr. adv.* II. 16. 5.

मनोषह *m.* "name of a certain libation" XXI. 10. 1.

मनोता *f.* "name of the hymn R̥gveda 6. 1": VII. 24. 1.
XIV. 7. 6. XIX. 9. 2. 13. 15. XXIV. 1. 43.

मनोर्षचः *f.* *plur.* XXIII. 3. 6. Comp. मानव (1).

मन्त्रछत् *m.* II. 16. 6. XXIV. 5. 6. 10. 13.

मन्य् see मघ्.

मन्य *m.* VIII. 13. 16. 14. 15. 15. 2, 9, 23, 24. XII. 4. 13. XIII.
5. 4. XIX. 13. 12. XXII. 26. 1, 10. Comp. आज्य०, उद०,
दधि०, पयो०, मधु०.

मन्यिन् *adj.* *m.* "Soma juice mixed with meal" XII. 14. 15.
15. 2. 23. 11. Comp also शुक्रामन्यिनौ under the head of
शुक्र.

मन्यिपात्र *n.* XII. 23. 12.

मन्यिवत् *adj.* XII. 23. 1 XIII. 4. 14.

मरायु *m.* (1) "name of an Ekāha" XXII. 11. 14.

(2) "a quantity of meal" see धान्य०.

- मरुतां स्तोम *m.* "name of an Ekāha" (different from मरुत्स्तोम)
XXII. 13. 4.
- मरुतां प्रयति *f.* "name of an Ekāha" XXII. 5. 17.
- मरुत्वत् *adj., f.* ०ती (प्रतिपद्) "containing the word मरुत्"
XIV. 19. 5.
- मरुत्वतीय *adj.* (यद्) XXI. 7. 17. 17. 5.
- मरुत्स्तोम *m.* "name of an Ekāha" XXII. 10. 19.
- मर्कटक *m.* "a species of grain" XVI. 19. 13.
- मल्ह *adj.* (ऋत्विज्) XIX. 16. ६.—*f.* ०आ (गो) XVIII. 21. 13.
- मसृस्य *n.* "a species of grain" XX. 10. 5.
- महर्त्विज् *m.* XIV. 24. 6, 8, 27. 2. XVIII. 5. 16. 6. 12. XX. 1. 6.
2. 5, XXI. 10. 13.
- महम् *n plur.* "name of some offerings" XX. 11. 18.
- महादेवहत X. 19. 2.
- महानग्रा *f.* XV. 20. ६.
- महागायत्री *f.* (ऋच्) XXII. 18. 2.
- महानाश्रौषामन् *adj.* XX. 13. 1.
- महाभिषव *m.* XII. 8. 4, 11. 11. 12. 1. XIII. 1. 7. 10. 5.
- महाराच *n.* IX. 10. ६, XII. 1. 1, XIV. 9. 3. 19. 1.
- महावीर *m.* "a big pot, used at the Pravargya ceremony"
XV. 2. 14. 3, 17, 19, 20. 4. 6. 5. 4, 11. 6. 11. 7. 2, 3, 5, 6, 8. 12, 16.
10. 1, 6. 11. 2. 14. 7, 10. 17. 7.
- महावेदि *f.* XIV. 8. 2, 23. 11, XXI. 18. 1.

महाप्रत न. (1) "name of a Sāman which is to be sung on the last day but one of the Gavāmayana" XXII. 2. २.

(2) "that day itself and its ceremony" XXI. 10. २, 12, 21. 17. 1. 20. ८. 21. 10, 11. 23. 4, 12. XXII. 21. 14. 22. 10, 1८. 23. ६. 24. 12. XXIII. 1. 11. 2. ३, 4. 3. 11. 4. ४. 5. 9, 13. 7. ६, 13. 8. ३, 5, 7, 10, 12. 9. ०, 15. 10. 4, 9. Comp. अन्तर्म०, म०.

महाप्रतवत् *adj.* (अतिराघ) XXII. 22. 14, 20.

महाप्रतिक *adj.* (शिल्प) XXI. 17. 7.

महाद्विम् न. VIII. 12. 1. XXII. 8. 18.

महाहति *f.* XVII. 20. 15.

महिमन् *m. du.* "name of two special libations (घृह) at the Aśvamedha sacrifice" XX. 12. ८. 13. २. 19. २, ०. 20. ३.

महिषी *f.* "the first wife" XVI. 4. 5. XX. 10. 2. 15. 7, 10, 12. 17. 17. 18. ३, 4, 6, 7.

महोया *f.* "name of the verse अपाम सोमम् (TS. 3. 2. 5. 4)" XIII. 22 ६.

महेन्द्रयाजिन् *adj.* I. 2. 7. Comp. I. 14. 10, and इन्द्रयाजिन्.

मांसधौत VI. 12. ३.

मांससंहित II. 18. 10.

मागध *m.* XXI. 17. 10. 19. ६.

मारघी *adj. f.* (पौर्णमासो) XXI. 15. ६.

मातवचस *patron.* XXIV. 7. ६, 7.

माधुच्छन्दस *patron.* XXIV. 9. 4, ६.

माध्वंदिन *adj.* XII. 4. 1. 9. 7. 24. 7. XIII. 1. 1. 2. 7, 9. 3. 1.
4. 8, 14. 8. 10. 14. XIV. 18. 9. 24. 14, 15. 25. 6, 9, etc.

माध्वंदिनीय *adj.* XIV. 19. 11. XVIII. 2. 17. 12. 11. XXII.
8. 15, 18.

मान *n.* XXI. 13. 8, ०, 10, 14, 15, 16. *Comp.* यजुर्मान, सोममान
मानव (1) *adj., f.* ०वी (च्च्) XIX. 19. 8. *Comp.* मनोर्द्धः
(2) *patron.* XXIV. 10. 12, 18.

मानस *adj.* XXI. 11. 11.

मान्धातृ *n. pr.* XXIV. 7. 13.

मान्धातृषत् *n. pr. adv.* XXIV. 7. 12. 8. 1.

मान्धात्र *patron.* XXIV. 7. 12. 8. 1.

मान्धुक *adj.* "taken from the Mandhuka tree" XVII. 14. 8.

मार्जालीय *adj. m.* (धिष्णिय) XI. 14. 6. 21. 3. XII. 18. 6. 27. 9.
XIII. 2. 9. 13. 12. XIV. 10. 8. 21. 11, 12. 22. 7. 29. 1. XV.
14. 6. 16. 10. XVII. 21. 3, 8. XVIII. 7. 2. XXI. 47. 3. 18. 7.
19. 18. XXII. 8. 12, 19.

माषकमण्डलु *m.* XXII. 26. 5.

माषनामन् *n.* (1) "name of a month" VIII. 3. 19. 7. 2. 12. 5.
20. 8. XX. 20. 5.

(2) "name of some particular bricks" XIX.
12. 11.

मासर *m.* (explained by ब्रह्म) XIX. 4. 6, 7, 8. 5. 9, 11.

मासायतन *adj.* XXI. 1. 14.

मासिषेय *m.* IX. 20. 7.

माहेन्द्रस्य स्तोत्र or मृत n. XIII. 8. 5. XVIII. 15. 10. XX. 10. 11.

XXI. 6. 11, 14, 17. 7. 3, 9. 8. 4. 18. 9. 10. 1. 20. 7.

मित्रायु n. pr. XXIV. 6. 5.

मित्रावरुणयोः सत्र n. XXIII. 12. 4.

मित्रावरुणवत् n. pr. adv. XXIV. 10. 7.

मिध् or मेध् with अभि- XX. 18. 5, 6.

मिन्दा f. "name of the verse यन्म आत्मनो मिन्दाभृत् (Taitt. S.

3. 2. 5. 4.)" XIII. 17. 8.

मिर्मिर adj. XXII. 7. 7.

मौमांषा f. XV. 18. 12. XIX. 16. 9.

मुखवाद m. XVI. 21. 10.

मुद्गल n. pr. XXIV. 8. 7.

मुद्गलवत् n. pr. adv. XXIV. 8. 7, 8.

मुष्कर adj. XVI. 7. 1.

मुष्टिकर्मन् n. XVI. 9. 4.

मुसल n. I. 7. 5. 19. 8. VI. 20 15. XII. 4. 15. XVI. 13. 10.

26. 2, 4. XX. 8. 8, 12.

मुहूर्त m. "name of some particular bricks" XIX. 12. 13.

मृत m. n. VIII 18. 7, 9.

मृतकार्ध adj. I. 6. 5.

मूर्ध्वत् adj., f. ०ती (षच्) "containing the word मूर्धन्"

XVI. 22. 7.

मूलफलभव *adj.* XVII. 26. 15.

मृगशीर्ष *n.* "a lunar mansion" V. 8. 6.

मृगाखर *m.* XX. 7. 12.

मृगारेष्टि *f.* XX. 23. 2.

मृत्खन *m.* XV. 1. 9, 10. XVI. 2. 8, 11. 3. 1, 3, 4, 7.

मृत्युघ्न *m.* XIX. 13. 17.

मेघण *n.* I. 7. 5. 8. 1, 3, 5. X. 21. 19. XIII. 13. 17.

मेघी *f.* "a prop for supporting the shafts of a cartilage or for tying cattle" XI. 7. 3. XV. 5. 11. 6. 13. 13. 7. 15. 1.

मेघ *m.* XX. 3. 3, 4. Comp. अय०, पितृ०, पुरुष०, सर्व०.

मेघ्य *adj.* X. 14. 9. XX. 2. 3. 4. 1, 2, 3, 4. 25. 10, 12. Comp. अ०.

मेघप्रतिष्ठति *f.* VIII. 5. 42. 6. 10.

मेष्कहत X. 19. 1.

मैत्रावरुण (1) *patron.* XXIV. 10. 7.

(2) "one of the officiating priests" VII. 14. 5.
23. 3. 26. 6. 27. 2, 7. X. 1. 8. 27. 2. XI. 7. 2. 19. 8. 21. 8.
XII. 5. 2. XIV. 23. 13. XVII. 14. 7. XXI. 5. 10. XXIII.
10. 12.

मैत्रावरुणधमस *m.* XII. 5. 10. 6. 1, 2. 7. 2. 23. 16. 28. 17
3. 10.

मैत्रावरुणधमसीय *adj.* XII. 16. 11.

मैत्रावरुणदण्ड *m.* VII. 8. 3. 10. 12. IX. 17. 8.

मोदा मोद इव XIII. 13. 8, 10. 15. 14.

मौक *patron.* XXIV. 6. 1.

भौञ्जविवान *adj.* X. 29. 7. XVI. 10. 16. XIX. 9. 10. XXI. 17. 12.

मौहञ्ज *patron.* XXIV. 8. 7, 8.

मौन *patron.* XXIV. 6. 1.

मौस्तुत XX. 15. 12.

चित् (=चित्) with सम्- *caus.* see अमञ्चेत्य.

य

यजतोपव्युषम् *adv.* XXII. 25. 30.

यजनीय *adj.* X. 15. 2, 4.

यजुर्मान् *n.* XXI. 13. 8, 9.

यजुर्युक्त XVIII. 3. 10, 13. 4. 12, 16.

यजुर्वेद *m.* XXIV. 1. 4, 5, 6, 9, 13

यजुष्टस् *adv.* IX. 16. 4.

यज्ञ *m.* IV. 16. 16. VI. 29. 9. VII. 1. 16. 23. 4. VIII. 8. 23. 13. 6

IX. 4. 4. 10. 9. 15. 6, 7, 15, 20. 16. 2, 4, 12. X. 2. 3. 15. 16

20. 11. XII. 17. 4. 20. 1. XIII. 6. 17. XIV. 34. 3, 4. XX. 8. 1

XXI. 1. 10. XXII. 7. 24. XXIV. 1. 1, 30. *Comp.* अन्त्य०

दाक्षायण०, पाक०, पिष्टपितृ०, पितृ०, प्रथम०, वशिष्ठ०, ग्रीनक०

सार्वसेनि०, हविर्यज्ञ, अयज्ञसंयुक्त, and यावद्यज्ञम्.

यज्ञकाम *adj.* XXI, 1. 14.

यज्ञकतु *m.* (1) "sacrificial ceremony" XIV. 20. 1, 3.

(2) "name of some particular bricks" XIX

यज्ञतनू *f.* (1) "name of certain offerings" XII. 1. 3. XIV.
17. 2.

(2) "name of some particular bricks" XVII. 6. 3.

• यज्ञयज्ञस *n.* XI. 1. 4.

यज्ञवल्क *n. pr.* XXIV. 9. 1.

यज्ञविभ्रष्ट XXII. 6. 14.

यज्ञस्य पुनर(सम्भ) *m.* "name of the verse यज्ञो बभूव (Taitt. S.
1. 6. 6. 3.)" IV. 16.12.

यज्ञाङ्ग *n.* XXIV. 2. 13, 14. 4. 11.

यज्ञाङ्गकाम *m.* XXIV. 4. 11.

यज्ञायज्ञिय and •यज्ञीय *n.* (सामन्) V. 11. 6. 13. 8. 15. 6.
XIII. 15. 3, 5. XIV. 34. 4. XVII. 9. 1, 23. 7. XXI. 5. 14.
XXII. 10. 1. Comp. चतुस्त्रा०.

यज्ञायुध *n.* IX 11. 13.

यज्ञारण्य *n.* XVIII. 7. 11.

यज्ञिय *adj.* X. 10. 4. XII. 1. 6. XVI. 1. 7. Comp. अ०.

यज्ञोपवीत *n.* VIII. 15. 1. 16. 15.

यज्ञोपवीतिन् *adj.* I. 10. 8. VIII. 13. 15. XXIV. 2. 15.

यत् with व्या- caus. XV. 6. 5, 17, 18. XXI. 17. 7.

यत्काम *adj.* VI. 10. 1.

यद्यर्तुज *adj.* XXII. 9. 7.

यद्यर्धि *adv.* II. 16 6. XXIV. 5. 6. Comp. यद्यर्धेय.

यद्यार्थाधान *n.* "name of some formulas" V. 11. 6, 7. 13. 8.
15. 8. 17. 1.

यद्याद्देवतम् *adv.* I. 18. 1, 5. 19. 1. 21. 1. 24. 1, 5. II. 20. 2. VIII.
5. 30. XII. 14. 10. 21. 9. 24. 10. XXIV. 3. 21.

यद्याधिष्णियम् *adv.* XXI. 12. 6.

यद्यापरिधितम् *adv.* II. 13. 1.

यद्यापुरम् *adv.* IX. 20. 7.

यथाप्रकृति *adv.* II. 7. 5. Comp. प्रकृतिवत्.

यथाप्राशु *adv.* VII. 13. 3.

यथापैय *adj.* II. 16. 5. Comp. यथापि

यथावघट्टितम् *adv.* XII. 27. 9.

यथायद्भूदक्षिण *adj.* III. 15. 4.

यथोपलक्षम् *adv.* VI. 4. 3. 7. 9.

यमगाथा *f.* XVI. 6. 5.

यमदेवत्य *adj.* IX. 15. 13.

यमातिरात्र *m.* "name of a Sattra lasting 40 days" XXIII.
7. 4.

यमुना *f.* XXIII. 13. 6, 15.

यवाचित XVIII. 21. 7.

यव्य *n. plur.* "name of some offerings" XX. 12. 1.

यत्रोदा *f.* "name of some particular bricks" XVII. 5. 9.

याच् with विपरि- XXII. 1. 8.

याजमान (1) *adj.* XIV. 15. 4. XXI. 3. 3, 10.

(2) *n.* "that part of the ceremonies which is to be performed by the Yajamāna" IV. 1. 1. XXI. 1. 18, 19. XXIV. 2. 5.

(3) *n.* "the Mantras which are to be muttered by the Yajamāna" IV. 16. 14.

याज्ञसेनौ *adj. f.* (चित्ति) XVII. 4. 9. 26. 9.

याज्ञा *f.* II. 18. 3. V. 23. 9. 28. 15. VII. 25. 10. VIII. 1. 4. 6. 24. 15. 16. 20. 5. IX. 3. 20, 22. 4. 17. 8. 6. 9. 3. 14. 9. 16. 9. XVI. 7. 10. 8. 4. XIX. 2. 8, 19. 6. 15. 7. 3. 18. 8, 9, 17. 19. 15, 19, etc. Comp. चतु०, प्रियप्रतीक०, शस्त०.

याथाकामौ *f.* I. 4. 5. III. 15. 3. 18. 7. V. 7. 13. VI. 31. 7. VII. 24. 2. XII. 14. 2. XXI. 1. 17.

यायावर *adj.* V. 3. 22. XI. 17. 1. XVI. 13. 4.

यावन्मृतम् *adv.* X. 23. 3.

यावद्यजम् *adv.* XX. 3. 2.

यादूषणम् *adv.* XXII. 10. 17.

यास्तु *n. pr.* XXIV. 6. 1.

युगपत्काल *adj.* VIII. 5. 18

युवनाश्वत् *n. pr. adv.* XXIV. 7. 11, 12.

युप *m.* VII. 1. 12, 14. 3. 6. 9. 9. 10. 1, 4, 5, 6, 11. 11. 2, 3, 4, 5. 13. 8. 15. 2. 19. 8. 23. 11. 28. 2, 4. IX. 11. 20. 19. 15. 20. 1, 9. X. 4. 14. XII. 18. 12. XIV. 5. 6, 13, 14, 17, 19. 6. 12. XVII. 22. 6. XVIII. 1. 8, 12. 5. 13. XX. 14. 3. 24. 4, 9. XXI. 14. 11. XXII. 3. 7. 4. 7, 15. 8. 6, 8. 16. 1. XXIII. 12. 15. Comp. एक०, विशाल०, स्फाळति०, and यावदूषणम्

युपद्रव्य *n.* XXIV. 4. 13.

युपवत् *adv.* XI. 9. 11. 10. ३.

युपसंमान *n.* XVII. 22. 6.

युपाञ्जन *n.* XXI. २. 2.

युपावट *m.* VII. 3. 1०. 9. 6. *Comp.* अवट.

युपाङ्गति *f.* VII. 1. 7. XIV. 5. 6.

युपैकादशिनौ *f.* XXI. 14. 11.

युष्य *adj.* VII. 1. 15, 19.

युषन् *m. n.* VII. 24. 12. XIX. 15. 12.

येयजामह *m.* "the formula ये यजामहे" V. 28. ०. XXIV.
13. 5. 6.

योक्त्रपाश *m.* III. 10. 6. VIII. 8. 14. X. 28. 1. 29. २.

योग *m.* (अग्नेः) XXI. 5. 6, 8. *Comp.* विमोकः

यौवनाश्रय *patron.* XXIV. 7. 11, 12.

र

रक्षोदेवत्य *adj.* IX. 15. 4.

रक्षाशय *adj.* XI. 4. 5 (*comp.* 8).

रत्निन् *m. plur.* XVIII. 10. 12. 12. 7. 18. 9, 14. XX. 5. २.

रथकार *m.* V. 8. 1०. 11. 7. XX. 5. 18.

राधंतर *n.* (सामन्) V. 11. 6. XI. 15. 1. XIV. 19. 7. 20. 1. XVII.
8. 4. 12. 10. XXII. 1. 13. 4. २०. 12. 14. 15. 5. 18. 2, 6. *Comp.*
कण्ठ०, and राधंतर.

रथंतरपृष्ठ *adj.* "having the Rathamtara Sāman as the basis of the Pṛishṭha Stotra" XXI, 23, 8, 9. Comp. वृहत्पृष्ठ.

रथंतरवत् *adv.* XVII. 8. 8. 9, 2.

रथंतरसामन् *adj.* "whereat the Rathamtara Sāman is employed" X. 2. 6, 7. XII. 14. 1. XIV. 22. 9. 24. 16. XX. 9. 12. XXI. 6. 10. 8. 12. 9. 1. 14. 14. 15. 10. XXII. 2. 5, 8. 5. 2, 4. 6. 2. 7. 1, 26. 10. 2, 6. 12. 11, 17. XXIII. 12. 21. Comp. कण्ठ०, and वृहत्सामन्.

रथमुख *n.* XVII. 20. 5. Comp. रथगिरम्.

रथवर्त्ममात्र *adj.* II. 2. 7. VIII. 5. 10.

रथवाहन *n.* XVII. 17. 7. XVIII. 17. 14. XX. 9. 6. 16. 18.

रथवाहनवाह *m.* XVIII. 22. 6, 8.

रथविमोषनीय *adj.* (होम) XVIII. 17. 14.

रथगिरम् *n.* XVII. 20. 6. Comp. रथमुख.

रथाक्ष *m.* "a measure of length" XIV. 5. 17. Comp. दृश०.

रथावाहति *adj.* XVIII. 4. 3.

रथाङ्ग *n.* XIV. 20. 4.

रथीतर *n.* *pr.* XXIV. 8. 1.

रराटौ *f.* "twisted grass fastened to the eastern entrance of the shed used for the Havirdhānas" XI. 8. 1, 4. XII. 6. 8.

रवत् *m.* (= रवय) VIII. 11. 19, 21.

रशनसंमित XIV. 6. 10.

रश्मिवत् *adj., f.* ०ती (ञच्) "containing the word रश्मि" XVI. 11. 12.

राक्षोष्ठी *f.* *pur.* "name of certain verses" VII. 13. 4.

राज् *m.* "name of an Ekāha" XXII. 10. 20.

राजन् *m.* (1) "king in the proper sense" II. 16. 10. V. 11. 7. VI. 25. 6. X. 2. 9. 3. 1. 12. 14. XIII. 24. 8. XIV. 14. 6. XVIII. 8. 1. 12. 3, 7. 18. 10, 11, 14. 19. 5, 6. 22. 4. XIX. 4. 11. XX. 1. 1. 3. 1, 2. 4. 1, 2, 3, 4. 6. 13. 25. 4. XXII. 10. 10. 12. 11. 13. 10, 11. 18. 3. 28. 1, 3, 11, 16. XXIV. 5. 9. *Comp.* सत्य०.

(2) "Soma" X. 3. 7. 4. 15. 12. 6. 20. 12, 13, 14, 18. 24. 1, 4, 5, 15. 25. 1, 5. 26. 13. 27. 3, 9, 10. 28. 4. 29. 2, 3, 4, 7. 30. 15. 31. 3, 4, 6, 7. XI. 1. 11. 16. 11. 17. 8, 10. 21. 14. XII. 3. 13. 7. 10, 19. 8. 5. 9. 7, 8, 10. 10. 2. 12. 3, 11. 16. 11. 18. 5, 8, 19. 19. 2, 5. 20. 20. 29. 9. XIII. 1. 5, 11. 15. 2. XIV. 1. 6, 10. 2. 2. 8. 8. 4. 12. 8. 5, 6. 9. 1, 3, 4. XVI. 17. 1. XXI. 4. 5. 5. 3. XXIII. 10. 7. 12. 6.

राजन्य *m.* I. 19. 6. IV. 3. 2. V. 3. 13, 18. 4. 3. 6. 2, 3. 11. 7. 14. 1. 19. 2. VI. 15. 10. X. 11. 6. 12. 8, 12. 22. 5. XII. 24. 5. XIV. 2. 10. XV. 4. 9. 11. 2. XVI. 3. 4. 6. 2. 12. 9. 20. 13. XVII. 19. 6, 8, 9. 26. 18. XVIII. 1. 1. 16. 3. 17. 5. 19. 2. 21. 10, 11. XIX. 4. 1, 14. 27. 22. XX. 6. 14. 24. 1. XXI. 2. 4. XXII. 10. 3. 13. 8. 26. 1, 5. XXIV. 1. 2. 11. 13.

राजपुत्र *m.* XII. 16. 1. XVIII. 3. 11. 4. 2. 7. 9. XX. 4. 1. 5. 17.

XXI. 13. 10.—पुत्रो *f.* XX. 15. 9.

राशंभय *m.* XIII. 24. 9.

राजसुय (1) *m.* X. 26. 9. XII. 8. 13. XIII. 23. 11. XVIII. 8. 1. 22. 20. XIX. 9. 12. 10. 2.

(2) *adj.* XXII. 25. 10, 17.

राशाभिषेक *m.* XXII. 22. 23. *Comp.* अभिषेक

राशमन्त्री *f.* X. 31. 5. XV. 5. 7. 6. 10.

राजौव *adj.* XXII. 20. 14.

राज्जुदाल *adj.* XX. 9. 6.

राति *adj.* XX. 1. 15.

रात्रिपर्याय *m.* VI. 4. 10. XIV. 3. 0. 4. 13. 23. 12.

रात्रिसन्न *n.* XIX. 15. 7.

रायंतर *adj.* XIV. 4. 3.

राम *adj.* "dark-coloured" XV. 12. 13.—रामा *f.* XV. 12. 13.
XVII. 24. 2.

राशि *m.* "name of an Ekāha" XXII. 11. 14.

राश्रभृत् *f.* (1) "name of certain offerings" XVII. 19. 12.

(2) "name of some particular bricks" XVII.
10. 2

राश्रमथांदा *f.* IX. 12. 5.

रास्त्रा *f.* XV. 3. 3. XVI. 5. 1, 2.

रिप्ललेप *m.* VIII. 16. 8.

रिष् with व्यप- XII. 22. 7.

रिष्, रेष्टते (रेष्टाण) XII. 17. 3.

रौतिवाद *m.* XVI. 21. 9.

रुक्मसूत्र *n.* XVI. 15. 8. 16. 1.

रुक्मिन् *adj.* XXII. 12. 6.

रुग्णवत् *adj., f.* ०ती (श्चच्) "containing a derivate from the
root रुज्" XII. 15. 6.

रुच् *f.* "name of some offerings" XVII. 20. 17.

रुद्र *m. plur.* "abbreviated expression for some invocations addressed to Rudra" XVII. 11. 6.

रुह् with उपाव- VI. 28. 12, 13.

with समा- *caus.* VI. 28. 8, 10. VIII. 8. 22. IX. 1. 9. X. 19. 6. XX. 24. 16. *Comp.* समारुह्.

रुतःसिच् *f.* "name of some particular bricks" XVI. 24. 3. XVII. 1. 16. 4. 3, 7.

रुभ *n. pr.* } XXIV. 9. 15.
रुभवत् *n. pr. adv.* }

रुवती *f.* (रुच्) XXII. 6. 10.

रुभ *patron.* XXIV. 9. 15.

रुवतघामन् *adj.* XXI. 7. 12.

रुहिणी *f.* "a lunar mansion" V. 3. 5. 27. 5. XXII. 25. 20.

रुहीतक *m.* "name of a tree" I. 5. 8.

रुहिण *adj. m.* (पुरोडाश) XV. 5. 20. 6. 1, 6. 9. 1. 10. 10. 11. 5. 12. 7. 15. 1.

रुहिणकपाल *n.* XV. 3. 12. 15. 1.

रुहिणहवती *f.* XV. 15. 1.

रुहिणहोम *m.* XV. 11. 6.

रुहीतक *adj.* XII. 2. 8.

ल

लकुट *m.* X. 27. 7.

लक्षण *adj.* XVI. 13. ०. XVII. 22. ५.

ललाटिक *adj.* XI. 4. 12.

लाङ्गलेपा *f.* XXII. 8. 7. *

लेखाधिकार *m.* XVI. 34. 1.

लेप *m.* III. 2. 7. VI. 10. 10, 11. 11. १. VII. 26. 12. VIII. 16. 3.
XII. 6. २. 11. 1. XVIII. 16. 7, 14. *Comp.* पिष्ट०, रिप्त०.

लोकंष्टणा *f.* (इष्टका) "name of the common bricks used for building the sacrificial altar" XVI. 14. 8, ०. 33. 7. XVII. 10. ९, 10. 21. 7, ०, 11. 25. 8, ०, 10, 11, 12, 13. 26. 12. XIX. 11. 3. 15. 11.

लोकेष्टका *f.* "name of some particular bricks" XVII. 9. 7.

लोमशमव्य *adj.* XX. 13. 12.

लोह *adj.* "reddish" X. 29. 5.

लोहित *n. pr.* XXIV. 9. 7.

लोहितपचनीय *adj.* (मंभार) XV. 3. 20. 1. 2. XVI. 5. 8, 9.

लोहितव्रमन *adj.* XIX. 16. ०. XXII. 4. २३.

लोहितमारङ्ग *adj.* X. 29. 6.

लोहितायस *m.* "a razor of copper" XVIII. 5. ०.

लोहितोष्णोप *adj.* XIX. 16. ०. XXII. 4. २३.

लोहिमीका *f.* VI. 9. 1.

लौकिक *adj.* XXIV. 1. 22.

व

वञ्ज *n.* "name of an Ekâha" XXII. 13. 13.

वज्जिणौ *f.* "name of some particular bricks" XVII. 9. 5.

वत्स *n. pr.* XXIV. 5. 11.

वत्सञ्जु *adj.* "having the shape of a calf's knee" I. 6. 5.

वत्सप्रवत् *n. pr. adv.* XXIV. 10. 16.

वत्सापाकरण *n.* I. 14. 17. IV. 2. 3. Comp. I. 2. 2. 14. 7. IV. 2. 3, 6. VIII. 1. 9. 5. 29. 9. 11, 12. IX. 1. 23, 24, 34. 4. 12, 13. XI. 5. 12. XXIII. 12. 7.

वध्यश्चवत् *n. pr. adv.* XXIV. 6. 6.

वनस्पति *m.* "abbreviated expression for an offering to the sacrificial post" VII. 25. 14. 27. 1. 28. 4. XXIV. 4. 18.

वनस्पतिहोम *m.* XX. 11. 15.

वन्दनवत् *n. pr. adv.* XXIV. 7. 6, 7.

वपगप्रवाद *adj.* (मन्त्र) XVIII. 22. 10.

वपा *f.* VII. 12. 9. 19. 1, 2, 3, 4, 8. 20. 1, 2, 5, 9. 21. 1, 22. 11. IX. 18. 15. X. 15. 16. XI. 20. 3. XII. 18. 15. XIII. 7. 15. 23. 16. XIV. 7. 12. 9. 3. 10. 5. XVI. 8. 4. XVII. 23. 10. XVIII. 6. 8, 9. 7. 13. XIX. 2. 3. 8. 5. 18. 10, 11. 16. 4. 17. 5, 12. 18. 15. XX. 18. 11, 15. 19. 2, 3, 4, 5. 21. 4. 25. 13. XXI. 24. 5. XXII. 9. 21. 17. 6. Comp. अत्रप and परिवष्य.

वपावत् *adj.* XX. 25. 13.

वपाश्रयणी *f.* VII. 8. 3. 15. 7. 17. 4. 19. 6. 20. 4. 21. 3. XIV. 7. 4, 5. XXIV. 4. 16.

वषोद्धरण n. VII. 19. ३. 21. 2.

वयस्या f. "name of some particular bricks" XVII. 1. ३.

वर m. "a present that is wished for" (sometimes used in the sense of मो; comp. V. 11. 4. XXII. 1. 16.) V. 7. ३. 11. ३, 4. 14. 12. 18. 1. 22. 5. VI. 30. 4. VII. 21. 5. IX. 7. 5. 13. ३. 16. 8. XI. 20. 10. XII. 8. 10. XIV. 13. 9. 14. 4. 24. 6, 8. 25. 4. 26. ३. 27. 2, 7. 29. ३. XV. 21. ३. XVI. 23. ३. XVIII. 9. 19. XXII. 1. 15. 28. 6.

वरण (1) n. "choosing" XI. 19. 10.

(2) adj. m. (मन्त्र) X. 1. 13.

वरचाकण्ड m. X. 27. 6.

वराहविहत V. 1. 7. 9. 10. XV. 2. 1.

वरुणप्रघाम m. plur. "the second Parvan of the Chaturmāsya sacrifices" VIII. 4. 13. 5. 1, 31. 8. 23. XXII. 8. 9. XXIII.

10. 9. XXIV. 3. 37. Com. वरुणप्रघामिक.

वरुचिम् adj. XX. 5. 13.

वर्ण m. "caste" XXIV 1. 2. 2. 35. Comp. अर्णसंयोगेन and भार्गवर्णिक.

वर्तिका f. XX. 14. ९.

वर्षाष्ट f. XIX. 27. 7.

वर्ष्य adj. (उदक) VIII. 22. 5, 6. XVIII. 13. 10.

वलभिद् m. "name of an Ekāta" XXII. 11. 16, 20. XXIII. 9. 7.

वनम् with अति- caus. VI. 11. ३

- वल्मीकवपा *f.* V. 1. 7. 9. 8. VIII. 18. 9. IX. 2. 4. XV. 2. 1. XVI. 2. 7, 9. 6. १. XVIII. 8. 13, 14. 20. 4. XIX. 8. 5. 12. 25.
- वशा *f.* " name of some particular bricks " XVI. 32. 4.
- वषट्कर्तृ *m.* XII. 24. 6.
- वषट्कार *m.* II. 16. 2. V. 28. 9. XII. 25. 16. 28. 1. XVIII. 7. 4. XXI. 10. 8. XXIV. 3. 13, 14. 14. 7. Comp. पुनर्व०.
- वषट्कारनिधन *adj.* १. " (ending with the exclamation Vashaḥ) name of a Sâman " XIV. 25. 11.
- वषट्कृ V. 28. 8. VII. 20. 5. 21. 2, 25. 13, 16, 18. 26. 11. VIII. 3. 8. 15. 11. XII. 20. 24. 23. 4, 17. 26. 6. 27. 19. 28. 14. XIII. 4. 2. 12. 4, 7. 13. 19. 14. 8, etc. Comp. यथावषट्कृतम्.
- with अनु- VIII. 3. 8. XII. 23. 4, 17. 26. 6. 28. 11. XIII. 4. 2. 12. 4, 7. 13. १. 14. 9, 10. 16. 7. 17. ३. XIV. 28. 1. XV. 10. 11. XIX. 8. 10. Comp. अनुवषट्कार.
- वषतोवर्गौ *adj. f. plur.* (आपः) XI. 20. 3, 13. 21. 1. XII. 5. 2. 6. 1. 7. 2, 10. 9. 1. XIII. 1. 3. XIV. 8. 6. 9. 3. 17. 3. 31. 1. XX. 9. 11. XXI. 5. 14. 24. 3. XXII. 3. 9. 8. 16.
- वसाहोम *m.* VII. 25. 1, 4, 10.
- वसाहोमहवनौ *f.* VII. 8. 3, 7. 23. 11. 25. 1.
- वसिष्ठ *n. pr.* XXI. 2. ३. 6. XXIV. 11. 15, 16.
- वसिष्ठयज्ञ *m.* III. 17. 12.
- वसिष्ठवत् *n. pr. adv.* XXIV. 10. 4, 5, 6, 7.
- वसिष्ठस्य निहव *m.* " name of a Sâman " XIV. 20. 1.

- वमिष्ठस्य संसर्प *m.* "name of a Chatûâtra" XXII. 20.
- वसुमद्गण *m.* "name of the text which begins वसुमद्गणस्य सोम
देव (Taitt. S 3. 2. 5. 2.)" XII. 24. 8.
- वसोधारा *f.* XVII. 17. 8. XIX. 13. 4.
- वाचट् *interj.* XXIV. 14. 11.
- वाक्मद्भव *m.* XXIV. 1. 15.
- वाचः स्तोम *m.* "name of three Ekâbas" XXII. 5. 1.
- वाचाकर्मीण *adj.* VIII. 5. 17.
- वाजपेय *m.* X. 26. 8. XI. 10. 13. XII. 6. 8. 8. 13. XIII. 23. 14.
XIV. 10. 4. XVIII. 1. 1. 3. 6. 7. 14. XXIV. 4. 9. Comp.
कुस०.
- वाजप्रसवीय *adj.* (होम) XVII. 19. 1. XVIII. 5. 13.
- वाजयन् *adj., f.* ०त्तो (चच्) "containing the word वाज" III.
5. १. IV. 12. 2.
- वाजस्यन् *m.* XVIII. 4. 13. 5. 4. 6. 17. 7. 7.
- वाजिन् *m. plur.* "a class of divine beings" XXIV. 12. 3.—
वाजिर्ना सामन्" XVIII. 4. 9.
- वाजिन *n.* "whey" VIII. 2. 6, १, 11. 3. 6, 10, 11. 7. 9.
- वाजिनचर्या *f.* XII. 25. 1३.
- वाजिनपाच *n.* VIII. 2. १. 3. ८.
- वाण *m.* "a harp with hundred strings" (शतवन्तु)" XXI.
17. 1) 18. ८.

वातनामन् *n. plur.* (1) "name of some invocations of the wind" XV. 10. 8.

(2) "name of some offerings accompanied by these invocations" XVII. 20. 11. XIX. 26. 1. 27. 14.

वात्सप्र (1) *m. patron.* XXIV. 10. 16.

(2) *n.* (सूक्त) "name of the Anuvāka beginning with the words दिवस्परि प्रथमं जज्ञे (Taitt. S. 4. 2. 2. 1.) and of the ceremony accompanied by the recitation of this Anuvāka" VI. 19. 8. XVI. 11. 6.

वाधूल *n. pr.* XXIV. 6. 1.

वाधय *patron.* XXIV. 6. 5, 6.

वान्दन *patron.* XXIV. 7. 6, 7.

वामदेव *patron.* XXIV. 6. 16, 17.

वामदेवत् *n. pr. adv.* XXIV. 6. 17.

वामदेव्य *n.* (सामन्) V. 14. 4. XI. 15. 1. XII. 8. 5. XVII. 7. 8. 12. 10. XXII. 15. 5. 18. 6.

वामन *adj.* XXI. 23. 3. XXII. 15. 14.

वामभृत् *f.* "name of a particular brick" XVI. 24. 2.

वामरथ्य *patron.* XXIV. 8. 14.

वायव्य *n.* (पात्र) "a kind of Soma vessels" XI. 17. 1, 5. XII. 1. 2, 4. 2. 11. 20. 22. XVIII. 12. 14.

वायव्यप्रकार *adv.* (महावीर) XV. 2. 14.

वाटमत् *adv., f.* (सूक्ती) "containing the word वायु" XVI. 8. 4.

वारवन्तीय *n.* (मामन्) V. 15. 6. XVII. 13. 10. XVIII. 20.
XXII. 16. 10.

वारिधापयन्त *patron.* XXIV. 9. 9.

वारुणप्रघासिक *adj.* VIII. 12. 2. XXII. 8. 11.

वाभ्रौवालप्रतिययित XVIII. 10. 23.

वायांहर *n.* (मामन्) XV. 14. 2, 3.

वायिक *adj.* XX. 23. 11.

वालखिल्या *f.* "name of some particular bricks" XVII. 2. 5.

वालमय *adj.* XIX. 1. 18.

वालसाव *m.* "hair-sieve" (?) XIX. 1. 17. 4. 9.

वालाभिवीत XVIII. 20. 21.

वालावृत XVIII. 10. 23.

वालुकि *n. pr.* XXIV. 9. 1.

वावाता *f.* XVIII. 10. 14. XX. 10. 2. 15. 7, 10, 12. 18. 7.

वाशिता *f.* XIX. 16. 21.

वापट् *interj.* XXIV. 14. 11.

वासन्त *adj.* XX. 23. 11.

वासिष्ठ *patron.* XIV. 8. 1. XXIV. 10. 4, 5, 6, 7.

वास्तुमय *adj.* (घर) IX. 11. 11.

वास्तोस्पतीय *adj.* (होम) VI. 23. 1.

विशतिराव *m.* XXIII. 2. 19.

विकर्णो *f.* "name of a particular brick" XVII. 3. १. 4 7.
10. १. 11. ३.

विकस्ति *f.* XXI. 25. १.

विकार *m.* VII. 27. 2. VIII. 2. ३. 5. 31. 6. १ X. 9. 1६. XII. 7. 15.
XIII. 2. ३. 4. 11. 11. 1, 6. XIV. 1. ३, etc. Comp. अ०, गुण०

विकाल *m.* X. 13. 6.

विकिर *m.* "a kind of bird" XX. 14. 5.

विक्रति *f.* XXIV. 3. ३०. 4. 1१.

विक्रिध *adj.* XX. 22. ८.

विघ्न *m.* "distribution (of Soma)" XIII. 8. 11.

विघाहम् *absol.* XIII. 18. 5. XIV. 15. 1 (against the commen-
tator who in the latter place assumes a substantive विघाह).

विघ्न *m.* (1) "mallet, hammer" XI. 5. 2.

(2) "name of an Ekāha" XXII. 13. 12, २8. १.

विचक्षण *adj.* X. 12. 7, 8.

विचिन्तगर्भा *adj. f.* XVIII. 10. 15.

विष्, विष्क्यति with अति- XXI. 8. 7

वितराम् *adv.* XI. 18. ८.

वितृतीयदेश *m.* II. 1. 4, ८. 3. 11. V. 4. 5. XI. 7. 2.

विशोग्य *m.* "a kind of bird" XX. 22. 1८.

विद्याविद् *adj.* XIII. 7. 7.

विष्टति (1) *f. du.* "name of two grass-blades indicating the
line of separation between Barhis and Prastara" II. 9. 12.

10. 2. III. 5. 3. IV. 6. 5. VII. 7. 7. VIII. 10. 5. 14. 8. X.
30. 3. XI. 3. 2.

(2) *m.* "name of 7 Sattras lasting 49 days" XXIII.
7. 1.

विनिहन्न "half-offered" IX. 4. 10.

विनिहृष्ट (opposite व्यतिथक्त) IV. 14. 2.

विभुक्ति *f.* "name of an Ekāha" XXII. 5. 18.

विषय *adj.* (य) XXII. 5. 5.

विषययुग *n.* VII 3. 8.

विषयिन् *adj.* (वैश्य) "having cars fit for use on unbeaten
ways" XX. 5. 13.

विप्रुष् *f.* I. 13. 7. IX. 6. 8. XII 7. 11. Comp. वैप्रुष्.

विभक्ति *f.* "case (of the word अग्नि in the Yājyā formulas)"
V. 28. 6, 8, 9. 29. 6.

विभागमन्त्र *m.* XVIII. 11 13.

विमाथीहृ XVIII 7. 8.

विमित *n.* "a square shed resting on four posts" XVIII
18. 5. XXII. 3. 6. Comp. दौचित्.

विमोक *m.* (अग्नेः) XXI. 5. 6, 8. Comp. योग

विमोचन *n.* (पत्न्याः) X. 4. 12.

विराज् (1) *m.* "name of an Ekāha" XXII. 20. 21.

(2) *f.* "name of a verse in the Virāj metre" XXI.
7. 7.

(3) *f.* "name of some particular bricks" XVII. 3. 1.

विराट्क्रम *m.* V. 18. 2. VI. 24. 5. 26. 5.

विह्वप *n. pr.* XXIV. 8. 4.

विह्वपवत् *n. pr. adv.* XXIV. 8. 6, 6.

विवध *m.* VIII. 18. 9.

विवयस् *adj.* "being in man's age" XVI. 24. 4. XVII. 1. 10.

विवाह *m.* XXIII. 1. 15.

विम् *f.* XXIV. 10. 18.

विशय *adj.* "lying on both sides" (epithet of that particular brick which, in construing a fire-altar in the shape of an eagle, is put at the place where body and wings meet) XVII. 8. 6, and several times in the S'ulbas'utra (see Dr. Albert B'uk's note 3 on Åp. S'ulb. 10. 1.)

विशाख *n.* "forking, ramification" I. 3. 11 (against the explanation of the commentator). XI. 10. 4. XIX. 16. 15.

विशाखदामन् *n.* XV. 5. 20. 6. 13, 17. 18. 7.

विशाखा *f. du.* (1) "a lunar mansion" V. 3. 14.

(2) "name of two particular bricks" XVII. 6. e.

विशालयूष *m.* XX. 22. 14. 23. 1, 7.

विशजिच्छिन्त्य *m.* "name of an Ekāha" XXII. 4. 11.

विशजित् *m.* "a Soma festival of one day" XIV. 19. 9. 20. 1. 23. 1, 3. XV. 12. 12. XVII. 26. 12. XX. 25. 20. XXI. 15. 21. 16: 6, 17. XXII. 1. 6. 13. 25. 22. 9. 23. 4, 6, 12, 13. 24. 2, 12. XXIII. 2. 20. 5. 7. 7. 6, 13. 8. 10. 9. 5. 13. 9.

विश्व्योतिम् *f.* "name of some particular bricks" XVI. 21. 2. 24. 7. XVII. 1. 17. 4. 4, 7. 25. 6, 7.

विश्वमौ *f.* "name of the formulas सप्त ते अग्ने समिधः सप्त जिह्वा, etc. (Taitt. Br. 3. 11. 5. 1 seq.) and of the offerings accompanied by them" XIX. 13. ६

विश्वसृज् *m. plur.* XXIII. 14. 15, 16.

विश्वसृजां सदससंवत्सर *n.* (सप्त) XXIII. 14. 14.

विश्वसृजामयन *n.* XIX. 15. 7.

विश्वामित्र *n. pr.* XXIV. 9. 1.

विश्वामित्रवत् *n. pr. adv.* XXIV. 9. 2, 3, 4, 6, 8, 10, 11, 13.

विश्वामित्रस्य संज्ञय *m.* "name of a Chatûrâtra" XXII. 20. 2.

विष्णुरूप इन्द्रम् *n. plur.* "name of a class of particular bricks" XVII. 4. 10.

विषुवत् *m.* "the central day in a Sattva" XXI. 15. 16. 21. ६
22. ७, 10, 11. 23. 1. 25. 2. XXII. 13. 21. XXIII. 9. 13. 10. ६
14. ७.

विष्टुति *f.* XXII. 7. 17.

विष्णुकर्म *m.* IV. 14. ६, ७. 16. 19. VII. 28. 1. XIII. 18. 8. 24. 7.
25. 2. XVI. 10. 12. 11. 7. XVIII. 12. 10. XX. 20. 11.

विष्णुवृद्ध *n. pr.* XXIV. 8. ९.

विष्णुतिक्तम *m.* IV. 14. ७, 10.

विमंक्षित "not finished" IX. 11. 21.

विष्टववाष् *adj.* XX. 8. 1६.

विसंभिका *f.* XVII. 8. 17.

विह्वय न. (सूक्त) "name of the hymn Rigveda 10. 128",
XIV. 19. 11.

विहार m. (1) "the three holy fires and the place between them" I. 12. 12, 18. 4. IV. 4. 9. 16. 18. VI. 3. 8. VII. 27. 9. VIII. 5. 5. 7. 10. 12. 2. IX. 10. 6. 11. 8. 16. 7. XI. 18. 2. XIV. 15. 5. XV. 2. 5. XVI. 3. 14. XXII. 11. 13. XXIV. 2. 10, 12.

(2) "name of the formulas एति प्रेति, etc. (Taitt. Br. 3. 10. 4. 3.)" XIX. 12. 23. Comp. संहार and Sāyana's comment. on Taitt. Br., Vol. II, p. 738, l. 3 from below.

वीणागणकिन् m. XX. 6. 10, 13. 8. 14.

वीणागायिन् m. XX. 6. 5, 14. 7. 1, 5.

वीणादण्ड m. XXI. 17. 8.

वीणावाद m. XXI. 17. 17, 19. 1.

वीतद्वय n. pr. XXIV. 6. 1.

वीतद्वयवत् n. pr. adv. XXIV. 6. 2.

वीतोष्णन् adj. (पिण्ड) I. 10. 2.

वीरजमन n. XVIII. 10. 7.

वृ "to choose" with अति- XXIV. 5. 7.

with अतिप्र- II. 16. 8.

वृकसोमन् n. XIX. 2. 10.

वृज् with प्र- "to perform the Pravargya ceremony" IX. 12. 9. 20. 1. XI. 2. 6, 7, 8, 10. XV. 12. 10, 11, 12, 13. 18. 1, 13, 14, 17. XVI. 9. 9.

वृषणन् adj., f. •ती (प्रतिपद्) "containing the word वृषण" XIV. 19. 8.

दृष्टिमनि *f.* "name of some particular bricks" XVII. 5. 5.

वेणुयव *m. plur.* VI. 31. 8, 9, 14.

वेद *m.* "bunch of grass" I. 6. 4, 6. 14. 17. 15. 7. 23. 6. 24. 5, 6. 25. 12 II. 1. 3. 4. 2. 6. 1. 7. 2. 11. 1, 10. 12. 7. III. 3. 9. 8. 1, 7. 10. 3, 5. 14. 7. IV. 13. 5. 16. 8, 9. VII. 3. 10. 13. 12. 23. 3. VIII. 5. 4. 9. 13. 13. 2. 14. 16. X. 21. 2. 30. 3. XI. 2. 15, 16. 3. 3. XII. 25. 13, etc.

वेदपरिवासन *n.* I. 6. 6. Comp. परिवासन.

वेदि *f.* I. 7. 13. 14. 17. II. 1. 1, 3, 4, 5, 6. 3. 7, 9, 10, 11. 8. 1. 9. 1, 2. 11. 9, 10. 15. 1. 16. 15. III. 10. 5. 13. 5. IV. 5. 1, 4. 14. 6. VI. 3. 9. 11. 4. VII. 3. 7, 10. VIII. 5. 4, 10, 11, 12, 20, 21, 24. 6. 14, 23. 7. 23, 24. 10. 5. 13. 2, 5, 8, 15. 14. 4, 25. 16. 4. IX. 2. 2. X. 10. 1. 21. 6. XI. 1. 12. 3. 2. 4. 11. 5. 2. 6. 1. 7. 2. 9. 5. 14. 2, 6. 21. 3, 4. XIII. 5. 6, etc. Comp. उत्तर०, महा०, अन्तर्वेदि and बहिर्वेदि.

वेदिकरण *n. plur.* "the tools used in making the Veda" XII. 19. c.

वेदिश्रोणि *f.* VII. 20. 4. 23. 11. 26. 10. XI. 21. 3, 4. XVIII. 4. 4. 7. 8. XIX. 24. 3. XXI. 17. 19

वेदिमंमान *n.* XIV. 5. 10.

वेदंस *m.* II. 3. 1. VII. 4. 1. XII. 17. 5. XIII. 19. 1, 6.

वेनवत् *n. pr. adv.* XXIV. 6. 8.

वेदत् *f.* XIX. 16. 16, 17, 19, 22. XXII. 15. 12.

वेहाय् *denom.* (वेहायमाना) XVIII. 21. 7.

वेहत *adj.* IV. 10. 1.

वैतस *adj.* (सत) XVIII. 13. 21.

वैतहय *patron.* XXIV. 6. 2.

वैद्युत *adj.* (अग्नि) IX. 3. 21.

वैव्य *patron.* XXIV. 6. 7, 8.

वैप्रुष *adj.* (होम) XII. 16. 15. XIII. 2. 7. XIV. 9. 5.

वैभीतक *adj.* XXII. 4. 21.

वैभृध *adj. f.* •धी (ऋच्) *du.* "name of the verses Rigveda
10. 152. 3, 4" XX. 20. 7.

वैराजमामन् *adj.* XXI. 7. 1.

वैरूप *patron.* XXIV. 8. 5, 6.

वैरूपमामन् *adj.* XXI. 6. 16.

वैरोहित्य *patron.* XXIV. 5. 14.

वैशाखी *f.* (पौर्णमासी) XX. 1. 5.

वैशेषिक *adj.* IV. 11. 2. XII. 25. 14.

वैश्व *m.* I. 19. 9. IV. 3. 2. V. 3. 18. 4. 3. 6. 2, 3. 11. 7. 14. 1.
IX. 12. 6. X. 11. 6. 12. 8, 12. XII. 24. 5. XV. 4. 9. 11. 2.
XVI. 3. 4. 6. 2. 12. 9. 20. 14. XVII. 19. 6, 8, 9. 26. 18. XVIII.
5. 16. 16. 4. 19. 2. 21. 10, 11. XIX. 4. 1, 14. XX. 5. 13. XXII.
10. 4. 25. 2. 26. 1, 5. XXIV. 1. 2.

वैश्वसव *m.*, abbreviated वैश्व, XXII. 25. 2.

वैश्वसवत् *adv.* XXII. 10. 9.

वैश्वदेव (1) *n.* "the first Parvan of the Châturmâsya sacrifices"
VIII. 1. 2, 5. 4. 13. 5. 3. 22. 1, 4. XXII. 8. 2, 4, 11. XXIII.
10. 9. XXIV. 3. 37.

(2) *adj.* "offered at the Valśradeva Parran" VIII. 1. १, १०, XXIV. ३. २५ (not registered in the original senso "due to the Vītre Devās").

वैशदेविक *adj.* (= वैशदेव २.) XXIV. १. २३.

वैशदेवी *f.* "name of some particular bricks" XVII. 7. 7.

वैशज्ञ *adj. m.* (शज्ञि) "a particular construction of the fire-altar" XIX. 15. 1, 7, १०, 10, 11.

वैशामिष *patron.* XXIV. १. २, ३, ४, ६, ८, 10, 11, 1३.

वैशंजन *n. plur.* "name of certain offerings" XL. 16. 1५. XIV. ८. २.

वीषट्
 वीषाट्
 वीषट्
 वीषाट्

} *interj.* XXIV. 14. 11.

व्यङ्ग्य *denom.* XII. 16. २.

व्यतिक्रम II. 12. २. IV. 14. १. XXIV. ३. २३. Comp. व्य०.

व्यतिषङ्गम् *absol.* XVIII. 2. १. XXI. 13. १. Comp. व्य०.

व्यत्यागम् *absol.* XIX. 22. ४, 12. XXI. 21. 10, 11. XXIII. 12. २३.

व्यर्ण *adj.* XXIII. 13. 1२.

व्यर्धुक *adj.* XII. 24. 1४.

व्यष्टका *f.* XVIII. 22. 14.

व्याघारण *adj. m.* (मन्व) XI. 14. २. (*subst. n.* not registered).

व्यापात *m.* (meaning unknown) XIV. 22. 1५.

घायाम् *m.* "fathom" XVI. 1. 7. 4. 7. 14. 1. XVII. 17. 9.

Comp. त्रि०, द्वि०.

व्याह्वम् *m.* "the exclamation शोभावोम्" XII. 27. 17. XIII.
13. 11. 15. 14.

व्याह्वति or ०ती *f.* I. 1. 7. II. 16. 4. III. 13. 1. 18. 8. V. 11. 6.
12. 1. 13. 8. 15. 6. 16. 2, 8. 22. 11. 24. 8. VIII. 2. 10. IX. 5. 5.
9. 14. 20. 1, 2. XIV. 8. 4. 32. 6. XVI. 23. 1. XVII. 1. 12. 3. 8.
XIX. 10. 1. XXIV. 11. 5. 13. 6.

व्युष्टि *f.* "name of some particular bricks" XVII. 2. 12.

व्युष्टिद्विरात्र *m.* XVIII. 8. 4. 22., 12. XXII. 14. 17.

व्यूढ *XXI.* 7. 17. 14. 6. Comp. अ०.

व्यूढभाज् *adj.* IX. 4. ९.

योमन् *m.* "name of an Ekāha" XXII. 12. 13.

यत *n.* (1) "religious observance or obligation" IV. 2. ०, 7.
3. 1, 2, 5. 16. 11. V. 7. 6, 10. 8. 1. 25. 15. IX. 3. 15. X. 6. ०.
XI. 1. 7. 18. ०. XV. 21. 1, 2. XXII. 9. 15. Comp. अन्तराल०,
आहिताग्नि०, घृत०, पशु०, हविर्बच्छिष्ट०.

(2) "subsisting on mere hot milk in consequence of a
religious obligation, and generally the milk itself" X.
12. 4. 17. 6, 7, 8. XI. 15. 3, 6, 7. XVI. 11. 3. 35. 10. XVII.
7. 5. 26. 7. XXI. 4. 11, 15. XXII. 9. 14. XXIII. 11. 6. Comp.
तप्त०.

यतचर्या *f.* IX. 4. 12, 13.

यतदुह् *f.* (गो) X. 16. 8. XI. 21. 8

यतन *n.* "preparation of the Vrata milk" XVI. 12. 10.

घनप्रद *adj.* X. 16. 16.

घनप्रदान *adj.* (चमस) X. 10. 6.

घनयु *denom.* X. 16. 6, 7, 10, 11, 14. 17. 3, 8, 9, 10, 11, 13. XI. 2. 4.
XIX. 4. 2.

घतोपायन *n.* IV. 2. 8. X. 4. 12.

घतोपायनीय *adj.* (यजुम्) IX. 1. 13.

घृत्य *adj.* IX. 2. 1. 4. 15. X. 17. 8.

घ्रातपत *adj.* "offered to Vratapati" IX. 3. 24.

घ्रातभृत *adj.* "offered to Agni Vratabhrit" IX. 3. 23, 24.

घ्रात्य *m.* XXII. 5. 4.

घ्रात्यधन *n.* XXII. 5. 13.

घ्रात्यस्तोम *m.* "name of some Ekâhas" XXII. 5. 4.

श

शंयुवाक *m.* III. 7. 11. 14. 7. IV. 12. 10.

शंयोश् *interj.* III. 7. 10.

शब्दन्त *adj.* III. 14. 6, 7. X. 21. 13.

शंम् with उदा- IX. 4. 12.

शंसामो दद्व XII. 27. 12.

शकट *n.* I. 7. 6, 7. 17. 4, 5. X. 24. 4. 27. 9. 28. 1, 4. 29. 9. 30. 5.
XI. 6. 3

शकटनीड *n.* X. 27. 10.

शकटमन्त्र *m.* I. 18. 7. X. 30. 7.

शकटवत् *adv.* X. 31. 3.

शकलाहरणामश्नहोम *m. plur.* XIV. 5. 7.

शकैश्च *adj.* IX. 9. 12.

शक्तिवत् *n. pr. adv.* XXIV. 10. 6, 8.

शक्तेः सांस्तैः सामन् *n.* V. 10. 11.

शठमर्षण *n. pr.* XXIV. 8. 10.

शष्टिल *n. pr.* XXIV. 10. 1.

शत् *caus.* with व्यव- XVIII. 8. 11.

शतक्ष्णल *adj.* XVIII. 15. 5. XIX. 21. 1. XX. 20. 2.

शतक्रौ *adj.* XXII. 12. 5.

शतचर *adj.* XVIII. 16. 5. XX. 20. 2.

शततन्तु *adj.* (वाण) XXI. 17. 10.

शतपत्र *adj.* (निष्क) XX. 13. 8.

शतमान *adj.* (हिरण्य) V. 21. 8. 29. 1. IX. 17. 1. XII. 8. 7. XIV. 27. 6. 34. 2. XV. 5. 16. XVII. 23. 7. XVIII. 5. 5. 6. 1. 13. 21. 15. 3. XIX. 2. 6. 3. 7. 23. 11. XX. 20. 2. XXII. 16. 16.

शतरात्र *m.* XIX. 15. 7. Comp. देवानां०.

शतरुद्रीय *adj. m.* (होम) XVII. 11. 3. 12. 2. XIX. 12. 23. 13. 3.

शतसंवासर *n.* see under साथानां०

शताष्टय *XIX.* 3. 6, 11.

शफ *m. du.* "two wooden tools used for lifting a pot from the fire" XV. 3. 17, 19. 4. 6. 5. 11. 7. 2. 9. 10. 10. 6. 15. 1.

शफक *m.* "an antelope which has lost a hoof" IX. 14. 14.

शवलौहोम *m.* XXII. 17. 10.

शमित *m.* VII. 14. 14. 15. 9. 19. 3. 23. 3. 27. 13.

शमौगर्भ *adj.* V. 1. 2. 10. 7.

शमौधान्य *n.* VI. 31. 7.

शम्या *f.* I. 15. 13. 20. 4. 21. 3. VII. 3. 12, 13, 14. 4. 2, 5. X. 28. 1. 29. 9. XI. 6. 3. 7. 5. XVIII. 8. 12.

शम्यापराश *m.* IX. 1. 17.

शम्यापराशिन् *adj.* XXIII. 13. 15.

शय *adj.* (शयन्) XXI. 15. 9, 14, 22. 16. 2, 7, 12.

शर *m.* "sour cream" VIII. 10. 7. 11. 19.

शरण *n.* "hut" V. 4. 1.

शरमय *adj.* (वर्हिष्) "consisting of reeds" XXII. 4. 19.

शरौरहोम *m.* XX. 12. 5. 21. 9.

शर्धवत् *adj., f.* शती (संयज्या) "containing a derivate from the root शृध्" III. 15. 5.

शललोपिशङ्ग *m.* "name of a Navarâtra" XXII. 23. 13.

शवनभ्य *n.* XXII. 4. 17.

शवाग्नि *m.* IX. 3. 22.

शस्त्र n. IX. 11. 1. XII. 17. 17. 27. 11, 18. 28. 9, 14. 29. 11. XIII.
8. 13. 16. 6. XIV. 4. 4. 25. 1. XXI. 20. 7. Comp. स्तुत° and
सस्तुत°.

शस्त्रप्रतिगर m. XIII. 8. 3, 6.

शस्त्रयाज्ञा f. XIV. 10. 's.

शस्य n. XIV. 19. 10.

शाक n. (m. according to the commentary) "a kind of vege-
table" VI. 31. 7.

शाक्त्य patron. XXIII. 11. 14. XXIV. 10. 4, 8.

शाक्त्यानां यद्द्विंशत्संवत्सर n. (मत्त) XXIII. 11. 11.

शाक्तस्वामिन् adj. XXI. 7. 8.

शाखापवित्र n. I. 11. 5. 12. 3. 14. 16. VII. 8. 3.

शान्तिं क्त XV. 5. 4. 12. 7. 20. 2, 5. 21. 3, 10, 13. Comp. अशान्ति-
कृत्.

शामित्र (1) adj. m. (अग्नि) VII. 16. 3. 19. 4. 22. 9. 26. 10. IX.
18. 14. 19. 4, 13.

(2) n. "the place of the S'āmītra fire" III. 3. 8. VII.
15. 2. XVII. 22. 2.

शासद् adj. XX. 23. 11.

शार्दूलधर्मन् n. XXII. 28. 10.

शार्दूलनोमन् n. XIX. 2. 10.

शालदायन patron. XXIV. 9. 1.

शाला f. (= अग्निशाला, comment) III. 4. 8.

शालामुखीय *adj* (अग्नि) XI. 7. 10. 15. 1. 16. 10. 17. 2. 20. 13.
XIII. 23. 3. 25. 3. XIV. 7. 12. 8. 9. 31. 6. XVI. 22. 1.

शालावत *patron*. XXIV. 9. 1.

शालौन *adj*. "living in a house, settled" V. 3. 22. *Comp.*
comment, on XI. 17. 1.

शिक्ष् with सम्- *caus*. II. 13. 6.

शितिष्ठ *adj*. XVIII. 11. 23. XX. 13. 12. 22. 11. XXI. 23. 12.

शनिवत् *n. pr. adv*. XXIV. 7. 2, 10.

शिविविष्ट *adj*. XX. 22. 4.

शिविविष्टवत् *adj., f. ंती* (ञच्) "containing the word शिवि-
विष्ट" XIV. 18. 14. 25. 10.

शिरिशिराभू IX. 6. 10.

शिवा *f. plur.* "name of certain formulas" (abbreviated
from शिवास्तवः) V. 15. 2. 18. 1. *Comp.* घोरास्तवः.

शिष्टिवाकारम् *absol.* XIII. 17. 4.

शौतकुभ्र *adj*. I. 13. 13.

शुकहरित *adj*. XXII. 7. 22.

शुक *adj. m.* "pure Soma juice, and a special libation (गृह)
of such Soma" XII. 1. 12. 14. 1, 13. 15. 2. 22. 1, 5. 23. 4, 7.
26. 4. XIV. 27. 4. XXI. 14. 3, 5. 22. 8, 11. XXII. 14. 3, 6,
9, 12.—शुकामन्थिनौ *du.* "pure Soma and Soma mixed with
meal" XII. 1. 12. 18. 20. 19. 5. 22. 1. 23. 7. XIII. 2. 1.
XXII. 7. 11. 27. 5, 15. *Comp.* मन्थिन्

शुकपाच *n.* XII. 23. 11. 26. 4. XIII. 6. 4.

शुक्रवत् *adj.* XII. 23. 4. XIII. 4. 14.

शुम्बिह् *XVI.* 26. 7.

शुङ्ग *n. pr.* XXIV. 7. 2, 3.

शुच्यत्ति *adj.* X. 22. 4.

शुण्ड *adj.* (=अल्पकाय, comment.) X. 22. 6.

शुण्डामुख *n.* XIX. 6. 3.

शुनक *n. pr.* XXI. 2. 6. XXIV. 6. 3. 11. 16.

शुनस्कर्णसोम *adj.* XXII. 7. 20.

शुनासीरीय (1) *adj.* XX. 15. 3.

(2) *n.* (पर्वन्) VIII. 20. 1, 5. 21. 6. 22. 5. XVIII.
9. 5. XXII. 9. 1. XXIII. 10. 9. XXIV. 3. 37.

शुनासीरीयद्विष् *n.* XXII. 9. 3.

शुल्ब *n.* (1) "rope, string" I. 4. 10. 5. 12. 6. 1, 6. IX. 2. 2.
XXIV. 2. 17.

(2) *plur.* in the sense of S'ulbasâtra XVII. 26. 2.

शुष्कदृति *f.* XVIII. 21. 17.

शुष्काय *adj.* VII. 12. 6.

शुद्र *m.* I. 12. 15. 19. 9. V. 14. 1. VI. 3. 11, 12. X. 12. 10, 12, 13.
XV. 2. 9. 20. 16. XVIII. 19. 2. XX. 5. 13. XXI. 18. 4. 19. 9,
10, 11. XXII. 26. 1, 5.

शुद्रा *f.* I. 21. 9.

शुप *n.* I. 7. 5. 17. 1, 10. 20. 6. VIII. 6. 23. XVI. 13. 10. 26. 5.

प्रतंकार *m. plur.* "name of some formulas containing the word प्रत" XII. 19. 4. XIII. 2. 7. XIV. 10. c.

प्रतशीत *adj.* XII. 14. 12.

प्रतातक्ष्य *adj.* XI. 21. 8. XIII. 9. 6, 8. XVI. 27. 5.

शेष *m.* in the sense of अङ्ग "unessential part" XXIV. 4. 20.

शैव्य *patron.* XXIV. 7. 9, 10.

शैशिर *adj.* XX. 23. 11.

शैशिरि *n. pr.* XXIV. 7. 2, 3.

शोभामो दद्व XII. 27. 12, 17.

शौनकयज्ञ *m.* III. 17. 12.

शौनःशेष *n.* (आख्यान) XVIII. 19. 10, 14.

शुश्रूष *adj.* X. 29. 6.

श्यामूल *n.* "a kind of garment" XX. 17. ०. Comp. श्यामूल.

शशावाश्र *patron.* }
 शशावाश्रवत् *adv.* } XXIV. 8. 11.

श्येन *m.* "name of an Ekāha" XXII. 4. 13. 7. 19. 13. 14.

श्येन *n.* (सामन) V. 15 c. XXII. 1. 5.

श्रपण *n.* "cooking vessel" XIX. 1. 17.

श्रयण *adj. m.* (मन्त्र) XXII. 26. 4.

श्रवण *m.* "a lunar mansion" V. 3. 13

श्रवणा *f.* "the day of full moon in the Śrāvana month"
 VIII. 5. 1. 6. 10.

अवणार्थं *adj.* XVII. 24. 12.

आयन्तीय *n.* (मामन्) XVIII. 20. 22.

शु with आ- (आश्रुत, आश्रावयति, आश्रावित) II. 15. ३, ६. 16. २, ३.
18. ३. III. 6. 5. 16. 17. VII. 14. 5. 15. 7. 20. 4. VIII. 15. 10, 12.
XI. 3. ९. 19. 5. XII. 20. २२, २३. 23. 4, 10. 26. 5. 27. 19. 28. 14.
XIII. 3. 4. 4. 1३. 12. २. 13. 1९, 21. 14. ९. 16. 7. XV. 10. 11.
XVII. 16. 1३. XVIII. 21. 15. XXI. 10. ९. XXII. 16. 12.
XXIV. 1. 10. 3. 1३. Comp. आश्रावण.

with अभ्या- *caus.* IX. 12. १. XII. 20. २२.

„ प्रत्या- (प्रत्याश्रुत, प्रत्याश्रावयति, प्रत्याश्रावित) II. 15. 4, 6.
16. २. 17. 4. 18. ३. III. 5. 1. 6. 3. VII. 15. 7. 20. 4. VIII.
15. 11, 12. XII. 20. २१. 23. 4, 10. 26. २. 27. 19. 28. 14. XIII.
3. 4. 4. 13. 12. २. 13. 1९, 21. 14. ९. 16. 7. XV. 10. 11. XVIII.
21. 15. XXI. 10. ९. XXIV. 1. 10. 3. 1३. Comp. प्रत्याश्रावण.

श्रुतिलक्षण *adj.* IX. 1. 1.

श्रौणि *f.* (of the Veda) II. 3. 1. 8. ३. 11. 9. VII. 5. 3. VIII.
5. 20. XI. 4. 13. XII. 1. 14. Comp. वेदि°.

श्रोत्रिय *m.* XI. 2. 10. XIII. 7. ९. XXII. 6. ९.

श्रीमत *patron.* XXIV. 9. १.

श्रीषट् *interj.* II. 15. 4. III. 7. ९.

सख्यौकरण *n. plur.* “means for polishing” XV. 3. 15.

सन्मौल *XV.* 3. 15.

समुत्था *f.* X. 12. ६. XXI. 5. 10. 6. 1, 2, 3.

सावदावमृष्ट IX. 17. ६.

श्वित्रोपकाश *adj.* X. 22 4.

श्वेतच्छत्तिन् *adj.* XVIII. 7. 18.

श्वेतन्यङ्ग *adj.* VIII. 19. 3.

श्वेतवत् *adj., f.* श्वेतौ (च्छत्) “ containing the word श्वेत ” XVI.
8. 4.

श्वेतवत्सा *adj. f.* (गो) XVIII 11. १, 23.

प

पट्टनय *adj.* XV. 20. २.

पट्टचिंश *adj.* “ connected with the Shaṭṭrasa Stoma ” XXII.
12. 17. XXIII. 9. 8, 14.

पट्टचिंशसंवत्सर *n.* see under शाह्यवर्णा०.

पट्टचिंशद्रात्र *m.* XXIII. 6. 3.

पट्टमुष्कर *adj.* XXII 10. 1.

पट्टोडशिन् *adj.* “ having six Shodasi Stomas ” XXII. 5. 14.

पडकत्त *n.* III. 8. 5 VII 26. 6, VII. 15. *

पडह *m.* XXI. 8. १, 15. 10, 11, 14, 21 16 1, १, 25. 1 XXII.
22. 1, १, 11, 16, 1९, 20 23. 10. 24. 4, 11. XXIII. 1. ८, 9, 14, 16.
2. 4, 6, 16, 20. 3. १, ०, 11, 13. 4. 2 5. 9. 7. 3 8. 3, 10. See also
under च्छहर्णा० and साध्यानी०.

पडुद्याम *adj.* XVI. 10 १.

पडुपमत्क *adj.* XV. 12. 3

पडव *adj.* (सीर) XVI. 18. २.

षड्दोह (1) *adj.* XXI. 11. 7.

(2) *m.* "name of a certain liturgical section" VII.
1^c. 2. 23. 11. X. 21. 9. XI. 16. 3. XIII. 12. 11. XIV. 14. 12, 13.
15. 2. XIX. 11. 4. 14. 23. XXI. 10. 7.

षड्योग *adj.* (सौर) VIII 20. 10.

षड्रात्र *m.* XXII. 14. 7.

षड्विंशतिरात्र *m.* XXIII. 4. 6.

षष्टिदक्षिण *adj.* (ऋतु) X. 26. 4.

षोडशरात्र *m.* XXIII. 2 11.

षोडशसौत *adj.* XVI 19. 9.

षोडशचमस *m.* XIV. 3. 8

षोडशिन् *adj.* *m.* (1) "name of a Stoma" ११ चतुः०, द्वि०,
षट्०, and षोडशिमत्.

(2) "name of a Soma libation (सह)" XII.
*18. 20. XIV. 2. 3. 3. 5. XVIII. 2. 3, 4. 6. 15. XXII. 14. 14.
Comp. षोडशचमस and *पाच.

(3) "one of the principal forms of Soma
sacrifice (ऋतु)" VI. 4. 10. X. 23. 6. XI. 10. 13. XII. 2. 6.
6. 8. 18. 13, 14. XIV. 1 1, 2, 3, 2. 3. 1, 9. 10. 4. 18. 13. 19. 8.
XVIII. 1. 4. XXI. 4. 6 7 1. XXII. 13 14. XXIV. 4. 9.

षोडशिपाच *m.* XII 2 1 XVIII 1 13, 16

षोडशिमत् *adj.* "connected with the Shodasin Stoma" XXII.
11. 17. 18. 5. XXIII. 7 4

स

संयाज्या *f. du.* III 15. 5. V 23. 2. VI. 31 1. IX. 4. 6. 8. 9.
XII. 25 5. XIX. 18 6. 25. 13, 27, 30.

मंयानौ *f.* "name of some particular bricks" XVI. 24. 8.
XVII. 1. 6, 18. 2. 9. 4. 6, 7.

संवत्सरगाथा *f.* "name of a hymn" XXI. 20. 1, 3. 3

संवत्सरनामन् *n. plur* "name of some particular bricks"
XIX. 12. 15.

संवत्सरप्रवात V. 27. 11.

संवत्सरसंमित *adj. m.* (विष्टति) "name of a Sattva lasting 49
days" XXIII 7. 11

संवत्सरौण *adj.* (स्वस्ति) VIII. 3. 1.

संविद् *f.* "property" XXII. 1. 8.

संश्लेषण *adj. n.* XV. 17. 8.

संसद् *f.* "name of a Chaturvimsaturatya" XXIII. 4. 1.

संसर्प *m.* see under वसिष्ठस्य०.

संसव *m.* XIV. 20. 4.

संसृत (सोम) XIV. 19. 1.

संसृपां हविस् *n. plur.* XVIII. 20. 1. XXII. 25. 14.

संसृष्टहविस् *n.* XIX. 21. 14.

संसृष्टहोम *m.* VI. 10. 9. XV. 12. 9

संस्कार *m.* I. 10. 21. VIII. 5. 19. X. 30. 18. XI. 9. 11. XIV. 5. 2.
XV. 6. 7, 8. XXIV 1. 2, 2. 8. 3. 17. Comp. आत्म०.

संख्या *f.* "form of Soma sacrifice" XIII. 24. 11. XIV. 1. 10.
2. 1.

मंत्राव *m.* III. 7. 14. IV. 12. 10. VII. 21. 4. VIII. 3. 6. XII.
23 11. XIX. 5. 10. 18. २. XX. 20. २. XXII. 7. 11.

संहार *m.* "name of the formulas संवत्सरो ऽस्ति, etc. (Taitt. Br. 3. 10. 4. 1)" XIX. 12. 24. Comp. विहार 2) and Sāyaṇ's comment. on Taitt. Br., Vol. II, p. 788, l. 4 from below.

संहित (=पित्रादोनामार्षेयेण संततः, comment.) XIII. 6. 1२.

संज्ञयन *n.* XIII. 5. ०.

सकर्णपुच्छावच्छात XVII. 26. 14.

सक्तुक्षोम *m.* XVII. 23. 11

सत्वीरदृति *adj.* XXII. 2. 18.

सत्पुर *adj.* } XVII. 26. 11.
सत्पुरिक *adj.* }

सत्यानि विष्टुज् XIII. 1०. २. XXI. 5. 12.

सगव *adj.* XXIII. 12. १.

सगोत्र *adj.* XXII. 9. 1२, 13. .

सगृह *adj.* V. 2² 10. 24. 7. VII. 1. २. VIII. 1. ३. X. 3. 8. XII.
16 17 XIV. 13. ६, 15. ३, XXI. 10. ३. XXII. 23. 16

संस्तुति *n.* *pr.* XXIV. 10. २.

संस्तुतिवत् *n.* *pr. adc.* XXIV. 10. २.

संस्तान्नग *n.* "rinsing water" I. 13. 10. VI. 6. 7.

संगव *m.* XV. 1०. 12.

सप्तद्वीट *m.* XVIII. 17. 14, 15 19. ६. XX. 4. 1. XXII. 12. २.

सचपाल *adj.* XIX. 16. 15.

सच्छदिष् *adj.* XI 6 ३.

सजनौथ *n.* (सुक) "name of the hymn Rigveda 2. 12" XIV.
19. 10, 11.

संवर (1) *adj.* (पञ्च हवीषि) VIII. 2. 3. 20. 5.

(2) *m.* VII. 3. 10. VIII. 5. 11. X. 8 2. XI. 13. 9. 14. 2,
3, c. XIV. 10. 10. XVII. 11. 5, 6.

संचितकर्मन् *n. plur.* XIV. 8. 5.

संचितोक्त्य *n.* "name of a certain recitation" XVII. 12. 12.
XIX. 12. 16.

सञ्ज with अम्या- XIV. 34. 3, 4.

संजय *m.* see under विद्यामित्रस्य०.

संज्ञप्रदोम *m* VII 17. 3 XIV 7. 5.

संज्ञानौ *adj. f.* (दृष्टि) XIX 20. 3. XX. 1. 4.

सत *m. n.* XVIII 13. 21, 22. XIX. 1 17. 4. 9.

सतून *adj.* X. 7. 1

सत्त *n* XI 10. 13. XII. 8 13. XIII. 23. 14. XIV. 23. 1, 3. XIX.
14 6, 7. 15. 7 XXI 1. 1, 4, 4. 4. 5. 10. 11. 1, 3, 5, 7, 9. 13. 4.
XXIII 1 1. 2. 7 12 4. 14. 16. XXIV. 4 9. Comp. अर्यमणः०,
इन्द्राग्नियोः०, कुण्डपायिनां०, मित्रावरुणयोः०, रात्रि०, सर्पाणां०.

सत्तभूत XXI. 15. 2. XXIII. 1 2.

सत्तर्षमित *adj. m* "name of a Saptarātra" XXII. 23. 1.

सत्तौय *adj.* XIV. 7. 22.

सत्यराजन् *m.* XVIII. 19. ६.

सत्वक्क *adj.* "having bark" I. 5. १.

सदशापवित्र *adj.* XII. 2. 10.

सदसु *n.* XI. 9. 5, 9, 10. 10. 5, 7, 10, 10. 14. 3, 6. 15. 1. 21. 8. XII.
1. 2. 7. 14. 20. 4, 8. 24. 3. 26. 1. XIII. 2. 9. 6. 8, 14, 15. 7. 1.
8. 10. 24. 14. XIV. 1. 5. 8. 7. 10. 6. 23. 11. 25. 1. 29. 1. 31. 1,
2, 4. XVIII. 21. 5. XXI. 4. 10. 7. 11. 8. 7. 17. 18. 18. 12. XXII.
3. 6. 16. 7. XXIII. 12. 13.

सदस्य *m.* X. 1. 10, 14. 2. 11. 3. 1. XI. 15. 1. XII. 23. 13. XIII.
6. 6, 7. XXII. 16. 14.

सदौचणीय *adj.* XXI. 3. 7.

सदोविल *n.* XII. 27. 11, 13.

सद्यस्काल *adj.* VIII. 5. 31.

सदत् *adj.* "containing a derivate from the root अस्" VI.
31. 3, 1.

सधनुम् *adj.* XVIII. 17. 6.

समौहार *m.* "bringer of gifts" X. 18. 5. XXI. 4. 4.

संतति *f.* "name of some particular bricks" XVI. 32. 3.

संततिहोम *m.* XX. 12. 4.

संतराम् *adv.* XI. 2. 1.

संतामार्थ *adj.* XVII. 25. 13; comp. 24. 11.

संदंश *m.* "name of an Ekāha" XXII. 13. 13.

संधि *m.* (= संधिसोच, comment.) XIV. 4. 3.

संधिचमस *m.* XIV. 4. 2, 12, 15. Comp. comment. on XIV.
28 2.

संनख *adj.* (सुष्टि) I. 8. 15 XV. 13. 3.

संनतिहोम *m.* XX. 12. 8.

संनद्धुषारथि *adj.* XXII. 12. 8.

संनद्धुषारथिन् *adj.* XX. 5. 13

संनयत् *part. pr.*, see under नी with सम्.

संनहन *n.* "string, cord" II. 9. 1. IX 2. 2. Comp. इध०.

संनहनी *adj. f* (ञच्) "name of the verse अपरिमितानां
परिमिताः (Tatt Br. 3. 7. 4. 10)" I. 5. 5.

सपविच *adj.* I. 16. 12.

सपुस्य *adj.* XX. 25 21 XXIII. 12. 1.

सपुरोहितप्रवर *adj.* XXIV 10, 13, 15,

सप्ततथ *adj.* XV 20. 8.

सप्तत्रिंशद्वाच *m* XXIII 6 5.

सप्तदश (1) *m.* "the Saptadaśa Stoma" XXII. 11. 13. ,

(2) *adj.* "connected with the Saptadaśa Stoma"
XXI. 6. 10. 23. 2. XXII. 6 14, 10. 10 1. 13. 29. 20. 5, 15.
21. 14. 22. 7. 23. 12, 18. 24. 7 XXIII. 7. 2. 8. 2. 10. 3, 9.
11. 9, 11, 15. 14 14.

सप्तदशराच *m* XXIII. 2. 13.

सप्तदशशरात्र *adj.* XVIII. 2. 17.

सप्तदशशामिधेनौक *adj.* III. 15. 4. V. 22. 4.

सप्तद्वार *adj.* XVIII. 4. 3.

सप्तरात्र *m.* XXII. 14. 8. 22. 10. Comp. the following and जनक०.

सप्तर्षीणां सप्तरात्र *m.* XXII. 22. 17.

सप्तवत् *adj., f.* • तौ (श्चच्) "containing the word सप्तन्" V. 18. 1. VII. 7. 1. XVII. 15. 7.

सप्तत्रिंशतिरात्र *m.* XXIII. 4. 7.

सप्तशफ *adj.* VII. 12. 1.

सप्तहोद (1) *adj.* XXI. 11. 9.

(2) *m.* "name of a certain liturgical section" IV. 11. 7. X. 3. 8. XII. 16. 17. XIII. 2. 7. 11. 1. 15. 7. XIV. 14. 11, 12. 15. 2. XIX. 14. 24. XXI. 10. 7.

सप्तस्तार *adj.* III. 5. 3.

सभा *f.* V. 19. 2.

सभासद् *m.* V. 20. 2.

सभूमि *adj.* XX. 24. 12. 25. 21.

सभ्य *adj.* (श्चि) IV. 2. 1. V. 4. 7. 9. 2. 17. 1. 18. 2. VI. 3. 4.

समतौतार्दिम् *adj.* VI. 10. 3.

समन्तपरिमाण *n.* XVI. 4. 7.

समभ्युद्यय *m.* IX. 16. 6.

समभ्युद्ययवत् *adv.* VI. 13. 3. XII. 18. 14. XXI. 23. 17.

समंबिन् *adj.* II. 7. 3.

समयार्दिम् *adv.* VI. 8. 7.

समयाविवित "half risen or half gone down" (सूर्य) VI. 4. १.
XIV. 3. 1. XV. 18. 13.

समवत्तधानौ *f.* VII. 23. 11. 24. 8, 10.

समवत्ताविणौ *f.* "a certain arrangement of eleven sacrificial posts" (opposite आराया) XIV 6 ५.

समवाय *m.* XIV. 5. 2.

समहाव्रत *adj.* XIX. 15. 7. XXIII. 2. 12, 18 4. 10. 5. 2. 6. 6, 12.

समाख्यान *n.* XII. 25, 18. Comp. समाख्याभञ्ज in the comment.
on XII. 24. 16. 28. 3.

समानगोत्र *adj.* XXI. 3. 4.

समानजातीय *adj.* I. 25. 1.

समानतन्त्र *adj.* III. 15. 2. V. 21. 6. IX. 4. 2.

समानतयादेवत *adj.* XVI. 24. 9. XVII. 1. 7 2. 1, 10. 4. 5. See
under तयादेवत.

समानवर्हिष् *adj.* V. 21. 7.

समानब्राह्मण *adj.* XII. 13. 6. See also comment. on XV. 10. 1
and समानब्राह्मणीयत्वं in the comment. on X 21. 8.

समानविधान *adj.* XXIV 2. 26.

समारूढ (अग्नि) V. 29. 12. VI. 23. 14. XXIV. 4. 22. Comp.
रूढ् with समा.

समावद्वीर्य *adj.* XII. 21. 10.

समाविकर्त *adj.* XI. 13. 1

समिद्धवत् *adj.*, *f.* ०ती (षट्) " containing the word समिद्ध " XIX. 18. 3.

समिद्धार *adj.* XXI. 6. 7.

समिध् *f.* II. 12. 4. 17. 2, 4. III. 4. 5, 6. 5. 2. IV. 11. 5. V. 5. 10.
7. 1, 4, 11, 12. 16. 5. 17. 2. VI. 8. 5. 9. 3. 10. 1, 4, 11, 12. 16. 12.
25. 3. 26. 6, 8. VII. 14. 7. 26. 8. 27. 16. VIII. 8. 18. 18. 10.
IX. 2. 7. 11. 8, 10. 12. 10. XI. 1. 15. 18. 4, etc. Comp.
अनुयाज०, आघार०.

समिध्यमानवत् *adj.*, *f.* ०ती (षट्) " containing the word समि-
ध्यमान " XIX. 18. 3.

समिष्टयजुम् *n.* II. 21. 2. III. 13. 2, 4. IV. 13. 8. VII. 27. 15.
VIII. 3. 17. 16. 20. XIII. 18. 4. XVII. 23. 8.

समीक्षा *f.* XV. 6. 13.

समुदन्त *adj.* VI. 6. 2.

समुद्रिय *adj.* (ञ्) XVIII. 13. 3.

समुपहव *m.* XXI. 10. 10.

समूहक *m.* XVII. 26. 17.

समृद्धार्थ *adj.* XVII. 25. 10; comp. 24. 11.

संपत्नीय *adj.* *m.* (होम) III. 9. 10. Comp. comment. on VII.
27. 15. VIII. 16. 19. X. 4. 7.

संपात *m.* " residue of Soma juice " XII. 11. 5. 13. 9. 21. 3, 4.
25. 4. 27. 8. 28. 16. 29. 7, 10. XIII. 8. 2. 9. 5. 10. 12. XVII.
19. 4, 5. XIX. 9. 7, 13.

संज्ञोच्चाय *gerund.* (corrupt form) VIII. 16. c. XIII. 17. a.

संभार *m. plur.* "ritual requisites or materials" V. 1. 4, 6.
10. 1, 3. 12. 2. 13. 8. 14. 14. 15. 6. 27. 5, 8. VII. 6. 1, 2, 7.
XIV. 15. 2. XV. 1. 8, 13. 2. 7. 3. 20. 4. 2. XVI. 5. 8, 9. XVII.
15. 4. XIX. 14. 20, 25.

संभारयजुस् *n. plur.* X. 3. 5. 8. 4, 10. 11. 2. 31. 10. XIV. 19. i, 2.
XXI. 4. 7. Comp. संभारयजुष्.

संभार्य *m.* "name of an Abīna" XXI. 15. 13. 16. 1, 10. 25. 3.

संभार्य *m.* II. 15. 4. IV. II. 6.

संमुख *adj.* (= सहमुख) XV. 20. 6.

सप्ताडासन्दी *f.* XV. 5. 7. 6. 10. 8. 15. 12. 2. 13. 2, 9. 14. 2. 15. 1.

सयुज् *f.* "name of some particular bricks" XVII. 5. 2.

सरजस *adj.* XVIII. 5. 13.

सरस्वती *f.* "name of the river" XXIII. 12. 5, 23.

सरित् *f.* "name of some particular bricks" XVII. 7. 1.

सर्पण *n.* XIII. 8. 14.

सर्पराज्ञौ *f.* "name of the verses भूमिर्भूषा, etc. (Taitt. S. 1.
5. 3. 1, seq.)" V. 11. 6. 12, 1. 13. 8. 15. 6. 16. 2. 27. 9. XIV.
21. 13. 22. 1. XXI. 10. 5.

सर्पाणां सस्र *n.* XXIII. 14. 8.

सर्पाङ्गति *f.* XVII. 20. 14, 15.

सर्पिर्धाम *n.* II. 6. 1.

सर्वजित् *m.* "name of an Ekāha" XXII. 1. 16. 23. 4.

सर्वज्योतिस् *m.* "name of an Ekāha" XXII. 2. 5.

सर्वतोमुख *m.* " name of an Ekāṣa " XXII. 11. 12.

सर्वदेवत्य *adj.* XIX. 2. 10.

सर्वपृष्ठ *adj.* XIV. 19. 9. 23. 1. XV. 12. 12. XX. 25. 20. XXII.
4. 11. 23. 13. 24. 12.—पृष्ठा *f.* (रष्टि) XIX. 22. 7. XX. 9. 2.

सर्वप्रायस्वित्त *n.* III. 11. 1. IX. 1. 11. 12. 7. 16. 6. 20. 10. XIV.
26. 7. 9. 34. 5. XV. 17. 6.

सर्वभक्ष *adj.* (चमस) VIII. 16. 12. XII. 28. 10.

सर्वमेध *m.* XX. 25. 3.

सर्ववेदस *adj. m.* (क्रतु) "a Soma Vikṛiti" (registered only
in this sense) X. 26. 5. XII. 8. 13. XIII. 5. 3. 23. 14. XIX.
14. 6.

सर्ववेदसदक्षिण *adj.* XIV. 23. 1. XXII. 4. 11.

सर्वस्तोम (1) *adj.* XIV. 19. 9. 23. 1. XX. 22. 3. XXII. 4. 11. 5. 2.
14. 19. 23. 1. 24. 2. XXIII. 1. 9. 7. 6, 10.

(2) *m.* " name of an Ekāṣa " XXII. 13. 17.

सर्वस्वार *m.* " name of an Ekāṣa " XXII. 7. 20.

सर्वङ्गत VI. 30. 1. XII. 23. 10. XIV. 4. 10. XVII. 16. 14. XVIII.
8. 17. XX. 21. 6.

सर्वाभरणिन् *adj.* XXII. 12. 6.

सलाहकौ *f.* XV. 19. 4.

सव *m.* XXII. 25. 1. 28. 27. Comp. शोदन०, गो०, पृथि०,
रहस्पति०, बाह्यण०, वैश्व०, सोम०.

वकारौरी *adj. f.* (रष्टि) XIX. 27. 19.

सवन *n.* XII. 18. 2, 24. 7. 25. 26. 29. 12, 13. XIII. 1. 1. 4, 8, 14,
8. 13. 18. 6. XIV. 2. 5, 6. 10. 9, 10. 19. 2, 3. 24. 14, 15, etc.

Comp. उपांशु०, द्वितीय०, पञ्च०, प्रातः०, and तार्तीयसवेनिक.

सवनविध *adj.* XXIII. 14. 5.

सवनीय *adj.* IX. 19. 20. XI. 19. 10. 20. 15. 21. 10. XII. 3. 3, 4,
15, 18. 4. 4. 18. 12. 20. 12. 25. 13. XIII. 1. 12, 13. 4, 7. 10. 7
11. 5. XIV. 8. 6. 9. 3. 10. 5. 17. 3. XVII. 23. 4. XIX. 15. 12.
XX. 9. 13. XXI. 24. 11. XXII. 3. 10. 9. 21. 20. 16. XXIV.
3. 34, 35. Comp. प्रातः०.

सवनीयपात्र *n.* XII. 3. 2.

सवात्य *adj.* XX. 14. 10.

सवितुः ककुभ *m.* "name of a Sattra lasting 49 days" XXIII.
8. 1.

सवेदोवत् *n. pr. adv.* XXIV. 6. 2.

सव्याहृत *adj.* X. 9. 19. XVI. 13. 6. 34. 2.

सव्योत्तरिन् *adj.* XXIV. 13. 2.

सशिख *adj.* XXI. 13. 4.

सशिरस्क *adj.* VIII. 8. 15. XIII. 21. 1.

सशूक *adj.* I. 19. 1.

ससंभारयजुष्क *adj.* XIV. 13. 8.

सस्तुतशस्त *adj.* XIV. 2. 11.

सस्त्रीक *adj.* VIII. 5. 41. 16. 1.

ससुत्र *adj.* III. 8. 1.

सस्त्राहाकार *adj.* XIV. 15. 3

सहपत्नीक *adj.* VII. 21. ७. 27. 16. XV. 13. 10.

सहर्षम् *adj.* XXI. 7. 11.

सहश्रुत XVIII. 11. 20.

सहस्र *adj.* II. 13. 1.

सहस्र *adj. m.* (abbreviated from सहस्रदक्षिण, *vis.* कतु) "a Soma Vikṛiti" X. 26. 5. XIII. 23. 14. XIX. 14. 6. Comp. साहस्र 2).

सहस्रदक्षिण *adj.* (कतु) X. 26. 6. XIV. 23. 2. XXI. 13. 5.

सहस्रसंवत्सर *n.* see under प्रजापतेः० and विश्वसृजा०.

सहस्रसम *adj.* (सत्त) XXIII. 14. 16.

सहस्रसाय *n.* see under अग्नेः०.

सहस्रष्टु *adj.* II. 8. 3.

सहाङ्ग *adj.* XXIV. 2. 30.

सांवासरिक *adj.* XXIV. 4. 5.

सांवाग्नि *n.* XXI. 8. 6.

साकमेध *m. plur.* "the third Parvan of the Chāturmāsya sacrifices" VIII. 4. 13. 9. 1. 19. 8. XXII. 8. 13. XXIII. 10. 9. XXIV. 3. 37.

साकंप्रसायौष *m.* III. 16. 11. 17. 3. XX. 25. 1.

साग्निचित्य *adj.* XV. 3. 13. XXI. 1. 2. XXII. 12. 10.

सांकाशिन *n.* XI. 7. 10. 9. 10. 10. 14.

सांक्षति *m.* see under यज्ञेः०.

सांक्षत्य *patron.* XXIV. 10. 8.

सांपर्यौ *adj. f.* (रष्टि) XIX. 23. 6. XX. 1. 4.

सात्यकि *patron.* XXIV. 8. 10.

सात्यकामि *patron.* XXIV. 8. 10.

सात्यदूतानामिष्टि *f.* XVIII. 21. 16, •नां हवींषि XXII. 25. 13.

सात्वरी *adj. f.* (वडवा) XIX. 2. 3.

सादन *adj. m.* (मन्त्र) XII. 15. 10, 11. 18. 10. 27. 8. 28. 4. 29. 4, 8.

XIII. 8. 2, 4, 12. 13. 5. XIV. 1. 9. 2. 12. XVI. 33. 1. XIX.

13. 18. XXI. 21. 17.

सादनप्रवाद *adj.* (पर्याय) XVI. 31. 1.

सादुष्य *n.* XIX. 18. 14.

साद्यस्त्र *m.* XXII. 2. 6. XXIV. 4. 9.

साधारणद्रव्य *adj.* (संस्कार) VIII. 5. 19.

साध्यानां प्रयति *f.* " name of an Ekāha " XXII. 5. 17.

साध्यानां सतसंवत्सर *n.* (सन्त) XXIII. 12. 1.

साध्यानां षडह *m.* XIX. 15. 7. XXII. 22. 2.

सातुवषट्कार *adj.* XII. 23. 9. XIII. 8. 2.

सांतपन *adj.* " offered to the Maruts called Sāmtapana (VIII. 9. 5) " VIII. 9. 9. XXII. 8. 15.

सांनाय्य *n.* II. 19. 1. IV. 9. 13. 14. 2. IX. 2. 4, 5. 10. 15. XXI.

24. 3, 7. XXIII. 12. 8, 22. XXIV. 2. 33. Comp. नी with सम्.

सांनाय्यकुम्भौ *f.* I. 6. 13. II. 11. 9.

सांनाय्यपात्र *n.* I. 11. 4. 12. 1.

सान्वारम्हणीय *adj.* V. 24. 9.

साभिषरणिक *adj.* XII. 13. 6.

धामतस् *adv.* IX. 16. 4.

धामनघी *adj. f.* (षत्) " name of the verse ये ऽग्नयः समनसः
etc. (Taitt. Br. 1. 2. 1. 18) " V. 20. 4.

धामपुरीय *m.* " plenty of rubble-stones " XVII. 25. 4, 7.

धामवेद *m.* XXIV. 1. 4, 8, 17.

धामिधेनी *adj. f.* (षत्) II. 11. 10. 12. 2, 5. III. 19. 3. IV.
9. 1, 2. V. 22. 2. 28. 4, 5. VI. 29. 6. 31. 2. VII. 13. 12. VIII.
2. 13. 6. 19. 9. 10. 14. 16, 18. X. 4. 5. 31. 12. XI. 3. 3, 4. XVI.
7. 2. XVII. 16. 11. XIX. 18. 16. 19. 14. 25. 10. XXI. 2. 3.
XXIII. 3. 6. XXIV. 1. 11. 3. 29. 11. 1, 5, 9, 12, 17. Comp.
सप्तदशधामिधेनीक.

धाम्येच *m.* " presence " X. 20. 10.

धायंदोह *m.* I. 11. 3. 14. 7, 8. III. 16. 12, 13. IV. 14. 1. VIII. 1.
16. 2. 5. 5. 30. IX. 1. 30. XI. 21. 7.

धारस्वत *adj.* " to be performed on the bank of the Sarasvati ;
epithet of three Sattras " XIX. 15. 7. XXIII. 12. 4. XXIV.
4. 9.

धार्वकाम *adj.* XIV. 14. 13.

धार्वचिक *adj.* II. 12. 9. 18. 3. XV. 19. 6.

धार्वभौम *adj.* (राजन्) XX. 1. 1.

धार्ववर्णिक *adj.* V. 3. 20. XXIV. 10. 18.

धार्वसूत्र *adj.* " made of threads of all colours " (उपवर्षण) V.
20. 7. XIII. 6. 1.

धार्वशेगिघ्न *m.* III. 17. 12.

साष्टि *f.* XXIV. 10. 12.

सावर्णि *n.* pr. XXIV. 5. 14.

सावित्र *adj. m.* (अग्नि) "a particular construction of the fire-altar" XIX. 11. 1, 6. 13. 26. 15. 10, 11. . . . .

सावेदस *patron.* XXIV. 6. 2.

साहस्र (1) *adj.* "making a thousand complete" XXII. 15. 8.

(2) *adj. m.* (ऋतु) "a Soma Vikriti" XIII. 5. 3. Comp.

सहस्र.

साहस्रव्रत् *adj.* XIX. 12. 23.

साङ्ग *m.* (=एकाह) XI. 4. 7.

सिंहलोमन् *n.* XIX. 2. 10.

सिकतोपोन्न XV. 2. 5.

(1) सिच् with प्रत्यव-XVIII. 13. 8.

(2) सिच् *f.* XIV. 22. 1. XX. 17. 13.

सिध *adj.* XX. 14. 6.

सोतामात्र *adj.* II. 2. 7. VIII. 5. 10.

सोम *adj.* XX. 18. 7.

सुगन्धितेजन् *m.* (according to the comment.) VII. 6. 1.

सुथ *adj.* (सहन) X. 15. 2, 4. XI. 18. 10. XVIII. 2. 11. . . . .

सुत्या *f.* XV. 18. 1, 11. XX. 8. 16.

सुन्वत् *part.* XI. 19. 9, 10.

सपूर्वाह्णे XI. 4. 1.

सुफलीशत I. 21. 1.

सुनहृष्य *m.* "one of the officiating priests" X. 1. 9. 28, 3, 4, 5.
XI. 3. 13. 20. 3. 21. 8. XII. 3. 15. XVIII. 21. 7. XXI. 5. 16.
6. 1. XXIII. 10. 12.

सुनहृष्या *f.* X. 28. 4, 5. XI. 3. 13, 14. 20. 3, 4. 21. 9. XII. 3. 15, 16.
XX. 1. 7. XXI. 5. 16. 6. 1. 12. 10. XXII, 6. 6.

सुमङ्गल (1) *adj.* XVIII. 19. 6.

(2) *n. pr.* XXIV. 8. 14.

सुरभिमत् *adj., f.* ०तौ (षच्) "containing the word सुरभि"
XX. 18. 7.

सुरा *f.* XVIII. 1. 9. XIX. 1. 7, 9, 18. 3. 7. 4. 2. 5. 11. 6. 13. 7. 1, 7.
8. 13.

सुरायह *m.* XVIII. 1. 11. 2. 5, 7, 9. 6. 17. 7. 1, 2, 4, 7. XIX. 1. 15.
2. 7. 7. 2. 8. 8, 9.

सुरापहपात्र *n.* XVIII. 1. 17.

सुरामन् *adj.* (सोम) XIX. 2. 18.

सुविषित XII. 8. 14. XIX. 15. 9.

सुधोक *adj.* XVIII. 19. 6.

सुकरविशस *m.* XX. 19. 9.

सुक्रकम *m.* XIX. 16. 25.

सुक्रपरिमाष *adj.* (इष्टका) XVII. 26, 11.

सुक्रवाक *m.* III. 6. 5, 6. 14. 7. IV. 12. 4, 6. VII. 27. 8. VIII.
3. 4. 7. 8. 12. 5. 16. 18. 21. 1.

सुधैम् *adv.* XII. 15. 8.

सुत *m.* XX. 4. 3. 15. 8.

सुतकाग्रि *m.* IX. 3. 22.

सुतवशा *f.* XVIII. 20. 4. XXII. 25. 11.

सुवीत XVI. 10. 9.

सुद *m.* V. 1. 7. 9. 10.

सुदवन् *adj.* XII. 23. 11. XIII. 10. 5.

सुपचर *adj.* VI. 81. 13.

सुपावगाह *adj.* (अप्) XX. 1. 3.

सुयवस *adj. m.* (काल) " the rainy season " VII. 23. 7.

सुर्च V. 3. 21. VI. 14. 13. XIV. 13. 12.

सुर्यस्तुत् *m.* " name of an Ekâha," XX. 25. 8.

सुर्योढ (अतिथि) V. 25. 5.

सृष्टि *f.* " name of some particular bricks " XVII. 2. 11.

सेव *m.* XVIII. 5. 3.

सेष्टि *adj.* V. 24. 9.

सेधक *adj.* XX. 3. 8. 12.

सेन्धव *adj.* (अप्) XVIII. 13. 3.

सोदर्क *adj.* XV. 18. 4.

सोम *m.* IV. 16. 15. V. 3. 21. 23. 2, 3. VI. 15. 7, 8. VII. 3. 10.

20. 8. VIII. 3. 11. 21. 2, 3. IX. 11. 11. 17. 3. X. 1. 1, 2. 2. 8.

4. 12. 20. 15, 16. 24. 2. 25. 1, 2, 4, 6. 28. 4. XI. 4. 10. 5. 10.

16. 17. 17. 3. 18. 10. XII. 12. 7. 14. 1. 15. 4. 18. 6. 20. 1. 23. 4.

24. 4, 5, 11, 14. 27. 10. 28. 14. XIII. 4. 14, etc. Comp. धाम्ना.

सोमकरषौ *f.* " name of a certain verse " XII. 7. 10, 16.

सोमकथण *adj.* X. 26. 15. 27. 4. XXII. 2. 25. — षष्ठी. *f.* (गो)
 X. 22. 2, 7, 8. 23. 6, 7. 27. 5. XIV. 1. 5. XXI. 4. 6. XXII. 4. 6.
 15. 3.

सोमयद् *m.* XII. 2. 3. 7. 10. XVIII. 2. 3, 7, 9, 6. 16. 7. 1, 2, 3, 7.

सोमयद्वाच *n.* XVIII. 1. 15.

सोमधर्म *m.* XII. 7. 15. 16.

सोमप *adj.* XIV. 14. 12. XVIII. 21. 3, 5. XX. 2. 10, 11. XXI. 5.
 10. 6. 1.

सोमपरिश्रयण *n.* XIII. 22. 3.

सोमपात्र *n.* XI. 18. 8. XII. 27. 9.

सोमपीथ *m.* XII. 24. 14. *Comp.* अविच्छिन्न०.

सोमप्रथम *adj.* XI. 17. 3.

सोमप्रवाक *m.* XXII. 2. 19. 4. 5.

सोममान *n.* XXI. 13. 7.

सोमयाजिन् *m.* VI. 15. 13. XI. 20. 12. XIV. 14. 12. XXIV. 2. 33.
Comp. अ०.

सोमलिप्त *n. plur.* "epithet of all utensils employed at the
 Soma sacrifice" XIII. 19. 6, 20, 12.

सोमवत् *adj.* (पितृ) XX. 14. 13.

सोमवामिन् *adj.* XIV. 30. 7. XIX. 1. 19. 2. 2, 4, 11. 6, 12.

सोमविक्रयिन् *adj.* X. 20. 13, 14, 15. 25. 1, 2, 5. 26. 10, 14, 15, 27. 6.
 XIV. 24. 11.

सोमविध *adj.* VII. 28. 1.

सोमसव *m.* XXII. 25. 9.

सोमस्याली *f.* XIII. 19. ६.

सोमातिपवित *XIX.* 1. 19. 2. 2. 4. 11. 6. 12. .

सोमाहार *m.* "bringer of Soma" *XIV.* 24. 11.

सोमाङ्गति *f.* XII. 3. 12. 20. 21.

सोमेज्या *f.* I. 14. 10.

सोमोपनहन *n.* XIII. 22. 3.

सोमोष्णीष *n.* XIII. 1. 5. 22. 3.

सोम्य *adj.* XXI. 5. 16. 6. 1.

सौगन्धिक *adj.* XXIII. 7. 9.

सौचामणौ *f.* XVII. 24. 1. XVIII. 7. 15. 22. 21. XIX. 1. 1. 15. 15.
XX. 25. 1.

सौमिक *adj.* VIII. 7. 12. 8. 13. XI. 19. 5. XII. 3. 8. XVII. 20. 18.
XVIII. 20. 7. XIX. 1. 14. XXII. 11. 13.

सौम्य *adj.* VII. 2. 17. XIX. 15. 10.

सौवीर *m. plur.* "name of a country" XXII. 6. 18.

स्तनकल्प *m.* X. 16. 15. XI. 4. 9.

स्तम्बयजुस् *n.* II. 1. 3. 4. IV. 5. 2. VIII. 5. 12. XI. 3. 1.

स्तम्बस्तम्बश्च *adj.* "whosoever name ends in the word स्तम्ब"
XXIV. 7. 1.

स्तारणी *adj. f.* (श्चच्) "epithet of the verse आ घा ये अग्निम्,
etc. (Taitt. Br. 2. 4. 5. 7)" XI. 10. 17.

स्तिभिगवम् *adj.* "laden with fruits" V. 5. 10.

स्तिभिनी *f.* see under न्ययोध०.

सुतशस्त्र *n. du.* XIV. 8. 3. XVII. 12. 12. Comp. सं०.

सुतशस्त्रवत् *adj.* XIV. 18. 3.

सुभ्, सुभ्रानि see under निष्टुभ् and अ०.

सोच *n.* IX. 11. 1. XII. 17. 6, 9, 17. 20. 22. 23. 5, 13. 29. 5. XIII.
8. 5. 13. 6. 15. 3. XIV. 3. 1. 10. 2, 8. 13. 4, 10. 25. 1. 29. 1.
XVII. 23. 7. XVIII. 5. 6. 6. 15. XX. 13. १. XXII. 10. 1, 13.
11. 4, 10. 12. 20. Comp. एकचिक०, एक०, माहेन्द्रस०.

सोत्रीया *f.* (अच्) XII. 17. 15. XIII. 3. 1. 11. 1. 15. 8. XXI.
25. 6, 7. XXII. 1. 7. 11. 5, 10. Comp. पाद०:

सोचोपाकरण *adj.* XXI. 10. 4.

सोमभाग *n. plur.* "name of the formulas Taitt. S. 4. 4. 1,
seq." XIV. 8. 2. 10. 3.

सोमभागा *f.* "name of those altar-bricks which are laid under
the muttering of the Stomabhāga formulas" XVII. 3. 5.

स्त्रियञ्जन *n.* VIII. 6. 1.

स्त्रीगो *f.* XXII. 4. 6.

सौहत XXII. 6. 8.

स्यविमत् *adj.* VII. 24. 6, 7.

स्या with उद्, desid. उत्तिष्ठासति "to wish to break off a
ceremony" XIV. 23. 3, 4. Comp. उत्त्यान.

स्यागर *adj.* (अलंकार) XIV. 15. 2.

स्यानिन् *adj.* XXI. 1. 16, 19.

स्यापत्य *n.* XXII. 7. 6.

खाली *f.* I. 7. 7. 9. 12. 10. 13. VIII. 8. 12. 9. 14. 11. 9. 15. IX.
5. 7. 9. X. 21. 3. 18. 23. 2. XII. 1. 15. 5. 3. 15. 3. 11. 16. 1.
28. 11. 29. 4. 8. XIII. 23. 2. 24. 3. XIX. 1. 4. 3. 6. Comp.
अग्निहोत्र०, अन्वाहार्य०, आसयण०, आज्य०, आदित्य०, उक्त्य०,
चक्र०, ध्रुव०, सोम०.

खालीपाक *m.* I. 8. 1. VI. 30. 16.

खूणाराज *m.* X. 8. 4.

खूरि *n.* XVIII. 21. 7.

खूहन् *m.* "mucus" X. 14. 1.

खन्दा *f.* XI. 4. 15. XX. 17. 9.

खण्ड *m.* I. 7. 5. 8. 8. 15. 7. 13. 16. 8. 18. 7. 25. 14. II. 1. 1, 5.
2. 4. 3. 3, 7, 9, 11, 13, 14, 16. 6. 5. 15. 1, 4. III. 8. 1, 5. VII.
3. 14. 4. 6. 8. 3, 6. X. 23. 2. XI. 2. 16, 19. XVIII. 15. 3, 4.
18. 14. XXII. 3. 7. 4. 15. Comp. चत्ते०, एक०, मष्ट०.

खण्डकृतियप *m.* XIX. 10. 12.

खन्द with उद्- XVIII. 13. 8.

खामूख *n.* V. 29. 3. Comp. घामूल.

खन्विन् *adj.* XXII. 12. 9.

खुक्मंमार्जन *n.* II. 4. 1, 11.

खुगादान *adj. m.* (मन्त्र) IX. 15. 11.

खुष् *f.* I. 3. 17. 15. 11. 17. 12. 11. 3. 11. 4. 2. 8. 2. 9. 15. 10. 4.
11. 7. 13. 6, 7. 14. 10, 13. 17. 7. 18. 7. 19. 2, 5. 20. 4. III.
5. 3, 6. 8. 4, 5, 6, 16. 17. V. 17. 7. 18. 1. VI. 7. 1. 10. 10, 11.
11. 3, 4, 5. 12. 4, 6. 13. 4. 30. 2. VII. 1. 8. 6. 7. 1. 8. 6.
24. 8, 9. 25. 18. VIII. 2. 1. 3. 8. 5. 29. 15. 1. 16. 15. IX. 13. 4.

17. 1. X. 8. 5, & XI. 1. 1. 8. 1. 16. 6, 15. XII. 1. 2. 2. 7.
3. 6, 7. 20. 22. XIII. 8. 3. 5. 6, etc. Comp. सङ्घ०.

सुच्य *adj.* II. 19. 9. IV. 9. 5. VII. 14. 1. VIII. 8. 3. 12. 4.
XVI. 7. 8.

सुव *m.* I. 15. 7, 10. 24. 5. II. 8. 11. 4. 4, 7. 7. 2. 10. 3. 11. 3.
12. 7, 9. 14. 13. 18. 3. 19. 1. 20. 5. III. 2. 3. 8. 6, 7. 9. 10.
11. 1. 14. 7. IV. 7. 2. VI. 3. 6. 7. 1. 18. 1. VII. 1. 7, 13. 2. 3.
8. 6. 9. 10. 10. 3. 18. 7. 20. 2. 23. 3. VIII. 10. 6. IX. 1. 11.
2. 9. 18. 15. 19. 17. X. 8. 5. XI. 2. 16. 3. 1, 2, 15. 10. 4, etc.
Comp. श्राव्य०, स०.

सौव *adj.* (श्राघार) IV. 9. 4. VIII. 7. 23. XI. 3. 6.

सकत (ररिण) XVI. 15. 8. XVIII. 8, 17. 9. 17.

स्रगा *interj.* III. 7, 10. 19. 3.

स्रज *m.* "viper" XV. 19. 9 (the explanation of the comment
is evidently wrong).

स्रधाकार *m.* VIII. 15. 12.

स्रपराहे XI. 4. 1.

स्रयंवल्लौन XVIII. 11. 6, 17.

स्रयंरुक्ण XVIII. 11. 10.

स्रयंलन XVIII. 11. 9, 10.

स्रयंचिति *f.* XVI. 21. 6, 8. 34. 4. XIX. 11. 7.

स्रयंदिन XVIII. 11. 9, 10.

स्रयमवपन्न XVIII. 11. 2.

स्रयमादृष (शर्कर) XVI. 13. 10.—०ष्ठा *f.* (दृष्टका) XVI. 21. 2.
23. 1, 2, 4, 5. 24. 1. 25. 1. XVII. 1. 12, 13. 3. 8, 9. 4. 7. 6. 7, 9.
7. 3. 10. 9. 11. 3. 13. 6. 15. 1, 4. 25. 2, 3, 5, 7. XIX. 11. 3. 12. 16.
14. 10, 20. 15. 5.

स्वयंमयित XVIII. 11. 5.

स्वयंमूर्त XVIII. 11. 4.

स्वरधामन् *m.* XXIII. 3. 9. 7. 13. 8. 10.

स्वराज् *m.* " name of an Ekāha " XXII 10. 21.

स्वर् *m.* VII. 3. 3, 5. 11. 9. 14. 10, 11, 12 27. 3, 1. 28. 2. XI.
20. 15. XIII. 24. 6. XIV. 5. 20.

स्वशब्द *adj.* " having its own name " XXIV. 3. 1.

स्वातवस *adj.* " due to the Manuts called Svatavas " XXII.
8. 18.

स्वाधर्म्यं *n.* XIX. 21. 6

स्वाध्याय *m.* XXIV. 1. 30.

स्वामिन् *m.* (= यजमान) XXIV. 4. 1.

स्वाहाकार *m.* II 17. 2. III. 13. 9 IX. 11. 21 Comp. अ०, स०.

स्वाहाकारप्रदान *adj.* XXIV. 3. 4.

स्वाहास्तु III. 6 7.

स्वाहास्तुति *f.* VII. 20. 4.

स्विष्टकृत् *adj.*, registered only in the sense of " due to Agni
Svishtakṛit " (हविम्) VII. 25. 11. XII. 20 10. XIV. 19. 4.
XVIII. 11. 1. 12. 6. XIX. 9. 3. 10. 1. 13. 15. 21. 2. XX. 6. 2.
21. 15. XXII. 25. 5, 8, 12, 10. XXIV. 1. 13. 4. 19.

स्विष्टकृत *adj.* VIII. 3. 11.

स्विष्टकृदर्थं *adj.* XX. 19. 10.

स्विष्टकृदिड n. XIII. 1. 11, 21. 4, 9, 17. XVII. 22. 10. XVIII.
6. 11. 12. 5. 19. 16. XIX. 4. 1. XX. 23. 3. XXI. 24. 6. XXII.
8. 5.

स्विष्टकृदन् adv. VII. 25. 16.

ह ।

हंसमुख adj. (सुच्) I. 15. 12.

हंसवत् adj., f. हंसो (सुच्) "containing the word हंस" XVI.
10. 19. 12. 5.

हरागय adj. XI. 4. 5 (comp. क).

हरिणप्रणाका f. "a young antelope" IX. 14. 11.

हरित n. pr. XXIV. 7. 11.

हरितयव m. plur. VI. 31. 7.

हविराङ्गति f. VII. 23. 2. XIII. 24. 10. XXI. 24. 9

हविश्च्छिद्यत adj. XXIII. 14. 3.

हविश्च्छिद्यन् adj. VIII. 11. 9. XVIII. 6. 12.

हविर्धान n. XI. 6. 9, 10, 13. 7. 3. 8. 10. 9. 2. 10. 14. 11. 1. 13. 8.
15. 1. 17. 8, 10. 21. 12. XII. 1. 2. 2. 4, 5, 10, 12, 13. 6. 9, 11.
7. 2. 20. 18. 21. 13. 25. 7, 27. XIII. 2. 9. 4. 9. 5. 6. 6. 13. 10. 8.
11. 4. 24. 10, 14. XIV. 8. 7, 9. 9. 3. 10. 6. 23. 11. 25. 1.
31. 1, 2, 3. 33. 4. XVIII. 1. 11. XX. 9. 6. XXI. 7. 15. 12. 9.
XXII. 3. 5. 4. 11. 16. 1. XXIII. 12. 17, 14.

हविर्यज्ञ m. XXIII. 10. 8.

हविष्कृत् m. "the call हविष्कृदेहि" I. 16. 7. 19. 9. VI. 29. 16.
VII. 22. 5. X. 30. 14. XVI. 17. 3, 6. XIX. 20. 10. XXIV.
1. 43.

हस्तान्न m. XX. 16. 12.

हस्तावारा *f.* XXI. 20. 1, 2 (the word denotes in par. 1 the third of the three verses quoted in par. 2).

हस्त्योष्ठ *adj.* "having the form of an elephant's lip" (दोग्धु)
XV. 3. 10.

हारियोजन *adj.* (यह) XIII. 17. 1, 4. XXII. 27. 12, 21.

हिङ्गार *m.* XIII. 15. 8. XXIV. 11. 5.

हिङ्गु *V.* 25. 11. XII. 15. 7. XXIV. 11. 5.

with अभि- XX. 13. 7. XXI. 7. 6.

„ प्रत्यभि- XX. 13. 7.

हिम्विनी *f.* XXI. 20. 1, 2 (the word denotes in par. 1 the second of the three verses quoted in par. 2).

हिरण्यकशिपु *n.* XVIII. 19. 11, 14. XX. 6. 7, 8. 17. 8.

हिरण्यकूर्च *m.* XVIII. 19. 12, 14.

हिरण्यवाणि *adj.* XII. 7. 12.

हिरण्यप्राकाश *m.* XVIII. 21. 6.

हिरण्यमालिन् *adj.* XVIII. 2. 11.

हिरण्यलज् *f.* XVIII. 21. 6. XXII. 10. 1.

हिरण्येष्टका *f.* XVI. 13. 10. 23. 8. 29. 1. XVII. 1. 14. 4. 1, 7. 7. 2.
10. 2. XIX. 11. 3. 14. 2, 19. 15. 2.

हिस्र *interj.* XXI. 20. 4.

हिस्रुका *f.* XXI. 20. 1, 2 (the word denotes in par. 1 the first of the three verses quoted in par. 2).

ह with अभिव्या- "to curse" XV. 19. 8.

„ अभिपरि- VIII. 5, 12. XI. 21. 2. XXIV. 2. 13.

घदयशूल *m.* VII. ४. ३. २३. १०. २७. १५. XI. २०. १५. XIII. २१. ६.
XIV. ७. ४. XIX. ४. ०.

हैमन्तिक *adj.* XX. २३. ११.

हैमहा *interj.* XXI. २०. ४.

होद *m.* II. १६. २, ६, ९, १३, १५. III. २. १, २, ३, ५, ६, १०. ३. ३, ४, ११.
४. १, ३. ९. ७, ९. १०. ३, ५. IV. १०. ५. १२. ६. V. २०. १३. VII. ६. ७.
१४. ६. १५. ७, ८. २६. ७. २७. २, ७, ११. VIII. १. ७. ३. ४, ९, १५. ७. ८.
१२. ५. १४. २१, २२. १५. २१, २५. २१. १. IX. २. ९. १३. १४. २०. ७.
X. १. ९, १४. २. ११. ३. १. XI. ३. ६. ७. २. १०. १०. १९. ४, ६. XII. ३. १७.
५. २, ५. ६. ४. १०. १३, १४. १३. ७. १७. २. २०. १८. २१. ६, ६, १३. २३. १३,
१६. २५. ३, ९, १६, १०. २६. ३, ४. २७. ६, १२. XIII. २. ९. ३. ३. ४, ९. ६. ६,
etc.—होतर्माद इवम् XII. २७. १५. *Comp.* चतुर्होद, दश०,
द्वैधा०, पञ्च०, षड्होद, सप्त०.

होदचमस *m.* XII. ६. ३. ६. १, २. ७. २. ९. १, ८. १२. ३. १३. १, २. २१. १४.
२५. ४, ०. XIII. १. ३. १२. १. १४. ११. १५. २. १६. १, ७, ८. XIV. १. ७.
३. १०. ४. २. ६. १८. ४. XVIII. ६. १५, १६.

होदचमसौय *adj.* XII. १०. ११.

होदप्रवर *m.* IV. ९. ०.

होदषदन *n.* II. ११. १०. III. १३. ६. XXI. १७. १२. XXIV. १२, १०, ११.
१३. २.

होत्रक *m. plur.* X. ३. ११. ३. १. XII. २०. १. २३. ३. २५. २१.
XIII. ६. ६. XXI. ११. ७. १७. १५. XXII. १०. १४.

होत्रा *f.* (=चमसेज्या, *comm.*) XII. २३. १४. XIII. ४. १५, १७.
XXIV. २. ३.

होत्राशंसिन् *m. plur.* X. १. १४. ३. १.

होत्रौय *adj. m.* (धिष्णिय) VII. २६. ०. XI. ७. १०. १४. ३. ५. XII.
१८. ६. २०. ३. XIV. ३१. ४. XVII. २१. ०.

- होम m. I. 9. 8. 10. 18. 15. 14. II. 20. 3, 6. V. 23. 4. 29. 11. VI. 4. 12. 7. 3. 13. 7, 9. 15. 11. VII. 19. 3. IX. 1. 3. 7. 3, 4, 11. 10. 1, 2. 12. 10. XII. 16. 15. 21. 1. 22. 5, 23. 7. 25. 17. XIII. 9. 13, etc. Comp. अङ्ग०, अर्दर्वि०, अपामार्ग०, उद्यत०, उप०, ओषधि०, दर्वि०, नारिष्ठ०, पार्वण०, पिष्टलेप०, पूर्व०, प्रद्यत०, फलीकरण०, रौहिण०, वनस्पति०, वसा०, शकलाहरणाम्रद्यन०, शबली०, शरीर०, संष्ट०, सक्त०, संज्ञत०, संतति०, संनति०.

होमार्थ *adj.* XIV. 15. 3. Comp. अ०.

ऋ with नि- XI. 1. 12. Comp. निऋव.

द्वादुनि *f.* XVIII. 13. 7.

द्वादुनिहत X. 19. 1.

LIST OF ERRATA.

VOL. I.

Page 17, line 13	join	•मघिनिधा-
„ 25 „ 10	„	दक्षिणाप्राग०
„ 32 „ 18, 19, 20	„	स्वधाविभ्यः
„ 380 „ 4	read	•गृहीतानुचयति instead of •गृहीतानुचयति
„ 402 „ 4	„	•मष्टात्रिं मध्ये „ „ •मष्टात्रिमध्ये

VOL. II.

Page 82, line 1, join पत्तिकामायाश्चैवं and compare Caland in the Journal of the German Oriental Society 52, 428.

Page 233, line 9 disjoin प्रति परिव्ययति

„ 284	„ 12	read विभ्रत्सु०	instead of विभ्रन्सु०
„ „	„ „	„ ऽवसर्पति.	„ „ व सर्पति
„ 305	„ 2	„ स्यन्द्या	„ „ स्यन्द्या
„ „	„ 3	„ स्यन्द्या	„ „ स्यन्द्या
„ 338	„ 15	„ वाचि वाते	„ „ वा विवाते
„ 454	„ 4	join देवायुवं	
„ 491	„ 12, 13	„ उभयतोमोदं	
„ „	„ 17	„ अन्यतरतोमोदं	
„ 499	„ 15, 16	„ उभयतोमोदं	
„ 519	„ 15	read भ्राह्मव्यवतः	instead of भ्राह्मव्यतः
„ 581	„ 11	„ कुर्यात्	„ „ कुर्यात्
„ 598	„ 1	„ सर्वा	„ „ सर्वा
„ 601	„ 11	„ •त्तेभ्य	„ „ •त्तेभ्य
„ 602	„ 13	„ पूर्वस्मिन्	„ „ पूर्वस्मिन्
„ 609	„ 17	„ विच्छिद्याध-	„ „ विच्छिद्याध-
„ 637	„ 16	„ इत्योष्ठे	„ „ इत्याष्ठे
„ 647	„ 12	„ परिघर्मम०	„ „ परिघर्मम०
„ 657	„ 1	„ •वामादयेति	„ „ •वामादयेति
„ 658	„ 7	„ यस्ते	„ „ यस्त
„ 662	„ 16	„ भृत्ये	„ „ भृत्य
„ 671	„ 17	„ अधाधे	„ „ अधाधे

Page 679, line 19	read	०नर्तित्य०	instead of	०नर्तित्य०
„ 682 „ 12	„	रौद्रर्चा	„ „	रौद्रर्चा
„ 688 „ 3	„	०ग्रैथ्यर्चा	„ „	ग्रैथ्यर्चा

Vol. III.

Page IX, l. 34	read	scrupulousness	ins.	of	crupulousness.
„ X, „ 23, 24	„	<i>viparyāsthā</i>	„ „	„	<i>viparyāsthā</i> .
„ XXXI, „ 10	„	Sātras	„ „	„	Sātra.
„ 2 „ 15	„	अपग्रन्धि०	„ „	„	पग्रन्धि०
„ „ „ 16	„	वल्मीकवपाम् । आ सूर्यस्योदेतो०	and compare	Caland	in the Journal of the German Oriental Society 55, 266.
„ 4 „ 15	„	अपग्रन्धि०	instead of	„	पग्रन्धि०
„ 14 „ 3	„	विष्णुकमान्	„ „	„	विष्णुकमान्
„ „ „ 15	„	दिवो	„ „	„	दिवा
„ 17 „ 4	„	उर्वस्विमात्र्यो	„ „	„	उर्वस्विमात्र्यो
„ 21 „ 9	„	वैरघ्नो	„ „	„	वैरघ्नो
„ 25 „ 11	„	०धिगच्छत्त०	„ „	„	०धिगच्छत्त०
„ 41 „ 6	„	वार्हस्पत्यं	„ „	„	वार्हस्पत्यं
„ 42 „ 9	„	कृष्या०	„ „	„	कृष्या०
„ 44 „ 14	„	अनूपसदम०	„ „	„	अनुपसदम०
„ 57 „ 1	„	रुद्रो	„ „	„	रुद्रो
„ „ „ 11	„	समुद्रस्य	„ „	„	समुद्रस्य
„ 58 „ ४	„	०यर्जु	„ „	„	०यर्जु

- Page 72, line 15 read नानामन्त्रा instead of नानमन्त्रा
- „ 73 „ 11 „ चतुस्तनं „ „ चतुःस्तनं
- „ 81 „ 7 „ निश्रेष्ठा „ „ निश्रेष्ठा
- „ 84 „ 19 „ वाजपेये „ „ व जपेये
- „ 112 „ 4 join यदास्रवति
- „ 117 „ 3 read समाववर्त्ती० „ „ समाववर्त्ती०
- „ 120 „ 3 „ पृथिवीं „ „ पृथीवीं
- „ 122 „ 6 „ मृत्युमप „ „ मृत्यमप
- „ 136 „ 5 „ सौवर्ण „ „ सौवर्ण
- „ 137 „ 15 put the figure | ४ | after तनूरिति in the following line.
- „ 140 „ 11 read ०मुपैति instead of ०मुपेति
- „ „ „ 19 „ ०मुपैति OPQ „ „ ०मुपैति DES.
- „ 142 „ 2 put the figure | २ | after नचत्रं and compare Taitt. Br. 3. 8. 1. 1-2.
- „ 156 „ 1 read पूर्व instead of पूर्व
- „ 157 „ 2 „ ०रिष्टाद्दीवास „ „ ०रिष्टाद्दीवास
- „ 158 „ 19 „ ०स्त्रयंबकाः „ „ ०स्त्रयंबकाः
- „ 159 „ 21 „ आञ्जने „ „ आञ्जने
- „ 167 „ 9 „ विष्णुक्रमान् „ „ विष्णुक्रमान्
- „ 168 „ 6 „ दिवाकीर्त्यं „ „ दिवाकीर्त्यं
- „ „ „ 8 „ यदकन्दः „ „ यदकन्द
- „ 171 „ 5 „ व्यष्टीर्यं „ „ व्यष्टीर्यं

- Page 173, line 15 read सर्वे . instead of मंत्रं
- „ 185 „ 10 join मनसाश्रुत०
- „ 189 „ 13 put the figure | २० | after चयस्त्रिंशे in the following line.
- „ 196 „ 14 read अन्तर्वेदि instead of अन्तवदि
- „ „ „ 20 „ note ४ „ „ note 8
- „ 190 „ 14 „ पृष्ठशमनौयश्च „ „ पृष्ठशमनौयश्च
- „ 206 „ 6, 7 „ भ्राष्ट्रव्यवतः „ „ धाष्ट्रव्यवतः
- „ 229 „ 14 „ चार्ह- „ „ चाह-
- „ 233 „ 7 „ ऽर्च्यमाणः „ „ ऽर्च्यया
- „ 243 „ 16 „ ऽश्रुते „ „ ऽश्रते
- „ 252 „ 5 „ त्रिवृद्धु० „ „ त्रिवृद्धु०
- „ 254 „ 12 „ अनुपमदम० „ „ अनुपमदम
- „ „ „ 19 „ अनू० „ „ अन०
- „ 255 „ 16 „ ऽन्द्राम्नियोर्दि० „ „ ऽन्द्रान्योर्दि०
- „ 258 „ 8 „ सर्वा „ „ सर्वा
- „ 282 above „ २४. १३. ८. „ „ ४९. १३. ८.
- „ 284, line 12 disjoin वषट्कार मा and blot out the sign of interrogation in the following line.
- „ 287 „ 22 put the small figure २ into the blank after 24.
- „ 291 „ 17 read p̄raisha instead of parisha.
- „ 311 „ 3 insert उत्सर्गिणाम० after आदित्यानाम०.

19779

(४६८)

Page 334, line 13 read I. 16. 5 instead of I. 16. 1.

„ 350	„ 8	„ कार्भर्यमद्य	„	„ कार्भर्यमद्य
„ 352	„ 16	„ 14. 7.	„	„ 1. 4. 7.
„ 354	„ 18	„ XXII.	„	„ XIX.
„ 355	„ 6	„ Kshāmarat	„	„ Kshamarat.
„ 363	„ 23	„ XXII.	„	„ XIII.
„ 373, last line	„	„ जैत	„	„ तै
„ 377, line 11	„	„ 15. 1, 2	„	„ 15, 17, 2
„ 385	„ 15	„ धिष्य	„	„ धिष्य
„ 435	„ 17	„ धावद्युपम्	„	„ याद्युपम्
„ 449	„ 8	„ रद्य	„	„ द्य
„ 460	„ 20	„ शार्दूलचर्मन्	„	„ शार्दूलचर्मन्.

19779

BHAVAN'S LIBRARY

N.B.—This is issued only For one week till _____

This book should be returned within a fortnight from the date last marked below:

Date of Issue	Date of Issue	Date of Issue	Date of Issue
7 AUG 1961			
15 SEP 1962			
23 OCT 1962			
28 NOV 1963			
961 101 67			
107 JUL 1965			
9 JUN 1967			
1 1 DEC			
8 JAN 1965			
12 SEP 1962			

Not to be issued

Not to be Issued

Bharatiya Vidya Bharan's Granthagar

Call No. Sad 451 / APA / GAR / 19779

Vol. III

Title: *Śrauta Sūtra of Apastamba*

Belongs to *Taittirīya Saṃhitā*

Author: *Richard Garbe*

Date of Issue	Borrower's No	Date of Issue	Borrower's No
---------------	---------------	---------------	---------------

11 AUG 1961	Prof. P. P. Ghosh	11 DEC 1961	Sub...
-------------	-------------------	-------------	--------

15 SEP 1962	Prof. Upadhyay	28	
-------------	----------------	----	--

23 OCT 1962	Prof. Upadhyay		
-------------	----------------	--	--

26	Prof. Upadhyay		
----	----------------	--	--

69 JUL 1964	A		
-------------	---	--	--

	Upadhyay		
--	----------	--	--

17 JUL 1964			
-------------	--	--	--

9 JUN			
-------	--	--	--

Not to be Issued